CESTA NA JIH

MICHAL AJVAZ

Městská knihovna v Praze

e-kniha • Praha • 2020

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

**43 poboček, 3 pojízdné knihovny, 4 000 akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, 60 Kč za registraci**

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

PRAHA
PRAGUE
PRAGA
PRAG

Cesta na jih

Michal Ajvaz

Znění tohoto textu vychází z díla Cesta na jih tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Druhé město v Brně v roce 2008. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Michal Ajvaz: Cesta na jih), publikovaného Městskou knihovnou v Praze, je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno Autorským zákonem č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko.

Verze 1.0 z 27. 3. 2020.

OBSAH

PRVNÍ DÍL — DVA BRATŘI 6
Libyjské moře I 7
Vražda v divadle I 16
Tomáš a Petr I. 38
Útěk do Parky I 60
Příběh o drátěné knize I 120
Zajatec I 145
Lindin zpěv 209
Zajatec II. 212
Příběh o drátěné knize II 237
Útěk do Parky II. 253
Tomáš a Petr II. 291
Vražda v divadle II 301
Libyjské moře II. 304
DRUHÝ DÍL — MĚSTA A VLAKY 306
Vyprávění o démonech nočního vlaku a kavárně Corso 307
Vyprávění o Meditujícím mravenci, přestřelce na Gogolovském bulváru a špatně oběšené sociložce. 324
Vyprávění o podmořském nápisu, sefiře Keter a krásné agentce CIA 345
Vyprávění o barevných nitích, harmonii univerza a gumových bonbonech 377
Vyprávění o přístavních jeřábech a kavárně Weiner 390
Vyprávění o cholerickém sochaři 398
Vyprávění o entoptických obrazcích, kosmické nestvůře a horkých zdech 413
Vyprávění o zářícím labyrintu, tajném jménu a zimomřivém Švédovi 440
Vyprávění o třech lenivých dnech v Chanii 446
Vyprávění o bílé jachtě 455
Vyprávění o cestě na Gavdos. 510

PRVNÍ DÍL

—

DVA BRATŘI

Libyjské moře I

1. Loutro

Upíjel jsem z malého šálku silnou řeckou kávu a díval se na hladinu Libyjského moře, před okamžikem slunce zmizelo za skálou, jež se na západním konci malého zálivu zařezávala do hladiny a teď vypadala jako hromada černého kamení, které kdosi vysypal do moře; rudý přísvit dosud rozleptával její obrys, jako by za ní planul tichý požár. Albánský chlapec, který mi nosil kávu, ještě nesroloval modrobíle pruhovanou plachtu, jež od rána chránila hosty taverny před žhavým sluncem, slyšel jsem, jak lem látky tiše pleská ve vánku, který se začal zvedat od moře a pečlivě teď na kovově lesklé hladině modeloval nízké vlnky s ostrým zubatým hřbetem. Neviditelné slunce se ještě ohlašovalo na vrcholku útesu na východní straně zálivu posledním oranžovým světlem, ve kterém vystoupily tmavé stíny v klikatých průrvách. Bílé taverny a penziony na protější straně zálivu se už ponořily do namodralého stínu, i když jejich zdi budou vydechovat teplo ještě dlouho do noci.

Nastala hodina, v níž se každý den po zátoce rozlilo ticho, které bylo zcela jiné než ticho malátného poledne, kdy slunce žhnulo vysoko na obloze a vypalovalo v hlavě všechny myšlenky, bylo také jiné než ticho, do něhož se záliv nořil brzy po půlnoci, kdy odcházeli spát poslední hosté taveren, to ticho, jež otevřenými dveřmi na balkon zaplavovalo můj pokoj a jehož krásné zvuky – skřípání řetězu loďky, šramot větve šátrající po zdi – každonoční kouzlo proměnilo v hlasy postav z přicházejícího snu: v Loutru sice za poslední tři roky přibyly dva nové bary, ale nezdálo se, že by vesnice, kterou tvoří jen oblouk bílých domků namačkaných mezi mořským zálivem a strmou skalní stěnou, někdy mohla propadnout nočnímu životu.

Ticho, které vládlo ve chvíli mezi pozdním odpolednem a přicházejícím večerem, bylo utkáno ze šplouchání nízkých vlnek, pleskání plachty, šelestění měkkého papírového ubrusu, jehož cíp nadzvedával mírný vítr, vzdáleného cinkání zvonků ovcí sbíhajících se ke korytu, do kterého jim v tuto hodinu majestátní opálený stařec sypal jakousi šedivou kaši. Někdy se na moři ozvalo vrčení motoru vzdáleného člunu; hlas loďky sílil, až ve chvíli, kdy se člun dotkl nízké kamenné zídky, zavyl a ztichl, ale ani tento zvuk nenarušil tkaninu ticha, byl do ní vpletený jako trochu výraznější vzor, který vystupuje na jednom místě vybledlého koberce. Tiché zvuky měly za následek, že myšlenky často začínaly sjíždět po hladkém svahu do spánku a snu, byly poznamenané tím nedokonaným usínáním, rozvinovaly se lehce samy od sebe a přivolávaly vzdálené nebo hluboko zasuté obrazy; a mysl měla také sklon slyšet v tichých zvucích šepot mnoha příběhů – tady na břehu Libyjského moře mě napadlo, že vyprávění *Knihy tisíce a jedné noci* se všemi svými zázraky a podivuhodnými setkáními se zrodilo z šumů, bzučení, chřestění a šelestů jižního ticha.

Ozvalo se pravidelné skřípání; Albánec točil klikou rumpálu a stahoval plachtu. Nad mou hlavou se otevíralo nafialovělé nebe s jediným nehybným mráčkem, dosud růžově zářícím, třebaže slunce už zmizelo za mnoha obzory, za mnoha horskými jazyky, které klesaly do moře a byly navrstveny za sebou jako kulisy obrovité scény. I Táňa, dívka z Ukrajiny, která v taverně pracovala jako číšnice, pokojská a pomocnice v kuchyni, podlehla kouzlu, i když v tuto dobu ovládlo záliv každodenně a ona tu žila už pátým rokem; viděl jsem, jak se zastavila s podnosem v ruce na bílých schůdcích do kuchyně a dívala se bez hnutí na lesklou hladinu zálivu.

Chvíle pozdního odpoledne jsem měl nejraději z celého dne. Byl už konec září, ale vysoké štíty pohoří Lefka Ori nedovolily větru a mrakům od severu proniknout až k mořskému břehu, a tak bylo tady na jižním pobřeží Kréty přes den pořád stejné

vedro jako v srpnu. V posledních letech jsem si zvykl jezdit sem v době, kdy se ve skalnaté krajině nad mořem rozsvěcejí poslední horké dny – zjistil jsem, že když svůj život očistím v jasném světle a zasadím jej alespoň na pár dní do dalekého obzoru, zimní neklid, nespavost a zoufalství přicházejí později a jsou mírnější. Několik hostů z hotýlku Porto Loutro ještě leželo na modrých lehátkách na malé pláži uprostřed zálivu a vystavovalo těla poničená horkem chladivému vánku. Jiní vstávali, halili se do županů a odcházeli, aby se převlékli k večeři, slyšel jsem skřípání mokrých oblázků pod sandály. Teď už z útesů na východě slétl oranžový přísvit a skála na západě ztratila palčivou auru, první z taveren na protější straně zálivu už rozsvítila světla a ostatní ji rychle následovaly; na ocelově šedé hladině přibývaly roztřesené světelné sloupky. Viděl jsem, jak v taverně Blue House číšník snímá plachtu z jasně osvětleného skleněného boxu, v němž jsou vystavena večerní jídla, na hladině zazářila nová světelná páska; díval jsem se, jak se bratři Vangelis a Jorgos, majitelé podniku, proplétají mezi stoly, k nimž usedali první hosté.

2. Martin

A pak se takřka v jediném okamžiku všechny vzdálené obrysy rozplynuly, na záliv i skály klesla noc, ze záplavy světla, ze které mě pořád ještě bolely oči, zbyly jen mihotající se tečky na nebi, blikající červená svítilna nízkého majáku na skalnatém ostrůvku, náhrdelník lamp, položený podél zátoky, chvějící se sloupky na hladině a na východě nehybný světelný roj, který se třpytil jako zlatý prach na černém sametu a o němž jsem věděl, že to jsou vzdálená světla Chory Sfakion. Rozhlédl jsem se kolem sebe a viděl jsem, že u většiny stolů v taverně sedí hosté; uvědomil jsem si, že jsem už nějakou dobu slyšel šum hlasů, který se mísil se šplouchání vln;

vynořovaly se z něho útržky anglických, francouzských, německých a řeckých vět, cítil jsem vůni masa navlečeného na rožeň, kterým elektrické zařízení pomalu otáčelo nad plechovým korýtkem s oharky dřevěného uhlí.

Mezi stoly se objevil můj známý z předvčerejška, nesl si pod paží tlustou knihu. Když mě míjel, pozdravil mě skoro neznatelným kývnutím hlavy; viděl jsem, že na chvíli zaváhal v chůzi, rozmýšlel se, jestli by si neměl přisednout, ale nakonec se posadil k vedlejšímu stolu. Ještě jednou se na mne usmál, chvíli listoval v knize, ale pak ji otevřenou odložil na modrobílý ubrus a stejně jako já se zadíval na světla na hladině. Už jsem o něm věděl, že se jmenuje Martin a že je náruživým čtenářem s podivuhodným literárním vkusem. Seznámil jsem se s ním díky svému nevyléčitelnému zlozvyku, který mě odedávna nutí zjišťovat, co cizí lidé čtou. Dělám to všude a všemi možnými způsoby, které občas překročí meze slušného chování.

Poprvé jsem si Martina všiml přede dvěma dny v malé taverně u oblázkové pláže Sweetwater Beach či Glyka Nera; ten podnik je vlastně jen křivá plechová bouda a pár stolků a křesílek z umělé hmoty, jež se tísní pod děravou rákosovou stříškou na betonovém bloku v moři, který je možné přejít z jednoho konce na druhý čtyřmi kroky. Když jsem do taverny přišel po úzkém můstku, který tvořilo jediné houpající se prkno, uviděl jsem tmavou postavu na pozadí jasného mořského horizontu: hubený, asi tak sedmadvacetiletý muž v plavkách a v tričku se skláněl nad knihou; a ve mně se hned probudila má mánie, sedl jsem si k vedlejšímu stolku a pošilhával po stránkách, na kterých ležel pruhovaný stín rákosu, ale písmena byla příliš malá, abych mohl přečíst jediné slovo. Neznámý za chvíli odložil otevřenou knihu na umakartovou desku stolku, zvolna upíjel mléčně zbarvené *ouzo* a díval se na ostrov Gavdos, který na mořském obzoru připomínal zářící oblak. Pak jedním dlouhým douškem dopil, zavolal na číšníka a zaklapl

knihu. A já s překvapením zjistil, že je to třetí díl českého překladu *Knihy tisíce a jedné noci*, ten díl, který obsahuje *Dobrodružství Sindibáda Námořníka*.

Potěšilo mě, že jsem se na jižní Krétě setkal s knihou, kterou jsem měl rád a v níž jsem si často četl před spaním, ale okamžitě jsem také pocítil znepokojení, jaké se mě zmocňuje vždycky, když se na cestách setkám s někým, kdo přijel z Čech. Už mockrát jsem se přesvědčil, že turista, který v cizině narazí na svého krajana, pokládá za své právo, nebo snad dokonce povinnost pustit se s ním do rozhovoru a obtěžovat ho nepřetržitým mluvením o nejnudnějších věcech. Proto kdykoliv jsem v cizí zemi zaslechl česká slova, okamžitě jsem začal provádět opatření, která měla znemožnit, aby kdokoliv mohl poznat, odkud jsem přijel. A tak jsem i teď rychle dopil kávu, vrátil se na pláž ke svému ručníku a honem jsem schoval do tašky český časopis a igelitovou tašku z pražského supermarketu, které by mě mohly prozradit.

Neznámý čtenář byl na pláži také sám, ležel nedaleko ode mne. Skutečnost, že jsem zapřel svou národnost, abych se vyhnul rozhovoru s ním, mi nezabránila, abych se nezajímal o několik knih, které byly rozházené na jeho rohoži, a tak když se šel vykoupat, vstal jsem a začal se kolem ní nenápadně procházet. Co jsem uviděl, mě udivilo. Kromě *Knihy tisíce a jedné noci* bylo na rohoži ještě šest knih; o tubu s opalovacím krémem se opíralo rozpadající se předválečné vydání *Záhadných případů Sherlocka Holmese*, vedle nich na obálce potrhaného anglického paperbacku s názvem *Live and Let Die* mazlivě tiskl tvář ke své pistoli usmívající se James Bond ve smokingu a sněhobílé košili, pod bondovkou vyčnívala kniha, z níž bylo vidět jen jméno autora; byl jím Giovanni Pico della Mirandola. O kus dál ležela knížka, na jejíž přední straně jsem četl: Novalis, *Učedníci saiští*. Pod ní byla ještě jedna hodně tlustá a jedna hodně tenká kniha, jejichž názvy ani jména autorů se mi ale nepodařilo přečíst.

Příští den jsem neznámého zase uviděl v taverně na Glyka Nera, stejně jako včera tu seděl se skleničkou *ouza* v ruce a díval se k mořskému obzoru; vítr pomalu obracel stránky v tenké knížce, která před ním ležela otevřená na stole. Podle ilustrací jsem hned poznal, že je to sbírka matematických hádanek Lewise Carrolla. Co mají společného orientální pohádky, detektivka, špionážní příběh, filosofické dílo renesančního novoplatonika, próza romantického básníka a matematické hádanky oxfordského logika a spisovatele? Touha poznat, jaký člověk si bere na dovolenou takovou směsici knih, byla najednou silnější než nechuť ke konverzaci v češtině, a tak jsem udělal něco, co jsem na svých cestách ještě nikdy neudělal: oslovil jsem krajana. Cítil jsem se přitom nesmírně trapně, protože teď jsem byl já v roli toho, kdo obtěžuje; a na výrazu tváře neznámého bylo vidět, že je možností popovídat si v rodném jazyce stejně málo nadšený, jako bývám v podobné situaci já. Ale už po krátké chvíli jsme zjistili, že nechuť mluvit v cizí zemi česky není jediná věc, kterou máme společnou, a že rozhovor s někým, kdo přijel ze stejné země, nemusí být tak hrozný zážitek. Nemluvili jsme ostatně moc dlouho, vlastně jsme si vyměnili jen pár vět; ale dozvěděli jsme se jeden o druhém, že čteme stejné knížky a oba máme rádi slunce a Středozemní moře; Martin se mi také stačil zmínit, že nedávno dokončil studia a teď pracuje jako asistent na katedře filosofie na pražské filosofické fakultě. Když jsem se ho zeptal, kdy přiletěl na Krétu, řekl, že přijel vlakem a lodí. Zdálo se mi, že se chystá o nezvyklém způsobu cestování z Prahy na vzdálený ostrov říct něco víc, ale pak si to rozmyslel a sdělil mi jen, že se usídlil v ospalém Loutru, protože se po cestě cítí dost unavený a potřebuje si odpočinout na klidném místě; čeká tu na svou přítelkyni, která už je také na Krétě a má za ním přijet za několik dní. O tom, proč nejsou spolu, mi také nic neprozradil.

3. Za co může Kant

Tlustý svazek, který teď ležel na stole, byl zřejmě poslední knihou z hromady na rohoži, kterou jsem ještě neznal. Slyšel jsem, že si Martin objednává zapékaný lilek s fetou; zatímco čekal na jídlo, roztržitě v knize listoval. Uvědomil jsem si, že jsem ho ještě neviděl číst déle než minutu nebo dvě; přestože si vzal na dovolenou tolik knih, zřejmě se nedokázal na čtení vůbec soustředit. Když před něj Táňa postavila talíř s lilkem, na kterém se v horkém olivovém oleji roztékal bílý ovčí sýr, a mosazný džbánek s místním vínem, zaklapl knihu a já se hned podíval na tmavou vazbu; v jejím středu jsem uviděl ovál, v něm stříbrnou siluetu mužské hlavy v paruce se zdviženým copánkem a nad ním napůl setřená stříbrná písmena titulu: Immanuel Kant, KRITIK DER REINEN VERNUNFT. Zvedli jsme skleničky a na dálku si připili. Kant na stole v taverně mě už nepřekvapil, do společnosti ostatních Martinových knih se docela hodil; ale nedalo mi to, abych na knížku neukázal a nepoznamenal: „Trošku zvláštní čtení na dovolenou."

„Píšu o *Kritice čistého rozumu* disertační práci," řekl Martin jakoby na omluvu, „a mám co dohánět; v poslední době jsem se psaní moc nevěnoval, od poloviny září jsem pořád na cestě."

Chvíli mlčel a pak dodal: „A přitom nebýt *Kritiky čistého rozumu*, na žádnou cestu bych nikdy neodjel a neseděl bych tady…"

Bylo jasné, že Martin tuhle větu vyslovil jen proto, abych se ho zeptal, jak to s jeho cestou bylo. Už včera se mi zdálo, že by mi chtěl o ní vyprávět, ale současně z toho má z nějakého důvodu strach. Nejspíš se potřeboval vypořádat s nějakými událostmi, které se mu přihodily, a zároveň se bál k nim vracet. Zvláštní bylo i to, jak o cestě mluvil. Je hodně způsobů, jak vyslovit slovo *cesta*, a Martin to dělal, jako by měl na mysli nějaké dlouhé dobrodružné putování po několika světadílech – ale přitom mi řekl, že vyjel z Prahy teprve před dvěma týdny; a o tom, že by se z Čech na Krétu dostával oklikou přes jiné světadíly, jsem pochyboval.

Bylo zřejmé, že Martin cítí nutkání vyprávět nějaký příběh a že se mu zdá, že bych mohl být docela dobrý posluchač. Já se ale neuměl rozhodnout, jestli mám připustit, aby krásné šumy krétského ticha, které jsem poslouchal celý týden a pořád jsem jich neměl dost, přehlušila slova nějakého dlouhého příběhu, i kdyby byl kouzelnější a napínavější než příběh Sindibáda Námořníka. Ale zároveň jsem cítil zvědavost; kromě toho, že mě znepokojoval tón, jakým Martin o své cestě mluvil, bych také docela rád věděl, proč ho cesta, na kterou se vydával kvůli své disertaci o Kantovi, zavedla zrovna na pláže jižní Kréty, a ne třeba do Heidelbergu nebo Freiburgu. Co má Loutro mezi skálou a mořem společného s Kantem, který jak známo nikdy neopustil Královec? Pak jsem si vzpomněl, že vesnice neleží tak daleko od univerzitního města Rethymno, a zeptal se Martina, jestli přijel na Krétu k nějakému zdejšímu odborníkovi na Kanta.

„Vůbec jsem netušil, že skončím tady," řekl. „Vyjel jsem jedné noci z Hlavního nádraží v Praze, myslel jsem, že jedu na jeden den do Bratislavy… A vlastně jsem vás trochu zmátl. Řekl jsem, že jsem se vydal na cestu kvůli *Kritice čistého rozumu*, ale měl jsem ještě říct, že to nebylo kvůli knize."

„Copak se takhle jmenuje ještě něco jiného než kniha? Natočil podle Kanta někdo film?"

Martin mou otázku kupodivu za vtip zřejmě nepokládal. Zamyslel se, jako by vzpomínal, jestli někdy viděl v kině něco podle Kanta, a pak řekl: „Myslím, že *Kritiku čistého rozumu* nikdo nezfilmoval. Ale byl podle ní zkomponovaný balet."

„Vydal jste se na cesty kvůli baletu? Snad jste se nezamiloval do baletky a nepronásledoval ji po Evropě?" řekl jsem radostně.

Ani teď se Martin neusmál, jen zavrtěl hlavou; snad mu připadalo, že by se mu něco takového mohlo docela dobře stát. Napil se vína a pak řekl: „Odjel jsem kvůli zločinu, který se stal při představení baletu *Kritika čistého rozumu*."

„Zločin při baletním představení? Někomu ukradli v šatně kožich?"

„Ne, šlo o vraždu. Na konci druhého dějství byl zastřelen Petr Quas, člen představenstva finanční skupiny Phoenix Group," řekl klidně.

„A ví se, kdo je pachatelem? Snad to nejste vy? Někoho jste zabil a prchal jste přes polovinu Evropy před policií?" zeptal jsem se překvapeně. To by samozřejmě byla vůbec nejlepší verze. Ale nezdálo se mi, že Martin vypadá jako vrah.

„Ne, já ho nezabil," řekl Martin. „Vrahem byla *Věc o sobě*."

„Tenhle vtip jsem nepochopil."

„To není vtip. Vrahem byla osoba, která v baletu tančila úlohu Věci o sobě. *Ding an sich*."

„Potom měla policie snadnou práci, stačilo, aby si v divadelním programu přečetli jména účinkujících."

„Bohužel to nebylo tak jednoduché. Ukázalo se totiž, že part Věci o sobě tančil vetřelec, kterého nikdo neznal."

Pořád jsem nic nechápal. „Když tančil, tak byl přece na jevišti, a museli ho vidět všichni diváci."

„Jenže, jak možná víte, *věc o sobě* je u Kanta zcela nepřístupná lidským smyslům a lidskému poznání."

„No a?"

„Maska toho, kdo tančil její roli, vypadala podle toho. Tanečník byl zahalený od hlavy až k patě a nebylo možné ho poznat."

„Dobře, to bych pochopil. A jak souvisí vaše cesta s tím, co se stalo v divadle?"

„Odjel jsem, abych vypátral, kdo je pachatelem vraždy." Martin se zase na chvíli odmlčel, pak se opravil: „Vlastně jsem odjel především proto, abych vypátral pachatele jiné vraždy, je to celé trochu složité…"

Teď už byla moje zvědavost silnější než touha po hlasech krétského ticha. „A nechtěl byste mi povědět příběh vaší cesty od začátku?" řekl jsem. Martin na tuhle výzvu čekal. Vzal si hned džbánek s vínem, přesedl si k mému stolu a s pohledem upřeným na tmavou mořskou hladinu začal vyprávět.

Vražda v divadle I

1. Želva

„Už jsem vám řekl, že píšu disertační práci o Kantovi; jejím tématem jsou rozdíly mezi prvním a druhým vydáním *Kritiky čistého rozumu*. Začal jsem ji psát na podzim a pracoval jsem soustředěně celou zimu; každý den jsem chodil do velké studovny v univerzitní knihovně, přicházel jsem tam ráno ještě za tmy, a když se ve velkých oknech rozednívalo a já zhasínal lampičku, leželo už přede mnou na desce stolu několik popsaných stránek. Když jsem z knihovny odcházel, byla už zase tma. Bydlím v Libni a zvykl jsem si vracet se každý večer domů pěšky; během cesty jsem znovu promýšlel, co jsem ten den napsal, a často se mi stávalo, že jsem při večerním návratu na rohu některé ulice nebo před výlohou nějakého obchodu najednou přišel na řešení problému, s kterým jsem se celý den trápil.

Před Libeňským mostem jsem pokaždé míjel zeď polepenou roztrhanými plakáty. Nikdy jsem se na ně nepodíval, tak jako jsem kromě červených a zelených postaviček semaforů a louží na chodníku nevnímal nic z pořád stejných ulic, kterými jsem procházel; zeď s plakáty jsem pokaždé zaznamenal jen jako velký barevný koberec, který kolem mne pomalu proletěl v bledém přísvitu pouliční lampy. Pak přišlo jaro a já už se vracel z knihovny domů za světla. Nikdy jsem rituální cestu pěšky nevynechal, ani když pršelo nebo byla bouřka. Jednou v květnu jsem procházel kolem plakátů a zdálo se mi, že jsem uprostřed roje písmen zahlédl koutkem oka název Kantova díla, na které jsem celý den myslel. Byl jsem přesvědčený, že ta slova vykouzlilo na barevné ploše mé podvědomí; něco podobného se mi stávalo dost často. Vrátil jsem se a začal si prohlí-

žet plakáty, ještě vlhké a zkrabatělé po odpoledním dešti, protože mě zajímalo, jaká slova se proměnila v název Kantovy knihy. Byl jsem hodně překvapený, když jsem uviděl plakát v zelinkavé barvě, na kterém bylo černými písmeny vytištěno:

Tomáš Kantor
&
Immanuel Kant

Kritika čistého rozumu

balet
podle knihy Immanuela Kanta
hudba a libreto Tomáš Kantor

Tančí baletní soubor Plameňák

Představení se konají každou středu v květnu a červnu
ve 20 hodin v divadle Želva

Toho dne byla zrovna středa. Věděl jsem, že divadlo Želva je nedaleko; je to nízká budova vedle železniční trati, bývalo v ní kdysi kino, do kterého jsem v dětství chodil skoro každý týden. Díky tvaru své plechové střechy skutečně připomíná obří želvu, která se bezradně zastavila před kolejemi a neví, co dál. Podíval jsem se na hodinky; bylo sedm. Chvíli jsem nerozhodně stál před plakáty. Byl jsem unavený a bolely mě oči, celou cestu jsem se těšil, jak se doma natáhnu na postel a budu poslouchat hudbu. Ale také jsem byl zvědavý na balet s tak podivným námětem – a ke zvědavosti se ještě připojila touha posadit se znovu do hlediště, kde jsem jako dítě sledoval nejúžasnější filmy svého života.

A tak jsem za pár minut stál na náměstíčku a díval se po letech na Želvu na protější straně. Vedle mne byla restaurace, k jejíž zdi se na chodníku tiskly čtyři stolky; měl jsem ještě čas, a tak jsem se k jednomu z nich posadil a objednal si utopence a malé pivo. Zapadající slunce se proplétalo větvemi tmavých stromů, nad kterými se táhly dráty železniční trati; náměstí bylo zatím tiché a prázdné, ale za chvíli se už začaly objevovat první hloučky návštěvníků; byli to mladí lidé ve svetrech a džínách, postávali před Želvou a volali zdálky na ty, kdo přicházeli; zdálo se, že všichni se navzájem znají. Před osmou jsem zaplatil a přešel náměstí; koupil jsem si lístek u okénka pokladny, které se od doby mého dětství vůbec nezměnilo; i tmavé létací dveře se dvěma kulatými zasklenými otvory byly pořád stejné. Ani zařízení sálu nový majitel nevyměnil; stál jsem v chodbičce a vychutnával zatuchlou vůni, ze které se vynořovaly obrazy, přejížděl jsem pohledem vroubkované řady sklopených dřevěných sedadel, kde se zatím usadilo jen sedm nebo osm diváků. Také šedovlasá uvaděčka v modrém silonovém plášti vypadala jako přízrak z minulosti. Koupil jsem si od ní program a posadil se s ním doprostřed prázdné řady.

Chvíli jsem jen zasněně naslouchal vrzání sklápěných křesel jako magické hudební skladbě; pak jsem se začetl do programu. Většinu textu tvořilo dlouhé povídání o amatérském experimentálním souboru Plameňák, které jsem zběžně přelétl. O baletu jsem se dozvěděl, že má ve shodě s oddíly Kantova díla tři akty, které se jmenují *Transcendentální estetika*, *Transcendentální analytika* a *Transcendentální dialektika*; až na poslední stránce jsem našel zmínku o autorovi hudby a libreta. Stálo tam: *Tomáš Kantor se narodil v roce 1968 v Praze, kde také celý život žil. Věnoval se především literární činnosti, ale jeho texty dosud zůstávají – s výjimkou dvou časopiseckých ukázek – v rukopise. Kritika čistého rozumu, k níž napsal hudbu i libreto, je jeho jediným baletním dílem. Zahynul tragicky v Turecku v červenci nebo v srpnu roku 2006.* Přemýšlel jsem o tom,

co se asi vloni v Turecku přihodilo, když není znám ani měsíc, kdy Tomáš Kantor zemřel, ale ozvalo se třetí zvonění a světla v hledišti začala pozvolna zhasínat."

2. První dějství

„Po chvíli ticha zazněla z reproduktorů předehra; byla to skladba napsaná pro dva klavíry. Zdálo se mi, že dvě melodické linie líčí zápas mezi dogmatiky a skeptiky, o kterém Kant píše v předmluvě ke své knize; ale uvědomoval jsem si, že mi takovou představu spíš vnukl název představení; kdyby se balet jmenoval *Dvacet tisíc mil pod mořem*, představoval bych si asi, že melodie vypráví o plavbě ponorky mezi podmořskými útesy.

Když předehra dozněla, otevřela se těžká rudá opona. Za ní byla zpočátku jen tma, pak se objevily dva kužely světla; osvítily dvě skupiny postav, které strnule stály na jevišti. Na pravé straně jsem viděl osm mužů v kostýmech, které byly sešité z mnoha hnědých, oranžových a zelených hadříků. Druhou skupinu tvořilo osm tanečnic, které stály nehybně uprostřed jeviště. Jejich těla byla zohýbaná do nezvyklých pozic; napadlo mi, že vypadají jako písmena nějaké neznámé abecedy. Jejich kostýmy byly bílé, na hlavách měly bleděmodré špičaté čepice. Po chvíli se objevil ještě jeden světelný kužel a osvítil postavu ve fialovém kostýmu, která stála osamoceně v levém rohu jeviště.

Znovu zazněla hudba dvou klavírů; zdálo se mi, že slyším dvě skladby, které zní současně, ale nemají vůbec nic společného. První skladbou bylo jakési víření tónů, které spíš připomínalo zvuk deště dopadajícího na plechovou střechu; druhou skladbu tvořila jednoduchá melodie. Po chvíli se muži začali vlnit v chaotickém víru; jejich chodidla se přitom zpočátku nepohnula z místa, takže těla mužů připomínala vodní rostliny v proudu, ale pak se nohy

jakoby násilím odtrhly od podlahy a muži se roztančili po jevišti. Bílé tanečnice pořád stály jako písmena nápisu, ani fialová postava se nehýbala, vypadalo to, jako by nevnímala nic z toho, co se děje kolem ní. Pak se tanečnice jedna za druhou začaly probouzet ze své strnulosti, gesta se pozvolna rozvinovala do pohybů, písmena se rozlévala a proudila po jevišti, nápis se smazával. Dívky se teď rozdělily do dvou skupin po čtyřech; tanečnice z první skupiny se uchopily za ruce a vytvářely uzavřené obrazce – kruhy, čtverce a hvězdy – a neustále v nich měnily svá místa; dívky z druhé skupiny vytvořily řadu, která se všelijak vlnila, ale neuzavírala se a také se v ní pořadí tanečnic nikdy neměnilo.

Během tance obou bílých skupin se zklidňoval divoký rej mužů, jejich pohyby ztrácely chaotičnost a postupně začaly napodobovat figury, které předváděly obě skupiny dívek. Zároveň se smiřovaly dvě linie hudby: chaotické víření se uspořádávalo a proměňovalo v jakousi melodii tím, že se jeho tóny seskupovaly kolem motivů druhé linie a rozvinovaly je; a melodie, které hrál druhý klavír, do sebe zase přijímaly nahodilosti a variace zrozené v chaotickém proudu, upevňovaly je, ale zároveň jako by se v nich třepily a ztrácely svou původní jednoduchost. Teď se roztančila i fialová postava na kraji jeviště; dělala však jen nepatrné, jakoby váhavé, avšak zároveň velitelské pohyby rukama. Trvalo mi chvíli, než jsem si uvědomil, že tanec bílých tanečnic s jejími pohyby souvisí, že se po každém novém gestu fialové postavy promění obrazce, které obě skupiny dívek kreslily svými těly; fialová postava tedy tance dívek skrytě řídila…“

Uslyšel jsem zvuk lodního motoru, připlouval trajekt *Daskalogiannis*, který v Loutru bude odpočívat přes noc, aby ráno v devět hodin odplul do Chory Sfakion a odtud se vydal na svou pravidelnou trasu podél jižního pobřeží do Paleochory a nazpátek. Martin se na chvíli odmlčel, dívali jsme se, jak se blíží velká osvětlená loď přilepená k svému obrazu na tmavé hladině. Za chvíli trajekt při-

razil k přístavnímu molu na protější straně zálivu, ozvala se rána, když sklopený předek lodi dopadl na beton, a vzápětí rachocení kotevního řetězu. Vystoupilo několik posledních cestujících, kteří přijeli do Chory Sfakion pozdním autobusem a budou si hledat v Loutru nocleh; pak se se skřípáním loď zase uzavřela a zhasla na ní všechna světla.

„Až po nějakém čase jsem si všiml," pokračoval Martin, „že mezitím, co jsem sledoval tance mužů a dívek, se zvolna rozsvítil další reflektor; mířil na zadní okraj jeviště a v jeho bledém zelenavém přísvitu tančila osamělý tanec nezřetelná postava zahalená do jakéhosi řasnatého hávu s širokou kapucí, v jejímž stínu se zcela ztrácela tvář, takže nebylo ani poznat, jestli je to muž, nebo žena. Tanec té postavy se vůbec neshodoval ani s pohyby mužů, ani s tancem dívek; k tomu ještě zelené světlo chvílemi sláblo a ztrácelo se, takže záhadná postava mizela v úplné tmě.

Najednou mi došlo, na co se vlastně celou dobu dívám. Program nelhal, tanečníci a tanečnice z Plameňáka skutečně předváděli první oddíl *Kritiky čistého rozumu*, kterému dal Kant název *Transcendentální estetika* a který pojednává o smyslovém vnímání. Bílé dívky zcela jistě představovaly čistý názor, tedy formy, podle nichž se pořádá materiál, který nám přinášejí smysly; díky formám čistého názoru můžeme vnímat záplavu barevných skvrn a oblaka zvuků a dotyků jako jsoucna rozprostřená v prostoru a v čase; skupina dívek, která vytvářela uzavřené obrazce, znázorňovala čistý názor prostoru, druhá skupina čistý názor času.

Muži představovali smyslovou materii, dosud neuspořádaný vír barev, zvuků, vůní, chutí a dotyků; abychom jej mohli vnímat jako skutečnost v prostoru a v čase, musí být uspořádána právě do forem, které dodává čistý názor – to balet vyjadřoval tak, že muži napodobovali figury dívek. Líbilo se mi, že autor libreta nechal part čistých forem tančit právě dívky, třebaže podle obvyklé symboliky je ženství spojováno spíše s látkou a mužský svět s formou. Fialová

postava patrně představovala *transcendentální apercepci*, tedy zdroj, odkud veškeré uspořádávání vychází a kterému říkáme ‚Já', a záhadná zahalená postava vzadu byla zřejmě věc o sobě, která se skrývá za našimi formami a je zcela nepřístupná našemu poznání. Rozhlédl jsem se po divácích; nezdálo se mi, že by většina z nich znala Kanta natolik, že by chápala, co pohyby tanečníků a tanečnic znamenají, přesto mi připadalo, že se nikdo netváří ani příliš překvapeně, ani nadmíru znuděně; zřejmě jim stačilo sledovat baletní stránku představení. Po krátké přestávce začal druhý akt; podle Kanta i podle programu by to měla být *Transcendentální analytika*…"

3. Druhé dějství

Martinovo líčení filosofického díla převyprávěného pohyby těl v bývalém holešovickém kině mi připadalo docela zábavné, ale protože jsem věděl, jak je *Kritika čistého rozumu* dlouhá, začínal jsem se obávat, že jeho vyprávění skončí až ve chvíli, kdy se nad Chorou Sfakion vynoří slunce. Martin si asi všiml mého neklidu, protože řekl: „Nebojte se, nebudu vám líčit celý balet, ostatně jsem představení ani neviděl do konce… Ale musím vám ještě něco říct o druhém dějství, protože na jeho konci se stala vražda, kvůli které tady teď sedím s vámi. Když se znovu roztáhla opona, stála na jevišti kromě žen a mužů z předchozího dějství ještě nová skupina tanečnic; byly také oblečené do bílých kostýmů, ale na hlavách měly růžové čepice. Mezi tancem dívek s modrými a dívek s růžovými čepicemi byla patrná jakási podobnost. Zpočátku jako by obě skupiny tanečnic oddělovala neviditelná čára, kterou se žádná z dívek neodvážila překročit, dokonce když se některá k pomyslné hranici přiblížila, ostatní ji rychle vtáhly nazpátek na území, které její skupině bylo vyhrazeno. Také se ke dvěma klavírům ještě připojil

hlas třetího. Teď když už jsem měl klíč k představení, bylo mi hned jasné, že ženy s růžovými čapkami představují *čisté rozvažování* a že figury jejich tance jsou kategorie, které uspořádávají smyslový materiál pospojovaný zatím jen formami času a prostoru takovým způsobem, aby před námi vyvstal smysluplný svět věcí, činností, vlastností a vztahů.

Fialová postava vystupovala ze stínu, nenápadné pohyby jejího těla se rozvinovaly v tanec, tanečnice z obou skupin ji sledovaly a napodobovaly – a jejich tancem se zase řídily pohyby tanečníků, takže na scéně zavládla dokonalá harmonie; také v hudbě, která tanec doprovázela, zmizely disonance. Jistě jsem se díval na *transcendentální dedukci*; jejím cílem je prokázat, že kategorie rozvažování je možné použít na smyslový názor, ačkoliv pojem a smyslová zkušenost jsou zdánlivě nesourodé. Členové souboru tento nezvyklý soulad předvedli tak, že svými pohyby postupně ukázali, že jak skupina dívek s modrými čapkami (formy nazírání), tak dívky s růžovými čapkami (kategorie) se řídí pohyby fialové postavy (transcendentální apercepce neboli Já).

Druhý akt se tedy chýlil ke konci. Čekal jsem, že se na jevišti bude předvádět radostná harmonie mezi tancem všech skupin tanečníků a tanečnic. Najednou jsem si však všiml, že mezi bílými tanečnicemi a strakatými tanečníky postupuje dopředu postava, která představovala Věc o sobě. Když jsem sledoval průběh transcendentální dedukce, úplně jsem na ni zapomněl, ani jsem si neuvědomoval, jestli po celou dobu stála vzadu na jevišti, anebo jestli na čas zmizela ve tmě. Postava v kápi namísto aby se tiše vlnila vzadu v polostínu, tak jak to dělala dosud, teď tančila podivný tanec, který měl v sobě něco z šamanských rituálů, z křepčení divochů kolem spoutaných zajatců, z pohybu katolického kněze při mši i z chůze náměsíčníka po hřebeni střechy a který jako by bořil idylu souznění všech ostatních tanečníků, harmonii všech mohutností mysli, k němuž dospěla transcendentální dedukce. Pomocí hned agresivních,

hned zase strašidelně malátných pohybů se Věc o sobě prodírala dopředu k rampě jeviště, k místu, kde stála fialová Transcendentální apercepce. Byl jsem z toho na rozpacích a přemýšlel jsem, co by tahle část baletu měla znamenat. Podle Kanta přece věc o sobě nemůže vstoupit ani do sféry rozvažování, natož do oblasti forem názoru, a tady v Želvě se chovala, jako by jí patřilo celé jeviště. Co chtěl touhle pasáží autor baletu vyjádřit? Byla to snad polemika s Kantem? Bílé dívky před Věcí o sobě zmateně ustupovaly, a já si najednou přestal být zcela jistý, jestli to, co se na jevišti odehrává, je pořád ještě součástí představení.

Za chvíli Věc o sobě stála před Transcendentální apercepcí, která se přestala hýbat a udiveně na ni zírala. Také někteří tanečníci a tanečnice přestávali tančit, zatímco jiní se pořád ještě pokoušeli v baletu pokračovat. Byl jsem zvědavý, co se mezi Věcí o sobě a Transcendentální apercepcí bude odehrávat, ale zahalená postava se najednou od tanečnice ve fialových šatech odvrátila, udělala několik kroků ke středu jeviště, postavila se na okraj rampy, její ruka se ponořila do záhybů kostýmu. Pak odtud Věc o sobě vytáhla cosi, co se zablyštělo ve světle reflektorů, natáhla ruku a sklonila ji do hlediště – a v divadelním sále se ozval třesk výstřelu."

4. Po zločinu

„Několik vteřin se na jevišti nic nepohnulo, zahalená Věc o sobě stála na rampě a kolem ní v kruhu strnulé postavy tanečnic a tanečníků, z reproduktorů pořád zněla hudba vyjadřující harmonické sjednocení forem vnímání a rozvažovacích kategorií. Pak Věc o sobě s pistolí v ruce pomalu procházela mezi ostatními postavami, které před ní ustupovaly, k zadní straně jeviště. Pořád ještě jsem připouštěl, že to, co se na jevišti odehrávalo, je součástí představení; říkal jsem si, že někdo, kdo udělá z *Kritiky čistého rozumu* balet, je asi natolik

výstřední, že může do svého díla vložit i scénu, v níž *Ding an sich* střílí z pistole slepými náboji do obecenstva. Pomyslel jsem si, že snad má výstřel nějaký filosofický význam, který mi uniká.

Když Věc o sobě zmizela v zákulisí, ozvalo se táhlé zavřeštění, jaké ve filmových detektivkách zpravidla doprovází objev mrtvoly; jenže tady bylo svědkem vraždy několik desítek lidí na jevišti a v hledišti, a tak ještě než počáteční výskot dozněl, ozvaly se další výkřiky nejrůznějšího druhu, od jednoduchého pištění přes hysterické vytí až ke zvukům, které byly směsí křiku a artikulovaných slov, a do toho se ještě mísila hra tří klavírů, která zněla z reproduktorů; chvíli jsem měl dojem, že všechny ty zvuky dohromady tvoří nějakou divokou avantgardní skladbu. Opravdu už balet skončil? Na tuhle otázku vlastně dodnes neznám odpověď, dodnes mě přepadají pochybnosti, jestli pořád ještě nepokračuje představení, které začalo, když v divadelním sále v Želvě zhasli…“

Martin se na chvíli odmlčel. Rozhlédl se, viděl jsem, jak jeho pohled zvolna sleduje oblouk lamp vroubících záliv a jak se zastavuje na velké bělavé skvrně kotvícího trajektu, v níž teď svítila jen jedna kabina ozářená proměnlivým světlem televizoru.

„Tanečníci a tanečnice se nahrnuli k rampě, seskakovali dolů a nad něčím se skláněli. Pokud to celé nebylo součástí hry, bylo celkem jasné, že předmětem jejich zájmu může být jen zraněný člověk nebo mrtvola. Také diváci vstávali ze sedadel, tlačili se ve zmatku úzkými uličkami ven a snažili se prodrat k místu, kde pravděpodobně právě došlo k vraždě. Byl jsem stejně zvědavý jako všichni ostatní, ale uličku mezi první řadou a pódiem ucpala změť těl, ve které se promíchaly civilní šaty diváků s kostýmy tanečníků a tanečnic. Napadlo mě, že bych mohl vylézt na pódium, které teď bylo opuštěné; v prudkém světle reflektorů jsem pak došel doprostřed rampy.

A tam jsem uviděl, že pode mnou na sedadle, které se nacházelo přesně uprostřed první řady, napůl sedí, napůl leží nakrátko ostří-

haný a hladce oholený, trochu obtloustlý muž oblečený do elegantního a zřejmě dost drahého obleku; zdálo se, že je asi v mém věku. Ruce měl rozhozené do stran přes opěradla sedadla, s dlaněmi obrácenými vzhůru. Hlava byla zvrácená dozadu, na bledém obličeji studeně svítily široce otevřené oči, které se dívaly ke stropu, ústa byla pootevřená, přesně uprostřed čela byl otvor, odkud vytékal k vlasům úzký rudý pramínek a rozděloval čelo na dvě poloviny. Krvavá čára na čele zavražděného jako by rozdělila na dvě stejné poloviny celý sál; přísná symetrie, jakou vrah své dílo obdařil, působila snovým dojmem; výjev, na který jsem se díval, vypadal tak naaranžovaně, že se mě znovu zmocnil pocit, že představení pořád ještě pokračuje.

Neskutečnost scény asi dolehla i na ostatní, protože chaotické pohyby se začaly zklidňovat a zároveň se všechny rozčílené, starostlivé, hysterické a soucitné hlasy ztišovaly, až zaznělo poslední slovo vyslovené šeptem, a pak už bylo jen ticho, hudbu mezitím zvukař vypnul; nikdo se nehýbal. Teď to vypadalo, že balet skončil tím nehybným, nesrozumitelným obrazem, skoro jsem čekal, že se ozve potlesk a všichni včetně mrtvoly se začnou uklánět… Ale namísto toho se do ticha ozval hlas sanitky a za chvíli se k němu přidala siréna policejního vozu. Když do místnosti vpadly postavy v zelených úborech a v černých uniformách, kouzlo se rozplynulo. Několik policistů běželo do zákulisí, kde zmizela zločinná Věc o sobě, a členové souboru utíkali za nimi. Nedalo mi to a připojil jsem se k nim.

V jedné z šaten jsme našli dívku, která měla tančit roli Věci o sobě; ležela na podlaze jen ve spodním prádle, v místnosti byl cítit pach éteru. Když baletku vzkřísili, vypověděla, že v okamžiku, kdy zelený reflektor zhasl, se k jejímu obličeji přitiskla ruka s kapesníkem namočeným do éteru; dál už si nic nepamatovala. Když byla v bezvědomí, vetřelec ji zřejmě odnesl nebo odtáhl do šatny, svlékl z ní její kostým, oblékl si jej, a než se reflektor se zeleným filtrem opět rozsvítil, stál už vrah na pódiu na jejím místě.

Dveře na konci chodby byly otevřené; vrah nejspíš utekl tudy. Hned za nimi se zvedal příkrý násep železniční trati zarostlý křovím. Byla už tma, ale nad černými siluetami keřů svítil mezi vysokými kovovými konstrukcemi jasný měsíc. Policisté se prodírali pichlavým křovím nahoru na násep, za nimi nedočkavě lezli tanečníci a tanečnice v kantovských kostýmech, výpravu uzavírala skupinka asi pěti nebo šesti nejzvědavějších diváků; mezi nimi jsem byl i já. Nahoře na kolejích se policisté na chvíli bezradně zastavili, členové souboru pobíhali po pražcích sem a tam, bílé kostýmy svítily v měsíčním světle. Transcendentální apercepce zakopla o velkou matku trčící z koleje a naříkala, že si vymkla kotník, formy čistého názoru se ji snažily ošetřit, zatímco smyslová materie rozčilovala policisty tím, že jim radila, co by měli dělat. Jedna dívka ze skupiny kategorií čistého rozvažování odběhla k světlé skvrně, která se rýsovala v tmavém křoví, a vrátila se s kostýmem Věci o sobě, který tu zřejmě vrah na útěku odhodil.

Za tratí se do daleka táhl drátěný plot, za ním se prostírala rozlehlá neuspořádaná plocha, kde se nacházely dílny, skladiště a parkoviště nákladních automobilů, mezi nimi byly roztroušené ostrůvky země zarostlé suchou trávou a zaprášeným křovím. Kdosi ze souboru objevil díru v plotě a tanečníci a tanečnice se před ní shlukli, netrpělivě se tlačili a jeden po druhém lezli dovnitř, i když na ně policisté volali a snažili se je zastavit. Neklid a zvědavost tanečníků se přenesly i na mne, a tak jsem se postavil do fronty a prolezl dírou za nimi. Prostor za plotem rozdělovaly další drátěné i dřevěné ploty na menší čtverce, jako by to byla obrovská šachovnice. Ukázalo se, že ve všech plotech jsou díry, takže jsme mohli procházet celým prostorem z jednoho políčka do druhého, jako bychom byli pohyblivé figurky v nějaké bláznivé hře. Bloudil jsem v tomhle prostoru s ostatními skoro hodinu, zakopával jsem o rezavé kusy strojů zarostlé travou a protahoval se mezi dvěma věžemi z dřevěných palet, naskládaných na sebe; za obřími cívkami,

nehybnými stroji a vysokými hromadami tvárnic a prken se ve světle měsíce vynořovaly dívky v bílých hábitech a muži v oblecích z barevných hadříčků, několikrát jsem narazil na kulhající fialovou postavu a občas jsem potkal ustaraného policistu v uniformě. Vraha jsme samozřejmě nenašli; kromě kostýmu v křoví po sobě ani nezanechal žádnou stopu."

5. Vyšetřování

„Už ráno se na internetových serverech objevily první zprávy o výstřelu v divadle a další den se o vraždě psalo i v novinách, možná se na to pamatujete."

Řekl jsem, že už papírové ani internetové noviny nečtu; Martin to vzal na vědomí a pokračoval.

„Ukázalo se, že mrtvola v hledišti je Petr Quas, docela známá postava ve světě byznysu, člen několika dozorčích rad a předsednictva finanční skupiny Phoenix Group. To mě překvapilo, takové diváky bych na avantgardním baletním představení nečekal. Bylo mu ve skutečnosti třicet osm let – vypadal i po smrti o dost mladší. V kapse jeho saka se našel dopis bez podpisu, který byl sestavený z velkých písmen vystřižených z časopisu a vyzýval ho, aby se dostavil na představení *Kritiky čistého rozumu*; k dopisu byl zřejmě přiložený lístek do první řady. Dočetl jsem se, že Quas ve dvaadvaceti letech vydal sbírku básní, ale potom nechal poezii být a věnoval se psaní textů populárních písní. Jeho podnikatelská kariéra začala před dvanácti lety tím, že založil spolu s několika přáteli z showbyznysu hudební vydavatelství. Zřejmě nezanechal psaní úplně; jeden list vypátral, že Quas je spoluautorem scénáře amerického filmu, vědeckofantastického thrilleru *Larva*, který má mít v létě ve Spojených státech premiéru; podle toho, co se o obsahu filmu proslechlo, má jednou z jeho postav být Jan Evangelista Purkyně. Tenkrát jsem si

myslel, že tuhle zprávu nějaký novinář popletl nebo že si z něho někdo udělal legraci – co by dělal český vědec žijící v devatenáctém století v americkém vědeckofantastickém filmu? Netušil jsem, že tenhle podivný film uvidím po prázdninách v jednom římském kině a že o něm budu ještě hodně přemýšlet.

Další den se v novinách objevila překvapivá zpráva: zavražděný byl nevlastním bratrem Tomáše Kantora, autora baletu. Při té příležitosti se probíraly podrobnosti Kantorovy smrti; dozvěděl jsem se, že jeho tělo našli vloni v září v síti mezi rybami turečtí rybáři v pobřežních vodách u města Bodrum (to je turecké jméno starověkého Halikarnassu); Tomáši Kantorovi kdosi do hrudi a do břicha zasadil třináct ran dýkou, kolem nohou se našly omotané zbytky provazu, kterým byla k jeho tělu zřejmě přivázaná zátěž.

Nicméně policie patrně nepředpokládala, že by vražda v Turecku a vražda na divadelním představení spolu nějak souvisely. Měsíc před Quasovou smrtí proletěla hlavou jiného bohatého muže kulka ostřelovače a týden před vraždou v divadle se rozletěl na kousky automobil v okamžiku, kdy do něho nasedl majitel jakéhosi fotbalového klubu a otočil klíčkem zapalování. Vyšetřovatelům zřejmě připadalo, že Quasova smrt by se pěkně vyjímala v téhle řadě jako pokračování obou předchozích zločinů, zejména když se ukázalo, že existovaly jakési obchodní styky mezi oběma zavražděnými a skupinou Phoenix Group. Tuhle hypotézu také posilovala skutečnost, že Quas tak ochotně uposlechl anonymní výzvu, aby navštívil představení v Želvě – čekal, že s ním chce jednat někdo, kdo ví příliš mnoho o jeho obchodech? Jenže na stycích Phoenix Group se zavražděnými podnikateli nikdo nedokázal najít nic nezákonného ani podezřelého, a nepřišlo se ani na žádné jiné pochybné obchody, do kterých by Quas byl zapletený.

Novináři se případem zabývali několik dní. Myslím, že zpočátku byli nadšeni; zločinci většinou nijak nevynikají smyslem pro původnost stylu a věnují jen málo pozornosti formální stránce

svých výkonů, a teď se konečně objevilo originální dílo, které se nepodobalo žádnému jinému. Ale všiml jsem si, že se brzy v jejich psaní začala projevovat jakási rozmrzelost, která zřejmě pramenila z toho, že novináři nevěděli, co si s tak nezvyklým zločinem počít: stejně jako detektivové, ani oni nedokázali porozumět jazyku, kterým byl vysloven, a pochopit jeho smysl; záhy se na událost v Želvě začali dívat nedůvěřivě, asi tak, jako se dívá milovník krajinek na modernistický obraz. Znali pět nebo šest schémat vražd, s kterými si v dosavadním psaní o zločinech vystačili, a pokoušeli se je použít i teď, ale na případ v divadle se zjevně žádné z nich nehodilo. Proto si oddechli, když se pátý den po Quasově smrti našla mrtvola podnikatele, který byl zapletený do několika podvodných a korupčních afér a přátelil se s bratranci a sestřenicemi známých politiků – to byl zločin, po jakém v skrytu duše toužili; vrah nic neodbyl, v ideji i ve způsobu provedení se objevovaly všechny motivy, které k žánru ‚vražda bohatého finančníka' patří. A tak novináři nechali vraždu v divadle být a vrhli se na nový případ; teď si mohli vynahradit strádání, které jim způsobil příliš avantgardní a nesrozumitelný zločin. Na vraždu Petra Quase noviny rychle zapomněly a po nich i veřejnost.

Vyšetřování zločinu samozřejmě ještě nějaký čas pokračovalo. Policisté si v Želvě zapsali jména a adresy všech lidí, kteří byli na představení přítomni. Mne si předvolali na policejní stanici několik dní po vraždě. Čekal jsem skoro dvě hodiny v dlouhé, světlé, nevlídně zapáchající chodbě s vysokými okny do dvora, na dřevěných lavicích mlčky posedávalo asi deset lidí; poznal jsem tři nebo čtyři tváře, které jsem viděl na představení. Někteří listovali obrázkovými časopisy, ale většina se jen dívala před sebe; občas do ticha zazvonil mobil a byl slyšet tlumený rozhovor, občas někdo vstal, chvíli chodil z jednoho konce chodby na druhý a pak se zase posadil. Čas od času se otevřely dveře některé z kanceláří a mužský hlas vyvolal další jméno. Dívka s vlnitými zrzavými vlasy, která seděla naproti

mně a dívala se celou dobu do skript, v jednom okamžiku zvedla hlavu a já na krátkou chvíli uviděl nezvykle bledý obličej s několika pihami na nose; vzpomněl jsem si, že je to studentka, kterou jsem potkával na chodbách filosofické fakulty a kterou jsem také letmo zahlédl v Želvě; kdosi mi řekl, že studuje dějiny umění.

Když se konečně ozvalo moje jméno, vešel jsem do malé úřadovny; skoro celý prostor místnosti zabíral odřený psací stůl, na kterém stál prastarý počítač. Stačilo mi podívat se na tvář policisty, který seděl za stolem, a bylo mi jasné, že je z případu stejně otrávený jako pražští novináři. A způsob, jakým se mě vyptával, mi potvrdil dojem, že má vrahovi velmi za zlé nekonvenční styl, který zaváděl do sféry zločinu. Zdálo se, že policista pokládá za samozřejmé, že zločin a jeho vyšetřování jsou součástí hry, jež má svá pravidla, která má dodržovat jak strana stíhaných, tak strana stíhajících, a tak svévolné narušení pravidel pokládal za neodpustitelnou nezodpovědnost. Výslech byl spíš formální, policista nečekal, že bych mu já nebo kterýkoliv jiný divák mohl říct něco podstatného, a zřejmě vlastně ani nevěděl, na co by se měl ptát.

Když už jsem se chystal odejít, položil mi ještě otázku, kterou možná mínil spíš soukromě: ‚Když pracujete na katedře filosofie, mohl byste mi říct, co je to ta *věc o sobě*?' Vysvětlil jsem mu, že podle Kanta to je cosi, co je nezávislé na všech způsobech, jakým uchopujeme skutečnost, a co je tedy pro nás zcela nepoznatelné. Vyšetřovatel si povzdechl a začal něco dvěma prsty pomalu vyťukávat na klávesnici počítače."

6. Kristýna

„Na policejní stanici jsem byl v pátek, celou sobotu a neděli jsem pracoval na disertační práci. Zjistil jsem přitom, že si musím představovat, jak by každou Kantovu větu, kterou jsem četl, tančili členové

Plameňáka. Psal jsem ještě v pondělí dopoledne; odpoledne jsem se vypravil na filosofickou fakultu, protože jsem si chtěl poslechnout přednášku hostujícího vídeňského estetika o americkém abstraktním expresionismu. Přednáška se konala v rozlehlé světlé posluchárně v prvním patře, v jejíchž oknech je vidět řeka a Hradčany. Seděl jsem na kraji dlouhé lavice u dveří, poslouchal přednášejícího a díval se přitom z okna na Hrad a na tramvaje jezdící po Mánesově mostě. Jeden z řady profilů se sklonil k poznámkovému bloku, a já znovu uviděl tvář dívky, se kterou jsem se setkal v Želvě a pak na chodbě policejní stanice; po chvilce se její tvář zase zasunula zpět jako ploška zavírajícího se vějíře.

Když přednáška skončila, na chodbě před posluchárnou ještě zůstala skupinka studentů, kteří diskutovali o názorech profesora z Vídně. Byla mezi nimi i dívka z divadla; ti, kdo ji znali, ji oslovovali ‚Kristýno'. Teď teprve jsem si mohl pořádně prohlédnout její tvář, na které leželo studené světlo proudící dovnitř velkými okny z nádvoří fakulty. Zarazila mě vážnost, kterou bylo možné číst ze všech rysů obličeje a která ji odlišovala od ostatních studentů. Rozlévala se do křehkého těla dívky; Kristýna stála vzpřímeněji než druzí, ale bylo to, jako by se musela pořád vzpírat proti nějaké tíži, která na ni klesala; vzpomněl jsem si na karyatidy na balkonech novorenesančních domů v ulici, kde bydlím. Zdálo se mi, že před časem prožila nějakou zlou událost, která doznívala v jejím těle jako klavírní skladba v místnostech prázdného domu. Mluvila pomalu a rozvážně, hledala slova; snad měla strach, že prostor, který zůstal prázdný po tragédii, jež se v něm odehrála a o níž jsem nic nevěděl, znečistí nějakou hloupostí nebo banalitou. Mezi mnoha gestikulujícíma rukama spočívaly její ruce podél těla, jen čas od času, když něco říkala, se probouzely a vyplouvaly vzhůru, aby se zhouply na melodii věty, a pak se zase vracely pod hladinu, do tůně skleslosti, rezignace a vyčkávání, z které Kristýnino tělo vystupovalo.

Tajemství, které se rozprostřelo jako poslední pěna příboje do drobných pohybů těla, do života prstů a do sklonu hlavy, mě přitahovalo; tušil jsem, že je to tajemství nějaké smutné minulosti. Zároveň jsem se té dívky bál; věděl jsem, že kdybych se k ní přiblížil, musel bych vstoupit do podivného prostoru, který kolem sebe její tělo rozestíralo, a že bych v něm sotva mohl zachovat zvyky svého dosavadního života, musel bych podstoupit bolestnou proměnu.

Díval jsem se na Kristýnu, luštil jsem – nepříliš úspěšně – šifry její tváře a jejího těla a moc jsem přitom nesledoval, o čem se v kroužku na chodbě vlastně mluví. Až po čase jsem si všiml, že se debata dostala k Jacksonu Pollockovi; jakýsi horlivý ctitel abstrakcionismu mu vytýkal, že se na jeho pozdních obrazech opět začínají vynořovat lidské figury, a chápal to jako zradu na skvělém světě stříkanců a čmouh. Kristýna se ozvala, hájila Pollocka; řekla: ‚To, jestli se na plátně nakonec objeví vír barev nebo figura, není v malířově moci.' Neměl jsem na pozdní Pollockovu tvorbu žádný vyhraněný názor, ale postavil jsem se ve sporu na Kristýninu stranu; připomněl jsem také Anaximandrova slova, že osudem tvaru a beztvarého je neustále do sebe přecházet, aniž by kdy jedno zvítězilo nad druhým a aniž by jedno mělo větší hodnotu než druhé. Když jsem mluvil, Kristýna se na mne poprvé podívala; pokoušel jsem se z jejího výrazu uhodnout, jestli si mě v divadle nebo na policejní stanici všimla, ale nepoznal jsem nic. Hlouček na chodbě postupně řídl a za chvíli se tiše, bez rozloučení vytratila i Kristýna. Vyběhl jsem za ní; dohonil jsem ji na schodech a řekl jí, že bych si ještě rád promluvil o Pollockovi, i když jsem v té chvíli na malířství vůbec nemyslel. Kristýna zjevně netoužila po žádné společnosti, ale neutekla mi, snad cítila povinnost dokončit myšlenku, která se nahoře na chodbě napůl rozvinula a pak se ve zmatku debaty ztratila."

7. Podstavec Stalinova pomníku

„V podloubí fakulty jsem se jí zeptal, kde bydlí; řekla, že jde na Letnou, a já si vymyslel, že mám stejnou cestu. Povídali jsme si o malířství; přitom jsem se pořád utvrzoval v dojmu, že Kristýna obývá jakýsi temný a možná strašidelný dům minulosti, a tušil jsem, že vyšla na jeho práh jen proto, že ji vylákala ven jména, která měla kdysi ráda. Viděl jsem ovšem také, že se venku necítí moc dobře a že je připravená v každém okamžiku utéct dovnitř a zavřít za sebou dveře. Nevnímal jsem příliš, co říká, spíš jsem se snažil z rytmu a melodie jejích vět něco poznat o zneklidňujícím stavení, ve kterém bydlela, o jeho tajemství. Poznal jsem toho ovšem stejně málo, jako jsem předtím na chodbě fakulty vyčetl z jejích gest. A k tomu jsem měl pocit, jako by se její gesta i její slova zrodila v nejrůznějších, navzájem nepodobných a nijak nesouvisejících prostorech; tenkrát jsem z toho byl dost zmatený a ptal jsem se sám sebe, jaký podivný palác obývá; teprve později jsem se dozvěděl, v kolika světech Kristýna žila.

Dařilo se mi udržovat rozhovor při životě na Mánesově mostě, před Strakovou akademií, na schodech na Letenskou pláň. Nahoře jsme se posadili na žulový podstavec Stalinova pomníku; Kristýna ještě cosi říkala o Pollockovi; pak najednou zavládlo mlčení. Dívali jsme se na bílé parníky plující po řece a na tramvaje a automobily, které jezdily po mostě, na hejna turistů v Pařížské třídě; věděl jsem, že se v té chvíli Kristýna chystá vrátit do svého tajného domu. A tak jsem se k ní obrátil a řekl, že jsem ji viděl v Želvě ten večer, kdy tam došlo k vraždě, a pak na policejní stanici, a dodal jsem, že doufám, že ji na policii nezdržovali moc dlouho. Nezmínila se o tom, jestli si mě pamatuje nebo ne, ale řekla, že bohužel strávila v policejní vyšetřovně několik hodin. To mě překvapilo; všimla si snad v divadle něčeho, co se vyšetřovatelům zdálo být důležité?

Zavrtěla hlavou: ‚Myslím, že se ode mne nedozvěděli nic, co by je mohlo zajímat.‘

Chvíli váhala, a pak dodala: ‚Nechali si mě tam tak dlouho, protože už mě před rokem vyslýchali kvůli smrti Quasova nevlastního bratra, a vyšetřovateli asi přišlo divné, že mezi svědky vraždy je někdo, kdo se znal s bratrem oběti, kterého také někdo zabil.‘

‚Ty ses znala s Tomášem Kantorem?‘ zeptal jsem se užasle.

‚Žila jsem s ním dva roky. Ale rozešli jsme se několik měsíců před jeho smrtí…‘ řekla.

Zeptal jsem se, jestli byl Tomáš Kantor také takovým boháčem jako Petr Quas. Kristýna se usmála; Tomáš celý život pracoval jako dispečer na konečné tramvaje; s nevlastním bratrem se ostatně stýkal jen málo, ona sama Petra Quase nikdy neviděla… ‚Tedy neviděla jsem ho nikdy živého,‘ opravila se. Dozvěděl jsem se také, že bratři neměli společného otce ani matku; Tomášův otec si vzal Petrovu matku, když bylo Tomášovi třináct let a Petrovi o rok míň. Zeptal jsem se jí, jestli má nějaké tušení, kdo by mohl být Tomášovým a Petrovým vrahem. Řekla, že je to pro ni stejná záhada jako pro ostatní; Tomáš žádné nepřátele neměl, neměl ostatně ani žádné přátele, byla vlastně jediným člověkem, s kterým se tehdy stýkal. A o Petrovi Tomáš říkal, že se v obchodním i soukromém životě úzkostlivě vyhýbal všem podezřelým známostem.

Tomáš Kantor mě ovšem zajímal mnohem víc než jeho bratr; a nejen proto, že jsem si ve chvíli, kdy mi Kristýna prozradila, že byl jejím milencem, uvědomil, že na mrtvého žárlím. Té žárlivosti jsem se vlastně nezbavil dodnes… Bylo mi už jasné alespoň to, že Kristýna nosí ve svém těle své neštěstí jako podivný plod lásky k Tomáši Kantorovi. Poprosil jsem ji, aby mi řekla, kdo to vlastně byl – kdo byl člověk, který napsal balet, v němž pečlivě přeložil do tanečních pohybů myšlenky *Kritiky čistého rozumu* a který skončil s třinácti ranami v těle v síti tureckých rybářů, i když byl chudý a neměl žádné nepřátele a žádné přátele… Kristýna se na mne nejdřív

podívala vyděšeně, jako bych jí udělal nějaký velice neslušný návrh. Tušil jsem, že o svém vztahu k Tomášovi ještě s nikým nemluvila; ale zároveň jsem měl pocit, že zoufale potřebuje, aby ji někdo v jejím smutečním domě navštívil, aby ho mohla provést jeho místnostmi a vyprávět mu o událostech, které se tu staly."

Řekl jsem Martinovi, že mám pocit, že má s Kristýnou leccos společného; zřejmě i jemu činí potíže rozhodnout se mezi potřebou chránit tajemství a nutkáním někomu se svěřit.

Martin se jen usmál a pokračoval: „Kristýna se dívala dolů na střechy města, pak řekla, aniž ke mně otočila hlavu: ‚S Tomášem jsem se seznámila před třemi lety na konečné tramvaje…' A v melodii té věty už se nezřetelně ozýval celý dlouhý, dosud neznámý děj, tak jako se na vrcholku hory otevře krajina, jejíž obrysy prosvítají mlhou. Kristýna mi na podstavci Stalinova pomníku začala vyprávět příběh o životě Tomáše Kantora. Toho dne jsem se dozvěděl o jeho dětství, na které zřejmě Tomáš často myslel a mnohokrát o něm s Kristýnou mluvil. Když jsem ji pak požádal, aby pokračovala ve vyprávění příští den, už se nezdráhala. Scházeli jsme se tři týdny každé odpoledne, většinou v zahradních restauracích na Letné, a Kristýna vyprávěla a vyprávěla. Na konci prvního týdne mi přinesla román *Vlhké zdi*, jedinou knihu, kterou Tomáš Kantor dokončil, bylo to sedm set osmnáct stránek vytištěných na počítačové tiskárně. Do té chvíle jsem se ještě pokoušel alespoň dopoledne pracovat na disertační práci, ale pak jsem to vzdal; každý den jsem do oběda četl Kantorův román a odpoledne jsem spěchal za Kristýnou a poslouchal vyprávění o životě jejího milence. Nedokázal jsem se věnovat ničemu jinému, musel jsem pořád myslet na život člověka, kterého jsem nikdy neviděl ani na fotografii, i když to byl život, který by asi většině lidí nepřipadal nijak zvlášť zajímavý a pestrý, a musel jsem myslet i na životy několika postav, které ve svém románu stvořil.

Za tu dobu jsem poznal, že podivné stavení, ve kterém Kristýna žila, je vlastně obrovským muzeem Tomáše Kantora, ve kterém byly

uloženy obrazy z jeho života a jeho díla – a já byl pyšný, že jsem jediným návštěvníkem, kterého kdy pustila dovnitř. V té spletité stavbě byla průvodkyní a zároveň postavou na mnoha obrazech; a já musel myslet na podivný osud, který si vymyslel, že se tichá dívka stane paní tak obludného památníku, v jehož chodbách bloudila po mnoho měsíců sama, až se mezi jeho obrazy a přízraky stávala sama obrazem a přízrakem; pochopil jsem, proč se bála návštěvníků a proč zároveň toužila, aby mohla ty chodby a sály zasvěcené mrtvému někomu ukázat a také aby s ní někdo sdílel jejich tíživou rozlehlost a samotu. A všechny příběhy vyvstávaly jako krystaly z rozechvělého, udiveného a smutného proudu jejího hlasu, a když se přede mnou rozprostřely, zase se do něho rozpouštěly a vsakovaly se nazpátek, a tak mě všechny příběhy přiváděly zpátky ke Kristýně, proměňovaly se v auru, která vyzařovala z jejího těla…“

Tomáš a Petr I

1. Otec

Martin se odmlčel a rozhlédl se kolem sebe, připadalo mi, že se mu na chvíli prolnul obraz zahrádek na Letné s obrazem nočního zálivu. V taverně už někteří hosté platili a odcházeli spát, ale ještě pořád tu sedělo dost lidí.

„V době, kdy poznala Tomáše, Kristýna bydlela na kraji města a každé ráno jezdila na filosofickou fakultu z konečné zastávky tramvaje. Vedle smyčky kolejí stál nízký domek a z jeho střechy vyrůstala jakási špičatá věžička, ze tří stran prosklená: v ní pokaždé viděla za odlesky nebe tvář asi pětatřicetiletého muže, který seděl na pojízdné otáčecí židli před jakýmsi panelem s páčkami a barevnými tlačítky; Kristýna měla od první chvíle pocit, že se dívá na podomácku vyrobenou vesmírnou raketu těsně před startem, nicméně za půl roku, co na zastávku chodila, věžička nevzlétla. Brzy si všimla, že astronaut ve svém kokpitu každý den provozuje záhadnou hru: většinu času se skláněl nad sešitem ležícím na pultě mezi tlačítky a pomalu a soustředěně do něho něco psal. Když přijížděla tramvaj anebo když se rozsvítilo barevné světýlko na desce, bleskurychle se odrazil a odjel na židli na druhý konec stolu, kde mačkal různá tlačítka a psal do velké knihy, ale tentokrát neuvěřitelně rychle; za chvilku už zase na židli jel nazpátek na původní místo a pokračoval v psaní do sešitu. Konečná stanice se nacházela až za posledními domy ulice, mezi vysokými dřevěnými ohradami a málokdo tu nastupoval, a tak byli Kristýna a muž ve věži často jedinými lidmi široko daleko. Po čase si muž ve věži Kristýny všiml, a když se objevila na peronu, vždycky na sebe zamávali; tak to trvalo několik měsíců.

Pak Kristýna astronauta z konečné potkala na výstavě; nedalo jí to a zeptala se ho na rituály, které provádí ve věži. Ten den se o nich nic nedozvěděla, protože všechno zamluvil žertem – vykládal jí, že věžička je ve skutečnosti skleněný vrcholek dvě stě metrů hluboké šachty, která dole ústí v podzemním nalezišti diamantů; důl je natolik tajný, že horníci mají přikázáno o svém zaměstnání mlčet dokonce před svými rodinami; jeho zaměstnáním je prý přijímat a zapisovat hlášení o nálezech v dole. Doprovodil ji však domů; a za tři týdny už Kristýna věděla skoro vše nejen o jeho dvou povoláních, které za pomoci jezdící židle provozoval na dvou koncích dispečerského pultu ve skleněné věžičce, ale o celém jeho životě. Byl to Tomáš Kantor; v té době se do něj Kristýna zamilovala a zůstala do něj zamilovaná dodnes, i když ji nakonec její milenec opustil a i když je už přes rok po smrti.

Oba rodiče Tomáše Kantora byli právníci; matku si Tomáš nepamatoval, zahynula při vlakovém neštěstí, když mu byl jeden rok. Žil pak s otcem a s babičkou z matčiny strany v paneláku na pražském sídlišti; babička měla vlastní klíč od bytu a starala se o domácnost, dítě i bezradného otce; do svého bytu se od Kantorů vracela každý den pozdě večer. Když bylo Tomášovi třináct let, babička jeho otci představila rozvedenou učitelku zeměpisu, paní Quasovou; za několik měsíců se otec Kantor znovu oženil; babička ho pak přenechala paní učitelce, sama jen nějaký čas zpovzdálí dohlížela na Tomáše a pak tiše a nenápadně zemřela v nemocnici. Paní Quasová měla z minulého manželství syna Petra, který byl o rok mladší než Tomáš. Při prvním setkání v obývacím pokoji u Kantorů se Tomáš a Petr na sebe dívali zkoumavýma a nedůvěřivýma očima, každý ze své strany stolu přes mísu s obloženými chlebíčky a mlčeli. Když se paní Quasová se synem ke Kantorům přistěhovali, měli chlapci pokoje vedle sebe; když Tomáš zjistil, že Petr, s kterým se vídal jen u večeře, ho nijak zvlášť neobtěžuje, přestal jej vnímat; stal se pro něj barevnou čmouhou, která se objevovala za matovým sklem dveří.

O Tomášovi se říkalo, že je zasněné dítě; a skutečně často neviděl, co se kolem něho děje. Žil v představách o tom, že se stane slavným malířem, spisovatelem nebo hudebním skladatelem, ale nezdálo se, že by pro něco měl skutečné nadání, a ani neměl žádnou zálibu, které by se soustavně věnoval. Dokázal si celé hodiny představovat, jak přijímá gratulace na vernisáži svých obrazů, a přitom v té době ani nevzal do ruky tužku, aby se pokusil něco nakreslit. Otec ho sledoval s úzkostí, protože ve svém synovi rozpoznával vlastní nemoc, kterou trpěl jako dítě a která poznamenala celý jeho život. Také on prožil dětství v nepřetržitém snu o slávě, ve kterém vystupoval v desítkách různých rolí. Když mu bylo šestnáct let, rozhodl se, že bude psát, tak jako literaturu nakonec zvolí mnoho nerozhodných, protože rozhodnutí stát se spisovatelem není tak úplně volbou, nemá tvrdost skutečné volby, při níž odhazujeme všechny možnosti kromě jediné: slova v sobě všechny odmítnuté možnosti nějak obsahují a vracejí nám je v přízračné podobě skutečnosti vytvořené jazykem.

Otec s Tomášem nikdy nemluvil o období svých literárních pokusů, ale Tomáš o tom, co tehdy prožíval, leccos tušil; když otec zemřel, předala mu nevlastní matka jeho zápisky a ty Tomášovi jeho představy potvrdily. Když otec začal psát, udělal zvláštní zkušenost: s úžasem zjistil, že to, co do té doby pokládal za své názory, myšlenky, záliby, hodnoty a pocity, mu vlastně vůbec nepatří. Už předtím měl v tomhle ohledu v některých chvílích jakési podezření, ale plně si tu žalostnou i směšnou skutečnost uvědomil až ve chvíli, kdy své názory, myšlenky, záliby, hodnoty a pocity uviděl před sebou na papíře proměněné ve slova, která sám napsal. Díval se překvapeně, se zklamáním a s odporem na odřené, rozviklané a obnošené haraburdí, které s sebou tahal. Řekl si, že pod těmi cizími krámy, kterými je přecpaná jeho mysl, přece musí najít něco, co mu doopravdy patří, alespoň zárodek nějakého vlastního pocitu, alespoň mlhavý názor – ale nebylo tam nic, vůbec nic; když všechny

věci, které mu nepatřily, vynesl ven, jen zděšeně civěl na nesmírnou prázdnotu. Své názory, myšlenky, záliby, hodnoty a pocity během života nahodile sesbíral bůhvíkde, vlastně ani nevěděl, jestli jsou mu blízké, nebo vzdálené – byly to odpadky z cizích myslí, které si přisvojil jen proto, aby něčím zakryl strašné prázdno, které bylo, jak teď s úděsem poznával, jeho vlastním nitrem. Říkal si, že přece není možné, aby nitro jakéhokoliv člověka tvořila jen jáma prázdnoty; trávil teď většinu času tím, že číhal na samém okraji té tmavé díry, něco se přece musí objevit, říkal si, nějaký pocit, záliba, obdiv, nechuť k něčemu, sklon, něco, co by mu doopravdy patřilo – ale neobjevilo se nic. Otec nakonec usoudil, že zřejmě není člověk, ale monstrum, a pomyslel si, že asi bude dost obtížné s takovým vědomím žít.

Tak se Tomášův otec v šestnácti letech, ve chvíli, kdy se rozhodl stát spisovatelem, setkal se Sfingou, která mu dala hádanku, jak je možné vyhrát ve hře, v níž si může vybírat jen mezi hnusnými maskami a strašidelnou prázdnotou. Nikdy se mu nepodařilo tuhle hádanku uhodnout. Ještě pár let se pokoušel psát, a střídal se v něm hnus z cizích tváří – masek, které se lepily k jeho kůži a vrůstaly do ní, a děs z prázdna. Potom vysypal zásuvku s popsanými papíry do popelnice. Postavil si na své poušti chatrný přístřešek z toho, co bylo zrovna po ruce, a upevnil ho zvykem; nějak žil."

2. Tomáš

„Otec tedy rozpoznal v Tomášovi příznaky stejné nemoci, jakou trpěl sám. Od té doby žil v úzkosti, že jeho syn bude muset projít stejnou zkušeností jako on a zažít stejné ztroskotání. Ale zároveň se v něm zrodila naděje, že napodruhé už se to podaří, že Tomáš vyřeší hádanku Sfingy, na kterou on nedokázal odpovědět a kvůli které, jak se mu zdálo, ztratil celý život. Měl pocit, že kdyby se to stalo,

přidal by Tomáš poslední chybějící akt k hloupému, nezdařenému dramatu, kterým byl jeho život, a dal by mu tak nějaký smysl.

Když Tomáš vyrůstal, otec pozoroval, jak opakuje jeho vlastní zmatenou cestu, a střídala se v něm trýznivá úzkost, o které nikdo na světě nevěděl, se stejně utajenou nadějí. Jeho trýzeň se v té době neproměnila v naprosté zoufalství jen proto, že otci pořád připadala nesmyslná a nemožná představa, že by Tomáš zabloudil ve stejném bludišti jako on, že by život jeho syna byl jen zoufalým a směšným *remakem* jeho vlastní prohry. Nedovedl si pořád ještě představit, že by jeho vlastní ztroskotání nemělo mít vůbec žádný smysl, že by se život syna stal jen jeho ozvěnou. Naděje, která v některých obdobích synova života sílila a v jiných zase slábla, vyrůstala z pocitu, že stopy jeho choroby se dostaly do Tomášovy krve jako vakcína, která syna ochrání, aby společné nemoci nepodlehl.

Synova nemoc se projevovala trochu jinak než otcova, ale byla to stejná nemoc. Tomášova nevlastní matka několikrát manželovi naznačila, že by možná bylo prospěšné zajít s dítětem, které žije v představách a je většinou zcela netečné k vnějšímu světu, k dětskému psychologovi, ale otec to vždy odmítl; psychologie by nemoc syna, kterou dobře znal, jen zakryla falešnými názvy. Věděl, že všechno, co Tomáš prožívá, je odpovědí na studený dech prázdnoty v jeho nitru; věděl, že Tomáš žije ve snech proto, že prázdno pořád přivolává nové obrazy, a všechny obrazy v něm mizí; věděl, že dokonce i Tomášova dětská touha po slávě vyrůstala z prázdnoty jeho nitra: jediným naplněním a protějškem bezedné prázdnoty, která vše pohlcuje, mohla být jen nejskvělejší zář slávy, zasahující celý svět.

Když bylo Tomášovi čtrnáct let, jeho chování se najednou změnilo. Rozhodl se, že se stane malířem; poprvé v životě se soustředil na jednu věc, začal se něčemu skutečně učit a na něčem pracovat. V jeho skicáři se teď objevovala fantastická města a snové krajiny, postavy křečovitě zkroucené v dramatických pózách, ale také tu

byly vidět pečlivé studie věcí a postav; Tomáš se učil podle příruček perspektivu a stínování, studoval anatomii pro malíře a dějiny umění. V té době znovu zesílila otcova naděje, že Tomáš přece jen najde cestu z bludiště snů a že zvítězí nad drakem prázdnoty a nestvůrou hnusu, nad strašnou dvojicí, které on sám podlehl.

Jeho úzkost zase vzrostla, když asi po roce Tomáš ze dne na den nechal malování a začal se věnovat hudbě. V jeho pokoji se teď povalovaly knihy o hudební teorii i životopisy skladatelů. Otec mu pomohl přestěhovat do jeho pokoje pianino, na němž kdysi hrávala Tomášova matka a které po její smrti stálo zavřené v obývacím pokoji. Příští měsíce slyšel, jak se z Tomášova pokoje ozývají táhlé akordy a fragmenty melodií, které se z nich rozvinovaly a pak se třepily a končily v tichu. Seděl večer vedle své ženy, vyprávěla mu o tom, co se ten den stalo ve škole, a on přikyvoval, ale neposlouchal ji, naslouchal tónům, které přicházely z Tomášova pokoje, a s úzkostí v nich hledal příznaky jejich společné nemoci. Nerozuměl hudbě, ale poznal, že zbrklá nesoustředěnost a hřmotný patos některých pasáží, které syn hrál, jsou výrazem pošetilé snahy přehlušit něčím hlasitým a pestrým ticho prázdnoty. A rozpoznával také ve způsobu, jakým melodie stoupaly a klesaly, dobře známý hnus, který vyvstával z vědomí, že vlastní mysl je skladištěm nahodile posbíraných cizích pocitů a že nemůže být ničím jiným, protože z jalové prázdnoty, která je na jejím dně, nemůže nic vyrůst. A tušil, že hnus ozývající se v synových melodiích za nějaký čas jeho hudbu rozežere jako sněť."

3. Básně v zásuvkách

„Otec se nemýlil, také Tomášova posedlost hudbou trvala jen půldruhého roku. Jednoho večera si otec uvědomil, že se za Tomášovými dveřmi už dva týdny neozvaly žádné tóny; Tomáš nebyl doma, a tak

nahlédl do jeho pokoje. Pořád tu ještě ležely životopisy skladatelů a notový papír, v jehož linkách se uchytily trsy not, ale na nich se teď kupily knihy básní, a když otec otevřel zásuvky psacího stolu, objevil ve všech linkované školní sešity, jejichž stránky byly popsané Tomášovým ještě napůl dětským rukopisem. Naučil se chodit do Tomášova pokoje pravidelně, otvíral zásuvky a četl básně, které jeho syn napsal. I když se snažil nezanechat žádné stopy, Tomáš pokaždé poznal, kdy otec prozkoumával jeho psací stůl. Nevěděl tenkrát nic o úzkosti, kterou přitom otec cítil; myslel si, že otcovy výpravy do jeho pokoje jsou jen projevem obyčejné zvědavosti, dokonce dával básně, na které byl pyšný, na místa, kde si jich otec mohl všimnout.

Básně za moc nestály; v šestnácti letech málokdo píše dobré básně. Ale naivita a nepůvodnost synových básní nebyly tím, co otce znepokojovalo. Pátral opět na stránkách plných škrtů a vpisků po příznacích rodinné nemoci, a se smutkem je nacházel na každé řádce; poznal by je, i kdyby neuměl česky, podle tahu pera, chvíli se řítícího vpřed za obrazy, které by měly zaplnit prázdno, a chvíli se zase namáhavě a bez energie vlekoucího po papíru, jako by se prodíralo sněhovou závějí – a zejména podle zuřivé prudkosti, s jakou byly věty a celé sloky přeškrtány, až pero na několika místech protrhlo papír: takovým způsobem se ke slovům, která napsal, chová jen ten, kdo nad nimi prožívá tak silné zhnusení, kdo při pohledu na ně cítí tak hroznou hanbu, že nechce, aby byl vidět ani zlomek jediného písmene. Sešity, do kterých psal kdysi on, vypadaly stejně.

Později se v zásuvkách začaly namísto básní objevovat nedokončené povídky, hry, eseje, fragmenty románů, a dokonce komiksy a filmové scénáře. Otec v nich pravidelně sledoval stopy nemoci jako lékař, který určuje množství virů v krvi, a tak po čase poznal, že i synovo spisovatelské období se chýlí ke konci, mnohem dříve než sám Tomáš. A bylo to tak, jak čekal, žánry se začaly střídat v pořád rychlejším tempu, až se Tomáš nakonec o literaturu přestal

zajímat, věnoval se filosofii, mystice, lingvistice a pak ještě nějaký čas dokonce vyšší matematice… Na další umění a vědy už nedošlo. Když bylo Tomášovi osmnáct, cesta tobogánem skončila a Tomáš vypadl do prázdnoty, do stejné prázdnoty, jaká byla na počátku. Avšak teď se Tomáš cítil úplně vyčerpaný a připadalo mu, že bude celý život jen odpočívat po několikaletém sabatu, který nezanechal jediný plod, jediný zárodek smyslu.

V té době skončil střední školu a necítil v sobě chuť ani sílu něčemu se věnovat. V prázdnu zmizely všechny pocity, myšlenky, činy a plány. Za týden po maturitě uviděl na konečné tramvaje vývěsku, že Dopravní podnik přijme dispečera, zvedl hlavu, a když uviděl prosklenou věžičku, řekl si, že tam by mohl mít pokoj – jedinou věc, po které toužil. Otec ho k ničemu nepřemlouval, věděl, že by to nemělo smysl. Tomáš se usadil ve skleněné věžičce a zůstal v ní dvacet let, až do své smrti. Dlouhá léta pak cítil jen prázdnotu, ale pohled na smyčku kolejí třpytících se ve slunci, mokrých od deště nebo rýsujících se v čerstvě napadaném sněhu mu přinášel nesrozumitelnou útěchu."

4. Petr

„Vyprávíte o Tomášovi a jeho otci, jako by v bytě žili jen sami dva," řekl jsem.

Martin řekl: „Právě jsem chtěl začít kapitolu, ve které vystoupí další dvě postavy. Tomášova nevlastní matka brzy poznala, že mezi otcem a synem je nějaké bolestné pouto, i když se jí muž se svou úzkostí nikdy nesvěřil. Nevěděla, v čem spočívá zápletka dramatu, ve kterém vystupoval její manžel a nevlastní syn. Záhadná trýzeň obou ji dojímala a dojetí a soucit byly v té době pramenem její lásky k oběma. Ta láska se však ze všeho nejvíc podobala pocitu, jaký cítíme při pohledu na fotografii, na které jsou vidět tváře lidí, jež

na vzdáleném kontinentu postihla nějaká katastrofa. Láska, kterou chovala k vlastnímu synovi, byla úplně jiná. Byl to cit, kterým mohou být spojeni lidé žijící v cizí zemi, v zemi, kde tráví dlouhá léta, aniž by měli naději, že tu někdy získají občanství. Byla by ráda svému muži a nevlastnímu synovi pomohla, ale nevěděla jak; a jako nesrovnatelně důležitější úkol cítila povinnost ochránit vlastního syna, který její vinou musel trávit dětství mezi podivnými cizinci a kterého uvedla do nebezpečí, že se nakazí jejich smrtelnou chorobou.

Otec nebyl jediný, kdo chodil na výzkumy do Tomášova pokoje; vkrádal se tam potají i Petr. Tomáš teprve mnohem později přemýšlel o pocitech, které tehdy asi Petr prožíval, a často o nich s Kristýnou mluvil. Nesrozumitelné postavy nevlastního otce a bratra v Petrovi probouzely úzkost, v níž se mísily zárodky obdivu a nenávisti. Dýchal několik let směs fantasknosti a smutku, směs otupělého zoufalství a maniakálního úsilí, které sžíralo samo sebe, ale pozdní dávka kantorovského jedu, kterým byly prosáklé všechny věci v bytě, už nebyla s to úplně zničit jeho zdraví a zcela rozleptat kontury jeho světa. Otec Kantor se zřejmě mýlil, když doufal, že jed, který předal synovi, už je natolik zředěný jeho krví, že bude na Tomáše působit jako vakcína a dodá mu sílu, ten jed byl pořád ještě příliš silný, aby zničil jeho dítě; teprve k jeho nevlastnímu synovi se dostal natolik oslabený, aby neškodil a aby se snad mohl stát i lékem.

Petr měl pocit, jako by ve vedlejším pokoji žilo pohádkové zvíře. Když slyšel, že za jeho nevlastním bratrem zaklaply dveře bytu, běžel na výzkumy do neznámé země a opatrně zkoumal vrstvy papíru, které zachycovaly sled Tomášových proměn: knihy a sešity s básněmi a prózami, pod nimi hudební partitury a docela vespod kresby. Ale většinou zůstával u nejsvrchnější vrstvy geologie bratrova bloudění, a nejvíc ze všeho ho fascinovaly knihy básní, které Tomáš četl. Na věty, které v nich našel, musel pořád myslet. Působily mu utrpení; nevěděl, co si s nimi počít, každé ze slov mělo jasný

význam a všechna byla uspořádána do přehledné stavby, pokorně anebo lstivě se podřizovala pravidlům gramatiky, a přitom věta nedokázala přijmout žádný smysl. Někdy cítil k autorům nenávist a v duchu jim nadával, obviňoval je, že jsou podvodníci, ale znovu a znovu otvíral jejich knihy a probíral se nesmyslnými trsy slov. Bral si tajně bratrovy knihy do svého pokoje, ležel na posteli a stále znovu četl jedinou stránku, jedinou větu; přitom sledoval zvuky domu, a když slyšel, že výtah zastavuje v jejich patře, vyskakoval z postele a běžel knihu vrátit.

A pak se najednou po mnoha hodinách, které strávil nad knihami z Tomášova pokoje, začala osamělá slova na stránce knihy spojovat, Petr poznal povahu jemných šlahounů, jimiž slova šátrají v mlze a hledají se a jež na stránce spřádají sítě, které teď Petrovi připadaly takřka viditelné; měl chuť obtáhnout je tužkou. Petr konečně uviděl smysl v tom, co dosud žádný smysl nemělo, uviděl ho jako mízu, která proudila propleteným síťovím zarůstajícím stránky knih. A tenké konečky šlahounů té divoké spleti nakonec vyrazily ven z knih, dotkly se povrchů věcí a těl, učinily je podobnými obrazům, a proměnily tak i pohled, jakým se Petr díval na věci a těla.

A ještě jeden důsledek měly jeho zážitky nad bratrovými knihami – přivedly ho k tomu, že začal sám psát. Trvalo ještě několik let, než napsal první opravdovou báseň, ale už ve dvaceti letech začal publikovat v časopisech; když mu bylo dvaadvacet, vyšla mu knížka poezie, *Sloupy a břevna*, a kritici o něm psali jako o nadějném talentu. To bylo v roce 1991; v té době už Petr i Tomáš bydleli ve vlastních, dost ubohých bytech – Petr v garsonce v podkroví a Tomáš v přízemním pokoji s okny do dvora – a manželé Kantorovi zůstali ve velkém bytě na sídlišti sami. Protože se předtím spolu bavili jen o prospěchu synů ve škole, nebylo teď už o čem mluvit, a tak mlčeli. Otec Kantor už byl několik měsíců vážně nemocný, šoural se po bytě ve flanelovém pyžamu; když dostal hlad, otevřel si ledničku a ohřál si, co mu připravila jeho žena.

Když Petr přinesl *Sloupy a břevna* matce, byla překvapena, že cítí škodolibé uspokojení. Styděla se za ně, snažila se je zaplašit, ale nešlo to, a tak se mu nakonec podvolila a slastně si je užívala. Uvědomila si, že její nové štěstí je radostí z pomsty. Nerozuměla sice nemoci Tomáše a jeho otce a nechápala jejich pyšné zoufalství, ale vytušila, že Petrova kniha bude pro jejího muže znamenat pokoření. Snad až teprve teď poznala, že docela dole, na dně lásky a soucitu, které kdysi chovala k manželovi a nevlastnímu synovi a jejichž zbytky se pořád ještě ozývaly, vždycky byla nenávist: nenávist vůči lidem, kteří ji drželi v zajetí v cizí zemi, kde musela žít se svým synem docela sama, aniž rozuměla jejímu jazyku. Dokázala by jim odpustit, kdyby v nesrozumitelné a smutné cizině měla trávit život jen ona; ale neodpustila jim, že v podivné zemi Kantorů musel prožít dětství i její syn.

V té době jednou procházela paní Kantorová kolem otevřených dveří manželova pokoje a viděla, jak stojí u okna, ve kterém byly vidět řady oken protějších paneláků, opírá se rukama o parapet a tiše se pro sebe směje. Šla mlčky dál, nevěděla, že její muž si právě přečetl Petrovu knihu a teď se směje dobrému žertu osudu; nikdy v životě ho nenapadlo, že by dlouhý příběh jeho úzkosti, příběh dvou zmarněných životů mohl skončit takhle. V dobách, kdy on i jeho žena ještě s dojemnou nemotorností usilovali o to, aby se všichni čtyři stali rodinou, se úzkostlivě snažil, aby se k Petrovi choval stejně jako k vlastnímu synovi, a často projevy své přízně přeháněl na úkor Tomáše. Měl Petra rád, dojímal ho jeho pocit zmateného cizince, který provázel jeho dětství u Kantorů, pocit, o kterém dobře věděl, i když Petrovi nedokázal pomoci, a měl i teď radost z toho, že se nevlastnímu synovi podařilo nepodlehnout směsi horečky a malátnosti, která po léta ležela jako zkažené ovzduší v bytě, kde všichni žili – a přesto cítil hořkost, protože Petrovo vítězství mu znovu připomnělo jeho a Tomášovu prohru; nemohlo přinést žádné řešení do podivného dramatu jeho života, protože Petr nebyl po-

stavou z tohoto dramatu; účinkovali v něm vždy jen on a Tomáš. Petrova matka se nemýlila, když s krutou radostí myslela na to, že Petrova knížka přinese jejímu muži prudkou bolest.

Petr se v době, kdy mu vyšla sbírka básní, neviděl s nevlastním bratrem už rok; několik dní váhal, ale nakonec mu knížku s věnováním poslal poštou. Tomáš si ji přečetl a byl jí okouzlen. Zatelefonoval Petrovi a oba bratři se sešli v kavárně; tenkrát spolu vlastně poprvé v životě skutečně mluvili. Petr bratrovi prozradil, že na počátku jeho psaní byly tajné návštěvy v Tomášově pokoji, a Tomáš měl radost, že jeho dětství, prožité ve snu, nebylo úplně beze smyslu. Necítil už smutek nad svým ztroskotáním, které mu bratrova knížka připomněla, protože prázdnota, která se před několika lety zřejmě s konečnou platností ujala své vlády v jeho mysli, měla také tu vlastnost, že působila jako utišující prostředek; byl to sníh smíření, který přikryl staré rány."

5. Návštěva z temnot

„Petr v té době myslel jen na poezii, pracoval na dlouhé poémě; byl tak posedlý psaním, že se nedokázal věnovat ničemu jinému, a proto také nechal studia; matka mu to nevyčítala, utěšovala se tím, že se z jejího syna stane slavný spisovatel, a dávala mu občas nějaké peníze. V té době jednou požádal Petra jeho přítel, člen málo známé punkrockové kapely, o slova k písni, kterou složil, a Petr pro něj přes noc text napsal. Pak si občas přivydělával psaním textů pro různé rockové skupiny a také ještě napsal pod pseudonymem dva nebo tři texty pro slavného zpěváka popmusic. Nebylo mu z toho dobře, ale v té době si často nemohl koupit ani jídlo, nechtěl prosit o peníze matku a říkal si, že by nebylo dobré, kdyby umřel hlady předtím, než dopíše svou poému.

Tomáš jednou vyprávěl Kristýně o večeru, který změnil Petrův život. Mluvil o něm tak sugestivně, že Kristýna vůbec nezapochybovala, že se ta událost skutečně přihodila a že se stala tak, jak o ní Tomáš hovořil. Až když po Tomášově smrti trávila čas tím, že pořád znovu probírala všechny okamžiky jejich společného života, došla k přesvědčení, že si Tomáš celou scénu vysnil, a divila se, jak mohla uvěřit vyprávění, ve kterém bylo tolik literárních citací a tolik podezřelých rekvizit, vyprávění, které celé bylo zjevnou parodií. Ale nemohla si být ani jistá, že Tomáš přece jen přesně nepopsal, co se toho večera stalo – jeho vyprávění se sice hodně podobalo literatuře, ale skutečnost se někdy literatuře podobá…“

Martin se zase odmlčel. V taverně už zbylo jen několik posledních hostů, kteří dopíjeli poslední *ouza*, retsiny a piva. Zavolali jsme na Táňu, objednali si ještě džbánek vína a zaplatili.

„Tak co se Petrovi přihodilo?“ pobídl jsem netrpělivě Martina, který se zřejmě zasnil.

„Jednou v zimě prý zazvonil u dveří Petrovy podkrovní garsonky pozdě večer zvonek. Kristýna říkala, že venku zuřila vánice, ale připouštěla, že Tomáš o ní vůbec nemluvil a že se obraz sněhových vírů možná zrodil až v její paměti. Když Petr otevřel, za dveřmi stál robustní muž v kožichu, na kterém se třpytily tající vločky sněhu; představil se jako ředitel divadla, nechal se pozvat dál, rozepnul si kožich, ale odmítl si ho sundat. Kristýna prý doteď v duchu jasně vidí jeho kulatou tvář se špičatým černým knírem, i když má pocit, že obojí si také spíš domyslela dodatečně. Když seděl u stolu, nabídl Petrovi, aby napsal texty písní pro muzikál, který ve svém divadle hodlá uvést, a jako honorář mu nabídl částku, o jaké si Petr nikdy nemyslel, že by si ji někdo mohl vydělat tím, že píše na papír slova. A přece bez rozmýšlení nabídku odmítl.

Ředitel se vůbec neurazil, zdálo se, že to čekal. Vstal, slavnostně Petrovi potřásl rukou a řekl, že mu rozumí a k jeho postoji mu gratuluje, pak se zase posadil. Petr z toho byl dost zmatený. On sám

dobře ví, pokračoval ředitel, co si o takovém psaní myslet. Ale ať Petr uváží jedno: peníze v rukou básníka jsou něčím úplně jiným než peníze v rukou bankéře nebo úředníka. Peníze nejsou potištěné papíry, ani čísla na účtech, jsou to zárodky dějů, zážitků, dobrodružství, tvorby a dnů smysluplné práce. Peníze jsou budoucnost sama v její nejčerstvější a nejryzejší podobě. A peníze nejsou jen možností toho nebo onoho, peníze jsou *možnost sama*, počáteční čistota činu prostoupená snem.

Sáhl do náprsní kapsy kožichu, vyndal odtud tlustý svazek bankovek a položil jej na stůl. ‚Takovýhle balík,' řekl, ‚je v něčích rukou semínkem, ze kterého vyroste vila plná nevkusu, v životě druhého člověka se rozvine do vodotrysku prožitků, do hledání absolutna, rozprostře se v létající koberec, který mu přinese tisíce zážitků. Budete moci cítit dech horkých zdí v úzkých uličkách středověkého italského městečka na vrcholku kopce anebo pach zahnívající vody v rybářském přístavu v Portugalsku, chodit po nočním Manhattanu a pozorovat stovky rozsvícených oken v černých siluetách mrakodrapů, projíždět terénním vozem domorodou vesnicí v australském buši, popíjet tequilu v hospodě na náměstí koloniálního městečka někde ve Střední Americe, číst si oblíbeného básníka na terase horské chaty v Alpách nad zasněženými svahy zářícími ve slunci anebo budete moci pít likér v jídelním voze rychlíku projíždějícího podél jezera, na jehož březích stojí bílé vily v zahradách s vysokými tmavými cypřiši, budete se moci z balkonu luxusního hotelu dívat na rozsvěcující se světla v modravém pařížském soumraku a přitom popíjet chlazené šampaňské.

A všechny zážitky v hloubce vaší paměti budou uzrávat do slov, napíšete úžasné básně. Mým nejoblíbenějším básníkem je Rainer Maria Rilke, čtu si jeho verše každý večer; a Rilke přece řekl, že k tomu, aby básník napsal báseň, potřebuje mít mnoho zkušeností, musí cestovat, musí poznat mnoho lidí, mnoho krajin, mnoho různých moří v různých ročních dobách. A já se ptám: Jak by to mohl

dělat, kdyby neměl peníze? Kdo jiný by měl mít peníze než básník, který je promění v jedinečné prožitky, ve světelné obrazy, v setkání s nezapomenutelnými vůněmi a neopakovatelnými gesty, se světly a stíny ulic v cizích městech, s neznámými chutěmi pokrmů, ve kterých se otevírá tajemství vzdáleného kraje, v setkání s mnoha ženami, s mnoha láskami, tragickými a šťastnými, tíživými a lehkými jako vánek. A všechny prožitky se promění v poezii, a samy už budou poezií. Poezie je dar, který básník přináší druhým lidem, je to dokonce ten nejvyšší dar, který jim může přinést, a tak když básník vydělává hodně peněz, nedělá to především pro sebe, ale pro druhé.'

Ředitel toho řekl ještě mnohem víc; v Tomášově podání se ta část jeho projevu, v níž mluvil o prožitcích, které Petrovi mohou přinést peníze, dost podezřele podobala tomu, co Sára z Maupersu říkala Axelovi z Auerspergu v posledním dějství hry *Axel* od Villierse de l'Isle Adama. ‚Já sám vydělávám peníze jen kvůli tomu, abych mohl pěstovat takovou poezii prožitků,' řekl ředitel, ‚protože nadání tvořit poezii slov mi bohužel bylo odepřeno. Ale vy byste mohl spojit oba proudy poezie v jeden jediný. Necítíte závrať, když pomyslíte na to, co by z takového spojení života a poezie mohlo vzejít? Básníci jsou moudří, i když je lidé pokládají za blázny. Četl jsem vaši knihu s velkým požitkem a pozorně, četl jsem ji několikrát, a tak vím, že i vy jste natolik moudrý, abyste se dokázal vysmát hloupé maloměšťácké pověře, že básník nesmí být bohatý.'

A ředitel se sám rozesmál, jako by nebylo možné se nesmát při tak dobrém vtipu. Když přestal, vzal do ruky svazek bankovek a řekl: ‚Můžu dát ty peníze komukoliv; textařů, kteří slušně ovládají své řemeslo, jsou desítky. Nenapíšou texty tak dobře, jak byste je napsal vy, ale to je úplně jedno, moji diváci to stejně nepoznají. A mezi námi – ten muzikál by nezachránilo, ani kdyby k jeho písním napsal texty Baudelaire, v tomhle ohledu vám nechci nic nalhávat. Nabídl jsem tu práci vám proto, že znám a obdivuji vaše básně, a rád

bych se vám za ně něčím odvděčil. Dovedu si představit, jak je pro vás nepříjemné psát texty pro popmusic, ale uvažte ještě, že by to bylo jen jednou, vydělal byste si tolik peněz, že už byste se pak mohl věnovat nerušeně psaní skutečné poezie.‘

Odmlčel se a klidně seděl za stolem. Petr během jeho řeči vstal a chodil nervózně po úzké místnosti sem a tam; teď se také posadil, bankovky ležely mezi ním a návštěvníkem, za oknem hustě sněžilo. Víme, že Petrův objev smyslu bujícího na řádcích básně jako divoký plevel také znamenal, že se pročistilo a zostřilo jeho vnímání krajin světa, Petr prožíval nad lecjakým naivním maskaronem na zdi, nad lecjakou zborcenou zídkou a starou továrnou silnější prožitky než jiní na cestě po Loiře, a často cítil lítost nad tím, o kolik takových zázračných setkání přichází vinou své chudoby, která mu nedovolila cestovat. A tak ředitel volil přesně ta slova, kterým Petr nedokázal nenaslouchat…“

6. Čarodějův učeň

„Přijal nakonec Petr ředitelovu nabídku?“ zeptal jsem se.

„Jak jsem řekl, žádný ředitel v kožichu patrně neexistoval, Tomáš si asi celou scénku vymyslel. Ale Petr čísi nabídku, aby napsal texty pro písně hloupého muzikálu, opravdu přijal, a myslím, že se Tomášovi v jeho vyprávění o noční návštěvě podařilo vcelku dobře vystihnout, na co přitom myslel.“

„A potom?“

„Petr nikdy nedopsal svou poému, už nikdy nepublikoval žádnou báseň. Nevíme, jestli se ještě pokoušel psát poezii. Psal texty zpěvákům pop-music, po čase začal chodit na jejich večírky, bulvární časopisy publikovaly fotografie z *parties* celebrit, na kterých se objevoval, vydělával čím dál víc peněz. V pětadevadesátém roce jeho přátelé z showbyznysu zakládali hudební vydavatelství a na-

bídli mu, aby se na podniku finančně podílel. Petr se stal jedním z majitelů, za čas začal podnikat i jinde. Později se věnoval hlavně různým finančním transakcím a texty psal jen výjimečně."

Kolem našeho stolu odcházeli poslední dva návštěvníci taverny, mladý holandský pár; s úsměvem na nás zamávali. Seděli jsme teď sami, v kuchyni se ještě svítilo. Také ostatní taverny už byly většinou prázdné, přes hladinu k nám doléhala jen tichá hudba z baru na druhém konci zálivu. Loutro už spalo nebo se ukládalo ke spánku.

„Copak se celý jeho život mohl tak změnit jen proto, že se jednou rozhodl napsat pár textů pro muzikál?" zeptal jsem se Martina.

„To bych se neodvážil tvrdit, takové náhlé proměny se asi dějí jen v románech a také chyby, které zničí úplně všechno s konečnou platností, se vyskytují víc v románech než ve skutečnosti. Nevím, co způsobilo, že se z básníka stal textař a z textaře podnikatel, a nevěděl to ani Tomáš. Často o tom s Kristýnou mluvil, rozvíjel různé příběhy, ale byla to spíš jen hra, nečekal, že by na tuhle otázku mohl najít odpověď. Když četl *Sloupy a břevna*, rozpoznával na dně Petrovy poezie i nečisté tóny, ale to samo o sobě nic neznamenalo, Tomáš říkal, že je to tak v pořádku, čistota bez kazů bývá sterilní a také slabá, protože je vytržená ze spletitého žiloví, ze kterého její dílo čerpá živiny. Je možné úplně odlišit fascinaci zářící skutečností od pohodlného hedonismu? Při psaní se to, co je čisté, a to, co je nečisté, rodí ze sebe navzájem, ješitnost nebo poživačnost vede k setkání se zázračnem a umanutá poctivost k strnulosti a aroganci; ale to, co je ve směsi temné, se také může vzdálit z téhle hry, ve které vznikají podivné aliance, osamostatnit se a začít vládnout samo.

Mohla to být jen náhoda, jen jeden zlý okamžik. Možná se mezi složkami té horké, zapáchající a bublající směsi, z níž se rodí knihy, v jedné chvíli ustavil špatný poměr, nepatrně se mezi nimi vychýlila rovnováha a pak už to Petr neuhlídal; spisovatel je vždycky tak trochu čarodějův učeň. Třeba z nějakého důvodu trpěl dočasnou neschopností psát, a téhle prodlevy využil jeho zlý démon a obsadil

výhodné pozice. A zdá se mi docela pravděpodobné, že neuvěřitelná kariéra, která následovala po jeho pádu, byla výrazem zoufalství nad ztrátou pokladu, který našel v dětství, když seděl nad knihami z Tomášova pokoje a sledoval zvuk výtahu… Možná podvědomě cítil, že tu ztrátu je možné vyrovnat jen něčím stejně obrovitým, možná získával pořád víc peněz proto, že cítil, že suma na jeho kontech pořád ještě nemůže nahradit to, o co přišel. Nebo se možná stal finančníkem, aby potrestal básníka v sobě za to, že už nedokázal psát. Anebo své podnikání zpočátku pokládal za experiment, do kterého se pustil ze zvědavosti, a ten se mu později vymkl z ruky – experimentovat v poezii s vydělávání peněz je jako šťourat se grafitovými tyčemi v jádru atomového reaktoru. Možná to měl být test, který si stanovil, chtěl si vyzkoušet, jestli projde neznečištěný světem peněz, popových hvězd a nicotného veršování; pak by bylo pravděpodobné, že mu nápad se zkouškou našeptal jeho ďábel (ďáblové bývají otci takových dobrých nápadů). A co když si namlouval, že vzdálený svět podnikání a financí je pro nějněco jako Rimbaudova Afrika? Dovedu si představit, že drahý oblek manažera zpočátku, než si na něj zvykl, nosil jako Rimbaud burnus. Anebo to bylo úplně jinak; to už nezjistíme, Petr Quas je mrtvý. Je ale takřka jisté, že už nikdy nenapsal žádnou báseň, a také to, že byl kvůli tomu do konce života nešťastný; jeho neštěstí se projevovalo vychloubačností, záchvaty vzteku, kterými byl pověstný a které byly namířeny proti jeho přátelům a nejbližším spolupracovníkům, a také celoživotním sklonem k alkoholismu. A z Petra Quase se stal dost nesnesitelný snob, který se pyšnil známostmi s nicotnými celebritami; avšak zatímco všichni ostatní snobové závidí jiným lidem, Petr Quas trýznivě žárlil sám na sebe: na postavu, kterou byl v době, kdy napsal *Sloupy a břevna*.

S Tomášem se Petr vídal jen málo. Nechal si postavit vilu v Dobřichovicích, ocital se ve vedení různých společností; jeho matka se ho ani neptala, co znamenají zkratky v jejich názvu, nakonec se octl

v předsednictvu Phoenix Group, která kupovala a prodávala jiné společnosti. Petr v sobě objevil zvláštní umění řešit fúze, nákupy a prodeje podniků jako složité rovnice. Nebylo i tohle nečekané nadání důsledkem schopnosti vnímat spletité síťoví nejasných vztahů, jemuž se naučil nad knihami básní, které si tajně půjčoval z Tomášova pokoje? Kdo ví…“

7. Sníh na dvoře

„Zatím Tomáš seděl ve skleněném pavilonu na střeše a díval se na smyčku kolejí nebo ležel na kanapi ve svém bytě s oknem do dvora, na kterém se tyčilo několik hromad starých krámů, přikrytých kusy eternitu. Prázdnota, která vládla v jeho světě, měla různé tváře; byla období, kdy vypadala skoro jako mystické sjednocení s vesmírem, a jiná období, kdy se dost podobala imbecilitě, byly chvíle, kdy přinášela zoufalství, a chvíle, kdy téměř připomínala štěstí; Tomáš bral ty proměny tak, jak přicházely, jako různé počasí střídající se v zemi prázdna, ve které žil, moc o nich nepřemýšlel a nesnažil se je ovlivňovat. Vláda prázdnoty vymazala z jeho mysli většinu cílů, jež si lidé v životě kladou, a zbytek proměnila: to, co ostatní pohání jako touha, u něho působilo jako jednoduchý strojový mechanismus, který udržoval jeho život v jakémsi minimálním chodu ode dne ke dni, od hodiny k hodině. To ztlumení života však zároveň uvolnilo prostor pro nesmírné množství věcí, tvarů, odstínů barev a světla, které se obvykle vůbec nedostanou do vědomí, protože nejsou pokládány za dostatečně zajímavé nebo užitečné, a pokud tam proniknou, vzápětí je paměť vyloučí jako zbytečný balast, jako nepotřebné odpadky zkušenosti. Tomášovou hlavní činností bylo bezcílné bloudění po městě, a tak během let nosil v hlavě jako neužitečný náklad celé město; jeho paměť uchovávala každou zapadlou uličku na periferii, připadalo mu, že si dokáže vybavit

výraz všech domů, a dokonce i detaily každé křivé dřevěné boudy v zahrádkářských koloniích. V té době to vypadalo, že s sebou vláčí obrovské množství obrazů, které k ničemu nejsou, protože neměl ani sílu, aby se postavil proti toku času, který všechny ty nepotřebné krámy naplavil do jeho paměti, ani dost energie, aby si ve své mysli uklidil a vyházel odtud zbytečnosti.

Tomáš také četl všechno možné, i když všechna slova v knihách pohasla a ležela teď na stránkách jako mrtvý hmyz; čas od času si s údivem a s pocitem, který se podobal smutku, vybavil nad některou stránkou, jakým skoro nesnesitelným jasem kdysi stejná slova zářila. V takových chvílích si připadal jako někdo, kdo se rozpomíná na život v jiném těle. Kolega v práci mu daroval několik desítek čísel časopisu *National Geographic*, která po komsi zdědil, a Tomáš je během pár měsíců všechna přečetl; nedalo se mluvit o opravdovém zájmu – Tomáše v té době doopravdy nezajímalo nic –, ale přesto se mu při jejich četbě zdálo, jako by se někde nesmírně hluboko ozývala zastřená touha po cizích zemích a zejména městech, touha, kterou kantorovská prázdnota rozředila a ztenčila v takřka neznatelné chvění smutku. Koupil si televizi; na dramata a psychologické filmy se nedokázal moc soustředit, ale pouštěl si ji, když dávali nějaký dobrodružný thriller. A také často jen naslouchal za deště crčení vody, která vedle jeho okna vytékala z okapu do kanálu; a četba knih nebo sledování televize pro něj neznamenaly nějakou podstatně jinou zkušenost než tyhle monotónní vodní koncerty. S nevlastní matkou se nestýkal a nemyslel na ni, na Petra si vzpomněl málokdy. Petr však na nevlastního bratra myslel často, jednou za dva nebo za tři roky za ním zašel, přemýšlel, jestli by mu měl nabídnout nějaké peníze, ale nikdy se k tomu neodhodlal.

Tomáš nebyl skoro nikdy nemocný, ale v prosinci roku 2001 dostal chřipku, a tak poprvé v životě musel zůstat několik dní ve svém bytě. Třetího dne se probudil, když za okny počínalo svítat; uvařil si kávu a ve světle lampičky přečetl několik stránek z časopisu, který ležel

na nočním stolku, ale za chvíli časopis zase odložil, ležel v posteli, díval se oknem přes vzorek záclon na modravou propast dvorku, na rozbitou kredenc, kterou tam kdosi odložil už před rokem, na jakýsi zrezivělý stroj s ozubenými koly a plechový barel; na všech věcech ležela vysoká vrstva sněhu. Rozsvěcela se úzká okna kuchyní, kde si lidé vařili snídani a chystali se do práce; poslouchal ranní zvuky domu, splachování záchodů ve všech patrech, hudbu z rádia a hlasy dětí, hučení stoupajícího a klesajícího výtahu…

Nevěděl, co má dělat; rozhodl se, že bude číst, ale nedokázal u žádné knížky vytrvat. Postupně vytáhl z knihovny dvanáct knih, které teď ležely vedle něho na nočním stolku. Z každé z nich přečetl jen několik řádek, ale pokaždé cítil nespokojenost; bylo mu protivné číst o milostných a manželských problémech jakýchsi smyšlených postav v tichém bílém ránu, které proměňovalo i vrzavé a drnčivé zvuky útrob domu v tichou hudbu, jež mu vzdáleně připomněla téměř zapomenutou radost z naslouchání, kterou zakoušel kdysi ve svém skladatelském období. Poprvé po dlouhé době měl pocit, že ví, o čem by chtěl číst: uvědomil si, že by se chtěl začíst do knihy, která by pojednávala pouze o životě věcí a prostorů, zdálo se mu, že jen slova takové knihy by nerušila pokojné ráno, že jen taková slova by přijal bílý sníh; toužil po dlouhých a klidných popisech světa bez lidí, kde by byl člověk přítomen jen ve výtvorech, které po sobě zanechal, v otiscích gest a ve stopách po událostech, které už skončily – ale ve všech knihách život věcí a prostorů nepříjemně rušily nezajímavé, a přitom vtíravé příběhy lidí, jejich přehnaná gesta, nudná slova a fádní myšlenky. Napadlo ho, že by popisy věcí mohl najít v *National Geographicu*, vytáhl z knihovny pár čísel a začetl se postupně do několika článků, ale za chvíli odložil i je. Zpočátku ho sice uspokojovalo, že v nich lidé vystupovali jen jako účastníci setkání na cestách, ale pak ho začalo popuzovat, že si autoři článků osobovali právo rozhodovat, co z města nebo krajiny je důležité a stojí za popis, a co je možné zamlčet.

Uvědomil si, že žádnou knihu, která by jen bez výběru popisovala všechno, s čím se setkává pohled, doma nemá. Možná ani žádná taková kniha neexistuje, řekl si – kdo by psal knihu, která by byla jen nekonečným podrobným popisem městských ulic, nebo třeba nějaké venkovské silnice mezi poli? A kdyby náhodou někdo pocítil potřebu něco takového napsat, vyhodili by ho s rukopisem z každého nakladatelství… Pak dostal nápad; když taková kniha neexistuje, může si přece alespoň její kousek napsat sám, může popisovat třeba prázdné ulice nějakého neznámého města. Tomáš by se určitě nepustil do psaní žádného literárního díla, nestál o to, aby se zase vrátily jeho staré nevolnosti a horečky a vyčerpanost, která po nich následovala; ale popisovat ulice vymyšleného města jen pro vlastní potěšení jistě nebyla žádná literatura, a nebylo tedy čeho se bát. Vzpomněl si, že v aktovce má papíry s jízdními řády tramvají; posadil se v posteli, pořádně se přikryl, protože v bytě byla docela zima, a začal ve světle stolní lampičky psát na zadní straně jednoho z nich.“

Útěk do Parky I

1. Neznámé město

„Nemyslel na žádné určité místo na Zemi, dokonce ani nevěděl, jestli bude psát o starobylém, nebo moderním městě, o velké metropoli, nebo o malém městečku. Chtěl si to všechno promyslet; ale jakmile přiložil hrot tužky k papíru, s překvapením poznal, že není třeba o ničem přemýšlet a že na to není ani čas; v jeho mysli se okamžitě vynořil obraz prázdné ulice, jako by tu už dlouho čekala na okamžik, kdy k ní Tomáš obrátí pohled svých druhých, vnitřních očí. Tužka se sama vydala na cestu a ruka ji nestačila sledovat; Tomáš psal o zboží ve výlohách krámků, o truhlících s květinami za okny, o lucernách, o novobarokních ornamentech na zdech a o tvarech skvrn oprýskané omítky. Ležel v posteli a přitom putoval ulicí neznámého města; když došel na roh, zahnul do vedlejší ulice; také ona se vydávala jeho pohledu se všemi skvrnami na zdech, s trsy suché trávy rostoucími u zdí domů, s litými kovovými akanty zdobícími lucerny.

Tomáš si s potěšením uvědomil, že zřejmě nebude třeba, aby město namáhavě vymýšlel, že samo vystoupí z mlhy, ve které už teď jsou přítomny všechny jeho ulice, všechny fasády se všemi škrábanci a čmáranicemi křídou. Nedělalo mu potíže zapisovat všechno, co viděl, psaní nijak nerušilo jeho pohled, ani mu nepřekáželo v chůzi po ulici cizího města, věty rozvinující se na papíře naopak jeho vnitřní pohled zostřovaly tím, že mu kladly otázky a úkoly, a poháněly jeho imaginární nohy. Byly sice také okamžiky, kdy ulice bledla a ztrácela se, ale pak stačilo, když zvedl hlavu a chvíli se díval na zasněžený dvůr, kde se rozednívalo, a neznámé město brzy vyvstalo z modravých a šedých ploch v okně. Za nějaký čas se žlutý svit lampičky začal ztrácet ve světle, které přicházelo ze dvora,

Tomáš ji zhasl a pokračoval v psaní. Jednou řekl Kristýně, že má někdy pocit, že to kalné světlo prosincového rána na těsném dvorku mezi činžáky v sobě už tajilo všechny obrazy a příběhy, které v jeho životě měly ještě vyvstat, a že mělo největší zásluhu anebo vinu na všem, co se později stalo. Zeptal jsem se Kristýny, jestli také věděl, že v tom světle zasněženého dvorku je skrytý obraz jeho smrti, ale Kristýna mi nedokázala odpovědět.

Město se ohlašovalo i ostatním smyslům. Na ulicích vládlo příjemné ticho, jen čas od času Tomáš uslyšel vzdálený zvuk automobilu anebo se v okně, kolem kterého právě procházel, ozvala hudba z rádia a zase se ztratila. Jeho mysli po čase narostly kromě nohou i imaginární ruce; když jimi sáhl na zeď, ucítil její drsný povrch; vdechoval příjemný pach města, jehož tóny zatím nedokázal rozluštit…

Obchody byly zavřené; na místě, kde se ocitl, zřejmě bylo časné ráno. Podíval se nahoru nad výlohy; nápisy na štítech obchodů ještě neviděl zřetelně. Tomáš na několik štítů zkusmo umístil české nápisy, ale hned viděl, že tam nepatří, město se určitě nenacházelo v Čechách ani na Moravě. Také pach, který cítil, nebyl pachem žádného českého města. Zkoušel nápisy v různých jazycích, ale žádný z nich se na zdi města nehodil; bylo zřejmé, že jde o město ležící v nějaké imaginární zemi. Tohle zjištění přitom vůbec neotvíralo prostor libovůli; naopak teď cítil ještě větší zodpovědnost za svůj pohled, za jeho soustředěnost a ostrost, protože si uvědomil, že na světě neexistuje žádný bedekr, který by mohl chyby jeho popisu opravit.

Snažil se vypátrat, v jaké zemi město leží a jaké postavení v ní zaujímá. Hned mu bylo jasné, že to není hlavní město; leželo spíše někde na okraji země, ale nebylo to ani bezvýznamné maloměsto; pravděpodobně šlo o správní centrum jedné z provincií. Domy, které se mu zjevovaly, byly sice většinou poznamenány mezinárodním stylem z konce devatenáctého století, který mísil historizující slohy se secesními prvky, ale přesto mnoho znaků – zejména kovové zá-

bradlí malých balkonů, vysoké dřevěné okenice a vchodové dveře, které se někdy otvíraly přímo do bytů, kde na stolech a pohovkách ležela spousta různých deček – naznačovalo, že se město nachází někde na jihu; tu domněnku podporovaly také výlohy zelinářství, kde mezi pomeranči, citrony a lilky byly vystavené i fíky, okra a plody opuncie. Ještě nedošel na kraj města, ale z půdorysu a rytmu ulic už vyčetl, že se na západní a východní straně táhnou k polím a travnatým pláním, zatímco na severu město zřejmě naráželo na úpatí vysokých hor; když zvedl hlavu, uviděl nad střechami domů šedé skalnaté hřebeny ztrácející se v mracích. Co je na jižní straně, nebylo zatím jasné. Tomáš s mapováním města nijak nespěchal; bude na to mít dva týdny čas, a věděl, že přílišná netrpělivost při průzkumu by mohla mít za následek, že by město zmizelo."

2. První chodec

„Tomáš už popsal drobným písmem osm listů; měl radost, že ho napadlo psát o imaginárním městě, říkal si, že se tímhle způsobem může bavit po celou dobu nemoci. Sice pořád nezměnil své počáteční rozhodnutí, že se nebude nijak starat o styl, ale teď si uvědomil, že půdorys města, který se pozvolna ustaloval, si sám cosi jako styl vytváří tím, že vyzařuje svůj rytmus do temného prostoru rodícího se jazyka; a to záření mělo za následek, že splétání hlavních a vedlejších vět podléhalo nutkání napodobovat síť ulic, splývalo s krokem městského chodce. Zatím se pohyboval na sever, na jednom místě narazil na širokou a rušnou ulici, která vedla západovýchodním směrem; zřejmě to byla hlavní třída města; nechtělo se mu ji přecházet, a tak se obrátil a vracel se zpátky k jihu. Cítil neklid, který postupně vzrůstal: na jižní straně města bylo cosi, co se ohlašovalo ve tvaru a směru ulic, ve vůni omítky i v dechu, který přicházel z otevřených přízemních oken. Dlouho nevěděl, co

to je – až najednou na konci úzké svažité uličky zasvítila mořská hladina. Do té chvíle ho vůbec nenapadlo, že město, které popisoval, leží u moře. Sešel uličkou do starého přístavu a procházel se chvíli sem a tam po molu; dál na východě byl zřejmě moderní přístav, nad střechami oprýskaných činžáků s prádlem visícím na balkonech byly vidět vršky velkých bílých lodí."

Delší dobu jsem netrpělivě posedával na židli, a teď už jsem musel Martina přerušit. „Počkejte, počkejte. Nezlobte se, ale to už budu spíš věřit tomu, že Petra Quase navštívila postava z temnot v kožichu než tomu, že Tomáš Kantor psal o neznámém městě tak, jako by jen popisoval film, který mu někdo promítá."

Martin byl zřejmě nespokojený, že ho přerušuji. „Líčím vám to zimní dopoledne tak, jak o něm Tomáš vyprávěl Kristýně a jak jsem o něm slyšel od ní," řekl. „Já nevím, jestli to bylo přesně takhle. Je možné, že všechno, co o svém psaní říkal Kristýně, byl také jen obraz; ale ten obraz mohl být pravdivější než protokol o tom, co se toho dne událo. Je dost pravděpodobné, že zrod města ve skutečnosti probíhal trochu jinak, že Tomáš zvažoval různé možnosti, porovnával různé vize a musel mezi nimi volit. Ale příběh, který o tom prosincovém dopoledni vyprávěl, snad měl vyjádřit, že město, které vyvstávalo z jeho psaní, bylo podivně hotové ještě předtím, než začal psát, že nebylo výplodem jeho touhy nebo zálib, ostatně nebylo jisté, jestli tenkrát Tomáš nějaké záliby a touhy měl. To město se mu vnutilo a nedovolilo mu při svém líčení vůbec žádnou libovůli. Tohle bylo to hlavní, co chtěl Tomáš svým vyprávěním říct – a na tom, jestli popsal město hned napoprvé a bez škrtů, anebo jestli se mu v konečné podobě vynořilo až při desátém nebo dvacátém přepisování, vůbec nezáleží.

Když bylo v Praze poledne a v imaginárním městě beze jména půl osmé ráno, poprvé uviděl lidskou postavu. Právě mizela za rohem, Tomáš zahlédl jen cíp šedého pláště. Tomášův dvojník se na ulici zastavil, zastavila se i ruka s tužkou na papíru. Tomáš nevěděl, co

dělat; začal přece psát proto, aby si vytvořil tichý svět bez lidí, a teď nastal okamžik, kdy bylo zřejmé, že se v ulicích města brzy objeví další chodci. Uvažoval, jestli by neměl přestat psát, a zachránit tak město před invazí lidí. Ale jeho nerozhodnost trvala jen chvíli: uvědomil si, že se lidí, kteří se chystají vyjít z domovních dveří, nemusí bát, protože to nebudou vetřelci, ale bytosti zrozené z dechu ulic, postavy, po kterých prostor města touží a volá po nich, chce se jimi zaplnit.

Hned jak se Tomáš rozhodl, že do města vpustí obyvatele, začaly se ulice pozvolna zalidňovat. Lidé, které potkával, měli většinou tmavé vlnité vlasy, i když nebyli nijak zvlášť snědí; podle vzhledu obyvatel, stejně jako podle mnoha jiných znaků roztroušených v ulicích, Tomáš upřesnil polohu města: leží někde na severní hranici evropského jihu, tedy někde tam, kde pro nás Středoevropany jih začíná. Bylo to přístavní a obchodní město na jihovýchodní hranici země. Tomáš byl spokojený, že si vyjasnil souřadnice prostoru, o kterém píše; a vůbec mu nevadilo, že v Evropě není pro takovou zemi místo."

3. Cizinec ve městě

„Jak Tomáš bloudil městem, uvědomil si, že spolu s ulicemi a obyvateli se postupně rodil i pohled, který se díval na ulice, náměstí a nábřeží, a s ním i tělo, do něhož byl pohled vrostlý. I když se Tomáš spokojil s nezúčastněným popisem, přece jen mu bylo jasné, že oko, které vidí město, není lhostejné oko kamery; zároveň věděl, že to není *jeho* oko. Díval se na město očima postavy, která se stejně jako všechno ostatní ve městě rodila z bílé mlhy, jež byla na počátku jeho psaní. Začal zkoumat, co je to za postavu. Z jejího pozorného a trochu udiveného pohledu bylo zřejmé, že není ve městě doma; neznámý chodec, do kterého se Tomáš vtělil, jistě do města přijel

teprve nedávno. A pohled vyrůstal z těla, v jehož kroku byla váhavost, odpoutání od země, ale i neurčité směřování k vzdáleným místům.

Tomáš začal rozvinovat minulost chodce, v kterého se proměnil, z jeho pohledu a z jeho kroku. Ten muž je starý asi jako on, je mu tedy něco přes třicet; nedávno prožil nějakou bolestnou událost, která ho dosud tíží a s níž souvisí jeho pobyt v cizím městě. Zřejmě žil celý život v hlavním městě země, nejspíš tam učil na univerzitě, ano, tak to muselo být, byl odborným asistentem na katedře dějin; byl několik let ženatý, ale neměl děti; před několika měsíci se dozvěděl, že mu manželka byla nevěrná, prožíval trýzeň, která se pozvolna proměňovala v lhostejnost a otupělost; dohodli se se ženou, že nějaký čas budou žít odděleně; podal si žádost o přeložení do vzdáleného města na jihovýchodě země a teď chodí po jeho ulicích. Jak se město jmenuje? Z šumu jmen se nezřetelně vynořovalo jedno jediné, Tomáš se je snažil zachytit. Byla to Parma? Ne, o Parmě psal Stendhal. Nebo Perla? Perlu zase vylíčil Alfred Kubin. Už to má, město se jmenuje Parka; někteří historici té země tvrdili, že je tak pojmenovali Římané podle bohyně osudu, ale jiní s nimi nesouhlasili a byli toho názoru, že jméno pochází z jazyka původních obyvatel země a Římané si je pouze přizpůsobili.

S přeložením nebyly žádné problémy – tamější univerzita neměla zrovna nejlepší pověst a nikomu se do Parky příliš nechtělo; většinou se tam odkládali učitelé, kteří jinde neuspěli, anebo si tam museli absolventi odpracovat pár let předtím, než mohli začít učit na nějaké váženější vysoké škole. Ale Marius Sten – tak se městský chodec, do kterého se Tomáš vtělil, jmenoval – se Parky nemohl dočkat, byl rád, že se konečně osvobodí od tíživého ovzduší svého manželství, a těšil se na klidný život ve městě, kde nikoho nezná, těšil se zejména na moře, které v životě vlastně viděl jen několikrát, protože hlavní město leželo ve vnitrozemí a na dovolenou do té doby jezdíval většinou do Alp. Přijel do Parky prvního srpna; do

začátku semestru bylo ještě daleko, práce na katedře skoro žádná nebyla, a tak měl dost času, aby se mohl věnovat průzkumu neznámého města."

4. Dějiny Parky

„Město sice pamatovalo římské doby, ale na konci devatenáctého století jeho radní prosadili velkou přestavbu, a tak se v něm nezachovalo příliš mnoho památek, které by stály za vidění. Nad hlavou chodce, který zamířil z hlavní třídy, jež vedla rovnoběžně s pobřežím, k starému nebo novému přístavu na jižní straně města, proplouvaly zaprášené festony, maskarony a rohy Štěstěny novorenesančních a novobarokních fasád. Hlavní třída se na jednom místě rozšiřovala do náměstí, v jehož středu stál památník jedné z mnoha bitev, ve kterých se město bránilo proti nepřátelům útočícím z moře. Na sever od hlavní třídy bylo většinou vidět domy z dvacátých a třicátých let; na východním a západním okraji se tyčila chátrající paneláková sídliště, která na mapě připomínala chrup rozevřené tlamy, chystající se město spolknout. Hned za severním okrajem města začínalo stoupat pohoří; mírné svahy, na kterých byly roztroušené bílé vily boháčů, se záhy změnily v příkrou skalní stěnu; její vrcholky, které někdy zůstávaly zasněžené ještě v červenci, byly poseté vysílači, jejichž červená světýlka v noci svítila nad střechami domů. Vilovou čtvrť od prvních činžáků odděloval dlouhý pás rozvolněné zástavby, který tvořily univerzitní kampus a pavilony fakultní nemocnice.

Jako přístav sloužila do počátku dvacátého století jen západní strana zálivu, chráněná dlouhou kamennou hrází, na jejímž konci večer a v noci blikal maják, teď už jen pro potěšení turistů večeřících v restauracích na molu. Dnes ve starém přístavu kotví pouze galéry z umělé hmoty, jejichž tvary se inspirovaly více filmy Walta

Disneyho než historií země; velké nápisy na jejich bocích lákají turisty k vyhlídkovým plavbám podél pobřeží za doprovodu místní folklorní skupiny. Vlastní přístav se přesunul na východní stranu zálivu, kde kotví nákladní a rybářské lodi a velké trajekty.

Úzké ulice, rozbíhající se paprskovitě od starého přístavu, byly jedinou částí města, které se takřka nedotklo velké bourání z konce devatenáctého století. Ale turista toužící po pamětihodnostech byl zklamán i tady. V uličkách přístavní čtvrti je často možné potkat cizince, který stojí bezradně na chodníku, drží v ruce bedekr a bloudí zrakem po průčelích domů; nejspíš hledá románský klášter nebo templářskou pevnost, které by tu měly stát. Ve skutečnosti bedekr tak úplně nelže, klášter a pevnost tu pořád jsou, ale za dlouhá staletí je pozvolna obrostly přístavby, pavlače, balkony, dílny a garáže, další zdi vyrostly uvnitř a rozdrobily velké ponuré prostory do mnoha pokojů, pokojíků a komor, klášterní chodby byly rozdělené příčkami, do vysokých sálů paláců se vestavěla nová patra. A tak tu římské termy nebo normanský kostel stojí takřka neporušené, ale bylo by nutné ty dávné prostory mezi vším, co je prorostlo a obrostlo, objevit asi tak, jako je v kresbách v hádankářských časopisech pro děti třeba najít a obtáhnout ve změti čar linii, která vykresluje obrys zvířátka nebo pohádkové postavy.

Marius si pronajal pokoj v prvním patře domu ve starém přístavu; když otevřel okenice, viděl z okna béžovou plachtu chránící před sluncem a deštěm stoly rybí restaurace, která se nacházela v přízemí, a za ní maják a úzký pruh moře. Většinou opouštěl pracovnu, kterou mu na katedře přidělili, už po obědě a trávil odpoledne a večery tím, že bloudil ulicemi města. Byl odjakživa náruživý chodec; tak se často stávalo, že se najednou octl na sídlišti, kde v mezerách mezi bloky domů bylo vidět pole anebo skleníky nějakého velkého zelinářství. Tady jednou mezi různými klikyháky sprejerů zahlédl na boční zdi paneláku nápis, který tvořila čtyři lygdská písmena. Lygdové byli národ, který měl v místech dnešní-

ho města sídlit v době, kdy se zdejší kraj stal římskou provincií, a písmena, na něž se Marius díval, byla jediná, která se z jeho písma měla zachovat – většina moderních historiků však pochybovala o tom, že jde skutečně o pozůstatek dávného písma. Zarazilo ho, že se na sídlišti setkává s údajným písmem praobyvatel tohoto kraje, ale pak si řekl, že patrně nějaká parta, která maluje po zdech nečitelné nápisy, hledala nějakou novou formu ezoterického výrazu, a pustil to z hlavy. V příštích několika dnech Marius lygdská písmena v různých seskupeních ještě několikrát uviděl na zdech domů v různých částech města. Netušil, co by nápisy mohly znamenat, shluky písmen žádný smysl nedávaly. Je ostatně asi obtížné, pomyslel si, vytvořit smysluplný nápis z abecedy, jež má jen čtyři písmena, o kterých nadto nikdo neví, jak se vlastně mají číst.

Marius každý den večeřel v některém z podniků v přístavní čtvrti. Jednou seděl v italské trattorii, jejíž stolky byly rozestavěné na nádvoří bývalého kláštera, které obklopovala zeď porostlá břečťanem. Když končil s polévkou, uslyšel jakýsi hukot, který se vléval do hovoru hostů a do cinkání příborů a skleniček. Jak hučení sílilo, uvědomoval si, že to jsou lidské hlasy; začínal rozpoznávat jednotlivá slova, byla to slova jako *svoboda*, *boj* a *spravedlnost*. Za chvíli se v prázdném portálu uprostřed klášterní zdi začaly jako apoštolové v okýnku orloje objevovat a zase mizet postavy; viděl zamračené muže a ženy nejrůznějšího věku, nad hlavou mnoha z nich se kývaly transparenty. Marius ze svého místa nemohl dobře přečíst, co je na nich napsáno, ale zdálo se mu, že na některých opět zahlédl lygdská písmena. U sousedních stolů jen několik hostů zvedlo hlavu a pozorovalo průvod, který nebyl nijak zvlášť dlouhý; když poslední postava zmizela a v otvoru v klášterní zdi byla zase vidět jen zavřená vrata protějšího domu s klepadly ve tvaru lvích hlav, hosté se opět sklonili nad talíře se špagetami. Slova volající po čísi svobodě a po boji proti komusi se opět rozpouštěla v hukotu, ten slábl a po chvíli se ztratil v konverzaci hostů a ve zvonivé hudbě

vidliček a lžic. Marius si řekl, že zítra se musí poptat na univerzitě, co se to vlastně ve městě kolem Lygdů děje."

5. Rozmluva s asistentem

„Příští den se zeptal na lygdská písmena mladého asistenta, s kterým se dělil o pracovnu. Když asistent uslyšel mluvit o Lygdech, protáhl obličej. Začal chodit po místnosti sem a tam a vysvětloval přitom Mariovi, že novolygdské hnutí se ve městě objevilo vloni; zatím není nikomu jasné, kdo je vede a o co mu vlastně jde; on sám si myslí, že v obou bodech nemají jasno ani sami stoupenci hnutí. Marius se snažil vyzvědět něco víc; asistent mluvil zpočátku neochotně, bylo vidět, že mu není příjemné hovořit o místní bizarnosti před někým, kdo přišel z hlavního města; jako většina jeho kolegů byl přesvědčen, že vědci a univerzitní učitelé z metropole se na intelektuální život v regionech dívají svrchu; a lygdské blouznění, které v poslední době zachvátilo část obyvatelstva, jako by jim v jejich přezíravém postoji dávalo za pravdu.

Ale jako historika ho vznik a dosavadní vývoj novolygdského hnutí zároveň nesmírně zajímal a v minulých měsících se sledování toho nečekaného a těžko pochopitelného jevu stalo jeho největším koníčkem. A tak vášeň pro zkoumání lygdomanie brzy převládla nad nechutí prozrazovat trapné stránky místního života a asistent se rozpovídal o svých pozorováních. Měl o čem mluvit, protože byl jedním z mála obyvatel města, kteří si všímali novolygdského hnutí od jeho obtížně postřehnutelných počátků, od prvních znaků, které se objevily na zdech, od prvních vět plných nostalgie po dávné minulosti a neurčité naděje, které bylo možné zaslechnout v kavárenském šumu.

V současnosti, vykládal Mariovi, se lygdské hnutí dělí zhruba na dvě skupiny. První tvoří lidé, kteří bádají v oboru lygdského jazyka

a dějin; to je činnost, která je sice nesmyslná, protože – jsme oba historici a nemusíme si o tom nic nalhávat, říkal – o lygdských dějinách a jazyce vlastně nevíme nic, ale sama o sobě je snad celkem nevinná. To už se nedá říct o působení druhé skupiny lygdomanů. K ní patří ti, kteří na základě údajné příslušnosti místních obyvatel k lygdské národnosti pro sebe v jejich zastoupení žádají privilegia, jaká příslušejí menšinám. Vzhledem k tomu, že je dost pochybné, jak víme, že nějací Lygdové vůbec kdy existovali (a i kdyby tu opravdu žili, jejich geny už jsou dávno smazány), jsou takové požadavky dost velkou drzostí. Městští zastupitelé se k nim dlouho nevyjadřovali, protože zastávali názor, že o něčem, o čem se nedá rozumně mluvit, je nejlepší nemluvit vůbec. Taková taktika se ale ukázala jako nepříliš moudrá; za několik měsíců, co stoupenci lygdského hnutí vedli svůj monolog, si obyvatelé města zvykli na hesla, která lygdomani pořád vykřikovali – shluk slov, který denně slyšíme, se po čase stane součástí našeho světa a něčím samozřejmým, bez ohledu na to, že třeba nemá vůbec žádný smysl –, a přestali je vnímat jako něco obzvlášť podivného.

Není jasné, která z obou skupin tu byla dřív. Vyrostlo lygdské hnutí z odborného zájmu o téma, kterému se oficiální historici (jistěže z dobrých důvodů) vyhýbali, a tato badatelská práce se potom zpolitizovala? Anebo byl na počátku nějaký temný cíl, který si vypěstoval lygdologii jako jeden z nástrojů svého uskutečňování? V současné době, říkal asistent, se ve vědeckých kruzích nikdo lygdologii nevěnuje; rychle se však objevila půda, na níž se zárodku nové vědy – ať už povstal kdekoliv – výborně dařilo. Bylo to prostředí amatérských historiků a lingvistů, většinou středoškolských profesorů na penzi, kteří vysedávají v městské knihovně a pravidelně posílají do odborných časopisů články, i když jejich dopisy redaktor hodí do koše, hned jak si přečte zpáteční adresu na obálce. Nicméně čas od času někdo obálku přece jen otevře; a od jisté doby redaktoři začali s překvapením zjišťovat, že skoro ve

všech dopisech se nacházejí příspěvky týkající se lygdské mytologie, lygdských sloves anebo lygdského hrnčířství. Lygdologie ovšem měla mezi penzisty zanícenými pro vědecká bádání tak velký ohlas proto, že pro ně byla ideální vědou: o Lygdech není známo skoro nic, a tak tu nebyla žádná fakta, která by bránila smělým hypotézám, jež se rodily v jejich hlavách, a která by přetrhávala lehce navazované a velkoryse přes všechny kontinenty rozvinované souvislosti."

6. Hnutí

„Amatérské lygdology patrně nebylo třeba podezírat z nekalých úmyslů, zdálo se však, že jejich bádání, aniž si to uvědomovali, dobře sloužilo cílům politického křídla lygdského hnutí. Bylo podivuhodné, jak bohaté možnosti publikování se najednou začaly nabízet autorům, kterým za celý jejich život neotiskli ve vědeckém časopise ani řádek. Není jasné, kdo platí všechny brožury, sborníky a časopisy, které se za poslední rok objevily a které nesly názvy jako *Studia lygdologica* nebo *Lygdský věstník*. Předpokládá se, že peníze přicházejí od politického křídla lygdského hnutí. To nemusí nutně znamenat, že bychom v těch podezřelých kruzích našli hlupáky, kteří nerozeznají seriózní bádání od naivního, i když většinou snad upřímného blábolu. Rozhodnutí podporovat amatérské lygdology patrně vycházelo jednak z úvahy, že jejich nadšené články plné senzačních objevů vzbudí zájem veřejnosti spíše než ryze vědecké stati, a jednak z předpokladu, že posedlost lygdským tématem nakonec na nějakém hraničním území mezi naivní lygdomanií a seriózní historií nakazí i skutečné vědce; na dně srdce mnoha vážených badatelů žije nepřiznaná touha po šťastné vědě, jejíž látka by se tvárně poddávala jejich myšlenkám. K vědeckému uznání lygdského tématu sice ještě naštěstí nedošlo, ale asistent se obával, že ta doba se blíží; už se mu několikrát stalo, že zahlédl některého kolegu, jak tajně nakukuje do lygdologického plátku.

Ať tomu bylo s motivy politických vůdců lygdského hnutí jakkoliv, v současné době štědře podporovali lygdologii, tak jak ji provozovali středoškolští učitelé na penzi, a zřejmě se jim zdálo, že vědecké výkony penzistů prozatím k podpoře cílů hnutí postačí. Marius se zeptal, jaké to jsou cíle, a asistent si zase jen povzdechl. O tom se často vedou ve městě debaty; zatím spíš v kavárnách a v hospodách než na stránkách časopisů. V kavárenských debatách jsou vůdcové hnutí podezíráni ze všeho možného; a není divu, lygdská tematika není s ničím přirozeně svázaná a je natolik neurčitá, že může být nakonec spojena s čímkoliv, od marxismu přes katolicismus k extrémní pravici. Vycházejí sice brožury, které jsou plné dramatických frází, ale kromě všeobecných slov o sebeurčení a kulturní identitě se v nich vlastně neříká nic.

K nejistotě o skutečné povaze hnutí přispívá i to, že nikdo neví, kdo je jeho vůdcem. Ustavila se Strana lygdské obrody, avšak člověk, který vystupuje jako její předseda, je podle všech znaků jen nastrčenou figurkou. Je možné slyšet nejpodivnější názory, kdo je hlavou hnutí, mimo jiné i názor, že současný předseda je vlastně skutečný šéf, vychytrale zamaskovaný za nastrčenou figurku – ale tahle poněkud složitá teorie, podotkl asistent, byla vyslovena v kavárně v jednu hodinu v noci, na konci jednoho z dlouhých večerů věnovaných debatám o skrytých cílech lygdského hnutí, a byla spíš svědectvím o tom, že lygdologie nakazila svou fantastičností i rozpravy skeptiků, kteří se pokoušejí odkrýt její skrytý smysl.

Při kavárenských debatách se většina účastníků snadno shodla na názoru, že cíle lygdského hnutí jsou sotva čisté, méně shody panovalo v otázce, jaké cíle to vlastně jsou. Jedni se domnívali, že celé novolygdské hnutí je jen mazaný trik, jak donutit centrální vládu, aby připustila větší autonomii parkské oblasti; to by ovšem mělo obrovské důsledky třeba pro zadávání veřejných zakázek. Skutečnost, že se právo na autonomii opírá o ideu národa, který už dávno vymřel – pokud ovšem vůbec kdy existoval –, nemusela

být až tak absurdní, jak se na první pohled zdálo: jednak se práva celků často opírají o ještě fiktivnější jednoty, než je společenství bájného lidu, jednak imaginární jednota lygdského národa už teď začínala vytvářet jednotu lygdomanie, která už byla skutečná a účinná. (Lygdové snad neexistovali, ale lygdomani existují zcela určitě.) Taktika nátlaku na ústřední vládu mohla spočívat v tom, že úřady v hlavním městě nejprve budou zaplaveny provoláními týkajícími se lygdského sebeurčení (prozatím šlo o folklorní soubory, muzea, vyučování lygdské historie na školách atd.) a po nějaké době se předloží požadavky, o které jde ve skutečnosti; ministerští úředníci pak budou ochotnější je splnit už jen z pocitu úlevy, že se konečně nemusí zabývat otravnými bizarnostmi, kterým nejen že není možné vyhovět, ale ani se na ně nedá smysluplně odpovědět.

Jiní s touhle teorií nesouhlasili; klonili se k názoru, že v lygdské hře jde o ještě temnější zájmy. V přístavním městě se odjakživa ostražitě i dychtivě setkávala nejrůznější společenství z celého světa; pod poklidným povrchem nudné parkské každodennosti bez přestávky pulzovalo chaotické dění; byla to změť zápasů, vyjednávání, uzavírání krátkodobých aliancí, obchodu se vším možným, podvodů a zločinu. Předpokládalo se, že lygdské hnutí má hluboké kořeny, kterými sahá do toho čilého a nezachytitelného života a čerpá z něho živiny, i když středoškolští profesoři na penzi zabývající se lygdologií by byli pohoršeni, kdyby jim někdo řekl, že jsou součástí téhož světa jako tajemné gangy, o kterých při snídani četli zprávy v Parkském hlasateli, a že nejen jejich plat, ale i cíle jejich práce jsou určovány na nočních schůzích v docích a v rezavých útrobách cisternových lodí. Tak se jako o pravém hybateli lygdského hnutí mluvilo o ruské a balkánské mafii, teroristech z Blízkého východu, o agentech velkých loďařských společností a samozřejmě také o nejrůznějších špionážních centrálách. Vlastně je docela možné, že se leckterá z těch organizací na vzniku nebo vývoji lygdského hnutí nějak podílela. Možná hnutí vyvstalo jakýmsi samoplozením,

jako výraz nejasného směřování, které se objevilo uvnitř hemžení neviditelného života v útrobách města, a když už tu bylo, každá ze skupin parkského podzemí do něho vložila vlastní cíle. A pokud lygdské hnutí vzniklo jako nástroj cílů jedné jediné skupiny, ať už to byla kterákoliv, jejím členům se sotva podařilo udržet jeho činnost a působení v rámci původního programu; jakmile se hnutí v podzemí Parky ustavilo, prorostlo vším, co v tomto zapařeném ovzduší bujelo, a záhy nebylo možné rozpoznat, co je původní tělo hnutí a co jsou parazitické – anebo symbiotické – organismy, které se k němu připojily; všechno si navzájem pomáhalo k životu a navzájem si vysávalo krev. Když asistent dospěl až sem, mávl rukou, jako by tak chtěl vyjádřit výsledný pocit ze svého soukromého pátrání, podíval se na hodinky, ještě naposledy si povzdechl nad tím, kam až to dospělo s jeho rodným městem, a odešel z místnosti."

7. Dějiny lygdologie I: Od nejstarších dob do sedmnáctého století

„Marius zůstal v kabinetu sám. Seděl za stolem a díval se na svahy hor, jejichž vrcholky se ztrácely v šedivých mracích. Asistentův výklad mu příliš nepomohl pochopit, proč se přízrak lygdského národa vynořil v poklidném městě právě teď a v tak útočné náladě. Jako historik samozřejmě o Lygdech něco věděl; měli to být dávní obyvatelé oblasti prostírající se na místě dnešního města a v jeho okolí; jejich vojsko bylo poraženo v bitvě s Římany za Marka Aurelia (zdá se ovšem, že spíš než o vojsko šlo o skupinky venkovanů ozbrojených sekyrami a spíš než o bitvu o pár šarvátek v lesích) a Lygdie se pak stala římskou provincií, kterou latinští autoři obvykle nazývali Parcia. Pokud tu nějací Lygdové doopravdy žili, podle všeho necítili žádné zvláštní nutkání k odboji proti okupantům, a tak ve dvou nebo ve třech generacích splynuli s řím-

skými vojáky a kolonisty natolik, že jejich řeč vymizela; zanechala jen několik stop v místní latině, jež se pak stala jedním z pramenů jazyka, kterým se dnes mluví v celé zemi.

Odedávna byli lingvisté, kteří kutali v nitru slov a snažili se tam najít zbytky dávné lygdštiny; takové snahy o částečnou rekonstrukci lygdštiny byly živé zejména v polovině dvacátého století. Ale už tenkrát jiní jazykovědci úsilí o vzkříšení lygdštiny zpochybňovali; podle nich jsou domnělé lygdské kořeny slov jen iluzí. Skeptikové upozorňovali na podivný způsob, jakým se lygdština křísí k životu: nejprve z nepřehledných kořenů, které by mohla trochu rozplést spíš psychoanalýza než lingvistika, vyrostla vize lygdského jazyka, ta se posléze promítla do současné řeči země a za relikt lygdštiny se prohlásily jevy, jež v přítomném jazyce vědcově vizi nějakým způsobem odpovídaly. A protože takových vizí bylo více, pokusy o rekonstrukci lygdského jazyka skončily tím, že se vynořily hned tři nebo čtyři lygdštiny, které se navzájem nijak nepodobaly. Proto v posledních desetiletích vědci od oživování lygdštiny upouštěli; ale i ty nejlehkomyslnější výkony lingvistů z padesátých a šedesátých let se pořád ještě daly označit za vědeckou práci, a vědci, kteří se takové činnosti věnovali, by s pohoršením protestovali, kdyby je chtěl někdo srovnávat s novou divokou lygdologií, o které mluvil asistent.

Sama existence lygdského národa byla ovšem v historických pramenech tak bídně doložená, že seriózní vědci o ní vždycky pochybovali. Nejstarší zmínky o Lygdech se zachovaly u anonymního římského analisty a pak u dvou raně středověkých kronikářů, jednoho vizigótského a jednoho irského. Římský autor píše o národu Lygdů, s kterým bojovaly legie Marka Aurelia; když římští vojáci porazili lygdské vojsko, založili ozbrojenou osadu v místech dnešního města. Zdá se, že vizigótský i irský mnich vycházeli z tohoto římského zdroje, jen poznámku rozšířili a vylepšili několika obecnými motivy, které tehdy putovaly z jedné knihy do druhé.

Přitom samo dílo římského historika se zachovalo jen v poměrně pozdním a nedbalém opisu, a tak celá zmínka o Lygdech mohla být jen přepsáním některého z řady opisovačů, omylem z nepozornosti, který pozdější kopie předávaly dál; ve skutečnosti se slova o boji s Lygdy mohla týkat úplně jiného území a jiného lidu.

Skutečnost, že o Lygdech vlastně není nic známo, nijak nebránila tomu, aby hráli určitou roli v dějinách duchovního života země. Žádná věda o Lygdech nebyla možná, zato *obraz Lygdů* poskytoval docela zajímavé téma bádání pro nejrůznější vědní obory od historie přes literární teorii po sociologii a psychoanalýzu. Lygdský národ prožil několik znovuzrození, po kterých pravidelně následovala období, kdy na něj lidé skoro zapomněli. Přitom kupodivu probouzení zájmu o Lygdy nesouviselo nikdy s tím, že by se snad objevila nějaká nová svědectví o lygdském národu anebo nějaké nové památky z jeho historie. Po pravdě řečeno pravé důvody všech těch vln zájmu zůstávají tajemné; obraz lygdského národa sice nakonec vždycky využilo ke svým cílům nějaké dobové hnutí nebo módní bláznovství, ale zdá se, že se to dělo až ve chvíli, kdy už byl lygdský přízrak nějakým kouzlem vyvolán ze zapomenutí.

Obdobím prvního lygdského rozkvětu bylo třináctě století; někdy kolem roku 1230 se v jednom veršovaném románu objevila idealizovaná země, do níž hrdina, potulný rytíř, vstoupí na své dobrodružné cestě a v níž prožívá kouzelná dobrodružství; Lygdie pak na dobu téměř dvou set let vystupovala v různých knihách jako země kouzel a literatura se hemžila lygdskými kouzelníky a vílami z lygdských lesů. Se změnou literárního vkusu se na Lygdy nadlouho zapomnělo, motivy z lygdských rytířských románů přežívaly jen v lidovém loutkovém divadle. K dalšímu znovuzrození lygdského národa došlo až v sedmnáctém století. To byla doba odporu šlechty proti rostoucí královské moci, a kteréhosi z autorů, kteří věc venkovských pánů obhajovali, napadlo předvést jejich zápas o zachování starých privilegií jako opakování někdejšího boje Lygdů s Římany…

Když se Tomáš dostal k obrazu Lygdů v sedmnáctém století, byla jedna hodina v noci. Ležel v posteli, na papír a na peřinu opět dopadalo světlo lampičky, jejíž bílé stínítko svítilo v tmavém okně. Měl za sebou první den psaní, a už věděl, že příběh, který se ráno začal rozvíjet z ničeho, bez záměru, bez myšlenky, bez nápadu, bez potřeby někomu něco sdělit, hned tak neskončí. Už se docela vyznal v Parce, i když některé její čtvrti ještě neměl příliš prozkoumané. A všechna místa, každá ulička a každé nároží vydechovaly nové příběhy, z přítmí za pootevřenými dveřmi na balkonech proudila jakási dramata a tlačila se do slov. V dechu míst se neznatelně chvěly stovky gest a slov, občas se zableskl nějaký zřetelnější obraz a každá věc a každá postava v tomto obraze vydechovaly další příběhy… Co se to vlastně stalo, odkud se ten divoký proud obrazů vzal? Tomáš se cítil příliš unavený, než aby o tom přemýšlel. Zhasl lampičku a okamžitě usnul. Když se ráno probudil, navlékl si přes pyžamo kalhoty a kabát a šel si koupit jídlo do krámu ve vedlejším domě. Nasnídal se, vlezl si zase do postele a pokračoval v psaní."

8. Dějiny lygdologie II: Od doby romantismu do současnosti

„Skutečnost, že přízraky Lygdů se v jednom okamžiku dějin staly bojovníky za práva regionální šlechty, nijak nebránila tomu, aby o sto let později romantismus ztotožnil Lygdy s původní poetickou a demokratickou duší národa. Ta byla sice porušována mravy, jež do země v průběhu dějin přinášeli cizinci, a tak se postupně kazila, ale zhoubný vliv civiliny ji nemohl úplně zkorumpovat: její pravá podstata nezanikla, byla jen zatlačena kamsi hluboko dolů pod všechny vrstvy kalu, kde spí a občas něco říká ze sna; romantická poezie a filosofie měly být magickým zaříkáváním, které lygdskou duši probudí z dlouhého spánku a promění její málo srozumitelné

mumlání v artikulovanou řeč. Pro takové myšlenky už ovšem nebyla ve starých textech vůbec žádná opora, ale nezdá se, že by to někomu vadilo, desítky autorů v té době skládaly básně v lygdském národním stylu. Ty básně byly ve skutečnosti ohlasy soudobé německé poezie; ale už následujícího roku byly všeobecně pokládány za původní památky, a kupodivu se zdálo, že jejich prastarému původu snad věří i ti, co je složili; přinejmenším jim připadalo, že jejich ruku při psaní vedl obrorozující se lygdský duch.

Tak se zrodily obrazy idealizovaného lygdského života; ty pak od poloviny devatenáctého století do osmdesátých let patřily k nejoblíbenějším motivům akademického malířství – dodnes jsou muzea v hlavním městě plná rozměrných pláten, která zobrazují scény z hrdinného boje Lygdů s římskými legiemi nebo lygdskou rodinnou idylu (žena ve dveřích chýše vyhlíží muže vracejícího se z kmenové rady, zatímco jejich dcera u domácího oltáříku brnká na prapodivný strunný nástroj a dva malí synové se procvičují v zápase s dřevěnými meči, aby byli dostatečně silní pro boj s římskými uchvatiteli). Zajímavé přitom je, že žádná z minulých lygdských renesancí nezačala v Parce, tedy v údajném sídle lygdského národa, všechny se zrodily v intelektuálních kruzích hlavního města a do Parky vždycky dolehly jen jejich slabé ozvěny. V tom se současné hnutí lišilo od všech minulých.

Pozitivismus druhé poloviny devatenáctého století vcelku úspěšně bojoval proti legendám lygdofilů a lygdomanů, a tak se na konci století zdálo, že se vědcům podařilo přízrak lygdského národa nadobro odehnat. I akademické malířství se nakonec odvrátilo od lygdského dávnověku k žánrovým výjevům ze současnosti. Jakási uvzdychaná Lygdie se sice ještě objevovala v básních symbolistů, ale už jen jako obraz neskutečné země, kam se umělec uchyluje ve snech, aby tu hledal útočiště před nudnou nebo nepřátelskou skutečností.

Na lygdský národ se nadlouho zapomnělo; a přece prožil před propuknutím současné lygdomanie ještě jedno vzkříšení. V sedmdesátých letech dvacátého století se v knihkupectvích začaly rozrůstat oddíly věnované knihám, které pojednávaly o józe, buddhismu, taoismu, súfismu, kabale, alchymii a šamanismu; když už autoři New Age napsali všechno, co se dalo, o druidech, jogínech a šamanech, začali se ohlížet po něčem novém. Tehdy se dalo čekat, že dříve nebo později narazí na Lygdy; a skutečně nebozí Lygdové byli znovu probuzeni ze spánku a přinuceni hrát roli jakýchsi místních Keltů. V druhé polovině sedmdesátých let a počátkem let osmdesátých začaly vycházet knihy o lygdské mytologii a magii, o přírodním léčitelství Lygdů a dokonce lygdské vegetariánské kuchařky. Na lavičkách před univerzitou tehdy vysedávaly s knížkou v ruce hubené dlouhovlasé dívky, na jejichž vytahaných svetrech se leskly měděné lygdské talismany. Marius v té době zrovna procházel pubertou a spojení fantastických kovových ornamentů s dosud nepřístupnými ňadry studentek způsobilo, že vše, co se týkalo Lygdů, pro něj už navždycky získalo erotický nádech. I tahle vlna zájmu o Lygdy postupně opadla, třebaže v zákoutích knihkupectví bylo ještě dlouho možné najít dvě nebo tři zaprášené lygdské knihy.

Není vlastně známo, jestli existovalo nějaké lygdské písmo. O písmenech, která Marius nacházel na zdech Parky, se v první polovině devatenáctého století věřilo, že jsou zbytkem původní lygdské abecedy. Dvě z nich objevil jeden z prvních romantických lygdologů na raně středověké fresce ve venkovském kostelíku nedaleko Parky; v době lygdofilského nadšení se nikdo neodvážil říct, že to jsou jen dvě skvrny krajně podezřelého původu. Všichni v nich začali vidět písmena, zbytek lygdského nápisu; pohledy lidí nechaly tvary písmen do skvrn vrůst tak pevně, že těch několik skeptiků, kteří je v nich neviděli, bylo obviněno ze zlovolnosti nebo slepoty. Nakonec nápis restaurovali tím způsobem, že tvary vysněných písmen obtáhli; následkem toho už nikdo nezjistí, jak

vlastně skvrny vypadaly na začátku. Zbylá dvě písmena mají ještě pochybnější původ. Brzy po objevu písmen na zdi kostela jiný badatel, který byl zároveň známým romantickým básníkem, uviděl na skále za městem jakési rýhy, vrypy či praskliny, a rovněž je hned prohlásil za zbytky lygdského nápisu. Pro některé vědce tohle už bylo příliš a nesměle projevili názor, že by mohlo jít o přírodní jev, ale byli prohlášeni za odrodilce a jejich známí se s nimi přestali stýkat."

9. Lygdské hnutí se šíří

„Marius se divil, jak rychle se lygdské hnutí v Parce šířilo, přestože bylo nejednotné a každý, kdo se k němu připojoval, od něho zřejmě očekával něco zcela jiného. A nejen to, představy, s kterými jednotlivci a skupiny do hnutí vstupovali, si dokonce vesměs až komickým způsobem odporovaly; a nezdálo se, že by se tyto rozpory harmonizovaly, že by se nějak slaďovaly vlivem společného osudu, který různé skupiny vstupem do hnutí přijaly; rozdíly ze sebe spíše plodily další rozdíly na mnoha úrovních. Jedna frakce sledovala socialistické cíle a druhá ultraliberální; v mlhavé a patrně zcela vysněné minulosti jeden lygdofil spatřoval předobraz silné moci odborů a druhý příklad neměnného patriarchálního řádu, k němuž se zbloudilá moderní společnost musí vrátit; existovaly skupiny, které se pokoušely obnovit údajné lygdské přírodní náboženství, říkalo se o nich, že slaví lygdské svátky plodnosti, jež mají podobu skupinového sexu (když Marius slyšel vyprávět o takových divokých svátcích, vzpomněl si na spojení Lygdů s erotikou, které se u něho zrodilo v době puberty). A pokud řeči o posvátných orgiích byly jen pomluvou, městským drbem, bylo takřka jisté, že jakmile už se takový výmysl jednou objevil, najdou se v hnutí brzy muži a ženy, kteří ho ve jménu Lygdie ochotně uskuteční.

A kupodivu neslučitelné rozpory hnutí neničily, spíše je posilovaly. Nebylo vlastně přesné říkat, jak to dělal asistent, že ideologie hnutí je natolik mlhavá, že umožňuje, aby si do ní každý promítl svůj sen; spíš jako by hnutí bylo magickým zrcadlem, které každému teprve jeho sny ukazovalo. Lygdské hnutí nabízelo snový jazyk, kterým se jeho přívrženci neobratně a okouzleně učili mluvit; zatím ještě mluvili o minulosti, politice a svobodě, ale Mariovi se zdálo, že to jsou jen snadná cvičení začátečníků. Udivovalo ho, jak silná je moc rodícího se jazyka, když i rozumní a vzdělaní lidé byli tak očarováni, že neviděli zjevné protimluvy, ze kterých byla jejich lygdská víra utkána.

Asistent, který v srpnu jako první Mariovi vykládal o lygdomanii, měl pravdu, když říkal, že solidní vědci se lygdskými problémy nezabývají, ale v říjnu a v listopadu už tahle srpnová pravda tak docela neplatila. V té době divoký proud lygdologie začal pozvolna podemílat břehy seriózní vědy. Některé teze amatérských lygdologů se začínaly vpouštět do oficiální historie, lingvistiky a religionistiky zatím jako hypotézy, které je třeba ověřit. A Maria opět mátlo nepřehledné kořání příčin toho podivného koketování vážené vědy s chudou a potrhlou příbuznou. U jedněch vědců taková shovívavost vůči něčemu, co o prázdninách bylo ještě pavědou, zřejmě pramenila z konzervatismu (najednou si uvědomili, že vlastně cítí sympatie k dávné době údajně pevných a jasných morálních hodnot), druzí naopak ochotu zabývat se lygdologií před svými kolegy zdůvodňovali tím, že historická pravda je tak jako tak záležitostí interpretace, takže mezi univerzitní vědou a výtvory lygdologů není v tomto ohledu až tak podstatný rozdíl."

10. Lygdští bozi

„Maria na lygdské renesanci, kterou pozoroval z odstupu, leccos okouzlovalo. Rozvíjel se před ním nový svět, třebaže maskovaný za dávnou historii. Tušil, že hnutí pravděpodobně má nebezpečné

kořeny a že ještě může přinést zlé plody, ale přesto mu činilo potěšení sledovat jeho růst jako jedinečné představení. Tak jako Marius trávil první dny v Parce tím, že pozoroval domy a ulice, teď se bavil tím, že sledoval zrod a chování lygdského monstra. A bylo na co se dívat. Snahy o oživení lygdského jazyka a písma z počátku devatenáctého století se nedostaly nikdy daleko, odporovaly si a přívrženci jednotlivých škol se nedokázali sjednotit ani na nejzákladnějších skutečnostech; vědecké pokusy o rekonstrukci lygdštiny z poloviny dvacátého století nedopadly o mnoho lépe – a teď najednou Marius viděl, jak se lygdský jazyk i písmo rozvíjejí; vyrůstaly z dost skrovných semínek, z podezřelých škrábanců na kameni, ze shluků hlásek v místních názvech a ze slovních kořenů nejasného původu, ale rostly podivuhodně rychle.

Bujení lygdského jazyka a písma nabylo největší rychlosti v pozdním podzimu. Otázky lygdštiny se přetřásaly v mnoha skupinkách lygdologů, rodily se tu předběžné odpovědi, které pak obíhaly různými prostředími městské společnosti, kde se vybrušovaly a obohacovaly, a přitom se zapomínalo, že se zrodily jako fantastické hypotézy, takže když nové lygdské písmeno, slovo, pádová koncovka či gramatický zákon dokončily cestu městským labyrintem a vrátily se ke svému vynálezci, proměnily se už ve všeobecně přijímaná historická fakta a ten, kdo je vymyslel, vzal jejich nový status na vědomí jako potvrzení své někdejší nejisté domněnky, aniž přitom tušil, že se jen setkává s vlastním nápadem, který se mezitím stal vědeckou pravdou.

A rodící se fragmenty lygdštiny při svém kolování městem nejen nabývaly na skutečnosti, ale také se v každém prostředí, do kterého se dostaly, setkávaly s jinými fragmenty a srůstaly s nimi v pevnou síť. Lygdština, která se rodila kolektivním mumláním města, už netrpěla roztříštěností, jak tomu bylo při někdejších vědeckých pokusech o rekonstrukci, naopak proudy, které vytryskly na nejrůznějších místech, se nakonec vždycky nějak setkávaly a navzájem posilovaly. A když

už byla lygdština téměř hotová, panoval všeobecný názor, že není nic nevědeckého na tom, když se vhodně doplní některá prázdná místa v lexiku a tvarosloví, asi tak jako bývají ve zrekonstruovaném antickém chrámku spojeny dochované fragmenty sloupů betonem. Ale i tyto přiznané doplňky záhy vrostly do lygdštiny tak pevně, že už nikdo nevzpomínal na jejich moderní původ.

Rodící se lygdština se ovšem musela při svém růstu něčím živit, a tak čerpala svou materii z jazyka země; obracela se přitom zejména k jeho neoficiálním, nepevným, proměnlivým okrajům: objevovaly se v ní skupiny hlásek a slovní kořeny, jejichž původ bylo možné vysledovat k vulgárním slovům, k argotu podsvětí, k řeči vášně a zoufalství, jejíž slova zůstávají napůl citoslovci, k různým slangům, ke zkomolené mluvě zahraničních dělníků v přístavu a k *pidžinům*, které se tam rodily, aby po čase zase zanikly, k dětskému žvatlání a k mumlání horečky a snu. Někteří z těch, kteří tuto hutnou, krvavou, lepkavou materii jazykových okrajů do lygdštiny zaváděli, tvrdili, že jen obnovují a doplňují fragmenty slov, jež se v hraničních bažinách řeči, mimo nivelizující vliv a dozor jazykového centra, uchovávaly z prastarých dob; většinou si však tvůrci lygdských slov vůbec neuvědomovali, k jakým oblastem se jejich podvědomí obrací a odkud čerpají materiál, z kterého lygdštinu budují; domnívali se, že sledují přísnou logiku rekonstrukce, zatímco se do jejich mysli vtírala beztvará, tvárná materie jazykových okrajů, která je snad fascinovala tím, že jako by ještě uchovávala dávný počátek řeči v předjazykovém chaosu.

Tak se slovník i gramatika lygdského jazyka rodily jako šifra touhy a jejího rubu, úzkosti; touha a úzkost pulzovaly v těle vznikající řeči a rozlévaly se až do rodících se pádových koncovek a způsobu výslovnosti. Na magické přitažlivosti lygdštiny nic neubírala ani skutečnost, že nikdo z těch, v jejichž myslích se údajně prastarý jazyk rodil, hieroglyfům touhy vlastně nerozuměl; zdá se, že se své touhy dotýkáme vždycky jen ve znacích, které jsou pro nás nesrozumitelné,

říkal si Marius. Lygdština byla něčím podobná současnému jazyku země, ale asi tak, jako by byla jeho obrazem ve snu. Přestože se slévala z nepřehledného množství pramenů, nabývala tvaru s takovou jistotou, vyvstávala v tak pevné a zároveň pružné podobě, že vyvolávala dokonce i u skeptiků pocit, že nemůže jít jen o libovolnou hru, a že tedy na dosavadním lygdosloví patrně přece jen něco bude, i když vypadá tak podezřele. A už v prosinci Marius slyšel, jak jeho kolega asistent, který mu v létě jako první líčil vývoj lygdského hnutí, říká, že by se na katedře měli lygdskými studiemi vážněji zabývat.

Zároveň s jazykem se pozvolna ustavovaly dějiny a náboženství Lygdů; pocházely z týchž pramenů a nebylo nesnadné najít souvislost mezi nimi a rodící se lygdštinou – tak bujení lygdské deklinace připomínalo nepřehledný panteon lygdských bohů, který se vynořoval zároveň s ní a který Maria nutil myslet na Indii. Mariovi připadalo, že množství pádů i kohorty božstev jsou výrazem téže směsice slastné plodnosti a úzkostné snahy proniknout k něčemu beztvarému, co vždycky ustupuje z tvarů, které se z něho rodí. A podobně cítil, že spletitá syntax lygdských vět, která takřka neznala souřadné spojení, je obdobou lygdských mýtů, příběhů, v nichž héroové a bozi procházeli nekonečnými labyrinty, jež obývali draci a okřídlení vlci, bludišti, v nichž se i cíl cesty stával jen odbočkou v síti odboček. Lygdská imaginace pracovala – aniž sňala masku vědeckého bádání – tak horečnatě, že Marius už v říjnu nepochyboval o tom, že povede k ustavení uceleného jazyka, náboženství a dějin; tenkrát však nepočítal s tím, že by zrod Lygdie mohl být završen už v únoru příštího roku."

11. Lygdské hnutí na univerzitě

„I když Marius rozuměl přitažlivosti lygdomanie a sám vůči ní nebyl úplně imunní, přece jen si zpočátku nedokázal představit, že by mohla zapustit kořeny na univerzitě. Na jeho semináři se o ní hodně

diskutovalo. V říjnu ještě převládala skepse a výsměch, studenti si dělali legraci z lygdských pověr svých rodičů. Ale v následujících týdnech mohl Marius pozorovat, jak se postoj studentů k lygdským věcem pozvolna mění. Skepse mizela a na seminářích už se tak nežertovalo; Marius si uvědomil, že skepticismus studenti brali od samého počátku jako cosi, co vyplývalo z role mládí, kterou se cítili povinni vzhledem ke svému věku hrát, z prastarého obrazu revoltujícího studenta. Ve skutečnosti toužili po Lygdech, milovali Lygdy stejně jako všichni ostatní ve městě; i oni potřebovali látku, ve které by ztvárnili své sny; a protože v jejich věku se více sní než kdy jindy, potřebovali ji možná ještě více než ostatní.

Mohlo by se zdát divné, že už v prosinci se z říjnových posměváčků stali zapálení lygdomani. Ve skutečnosti nebylo pro někdejší skeptiky až tak nesnadné své nové názory zdůvodnit. Přerod studentské skepse v univerzitní formu lygdomanie se udál ve dvou krocích. První krok spočíval v tom, že studenti začali prohlašovat, že odpor oficiální vědy proti neinstitucionalizovanému amatérskému vědění a snaha podřídit je vědeckým postupům je projevem něčeho, pro co se toho podzimu ujal termín *scientistický imperialismus*. V druhém kroku bylo formální uznání lygdologie doplněno ještě obsahovým: dávný lygdský boj za svobodu proti Římanům se stal modelem boje za osvobození všech možných menšin. A studenti si oddychli: teď bylo možné, aby se slastně oddávali lygdské neřesti, a přitom dostáli povinnosti být radikální a *mladí*.

Koncem roku už se na univerzitě moc neučilo, protože se neustále v učebnách i na chodbách debatovalo o lygdské otázce. Jestliže ve městě se lygdomanie pořád celkem rovnoměrně spojovala s konzervativními postoji i s levicí, na univerzitě se brzy včlenila do svazku emancipačních hnutí, a stala se dokonce jejich středem, jejich duší. A tak v té době převládaly diskuse mezi různými skupinami uvnitř hlavního proudu, který tvořila levicová lygdologie, jež se částečně spojovala s marxismem a částečně zaujala jeho místo.

Na univerzitě ale působil i poměrně silný Klub mladých konzervativců; ti zase hlásali návrat k rodinným, vlasteneckým a náboženským hodnotám, jejichž obrazem pro ně byla lygdská společnost; dokonce v jejím uspořádání nacházeli i oporu pro požadavek slabého státu; v lygdologii ovšem jako v kouzelné skříňce našel každý všechno, po čem toužil. Mezi studenty také pronikl výhonek extrémně pravicové Lygdské akce; tu tvořili lygdští skinové, kteří nosili lygdská písmena vytetovaná na rameni (byla to jakási zkratka, jejíž význam Marius neznal). Lygdské skupiny se navzájem nesnášely, ale vždycky se uměly spojit, když šlo o šikanování těch několika málo skeptiků, kteří ještě na univerzitě zbyli a kteří v nově zrozený lygdský svět odmítali věřit; většina z nich se časem nechala zastrašit a své názory si raději nechávala pro sebe.

Marius se na dění na univerzitě díval s pobaveným úžasem spojeným se smutkem. Také na jeho seminářích se brzy víc diskutovalo o Lygdech, než učilo. Obvykle se jakákoliv debata dostala nejpozději za čtvrt hodiny k lygdské problematice a pak u ní zůstala až do konce. Marius se nepokoušel lygdské debaty zarazit a vrátit se k učební látce, jako to činili někteří jeho odvážnější nebo bláhovější kolegové, ale ani se na debatách studentů nijak nepodílel, jak to zase dělali učitelé, kteří se snažili studentskému hnutí nadbíhat. Seděl pohodlně za katedrou s nataženýma nohama a díval se na studenty; uvědomil si, že pozoruje kývání a otáčení hlav a vlnění rukou asi tak, jako se v létě díval na štukové ornamenty na fasádách v parkských ulicích a na přelévající se listoví stromů v parcích. A také naslouchal lygdským debatám podobně, jako poslouchal hlas moře v přístavu; chvíli vnímal myšlenky, které studenti vyslovovali, a pak zase nechával věty, aby se rozplynuly do neurčitého šumu. Někdy pocítil úzkost při pomyšlení na to, že se všežravému monstru lygdomanie, jež se zrodilo z myšlení, které se vzdalo touze, podařilo během dvou měsíců spolknout univerzitu – co se mu teď ještě může postavit do cesty? Studenti ho zatím nechávali na pokoji, pokládali

ho za konzervativního ňoumu, od kterého se nedá čekat zájem o nové, vzrušující myšlenky, jež teď na univerzitě bujely, ale který je vcelku neškodný. Tenhle shovívavý postoj se ale zanedlouho změnil, a příčinou té změny byla dívka, jedna ze studentek – v Kantorově románu se poprvé objevil erotický motiv."

12. Rita

„Při lygdských diskusích málokdy chyběla Rita, bledá, neustále zamračená studentka s černým mikádem, v černé minisukni a těsném černém triku s širokým výstřihem, který skoro obnažoval ramena. Ostatní studenti se při vášnivých debatách na židlích vrtěli, otáčeli se do všech stran a jejich ruce poletovaly jako poplašení ptáci; Rita mezi nimi seděla vždycky strnule, s rukama nehnutě položenýma na desce stolu. Marius jí vůbec nerozuměl; nechápal, ke které skupině lygdomanů patří. Bývala středem debat, diskutující chlapci se většinou obraceli k ní, aniž o tom zřejmě věděli. Ale když si Marius cestou domů snažil vybavit, jaký názor v debatě zastávala, pokaždé si uvědomil, že vlastně nikdy nedala najevo, co si myslí; připojovala jen neurčité poznámky k tomu, co vyslovili jiní, kladla otázky, pronášela věty, které nedokončovala; a mluvila tak tiše, že ani těm pár slovům, která řekla, nebylo moc rozumět. Možná se magická přitažlivost, kterou měla Rita pro studenty, podobala kouzlu lygdského světa: říkala toho tak málo, že každý mohl v jejích slovech slyšet, co chtěl.

Přitom byl Marius zřejmě jediný, kdo si všiml, že kouzelnice Rita nic neříká nebo pronáší věty, které nemají význam. Studenti v zápalu debaty si do jejích nedopovězených vět promítali vlastní myšlenky a chápali její otázky jako nápovědi myšlenek, které sami měli v hlavě. Ritino mlčení, z něhož se čas od času vynořila chatrná věta, aby se brzy zlomila a zřítila do ticha, bylo středem, kolem

kterého na semináři kroužila všechna slova. Pochopit, proč jsou studenti posedlí Ritou, ovšem nebylo nijak obtížné; už jsem říkal, že lygdomanie byla od počátku spjata s touhou, a proto její svět byl vždy nejen světem starců sepisujících v univerzitní knihovně dojemně bláhové vědecké studie, ale i prostředím, které bylo nabité silným pohlavním napětím, a tím vábilo mladé lidi. Marius pozoroval, že to prostředí bylo nesmírně plodné pro růst erotických vztahů nejrůznějšího druhu, od nikdy nevyslovených trýznivých lásek, jaké se rodí v uzavřených sektách vymezujících se proti ostatnímu světu, až po sexuální orgie lygdského novopohanství. Oblak naznačených a nevyslovených slov, který Ritu pořád obklopoval, vyvolával ve studentech dojem, že se jí dostalo zasvěcení do tajného lygdského vědění, do nějaké lygdské kabaly; a to unikající tajemství zakázaných slov, svěřovaných šeptem o samotě a v přítmí, splývalo s tajemstvím jejího těla, které zřejmě nikdo z jejích spolužáků nepoznal a které i na Maria působilo dojmem, že se uzavírá do sebe jako noční květ. Dvojí tajemství vytvořilo dráždivou studenou auru, která se kolem Rity prostírala a u chlapců na univerzitě probouzela palčivou touhu a sexuální sny.

Jak jsem řekl, Rita byla pro Maria záhadou; nenacházel v ní nic z té zlověstné naivity, která ovládla v poslední době univerzitu a způsobila, že se studenti chovali jako kruté děti. Nepochyboval o tom, že by Rita měla dostatek odvahy projevit svůj názor třeba proti všem ostatním a vysmát se jim; a přece nikdy nic nenamítla ani proti těm nejabsurdnějším lygdským výmyslům, které na semináři zazněly. Byly chvíle, kdy Mariovi připadalo, že je stoupenkyní nejmilitantnější větve lygdomanie, jindy si ale byl skoro jistý, že se Rita na celé lygdské hnutí dívá jako na ubohou komedii.

Jednou v menze poslouchal, jak se u vedlejšího stolu baví dva studenti, jeden z nich říkal spolužákovi, že se mu podařilo dostat do zákulisí jakéhosi shromáždění Strany lygdské obrody a zahlédl tam Ritu v důvěrném rozhovoru s jedním z vůdců lygdského hnutí.

Studenti pak začali rozebírat, jestli je Rita jeho milenkou; Marius slyšel v jejich hlasech úzkost a žárlivost. To, co říkali, mohla být jen fikce, lygdomanie pomíchala v mnoha hlavách skutečnost a představy, ale Marius si uvědomil, že to také může být docela dobře pravda. Vzpomněl si na spekulace o temných zájmech, které za lygdským hnutím stojí; od léta se na takové myšlenky v Parce nějak zapomnělo, ale Marius si je dobře pamatoval a říkal si teď, že Rita může být postavou v nějaké takové hře. Snad pracuje pro mafiánskou organizaci, anebo dokonce patří k některé ze zločineckých sítí. Pokud nějaký záhadný šéf, nějaký temný vůdce Ritu pověřil úkolem šířit na univerzitě lygdské hnutí, dařilo se jí to výborně: studenti, kteří tkali své divoké myšlenky z jejího mlčení a jejích tichých, neurčitých slov, ji všichni pokládali za zapálenou lygdomanku a předháněli se kvůli ní v lygdské horlivosti.

I Maria přitahovalo Ritino tajemství, přestože nevěřil v žádné tajné zasvěcení do lygdských mystérií a přestože Ritu podezíral z účasti na věcech, které mohou být ještě horší než sama lygdomanie. Přitom si dobře uvědomoval, že dospělý a zralý člověk by v zamračené a málomluvné, černě oblečené studentce žádné tajemství neměl vidět, jenže Marius o sobě věděl, že úplně dospělý nikdy nebyl, a zralý už vůbec ne. Zůstal po skončení studia na univerzitě ne proto, aby převzal štafetu šíření vědomostí od svých učitelů, jak se říkalo, ale protože se mu nepodařilo stát se dospělým člověkem, a prostředí školy ho přitahovalo a uklidňovalo; Ritino tajemství bylo možná tajemstvím jen ve světě adolescentů, ale on sám do toho světa přes svůj věk pořád alespoň trochu patřil, a říkal si, že tajemství adolescentů nemusí být vždy horší než tajemství dospělých a moudrých.

A Marius tak dlouho hloubal nad tím, jakou roli Rita v lygdském představení hraje, tak dlouho v duchu prozkoumával výraz její tváře, aby z něho něco vyčetl, až zjistil, že už není schopen myslet na nic jiného. Ritina tvář se mu zjevovala jako velký přízrak na fa-

sádách domů, které míjel, když se každý večer dlouhými oklikami vracel z univerzity domů. Jednou se zastavil v tiché uličce, na jejímž konci byla vidět hladina moře jako šedivá stěna, a s údivem si uvědomil, že už si několik dní vůbec nevzpomněl na svou ženu v hlavním městě, Ritina tvář úplně překryla její obličej. Bylo mu smutno a raději nemyslel na to, co ho v Parce ještě čeká.

Jeho divná láska měla přitom přece jen jiné kořeny než trýznivá touha studentů. Nevyrostla z toho, že by si Marius spojoval Ritu s lygdskou ezoterikou, jak tomu bylo u jeho žáků. Studentka mu spíš splývala s městem, v němž od začátku srpna žil, s městem, které bylo cizí a neznámé a které mu dávalo najevo svou lhostejnost – ale právě proto, že se mezi ním a městem neustavil žádný vztah, mohlo k němu promlouvat a dráždit jej tvary svých věcí, odstíny okrů, šedí a zelení, šumy a rachoty, nahnilými a sladkými vůněmi a neuspořádanými, těkavými i strojově monotónními pohyby, právě proto mohl s prostorem města v každém okamžiku navazovat fantaskní vztahy, pro které není jméno; když míjel zavřené dveře domů, mohl se cítit jako kupec z arabské pohádky, mohl se s městem svazovat tisícem jemných vlákének a zase je trhat; právě proto mohlo pro něj být všechno v Parce důležité, všechny děje se mohly proměnit v nepřetržité představení, v udivující pantomimu. Mariova láska k Ritě vyrostla z tohoto blouznivého, okouzleného, lhostejného, fantastického, úzkostného, požitkářského a cynického vztahu k městu jako ze zapařeného podhoubí a podobala se mu; Rita se pro Maria stala démonem Parky.

Žáci si brzy všimli jeho pohledů, začalo se mezi nimi žertovat o tom, že je do Rity zamilovaný; studenti si neodpouštěli narážky a posměšky ani v jeho přítomnosti, dokonce se předháněli, jak velkou drzost kdo dokáže vložit do své řeči. Rita, která musela dobře rozumět, o čem se mluví, se tvářila stejně jako vždycky. Marius si uvědomoval, že by se měl cítit trapně, ale ve městě, které v poslední době úplně podlehlo bláznovství, mu takové pocity připadaly zbytečné."

13. Setkání na nábřeží

„Když skončilo vyučování, chodil Marius po ulicích města, ale letní štěstí, které vydechoval neznámý prostor, se už ztratilo, i když se pořád ještě stávalo, že na nějakém náměstíčku s hrbolatou dlažbou, v přítmí vlhkého průjezdu nebo u nachýlené zdi, přes kterou přetékala divoká zahrada, ještě vytrysklo, krátce a prudce jako gejzír. Ale k takovým setkáním docházelo už jen zřídka; město se od léta změnilo, šepot povrchů, který stoupal z jejich skvrn a rýh, ztichl, ani ne tak proto, že by Mariovi tohle dojemné písmo zevšednělo, jako proto, že tichou promluvu zdí přehlušoval agresivní hlomoz velkých lygdských nápisů, které teď byly všude nastříkané barevnými spreji a pod kterými mizela dlouhá tajemná věta škrábanců a prasklin. Jednoho večera se Marius při svém bloudění octl v ulicích v blízkosti nového přístavu. Byl rád, že fouká prudký vítr a doráží na něj jako velký hravý pes, který se postavil na zadní tlapy. Po dlouhé době nemyslel na lygdomanii, studenty, Ritu; věnoval se jen přátelskému větru. Rovnou a svažitou ulicí se dostal na nábřeží, kde se před ním otevřela šedivá mořská pláň, nad níž s křikem plachtilo několik racků; šel podél fronty novobarokních domů s oprýskanými štukovými ornamenty, které mu připomněly čtvrť hlavního města, kde prožil dětství. Protější stranu ulice tvořil jen pruh šedého asfaltu, vroubený nízkým betonovým zábradlím, o které se tříštily vlny; některé z nich byly tak vysoké, že jejich kapky dopadaly až na zdi domů a na Mariovu tvář. Uprostřed vozovky byly do dlažby zapuštěné tramvajové koleje; Maria po chvíli předjela tramvaj, v jejích oknech, vlhkých od mořské spršky, se už svítilo. Tramvaj zastavila na blízké zastávce, ale nikdo z ní nevystoupil; připomínala lucernu stojící na drapérii upředené z různých odstínů šedivé. Vůz se znovu dal do pohybu a zmizel za ohbím ulice v místě, kde fronta domů jako by se rozhodla vstoupit do moře, a na poslední chvíli si to rozmyslela. Marius si vzpomněl, jak se před příjezdem do Parky těšil na moře,

a bylo mu teď líto, že se k němu v posledních měsících málokdy dostal za denního světla; setkával se s mořem jen jako s tmavou hladinou plnou studených světel a se sladce nahnilým zápachem přístavu, vanoucím ze tmy do jeho pokoje otevřeným oknem.

Naproti němu šla skloněná postava, zachumlaná do vlhkého pláště. Když se míjeli, zvedla hlavu a Marius viděl, že je to Rita; trochu zmateně ji pozdravil a chtěl jít dál, ale Rita se zastavila a začala se ho vyptávat na cosi z učební látky. Marius ji poslouchal s údivem – kdo se ještě na univerzitě zajímá o dějiny skutečných národů téhle planety? Pak v něm znovu vyvstalo podezření, že Rita je zapletená do nějaké temné hry, která je v pozadí novolygdské renesance, a začal se ptát, co po něm Rita ve skutečnosti chce. Byla to opravdu jen náhoda, že se v pusté ulici setkali? Stáli tam proti sobě a na tváře jim dopadaly drobné kapičky mořské vody; Marius začal Ritě něco vykládat, nevěděl ani dobře co, a v hukotu moře ho stejně nebylo moc slyšet.

Za betonovou zídkou na druhé straně ulice se jako šedivý pták-fantom vztyčila vlna a máchla po nich studeným křídlem. Rita Maria přerušila tím, že se jemně dotkla jeho paže, pak ukázala na skleněnou, bledě svítící stěnu kavárničky ve vedlejším domě. Uvnitř nebyli žádní hosté; posadili se k chladnému sklu, na němž se ve větru chvěly vodní kapky. Rita zase skoro nic neříkala; Marius už znal moc kulatého obličeje se sevřenými rty, znal kouzla, jimiž Ritino mlčení vyvolávalo u druhých lidí přívaly slov, a tak se ani nedivil, když zjistil, že i on teď mluví bez přestávky, že se dostal od římských dějin k poměrům na univerzitě, na které do letošního léta učil, a odtud ke svému životu v hlavním městě. Nebránil se tomu; vyprávěl Ritě o svém dětství, o vědeckých plánech, které pořád odsouval, až se začaly proměňovat ve sny, o svém manželství, jež mu připadalo jako málo srozumitelná kniha, kterou se poctivě, ale bez většího úspěchu snažil pochopit, o nevěře ženy, o trýznivých večerech v jejich bytě a o útěku do Parky, bylo mu jedno, že Rita bude třeba zítra prozrazovat jeho vyznání studentům a že se tím

před nimi navždycky zesměšní. Jen o lygdském hnutí se mu mluvit nechtělo, i když to bylo téma, které se vynořovalo v souvislosti skoro se vším, a Mariovi dalo dost velkou námahu se mu ve svém monologu vyhýbat.

Čas od času využil nějaké příležitosti, kterou mu jeho vyprávění poskytlo, a obracel se na Ritu, aby se o ní něco dozvěděl, ale ta pokaždé využila svého umění mluvit a nic neříct a proměnila vždycky odpověď v novou otázku, v novou výzvu k vyprávění. A tak mluvil pořád jen Marius, ale nevadilo mu to; říkal si, ať si Rita nechá své tajemství; to je tak jako tak nejspíš jen fantomem, jenž se zrodil z nočního erotického snění jejích spolužáků, kteří všichni o samotě sténali touhou po ní. Stačilo mu teď, že se může dívat na její tvář na pozadí přízračného tance vln, který se pozvolna ztrácel v houstnoucí tmě. Jeho podezření, že ho Rita vyslýchá, aby zjistila, jestli ho může využít v nějaké temné hře, se vytrácelo. Ritina tvář se sice neotevřela, připadalo mu, že toho ani není schopná, že ten obličej se pro svět uzamkl jednou provždy; ale přece jen jako by trochu ztratila svůj nepřístupný a zachmuřený výraz, jaký znal ze seminářů. Ritina tvář jako by se na všechny vždycky dívala z hloubky jakéhosi potemnělého pokoje s dlouhými, nehybnými záclonami; Marius měl dokonce někdy halucinace, že cítí vůně starobylého nábytku, kterým je pokoj zařízený. To se nezměnilo, ale Mariovi se teď zdálo, že Ritu do toho posmutnělého a nepřístupného prostoru zahnala spíš plachost než pohrdání a že ho její tvář z přítmí, do kterého se uchýlila, prosí, aby jí odpustil, že se k němu nedokáže přiblížit. Marius si dřív vyčítal, že ho k Ritě přitahuje právě její chlad; ale nebylo to tak, teď cítil, že její nová, téměř přívětivá tvář, která se před ním zjevila, jako by se vylíhla z kukly dřívějšího obličeje, jeho touhu vystupňovala ještě bolestněji.

Pak ho zase přepadaly pochybnosti a říkal si, že Ritina přívětivost je jen nějaká lest vpletená do podezřelého dění v Parce. Ale v tu chvíli si uvědomoval, že už po Ritě touží tak zoufale, že by kvůli ní byl

schopen sepisovat pojednání o lygdských božstvech anebo se dát do služeb nějakého jejího temného šéfa. Ale nezdálo se, že by Rita po něm jedno nebo druhé chtěla; Marius si byl čím dál víc jistý, že po něm nechce vůbec nic, že je jí dobře, když může poslouchat, co jí vypráví. Neubránil se tomu, aby necítil pýchu, když viděl, jak pod zamračenou tváří, jež se k němu obracela, prosvítá netušený, jasný obličej, který žádný ze studentů nepoznal. A tak vyprávěl, obloha a mořská hladina ztmavly, až nakonec splynuly a zmizely; v kavárně se pořád ještě neobjevil žádný další host, a tak se teď Marius díval na Ritinu tvář na pozadí odrazu prázdných židlí a stolů ve skle, nad kterými se vznášelo světlo lampy na protější straně ulice, rozstříknuté do mnoha kapek jako roj svítících včel, tím vybledlým obrazem za Ritinou tváří projela rozmazaná osvětlená tramvaj, a Marius už nemohl dál, už nedokončil větu, zvedl bezmocně ruce nad desku stolu, v tichu, které nastalo, bylo slyšet jen tlumený hlas neklidného moře a ťukání kapek na sklo, z těch tichých šumů se v Mariově hrdle zrodil jakýsi nezřetelný šepot a z něho slova vyznání, jež Marius, který se v té chvíli odřízl ode všeho, s čím byl do té chvíle ještě spojený, pořád opakoval; naklonil se k Ritě a začal ji líbat na tvář. Za chvíli ucítil, jak ho její ruka nesměle a neohrabaně hladí po vlasech.

Rita mlčky vstala, vzala Maria za ruku a vedla ho ven. Marius nechal na stole peníze pro číšníka; nechal se vést, nemyslel vůbec na nic, pozoroval jen vlny, které se zvedaly ve světle pouličních luceren na protější straně ulice. Tak prošli kolem pěti nebo šesti domů; Rita se zastavila u domovních dveří, které tvořila dvě těžká kazetová křídla, vlhká mořskou vodou. Rita odemkla; když se octli na tmavé chodbě a Rita zavřela dveře, obklopila Maria tma a náhlé ticho. Slyšel, jak Rita šátrá rukou po zdi; zmáčkla vypínač, ale světlo, které se rozlilo, bylo tak slabé, že v něm sotva rozeznával stupně schodů, po kterých stoupali. Rita bydlela v garsonce v druhém patře; když se octli uvnitř, beze slova se k němu pevně přitiskla, jako by se bála, aby se nerozplynul ve tmě."

14. Mariova láska

„Na zdi ležel pruh bílého světla pouliční lampy; Ritiny tichounké vzdechy se ztrácely v hlasu vln, tlumeném dvojitým oknem, jako v hebkém sametu. Marius od své milenky neslyšel jediné něžné slovo; ale byly chvíle, kdy se k němu přitiskla tak pevně, že mu působila bolest, a Mariovi připadalo, jako by říkala: ‚Potřebuju tvou pomoc a ochranu.' Začal zase uvažovat o tom, že se Rita zapletla do nějaké zlé hry a nemůže už z ní vystoupit. Skoro nemluvili; byla už pozdní noc, když Marius najednou řekl do ticha: ‚Ty tomu věříš?' Bylo to poprvé za celý den, co promluvil o lygdském šílenství, které zachvátilo město; věděl, že Rita pochopí, na co se jí ptá. Neodpovídala; neviděl její tvář, která byla skrytá ve tmě, ale z nepatrných proměn chvění jejího dechu poznal, že Rita váhá, že by se mu chtěla se vším svěřit, ale něco jí v tom brání; jako by hučení moře za oknem bylo varujícím hlasem, který jí připomínal jakýsi slib, anebo hrozbou, která ji má přimět, aby mlčela. Snad Rita potřebovala, aby ji Marius přemlouval, aby na ni mluvil, snad si přála, aby jeho slova přehlušila výhružné mumlání moře, snad by stačila jedna jediná věta navíc, snad jen pouhé zopakování otázky, a Rita by Mariovi vyložila všechno, nad čím si každý den po mnoho týdnů lámal hlavu. Ale Maria se zase zmocnila nechuť mluvit o lygdském hnutí, cítil odpor k rozhovoru, který by způsobil, že by do tiché místnosti vtrhl dav hlučných a arogantních studentů a fanatických nebo pomatených obyvatelů Parky, a tak Ritu znovu objal a zaposlouchal se v tichu do hlasu moře; s uspokojením zjistil, že mu křivdil, když v něm slyšel výhrůžku a když ho spojoval s bláznovstvím Parkánců; ubezpečil se, že moře nemůže být nikdy jeho nepřítelem, a zakrátko spokojeně usnul.

Tak začala podivná láska Maria a Rity. Prochodili spolu mnoho hodin po nábřeží a noci trávili střídavě v Ritině garsonce a v Mariově bytě ve starém přístavu. Ritino chování na seminářích zůstávalo

pořád stejné, ale přitom se nijak nesnažila skrývat, že je Mariovou milenkou. A tak je studenti spolu potkávali, a brzy se jejich vztah stal po lygdské otázce druhým nejčastějším tématem rozhovorů na univerzitě. Pro studenty ten vztah byl jen další z nesrozumitelných šifer, kterými se projevovalo její tajemství; Rita pořád zůstávala na seminářích středem debat; změnilo se jen to, že touha studentů teď byla ještě silněji prostoupena trýzní žárlivosti a ponížení. Utrpení některých z nich bylo zřejmě tak nesnesitelné, že spálilo všechnu sebeúctu a přimělo je, aby za Ritou a Mariem slídili. Když s Ritou přicházeli nábřežní ulicí ke dveřím jejího domu, všiml si někdy Marius, že z některého výklenku nebo za nějakým rohem vyhlíží hlava ukrývajícího se studenta.

Ritu tedy studenti milovali ještě víc než dřív, zato shovívavé pohrdání, které pociťovali vůči Mariovi, se teď změnilo v nenávist, jejíž velikost byla úměrná hloubce jejich utrpení a pocitu ponížení. Pro jedny byl Marius svůdcem, tím, kdo korumpuje; jistě obloudil Ritu nějakým nečestným prostředkem; druzí se klonili k názoru, že Rita svedla Maria v rámci nějakého tajného plánu, spjatého samozřejmě s lygdským hnutím. Studenti z obou skupin se často přeli, nenáviděli však Maria stejně silně.

V hlavním městě měl Marius vždy několik žáků, kteří ho měli rádi; tady se na něho při seminářích s výjimkou Ritiných očí upíraly jen oči přetékající nenávistí. Studenti se teď Maria snažili co nejvíc před Ritou ponížit, mluvili v průhledných narážkách o lidech, kteří jsou příliš tupí, aby pochopili nové myšlenky, a příliš zbabělí, aby dokázali vyslovit svůj názor. Marius za katedrou neuhýbal zlým pohledům, díval se na houf obličejů stažených smrtelnou nenávistí a cítil podivnou slast, naučil se blaženě koupat ve výparech pomatenosti a zloby. Parkské zážitky způsobily, že Marius v sobě s překvapením objevil pocit, který se docela podobal sadismu; časem se mu na tváři usadil posměšný výraz, který nikdy dřív v životě neznal a který probouzel ve studentech tichou zuřivost, protože

zcela zřetelně říkal: ‚Podívejte, spím s vaší Ritou, kterou všichni milujete, trávíme spolu všechny noci. A taky nevěřím na vaše Lygdy a váš boj mi připadá směšný.' Rita s Mariem o svých spolužácích nikdy nemluvila. Jen jednou mu v kterémsi podloubí řekla: ‚Dávej na sebe pozor. Bojím se, že tě zabijí.'

Marius s Ritou mnohokrát přecházeli po břehu moře z jednoho bytu do druhého, často zpovzdálí sledováni některým zoufalým studentem. Těch několik večerů, kdy se neviděli, se Rita zřejmě účastnila zasedání skrytého vedení lygdského hnutí, schůzek šéfů ruské mafie, jednání agentů rozvědky, posvátných orgií novolygdského pohanství. Marius se jí na to neptal a nepřemýšlel o tom. Občas se mu zdálo, že její vzdechy při laskání přecházejí v ševelení slov, čekal, že se z něho zrodí vyznání nebo přiznání, ale proměna dechu v slova se vždycky zastavila na prahu řeči. Maria ale už úplně opustila jeho zvědavost, nepokoušel se zárodky slov, které se objevovaly v Ritině šepotu, zasadit do nějaké věty, nechával je vznášet se odděleně, spojené jen nikdy neutichajícím šuměním moře."

15. Drak prázdnoty

„K líčení Mariovy lásky se Tomáš dostal, když končila jeho dvoutýdenní nemoc a on se zase chystal vrátit do své skleněné věžičky na konečné tramvaje. Na nočním stolku teď leželo několik desítek hustě popsaných tramvajových jízdních řádů," řekl Martin, a já byl chvíli zmatený, protože mi dělalo potíže vrátit se tak rychle z Parky do Tomášova pražského bytu. „V té době si už uvědomoval, co se vlastně přihodilo. Jeho otec i on se vyčerpali tím, že bojovali proti monstru prázdnoty, které se usídlilo v jejich nitru jako nějaký ďábelský vetřelec z vědeckofantastického filmu a které v některých dobách vyvolávalo horečku stravující jejich život a v jiných zase otupělost. Otec v tom boji podlehl, a Tomáš se nadlouho zachránil

tím, že se nakonec prázdnotě vzdal, žil jako její zajatec. Prázdnota se k němu pak chovala po většinu času blahosklonně, poskytla mu klid a čas od času i mdlý pocit štěstí. Ale Tomáš po celou tu dobu prázdnotu pořád vnímal jako úhlavního nepřítele, který mu zničil život – a nikdy by ho nenapadlo, že může být jeho spojencem, jeho největším dobrodincem, neuhodl, že za strašlivou maskou démona, kterého se celý život děsil, se skrývá zářivá tvář, k níž se vždycky vzpínala jeho touha, aniž znala její jméno.

Tomáš chvílemi pokládal tužku, díval se na zasněžený dvůr a myslel na podivnou událost, kterou nikdy nečekal, a přesto se před několika dny stala: poznal, že děsivá poušť prázdnoty byla ve skutečnosti jeho ztraceným domovem, že byla rajskou zahradou, o které snil a na kterou se dřív nedokázal rozpomenout. Ty chvíle údivu ale netrvaly dlouho; prázdnota mu okamžitě přikázala, že musí pracovat, a on ji hned uposlechl. Tomáš kdysi maloval, skládal hudbu a psal proto, aby prázdnotu zničil; vrhal proti ní slova, obrazy a tóny, a přitom tušil, že ten boj je předem prohraný. Snažil se zakrýt ledové mlčení prázdnoty, které bylo strašnější než jakýkoliv řev, nějakou myšlenkou, cílem, sdělením, tématem, názorem, tak jak to před lety dělal i jeho otec. Za léta, která strávil ve skleněné věžičce a na nekonečných procházkách po městě, všechny myšlenky, cíle, názory, sdělení a témata vyhasly. Kdyby teď psal báseň, povídku nebo román, asi by je instinktivně znovu začal probouzet, aby se jimi bránil proti příšeře prázdnoty. Ale tentokrát Tomáš nepsal kvůli tomu, aby umlčel prázdnotu, nepsal žádnou literaturu, chtěl se jen potěšit a uklidnit hrou slov a obrazů, hrou, která spočívala v popisu ulic imaginárního města.

Tak se stalo, že poprvé v životě psal, aniž přitom bojoval proti prázdnotě, aniž se psaním snažil přehlušit její mlčení – a ke svému úžasu poznal, že mlčení prázdnoty není tak úplně mlčením. Ozývalo se v něm jakési tichounké bzučení; zaposlouchal se do něho – měl na to čas, nikam nespěchal, protože se nesnažil dostihnout nějaký

smysl. A když pozorně a soustředěně poslouchal, zaslechl v tom bzučení šepot jakéhosi jazyka, zjistil, že ticho prázdnoty je plné slov, vět, příběhů. Ty příběhy byly cizí, nerozuměl jim a zdálo se, že nenesou vůbec žádné poselství a nejspíš nemají vůbec žádný smysl, ale byly mu přitom podivuhodně blízké, jako by to byly dávné pohádky z nějakého jeho zapomenutého dětství. Hlas, který slyšel, ho fascinoval, a Tomáš věděl, že už mu nikdy nepřestane naslouchat. Viděl, že osudu se podařil skvělý vtip: prázdnota byla tím, co je na světě nejvíc plné. Byly v ní zavinuty tisíce příběhů, a v každém obraze, v každém slově těch příběhů byly zavinuty další příběhy a v nich opět další. A ty příběhy tam jen lhostejně nespočívaly, tlačily se ven, dožadovaly se toho, aby byly rozvinuty a aby se spolu s nimi rozevřely i všechny obrazy, tóny, melodie a myšlenky, které jsou v nich obsažené.

Tomáš se do té doby domníval, že prázdnota za dlouhá léta spolykala bez užitku vše, co padalo do jeho paměti – domy, okna, lucerny, které viděl na procházkách městem, vzorky, do nichž byly uspořádané dlažební kostky na chodníku, zahrádky za drátěným plotem, knihy, články o cizích zemích v obrázkových časopisech, dobrodružné filmy, na které se díval v televizi… Ale teď viděl, že se nic z toho neztratilo, všechno zůstalo ve velkém rezervoáru, rozpustilo se tam a teď krystalizovalo do obrazů.

Tomáš řekl Kristýně, že jedna věc se nezměnila ani potom, co začal psát: prázdnota nikdy nezmizela za obsahy, které se z ní vyřinuly, nikdy nepřestala vládnout; Kristýna věřila, že tomu tak bylo i v posledních měsících jeho života, kdy už se s ním neviděla. Tomáš prý záviděl lidem, kteří obývali pevnou stavbu názorů a myšlenek, a současně se nedokázal ubránit, aby jimi trochu nepohrdal. Uvědomoval si, jak málo ho zajímají myšlenky těch, kteří se nenapili z pramene prázdnoty. Tomáš teď viděl, že jeho otec ztroskotal, protože se dlouhá léta vyčerpával bojem s prázdnotou, marně se ji pokoušel zaplnit, pokoušel se najít nějakou půdu, na

které by mohly růst obrazy a myšlenky, namísto aby prázdnotu přijal, s láskou o ni pečoval a čekal, co z ní uzraje. Snad se mu někdy ve chvílích zoufalství, když na papíru před ním ležela cizí, lhostejná slova, napsaná jeho rukou, zdálo, že ze zhrouceného textu, ze samého srdce prázdnoty vane šum, ve kterém je možné rozpoznat slova a obrysy jakýchsi dějů, snad byly chvíle, kdy mu blesklo hlavou, že by stálo za to chvíli těm zvláštním zvukům naslouchat – ale pak patrně takovou myšlenku vždycky zaplašil; prázdnota byla přece jeho úhlavním nepřítelem, to ona zavinila jeho ztroskotání, a bylo by tedy bláhové od ní očekávat něco dobrého. A Tomáš také musel myslet na mladé lidi, jejichž životní síla se tak jako kdysi jeho síla vyčerpávala marným zápasem s prázdnotou; a při takové myšlence ho poprvé napadlo, že by svůj román mohl publikovat: myšlenka, že by měl být někomu učitelem, mu připadala jako nejabsurdnější představa na světě, a přesto si říkal, že by zkušenost, která, jak si byl jist, vanula z každé jeho věty, mohla pomoci těm, kdo se zmítají v prázdnotě jako moucha v polévce."

16. Demonstrace

„Studentské lygdské hnutí provázely stále častěji demonstrace. Konaly se obvykle večer na hlavním náměstí, kde některý ze studentských vůdců vylezl na podstavec pomníku a pronesl chmurnou nebo ohnivou řeč, v níž vyzýval vládu k okamžitému splnění studentských požadavků, mnohdy ještě radikálnějších než to, co měla oficiálně v programu Strana lygdské obrody. Manifestovalo se za podporu lygdského kulturního života, za vyučování lygdštiny a lygdských dějin na školách, za to, aby budova finančního úřadu, která měla být údajně postavena na základech lygdské nejvyšší svatyně, byla předána Straně lygdské obrody jakožto nejpamátnější místo lygdských dějin, za rozsáhlejší autonomii oblasti a za všech-

na možná sociální a kulturní práva, která si Parkánci jako potomci Lygdů zaslouží. Ale někdy se také jen tak křičelo a ve slévajících se hlasech nebylo možné rozeznat žádnou větu, žádné slovo; jestli se množství sdělení smíchalo v nesrozumitelný hluk, anebo jestli se z hrdel ozývá jen neartikulovaný řev, nebylo jasné, a nebylo ani třeba to vědět. Tak se chór hlasů, kterými Parka mluvila na Maria, rozestíral mezi dvojím beztvarým zvukem: mezi hučením moře a křikem davu. Marius viděl, že studenti se cítí jako dávní Lygdové bojující za svá práva proti římským utlačovatelům, a musel uznat, že jejich odhodlání k boji patrně nesrovnatelně přesahovalo odvahu dávných obyvatel, které pokládali za svůj vzor. Vypadalo to, že dokonce sami vůdci Strany lygdské obrody, kteří zpočátku vítali přechod univerzity na lygdské pozice, začínají být ze studentského radikalismu nervózní. Policie dlouho nechávala demonstranty na pokoji; policejní prefekt se obával, že by tvrdý zásah mohl vést ke stupňování násilí, a čekal, že vlna demonstrací opadne sama od sebe. Spokojoval se s tím, že vysílal na náměstí jízdní hlídky; ostatně mezi policisty a přímo v policejním vedení bylo mnoho těch, kteří s lygdskou věcí sympatizovali.

V březnu už se demonstrace konaly každý večer. V té době každoročně vrcholí parkské období dešťů; přes město se sice jen málokdy přežene prudší liják, zato takřka nepřetržitě drobně mrholí a všechny věci jsou prosáklé vodou anebo na jejich povrchu leží drobné kapky. Rita se účastnila všech demonstrací a Mariovi připadalo od počátku samozřejmé, že ji bude doprovázet. Scházeli se v malé kavárně nedaleko univerzity, vypili spolu kávu a pak se vydali na náměstí. Tam Marius stál v dešti vedle Rity mezi pokřikujícími studenty a mlčel, i Rita vždycky stála mlčky, zato kolem ní bylo víc rámusu než jinde; jako na seminářích její mlčení probouzelo hádky, tady vyvolávalo řev. Demonstrace začínaly za tmy, a Marius se díval na obličeje studentů, na tváře zkřivené zlobou, po kterých stékaly kapky deště, na ústa, jejichž zuby se obnažovaly a leskly ve světle luceren, když studenti

vykřikovali svá hesla, některá z nich v lygdštině, která v té době dozrávala a šířila se. Tak tam stál a už ani nežasl nad tím, že se necítí trapně. Jen občas ho napadlo, co by si pomyslela jeho žena a jeho přátelé z hlavního města, kdyby ho tu viděli, a na krátký okamžik pocítil stud.

Nenávist studentů se obracela proti vysněnému nepříteli, kterého by asi dokázali popsat jen s obtížemi, kdyby je k tomu někdo vybídl. Tím nepřítelem byla neurčitá armáda všech, kteří potlačují jejich právo na návrat do čisté lygdské země: byla to stále ještě okupační armáda Římanů, která kdysi pokořila zemi; nikdy z ní neodešla, jen se v průběhu staletí proměňovala, až se z ní stala zlověstná síť úředníků, egoistů, skeptiků, vědců bez srdce. Studenti museli na seminářích tlumit svou nenávist proti nepřátelům a odrodilcům; tady si jí mohli užít dosyta. Nikdo proti nim na náměstí nestál, až na pár parkských strážníků, kteří rozpačitě přešlapovali na dlažbě anebo se snažili uklidnit plašící se koně, ale studentům to nevadilo, obraceli mokré obličeje do tmy, křičeli směrem k prázdným domovním fasádám a představovali si na nich jako na promítacím plátně armádu nepřátel. Ale jejich pohledy také někdy začaly bloudit prostorem a pak často padly na Maria; a Marius viděl, že výraz nenávisti z těch tváří nezmizel, věděl, že pro studenty je součástí armády nepřátel i on; podílel se na zlu, jež šířila, svým cynickým výsměchem lygdským ideálům, který studenti mohli číst z jeho obličeje na seminářích, a ještě více tím, že zkazil Ritu, zneuctil univerzitní hvězdu lygdského hnutí, kterou tak milovali. V nepřátelském davu by pro něj nebylo příliš bezpečno, ale Marius si naštěstí mohl být jistý, že přítomnost Rity ho chrání; a tak jedinou újmou, kterou utrpěl, bylo to, že do něj všichni neurvale strkali."

17. Boje

„Dokud se při demonstracích jen rozbilo pár výloh, nezajímali se o situaci v Parce příliš ani na policejním presidiu v hlavním městě a na ministerstvu vnitra. Koncem dubna se však násilí stupňovalo, a když došlo k tomu, že demonstranti za nečinného přihlížení místní policie zapálili několik automobilů zaparkovaných na náměstí, rozhodl se ministr vnitra zakročit. Do města byly převeleny policejní jednotky z metropole a z jiných krajů. Nikdo si nedal práci, aby policisty podrobněji informoval, co se ve městě vlastně děje, a tak když večer vyskákali z obrněných transportérů na mokrou dlažbu hlavního náměstí, nebylo jim vůbec jasné, o co vlastně jde davu mladých lidí, kteří stáli proti nim, hulákali a mávali transparenty popsanými podivnými znaky. Policisté se dívali užasle jeden na druhého, měli pocit, že se octli v divném snu.

Docházelo k potyčkám, přibývalo zranění mezi demonstranty i policisty, na obou stranách rostl vztek a zloba. Jednoho z policistů zasáhl do hlavy kámen a museli jej odvézt do nemocnice, kde ležel v bezvědomí na jednotce intenzivní péče; příští noci na vedlejší postel uložili studenta, který dostal ránu obuškem do hlavy. Tvrdý zásah policie vyvolal novou nenávist; náměstí teď bylo každý večer ozářeno vysokými světelnými oblouky, které ve tmě kreslily Molotovovy koktejly, a mezi řevem policejních povelů a výkřiky v lygdštině se ozývalo svištění gumových projektilů, jejichž použití povolil ministr vnitra zvláštním příkazem.

V atmosféře boje se rychle dotvářel a upevňoval obraz Lygdie: poslední pochyby, které ještě mezi stoupenci lygdského hnutí přetrvávaly vůči nejabsurdnějším fantaziím, ustávaly, protože ti, kterým ležely v hlavě, začali mít pocit, že pochybovat uprostřed bitvy je slabost, a dokonce zrada. Tak se scelil obraz lygdského jazyka, lygdských dějin a náboženství. Vyšla lygdská gramatika, lygdský slovník a velké dílo o lygdské mytologii; Marius si je koupil a četl si

je ve svém pokojíku ve starém přístavu. Byl mnoha pověstmi a mýty okouzlený; a cítil zmatek z toho, jak rozmanité plody lygdské hnutí přineslo: neslýchanou ztrátu rozumu, fanatismus a nenávist, ale také tyto úžasné texty; a možná tím nejkrásnějším, co z něho vzešlo, byl velkolepý palác lygdského jazyka se zářícími sály a temnými komůrkami, stavba zrozená ze snů Parkánců a z odpadků jeho rodné řeči. V jedné knize ho zaujala kresba, která měla být rekonstrukcí lygdské svatyně, té, co se měla nacházet v místě budovy finančního úřadu; byl to strohý prostor připomínající starokřesťanskou baziliku, v jeho čele stál působivý oltář, do jehož kamene byl vytesán lygdský náboženský symbol – mušle, do jejíž vroubkované lastury bylo vsazeno velké, široce otevřené oko (snad měla symbolizovat spojení niternosti a poznání anebo mystické meditace a bdělosti). Zmenšené repliky oltáře z různých materiálů se pak brzy začaly objevovat v bytech lygdomanů; na studentských kolejích se prý sotva našel pokoj, kde by takový oltářík scházel, a za výlohami klenotnictví byly vystaveny zlaté a stříbrné lastury s okem ve všech možných velikostech.

Bylo zřejmé, že už jde o život. Někteří z pravidelných účastníků demonstrací se zalekli, na náměstí se teď každý večer shromažďovalo jen tvrdé jádro univerzitní lygdomanie. Mariovy schůzky s Ritou v kavárně pokračovaly; Rita se ani jednou nezmínila, že by možná bylo lepší nikam nechodit, a tak o tom neuvažoval ani Marius. Bylo zatčeno několik studentů a vůdci lygdského hnutí chystali na sedmadvacátého dubna velkou protestní akci; zároveň byl toho dne jakýsi lygdský pohanský svátek, který bylo příhodné oslavit bojem za svobodu.

Marius s Ritou stáli v prvních řadách. Mrholilo jako obvykle, mokrý pruh dlažby, který prozatím rozděloval policisty a demonstranty, se leskl ve světle pouličních lamp, na náměstí vládlo napjaté ticho, Marius se díval na vyrovnanou, nehybnou řadu policistů, jejichž těla v černých uniformách se skrývala za štíty z průhledného plastu, zvědavě si prohlížel postavy v helmách a velkých brýlích,

které vypadaly jako velcí brouci. Také studenti kolem něho stáli strnule, Marius měl pocit, že se celé náměstí proměnilo v jedno velké sousoší. Rozhlédl se kolem sebe, viděl výraz napjatého soustředění v mokrých tvářích pod zplihlými vlasy, cítil pach vlhké látky. Mariovi najednou zase na okamžik vyvstal v mysli obraz jeho ženy; představil si, že se vrací do hlavního města, že se spolu smíří, že spolu budou zase žít ve starém bytě, třeba by se jim ještě narodilo dítě…

A najednou se rozpoutala vřava, zrodila se tak rychle, že si Marius ani nestačil všimnout, co ji vlastně probudilo, jestli to byla nadávka, kterou zakřičel někdo z demonstrantů, kámen, který dopadl na plastikový štít, anebo jestli v příšerném tichu, které monotónní mrholení činilo ještě obludnějším, někomu z policistů povolily nervy. Najednou se všude rozléhal řev, vysoko a podivně pomalu stoupala do tmy světla Molotovových koktejlů a ozařovala fasády domů, byly slyšet výkřiky v lygdštině, povely policejních velitelů, dupot těžkých bot, nárazy kamení na dlažbu a na plastikové štíty, výkřiky raněných, hysterické ječení dívek. Kolem Maria se v bledém světle vynořovaly tváře zachvácené křečí, jež mu připomněly maskarony na fasádách parkských domů, které si v létě prohlížel, a zase se ztrácely v davu. Pozoroval, jak se shluky těl smršťují a zase roztahují, jako by si s nimi pohrávaly vlny neviditelného moře. Chtěl chytit Ritu za ruku, i když to na žádné demonstraci ještě neudělal, ale vedle něho se právě vzedmula vlna těl a oddělila je od sebe. Marius bloudil mezi pobíhajícími postavami jako ve snu a volal Ritu, i když věděl, že ho ve vřavě boje nemůže uslyšet. Najednou se stěna těl před ním rozletěla na všechny strany a on stál před fantomem, který na náměstí přišel z Boschova pekla oživlých věcí, byla to skleněná popelnice kymácející se na tmavých nohách obutých do vysokých bot. Ještě než si stačil uvědomit, že je to policista ukrytý za plastikovým štítem, vztyčil přízrak ruku s obuškem. To bylo to poslední, co si pamatoval."

18. Zelený pokoj

„Ležel se zavřenýma očima; první, co začal vnímat, byla směs příjemných pachů, nejdřív v ní rozeznal vůni, která patrně patřila starému, masivnímu nábytku, a potom vůni, jakou vydává knihovna rostoucí v nějakém pokoji po celý dlouhý život jeho obyvatele. Bylo zřejmé, že se nenachází ani ve svém pokoji ve starém přístavu, ani u Rity, ani ve svém bytě v hlavním městě. Místnost osvětlovala jen lampa se slabou žárovkou, která musela stát někde opodál ve výšce jeho očí, Marius vnímal její světlo přes zavřená víčka jako oranžovou skvrnku v sametově teplém vesmíru plném rozmytých blikajících hvězdiček. Slyšel dvojí tikání hodin – jedno se ozývalo někde blízko jeho hlavy, hlas druhých hodin přicházel z trochu větší vzdálenosti – a jakési tichounké drnčení; nejdřív jej napadlo, že je to zvuk práce hbitých zubů, které patří nějakému drobnému hlodavci, pak se v jeho mysli vynořil obraz miniaturního strojku s mnoha ozubenými kolečky; představa jejich pravidelného otáčení byla nesmírně příjemná, ale bohužel se rozplynula ve chvíli, kdy si uvědomil, že poslouchá zvuky vzdálených automobilů a tramvají za mnoha zdmi.

Pokračoval v průzkumu, aniž otevřel oči, a podařilo se mu ve směsici vůní zachytit ještě jeden tón: v prostoru, kde se octl, patrně ležel na podlaze prošlapaný perský koberec. Mariovi se nechtělo hýbat, spokojeně se koupal ve tmě a ve vůních neznámého prostoru, na těle mu spočívala tíha tlusté peřiny. Pak se přece jen trochu pohnul, pořád se zavřenýma očima, a s uspokojením uslyšel zavrzání starého vyschlého dřeva, které se přidalo k ostatním jemným zvukům. Zdálo se mu že, celý prostor je naplněn výpary jakési drogy, která prosakuje do jeho těla všemi póry a přináší mu pocit blaženství; ale jak se jeho bytost probírala z mrákot a zbavovala se zbytků snů, napadlo ho, že příčinou příjemného klidu je nejspíš nějaký tišící prostředek.

Konečně otevřel oči; nejdřív uviděl zhasnutý lustr, jehož osm mosazných ramen vrhalo na potemnělý strop nezřetelné stíny. Pak otočil hlavu, aniž ji zvedl z polštáře, a uviděl stolní lampu se stínítkem ze zelené látky, napnutým na kovové kostře a ukončeným na dolním okraji mnoha zelenými střapečky. Lampa stála na těžkém psacím stole, vedle bílé porcelánové vázy s modrým obrázkem krav pasoucích se před větrným mlýnem, na druhém konci stolu ciferník hodin mezi oblými alabastrovými sloupky ukazoval půl dvanácté. Na stole ještě ležela tlustá kniha v tmavé jaspované vazbě, na které nebyl žádný titul, a několik nepravidelných nerostů, jejichž jména Marius neznal a jež snad sloužily jako těžítka. Odraz zeleného stínítka zářil v přítmí velkého zrcadla, které viselo na zdi nad psacím stolem, a kromě lampy v něm byla vidět i zadní strana vázy a hodin. Rám zrcadla byl z pozlacené sádry, která byla odlitá do tvaru vavřínových větviček, převázaných zkříženými stuhami; jeho spodní lištu odděloval od desky stolu jen úzký proužek zdi. Místnost nebyla velká, ale světlo lampy doléhalo jen slabě k okrajům, kde tu a tam z přítmí vystupovaly světlejší skvrny; po chvíli uvažování si Marius řekl, že se dívá na rozlehlou knihovnu, kterou mu už ohlásil jeho čich.

Všude v místech, kam dosahovalo světlo lampy, byla zeď potažena tmavozelenou tapetou z jakési ochmýřené látky připomínající samet, s jemným vzorkem ze světlejšího odstínu zelené barvy. Marius ještě viděl okno se zavřenými okenicemi; protože škvírami mezi dřevěnými žebry do místnosti nepronikalo žádné světlo, Marius usoudil, že je půl dvanácté v noci. Vedle postele stál na nočním stolku těžký kulatý budík; k psacímu stolu byla přisunutá židle, jejíž sedátko a opěradlo byly potažené fialovým plyšem. V dolní části zrcadla viděl nepravidelnou světlou plochu, která mu v první chvíli připomněla sněhovou závěj; za několik okamžiků mu došlo, že je to peřina, kterou je přikrytý. Po chvíli přemýšlení se rozhodl, že zvedne ruku; kupodivu to šlo celkem dobře; vybledlý obraz ruky se vynořil nad rámem zrcadla.

Marius si teď poprvé vzpomněl na události posledních měsíců a na to, jakou v nich hrál roli, na fasády parkských domů, které v létě proplouvaly nad jeho hlavou, na zrození lygdské řeči a lygdských dějin, na noci strávené s Ritou ve dvou bytech, na hučení moře, na nenávistné pohledy studentů, na Molotovovy koktejly osvětlující noční náměstí, na ruku s obuškem. A pocítil neskonalé štěstí, které v něm vyvolávalo vědomí, že se nachází v prostoru, kde nikdo nekřičí, negestikuluje a neříká nesmysly, v prostoru, který na něho po dlouhé době vydechuje atmosféru spokojeného života."

19. Obraz

„Když už se jeho ruka vydala do světa, sáhl si na čelo. Ucítil tenkou látku s příjemnou vroubkovanou strukturou; to je gázový obvaz, pomyslel si. Když zajel ukazováčkem do skuliny mezi gázou a kůží, nahmatal drolící se strup zaschlé krve, necítil však žádnou bolest. Rozhodl se, že bude pokračovat ve zkoumání toho, co mu nabízela potemnělá plocha zrcadla. Nad peřinou byl vidět kus zdi pokryté tmavozelenou tapetou, stejnou, jaká byla nad psacím stolem, nad ním světlý pruh, bohatě tvarovaný do mnoha plošek, z nichž některé v přítmí, které v té části pokoje vládlo, zachytávaly odlesky chabého světla lampy. Byl to bezpochyby další pozlacený rám, podobný tomu, do kterého bylo zasazené zrcadlo; celou horní část zrcadla nad tímhle druhým rámem vyplňovala jen jakási tmavá plocha se světlou skvrnou, jež byla celkem přesně podle pravidla zlatého řezu umístěná v pravé polovině. Mariovi zase chvíli trvalo, než si uvědomil, že se dívá na potemnělý obraz, který visí přímo nad postelí. Zašátral po hladké tapetě; za chvíli se jeho ruka opět vynořila v zrcadle, sunul ji výš po zdi a zároveň pozoroval její odraz, až se jeho prsty dotkly výčnělků listoví z pozlacené sádry, a když ruka doputovala ještě o něco výš, ucítil drobné prasklinky na po-

vrchu olejové malby. Když si ověřil, že tmavá plocha v zrcadle je skutečně odrazem plátna, soustředil se na nezřetelné temné tvary a na světlou skvrnu a pokoušel se z nich uhodnout, co je na obraze namalováno. Podle umístění světlé plochy uvnitř tmy, která se rozlévala po celém obraze, usoudil, že na zdi visí barokní malba ze sedmnáctého nebo osmnáctého století. Dál se nedostal, i když se do nejasných obrysů dost dlouho pokoušel dosadit různé figury a předměty. Jeho hra ho zaujala; poznat, co je namalované na obraze, který visí nad jeho znehybnělým tělem, mu teď připadalo důležitější než vědět, jak dopadl masakr na hlavním náměstí.

Sebral všechny síly, opřel se rukama o dřevěnou postranici postele a posadil se. Polekal se, když nad rám zrcadla vyplul ztrhaný neoholený obličej s širokým obvazem, do kterého se rozpila velká rudohnědá skvrna s tak pravidelným obrysem, že mu v první chvíli připadalo, že mu ovázali hlavu japonskou vlajkou. Chvíli zíral na přízrak v zrcadle a potom začal znovu luštit změť tvarů na obraze; teď se mu zdálo, že vidí postavu světce, kterého jacísi žoldnéři natahují na skřipec. Výsledek bylo třeba ještě zkontrolovat, a tak se oběma rukama chytil za okraj nočního stolku, podařilo se mu vstát, udělat tři kroky po koberci a posadit se zády k zrcadlu na židli u psacího stolu. Když si odpočinul po namáhavé cestě, zadíval se zase na obraz nad postelí. Ani teď nebylo v místnosti, kterou osvětlovala jen stolní lampa, jednoduché poznat, co je na něm namalováno; světec na skřipci však brzy zmizel a po chvíli se tmavé a světlé skvrny dohodly na tom, že vytvoří úplně jinou scénu. A Marius se tomu, co na obraze uviděl, dost podivil.

Rozložení světla a tmy, malířský rukopis, kompozice, vzrušené gesto postavy, dokonce i síť prasklinek svědčily o tom, že nad postelí visí barokní malba, ale obraz nepředstavoval ani biblickou, ani mytologickou scénu, nebyl na něm výjev z legendy ani portrét krále či vojevůdce. Na obraze byl namalovaný potápěč v černém neoprenovém obleku, s dlouhými žabími ploutvemi, s brýlemi

a s trubicí, která mu vycházela z úst a vedla ke kyslíkové bombě na jeho zádech. Potápěč držel v ruce elektrickou svítilnu; kužel jejího světla ve vodě byl tím místem na obraze, které Marius původně pokládal za světelný okrsek svíce, do něhož malíř umístil nějakou biblickou nebo legendární skupinu postav. Světlo potápěčovy lampy dopadalo na korálový útes, byly tu vidět pestrobarevné ryby, vlnící se sasanky a všelijací korýši skrývající se v jejich houští; ještě na temných místech útesu bylo možné zahlédnout bledé odlesky elektrické svítilny na šupinách a krunýřích. Marius nevěděl, co si má o barokním obrazu potápěče s baterkou myslet. Líbila se mu představa, že barokní malíř se dostane do současnosti pomocí stroje času a maluje scény moderního života stylem, na jaký je zvyklý. Ale musel uznat, že je pravděpodobnější, že obraz namaloval současný malíř, který chtěl z nějakého důvodu napodobit starou malbu.

Všiml si tmavé, všelijak zprohýbané černé linie, která se táhla šikmo přes tu část korálového útesu, kterou osvětlovalo světlo potápěčovy lampy. Má to snad být nějaký tenký mořský had? Napadlo ho, že tvary, do kterých se tělo hada zkroutilo, se podobají psacím písmenům. Vstal, opatrně došel nazpátek k posteli, opřel se o pelest a zkoumal obraz zblízka. S údivem viděl, že tmavá linie je skutečně zohýbána tak, že vytváří větu napsanou psacím písmem. Věta, kterou si potápěč četl, byla ve španělštině a znamenala: *Když se Ricardův automobil řítil k zelenému svahu Chapultepecu, ze zadního okénka se vyklonila temná postava se samopalem v ruce, třikrát za sebou se objevil prudký záblesk a ozvaly se tři krátké dávky.* Nevypadalo to, že by věta byla vytvořená z těla nějakého tenkého mořského úhoře; spíš se zdálo, že text je udělaný z docela obyčejného kusu drátu, s kterým si někdo dal tu práci, že jej zohýbal do tvaru psacích písmen. Marius si několikrát přečetl větu a přemýšlel o jejím smyslu. Zabýval se kdysi historií habsbursko-lotrinské dynastie, a tak věděl, že Chapultepec je místo v hlavním městě Mexika, kde si nechal postavit své sídlo nešťastný císař Maxmilián. Chvíli přemýšlel o tom, proč někdo píše

drátěné věty a jak se taková věta octne na korálovém útesu, ale nic ho nenapadlo. Po chvíli pocítil takovou únavu, že se zase svalil do postele, ležel, díval se na kovový lustr a čekal, jestli se někdo objeví."

20. Hector a Hella

„Po chvíli se tiše otevřely dveře do osvětlené předsíně a v nich se objevily dvě siluety – vysoký štíhlý muž a drobná, kulatá ženská postava. Muž šel rázným krokem k Mariovi; když světlo lampy dopadlo na hranatý obličej s pečlivě přistřiženým plnovousem a na vlnité šedivé vlasy, Marius viděl, že muž je starší, než se zprvu domníval; podle ostrých vrásek na čele a kolem úst mu teď hádal pětašedesát let nebo ještě víc, ale neznámý si zřejmě zakládal na svém vzpřímeném postoji a rázné chůzi. Žena se opřela o rám dveří a zůstala stát v přítmí. Marius se podíval na mužovy ruce, které uvolněně a přitom sebejistě spočívaly podél těla, a napadlo ho, že jsou to ruce lékaře. Muž si přitáhl židli k posteli a posadil se na ni; Marius se ho chtěl zeptat, kde je, ale svaly v obličeji ho moc neposlouchaly; sotva zašeptal první nepodařená slova, muž stáhl obočí a přiložil si ukazováček k ústům. Uchopil Mariovu ruku a chvíli zkoumal tep, sundal opatrně obvaz s čela, něco si pro sebe bručel a zavolal na ženu, aby mu přinesla kufřík; vyndal z něho gázu, vatu a jakousi lahvičku z tmavého skla a začal opatrně čistit ránu na čele. Žena už neodešla, vzala lampu ze stolu, opřela se jednou rukou o opěradlo židle, na které seděl lékař, a v druhé ruce držela lampu. Laskavý obličej pod jemnými vlasy, sčesanými do uzlu, Mariovi připomněl jeho matku, která zemřela před několika lety.

Když lékař Mariovi převázal čelo čistou gázou, zeptal se ho, jak se cítí. Mariovi se podařilo říci, že výborně. Pak si odpočinul a znovu se zeptal, kde se to octl. Lékař teď rozepnul Mariovi pyžamo, věnoval se ráně na rameni, které si Marius do té chvíle vůbec nevšiml, a nechal

odpověď na ženě. Od ní se Marius dozvěděl, co chtěl, a ještě leccos navíc: lidé, kteří o něj pečují, jsou Ritin dědeček Hector a babička Hella; Hector pracuje jako přednosta oddělení chirurgie v parkské nemocnici a babička je restaurátorka; Rita našla při včerejší demonstraci Maria, jak leží v bezvědomí na dlažbě se zakrvácenou hlavou; s pomocí studentů jej odtáhla z náměstí do vedlejší ulice (Marius si hned představil, s jakou nechutí to asi studenti dělali, ale zřejmě mezi nimi nebyl nikdo, kdo by odmítl splnit, co Rita přikázala); podařilo se jí sehnat automobil a zavezla jej do bytu prarodičů; nechtěla ho nechat odvézt do nemocnice, protože už po minulých bitkách se po městě šířily pověsti, že policie pátrá v nemocnicích po zraněných účastnících demonstrací.

V té chvíli se ozval Ritin dědeček a potvrdil, že on sám v nemocnici zažil několik ostrých výstupů s policejními veliteli, kteří se domáhali vstupu na oddělení. ‚Samozřejmě jsem je tam nepustil, ale tady je přece jen bezpečněji,' řekl. V Mariově mysli opět vyvstala Ritina tvář; v přítomnosti dvou laskavých, klidných a se svým životem zřejmě spokojených lidí cítil stud, styděl se za bláznovství své lásky a celého svého života v Parce. Mariovi teď připadalo, že lygdské hnutí nemůže ospravedlnit ani nevšední imaginace pověstí a důmyslnost nového jazyka, které se z něho zrodily; byly to krásné květy, které vyrostly v bažině hlouposti a nesnášenlivosti a byly pořád cítit jejími pachy. Cítil se trapně před lékařem, který léčil nemocné a zraněné v době, kdy on sám trávil čas tím, že se účastnil demonstrací, jež byly plné zloby a nenávisti a jež požadovaly splnění idiotských požadavků. Díval se zkroušeně a omluvně i na jeho ženu, která se na něj shovívavě usmívala, jako by byl malé dítě. A přitom měl blažený pocit z vědomí, že do prostoru, kde všechny věci, na které dopadalo světlo lampy, mluvily o soustředěné, vážné práci, nemůže nikdy proniknout lygdská epidemie, která zachvátila město. Kdyby mu nějaký džin chtěl splnit jediné přání, přál by si teď, aby mohl v zeleném pokoji zůstat navždycky. Marius raději ani nechtěl vědět,

co si lékař a jeho žena myslí o člověku, který hned po příjezdu do města podlehne místnímu módnímu bláznovství a ještě si přitom nechá rozbít hlavu. Představoval si, že mohou Ritu omlouvat jejím mládím, a koneckonců vnučce je možné odpustit všechno; nevěděl ale, čím by omluvil své vlastní jednání. Měl učit mladé lidi dějinám, a namísto toho se spolu s nimi na náměstí rval za práva vylhaného národa. Pátral ve tvářích Hectora a Helly po nějaké stopě pohoršení, výsměchu nebo výčitky, ale kupodivu nic takového nenašel. Pak ho napadlo, že Hella poznala, že má Ritu rád, a že jí to připadalo jako dostatečné vysvětlení jakékoliv podivnosti i jako omluva. A Hector se v nemocnici asi setkal s mnoha různými osudy a věděl, že muž je kvůli ženě schopný se dopustit ještě daleko větších hloupostí, než je účast na demonstracích za práva neexistujícího lidu.

Přestože zelený pokoj připadal Mariovi jako ráj na zemi, pokoušel se posadit na posteli, šeptal, že hned půjde, a začal se shánět po svém oblečení. Ale lékař ho okřikl; v tomhle stavu by nedošel ani ke dveřím bytu, teď půjde zase spát a pak zůstane týden nebo dva v posteli pod jeho péčí. Na univerzitě se kvůli nepokojům stejně neučí, a kdyby bylo zapotřebí, napíše mu potvrzení, že spadl ze schodů. V parkských domech jsou strmá schodiště, a pád ze schodů je častým úrazem těch, kdo přijíždějí z hlavního města, dodal s úsměvem. Nečekal na odpověď, otočil se a odcházel po pruhu bledého světla, který ležel na koberci. Hella se na Maria usmála; zhasla lampu a Marius slyšel, jak ji staví nazpátek na psací stůl, pak se lékařova žena tiše vytratila z pokoje a zavřela za sebou dveře. Marius zase ležel ve tmě plné vůní; vyvolal si v duchu tváře Hectora a Helly, aby ho doprovázely do spánku, Hectorova tvář se na chvíli prolnula s Ritiným obličejem a Marius si překvapeně uvědomil, jak si jsou podobní; pak se dvojitá tvář rozplynula v ornamentech z bledého světla, které tančily pod jeho víčky, ty se proměnily ve změť šklebících se tváří demonstrantů a Marius na chvíli pocítil úzkost, ale pak vše zaplavila vlna spánku.“

21. Návštěva

„Když se ráno probudil, seděla u jeho postele Rita. Pokoj teď byl plný světla; řinulo se dovnitř otevřeným oknem, před kterým se vlnily dlouhé bílé záclony; když v jednu chvíli silněji zavanul vítr, zašátral cíp záclony po hladkém zrcadle a dotkl se svého odrazu. Rita vzala Maria za ruku; zase mlčeli, tak jako mlčeli po většinu doby, kdy byli spolu. Včera Mariovi připadalo, že zelený pokoj by Ritu, která byla příliš zapletená do sítí lygdského bláznovství, odmítl, říkal si, že by tu byla nevítanou cizinkou; teď však na jejích šatech a rukou leželo stejně jako na ostatních věcech v pokoji chladné ranní světlo smíření, světlo, které všechno v prostoru oddělovalo od navyklých vztahů a přitom spojovalo v jediné tkanivo bez mezer, v látku čiré jsoucnosti, která nepotřebuje žádné ospravedlnění, důvod ani smysl, a které se nic takového ani nemůže týkat. Bylo to, jako by se Ritino tělo stalo jen jednou z věcí v místnosti, a Marius s překvapením viděl, že předměty návštěvnici přijímají a chovají se k ní přátelsky, že nahromaděná moudrost, poznání a klid, jež vydechují povrchy, není úplně cizí smutku, který kdysi zformoval Ritinu tvář, jako proud zimního potoka utváří ledové útvary na březích, viděl, že lehký tanec záclony se dorozumívá s písmem záhybů na Ritiných šatech a tapeta nijak neodmítá být pozadím pro její tvář.

A nejen to, uvědomoval si, že věci, které ho obklopovaly, se musí s Ritou už dlouho znát; pochopil, že Rita v pokoji v minulosti mnohokrát pobývala, zdálo se mu, že její gesta v tomhle prostoru vyrůstala, že se utvářela v dotycích oblých hřbetů knih a chladných nerostů na psacím stole a že prostor, z kterého se zrodila, v sobě pořád nesou. Tak Marius konečně poznal záhadný pokoj, který Rita neustále nosila s sebou. To, co studenti pokládali za nějaké lygdské mystérium a co za ně někdy pokládal i on sám, byl ve skutečnosti prostor poklidného bytu Ritiných prarodičů, který prosákl její tělo a uvázl v tváři a gestech.

A ta proměna způsobila, že Marius cítil, jak v něm stoupá příliv něhy. Včera v noci se ve vážném poklidu zeleného pokoje rozpustil velký kus jeho lásky, která zapustila kořínky do tolika trapných a nedůstojných situací; teď v čistém ranním světle viděl, že v jeho lásce kromě bláznovství a dětinské fascinace záhadou, která dost možná byla falešná, byla také touha, kterou v něm probudil smutek existence, jež na rubu událostí světa utkvěla v důvěrném prostoru svého dětství a jež mu ten nastřádaný poklad plaše nabízela.

Povídali si o nepodstatných věcech a oba dávali ještě víc než dřív pozor, aby se rozhovor nestočil k demonstracím a k lygdským problémům. Marius slyšel v tom, co říkala, hlas, kterým se ozýval pocit viny, slyšel prosbu o odpuštění za to, co se mu stalo, a také prosbu, aby při ní pořád stál v jejím díle, v díle, o kterém nic nevěděl. Rita ale ještě neměla odvahu říct mu pravdu; možná proto, že její tajemství bylo tak hrozné, možná proto, že bylo tak nicotné.

Byt Ritiných prarodičů se nacházel v klidné ulici v severní části města. Marius z okna svého pokoje neviděl nic víc než kus průčelí protějšího domu; jen málokdy se na ulici ozval zvuk automobilu; když večer usínal, omámený utišujícími prášky, slyšel z velké dálky výkřiky demonstrantů, povely policejních velitelů a štěkání pušek střílejících gumové projektily jako tiché šelestění, které mohlo být doprovodem k představení titěrných loutek. Maria ty zvuky neděsily; našel dokonce zálibu v naslouchání této hudbě, která ho provázela na cestě do spánku: bylo to, jako by dávná řeč ticha nakonec zvítězila nad hlukem, který v poslední době ovládl město. Hector odjížděl každý den brzy ráno do nemocnice a vracel se až pozdě večer; během dopoledne přicházela Rita; všechny její návštěvy se podobaly té první. Zbytek dne se Marius koupal v poklidné záři věcí v bytě, pozoroval tanec záclony, četl si v některém svazku, který si vytáhl z knihovny, nebo si povídal s Hellou. Vyprávěl jí o svém životě v hlavním městě, a sám od ní slyšel mnoho příhod, které zažila jako restaurátorka starých obrazů a fresek na cestách po zámcích

a klášterech. O lygdském hnutí nemluvili, Mariovi pořád připadalo jako obscénnost zmiňovat se o něm v tomhle poklidném bytě; jednou mu to ale nedalo a přece jen se Helly zeptal, co si o parkské lygdomanii myslí. Jen zakroutila hlavou, jako by pro něco takového byla škoda slov. Věděla, že její vnučka je s lygdským hnutím nějak spojená, ale nevyslýchala ji kvůli tomu a nikdy jí nic nevyčítala, a Rita se o svém vztahu k lygdomanii před ní nikdy nevyjadřovala. Hella nakonec usoudila, že jde o projev potřeštěnosti mládí, který Ritu jistě brzy přejde a který jí nemá smysl vymlouvat; trpěla jen strachem, aby se jí něco nestalo na demonstracích."

22. Mayská freska

„Když mu jednoho rána Hector převazoval ránu na čele, zeptal se ho Marius na obraz nad postelí. Hector se usmál a podíval se na svou ženu. Prozradil Mariovi, že obraz namalovala ona; spěchá teď do nemocnice, ale Hella Mariovi jistě o historii malby poví. Když za ním zaklaply dveře, Marius ji prosil, aby se do toho hned pustila, a stará paní si sedla k jeho posteli a začala vyprávět příběh, který se odehrál před čtyřiceti lety, v době, kdy studovala poslední ročník restaurátorství na výtvarné akademii. Tehdy se seznámila s Hectorem, který právě končil lékařskou fakultu, zamilovala se do něho a opustila kvůli němu spolužáka z akademie, s kterým chodila už od prvního ročníku.

Jednou vzal profesor, který na škole vyučoval dějiny umění, místo přednášky studenty do muzea. Hella se v místnosti, která byla věnovaná umění předkolumbovských civilizací v Americe, zdržela u aztéckých sošek. Když pak dohnala spolužáky, viděla, že se shromáždili kolem jakéhosi exponátu a vzrušeně gestikulují. Když se přiblížila, zmlkli. Ptala se znepokojeně, co se děje, ale nikdo jí neodpovídal. Šla se podívat, co je tak zaujalo; spolužáci se před ní

tiše rozestupovali. Ve vitríně byly vystavené zlomky zdí z jakéhosi mayského chrámu se zbytky nástěnných maleb. Na jednom kusu zdi Hella uviděla zvláštní scénu, a bylo zřejmé, že vyděšení spolužáci se dívají právě na tuhle fresku. Nalevo stál muž v přiléhavém modrém obleku, který připomínal úbor Supermana, měl také na prsou červený trojúhelník postavený na špičku, ale v něm se místo velkého S nacházela písmena VTO a pod nimi květ fialky. Ve tváři měl zlý a chlípný výraz a v ruce držel bič, z kterého kapala krev. Druhou postavou byla nahá dívka, její roztažené ruce i nohy byly připoutány řetězy k dvěma kovovým kruhům ve zdi, její břicho, prsa a stehna byly pokryté krvavými šrámy, které byly zřejmě stopami po biči zvrhlého Pseudosupermana. Tvář dívky byla bez nejmenších pochyb Hellinou tváří, na čele měla modrobílou čelenku, kterou Hella v té době ráda nosila a kterou všichni spolužáci znali; malíř si dal také práci, aby namaloval mateřské znamínko, které měla na levém prsu a které kromě jejích rodičů znali jen dva muži, kteří ji do té doby viděli nahou. Hella se za naprostého ticha dívala minutu nebo dvě na mayskou malbu, která ji znázorňovala v tak strašlivé a pokořující situaci; pak se její oči zavřely a podlomily se pod ní nohy, ztratila vědomí a začala se sesouvat na podlahu; spolužáci, kteří stáli vedle ní, ji ještě stačili zachytit.

Na mayské fresce nebylo pro Hellu nejstrašnější to, že zobrazovala ji samu, dokonce ani to, v jaké situaci na ní byla namalovaná. Nejhroznější byla postava muže v modrém obleku. Hella jej dobře znala; byl to její Ochránce, kterého si vymyslela, když jí bylo osm let, a od té doby se k němu vždycky, když jí bylo zle, obracela pro radu. Strávila s ním celé dětství, ale úplně na něj nezapomněla nikdy a občas na něj myslela i na akademii. Nápis VTO znamenal ‚Vždy tě ochráním', fialku malá Hella přidala k písmenům proto, že to byla její oblíbená květina. Hella si byla jistá, že nikdy nikomu o vysněném Ochránci neřekla; bylo to její tajemství, které si od dětství střežila před všemi lidmi.

Když se probrala, byla tma. Někdo ji držel za ruku a Hella se s úzkostí zeptala, kdo to je. Oddychla si, když uslyšela Hectorův hlas, a poprosila ho, ať rozsvítí. Odpověděl znepokojeně, že je den a okno je otevřené dokořán. Hella ze zážitku v muzeu onemocněla nervovou slepotou, která trvala tři týdny. Když vyprávění dospělo sem, Marius očekával nějakou temnou záhadu, ale dobrák babička ho nenapínala a hned mu prozradila rozuzlení tajemného případu s mayskou freskou, i když ona sama čekala na vysvětlení dvacet let. Když jí bylo třiačtyřicet, setkala se na ulici s mužem, kterého kdysi opustila kvůli Hectorovi; zašli spolu do kavárny a tam se jí bývalý milenec přiznal, že autorem mayské fresky je on. Nesmírně trpěl, když ho Hella opustila, mučil se celé noci představami, ve kterých viděl, jak se Hella s Hectorem objímají na posteli jejího pokoje, který tak dobře znal. V té době si přivydělával tím, že pracoval jako restaurátor v muzeu starých kultur. Když se dozvěděl, že Hellina třída má do muzea přijít na exkurzi, napadlo ho, jak by Helle mohl ublížit, a udělal něco, za co se pak po celý zbytek života styděl. Vzpomněl si na oslavu závěrečných zkoušek na konci druhého semestru, které se s Hellou oba zúčastnili. Hella měla dobrou náladu a vypila víc, než byla zvyklá. Když ji provázel domů, nepřetržitě mluvila, cítila potřebu svěřovat se se vším možným. Tehdy mu vyprávěla o Ochránci a také se mu přiznala, že o téhle postavě ještě nikdy nikomu neřekla. Ráno měla kocovinu, celý den zvracela a nic z předchozího večera si nepamatovala.

Několik dní chodil jako v transu a pořád vylepšoval svůj nápad. Když Hella se svou třídou vstoupila do muzea, běžel k vitríně, kterou si předem vybral, a vyměnil jeden z exponátů za své dílo, které měl připravené; pak se plížil za exkurzí, pohyboval se přískoky mezi aztéckými a mayskými sochami, aby ho nikdo neviděl, a nakonec se skryl za velkou sochu boha deště a pozoroval odtud všechno, co se dělo před jeho freskou. Pomsta mu samozřejmě žádné uspokojení nepřinesla, trpěl celý život výčitkami svědomí a ulehčilo se mu trochu, až když se teď po letech Helle ke všemu přiznal."

Zdálo se mi, že během posledních Martinových slov kolem našeho stolu létá nějaký noční hmyz, ale po chvíli bzučení zesílilo a proměnilo se ve zvuk motoru; u pláže přistála loďka, z níž vyskočil na břeh syn majitele sousedního penzionu, který se nejspíš vracel z Chory Sfakion z diskotéky. Už se neozývala ani hudba z baru u mola, všechny taverny byly prázdné, byli jsme s Martinem jediní lidé v celém Loutru, kteří ještě seděli venku u stolu.

Příběh o drátěné knize I

1. Rajská sonáta

„Když Hella oslepla, lékaři jí doporučili naprostý klid a změnu prostředí, a tak ji Hector odvezl do lesní chaty svých rodičů a tam se o ni staral. Navečer Hella chtěla, aby jí něco předčítal, ale jediné dvě knihy, které Hector ve stavení našel, byl prošlý jízdní řád a příručka pro zahrádkáře. A tak ho Hella poprosila, aby pro ni vymyslel nějaký příběh. Hector chvíli přemýšlel; chtěl nemocnou Hellu uklidnit a vyvolat v ní příjemné představy, a tak si řekl, že tím pravým žánrem bude *idyla*. A začal vyprávět příběh dvou milenců, kteří utekli z rušného města a žili v chaloupce uprostřed krásné přírody, na palouku ve voňavé džungli, která připomínala přívětivou zahradu a kde po většinu času mohli běhat nazí; zkrátka to tam vypadalo jako na nějakém obrazu nebo grafice od Maxe Švabinského. Ve škvírách mezi mohutnými tučnými listy tropických stromů bylo vidět ve velké dálce město, které opustili; ve dne vypadalo jako šedá skalní stěna a v noci se třpytilo jako roj světlušek. Hector líčil Helle jejich šťastné dny, ranní koupele v potoce, výpravy do nitra džungle, opojné plavby na kánoi pod převislými větvemi vytvářejícími nad hladinou potoka voňavý baldachýn, večerní rozhovory na terase doprovázené ptačím zpěvem. Nevěděl zatím přesně, co si s nahými milenci počne, jejich dovádění na palouku začínalo být po čase přece jen trochu monotónní, a tak uvažoval o tom, že pro ně vymyslí něco napínavějšího, třeba nějaký příběh o tom, jak při cestě do hloubky džungle objeví ve spleti lián a vzdušných kořenů vchod do tajemného prastarého chrámu; uvnitř by mohli najít buďto zlatý poklad, nebo nějaký záhadný nápis, který budou luštit. Anebo se dokonce setkají s kněžkou prastarého kultu, to by bylo ještě lepší.

Ale brzy se mu přihodila zvláštní věc: do vět jeho příběhu se začal ozývat jako hlas nějakého záhadného vysílače jiný příběh, zatím to byl spíš nezřetelný šum, z kterého Hector dokázal zaslechnout jen jednotlivá slova; ta slova ho znepokojila, protože měla úplně jiné ladění než jeho idyla. Temný šum sílil a slova příběhu o milencích-naturistech se v něm pořád víc rozpouštěla, takže Hectorovi dělalo potíže udržovat věty pohromadě; zároveň se z šumu vynořovala slova nového příběhu stále častěji a stále zřetelněji. Nový děj rostl jako ďábelský parazit v těle starého příběhu; zmocňoval se slov a kusů vět z Hectorova vyprávění, vyživoval se jimi a sílil, využíval je ke svým dosud neznámým cílům.

Hector později řekl Helle, že mu připadalo, že neodbytné lepkavé šlahouny vět druhého příběhu, které zadusily původní vyprávění, se prodraly ven škvírou z pařeniště, v němž ve tmě bují zárodky všech příběhů a jež se možná skrývá na dně vědomí každého člověka, bývá však obvykle po celou dobu života zakryté těžkým poklopem; Hector cítil teplý a vlhký dech, který odtud vanul, dech, v němž se mísil divoký růst a hnití, vůně lákavých a trochu odporných šťáv, jež vytvářejí příběhy – všechny příběhy bez rozdílu, veselé i smutné, šťastné i tragické. A musel se ptát, jak se tyhle podezřelé šťávy, tahle temná krev fikce podílí i na utváření našich životů; připadalo mu v tu chvíli, že naše životy jen donekonečna opakují podivné pohádky… Tak Hector mluvil o idylickém palouku v džungli, a přitom viděl, že se v tmavozelené hloubce mezi listím stromů ukrývají dosud málo zřetelné zárodky jiného děje: slyšel, jak se do bublání potůčku z velké dálky mísí zvuky střelby, nadávky a křik raněných. Zdálo se, že to není regulérní válka, ale nějaký divoký boj vedený bez pravidel a slitování. A jeho zvuky Hectora očarovaly, vábily ho jako zpěv Sirén; toužil čím dál víc něco zjistit o vzdálených bitkách, ale pořád se ještě kvůli Helle snažil držet příběhu o milencích a nevzdalovat se příliš daleko od Švabinského palouku.

Ale za chvíli už nebyl schopen dokončit ani jedinou větu, a když se ho Hella zeptala, co s ním je, svěřil se jí, že se v jeho vyprávění usadil cizopasný příběh. Hella řekla, že by vetřelce ráda poznala, a Hector si povzdechl, že o něm sice zatím moc neví, ale že se podle všeho zdá, že to nebude nic pro nervově nemocného pacienta. Hella rozuměla tomu, o čem Hector mluví; sama před oslepnutím hodně malovala, a mnohokrát se octla v situaci, kdy začala pracovat na obraze, na který se dlouho připravovala, a najednou z čar, jež kladla na plátno, začal vyvstávat neznámý, nesrozumitelný, a přesto fascinující a podivně blízký obraz. Věděla, že to nejlepší, co se dá v takové situaci dělat, je vzdát se agresorovi na milost a nemilost; a tak řekla Hectorovi, ať nechá milence na palouku být a pustí se do sledování nového příběhu; pro ni bude vyprávění, které vyrostlo z neznámé půdy, určitě zajímavější než pralesní idyly a příběhy o tajemných chrámech. A nemusí se bát, že by krutý nebo zrůdný příběh mohl zhoršit její stav; jestli je to opravdu tak, že se v nějakém koutě Hectorovy mysli rodí temný horor, má pocit, že napětí, které snad přinese, jí pomůže spíš než poklidné vyprávění, které – musí se přiznat – ji příliš nebavilo. Hector se Helle zase přiznal, že má radost, že od ní dostal svolení prozkoumat příběh, který ho přitahoval čím dál víc. A tak řekl Helle, že potřebuje být dvě hodiny o samotě, aby v mlze zachytil první obrysy děje a všechno si promyslel."

„Tady asi Tomáš Kantor popisoval svou vlastní zkušenost, kdy se mu z nevinné hry zrodilo neznámé město a jeho příběh."

„S úsudkem o tom, do jaké míry se Tomášova a Hectorova zkušenost podobaly jedna druhé, raději ještě počkáme. Zatím nevíme, nakolik můžeme důvěřovat Hectorovu tvrzení, že se mu v mezerách mezi stromy džungle anebo v mezerách mezi slovy jeho prvního příběhu ukázal úplně neznámý svět; možná měl nějaký důvod, aby Helle neprozradil celou pravdu," řekl tajemně Martin.

2. Létající oko

„Hector nechal Hellu uvnitř a posadil se na terasu; díval se na listí hustých keřů, které obklopovaly chatu, a přitom před svým vnitřním zrakem nechal vyvstat domek v džungli. Obraz vlnícího se listí a obraz dvou naháčů skotačících mezi těžkými květy orchidejí se chvíli snažily navzájem vytlačit, ale po čase se smířily, měňavý stříbrozelený goblén listí už ničím nenarušoval obrazy, jež na něj promítala Hectorova mysl, a dokonce jeho stíny a neklidný život jeho matného stříbra pomáhaly novým obrazům na svět, probouzely v nich proměny a nabízely jim nové tvary. Hectorova mysl tak mohla vytvořit zvláštní orgán, létající mentální oko, jež prozkoumávalo svět, který se dožadoval jeho pozornosti, svět, který by se Hector zdráhal nazvat *vnitřním* vzhledem k tomu, že nemohl najít žádný kout svého nitra, odkud se mohl rozvinout.

Ale Hector teď měl na práci jiné věci než hloubat o původu obrazů, které se zjevovaly na pozadí listoví rozčeřeného větrem. Proměněný v létající oko prolétával jako řízená střela hustou vegetací džungle; a protože k létajícímu oku bylo ještě přirostlé mentální ucho, vlastně dvě uši, slyšel, jak kolem něho sviští větve a velké listy stromů (Hector si svůj vynález hned představil: uši trčely po obou stranách kulaté bulvy jako zakrslá křídla). Zastavil se v místech, kde narazil na skupinku zarostlých mužů, jejichž oblečení tvořila směs městských šatů a částí různých vojenských uniforem; jedni čistili pušky, druzí vařili v kotlíku polévku, další hráli karty nebo spali v trávě s obličejem zakrytým kloboukem. Hector se rozhodl prozatím nepátrat, kdo vlastně ozbrojenci jsou, a nechal oko, aby se vzneslo nad koruny stromů. Oko stoupalo pořád výš, až se džungle začala podobat měkkému mechovému koberci; nakonec se z ní stala zelená skvrna na úzkém pásu země, který se kroutil mezi dvěma modrými oceány, na nichž rozeznával třpytící se tečky obřích tankerů. Pevnina, na kterou se díval, byl nejspíš kus Střední

Ameriky; džungle, v níž se nacházel palouk milenců i vojenský tábor partyzánů či banditů, pokrývala hluboko dole hraniční oblast na jihu zemičky, která sama tvořila jen úzký proužek při pobřeží Tichého oceánu.

Létající oko dole zahlédlo několik šedivých skvrn – to byla zřejmě města – a jako dravec mířící na kořist se sneslo střemhlav dolů k největší z nich. Jak se blížilo, v nerozlišené šedi se začaly objevovat rýhy ulic; oko zamířilo k rozlehlému, mírně svažitému náměstí, které bylo obklopené nepřístupnými paláci v koloniálním stylu se zavřenými okenicemi za ozdobnými mřížemi balkonů, a bravurně se zastavilo metr nad povrchem náměstí, který tvořila udupaná písčitá hlína svítící ve slunci, jež stálo vysoko na obloze. Náměstí bylo prázdné, jen na jeho dolním konci běhalo za míčem několik dětí, kterým se pletli pod nohy tři nebo čtyři psi, ciferník na věži kostela ukazoval jednu hodinu. Po chvíli napříč pustým prostorem projel malý nákladní automobil, zvířil do výšky jemný písek a zase zmizel v ústí jedné z ulic.

Hectora hra s létajícím okem bavila čím dál víc; zjistil, že oko může bez obtíží pronikat zdmi, a tak je vyslal, aby se zaletělo podívat, jak to vypadá uvnitř paláců. Oko prolétalo přítmím velkých místností, které byly skoro bez nábytku, ve všech byly zavřené okenice, jež promítaly úzké proužky světla na keramickou podlahu, na ubrus, na postel, kde se občas pod přehozy pohnulo spící tělo. A v samém středu paláců se ukrývala atria, kde na proutěném křesle pod keři s velkými bílými a červenými květy ležel milostný román ve španělštině, otevřený v polovině a položený hřbetem vzhůru.

Celou horní stranu náměstí zabíral palác s řadou vysokých úzkých oken. Oko prosvištělo náměstím, prolétlo škvírou přivřené okenice a octlo se v místnosti, jež byla největší ze všech, které dosud navštívilo. Její podlaha byla sestavená ze čtvercových kachlíků, uprostřed sálu stál stůl, u kterého mlčky obědvali tři lidé: podsaditý muž s lesklou lysinou a malýma těkavýma očkama – měl přes pro-

pocené bílé triko přehozený rozepnutý svrchní díl uniformy, která vypadala jako úbor hulána z nějakého fantastického Maďarska –, znuděně se tvářící mladík s úzkým knírkem pod špičatým nosem a mohutná žena, která se podivuhodně podobala Goyovu portrétu královny Marie Luisy. U zdi nehnutě stál špalír sloužících; muži měli na sobě livreje, ženy černé šatičky s bílými zástěrami, jaké nosily francouzské komorné na ilustracích k erotickým románům z devatenáctého století. V místnosti nikdo nemluvil, ozývalo se jen cinkání příborů."

3. Redakce a vila

„Oko se vrátilo na náměstí, opět vystoupilo vysoko nad střechy a pak se sneslo na malé náměstíčko uprostřed spleti úzkých ulic. I když tato místa nebyla daleko od klímajícího velkého náměstí, vládl tu rušný život, vším pohyblivým a ohebným tu cloumaly vlny neklidu. Oko klouzalo mezi stánky, kde muži a ženy v širokých slaměných kloboucích s křikem nabízeli své zboží, vyhýbalo se při svém letu nakupujícím, kteří brebentili v několika indiánských nářečích, hýkajícím oslům a automobilům, které se přes náměstí s hlasitým troubením snažily projet. Z otevřených dveří vedoucích na miniaturní balkonek se ozývalo monotónní rachocení: bylo to ťukání mnoha psacích strojů; oko zamávalo ušima, vzneslo se nad plachty stánků a přes balkon vlétlo do místnosti, ve které bylo stejně rušno jako dole na náměstí, mezi stoly pobíhali sem a tam mladí muži a ženy s papíry v rukou, pokřikovali na sebe přes celou místnost, rachotily tu psací stroje, bzučel větrák u stropu se zelenomodrými mapami plísně a do toho všeho ještě přitékal proud zvuků z náměstí. Ve zdi byl otvor vyplněný korálkovým závěsem; vedl do druhé, mnohem menší místnosti. Ta něčím připomínala klášterní celu; kromě úzkého lůžka tu byl jen psací stůl, za ním seděl mladý

muž s kudrnatými černými vlasy, v rozepnuté bílé košili, s cigaretou v ústech, a skláněl hlavu nad hromadou popsaných papírů; oko jej obletělo kolem dokola, ale nepodařilo se mu zahlédnout jeho tvář.

Oko proletělo mezi korálky ven z těsného pokojíku, ještě chvíli poletovalo u stropu velké místnosti, pak se vrátilo na náměstí a stoupalo nad ploché střechy plné barelů s dešťovou vodou a různého haraburdí. Tentokrát zaletělo k okraji města, kde svítily jasně modré obdélníky a ovály bazénů. Sneslo se k největšímu z nich; nacházel se v patiu nízké vily, v jejíž architektuře se spojovala střídmost evropské moderny s intimitou a melancholií koloniální architektury. Proniklo do místnosti, kde v kožených křeslech rozestavěných kolem podlouhlého stolku z leštěného dřeva mlčky sedělo sedm starších mužů. Vypadali ustaraně; do jejich snědých obličejů byly přimíseny indiánské rysy, ale jejich obleky, účesy a dokonce způsob, jakým seděli v křeslech, byly spíš evropské. Ticho, ve kterém byl dveřmi otevřenými do patia slyšet jen hukot zařízení na filtraci vody a pravidelné výkřiky jakéhosi ptáka pochodujícího po obrubě bazénu, už zřejmě v místnosti vládlo dlouhou dobu; na tvářích přítomných byla znát obava z rozhodnutí, které je třeba udělat. Oko už na nic nečekalo, vyletělo ven a vzneslo se opět vysoko nad město; ornament ulic se prolnul se stěnou zeleného listí před Hectorovou chatou. Obrazy, které Hector uviděl, mezi sebou pozvolna začaly navazovat vztahy, vysílaly k sobě spleti vlásečnicových oddenků, které pozvolna srůstaly. Hector v tu chvíli ještě neznal celý příběh, ale jeho první věty už byly připraveny a čekaly na vyslovení. Vrátil se do pokoje k Helle; ta mezitím usnula, Hector se posadil vedle ní a čekal, až se probudí. Potom ji vzal za ruku a začal vyprávět."

4. Severní Floriana

„Země, ve které se příběh odehrává, se jmenuje Severní Floriana. Muž v pestré uniformě byl diktátor, který v zemi vládl už dvacet let; obědval v jídelně prezidentského paláce se svou ženou a synem, s kterým počítal jako se svým nástupcem. Za léta jeho vlády se pravidelně střídala období těžkých represí, kdy vycházel jen jeden deník a každý, kdo byl moci jen trochu podezřelý, seděl ve vězení nebo zmizel, s obdobími mírného uvolnění. Říkalo se ovšem, že represe nepolevovaly proto, že by se v mysli doživotního prezidenta čas od času začaly rodit osvícenější myšlenky, ale proto, že podzemní odpor se stal příliš přebujelým a spletitým a ministerstvo vnitra už o něm přestávalo mít přehled. Prezident a jeho ministři prý počítali s tím, že liberalizace bude mít za následek, že velká část nepřátel režimu vyleze ze svých skrýší na světlo, moc bude mít příležitost si je dobře prohlédnout a v příhodné chvíli proti nim zasáhne.

Tak tomu skutečně doposud vždy bylo, takže nepřátelé prezidenta a vlády si mohli celkem dobře spočítat, co se po uvolnění stane – několik měsíců se budou potýkat s cenzurou v nově povolených časopisech, pak bude jednoho dne všechen nezávislý tisk zakázán prezidentským dekretem a jeho redaktorům se v příštích měsících a letech povede podle toho, jestli je jejich jméno napsáno na modrém, červeném nebo černém seznamu: octnou se buďto v domácím vězení, ve sběrném táboře, anebo navždy zmizí beze stopy. Ale vábení nové svobody bylo vždy tak silné, že mu jen málokdo odolal; pokaždé se říkalo, že tentokrát jde o konečný obrat k lepšímu, a pokaždé se pro takové tvrzení našla spousta důvodů: prezidentův vliv slábne; kvůli špatné hospodářské situaci musí víc dbát na mezinárodní mínění; ke slovu se dostává jeho syn, který prý má svobodomyslné názory atd. Kupodivu nejrealističtější pohled na situaci měli partyzáni, kteří ze svých základen v džungli vedli proti prezidentským vládám boj bez naděje na vítězství; ti se vůbec

nestarali o vyhlašování a odvolávání svobod a vedli svou válku bez přestávky.

V obdobích represe se tedy zbytky opozice, jimž se z nějakého důvodu vyhnulo zatýkání, stáhly do podzemí (které mohlo mít podobu chatrče z vlnitého plechu, skryté mezi tisícem stejných chatrčí ve velkém slumu na východní straně hlavního města, vybetonované jámy na dvorku venkovského stavení, zapáchajícího hotýlku na kraji pustiny, ale také řady stinných pokojů starého patricijského paláce s drahocenným nábytkem). Podzemní opozice se ovšem stávala nepřehlednou nejen pro státní moc, ale také sama pro sebe. Vyvíjela se do spletité sítě, jíž scházel střed (anebo v níž vyvstávaly a zanikaly desítky středů, skutečných i klamných); členové patřící k jednomu uzlu neznali nikoho než spojky dvou nebo tří sousedních uzlů (těm postavám přicházejícím ze tmy se ovšem nedalo nikdy příliš důvěřovat, takže se jim často raději předávaly všelijak překroucené zprávy); k tomu ještě byly součástí jediné sítě nejrůznorodější skupiny, od umírněných reformistů po atentátníky. Velkou záhadou pro moc – a vlastně i pro samo hnutí odporu – však bylo, že v tomhle stavu, ve kterém nebyla možná ani domluva, ani jednotné vedení, byla opozice účinnější a schopnější činu než v dobách uvolnění; z bzučení množství zmatených, protikladných, podezřelých, falešných a zpola nesrozumitelných povelů, které mířily odkudsi kamsi v podzemní síti, se často zvedl dobře mířený úder, zatímco v lepších dobách se většinou činy rozplynuly v nekonečných hádkách frakcí.

V době, kdy se začal rozvíjet příběh, který Hector vyprávěl, trvalo jedno z takových liberálnějších období už dva roky. Jako obvykle se v takových časech podzemní změť rezistence uspořádala do tří hlavních proudů: opozice se rozdělila na umírněné, radikály a bojovníky v džungli. Radikálové se seskupili kolem literárního časopisu Smaragdový sokol; jeho redakce sídlila v místnosti nad tržištěm, kterou navštívilo létající oko, a mladý muž nad stohy

rukopisů, do jehož tváře Hector neviděl, byl Fernando Vieta, šéfredaktor časopisu.

Vůdcem strany umírněných byl jeho otec Ernesto Vieta, univerzitní profesor ekonomie; to byl muž, jejž létající oko uvidělo na schůzce, kterou svolal do své vily. Fernando se s otcem nestýkal; když mu bylo sedmnáct let, zemřela jeho matka a Fernando zanedlouho odešel z domu, pár let bydlel v jakémsi squatu v polorozbořeném domě, četl Bakunina a jedl sójové karbanátky, později o jeho politických názorech nebylo mnoho známo, protože vždycky odmítal rozhovory o ideologii, ve kterých si jeho spolubojovníci tak libovali. Přesto všichni uznávali jeho vedoucí postavení v hnutí; Fernando byl jediný, kdo dokázal udržet pohromadě rozhádané frakce radikálů, zřejmě právě proto, že nestál na stanovisku ani jedné z nich.

Liberalizace nikdy nedošla tak daleko, že by byly povoleny nezávislé politické časopisy; proto se v každém období uvolnění vyrojilo velké množství *literárních revuí*, které je měly nahrazovat a v nichž ve skutečnosti šlo o literaturu jen málo. Tak bylo zvykem o opozičních politicích mluvit jako o *spisovatelích*, i když obvykle kromě esejů vyznačujících se bujením politických jinotajů a špatným stylem nic nenapsali. Také Fernando byl v tomhle smyslu spisovatel, a nikdo neočekával, že by někdy napsal skutečné literární dílo. Proto vyvolalo velké překvapení, když vydal sbírku sonetů s dlouhým názvem *Železné zábradlí točitého schodiště v domě na nábřeží*. Zmatená byla opozice i vláda; obě strany ve Fernandových básních hledaly tajné politické sdělení, a jak to bývá, nakonec tam každý našel, co chtěl, i když najít politický smysl v melancholických a bizarně detailních popisech kovových ornamentů zábradlí na schodišti starého domu a skvrn na zdi byla dost velká dřina. Fernando se k žádnému z výkladů svého díla nikdy v soukromí ani na veřejnosti nevyjadřoval."

5. Stanné právo a válka

„Starý Vieta svolal vůdce umírněné strany do své vily, protože dostal znepokojivé zprávy od několika spřízněných nebo podplacených osob, které se pohybovaly v prezidentském paláci. Podle všeho se zdálo, že v nejbližší době moc opět zasáhne proti opozici. Padaly nejrůznější návrhy, co udělat, vůdcové hnutí se přeli, jaká taktika bude nejlepší, ale v jednom okamžiku si všichni uvědomili, jak jsou jejich spory směšné; ani jeden z důmyslných plánů, které navrhovali, neměl proti moci armády podřízené přímo prezidentovi žádnou šanci. Pak nastala chvíle ticha, v níž postavy vytvořily němý obraz, který uvidělo Hectorovo mentální oko poletující městem.

Po chvíli se profesor Vieta omluvil a odešel do vedlejšího pokoje, kde zatelefonoval do redakce Smaragdového sokola, aby před nebezpečím varoval syna. Když čekal, až se ozve Fernando, cítil, jak mu buší srdce: mluvil se synem naposledy před sedmi, možná osmi lety. Ve sluchátku však nakonec po dlouhé době uslyšel neznámý mužský hlas, který mu sdělil, že Fernando právě někam odešel. Toho dne se starý Vieta svého syna ještě několikrát pokusil zastihnout, ale nepodařilo se mu to. Za svítání pronikl do jeho snu temný hukot a probudil ho. Ernesto Vieta ten zvuk poznal, ještě než otevřel oči: ve vzdálených ulicích rachotily pásy tanků.

Bylo vyhlášeno stanné právo; redakce Smaragdového sokola byla obsazena a její redaktory odvezli na neznámé místo; na starého Vietu bylo uvaleno domácí vězení. Pokusil se hned zjistit, co se stalo se synem, ale telefon ve vile byl hluchý. Po několika týdnech dostal povolení opustit vilu; všude se vyptával na syna, ale nikdo o Fernandovi nic neslyšel. V kavárnách se šeptalo, že armáda založila ve vyprahlé Zátoce kormoránů na severním pobřeží země sběrný tábor pro podvratné živly, a ještě tišším hlasem se mluvilo ukrutnostech, ke kterým tam mělo docházet. Mnozí vyslovili obavu, že by v táboře mohl být internován i Fernando. Nikdo ale nic urči-

tého nevěděl, zprávy si odporovaly a starý Vieta občas také slyšel, že se jeho synovi podařilo uprchnout ze země, anebo že se ukrývá mezi partyzány v džungli. Pokoušel se pomocí svých prostředníků v prezidentském paláci docílit audience u ministra války. Všichni od něho sice brali peníze, ale říkali neustále, že teď musí čekat, až nadejde pravá doba.

Předchozí liberalizace dosáhla dál než jindy, a také represe, které následovaly, byly tvrdší. V důsledku toho se do džungle uchýlilo mnohem víc lidí než obvykle, a výpady, které se odtud podnikaly proti městským posádkám, byly častější a krvavější. Po stezkách vinoucích se džunglí a na rybářských člunech po nočním moři se pašovaly zbraně ze sousední Jižní Floriany. Ta odboj podporovala z dobrých důvodů; mezi oběma státy existovaly odedávna územní spory a jihoflorianská generalita doufala, že severoflorianská vláda, kterou by vytvořili povstalci, by byla při jednání se svým válečným spojencem vstřícná a projevila by vděčnost. Spojení povstalců s vládou Jižní Floriany využíval severoflorianský diktátor při každé příležitosti, denně se z amplionů v ulicích ozýval jeho hlas obviňující vlastizrádce, kteří zaprodávají zemi nepříteli. Na první stránce novin se objevil text údajné tajné dohody povstaleckého velení s jihofloriankou vládou, ve které se mluvilo o odstoupení značných částí území jižnímu sousedovi. Text byl sice falsum vyrobené ve zvláštním oddělení severoflorianského ministerstva války, které bylo zřízeno pro podobné účely, ale členové povstaleckého velení byli dost nervózní, když jej četli, protože padělek se docela podobal skutečnému textu tajné smlouvy, kterou uzavřeli s jihofloriankou vládou.

Nakonec došlo k tomu, že jihoflorianská armáda přímo zasáhla do bojů. Intervenční vojsko překročilo hranice v jednom z horských průsmyků a zároveň se námořní pěchota vylodila v nejjižnějším přístavu země. Když spojené partyzánské a jihofloriankéjednotky rychle a bez velkých ztrát dobyly několik měst na jihu, zmizela ja-

kákoliv naděje vládního vojska na vítězství. Od té chvíle už jen vedlo ústupové boje, unavené oddíly couvaly po horkých, prašných silnicích k hlavnímu městu; po necelém měsíci se vládní vojáci opevnili v předměstských ulicích metropole. Po třech dnech bojů hlavní město padlo; diktátor se svou rodinou byl zadržen v automobilu na cestě k přístavu; o jejich osudu se později příliš nepsalo, ale mezi lidem kolovaly oxeroxované zajímavé fotografie, na něž se některé citlivější povahy nevydržely dívat."

6. Zátoka kormoránů

„V některých čtvrtích hlavního města se pořád ještě bojovalo, když starý Vieta nasedl do automobilu a vydal se na cestu k Zátoce kormoránů. Proplétal se ulicemi, které byly ucpané tanky, obrněnými transportéry a davy lidí. Na severním okraji města jeho vůz zastavila hlídka v jihoflorianských uniformách; naštěstí se ukázalo, že velitel je jeho bývalý student. Silnice na sever od města ještě nebyly moc bezpečné, a tak nabídl Vietovi, že ho k zátoce zaveze sám ve svém džípu.

Tábor tvořila rada dlouhých nízkých baráků na rozpálené písečné a skalnaté pláni nad mořem. Vládní vojáci už tábor opustili; mezi baráky zmateně bloudili po žhavém písku vychrtlí vězňové. Podle jejich svědectví vojáci předešlého dne odpluli na lodi, která čekala dole v přístavu. Viděli je nakládat na palubu těžké bedny; dalo se předpokládat, že to jsou písemnosti, které nestačili spálit, a že se jich budou chtít zbavit na moři.

Profesor se všech vězňů vyptával na Fernanda. Mnozí z nich jej v táboře potkali; Vieta se dozvěděl, že se jeho syn octl v táboře hned první den platnosti stanného práva, ale nikdo z vězňů nevěděl, co se s ním stalo. To bylo zlověstné, protože Vieta slyšel vyprávět o nákladačích, které v minulých nocích odvážely vězně z tábora a vracely

se prázdné. Nakonec se mu podařilo najít jistého Pabla, který s jeho synem několik týdnů pracoval ve skladišti. Nechal se tam zavést; budova vypadala zvenčí stejně jako všechny ostatní baráky, až na to, že byla bez oken. Profesor Vieta procházel dlouhým tmavým prostorem, kde se všude povalovaly jakési zatlučené bedny, železné tyče, kramle a velká klubka drátu. Došel až na samý konec a odtud se díval na obdélník doširoka otevřené brány, v němž jako na velké obrazovce svítil plavý písek a skály; v paprscích slunce, které pronikaly dovnitř, vířil jemný písek. Plechovou střechu nad Vietovou hlavou rozpalovalo slunce; profesorovi připadalo nepochopitelné, jak někdo v tak nesnesitelném vedru mohl vydržet déle než pět minut. Spoluvězeň jeho syna na něj čekal před skladištěm; když Vieta vyšel ven, vyprávěl mu, že Fernando ze všeho nejvíc trpěl tím, že nemůže psát. Nikdy si na nic jiného nestěžoval, po několika týdnech pobytu v rozpáleném skladu Fernando myslel jen na literaturu, zdálo se, že všechno ostatní mu připadá nedůležité. Jednou se Pablovi svěřil, že v posledních týdnech života na svobodě promýšlel román, a jeho spoluvězňovi připadalo, že jediné, po čem Fernando v táboře toužil, bylo, aby mohl svůj román napsat.

Psát však bylo v táboře přísně zakázané a dozorci dávali pozor, aby se žádnému vězni nedostal do ruky ani malý útržek papíru a ani kousek něčeho, čím by se dalo psát. Jednou se Fernandovi podařilo ukrást několik evidenčních listů; dozorci na ně nedávali tolik pozor možná proto, že byly po obou stranách potištěné, a nebyly tak moc vhodným papírem pro psaní; Fernando pak vstával brzy ráno ještě před budíčkem, a protože neměl tužku ani pero, v prvních chladných paprscích slunce, které vycházelo nad baráky, ryl hřebíkem do formulářů text své knihy; rozedrané papíry pak zahrabával za skladištěm do písku. Jednou ho kdosi udal a Fernando pak musel všechny papíry před důstojníkem, který na něj mířil pistolí, vyhrabat a spálit; za trest byl týden zavřený v tmavé izolační cele.

Pablovi připadalo, že Fernando bez pera a papíru trpí jako narkoman, kterému vzali jeho drogu, často ho přistihl, jak píše kovovou trubkou do písku před skladištěm písmena, která hned zahladil vítr, anebo jak čmárá neviditelné texty prstem po zdi. Po nějaké době Pabla převeleli jinam; Fernanda už nikdy neviděl.

V příštích dnech byl profesor Vieta na zakládajícím sjezdu Konzervativní strany zvolen jejím předsedou. Díky práci, která s tím byla spojená, už nemusel myslet pořád na Fernanda, ale při každém zazvonění telefonu se mu udělalo špatně ze strachu, že uslyší zprávu, že bylo nalezeno mrtvé tělo jeho syna. Ale tělo Fernanda Viety se nikdy nenašlo.

V prozatímním parlamentu sice měli převahu partyzánští velitelé a radikálové, ale ti byli tak rozhádaní, že se při volbě prezidenta nedokázali shodnout na společném kandidátovi. Tak se stalo, že Ernesto Vieta, kterého navrhla Konzervativní strana, nakonec bez větších potíží zvítězil, třebaže mu zpočátku nikdo nedával velké naděje. Vieta trávil většinu času v prezidentském paláci, pracoval dlouho do noci, a když skončil práci, chodil prázdnými chodbami paláce, kde potkával přízrak svého syna, anebo stál na balkoně a díval se na písek prázdného náměstí, svítící pod tmavými paláci v měsíčním světle."

7. Drát v moři

„Toho roku parta studentů z hlavního města slavila silvestra na jachtě, která kotvila u pásu ostrůvků, jež vroubí na dohled od pevniny severoflorianské pobřeží. Vzali si s sebou potápěčskou výstroj a po silvestrovské noci s šampaňským a rachejtlemi trávili první den nového roku tím, že si pod hladinou prohlíželi barevný a proměnlivý korálový útes osvětlený paprsky slunce, které zářilo přes mělké teplé moře. Jeden ze studentů se oddělil od ostatních

a pronikl hlouběji do jakési temné soutěsky, která se před ním otevřela. Ve světle elektrické svítilny se vynořovala svíjející se chapadla, civěly na něj velké kulaté oči, míhaly se vroubkované ploutve. Najednou uviděl zkroucenou tmavou linii, která se místy ztrácela v bílých a růžových chapadélkách sasanek a pak se znovu objevovala. Potápěč vsunul ruku mezi pulzující sasanky a nahmatal tvrdý kov. Zřejmě držel v ruce drát; zvedl jej nad sasankový záhon a uviděl, že záhyby drátu tvoří pečlivě vytvarovaná písmena psací abecedy. Sklonil se a s údivem četl: *Když se Ricardův automobil řítil k zelenému svahu Chapultepecu, ze zadního okénka se vyklonila temná postava se samopalem v ruce, třikrát za sebou se objevil prudký záblesk a ozvaly se tři krátké dávky.* Začal drát opatrně vyprošťovat z žahavého houští sasanek, přitom viděl, jak na svých nejistých nožkách prchají do tmy hejna drobných průsvitných krevet, které mezi sasankami žily, místy musel odtrhávat drát od škeblí, které k němu přirostly. Drát pořád nekončil, pořád se ve světle baterky nad vlnícími se sasankami vynořovala nová a nová slova a věty; udivený potápěč četl pod hladinou v průrvě korálového útesu vyprávění o honičce automobilů ulicemi Mexico City: fragment jakéhosi drátěného thrilleru. Po několika metrech se potápěč dostal k zašmodrchanému klubku, které bylo zarostlé vodními rostlinami; když se ho dotkl, jako bezhlesná snová exploze se rozstříklo do všech stran hejno rybek nejrůznějších barev a tvarů, které si v drátěné spleti udělaly hnízdo; za nimi důstojně vypochodoval rak poustevníček ve své ulitě. Pak potápěč sledoval drát opačným směrem a objevil druhé klubko; i v tomhle spletenci drátěných vět se zabydlely ryby, mořští plži a drobní korýši. Drát byl na několika místech prasklý a kolem klubka se v sasankách zachytilo ještě několik menších úlomků.

Student přivolal ostatní a společně vytáhli drát z vody. Položili jej na palubu vedle prázdných láhví od šampaňského; a chlapci a dívky v potápěčských úborech i v plavkách se seskupili kolem pod-

mořského drátěného textu, mezi jehož slovy bylo plno chaluh, škeblí a mrskajících se rybiček. Ustal vítr, hladina moře byla nehybná, jako by to byla podlaha obrovského sálu z hladkého modrého kamene. Začali drát opatrně rozmotávat; museli z něho vytahovat vodní rostliny, jejichž dlouhé vláčné stonky se proplétaly jeho záhyby, a odtrhávali přisáté mořské měkkýše; na rezavých obloucích vystupujících z mořských nánosů se v oslňujícím svitu slunce objevovaly kusy drátěných vět pojednávajících o trýznivé lásce a nenávisti, o extázi a ponížení, o démonech a umělých lidech, o zoufalství, pak zase věty líčící přestřelky a automobilové honičky nebo popisující malátnou atmosféru motelu u silnice a zatuchlý hotýlek v jakémsi velkém městě. Studentům se podařilo vyprostit ze spleti jeden konec drátu; tvořila jej věta *Diamanta zmizela za nízkým pobřežním skaliskem* a o kus dál byla ještě z drátu vytvarována písmena slova *Finis*; objevili zřejmě závěr textu. Vrhli se hned na druhé klubko; začali šátrat v jeho vlhkém a mazlavém nitru a za chvíli jedna dívčí ruka tahala ven druhý konec mořského drátu. Když jej očistili od slizu, ukázalo se nejprve slovo *Zajatec*, napsané trochu většími psacími písmeny; za posledním písmenem toho slova byl drát asi deset centimetrů rovný a pak z něho byla vytvořena další dvě slova, jméno, které všichni znali: Fernando Vieta. V tu chvíli každý z nich pochopil, že se dívají na cosi, co v drátěném textu nahrazovalo titulní stranu knihy, na název díla a jméno jeho autora. Našli pod mořskou hladinou knihu, jakou ještě nikdy nikdo neviděl, knihu, kterou v internačním táboře vytvořil z drátu národní mučedník, syn prezidenta republiky.

Drát byl hodně zkorodovaný, a tak se studenti rozhodli, že už s ním raději nebudou nic dělat, aby jej ještě víc nepoškodili. Ještě týž den večer ležel spletenec drátěných vět, dosud vydechující mořské vůně a ukrývající mrtvolky drobných mořských živočichů, na koberci v prezidentově pracovně. Fernandův otec seděl vedle něj, i on se bál rozvinout křehký drát, a tak jen přejížděl konečky

prstů po slovech, do kterých zohýbaly drát ruce jeho syna v nesnesitelném vedru skladiště. Fernando tedy nakonec přece jen přelstil dozorce; našel v táboře věc, která byla zároveň perem i papírem. Ernesto Vieta si vzpomněl, jak se v šeru skladiště povalovaly kotouče smotaného drátu; zřejmě jednoho dne Fernanda napadlo, že by mohl drát použít jako tuhý inkoust, který nepotřebuje žádný papír, žádný podklad, na nějž by se nanášel. A prezident si představil svého syna, jak v koutě skladiště drát donekonečna trpělivě ohýbá a mění jej v dlouhou šňůru slov. Je možné, že drát nikam neschovával, nechával jej povalovat se ve skladišti všem na očích; žádného vojáka asi nenapadlo, že by se v něm mohlo skrývat literární dílo. Pravděpodobně si některý z velitelů všiml drátěného textu, až když na konci války v táboře ničili všechny dokumenty; naložili jej na loď spolu s ostatními věcmi, které bylo nutné odstranit, a shodili jej do moře. A profesor Vieta si také představoval, jak byl asi Fernando šťastný, když se mu navzdory strážcům podařilo dokončit své dílo. Pokoušel se v představách umístit výraz štěstí na Fernandovu tvář, ale neviděl svého syna tolik let, že vlastně nevěděl, jak vypadal; vynořovala se jen tvář desetiletého chlapce, která se mu usídlila v paměti."

8. Konzervátorský ústav

„Drátu se ujali restaurátoři a v příštích třech měsících jej ošetřovali, promazávali oleji a opatrně centimetr po centimetru rozvinovali na podlaze velkého sálu Státního konzervátorského ústavu. Postupně se objevoval Fernandův text a konzervátoři byli zaskočeni tím, co četli. Ale jejich úkolem nebylo posuzovat román prezidentova syna, a tak na pravidelných schůzkách se starým Vietou o svých pocitech mlčeli. Navrhli prezidentovi, že dílo jeho syna rozstříhají na jakési řádky, které by byly přibližně metr dlouhé, a ty pak umís-

tí na panely, které by tak utvořily stránky velké knihy, ale prezident takový zásah do drátěného díla nedovolil. A tak rozmotané a zrestaurované úseky drátěného textu kladli podél zdi hlavního konzervačního sálu, který měl kruhový půdorys; Fernandova kniha dostával tvar spirály, jež rostla dovnitř a svým vnějším okrajem přibližně kopírovala obvod kulatého sálu, který měl průměr třicet metrů. Mořské vůně postupně vyprchávaly, nahrazovaly je pachy konzervačních prostředků.

Prezident si každý den našel chvíli, aby se nechal zavést automobilem do konzervátorského ústavu a podíval se, jak práce pokračuje; pokaždé klečel na podlaze a mnohokrát četl pasáž, která od jeho včerejší návštěvy přibyla; někdy to byl celý metr obnoveného textu, jindy třeba jen dvacet centimetrů. A obrazy z Fernandova díla se usazovaly v jeho mozku a vyvstávaly s bolestivou naléhavostí, když seděl na jednání vlády, se zřetelností halucinace se mu drátěné věty zjevovaly v mezerách mezi řádky spisů, které mu předkládali k vyřízení. Za takových okolností se jen těžko soustřeďoval na práci a čím dál častěji přenechával státní záležitosti svým poradcům. Postupně se množily stížnosti na jeho nečinnost. Ale v té době o vylovení drátěného rukopisu jeho syna, umučeného minulým režimem, psaly denně všechny noviny a dojemný příběh probudil obrovské sympatie a lásku k prezidentovi, zejména v nižších vrstvách, kde byl dřív skoro neznámý. Teď se na tržištích prodávaly barvotiskové portréty a sošky prezidenta a jeho syna, které tu stály mezi svatými obrázky a figurkami Panny Marie Guadeloupské z umělé hmoty, mladí lidé nosili tričko s portréty obou Vietů. Konzervativní straně se takové vzedmutí citů hodilo; posilovalo se tím postavení vlády, které bylo ve zmatcích poválečné doby dost nejisté, a dokonce ani opozice, kterou tvořili příslušníci radikální strany a bývalí partyzáni, se proti prezidentovi, který získal takovou lásku lidu, neodvážila nějak výrazněji vystoupit.

Celý národ nedočkavě čekal, až restaurátoři skončí svou práci. Všichni kromě prezidenta a týmu sedmi konzervátorů očekávali, že se objeví velké dílo pojednávající o boji za svobodu proti tyranii, dílo, z něhož se budou recitovat úryvky při slavnostních příležitostech a jehož věty se budou tesat do podstavců pomníků. Prezident zakázal, aby kdokoliv cizí vstoupil do konzervátorského ústavu před ukončením prací. Novináři sice každý večer čekali u zamčeného vchodu do ústavu a vrhali se s mikrofony na každého, kdo vyšel ven, ale restaurátoři zachovávali slib, který dali prezidentovi, a o díle, jež pomalu odvinovali z podmořského spletence, mlčeli.

Ještě během restaurátorských prací Vieta prohlásil, že nechá vybudovat mauzoleum nad symbolickým prázdným náhrobkem svého syna a že součástí budovy se stane také místnost, kde bude s konečnou platností originál drátěné knihy uložen. Všechna nakladatelství usilovala o právo *Zajatce* vydat; prezident po dlouhém váhání postoupil autorská práva nakladatelství Zlatý věk. Ve smlouvě stálo, že kniha bude vydána v trojí podobě, jednak vytištěná běžnými literami, jednak jako faksimile drátěného originálu, ve kterém budou řádky na stránkách tvořit reprodukované úseky drátu, a jednak jako jediná dlouhá stránka, papírový pás, na kterém bude faksimile drátěného textu bez přerušení vcelku: papírový pás bude svinut do kotouče a na okrajích připevněn po vzoru dávných svitků k dvěma tyčkám; čtenář jej bude postupně převíjet z jedné tyčky na druhou.

Začátkem srpna byl konečně zrestaurován poslední kousek drátu, na podlaze sálu v konzervátorském ústavu ležela téměř dokonalá spirála Fernandovy knihy. Její poslední zákrut, který tvořila věta *Diamanta zmizela za nízkým pobřežním skaliskem*, pronikl skoro až do středu místnosti; za slovem *Finis*, kterým drát končil, zůstalo jen prázdné místo ve tvaru nepravidelného kruhu o průměru asi dvacet centimetrů. Na některých místech byl bohužel drát porušen; prezident nechal poslat tři výpravy profesionálních potápěčů ke

korálovému útesu; ti vylovili ještě pár fragmentů vět, které zapadly mezi sasanky, ale několik chybějících kusů se nikdy nepodařilo najít. Všechny tři verze knihy zakrátko vyšly v mnohatisícovém nákladu a v den vydání se před knihkupectvími začaly tvořit fronty ještě za tmy. Do večera byla kniha rozebraná a nakladatelství začalo připravovat dotisk."

9. Národ čte Zajatce

„Kniha však vyvolala zklamání a vzbudila rozpaky a úžas. Namísto netrpělivě očekávaného románu o boji za svobodu dostali čtenáři podivný příběh, jehož smysl nikdo nechápal. Bylo dokonce obtížné pojmenovat jeho žánr; děj knihy se odehrával, tak jako *Vesmírná odysea*, v roce 2001, a tak kritici nakonec rozhodli, že román je vlastně *science-fiction*. Nesrozumitelnost a bizarnost Fernandova románu nijak nepoškodila kult Viety otce a syna u lidových vrstev – byly to vlastnosti, které patřily k sakrálnímu světu, a kult Viety otce a syna v těchto vrstvách dostával náboženský charakter. Na vesnicích a ve slumech, které obklopovaly velká města, se sice *Zajatec* nečetl (stejně jako by se tu nečetl román o národním boji za svobodu), ale novinové výstřižky s úryvky z Fernandova románu se začaly objevovat vedle obrázků prezidenta a jeho syna, které už byly přišpendlené na domácích oltářících. A lidé, kteří tu žili, slabikovali nesrozumitelné věty, jež pro ně nebyly úplně beze smyslu, protože si do nich vkládali svou potřebu uctívání, lásky a naděje.

Vzdělanější vrstvy přijaly Fernandův román daleko hůř. Vzdělanci si předem představovali, jak se obrazy revolučního boje budou spojovat s velkým osobním tématem, nejspíše milostným. Motiv ujařmení se v románu – jak už naznačoval sám název – skutečně vyskytoval, byl tu i motiv lásky, ale jak vyprávění o touze hlavního hrdiny po svobodě, tak příběh o jeho láskách byly tak vzdálené obra-

zu, který se z nedočkavosti zrodil v mnoha hlavách, že to vypadalo, jako by Fernando očekávání čtenářů předem znal a ve svém díle si z něho udělal legraci. Vzdělanci by román dokázali přijmout, kdyby měl podobu obtížně uchopitelného, beztvarého proudu vnitřního monologu, který rozbíjí kontury věcí, souvislost děje a jednotu osoby; pak by se jednoduše prohlásilo, že jde o *modernistické dílo*, a román by tak snadno mohl být zařazen na určité místo; a kromě toho by nebylo nesnadné modernistické psaní zideologizovat – řeklo by se, že jde o protest proti klasickým formám, které minulý režim v umění podporoval, a boj za osvobození výrazu by se představil jako dílčí zápas v národním boji za svobodu. Ale Fernandův drát byl zohýbaný do slov, která se střetězovala do klasických period, jimiž Fernando dlouze a podrobně popisoval postavy a místa a líčil sice podivný, ale zcela souvislý děj. Bylo zřejmé, že při ohýbání drátu do tisíců a tisíců slov si Fernando musel rozedřít prsty do krve a že mu psaní knihy působilo nevýslovnou bolest. Mnozí čtenáři si jej představovali, jak v žáru skladiště zkrvavenýma rukama vytváří nová a nová slova, a říkali si: ‚Proč tak trpěl kvůli *něčemu takovému*?' Málokdo z nich dočetl *Zajatce* až do konce."

10. Názory kritiků

„Literární kritici si se *Zajatcem* věděli rady stejně málo jako všichni ostatní. K jejich povolání však patří, že musí umět něco napsat o čemkoliv, a tak se v novinách a literárních časopisech blízkých vládní straně začaly objevovat zdvořilé recenze, z nichž jedny chválily formální vytříbenost románu a jiné mu zase vnucovaly nějakou myšlenku; v posledním odstavci obvykle kritik projevil politování nad tím, že tragické okolnosti vzniku knihy autorovi nedovolily, aby v konečné verzi odstranil její nedostatky, a učinil z ní skutečně výjimečné dílo. Autoři recenzí tak dávali najevo, že

se jim román vlastně nelíbí; jejich pokrytectví si však našlo špatné důvody, protože podle všeho byla drátěná kniha zcela dokončené dílo, které autor dlouho přepracovával; drát zohýbaný do slov bylo možné narovnat a znovu ohnout, a stav drátu jasně svědčil o tom, že Fernando text mnohokrát přepisoval, mnohokrát smazával slova a znovu drát ohýbal při hledání správného výrazu, který mu unikal.

Kritikům z časopisů, kolem kterých se sdružovali příznivci minulého režimu, sice připadalo trochu nevkusné, aby psali odmítavé recenze na knihu, jejímž autorem byla jedna z obětí diktatury, v jejíž éře se měli tak dobře, také oni však projevovali pokryteckou lítost nad tím, že mladý spisovatel nemohl plně rozvinout svůj talent. V jejich článcích se takové konstatování obvykle objevovalo hned v prvním odstavci a zbytek článku už byl věnován jen výčtu údajných nedostatků díla – muselo být příjemné podrobně líčit, jak špatným spisovatelem byl syn současného prezidenta, kterého nesnášeli a který jimi zjevně pohrdal.

Tak se drátěné dílo nalezené na mořském dně stalo po svém knižním vydání předmětem nepochopení a nezájmu a posléze mdlé debaty, jež nikoho nevzrušovala, ani ty, kteří se jí účastnili; byla pro ně především příležitostí k prohlašování loajálnosti, zlomyslnému popichování, vyřizování letitých účtů, podlézání, exhibicionismu, napravování reputace, výsměchu a ještě k několika podobným pošetilostem či podlostem. Snad by se našel někdo, kdo by román dokázal přečíst bez předsudků, mezi mladými lidmi, které nezajímaly spory jejich otců a netoužili po tom, aby jim rozuměli, ale mladým lidem se nechtělo číst knihu, která se přes svou neuchopitelnost stala oficiálním dílem režimu už jen tím, že jejím autorem byl prezidentův syn a hrdina odboje. A tak možná v celé Severní Florianě jen nějaký stařec, kterému už byly lhostejné politické spory, četl Fernandovu knihu takovou, jaká byla, a porozuměl jí, pochopil, že dílo je krystalickým růstem obrazů v podivné hraniční

oblasti mezi říší nicoty a říší smyslu. Pokud se takový člověk našel, nezanechal o své četbě žádné svědectví.

Vládní strana se však nechtěla jen tak vzdát díla národního hrdiny, který zemřel v boji za svobodu. Okolnosti, za nichž dílo vzniklo, je předurčovaly k tomu, aby se dílo stalo nástrojem propagandy, a na jeho skutečném obsahu vlastně až tak nezáleželo. Bylo jen třeba v něm najít věty, které by bylo možné použít při udělování státních vyznamenání a které by se daly tesat do podstavců pomníků; a takové věty se snadno našly, samozřejmě se ukázalo, že téměř jakákoliv věta, jež se vytesá do mramoru, bude vyslovovat ten význam, který od ní požadujeme. Fernandův otec se takovým interpretacím nebránil; věděl, že jde o násilí spáchané na díle, které jeho syn napsal, ale věděl také, že na tom vůbec nezáleží; Fernando musel ve skladišti předvídat, jaký bude mít jeho kniha osud, pokud jeho drát někdo najde, a jistě to pro něj bylo tou nejlhostejnější věcí na světě. Ale i starý Vieta se s dílem minul stejně jako ostatní; znal román svého syna nazpaměť, ale četl ho jen jako svědectví a jako náhražku vyhaslých vzpomínek; rozpoznával v rytmu vět Fernandovy zapomenuté pohyby, posunky a výrazy tváře, z proudění řeči nezřetelně vyvstávala gesta, která nikdy nepoznal; vytvářel tak z proudů a sil jazyka synovu podobu, kterou vlastně neznal…

Marius se domníval, že Hector líčil reakce různých lidí na dílo, jehož obsah zůstane neznámý, a poznamenal, že podobný postup rád používal Henry James, kterého měl rád. Ale Hella se usmála a řekla, že Hector se k tak složitým trikům neuchyloval; jeho vyprávění bylo prostší. Poté co se zmínil, jak Zajatce přijaly různé skupiny obyvatel Severní Floriany, poctivě Helle celý obsah románu Fernanda Viety převyprávěl – s výjimkou těch částí, jejichž drátěný zápis se nenašel; Hector byl sice klasickým vypravěčem, který vidí do hlav svým postavám, ani on však nedohlédl pod písek na dně Tichého oceánu, kde ležely ztracené kusy Fernandova drátu. A je zvláštní, dodala ještě Hella, jak se svět Fernandovy či Hectorovy

science-fiction z šedesátých let podobal současnosti; leccos z toho, co předpověděl, se vyplnilo, i když některé fantastické motivy (jako třeba průmyslová výroba umělých lidí) se přece jen ještě nestaly skutečností. Hector z nějakého důvodu se už nikdy nechtěl k ničemu z toho, co kdysi vymyslel pro nemocnou Hellu, vracet a odmítal své vyprávění zapsat, ale Hella jeho příběh několikrát převyprávěla svým přátelům – a přiznala se Mariovi, že v té části příběhu, kterou tvořil Fernandův román, do děje postupně vnášela některé moderní vynálezy, které v době, kdy příběh od Hectora slyšela, ještě neexistovaly, a Hectorovo tušení jen kroužilo v jejich blízkosti. Marius se nemohl dočkat a prosil Hellu, aby pokračovala ve vyprávění."

Zajatec I

1. Stavba

„Svět, který v drátěném románu líčil Fernando Vieta, řekla Hella, se tedy podivuhodně podobal světu naší přítomnosti, lišil se od našeho světa vlastně jen tím, že v něm dospěl na daleko vyšší úroveň rozvoj umělé inteligence a po celé planetě se začala šířit výroba umělých lidí, a pak ještě tím, že nějakou dobu před začátkem děje románu došlo k zvláštní události: přišlo se na to, že démoni starých náboženství a pohádkových příběhů nejsou jen bájná stvoření, ale že skutečně existují. Severoflorianské literární kritiky přítomnost těchhle dvou motivů dost rozčilovala; nevadilo by jim, kdyby Vieta napsal klasickou science-fiction, nebo příběh o démonech, anebo směs obojího, ale nevěděli, co si počít s tím, že oba motivy byly zcela nepatřičně vetkány do vcelku realistického příběhu, který, jak se domnívali, by se bez nich dobře obešel.

Děj románu začínal v nejmenovaném velkoměstě kdesi na severozápadě Spojených států. Hlavní postavou byl Leo, bylo mu třicet dva let a už deset let žil ve spokojeném manželství s Patricií, se kterou začal chodit už na střední škole; děti prozatím neměli. V dětství a ještě na střední škole chtěl být malířem, udělal zkoušky na akademii, ale po roce studií se rozhodl přestoupit na obor designu; v době, kdy děj románu začínal, byl už Leo úspěšným a známým designérem a bytovým architektem. Jednoho dne Leo objevil v poště dopis, na jehož obálce uviděl jednoduchou kresbu delfína vyskakujícího nad mořskou hladinu; prostor mezi prohnutým tělem delfína a mořem vyplňoval polokruh vycházejícího slunce s pěti paprsky. Leo ten obrázek znal, stejně jako jej znaly miliony lidí na celém světě. Byl to znak firmy Dolphin a bylo možné jej vidět v mnoha zemích několika

světadílů na průčelí obrovských betonových hal, jež většinou vyrostly v blízkosti velkých měst a v jejichž vnitřku seděly za dlouhými stoly stovky dělníků, kteří montovali součástky pro počítače. V posledních letech firma investovala velké sumy do vývoje umělé inteligence a byla jedním z prvních podniků, kterým se podařilo snížit výrobní cenu robotů podobajících se někdy k nerozeznání lidem natolik, že už si je mohly dovolit kupovat i bohatší domácnosti.

Majitel firmy Edward Willis byl místní rodák; před několika lety nechal postavit ve městě velký obchodní a administrativní komplex, kterému se říkalo prostě Stavba. Leo si vzpomněl, jak se při slavnostním otevření řečnilo a jak tehdy Willis prohlásil, že Stavba je jeho dar městu, ve kterém vyrostl a udělal první krůčky své kariéry. Přestěhoval do Stavby nejvyšší ústředí své firmy, ale málokdo je viděl (říkalo se, že to jsou jen tři místnosti zařízené starožitných nábytkem) a nevědělo se ani, v které části Stavby se vlastně nachází. Willis asi uměl stavět jen obrovité budovy, a tak koupil a nechal strhnout rozlehlý blok domů a Stavbu vybudoval na jeho místě jako spleť pasáží s mnoha ochozy a visutými galeriemi, jejíž prostor protkávaly vodorovné i šikmé mosty, skleněné tunely a pohyblivá schodiště; všechny ty průchody odpoutané od země a osázené řadami nesčetných světel se při pohledu zezdola všelijak křížily a protínaly a vytvářely hvězdicovité ornamenty. Ke zdem se tiskly široké skleněné roury, v nichž bez ustání jako táhla v pístech jezdily nahoru a dolů válcovité výtahy. Kdo procházel pasážemi, mohl sledovat, jak se na hladkém mramoru a skle stěn neustále proměňují skvrny bledých barev, odlesky neonových nápisů nad obchody a bary. V přízemí pasáží a na spodních galeriích se nacházely restaurace a bary, kavárny, kina, divadla a luxusní obchody, ve vyšších patrech byly advokátní a realitní kanceláře a měly tu sídla různé firmy. Pasáže se na několika místech rozšiřovaly do rozlehlých hal, které byly nahoře zakončeny lehce klenutou kovovou mříží, do níž byly vsazeny tabulky silného nazelenalého skla.

Dopis, který byl v obálce, měl jen dvě řádky, napsané na počítači; obsahovaly prosbu o schůzku; podpis tvořilo jediné slovo: Willis. Leo doufal, že půjde o zakázku, a protože s nabídkou práce od jednoho z nejbohatších lidí na Zemi nebylo radno otálet, zavolal hned na telefonní číslo, které bylo v dopise uvedeno. Když řekl své jméno, zdvořilý mužský hlas, který patrně patřil některému z Willisových tajemníků, ho požádal, aby odpoledne v pět hodin čekal v hlavní hale Stavby u dveří, které jsou hned vedle výlohy proslulého klenotnictví. Leo byl tak nedočkavý, že ten den nebyl schopen nic udělat, a už v půl páté přešlapoval na domluveném místě. Trvalo mu dlouho, než dveře našel; nebyl na nich žádný nápis, žádná jmenovka, a dokonce ani žádný zámek nebo klika; jen čtyři úzké škvíry v hladké mramorové stěně naznačovaly, že by tu snad mohly být nějaké dveře. Přesně v pět hodin viděl, jak mramorový obdélník, ohraničený štěrbinami, o trochu ustoupil dozadu a pak se bezhlesně zasunul do zdi. Leo se překvapeně díval na malou místnost s fialovými tapetami a s velkým zrcadlem nad fialově polstrovanou pohovkou; před levým okrajem pohovky stál na tenké nožce kulatý mramorový stolek s karafou a koňakovými skleničkami a před pravým okrajem snědý mladík v žaketu, s rovnými černými vlasy, pečlivě sčesanými dozadu; Lea napadlo, že symetrie scény má za následek, že mladík vypadá jako pomalovaná socha. Všiml si ještě dlouhé svislé řady perleťových tlačítek vystupujících z tapety; teprve pak si uvědomil, že stojí před výtahovou kabinou. Vstoupil dovnitř a dveře se za ním opět bez jediného zvuku zavřely; v tom okamžiku zcela utichl hukot pasáže. Muž v žaketu gestem, při kterém se pohnula jen hlava a pravá ruka, pokynul Leovi, aby se posadil na pohovku; pak stiskl nejvyšší tlačítko; když se dala kabina do pohybu, opět strnul v nehybném postoji s rukama na břiše.

Lea napadlo, jestli muž v žaketu není jednou z umělých bytostí, které se vyráběly ve Willisových továrnách. Seděl na měkké, takřka neznatelně se chvějící pohovce a pozoroval, jak se před ním míhají

zavřené dveře; ve vyšších patrech se kabina osvobodila z neprůhledného krunýře zdí a vklouzla do skleněného tubusu, Leo teď pod sebou viděl jako stěny velkých akvárií zelené klenby hal; vzpomněl si přitom, jak nesmírně vysoko mu připadalo kovové žebroví, když se na ně díval zezdola z pasáže. Cítil vzrušení, když si pomyslel, že se možná octne v tajemné Willisově kanceláři. Viděl teď také poprvé Stavbu vcelku a uvědomoval si, jak je uspořádaná. Vnitřní část Stavby obklopoval o mnoho vyšší prstenec budov. Leo se z ulice často díval na vnější pás Stavby; jeho budovy byly různě vysoké a v poměru jejich výšek nebylo asi možné najít nějakou pravidelnost – zdálo se, že architekt chtěl, aby obrys Stavby zdálky vypadal jako silueta rozpadlých hradeb nějakého gigantického hradu. Jedna z budov vyčnívala vysoko nad všechny ostatní a připomínala strážní věž zabudovanou do opevnění. Leo se ji teď snažil najít, ale nikde ji neviděl. Pak si uvědomil, že kabina výtahu stoupá podél její zdi."

2. Skleněné hnízdo

„Kabina se měkce zastavila a její dveře se otevřely. Leo vstoupil do nepříliš velké haly bez oken, ztlumené světlo starodávného lustru se lesklo na tmavozeleném žilkovaném mramoru, kterým byly obloženy zdi i strop. Leo se otočil a zjistil, že i za ním je teď už jen mramorová stěna; chvíli mu trvalo, než našel škvíry, které vyznačovaly obrys dveří, jimiž právě prošel. Do protější zdi byla zabudovaná jednoduchá nízká kašna, také ze zeleného mramoru; crčení pramínků, které se postupně třepily a tenčily v kaskádě pěti mís, až dopadly do mělkého bazénku, bylo jediným zvukem, který Leo slyšel. Po každé straně kašny stála pohovka potažená černou kůží. Rozpačitý Leo se rozhodl, že si na jednu z nich sedne, ale ještě než k ní došel, rozzářil se náhle ve zdi po jeho levici obdélník

oslnivého bílého světla. Ze světelné záplavy se vynořila vysoká ženská postava a s úsměvem podávala Leovi ruku.

Leo ji hned poznal, byla to Vanessa, Willisova osmadvacetiletá dcera; a v tom okamžiku mu došlo, že podpis na dopisu nemusel patřit Edwardu Willisovi. Když se před dvěma týdny v čekárně u zubaře probíral hromadou ohmataných časopisů, které ležely na stolku, našel skoro v každém z nich nějakou Vanessinu fotografii: Vanessa Willisová na zahradní slavnosti, na plese, na premiéře opery… Vanessa mu řekla, že obdivuje jeho práci a byla by šťastná, kdyby pro ni navrhl zařízení jejího bytu. Byt zaujímal celé poslední patro nejvyšší věže Stavby. Provázela ho obvodovými pokoji; uprostřed bytu bylo ještě jádro, které tvořily jakési uměle osvětlené prostory; Vanessa řekla, že tam jsou místnosti pro služebnictvo, různá technická zařízení, kuchyně a spíže. Budova měla ocelovou konstrukci, na kterou byly vnější stěny zavěšené; proto mohly být celé ze skla. A tak Leo procházel pokoji, jejichž jednu stěnu tvořila zamračená obloha jako fantastická, proměnlivá tapeta, a čím dál víc ho okouzlovalo jak skleněné hnízdo vysoko nad střechami města, tak žena, která ty světelné prostory, zřejmě zcela sama, obývala. Myslel si vždycky o jediné Willisově dceři, jejíž fotografii tu a tam zahlédl v časopisech, že je povrchní snobka, ale když ho teď provázela místnostmi zaplavenými měkkým světlem, ptala se ho na jeho mínění a pozorně mu naslouchala, řekl si, že trpěl hloupými předsudky o milionářských dcerách a že Vanessa je vlastně skromná, milá a vzdělaná žena.

Skleněné stěny zaplňovala odshora až dolů pošmourná obloha (ve městě bylo skoro pořád zataženo), jen když Leo přistoupil těsně ke sklu, vynořily se docela dole střechy města jako šedé kry. Když se ho v jednom z pokojů Vanessa zeptala, jak se mu líbí moderní skleněná váza, za kterou zřejmě nedávno zaplatila velkou sumu peněz, Leo nedokázal lhát a řekl, že podle něho je ošklivá. Vanessa vázu beze slova zvedla a pustila na podlahu; spokojeně se podíva-

la na střepy a pak zmáčkla zelené tlačítko na desce psacího stolu (Leo si už dřív všiml, že podobná tlačítka se nacházejí na mnoha místech bytu). Téměř okamžitě se objevil snědý atlet v žaketu, který se natolik podobal muži ve výtahu, že si Leo chvíli myslel, že je to táž osoba. Vanessa mu poručila, aby střepy uklidil; pak se obrátila k Leovi a řekla mu, že je ochotná rozbít všechny věci v bytě, když se mu nebudou líbit.

Leo s úsměvem odpověděl, že to nebude třeba; asi třetina věcí bude moci zůstat. Když na své cestě pokoji procházeli kolem psacího stolu z tmavého leštěného dřeva, Vanessa se zastavila, vytáhla z jedné zásuvky šekovou knížku a vypsala šek. Když jej podávala Leovi, řekla, že je to samozřejmě jen záloha; částka, kterou napsala, však byla o dost vyšší, než o jaké Leo uvažoval jako o honoráři za celou práci. Vanessa měla jedinou podmínku, trvala na tom, aby Leo pracoval přímo v jejím bytě; těšila se, že bude moci sledovat jeho práci, a zařídila mu v jednom z pokojů ateliér."

3. Leo ve věži

„A tak Leo trávil příští dny ve Vanessině skleněné věži. Protože měkké chladné světlo a měnící se skvrny mraků už teď ovládaly život všech věcí v bytě, rozhodl se, že nábytek, kterým zařizoval pokoje, podřídí jejich vládě: stavěl k oknům vysoké štíhlé předměty jednoduchých tvarů a jasných barev, vázy, květináče a lampy, a pozoroval, jak činí do proměnlivé oblohy, zatímco k zadním stěnám postavil členité a oblé skříně z leštěného dřeva, jejichž plošky přenášely hry světla až do hloubky místností. Zpočátku žádal Vanessu o souhlas s každým nápadem, ale když nikdy žádný neodmítla, přestal se jí ptát. Protože byl také známý jako módní návrhář, požádala ho jednou Vanessa, aby jí navrhl domácí oblek, a Leo nakreslil jednoduché volné šaty z oranžového hedvábí. Dělalo mu radost, když pak viděl,

jak se před šedými plochami pohybuje jasně oranžová postava, jako by šla po břehu studeného moře; a když se zastavila, vypadala jako jedna z vysokých váz, které do bytu nechal postavit. V takových chvílích si Leo říkal, jak se mu bude stýskat, až jeho práce ve věži skončí. A protože ve skleněné věži vládlo dokonalé ticho – hluk města sem nedoléhal, komorníci nemluvili a zvuky kroků pohlcovaly koberce –, Leo slyšel už z vedlejší místnosti šustění hedvábí, když Vanessa přicházela, aby se podívala, jak pokračuje jeho práce.

Jako postavy z němého filmu se v obytných pokojích pohybovali atletičtí komorníci v tmavých oblecích s bílými náprsenkami a pak zase mizeli v uzavřené střední části bytu, kam se Leo nikdy nedostal; bylo jich snad šest nebo sedm, devět nebo dvanáct, Leovi se pletli a nikdy je nedokázal spočítat. Vynořovali se jako džinové z arabských pohádek ve dveřích pokoje téměř okamžitě poté, co Vanessa zmáčkla jedno z nesčetných zelených tlačítek, která zřejmě rozblikala světelný signál v některé z vnitřních místností. Leo užasle pozoroval, jak ve svých černých oblecích a bělostných košilích vykonávají i ty nejšpinavější práce komorných a služek. Jednou se Vanessy zeptal, jestli to nejsou automaty, které vyrábí její otec, ale Vanessa se smála a říkala, že to jsou zcela určitě živí lidé. Leo projevil údiv nad tím, že si nenajdou nějakou důstojnější práci, a Vanessa jen řekla: ‚Dostávají vyšší plat než ředitelé otcových závodů.‘

Každé ráno v devět hodin přijížděl pro Lea výtah s mlčícím a nehybným komorníkem. Leo vždycky už stál v hale a nemohl se dočkat, těšil se na rychlé bezhlesné klouzání výtahu, na chvíli, kdy kabina vylétne ze tmy jako střela a pod ním se rozprostřou střechy, skleněné klenby, věžičky, vnitřní terasy a všelijaké výstupky a prolákliny Stavby jako uzavřené visuté město, které před okolním světem dokonale skrýval pás vysokých vnějších budov; těšil se, až se rozevřou dveře výtahu a přijde ho přivítat věčně usměvavá Vanessa, těšil se na svou práci v prostorách zalitých klidným svět-

lem, které dopadalo i na papíry na pracovním stole, a jak se mu zdálo, šeptalo mu své sny a vedlo jeho ruku, když kreslil návrhy. Často zůstával ve skleněné věži po skončení práce a nad skleničkou vína s Vanessou probírali jeho výkresy z toho dne. Jejich rozhovory se brzy neomezovaly jen na zařízení bytu; a jednoho večera se Vanessa Leovi přiznala, že píše knihu a že by moc stála o to, aby si poslechl pár stránek a řekl jí svůj názor. Leo rozpačitě souhlasil; ukázalo se, že Vanessin výtvor je psychologický román, který se odehrával na palubě velké lodi plující z Evropy do Ameriky, zdálo se, že hlavními postavami jsou rozvedená osmatřicetiletá žena, její sedmnáctiletá dcera a jakýsi lodní důstojník. Leo příliš literatuře nerozuměl a ani moc nepochopil děj, a tak Vanesse román neurčitě pochválil; jeho klientce to zřejmě stačilo."

4. Oslava narozenin

„Jeho pochvala však bohužel měla za následek, že mu pak Vanessa ze svého díla předčítala skoro každý den; Leo začínal být mrzutý, předstíral zájem, ale Vanessino zdržování mu vadilo čím dál víc. Uvědomil si, že ho začínají dráždit i jiné věci, Vanessino neustálé nahlížení do jeho pracovny, její věčný úsměv a obdiv ke všemu, co řekl… Ale zároveň si vyčítal, že je k ní nespravedlivý, snažil se k ní chovat vlídně a román jí vychvaloval čím dál víc, i když ho moc neposlouchal a při předčítání přemýšlel o své práci. Jednou ho Vanessa požádala, aby se u ní zdržel o něco déle; prozradila mu, že toho dne má devětadvacáté narozeniny a pořádá malou oslavu. Leovi to nebylo příjemné; chystali se jít s Patricií do kina; také neměl náladu na společnost a cítil rozmrzelost při představě, že bude muset konverzovat s neznámými lidmi. Viděl však, že Vanesse hodně záleží na tom, aby zůstal, a tak zatelefonoval ženě, že se večer musí ve Stavbě zdržet.

V sedm hodin přišel komorník k jeho pracovnímu stolu a zavedl ho do jednoho z pokojů. Za oknem už byla tma; na konci stolu seděla Vanessa v dlouhých, měňavě zelených šatech s náhrdelníkem z velkých perel; místnost byla osvětlená křišťálovým lustrem; jeho odraz se za Vanessinými zády vznášel nad nočním městem jako podivná kosmická loď. Stůl byl kupodivu prostřený jen pro dva. Leo se cítil stísněně; zeptal se, kde jsou ostatní, a Vanessa řekla, že nikoho jiného nepozvala. Rozmluva vázla, Leo se cítil čím dál hůř, čekal už jen na chvíli, kdy bude moci jít domů, aniž by svým odchodem Vanessu urazil. Jeho klientka se rozhodla uspořádat mořskou hostinu, a tak komorník přinášel na stůl talíře s chobotnicemi, sépiemi, krevetami, mušlemi, ústřicemi a langustami. Leo mořskou havěť příliš nemiloval, a když se teď díval na mrtvá těla na talířích, připadalo mu všechno to experimentování přírody s nečleněnými chapadly a s vnější kostrou jako nezodpovědné a hloupé; jedinou omluvou bylo, že výsledky svých pokusů příroda raději nechala schované pod hladinou. Nabodával kousky na vidličku a dával je do úst; po nějakém čase začal cítit, že mu nesrozumitelné chutě všech těch bezobratlých živočichů začínají být odporné, a polykal je jen s velkou námahou.

Zrovna si vložil do úst měkké tělíčko krevety vyloupnuté z krunýře, když uviděl, že Vanessa odložila vidličku, vstala a zamířila k němu. Klekla si před ním a položila mu hlavu do klína. Leo byl tak překvapený a vyděšený, že zapomněl krevetu, která mu ležela na jazyku, rozkousat a spolknout. Vanessa zvedla obličej a řekla mu svým obvyklým klidným hlasem, že ho miluje. Těsně vedle její hlavy ležel na míse a civěl na něj očkama na stopkách cihlově červený krab, a Leo nechápavě, s přihlouplým výrazem zíral na ty dva obličeje, které se k němu společně obracely. Pak zděšeně pozoroval, jak Vanessa ručkuje po jeho pažích vzhůru; když se její hlava vynořila před jeho tváří, přisála se svými rty na Leova ústa. Leo se nedokázal pohnout, na Vanessiných rtech ucítil slané a kyselé zbytky ústřice pokapané citronem, najednou měl pocit, že bytost, která se k němu tiskne, také

patří k mořským živočichům, kteří leželi na stole, že vystoupila z mořských hlubin v čele jejich průvodu; připadalo mu, že kreveta v jeho ústech, za níž se teď snažil proniknout přes jeho sevřené rty a zuby Vanessin neodbytný jazyk, je mořský červ, který do něho už přelezl z Vanessiných úst, a v tu chvíli už ji vůbec nedokázal spolknout, nejraději by ji vyplivl, ale v téhle situaci to nešlo; začal cítit panický strach, že živočichové na stole se přidají ke své paní, obsypou ho, proniknou pod šaty a začnou lézt po jeho holém těle.

K Leovu rostoucímu zděšení a pocitu nevolnosti přispívalo také to, že po celou dobu, po kterou trvala ta scénka, stál v místnosti v obvyklé uctivé pozici komorník. Leovi se zdálo, že ta mlčenlivá scéna trvá nesmírně dlouho; nakonec však Vanessa přece jen sklouzla dolů a šla se zase posadit na své místo. Než se znovu pustila do langusty, která před ní ležela, omluvila se Leovi, řekla mu stejným hlasem, jakým s ním probírala návrhy nábytku, že ho sice miluje jako ještě nikoho v životě, a musela mu to dát najevo, ale už ho svými city nebude nikdy obtěžovat. Nechce, aby to, co se stalo, vneslo do jejich vztahu nějaké napětí, a doufá, že mezi nimi bude všechno stejné jako dřív. Leo něco koktal, že se na ni nezlobí, a cítil se jako idiot, ale uklidnilo ho, že strašidelná mořská bytost, v kterou se Vanessa na chvíli proměnila, jak se zdálo, už zmizela. Ve výtahu s ním jel komorník, který je obsluhoval, Leovi bylo nesmírně trapně, díval se na komorníkovu tvář v zrcadle, ale ta byla stejně bez výrazu jako vždycky. Leo si oddychl, teprve když se za ním zavřely dveře výtahu."

5. Hra

„Když se ráno probudil a uvědomil si, že bude muset jít k Vanesse, udělalo se mu zle; vybavilo se mu, jak mu bylo, když se jako dítě chystal jít do školy, kde ho ten den čekalo vyšetřování nějakého prohřešku. Ale Vanessa se k němu zase chovala mile; hned jak se

objevil, se mu znovu omluvila, říkala, že včera vypila víc, než je zvyklá, a že by byla nešťastná, kdyby se kvůli ní cítil nepříjemně. A tak se v příštích dnech všechno zase téměř vrátilo do starých kolejí, dokonce teď Vanessa Lea tolik nezdržovala od práce a už mu nepředčítala ze svého románu; o scéně z narozeninové oslavy už žádný z nich nepromluvil. Po týdnu se Leo zase začal do Stavby těšit.

Jednoho dne Vanessa vběhla do Leovy pracovny; musela se mu svěřit, že její román přijali v nakladatelství, a řekla také, že by událost, která pro ni znamená nesmírně mnoho, s Leem ráda oslavila. Ještě než stačil odpovědět, položila mu ruku na rameno a řekla s úsměvem, že se nemusí ničeho bát. Leo byl v dobré náladě, smál se a ujišťoval ji, že se jí nebojí. Na oslavě byli opět jen sami dva a komorník; seděli naproti sobě u malého stolku, který se dotýkal skleněné stěny, za níž byla tmavá obloha beze hvězd. Na stole tentokrát nebyli žádní měkkýši a korýši a Vanessa se neproměňovala v mořský přízrak. Večeře od začátku probíhala v uvolněné atmosféře, Vanessa dokonce žertovala o své lásce, a Leo se nedokázal ubránit, aby mu to nelichotilo. Oba dost pili, a tak se stalo, že v jednom okamžiku se naklonili přes prázdné láhve na stole a začali se líbat, a snad to byl dokonce Leo, kdo se první přehoupl přes nebezpečnou hranici uprostřed stolu, k níž se oba po dvě hodiny pomalu posunovali po loktech. Jejich polibky spíš připomínaly odvážnější hru mezi kamarádem a kamarádkou na střední škole; k zábavnosti jejich hry přispívalo, že se museli nadzvednout ze židlí, aby se jejich tváře mohly dotknout, a jejich těla tak sklenula vratký oblouk nad cinkajícími láhvemi. Také přiopilé svlékání, které následovalo, bylo plné smíchu, a Leo se sám sebe ptal, jak daleko ve své hře zajdou.

Vanessa přikázala komorníkovi, aby zhasl, a zeptala se Lea, jestli ho má poslat pryč. Leo věděl, že to dělá jen proto, aby ho nevylekala; pro ni samotnou zřejmě neznamenala přítomnost komorníků víc

než přítomnost nábytku. Ale opilý Leo teď našel potěšení v tom, že v tmavé hloubce místnosti svítí bílá náprsenka postavy, která vidí siluety jejich nahých postav před skleněnou stěnou, u jejíhož dolního okraje bledě zářila světelná mlha města; zvětšovalo to jeho radost ze hry, ve které jako by se vracel k prvním erotickým průzkumům a dobrodružstvím. Pocítil teď lítost nad tím, že se tak brzy oženil a opustil svět nepředvídaných setkání s neznámými těly dívek, a připadalo mu, že se v objetí s Vanessou vrací alespoň ozvěna toho skoro zapomenutého světa. Byl Vanesse vděčný, že nemluví o lásce; Vanessa asi vycítila, na co Leo myslí a čeho se bojí, a vyšla mu vstříc tím, že její laskání se až podezřele nápadně snažilo prokazovat, že je jen součástí veselé hry, frivolního dobrodružství.

A tak se Leo namísto odpovědi obrátil do přítmí a poručil komorníkovi, aby jim přinesl jejich sklenice, které stály na stole. Vanessa se smála, komorník se vynořil v bledém přísvitu se stříbrným podnosem a pak zase ustoupil do tmy. Se sklenicemi v rukou Leo a Vanessa pomalu v objetí sklouzávali dolů po chladném skle; Vanessa se položila podél skleněné stěny; Leo klečel vedle ní, v tu chvíli zaváhal, jestli má ve hře pokračovat, jestli se má odvážit překročit další, už poslední hranici, a poprvé pocítil úzkost. Ale Vanessino štíhlé tělo bylo zalité nafialovělým světlem, které stoupalo z hlubiny města, a bylo to, jako by z něho vycházela záře ztraceného magického světa.

Když se od sebe oddělili, Leo se posadil vedle ležící Vanessy. Oba mlčeli, Leova opilost mizela. Zázračný svět dobrodružství byl ten tam, a Leo se Vanesse vyhýbal pohledem, díval se do tmy, v níž se topila největší část místnosti a v níž matně svítilo několik bílých skvrn: prádlo poházené na koberci a náprsenka nehnutě stojícího sluhy. Leo si uvědomil, že komorník se na ně ze tmy dívá, a udělalo se mu zle. Nakonec řekl, že už musí jít domů. Vanessa jen kývla; když vstal, posadila se na koberci a opřela se zády o skleněnou stěnu s matnými světly. Leo hledal ve tmě oblečení, vrazil přitom

do stolu a shodil příbor, ten zařinčel na podlaze. Když vzal za kliku, chtěl Vanesse zamávat, ale nevěděl, jestli ho ve tmě na druhém konci místnosti vidí, a tak beze slova zmizel. Komorník po chvíli vyšel za ním, přivolal výtah a sjel s Leem do přízemí."

6. Úzkost

„Když přišel domů, Patricia už spala. Leo ležel vedle ní ve tmě a v jeho mysli se střídavě zjevovalo několik obrazů Vanessy, které se mu nepodařilo sjednotit: snobská návštěvnice večírků celebrit, laskavá a štědrá klientka, otravná spisovatelka, slizká podmořská bytost, veselá kamarádka, mlčící tmavá silueta před mdlým světelným dechem města. Jakou postavu v ní ještě objeví? Když šel do Stavby, bál se setkání s Vanessou – ale ne příliš, řekl si, že když jej uvidí, nejspíš se na její tváři objeví spiklenecký úsměv, který předešlého dne smazala z jejích rtů až konečná slast, úsměv, který si vyměňují dvě děti, jež mají společné tajemství.

Když vstoupil do Vanessiny pracovny, vstala od psacího stolu, šla k němu a políbila ho na ústa. Řekla mu, že vždycky věděla, že ji jednou začne milovat, jako miluje ona jeho, a že je šťastná, že se to skutečně stalo. Na to Leo nebyl připravený, začal se za včerejší noc koktavě omlouvat; byl opilý; víckrát se to nestane. Z Vanessiny tváře ani na chvíli nezmizel laskavý úsměv. Když Leo skončil, řekla jen, že určitě za čas pochopí, jak moc se k sobě hodí. Ví, že je teď ze všeho zmatený a nedokáže se zatím osvobodit od předsudků a zvyku, které ho vážou k jeho ženě. Dovede to pochopit, a proto jí bude pro začátek stačit, když spolu budou žít jako milenci, doma zatím vůbec nic nemusí říkat, až později může pozvolna připravit ženu na rozvod. Nešťastný Leo vysvětloval Vanesse, že to nepůjde; to, co se stalo včera, byla jen hra; svou ženu miluje a nemůže ji nikdy opustit. Vanessa ho i teď trpělivě vyslechla, a když skončil, svým

obvyklým laskavým hlasem mu sdělila, že jestli odmítne udělat, co navrhla, okamžitě zatelefonuje Patricii a bude jí vyprávět všechno o včerejší noci. Ještě jednou ho políbila na ústa a vrátila se ke své práci.

Toho dne za ním Vanessa ani jednou nepřišla k jeho pracovnímu stolu; k večeru Leo začal doufat, že už ji neuvidí. Ale když se chystal k odchodu, objevil se komorník a sdělil mu, že s ním jeho paní chce mluvit. Nezavedl ho však do knihovny jako obvykle, ale do ložnice; byl to jeden z pokojů, které zařídil Leo; uprostřed místnosti stála velká postel s modrozeleným povlečením, které splývalo ke koberci stejné barvy; postel připomínala ztuhlou mořskou vlnu. V posteli napůl seděla, napůl ležela Vanessa v noční košili a ve světle lampičky cosi psala, snad dělala poslední úpravy svého románu; když se objevil Leo, zavřela sešit, šla k němu a pokusila se ho obejmout. Leo pocítil nesmírný vztek, vytrhl se, beze slova se otočil a odcházel ke dveřím, ve kterých pořád ještě stál komorník. Než opustil místnost, uslyšel za sebou neblahé tiché pípání a strnul hrůzou; nepochyboval o tom, že Vanessa vyťukává telefonní číslo jeho ženy. Když se vrátil, paní skleněné věže telefon vypnula, odložila jej na noční stolek a poručila komorníkovi, aby přinesl víno.

Úsek drátu, který líčil následující období Leova pobytu ve věži, byl dost poškozený. Podle dochovaných fragmentů se dalo soudit, že Vanessa Lea vydírala a on se neodvážil postavit se jí na odpor. Jeho život se změnil ve zlý sen, už cestou do Stavby se mu každý den svíral žaludek; ve věži se skláněl nad pracovním stolem, roztřesenýma rukama kreslil návrhy zařízení a zase je muchlal a házel do koše. Vanessa seděla ve vedlejším pokoji a psala nový román, vedle jejího notesu ležel připravený telefon. Leo pohrdal sám sebou, že se nedokázal Vanesse postavit, ale měl strach, že by ho Patricia opustila, kdyby se dozvěděla o jeho nevěře, a jemu připadalo, že by život bez ní neměl žádný smysl. Několikrát se rozzuřil, vykroutil se z Vanessina objetí, odhodil ji na podlahu a odcházel z místnosti.

Vanessa si nikdy nestěžovala, nevolala na něj komorníky, pokaždé klidně vstala, vzala do ruky telefon a začala vymačkávat číslo Leovy ženy; Leo se pak vždycky vrátil.

Leo se nemohl dočkat, až jeho práce ve skleněné věži bude hotová; doufal, že zlý sen pak skončí. Ale Vanessa pokračovala ve svém vydírání i potom; Leo k ní musel chodit, kdykoliv si vzpomněla, doma si musel vymýšlet pořád nové výmluvy. Jeho nenávist k Vanesse den ze dne rostla, nebyl už s to myslet na její tělo jako na tělo ženy, byl to hnusný živočich, velký mlž, který se k němu tiskl a přisával, tisíckrát si do nejmenších podrobností slastně představoval, jak nenáviděného měkkýše zvedá a prohazuje skleněnou stěnou věže, jak zkrvavené tělo, probodané skleněnými střepy, padá do hloubky a jak se rozbíjí o kovovou mříž hlavní haly Stavby."

7. V kleci

„Za tři týdny už Leo nemohl dál. Rozhodl se, že se Patricii ke všemu přizná a bude ji prosit o odpuštění. Když zatelefonoval Vanesse a oznámil jí to, chvíli mlčela a potom mu řekla, ať doma nic neříká. Chtěla, aby k ní ještě jednou přišel; už sama pochopila, že se nechovala dobře, chce se mu omluvit a smířit se s ním, rozloučí se spolu a už se nikdy v životě nemusí vidět. Leo byl šťastný, že se zbaví Vanessy a nebude přitom muset nic říkat Patricii. Když přišel do skleněné věže, Vanessa ležela na pohovce ve svých oranžových šatech, které pro ni navrhl, a sdělila mu jen, že ho příliš miluje, aby ho nechala odejít. Rozzuřený Leo beze slova opustil místnost, ale v prázdné mramorové hale si uvědomil, že nemá elektrickou kartu, kterou se otvírají dveře výtahu. Žádný komorník se v hale neobjevil, a tak se Leo po chvíli vrátil k Vanesse a řekl: ‚Nech prosím těch hloupostí, nemůžeš mě tu přece držet věčně.' Teď zase nic neříkala Vanessa, jen se na něj dívala a usmívala se; a Leovi najednou došlo,

že ho Vanessa ve svém bytě může s pomocí svých atletických komorníků zadržovat, jak dlouho bude chtít, a že je natolik výstřední, tvrdohlavá a sobecká, že to pravděpodobně udělá. S hrůzou si také uvědomil, že nikdo neví, že šel do jejího bytu, a až zmizí, nikdo ho tu nebude hledat.

Tak se Leo stal vězněm ve skleněné věži. Zpočátku na Vanessu takřka bez přestání křičel, aby ho okamžitě pustila, a Vanessa se pořád jen usmívala a nic neříkala. Několikrát se chystal svou věznitelku uhodit, ale pokaždé, když se k tomu schylovalo, se odkudsi zjevil některý z komorníků a mlčky se postavil mezi něj a Vanessu – paní skleněné věže ani nemusela zmáčknout tlačítko, Leo si uvědomil, že jej bezpochyby v každém okamžiku sledují neviditelné kamery. Párkrát se vrhl i na komorníka, ale pokaždé se hned vzápětí octl na podlaze, ani si nestačil všimnout, jak se to vlastně stalo. Pátého dne zajetí se vydal na cestu bytem, a dokud ho komorníci nezastavili, strhával na podlahu a rozbíjel všechny věci, kterými byt v minulých týdnech zaplnil. Ani v takových situacích komorníci neztráceli svou zdvořilost; bylo to tak komické, že se Leo přes své zoufalství několikrát málem začal smát – když se na něj komorníci vrhali, aby jej zneškodnili, přecházeli do karatistického chvatu přímo z uctivého předklonu, do kterého se pak zase vrátili; a dokonce i při zápase si zachovávali pořád něco z postoje sluhy. V jaké podivné, hloupé grotesce to hraju, myslel si Leo, když ležel na koberci u komorníkových a Vanessiných nohou.

Po dalším týdnu vzteklého řevu, nadávek a bezmocných výhrůžek Leo ztichl a od té doby už nepromluvil. Zato Vanessa teď na svého vězně hovořila skoro nepřetržitě, usmívala se přitom a ani jednou nezvýšila hlas. Leova přítomnost jí také nijak nezabránila ve společenském životě; přes den byl Leo obvykle v bytě sám s komorníky, Vanessa se vracela večer a hned šla za zajatcem; Leo chtěl odejít z místnosti, ale pokaždé zjistil, že dveře, které za sebou Vanessa zavřela, není možné otevřít – komorník, který měl službu

u obrazovek v nepřístupné střední části bytu, mimo jiné ovládal zařízení, které na dálku zamykalo a odemykalo zámky, a obsluhoval je podle Vanessiných pokynů. A tak se Vanessa po návratu domů rozvalila na pohovce, začala na mlčícího Lea mluvit a mluvila pak už bez přestání až do noci, hovořila k němu, jako by byli manželi, kteří spolu žijí v tom nejspokojenějším manželství. Stěžovala si, jak je unavená, říkala Leovi, jak mu závidí, že se nemusí trmácet po nudných společenských podnicích, vyprávěla mu, co přes den zažila, sdělovala mu své postřehy o lidech, se kterými se setkala, mluvila o rozepsaném novém románu, vyptávala se Lea na jeho názory na všechno možné, ptala se, co by chtěl k večeři, a po každé otázce udělala pauzu na odpověď, které se za celé týdny Leova věznění nikdy nedočkala.

Lea vlastně tahle Vanessina hra neudivovala; byla sice šílená, ale jako součást života ve věži, v němž se úplně zpřetrhaly nitky, které spojují dohromady věci v rozumném světě tam dole, nepůsobila nijak zvlášť bizarně. V důsledku důmyslných her s dálkovým zamykáním pokojů nebylo možné Vanesse a jejím řečem uniknout, ale Leo si po čase vypěstoval schopnost nevkládat do hlasu své věznitelky žádný význam a vnímat jej jen jako šum větru nebo zurčení vody v potoce, takže po jejím mnohahodinovém vyprávění obvykle vůbec nevěděl, o čem mluvila. Večer pak vždycky nastala chvíle, kdy zámky ve všech pokojích s výjimkou ložnice najednou s tichým cvaknutím zaklaply, takže Leovi nezbylo než spát s Vanessou na společné posteli. Leo se jí nikdy nedotkl a nevšímal si jí, a ona na něj nedotírala, i v posteli pořád hrála svou roli spokojené choti žijící ve vzorném manželství a vykládala, co si myslí o novém filmu, který ten den viděla, o špatném charakteru některé z přítelkyň nebo o svých žaludečních problémech; pak uprostřed věty usnula.

Leovi její spánek nepřinesl úlevu; nenáviděl její spokojené oddechování stejně silně jako její nasládlý hlas. Dlouhé hodiny ležel na posteli s otevřenýma očima, díval se z okna na pás světel

rozsypaných u dolního okraje skleněné stěny, který se třpytil jako takřka neskutečná poslední naděje, pozoroval barevná světélka letadla, které se pomalu sunulo tmou, zavřel oči a představoval si, že je doma se svou ženou, prosil ji za odpuštění a Patricia říkala, že mu odpustila a že všechno bude zase jako dřív. Pak se někdy Leovi podařilo na chvíli usnout."

8. Motýlí žena

„Jednou se Leova věznitelka uprostřed neustálého mluvení o všem možném zmínila o tom, že jakýsi mladý avantgardní skladatel zkomponoval balet podle Kantovy *Kritiky čistého rozumu*, a zeptala se Lea, jestli by pro ni mohl navrhnout šaty na premiéru, která se má konat za měsíc ve velkém divadle, jež její otec nechal postavit jako součást Stavby. Jako vždy udělala pauzu pro odpověď, i když žádnou nečekala, a pak pokračovala ve svém brebentění. Leo ani tentokrát nic neřekl, ale ve chvíli ticha se mu v hlavě zrodila myšlenka, kterou pak celou noc rozvíjel a vylepšoval. Když nazítří večer přišla Vanessa domů, našla na svém psacím stole kresbu šatů včetně podrobného nárysu střihu. Běžela hned za Leem, který stál u okna a díval se dolů na město. Ten jí sice neodpověděl na žádnou z otázek, kterými ho zasypala, ale spokojená Vanessa usoudila, že Leovi se zřejmě stýská po jeho práci, a řekla si, že to, co pro ni udělal, je snad znamením, že se k ní časem začne chovat vlídněji. Návrhem šatů byla nadšená a hned ho předala svému krejčímu.

Ve skutečnosti však Leo myslel na něco úplně jiného. Když byli před několika lety s Patricií na dovolené na Jamajce, měli ve zvyku chodit každé ráno po mořském břehu a sbírat oblázky s hnědošedými a bílými vzory, pak je pokládali na stůl v hotelovém pokoji, obdivovali se skvrnám na jejich povrchu a celé hodiny se bavili o tom, co jim připomínají jejich tvary. Nejvíce je nadchl oblázek

se světlehnědou skvrnou ve tvaru jemné okřídlené ženy. Odvezli si ho domů; pojmenovali okřídlenou ženu Papillia a oblázek se stal jejich talismanem, který s sebou všude vozili. Leo si dokázal postavu Papillie na oblázku podrobně vybavit se všemi jemnými záchvěvy její obrysové linie – a teď ji nakreslil na přední stranu šatů pro Vanessu. Bylo jisté, že Vanessa se ve svém premiérovém obleku objeví na obálce alespoň jednoho časopisu; a Leo doufal, že Patricia fotografii někde uvidí a dovtípí se, že šaty s Papillií jsou vzkazem od Lea, vzkazem, kterým ji prosil o pomoc a zároveň ukazoval na toho, kdo ho věznì.

Vanessiny šaty skutečně vyvolaly na premiéře *Kritiky čistého rozumu* velký rozruch. Už když vystoupila před divadlem z vozu, vybuchl ohňostroj blesků a paparazzi kolem ní pobíhali jako smečka vyplašených opic. A tak se stalo, že Patricia při čekání na autobus uviděla mezi časopisy vystavenými na novinovém stánku obálku s barevnou fotografií usmívající se Vanessy Willisové v šatech, na kterých byla vyobrazena bytost, jejíž podobu znala jen ona a její muž. Patricia podezírala Vanessu už dlouho, že má prsty v Leově zmizení, a teď si byla jistá, že konečně získala pro své podezření důkaz. Znovu zašla za komisařem, který se případem zabýval, a položila před něj na stůl časopis Dolce vita a vedle něj oblázek s Papillií.

Komisař zrovna obědval, chvíli s pizzou v ruce studoval obálku časopisu a kámen, připustil pozoruhodnou podobnost tvaru na šatech a skvrny na oblázku, ale hned Patricii vysvětlil, že policie nemůže nikoho začít vyšetřovat kvůli vzorku na jeho šatech, a už vůbec ne dceru jednoho z nejbohatších mužů v zemi a dobrodince města. Patricia viděla, že tady je všechno marné, a odešla z komisařovy kanceláře bez rozloučení. Když se vracela dlouhou chodbou, přemýšlela, komu by měla oblázek a časopis ukázat, ale pak si uvědomila, že každá další návštěva na policii dopadne stejně; pocit strašné bezmoci se pak proměnil v tiché vzlyky. Vtom za sebou

uslyšela rychlé kroky, nějaká žena ji volala jménem. Otočila se a uviděla, že k ní běží mladá seržantka, která po celou dobu její návštěvy u komisaře seděla u vedlejšího stolu a cosi psala na počítači, Patricii se zdálo, že vůbec nevnímá, o čem s komisařem mluví. Seržantka řekla Patricii, že se jmenuje Kate, že komisař je hlupák a zbabělec, že ona jí věří a chce jí pomoci."

9. Záchranná výprava

„Kate se podařilo opatřit kompaktní disk s podrobnými plány Stavby. (Hector ovšem nebyl takovým prorokem, aby v šedesátých letech vymyslel kompaktní disk, mluvil jen o jakémsi neurčitém nástroji na ukládání digitálních dat; na tomhle místě, podobně jako na několika dalších, Hella jeho vyprávění trochu upravila a vylepšila.) Ženy pak seděly celou noc v Patriciině bytě před obrazovkou počítače, kde na černém pozadí svítily zelené linie, zobrazující zdi, a společně plánovaly záchrannou akci. Patricia od počátku trvala na tom, že bude Kate doprovázet; kdysi na univerzitě se hodně věnovala horolezectví a džudu, a ujišťovala seržantku, že všechno zvládne. Když teď s Kate na obrazovce hledala cestu do věže, vzpomněla si na počítačové hry svého dětství, na perského prince (Marius se domyslel, že tohle si do vyprávění také přidala Hella) a na mnoho jiných postaviček, které procházely spletitými labyrinty chodeb na mnoha úrovních a které se po jednom špatném kroku musely vrátit na začátek cesty ve chvíli, kdy už je jen jedna zeď dělila od dveří komnaty s pokladem. Zdálo se, že i skutečná cesta Stavbou se bude podobat putování perského prince; ukazovalo se, že ve Stavbě je například spojeno – buď schodišti, nebo výtahem – jen čtvrté, sedmé, sedmnácté a osmnácté patro, anebo třetí a desáté patro; a když už se někdo dostane do správného poschodí, zjistí, že místnost, kterou hledá, je za zamčenými skleněnými dveřmi v druhé části

chodby, kam je přístup opět z jiného patra. Stává se, že ten, kdo se chce dostat do vedlejší místnosti, musí projít téměř celou Stavbou. Kromě toho bylo ještě nutné vyhýbat se strážím a kamerám; a na rozdíl od perského prince měla každá z žen jen jeden život.

Nebylo jasné, jestli spletitost Stavby byla výsledkem chaotičnosti jejího budování, anebo naopak promyšleného plánu Edwarda Willise, který patrně měl uvnitř co skrývat; ať tomu bylo jakkoliv, znamenala pro Vanessu velkou výhodu. Ženy zkoušely desítky různých tras; blikající zelená světélka, která na obrazovce představovala jejich postavy, pronikala do nejvzdálenějších a nejpodivnějších koutů Stavby, ale nakonec vždycky narazila na zeď, zamčené dveře nebo nepřístupné patro a musela se vrátit na poslední rozcestí, aby se odtud jinou cestou dostala k nové neprůchodné zdi; zelené bludičky se mnohokrát ocitly v těsné blízkosti spodních pater Vanessiny věže, ale při hledání vchodu se znovu dostávaly na vzdálený konec Stavby. K ránu už obě ženy usínaly; zdálo se jim, že v bludišti Stavby do věže nevede kromě fialového výtahu, který byl pro ně nedostupný, žádná jiná cesta. Když se v okně za obrazovkou objevilo bledé ranní světlo, Patricia řekla tiše Kate, že by se měla trochu prospat, než půjde do služby. Kate mlčela, pak ukázala rukou na tečkovanou čáru na obrazovce, které si dříve nevšimly; byl to průchod, který konečně propojil uzavřené okruhy, jimiž do té doby bloudily.

Patricia s Kate procházely před půlnocí pasážemi; pistole, které opatřila Kate, měly pečlivě schované pod bundou. Stavba byla noční živočich a usínala na chvíli až k ránu; kolem obou žen se valily davy lidí, kteří se vraceli z kin a divadel, skleněnými stěnami byly vidět vnitřky restaurací plné hostů, dokonce i většina obchodů byla ještě otevřená. Pohyblivé schody vyvezly ženy na nejvyšší volně přístupnou galerii, kde podle plánku, který si uložily do malého elektronického zápisníku, bylo nejprve třeba zahnout na nenápadné schodiště vedoucí k advokátním kancelářím. A pak vystu-

povaly a sestupovaly po schodištích, chodily po dlouhých chodbách, zahýbaly kolem desítek rohů, jezdily osobními a nákladními výtahy nahoru a dolů, přecházely po střechách nižších částí Stavby, sjely nákladním výtahem do kotelny a pak po požárním schodišti vystoupily vzhůru, jako Kočičí ženy z komiksu se po čtyřech plížily přes klenbu haly ze zeleného skla, jejíž záře zespodu osvětlovala jejich tváře. Konečně po třech hodinách stály před otevřenými dvířky vedoucími do šachty nákladního výtahu, které nejvíce ze všeho připomínaly prázdnou scénu loutkového divadla. Když se vsoukaly dovnitř, Kate namířila baterku vzhůru, ve světelném kuželu se vynořovaly zaprášené konstrukce připevněné ke stěnám, ale vzdálený strop šachty zůstával ponořený do tmy. Ženy šplhaly vzhůru po spleti zamaštěných a zapáchajících kabelů a drátů jako po liánách v temné pralesní strži.

Konečně se dotkly rukama stropu; teď bylo ještě třeba se proplazit úzkou vodorovnou větrací šachtou. Kate lezla jako první, s baterkou v ruce; Patricia dlouho před sebou viděla jen vzor podrážek Katiných bot. Po čase se podrážky zastavily a Patricia uslyšela tichounké skřípání; dovtípila se, že Kate právě opatrně odšroubovává kryt větrací šachty. Konečně byly u cíle; za krytem byl jeden z pokojů Vanessina bytu. Kate zhasla baterku, tiše se spustila na podlahu a pomohla i Patricii. Po špičkách přeběhly po koberci a Kate opatrně otevřela dveře do vedlejší místnosti. V té byla úplná tma, zřejmě byly zatažené závěsy před skleněnou stěnou. Ženy dlouho stály a naslouchaly; v místnosti a v celém bytě bylo naprosté ticho. Patricia měla v jednu chvíli pocit, že zaslechla něčí dech, ale snad to byla Kate, anebo se jí to jen zdálo… Najednou místnost zaplavilo prudké světlo; dva metry před Patricií a Kate stálo v pravidelném půlkruhu šest mužů v tmavých žaketech. Čtyři z nich mířili na ženy samopalem a dva pistolemi. Nikdo v místnosti nepromluvil.“

10. Zajatci

„Nemělo smysl klást odpor, a tak se Kate a Patricia nechaly odzbrojit a předvést před Vanessu. Seděla u pracovního stolu a dívala se na obrazovku počítače, na které byl plán Stavby s dvěma blikajícími světélky; Patricia a Kate poznaly, že je Vanessa sledovala po celou dobu jejich výstupu Stavbou; mohla je nechat tisíckrát zadržet, ale zřejmě byla zvědavá, jestli najdou správnou cestu labyrintem, a dobře se bavila. A obě si také při pohledu na její tvář uvědomily, že má radost, že se vetřelkyně v jejím bytě objevily. Život s Leem už ji začínal nudit, a příchod obou žen skýtal naději na novou zábavu.

A opravdu to začínalo dobře. Patricia začala na Vanessu křičet, aby se přiznala, že věznì jejího muže; Vanessa počkala, až skončí, a pak řekla, že Lea hned zavolá. To Patricii i Kate zarazilo, ženy chvíli nevěděly, co říct. Mezitím Lea, který spal neklidným spánkem, probudil křik; když poznal hlas své ženy, přihnal se do Vanessiny pracovny; objal se s Patricií a oba se rozplakali. Když Leo pochopil, co se stalo, poprvé po mnoha měsících na Vanessu promluvil, prosil ji, aby ženám neubližovala. Vanessa byla nadšená; uvědomila si, jaké výhody má pro ni stav věcí, který díky Patriciině věrnosti a Katině odvaze nastal: zbavila se nebezpečí, které pro ni Patricia představovala venku; uvědomila si, že vztah zajatých manželů jí poskytne zajímavou podívanou a zároveň psychologickou zkušenost, kterou bude moci využít ve svém románu; získala prostředek, jak vydírat Lea. Za jiných okolností už by jí takové úsilí asi nestálo za to – její láska k Leovi, který se stal ubohou bezmocnou postavou, pohasínala –, ale představa, že se jí Leo bude muset věnovat v přítomnosti své ženy, znovu oživila její touhu. Vydírání bylo zbraní, kterou měla Vanessa nejraději a se kterou uměla nejlépe zacházet.

Vymyslela jednoduchou, ale účinnou strategii, která spočívala v tom, že Patricii a Kate odmítala dávat jídlo a pití, a oznámila stručně Leovi, že závisí jen na něm, jestli nechá svou ženu a její přítelkyni

zemřít hladem a žízní. A tak Leo v noci sám přišel za Vanessou; a než jeho věznitelka usnula, přikázala komorníkovi, aby ženám do jejich pokoje přinesl z kuchyně dobrou večeři a nejlepší víno. Teď tedy měla Vanessa místo jednoho vězně hned tři. Nijak jim nebránila, aby se stýkali. Patricia a Kate zpočátku pořád vymýšlely nějaké plány na útěk, které však všechny ztroskotaly v prvním okamžiku, kdy je začaly uskutečňovat, a tak se po měsíci věznění i v Patriciiných a Katiných očích objevil výraz otupělosti. Zajatci se k sobě přimkli, často seděli všichni tři na koberci, tiskli se k sobě a drželi se za ruce jako děti, Patricia měla hlavu položenou na Leově rameni. Když vytvořili takovou skupinku, vždycky hrozilo, že se objeví Vanessa, usadí se poblíž v křesle nebo na pohovce a začne se svými řečmi; mluvila teď ke všem třem tak jako předtím k Leovi, a všichni vězňové mlčeli stejně jako předtím Leo. Bůhví proč to Vanesssa dělala, snad se jí jen zalíbil nápad přenést na všechny své vězně hru, kterou kdysi vymyslela, aby Leovi ukázala laskavou tvář. Měla zjevně radost, když viděla, jak Patricii a Kate její klábosení přivádí k zuřivosti.

Když byla Vanessa doma, její hlas, který se stal pro vězně nejhorším mučícím nástrojem, nepřestal skoro nikdy znít. Také jim každý večer četla stránky, které dopoledne napsala. Vězni přitom seděli na koberci, drželi se za ruce a dívali se na proměny šedých mraků v okně. Pro Lea se Vanessin hlas stal už dávno jen hučením, do kterého nevkládal žádné významy; po mnoha večerech předčítání vůbec nevěděl, o čem román je. Po nějaké době si však všiml, že některé Vanessiny věty Patricii probouzejí z otupělosti a že se nedokáže ubránit, aby chvílemi nenaslouchala románu se zájmem. Jednou při předčítání byla Patricia tak zaujatá tím, co slyšela, že nevědomky pustila Leovu ruku. V tu chvíli Leo pocítil největší zoufalství od chvíle, kdy se stal Vanessiným vězněm. Měl tušení, že Patriciina ruka se už od něho odtáhla navždycky; v příští chvíli sice zase její prsty vklouzly do Leovy dlaně, ale Leo cítil, že už je to ruka někoho jiného. Všiml si, že Patriciin pohled, který při předčítání

bloudil stejně jako pohledy obou ostatních vězňů kolem Vanessiny hlavy po šedivém nebi, teď doputoval k tváři věznitelky a už se od ní neodtrhl. Patricia pořád nechávala ruku v jeho dlani, ale Leo cítil, že sotva vnímá jeho přítomnost. Když jí stiskl ruku, mechanicky mu odpověděla, a Leovi bylo ještě hůř. A pak se jednou stalo, že se Patricii připomněl stiskem ruky ve chvíli, kdy napjatě poslouchala jakési Vanessino líčení, a Patricia vztekle svou ruku vytrhla.

Brzy nato Patricia najednou během předčítání promluvila na Vanessu; požádala ji, aby jí vysvětlila jakési místo z děje, jehož smyslu zcela neporozuměla. Vanessa jí se svou obvyklou trpělivostí a zvrácenou laskavostí všechno vyložila a zeptala se jí také na její názor; Patricia se tentokrát ještě zarazila, připadalo jí zřejmě, že zašla příliš daleko, ale při příštím čtení už s Vanessou dlouho diskutovaly o literatuře. Vanessa se pak často ptala Patricie, co si myslí o pasážích, které předčítala, a zdálo se, že si váží jejího úsudku a přemýšlí o něm. Bylo vidět, že Patricia se teď na předčítání těší, a dokonce se zdálo, že se na rozhovory s Patricií těší i Vanessa."

11. Osamocení

„Zpočátku Leo své ženě vyčítal její chování a Patricia se obhajovala tím, že to dělá v zájmu všech tří zajatců; říkala, že když se k Vanesse nebudou chovat tak nepřátelsky, bude jejich věznitelka méně ostražitá a jim se možná podaří uprchnout, anebo se dokonce může stát, že je Vanessa sama propustí na svobodu. Leo takovým řečem nevěřil; viděl, jak je jeho žena Vanessou pořád víc fascinovaná. Nechoval už moc úcty sám k sobě, ale pobouřilo ho, když mu Patricia naznačila, že i on by se měl k jejich věznitelce chovat vlídněji. Myslel také na to, že jeho žena je mnohem vzdělanější než on; dřív o tom nikdy nepřemýšlel, ale teď si s bolestí uvědomil, že s ním nikdy nevedla tak živý rozhovor jako teď s Vanessou.

Doba, kdy se Patricia ještě snažila svému muži něco vysvětlit nebo mu něco nalhat, netrvala dlouho. Brzy se mu začala vyhýbat a trávila celé dny s Vanessou; když se Leo ploužil bytem, zdálo se mu, že se odevšad ozývá rozhovor jeho ženy s jeho věznitelkou. Když Vanessa nebyla doma, Patricia se Leovi a Kate vyhýbala, seděla před Vanessinou knihovnou a četla si některou z jejích knih; když se ozvaly Vanessiny kroky v hale, Patricia zaklapla knihu a běžela své nové přítelkyni naproti. Leo a Patricia na sebe přestali mluvit; když se potkali v některém z pokojů, mlčky se minuli.

Patriciina zrada sblížila Lea s Kate. Patricia přestala mluvit i s Kate, která kvůli ní riskovala život a ztratila svobodu. Každodenní čtení teď vypadala tak, že Vanessa a Patricia seděly ve dvou rozích pohovky, Leo a Kate zůstali sami na podlaze v koutě zajatců, tiskli se k sobě a drželi se za ruce. Patricia pozorně naslouchala, čas od času Vanessu přerušovala, aby se jí na něco zeptala, potom spolu dlouho debatovaly, jako by byly v místnosti samy dvě. A pak jednoho večera při předčítání Leo pocítil, že se i Katina ruka vymaňuje z jeho. Podíval se Kate do tváře; Kate se dívala na Vanessu a Leo v jejích očích uviděl výraz stejné pozornosti a stejného obdivu jako předtím v očích své ženy. V té chvíli věděl, že už je zase jediným vězněm ve skleněné věži.

I Kate se teď zúčastňovala debat o literatuře. Nebyla tak vzdělaná jako Patricia a Vanessa, Vanessino čtení a rozhovory mezi oběma ženami pro ni byly zjevením světa, který neznala, světa, který se lišil od světa policejních agentů, zlodějíčků, pasáků a drogových dealerů, v němž žila, než vstoupila do Vanessina bytu. Byla teď vděčná osudu, že se s Patricií vydaly do věže a že se jejich pokus o Leovu záchranu nezdařil. Pořád se Vanesse a Patricii omlouvala za svou nevzdělanost, ale obě ženy se k ní chovaly laskavě; vyučovaly ji a měly radost, když se Kate ukázala jako výjimečně nadaná žačka.

Na Lea všechny tři ženy myslely čím dál méně, mohl teď spát, kde chtěl, už neměl ani povinnost poslouchat Vanessino čtení,

a tak bloudil pokoji sám, dlouho stál nepohnutě u okna a opíral čelo o chladné sklo, díval se dolů na střechy města anebo na druhé straně bytu na zeleně zářící skleněné klenby hal, občas prošel jako němý přízrak obývacím pokojem, kde Patricia s Kate naslouchaly Vanessinu předčítání anebo všechny tři vášnivě diskutovaly o literatuře. Po čase napadlo Kate, že by mohly dialogy z Vanessina románu zdramatizovat. Patricia i Vanessa byly jejím nápadem nadšeny a všechny tři si hned rozdělily role. A tak když teď Leo procházel obývacím pokojem, viděl svou ženu, Kate a Vanessu ve scénkách, které byly součástí nekonečného seriálu: pochopil, že román pojednává o třech ženách, které se setkaly kdesi na pobřeží Baltského moře a snaží se tu najít pravdu o svém životě; Patricia, Vanessa a Kate se při svých promluvách dívaly k vzdálenému horizontu imaginárního moře anebo jejich schoulená těla mluvila o chladu vanoucím z hladiny."

12. Tři sestry

„Patricia a Kate se brzy nespokojily jen s tím, že odříkávaly věty, které napsala Vanessa, pozměňovaly je a přidávaly svoje vlastní slova. Vanessa je v tom povzbuzovala; a za nějaký čas všechny tři přes den psaly společné dílo a večer je pak hrály. Byly teď pořád spolu; Vanessa kvůli společnému psaní a hraní takřka přestala vycházet z bytu. Kupodivu se ukázalo, že nejpozoruhodnější nadání má Kate, to ona přicházela s nejzářivějšími, nejnezvyklejšími obrazy. Snad v ní probudil smysl pro obraznou tvořivost a tělesnost jazyka její každodenní styk s argotem ulice a účast na policejních akcích v ní vypěstovala znalost těl, jejich výrazů a rytmů. Vanessa a Patricia ji chválily a trochu na její talent žárlily. Všechny tři se shodly, že prožívají nejšťastnější období svého života. Často se přirovnávaly k sestrám Brontëovým, a také o sobě mluvily jako o sestrách.

Patricia i Kate teď opouštěly byt, kdy se jim zachtělo, a často všechny tři ženy chodily do divadla nebo na výstavy; když se vracely, Leo slyšel jejich vášnivé spory o díle, které viděly. Vanessa a Kate na Lea skoro zapomněly; stal se nenápadným domácím zvířetem, velkým psem, který se bezhlesně a unaveně pohyboval bytem; když pocítil únavu, posadil se nebo položil v místě, kam v tu chvíli zrovna došel, pak se po pěti minutách nebo po pěti hodinách zase zvedl a pokračoval ve své pouti pokoji. Čas od času si ženy uvědomily nepříjemnou skutečnost, že mají v bytě Lea, a radily se, co s ním. Mrzuté bylo, že ho nemohly propustit na svobodu, protože policie by se určitě zajímala, kde strávil poslední rok. Vanessa s Kate se přikláněly k řešení, které jim připadalo nejjednodušší, totiž k tomu, aby vše zůstalo, tak jak je, a pak se uvidí. Leovo tiché bloumání po bytě je nijak zvlášť neobtěžovalo, i když jim někdy jeho přítomnost šla na nervy.

Patricia se svými přítelkyněmi nesouhlasila a prosazovala radikálnější řešení. Pohled na Lea šourajícího se tupě pokoji a proměňujícího se v zombie ji dráždil a po čase ji začal přivádět k zuřivosti. Patricia se s tím, že se z jejího muže stalo němé zvíře a že hlavním viníkem té proměny je ona sama, zřejmě mohla vyrovnat jen tak, že Lea začala nenávidět; a nikdy předtím v životě by nevěřila, že se v ní může zrodit tak silná zášť vůči komukoliv. Teď jí však nenávist k Leovi poskytovala slast skoro stejně skvělou, jako byla radost z tvůrčího přátelství s Vanessou a Kate. Odpor k Leovi však nebyl jen plodem zlého svědomí, v Patriciině mysli už dlouho rostly jeho zárodky, které si dosud neuvědomovala; teď se její nenávist mohla rozvinout a rozkvést, a sytila se vším možným – potlačeným pocitem viny, vzpomínkami na dávná nedorozumění, trapné situace a Leovy netaktnosti během let jejich manželství, její vlastní minulou oddaností a láskou, smutkem nad tím, že se jim nemohlo narodit dítě, výčitkami, že spal s Vanessou při oslavě její knihy, zatímco ona na něj čekala doma a měla o něj strach. Naléhavě v ní teď

vyvstávaly zasuté obrazy, vzpomínala na způsob, jakým jedl, a připadal jí teď nechutný, vybavovala si s hnusem jeho ústa pohybující se při žvýkání při společných večeřích… A tak když ženy mluvily o tom, co udělají s Leem, Patricia vždycky naléhala, aby ho zabily, nabízela se, že to udělá sama; komorníci pak někam odklidí tělo. Ale Vanessa i Kate se vraždy vždy zalekly, a ve chvílích, kdy Patricia mluvila o nutnosti odstranit Lea a popisovala, jak by bylo nejlepší to provést, cítily z ní strach.

Patricia před svými přítelkyněmi Lea soustavně ponižovala; začalo to tím, že se mu za jeho přítomnosti vysmívala a vyprávěla jim o všech trapných okamžicích jejich manželství; říkala ‚Když jsem si Lea brala, nevěděl ani, že nůž se nedává do úst', ale byla zklamaná, když viděla, že Lea už se to příliš nedotýká, nebyla si ani jistá, jestli ještě dokáže vnímat smysl jejích slov. Chovala se k němu jako ke sluhovi; chodila za ním a dávala mu všelijaké příkazy. Leo žádný z nich nikdy nesplnil, Patricia se pak rozzuřila, přivolala některého komorníka a přikázala mu, aby jejího muže držel, a dlouho jej tloukla pěstí do obličeje a do břicha a křičela přitom, že ji musí poslouchat. Ani Vanessa a Kate se po čase na takové scény nemohly dívat a raději odcházely pryč; Patricia se jim pak omlouvala, že se nechala unést, ale když příští den Lea potkala na chodbě, nedokázala se ovládnout a podobná scéna se opakovala. Leo několikrát zaslechl Vanessu a Kate, jak mluví o Patricii; a slyšel v jejich hlase starost."

13. Útěk

„Jednou se Leo časně ráno, když ženy ještě spaly, ploužil přes mramorovou halu; komorník, který tu aranžoval květiny ve váze, se k němu otočil, vytáhl z náprsní kapsy magnetickou kartu a s pohledem upřeným na Lea ji pomalu protáhl škvírou elektronického zámku vedle dveří výtahu; potom odešel a nechal v místnosti Lea

samotného. V Leově poničené mysli chvíli trvalo, než si složil dohromady, co viděl. Dotkl se špičkami prstů mramorové desky na dveřích, ta se tiše odsunula a před Leem se objevila tmavofialová kabina, ze zrcadla se na něj díval jeho ztrhaný obličej. Vstoupil dovnitř; dveře se za ním zavřely. Zmáčkl nejnižší tlačítko a kabina se začala chvět. Leo pořád nevěřil, že by se mohl dostat na svobodu, myslel si, že se stal obětí nějakého krutého Patriciina žertu, čekal, že až se dveře rozevřou, uvidí za nimi svou ženu smějící se smíchem plným nenávisti. Ale když výtah zastavil a dveře se potichu zasunuly do zdi, byla před ním hala plná lidí. Jako ve snách procházel pasážemi Stavby, kolem něho se valil dav, jehož hlasy se slily do monotónního šumu, díval se na tváře polité bledými světly neonů, procházel kolem výloh obchodů, které zářily jako pohádkové podmořské jeskyně. Pořád si myslel, že i jeho cesta pasážemi je nejspíš součástí Patriciina žertu, čekal, že ho zezadu uchopí ruce některého z komorníků a odvlečou ho k některé výtahové šachtě, jejíž dveře se za ním už navždycky zavřou; věděl, že v ruchu pasáže a v osvětlení, které odebíralo postavám i věcem skutečnost, by scénce jeho únosu nikdo nevěnoval pozornost.

Ale najednou pasáže skončily a Leo stál na chodníku, viděl fasády vysokých domů, jejichž linie se sbíhaly v závratné perspektivě, a nad nimi zataženou ranní oblohu, kterou na vzdáleném konci ulice prorazil šikmý svazek bledých paprsků. Pomyslel na komorníka a řekl si, že byl jediný ve skleněné věži, v kom jeho osud probudil soucit. Hukot automobilů a tramvají ho uváděl do transu; nedokázal si vybavit ulice v okolí Stavby, ale nevadilo mu to, šel rovně, a když se otevřela nová ulice, zahnul do ní, nalevo nebo napravo; myslel si, že jde bez cíle, ale za nějaký čas se octl v ulici, v níž stál dům, kde bydlel; zastavil se na protějším chodníku a díval se do oken svého bytu, ale pak pokračoval v cestě. Nevěděl, co by v pokojích, kde žil s Patricií, dělal. Netušil, že díky své nechuti ke starému bytu zůstal na svobodě – v tu chvíli už na něj čekali v obývacím pokoji tři

komorníci s uspávacími injekcemi a dodávka s tmavými skly, která stála před vchodem, byla připravená, aby ho odvezla nazpátek do Stavby."

14. Na kraji města

„Šel dál, k večeru se dostal do okrajové části města, kterou neznal. Pomalu se probouzel ze svého transu, rozhlížel se kolem sebe a viděl neomítnuté domy z tmavých cihel, počmárané velkými nečitelnými nápisy, kovová požární schodiště, přeplněné otevřené kontejnery, na ulicích stály staré otlučené automobily. Pocítil hlad; když míjel výklenek s bankomatem, vzpomněl si, že v kapse u kalhot má pořád kreditní kartu (Marius se Helly ani nezeptal, jestli šlo o Hectorovu prorockou vizi, nebo jestli ji do vyprávění přidala ona sama); vybral si peníze a v bistru snědl biftek s hranolky a vypil jedno pivo, pak šel zase dál. Jenže za chvíli už město končilo, došel k místu, kde se chodník najednou ztratil v trsech suché trávy; asfaltová vozovka ulice se vyvlekla ze sevření domů a proměnila se v lesklou silnici, jež se v otevřené tmavnoucí krajině dvakrát zatočila a zmizela v sedle mírného návrší, za nímž právě zapadalo červené slunce, které na malou chvíli vyklouzlo z černých mraků. Leo se ohlédl, viděl za sebou slepé, oprýskané boční zdi, jimiž se poslední činžáky na obou stranách ulice obracely k pláni porostlé zažloutlou travou, mezi kterou se povalovaly plastové láhve a chvěly se igelitové sáčky; viděl také, jak nad střechou jednoho z domů vyčnívá vzdálená Vanessina věž, jako by to byla směšná drobná nástavba činžáku, kterou si postavil nějaký jeho podivínský obyvatel.

Leovi se nechtělo vracet do města; šel ještě dál, činžáky na konci ulice totiž nebyly úplně posledními staveními, opodál ještě stála podlouhlá přízemní stavba, která působila dojmem, že ji sem někdo tajně v noci vyvezl z města a shodil do suché trávy mezi ostatní od-

padky jako už nepotřebné prodřené kanape. K vzdálenějšímu rohu budovy byl přimontovaný rám, ve kterém do soumraku tyrkysově zářila svislá řada čtyř neonových písmen: o horní příčku rámu se opíralo velké M, ke koncům jeho dvou nožiček se tisklo bachraté O, k dolní příčce bylo připevněné L, nad nímž se trochu nakřivo vznášelo E; mezi ním a O chvílemi bledě zazářilo T a zase zhaslo, jako by se chystalo probudit k životu, ale nemělo k tomu dost síly.

Než Leo došel k motelu, byla tma; nebylo už kam jít dál, pokud nechtěl jít celou noc po silnici do nejbližšího města, a tak si od starého pána v příjemně prázdné recepční místnosti vzal klíč od pokoje a koupil si u něho láhev vína; přes vnitřní dvůr s několika záhony macešek a mělkým bazénkem, uprostřed kterého stála soška Indiána z umělého kamene, šel k řadě dveří, nad nimiž svítily kulaté lampičky obletované roji mušek. Dveře s jeho číslem se otevřely s hlasitým skřípotem; když otočil vypínačem, uviděl malou místnost, jejíž zdi byly pokryté tapetami s rokokovým vzorem, které se na několika místech odchlipovaly, viděl postel, nad níž visela reprodukce obrazu znázorňujícího západ slunce nad Neapolským zálivem, noční stolek, na kterém stály vzhůru dnem dvě skleničky a lampa s hnědými propálenými skvrnami na stínítku slonovinové barvy, stůl v rohu místnosti, televizor na poličce, záclony žluté od kouře.

Leo si na prahu dlouho prohlížel svůj nový pokoj, vdechoval jeho zatuchlé vůně a cítil, jak v něm roste pocit štěstí. Pak postavil láhev na noční stolek, zhasl a lehl si na postel, jejíž péra pod jeho tělem chvíli divoce vyskakovala; okno vedlo na silnici, která byla vzdálená jen několik metrů, v jeho pravém horním rohu svítil spodek neonového L; na podlaze ležel čtverec tyrkysové záře. Leo se pohupoval na matraci, upíjel víno a díval se na záclony, které prosvěcovala světla automobilů projíždějících po silnici. Usnul už po první skleničce; v úzkostných snech se pořád vracel do skleněné věže a několikrát se probudil zpocený a s výkřikem hrůzy; a pokaž-

dé, když otevřel oči a uviděl vysoko v záclonách kus tyrkysového písmene, celé jeho tělo zaplavil pocit štěstí, a on zase rychle usínal. Jen během jedné z chvil bdění zaslechl tichý pláč, který se ozýval u jeho hlavy za tenkou zdí, ale po chvíli už bylo zase ticho."

15. Život v motelu

„Leo zůstal v motelu; jeho mysl se pomalu uzdravovala. Pořád ještě se nedokázal soustředit na čtení nějaké knihy, a tak trávil své dny tak, že se díval na televizi, v hale u recepce listoval roztrhanými obrázkovými časopisy, které se tu povalovaly, anebo si sedl s lahví do plastového křesílka na dvoře a pomalu upíjel víno; láhev mu vydržela na několik hodin příjemného snění, při kterém většinou myslel na karibská pobřeží, na kterých trávil dovolené; podařilo se mu z obrazů svých přímořských vzpomínek úplně vyretušovat Patricii, která tam byla s ním. Ve věži často snil, že jestli se mu podaří uniknout, bude hodně cestovat; bylo zvláštní, že mu teď stačil pohled na obrázek Neapolského zálivu a jeho vzpomínky… Ze všeho nejraději však ležel na posteli ve svém pokoji a pozoroval automobily projíždějící po silnici.

Někdy zašel do města, ale procházel se jen po nejbližších ulicích. Vanessina věž vystupovala nad střechy domů a byla odevšad vidět, Leovi připadalo, že vyzařuje všemi směry zlo, ale že paprsky zla, které mu na šedé obloze připadaly takřka viditelné, postupně slábnou a vytrácejí se, jak se vzdalují od svého zdroje: do ulic na okraji měst už moc věže téměř nedosahovala. Obvykle obědval a večeřel v restauraci motelu. Rád pozoroval tváře lidí, kteří přicházeli, aby se tu ubytovali, většinou na jednu nebo nanejvýš dvě noci, poslouchal fragmenty jejich rozhovorů, snažil se uhodnout jejich osudy. Občas pomyslel na to, že by měl jít na policii a udat ženy ve věži, ale představa, že by opustil své motelové štěstí a musel se

ještě nějak zabývat Vanessou, Patricií a Kate, mu byla tak odporná, že pokaždé takovou myšlenku hned zaplašil. A nechtělo se mu ani navštívit některého ze svých přátel ve městě; zdálo se mu, že poté co vyšel ze skleněné věže, je už někým jiným a žádné přátele nemá.

Jedinými stálými obyvateli motelu byly kromě Lea dvě mladé ženy. Jejich pokoj sousedil s Leovým; byl to pokoj, ze kterého se první noci, kterou Leo strávil v motelu, ozýval pláč; a Leo slyšel za zdí pláč i mnoho dalších nocí. Vídal ženy téměř každý den, jak sedí v rozkládacích lehátkách na vnitřní zahradě u bazénku, většinou si četly nebo si o něčem tiše povídaly. Pokaždé se pozdravili, ale nikdy spolu nemluvili; Leovi se zdálo, že nemají chuť pouštět se s někým do rozhovoru, a byl jim za jejich zdrženlivost vděčný. Když seděl na zahradě u své láhve vína, čas od času se jeho mysl vrátila od vzdálených teplých pobřeží a Leo si ženy nenápadně prohlížel. Připadalo mu, že do rysů tváře tmavovlásky, která byla menší a patrně také o něco mladší, trvale vrostl výraz ustrašeného dítěte; někdy měla zarudlé oči, a Leo se domýšlel, že je to ona, kdo v noci pláče. Tvář druhé, světlovlasé ženy ho trochu dráždila tím, že pořád nedokázal porozumět jejímu výrazu; jako by vůbec nepocházel z toho celkem chudého šatníku výrazů obličeje, do kterého sahají všichni ostatní lidé. Nejvíc ze všeho se ten výraz podobal smutku; nacházel v něm ale také stopy velké síly, která zplaněla v prázdném životě, a jakousi soucitnou dobrotu vyrůstající z pocitu marnosti všeho.

Leo si všiml, že když se na zahradě objevil nový host, ženy vždycky odcházely do svého pokoje. ‚Třeba společně utekly od svých manželů, anebo se skrývají, protože vyloupily banku,' pomyslel si. Lea se však ženy nebály; zvykly si na něj a postupně se všichni tři spolu začali na zahradě bavit. Leo se dozvěděl, že tmavovláska s dětským výrazem se jmenuje Linda a druhá žena má podivné jméno Diamanta. Obě ženy se při rozhovoru pečlivě vyhýbaly všemu, co by mohlo vyvolat otázky o jejich minulosti, a když se rozhovor dostal do takových nebezpečných míst, rychle ho odváděly někam jinam.

Ani Leovi se nechtělo mluvit o tom, co prožil, a tak se jejich konverzace držela úzkého proužku přítomného času, který nenabízel jiná témata než provoz na silnici, počasí a jídlo v restauraci motelu. Ale zdálo se, že takové nicotné rozhovory všem třem vyhovují; Leo byl ve společnosti obou žen rád a měl pocit, že i ony mají radost, když se objevil na zahradě.

Při svých procházkách po ulicích na periferii města Leo uviděl za výlohou bazaru divadelní kukátko vykládané perletí; koupil si je, a když seděl u bazénku, často jím pozoroval Vanessinu věž, která vyčnívala nad střechu motelu, za tmy mohl vidět, že se ve Vanessině bytě svítí; čočky kukátka ale byly příliš slabé, aby mohl za skly věže rozeznat nějaké postavy. Věž už ho nijak neděsila; Lea naopak těšilo dívat se na místo svého vězení, které hravá perspektiva proměnila v titěrný altánek. Diamanta a Linda si všimly, jak Lea přitahuje věž Stavby; úzkost, která jim zabraňovala mluvit o minulém čase, je nezbavila zvědavosti, a tak ve chvílích, kdy Leo držel u očí kukátko, které bylo nepohnutě namířené k jedinému bodu, obě neklidně poposedávaly na svých lehátkách – až zřejmě Diamanta usoudila, že když se Lea trochu vyptá na důvod jeho každodenních pozorování, nemusí tím ještě strhnout nebezpečnou lavinu otázek po minulosti, a zeptala se tedy, proč ho tak přitahuje nejvyšší mrakodrap města. Leo se nejdřív zalekl a začal cosi vykládat tak neurčitými slovy, že mohla znamenat skoro cokoliv. Diamanta a Linda se dál nevyptávaly; asi nic jiného ani nečekaly – ale v tichu, které se u bazénku opět rozestřelo, v Leově mysli najednou vytryskla dlouho zadržovaná touha někomu vyprávět, co za poslední rok prožil, a řekl si, že sotva najde lepší posluchače než ty dvě jemné a pozorné ženy, které jsou patrně stejně jako on poznamenané nějakým neštěstím.

A tak ve chvíli, kdy už se ženy opět začetly do svých časopisů, znovu promluvil, a tentokrát mluvil dlouho, klidným hlasem vyprávěl svým novým přítelkyním o tom, co prožil ve skleněné věži, vyprávěl o Vanesse, Patricii a Kate, o jejich divadelním seriálu, o ko-

mornících, o Vanessiných úsměvech a jejím nekonečném žvanění, o Patriciině amoku a Katině nadání, které se v ní zrodilo tak nečekaně, že si asi ani neuvědomila, že bude navždycky prosáklé zlem svého zrodu. Vyprávěl jim o všem, nic nevynechal, podrobně líčil i ty nejvíce ponižující události; a viděl, že Diamantě a Lindě to nepřipadá nepatřičné; obě věděly, že jim to říká proto, že poznal, že náleží ke stejnému národu jako on."

16. Diamantino vyprávění

„Když skončil, všichni tři dlouho mlčeli. Bylo poledne a řidiči chodili na oběd; v tichu bylo slyšet, jak na druhé straně stavení zastavují a rozjíždějí se nákladáky a kamiony. Leo se díval na ženy a ty se s přimhouřenýma očima dívaly na vzdálenou věž; nejspíš si za skly, které teď zasáhl sluneční paprsek, představovaly ponižující scény, o nichž Leo před chvílí mluvil. Pak promluvila Linda. ‚Vyprávěj mu o nás,' řekla tiše své přítelkyni; a zdálo se, že Diamanta na takovou výzvu čekala. Hned v první větě jejího vyprávění se Leo dozvěděl, že ani jedna z žen není člověkem, Diamanta byla démonem a Linda umělou bytostí, kterou vytvořili před třemi lety v laboratořích Massachusetts Institute of Technology na východním pobřeží.

Lea to vlastně nepřekvapilo; když se teď dozvěděl, že výraz Diamantina obličeje, o kterém tak často přemýšlel, patří nesmrtelné bytosti, jeho záhada se najednou rozřešila; významy do té chvíle roztroušené po rysech obličeje jako písmena neznámé abecedy a odmítající se spojit najednou utvořily jednotu: Diamantina tvář byla tváří někoho, kdo po nesmírně dlouhém životě, který byl většinou vyplněn nudou, už v nic nedoufá, a kdo už proto také nemá potřebu ubližovat, někoho, u koho vyhasly city a vášně, a z jejich popela ještě tiše sálá soucit se světem a jeho bytostmi.

Leo se nijak nedivil ani tomu, že Linda je umělou bytostí. V jejím chování sice nebylo vůbec nic automatického, ale Leo věděl, že nejmodernější roboti, které vyráběly továrny Vanessina otce, laik nedokáže rozeznat od lidí. Jejím původem se vysvětloval výraz úzkosti, který nikdy úplně nezmizel z její tváře a jistě byl důsledkem života ve světě, jenž patřil bytostem jiného rodu a v němž ji neochraňovala vůbec žádná práva – umělé bytosti nepatřily do žádné kategorie, o které se stará zákoník. O potřebě právní regulace zacházení s roboty se sice pořád mluvilo a také ji v mezinárodních orgánech už řadu let připravovala jakási komise, ale umělí lidé byli součástí rychle se rozvíjející oblasti technologie a výnosného obchodu a do hry tu vstupovalo příliš mnoho zájmů, a tak práce komise zatím ještě nepřinesla vůbec žádný výsledek, který by stál za řeč, a nikdo se tomu nedivil. A když se přece jen čas od času podařilo nějakou drobnou právní úpravu dohodnout, zákon musel projít tak složitým ratifikačním procesem, že se v něm většinou nakonec rozpadl a zmizel. A tak žádná právní ochrana umělých bytostí neexistovala – kromě toho, že nebylo dovoleno ničit roboty, kteří byli majetkem někoho jiného.

Leo se Diamanty vyptával zejména na svět démonů, o kterém mnoho nevěděl. K překvapivému poznatku, že démoni, které moderní doba dlouho pokládala jen za výtvory archaické lidské obrazotvornosti a fantastické literatury, skutečně existují, došla věda asi před třiceti lety; shodou okolností to bylo zrovna v době, kdy došlo k nečekanému pokroku ve vývoji robotů, a lidé se tak najednou museli vyrovnat se skutečností, že nejsou jedinými obyvateli Země, kteří jsou schopni přemýšlet. To, že se démoni a roboti objevili na scéně ve stejném okamžiku, asi byla jen náhoda, a obě skupiny bytostí žily vedle sebe, aniž by si všímaly jedna druhé; ale později, za tři sta let od doby, kdy se odehrával Leův příběh, uzavřeli spojenectví, které bylo namířené proti lidem a které mělo pro lidstvo fatální následky. (S touhle poznámkou, na kterou už

po celé délce Fernandova drátu nic nenavazovalo, si severoflorianští literární kritici nevěděli rady – jaký smysl mělo takové krátké nahlédnutí do fiktivní budoucnosti románu? Byl to jen Fernandův rozmar, nebo snad odkaz k nějakému zamýšlenému pokračování knihy? Zmiňoval se o budoucích válkách lidí s démony a roboty některý z kusů drátu, které zůstaly na dně oceánu?)

Ukázalo se, že výskyt démonů ani není tak vzácný, jak by se mohlo zdát; skutečnost, že je do té doby nikdo neviděl, byla spíš důsledkem toho, že jejich vzhled příliš neodpovídal tradičním představám, jak by měl démon vypadat, a že se na druhé straně dost podobali lidem (alespoň některým lidem). Mnozí poukazovali na to, že označení ‚démon', které se pro tyto bytosti ujalo, není správné, a navrhovali různá jiná jména, ale jak víme, když lidé jednou pro něco přijmou jméno, neradi ho mění, i když je to jméno sebenevhodnější; a kromě toho v jazycích světa neexistovalo žádné slovo, které by označovalo nesmrtelnou neurotickou bytost, která se vyznačuje tím, že má dost nesnesitelný charakter, hodně špatnou paměť a obsesivní zálibu ve starých nepotřebných krámech. Jedním z důvodů, proč démony nikdo tak dlouho nedokázal uvidět, bylo i to, že se často pohybovali mezi lidmi; působil tu paradox *ztraceného dopisu* – byli neviditelní, protože se objevovali na místě, kde je nikdo nehledal. Někteří z nich dokonce na čas přijímali zaměstnání, ale dělali to hlavně z nudy nebo z potřeby uniknout společnosti ostatních démonů; nemuseli vydělávat peníze, protože neměli téměř žádné lidské potřeby. Jedli jen nepatrně, z jejich těla prý vycházelo jakési záření, které neustále impregnovalo a čistilo jejich šaty, takže jim stačil jediný oblek a nemuseli utrácet za pračku ani za čistírnu. A nemuseli si ani pronajímat žádný byt, protože necítili chlad a spali většinou jen hodinu denně; noci obvykle trávili tak, že chodili po prázdných ulicích nebo nocovali v opuštěné továrně, v nějakém skladišti nebo na skládce rozbitých věcí. To byly prostory, které démoni měli rádi, a kdyby si měli vybrat, každý z nich by ponurému továrnímu dvoru

zapáchajícímu vazelínou a naftou dal přednost před hotelem Ritz. Diamanta řekla Leovi, že nebýt Lindy, i ona by nejraději přespávala někde u zborceného plotu zarostlého kopřivami, na hromadě šrotu ve sběrně nebo v brázdě v poli, odkud je před usnutím vidět na třpytivá světla města."

17. Přírodopis démonů

„Odhalení existence démonů způsobilo svého času dost velkou senzaci, vědecké časopisy byly plné článků o nově objevených bytostech, byly položeny základy démonologie jako vědecké disciplíny a vyšlo několik knih, které dodnes platí za základní díla oboru. Ale od té doby se hodně změnilo; záhy se přišlo na to, že – odhlédneme-li od jejich nesmrtelnosti a podivného vkusu – démoni se od lidí liší tak nepatrně, že není ani jisté, jestli stojí za to zakládat kvůli nim zvláštní vědní disciplínu; to mělo za následek, že počáteční démonologický *boom* rychle pohasl. Ukázalo se také, že výzkum démonů není nijak zvlášť zajímavý ani z praktického hlediska; démoni, jak se zdá, lidský svět nijak neovlivňují. Nepřišlo se ani na žádný způsob, jak by se dali využít, třebaže zpočátku se o takových možnostech hodně fantazírovalo. Buďto neměli žádné nadpřirozené schopnosti, anebo je z nějakých důvodů před lidmi tajili.

A tak v době, kdy se Leo setkal s Diamantou, se zmínky o démonech objevovaly ponejvíce v různých bulvárních časopisech; ty si o nich vymýšlely různé hlouposti a falešné senzace, když zrovna nebylo o čem jiném psát. Dalo by se říci, že novináři z těch časopisů stvořili novou bytost – takovým způsobem, že zkřížili ‚démona', kterého objevila věda, s mytologickou postavou stejného jména. Tahle fantastická bytost obývala stránky bulvárních časopisů spolu s popovými zpěváky, herci a všelijakými celebritami. Často se tu objevovaly zprávy, že některá filmová nebo hudební hvězda má za

milenku či milence démona, popřípadě že ona sama je démonem; byly to zprávy, které většinou o sobě rozšiřovali sami herci a zpěváci, aby se o nich víc mluvilo. V bulvárních časopisech se také pravidelně objevovaly články o záhadných vraždách, z kterých byli démoni podezíráni. Lidé o takových věcech rádi četli a bylo jim jedno, že to jsou nesmysly; většinu démonů bytosti jiného druhu nezajímaly a nebyl doložen žádný případ, kdy by démon vědomě ublížil člověku.

Démoni ovšem zpravidla lidem ani nepomáhali; žili ve svém vlastním světě i v obdobích, kdy se pohybovali mezi lidmi, a zabývali se vlastními záležitostmi, především svou takřka neustálou špatnou náladou. Po většinu života žili osaměle; vyskytovali se hlavně ve skladištích, továrnách, na dvorcích a na střechách domů, často je bylo možné najít schoulené v trávě za kiosky na konečné tramvají mezi pomačkanými kelímky od limonády a obaly od sušenek. Hector řekl Helle, že Fernando věnoval Diamantinu vyprávění o povaze a zvycích démonů skoro dvacet metrů drátu, ale že se zmíní jen o asi dvoumetrové pasáži, která pojednávala o jejich náklonnosti k rozbitým, zpuchřelým nebo rezavým věcem; když někde uviděli takový starý krám, obvykle nemohli odolat a nevzít jej; nosili jej pak s sebou nějakou dobu, než objevili něco jiného, kvůli čemu původní věc zahodili; ve zlatých dobách démonologie, kdy se ještě démoni odchytávali pro účely vědeckého výzkumu, se téhle vlastnosti využívalo při jejich lovu.

Leo se o démonech dočetl, že sice lidem nijak neškodí, ale styk s nimi nebývá příjemný, jsou většinou samotářští, popudliví, neurotičtí, podezíraví a urážliví, mnohdy nesnesitelně sentimentální; snad ty vlastnosti souvisely s jejich vysokým stářím. Ale v článcích o démonech v nedělních přílohách novin se také psalo, že někdy se mezi nimi objeví bytosti nevídané mírnosti, laskavosti a dobroty; i tyhle vzácnější vlastnosti mohly být důsledkem vysokého věku, který démonům ukázal marnost všech cílů v čase. Leo hned poznal,

že Diamanta patří k téhle málo početné skupině. To ale neznamená, že by se u ní neprojevovaly podivné záliby všech démonů – Leo později pozoroval, že se nedokáže ubránit, aby se zálibně nepodívala na smetiště, které míjeli, nebo na staré krámy povalující se v příkopu, i když se za to styděla a snažila se, aby si toho Leo nevšiml. Leo se do té doby o démony nijak zvlášť nezajímal, proto se dozvěděl až od Diamanty, že dar nesmrtelnosti je vyvážen tím, že démoni mají velmi krátkou paměť, obvykle si pamatují zřetelně události z posledních asi tak deseti let, i když se stává, že nějaký obraz či zaslechnuté slovo probudí více nebo méně jasnou vzpomínku na vzdálenější dobu."

18. Pevnost

„Povahové rysy démonů nemusely být těm bytostem vlastní odjakživa. Matné záblesky paměti některých z nich napovídaly, že existovala doba, kdy docházelo k velkým válkám mezi rody démonů; je možné, že jejich hašteřivost a trvalý pocit nepřátelství vůči všem ostatním démonům, který se teď ovšem po většinu času projevuje jen fňukáním, pomluvami a žalováním, jsou trapným pozůstatkem této heroické doby zápasů, že je to žalostný zbytek archaické bojovnosti, která zůstala v jejich krvi a za dlouhá staletí se tam zkazila. Poměry dávných časů možná také vysvětlují podivný rituál pravidelně se opakujících návratů do země démonů a bojů o tamní trůn. Leo o tom moc nevěděl, a tak se zeptal Diamanty, jak vlastně země démonů vypadá. V časopisech se totiž občas líčily všelijaké fantastické krajiny, ale původ všech těch efektních obrazů se dal vypátrat v nějakém vědeckofantastickém filmu. Diamanta s úsměvem řekla, že svět démonů se skutečně nijak nepodobá tomu, co líčí bulvární časopisy. Prostírá se jakoby na rubu prostoru lidského světa a je možné se tam dostat několika dírami v prostoru, asi tak

jako můžeme prostrčit dírou v obleku prst a dotknout se podšívky; chystala se, že to Leovi podrobněji vysvětlí, ale Leo protestoval, bál se, že bude muset poslouchat přednášku o čtvrtém či pátém rozměru nebo o časoprostoru; cítil k takovým věcem vždycky nechuť, a tak prosil Diamantu, aby odborný výklad přeskočila. Diamanta naposled navštívila svět démonů při velkém návratu před osmi lety; na dřívější návštěvy už si samozřejmě nepamatuje.

Zrovna když Diamanta začala vyprávět o návštěvě země démonů, ozvaly se u zadního vchodu do recepce hlasy; byl to hlas recepčního a neznámý mužský hlas. Na Lindině tváři se objevil neklid, vstala a chystala se odejít, ale vtom už se objevil recepční a vedl přes zahradu muže, ženu a dva malé chlapce. Zdálo se, že od téhle rodinky žádné nebezpečí nehrozí, a tak se Linda zase posadila a Diamanta pokračovala ve vyprávění. ‚V chování démonů je něco hmyzího,' řekla, ‚a při velkém návratu připomínáme hmyz ještě více než jindy. Příprava na něj se podobá rojení mravenců nebo včel, démoni se shromažďují u děr, které vedou do jejich země, tam pobíhají sem a tam a hučí a bzučí a v noci odtud v celých rojích pronikají na druhou stranu.'

Říkala, že nutkání k návratu a k bojům, které se zvedá v krvi démonů jednou za třiatřicet let, není možné odolat; vzpomíná si ještě, jak se před šesti lety jeden den dívala nechápavě na zmatený a agresivní neklid démonů, kteří pobíhali kolem jejího domu, vztekle do sebe strkali a syčeli na sebe, a už příští ráno nevydržela doma, běhala s ostatními, vrážela do ostatních a odstrkovala je lokty. Na druhé straně je země, kde je věčný soumrak, po tmavé obloze se táhnou cáry rudého světla mezi černými mraky, ale slunce se tu nikdy neukáže. Démoni se po příchodu ocitají na úpatí skály nad jezerem. Na vrcholku skály se proti tmavému nebi rýsuje ještě temnější pevnost; démoni o ní mluví jako o zámku, ale vypadá spíš jako velké skladiště nebo vyklizená továrna. V ní žije se svou družinou vládce, který je spíš něčím mezi barbarským náčelníkem a vůdcem

gangu. Démoni se třesou nedočkavostí, šplhají po skále jako mravenci, tlačí se na sebe, lezou na záda jeden druhému, a tak pronikají do pevnosti; tam dochází k bojům mezi útočníky a posádkou, při nichž je hlavní zbraní dýka. Boje jsou nesmírně kruté; nedá se sice říci, že je to boj na život a na smrt, protože démoni zemřít nemohou, ale bojující trpí všemi stupni tělesné bolesti, jaké zakoušejí lidé, a navíc ještě dalšími a hroznějšími, před kterými člověka chrání mdloba a smrt. Ale démoni se i z nejtěžších a nejbolestivějších ran dokáží poměrně brzy vyléčit tím, že na ně přikládají listy popínavého keře, který se podobá břečťanu a obrůstá stěny vnitřního dvora pevnosti, a jakmile mohou trochu stát na nohou, hned se zase vrhají do bojů.

Teprve v průběhu invaze, během bitek v zešeřelém paláci, se v útočícím roji začínají formovat skupiny a kliky a někteří z bojujících se prosazují jako velitelé, vznikají dočasná spojenectví, denně se rodí nové lsti a zrady, každý zrazuje každého, je běžné, že útočníci se tajně spojují s obránci proti svým spojencům a obránci prodávají útočníkům své velitele za slib, že budou moci zaujmout místo v blízkosti nového vládce. Diamanta řekla, že i ona sama tohle všechno dělala, i když to dnes sotva chápe. Stydí se za to, nikdy to nikomu kromě Lindy a Lea nevyprávěla – ale přitom ví, že za dvacet pět let se všechno bude opakovat, že zase bude pobíhat po chodbách pevnosti s dýkou v ruce a bodat do každého stínu, že bude intrikovat a zrazovat své spolubojovníky.

Ta ze skupin, která nakonec zvítězí a zajme dosavadního vládce pevnosti, dosadí za nového krále svého velitele. Nový vládce je vždy nemilosrdný a krutý nejen k poraženému předchůdci a členům jeho družiny, ale i k těm z vlastních lidí a ze spojenců, kteří se mu z nějakého důvodu znelíbili. Nemůže zajatce zabít, ale nechává je přikovat ke zdi vlhkého špinavého sálu, kde žije i on sám se svou družinou. Ti z armády poražených, kteří unikli zajetí, prchají dírou v prostoru nazpátek do světa lidí; tam zpočátku plánují odvetnou výpravu, ale

na druhé straně bojový amok rychle pomíjí, démoni přestávají na odvetu myslet, a po deseti nebo jedenácti letech zapomenou i na boje v pevnosti, žijí svůj neklidný a plytký život, dokud se po třiatřiceti letech zase v jejich krvi neozve nutkání k boji.

Při poslední invazi byla Diamanta těžce zraněná; nestačila utéct a padla do zajetí; upevnili jí kolem krku železný obojek na řetězu, který končil ve zdi; tak žila s několika dalšími vězni přikovaná ke zdi v temném sále. Měla však štěstí; jednou se muž, který ji hlídal, opil a usnul v její blízkosti, Diamantě se podařilo vytáhnout mu z kapsy klíče a odemknout si obojek. Utekla z pevnosti a běžela dolů k jezeru, tam se dostala průchodem do světa lidí."

19. Bruslaři

„Octla se v jakési zasněžené krajině; byl mráz, slunce svítilo z jasně modré oblohy na tvrdý sníh, který jiskřil a praskal pod jejíma nohama. Diamanta netušila, na jakém místě zeměkoule se nachází, mohla si být jista jen tím, že není v Africe. Krajina byla protkaná sítí kanálů, které pokrýval silný led, na sněhu stály černé holé stromy, které však byly příliš daleko od sebe, aby se dalo mluvit o lese, ozýval se křik vran a chvílemi pleskání křídel, když některá z nich proletěla kolem Diamantiny hlavy. Mezi černými kmeny viděla skupinky nízkých domků tisknoucích se ke sněhu, nad zavátými střechami stoupaly k nebi bez mraků nehybné pruhy světlého dýmu, které vypadaly jako mramorové sloupy. Přiblížila se zezadu k jedné z vesnic, šla po jiskřícím zasněženém poli ke dvorkům a sadům zapadlým sněhem, slyšela štěkání psa, nesoucí se v mrazu daleko po bílé pláni, za nějakou chvíli zaslechla mužský hlas, který něco volal německy. Minula vesnici a putovala dál po sněhové pláni, dlouho šla po zamrzlé hladině kanálu, na které viděla čáry o něco světlejší než okolní led, jež byly nejspíš stopami, které tu zanechali bruslaři.

Po čase zahlédla na břehu mezi stromy zasněžené stavení; zřejmě to byla opuštěná továrnička. A protože ji jako všechny démony přitahovaly staré a opuštěné technické budovy, vydala se k domu, aby si jej prohlédla. Těžká kovová vrata se otevřela s hlasitým skřípáním, velká vrána se rozkřičela a uletěla velkou dírou ve střeše, v níž byla vidět modrá obloha. Uvnitř byla jediná místnost plná rezavých strojů, jejichž hřídele a ozubená kola byly napůl skryté pod závějemi sněhu, na shnilé podlaze leželo suché listí, které sem navál vítr rozbitými okny. V takovém prostředí se každý démon cítí jako milionář v apartmá luxusního hotelu na Riviéře; a tak se tu Diamanta usídlila, léčila se z ran, které utržila v bojích v pevnosti a při týrání v trůnním sále – bez hojivého břečťanu se zranění hojila jen pomalu –, a když jí bylo lépe, chodila na dlouhé procházky po březích kanálů. Nikoho nepotkala, jen jednou nebo dvakrát za týden projel po kanálu osamělý bruslař.

Až jednoho rána uslyšela lidské hlasy; vylezla na kovový plášť jednoho ze strojů a podívala se ven přes kovovou mříž okénka, ve kterém byly vytlučené skoro všechny tabulky. Červené slunce se proplétalo černými větvemi, jejichž stíny ležely na růžovém sněhu; mezi kmeny stromů se míhali bruslaři, ze kterých byly nad svažitým břehem vidět jen horní poloviny těl. Asi po hodině zaslechla v blízkosti továrny kroky na sněhu a tlumené mužské hlasy. Vylezla na stroj, naslouchala a byla ve střehu, ale další dvě hodiny se nic nedělo, muži stáli pořád na jednom místě a tiše se bavili německy. Bruslařů na kanále postupně stále ubývalo a jezdili také v pořád větších rozestupech. Pak se najednou ozval dívčí křik a zvuky zápasu. Diamanta vyběhla ven a uviděla, jak se tři muži snaží přemoci dívku; povalili ji do sněhu, dva v zelených vatovaných bundách ji drželi a třetí, který byl oblečený do kabátu a dával ostatním rozkazy, se ji pokoušel spoutat silným provazem.

Nebylo to však tak snadné, dívka byla sice drobná a vypadala křehce, ale projevovala v zápase nečekanou sílu; uměla také jako

účinné zbraně používat brusle, které měla na nohou, kopala jimi a několikrát málem rozsekla některému z násilníků obličej. Muži proto změnili taktiku a pokoušeli se jí nejdřív rozšněrovat a stáhnout vysoké bruslařské boty. Když se objevila Diamanta, lekli se a na okamžik přestali dávat pozor. Dívka toho využila a dobře mířenou ranou sekla bruslí do obličeje muže v kabátu; ten zařval, padl na kolena a zakryl si oběma rukama tvář, Diamanta viděla, jak mezi jeho prsty vytéká krev a kape do sněhu. Na jednu nebo dvě vteřiny ostatní dva strnuli a dívali se na svého velitele, který lezl po kolenou po sněhu a hlasitě řval; jeho křik vyplašil široko daleko vrány, a tak se do mužova vytí a chropotu mísilo pleskání desítek křídel.

V příštím okamžiku dívka vyskočila, Diamanta ji vzala za ruku; utíkaly spolu mezi stromy. Dívce to šlo špatně, protože pořád měla na nohou brusle, a tak by je násilníci jistě snadno dohonili; když se však Diamanta po chvíli ohlédla, viděla, že útočníci odcházejí, muži v bundách vedli mezi sebou zraněného, který pořád naříkal a zanechával za sebou červenou tečkovanou stopu. Tak se Diamanta setkala s Lindou. Odvedla ji do své továrny, a když ji chtěla ošetřit, poznala, že Linda stejně jako ona sama není lidská bytost. V první chvíli si myslela, že dívka, s kterou se setkala, je také démon, ale brzy si uvědomila, že je to robot. Dozvěděla se od Lindy konečně, kde už dva týdny žije: krajina protkaná kanály se nacházela v jižní části Braniborska. Později jí také Linda prozradila, jak se ona sama dostala do krajiny zamrzlých kanálů."

20. Massachusetts Institute of Technology

„Když Diamanta došla až sem, vybídla Lindu, ať Leovi o svých osudech vypráví sama. Linda celou dobu tiše poslouchala, i když Diamantiny příhody jistě dobře znala, ale nechtělo se jí mluvit o sobě, a tak prosila svou přítelkyni, ať její příběh poví za ni; necítí

se dobře a půjde si raději lehnout do pokoje. Na zahradě motorestu tedy zbyli Diamanta s Leem; a Diamanta začala vyprávět smutný příběh, který od Lindy slyšela v mrazivé opuštěné továrně.

Lindu vytvořili před třemi lety v Massachusetts Institute of Technology jako prototyp nové generace robotů; Diamanta chtěla Leovi vyložit, v čem spočívá výjimečnost tohoto typu, ale Leo, který, jak víme, neměl žádný smysl pro exaktní vědy, nechtěl slyšet nic o technických podrobnostech, a tak se Diamanta spokojila s tím, že mu řekla, že při výrobě Lindy se uplatnilo zcela originální spojení technologických a biologických postupů, které vyvinul tým pod vedením profesora Burnse. Jakou bude mít robot povahu, je obtížné ovlivnit, a zůstává to tedy vždy do značné míry věcí náhody; a tak byla také náhoda, že Linda se zrodila jako neobyčejně mírná a laskavá bytost se sklonem k melancholii. Série, jejímž měla být prototypem, se z finančních důvodů nikdy nezačala vyrábět, a tak v té době byla Linda snad nejdokonalejším výrobkem na trhu s roboty. Tahle skutečnost byla příčinou, že její osud byl ještě tíživější než osud většiny ostatních bytostí jejího druhu.

Lindino trápení začalo už v rodném institutu tím, že jeden z členů týmu, jistý doktor Jones, se do ní zamiloval. Naneštěstí Jonesovou snoubenkou byla doktorka Williamsová, která pracovala ve stejném týmu; a protože byla vědecky – a ovšem i v mnoha jiných ohledech – zdatnější než její snoubenec, zaujímala v něm dokonce vyšší postavení: byla asistentkou profesora Burnse. Také Linda měla nesmělého a nervózního Jonese ráda. Líčení tragikomického vztahu vědce a umělé ženy zabíralo asi padesát metrů drátu, na kterých Fernando obšírně popisoval, jak milenci žili v ustavičné úzkosti, museli se skrývat ve skladištích, v opuštěných laboratořích a v různých komorách, kde Linda v koutě mezi padajícími smetáky a vratkými bednami poslouchala Jonesova dýchavičná vyznání lásky. Různých komor byly sice v institutu stovky a Jones s Lindou zakrátko znali všechny, ale v každém úkrytu je vždy hned někdo vyrušil; Jones

pak pokaždé předstíral, že provádí na Lindě nějaký vědecký experiment. Hroutil se z toho, nespal a po nějaké době už nejedl skoro nic jiného než prášky na uklidnění a antidepresiva. Nicméně se jim jejich lásku dařilo úspěšně tajit před všemi zaměstnanci institutu, s jedinou výjimkou: doktorka Williamsová brzy zpozorovala, že se Jonesův vztah k ní změnil, i když se to snažil všelijak zastřít, a byla natolik bystrá, že po čase také vytušila, kdo je její sokyní.

Byl to pro ni šok. Williamsová vždycky pociťovala k umělým lidem odpor, hnusili se jí jako hmyz. Jonesova láska k Lindě ji nesmírně pokořila; měla o sobě dost vysoké mínění a připadalo jí, že Jones dal před ní přednost nestvůře. A tak se ve vztahu k Lindě připojila k hnusu ještě nenávist; Williamsová odložila ztrestání Jonese na pozdější dobu a soustředila se na jeho umělou milenku. Měla v ústavu dost moci k tomu, aby mohla Lindě udělat ze života peklo. Bylo mnoho způsobů, jak jí ublížit, a Williamsová je postupně vyzkoušela všechny. Fernando líčil bolestivé a nesmírně ponižující pokusy, které Williamsová na Lindě začala provádět; předstírala před Jonesem, že o jeho lásce k Lindě neví, a žádala ho, aby při odporném týrání a ponižování své milenky asistoval. Jones polykal pořád víc sedativ, bloumal laboratořemi institutu otupělý a napůl spící a zkumavky mu padaly z rukou, ale měl z Williamsové hrozný strach, bláhově se bál, že kdyby se Lindy zastal, vyšla by najevo jeho tajná láska. Byl příliš velký slaboch, aby se ke svým citům přiznal a aby bezbrannou Lindu před svou zdivočelou snoubenkou začal chránit. Účinněji než Jones ochraňovaly Lindu interní předpisy MIT – Williamsová nemohla jen tak zničit nebo vážně poškodit společné dílo týmu. Ale Linda věděla, že Jonesova snoubenka brzy přijde na způsob, jak by ji mohla beztrestně zabít, a byla proto ostražitá, očekávala v každé vteřině svého nešťastného života konečný útok a snažila se být na něj připravená.“

21. Pronásledování

„Linda přespávala v laboratoři institutu. Jako většina robotů měla lehký spánek, a tak ji jedné noci probudilo tiché drnčení výtahu. Podívala se na hodinky; byly tři hodiny. Okamžitě vyskočila, vyběhla na prázdnou chodbu, která byla osvětlená slabým nafialovělým světlem zářivek, stačila se ještě schovat v tmavém výklenku a odtud pozorovala, jak škvírou uprostřed dveří výtahu zlověstně stoupá světelná čára, jak se dveře rozevírají a vystupuje z nich doktorka Williamsová v bílém plášti a s injekční stříkačkou v ruce. Vědkyně stála a rozhlížela se, po skle jejích brýlí přelétalo světlo zářivek. Linda se tiskla ke zdi, ale Williamsová zahlédla její stín a rozběhla se k ní. Linda se dala na útěk, prchala dlouhými chodbami ústavu; kdykoliv se ohlédla, viděla doktorku Williamsovou, jak za ní běží a jak za ní vlaje rozepnutý bílý plášť; v tichu se ozýval jen klapot podpatků obou žen, bzučení zářivek a tikání přístrojů, jejichž zelená a modrá světélka svítila za skleněnými dveřmi laboratoří…

Linda byla naštěstí sestrojena tak, že dokázala rychle utíkat, ale doktorku Williamsovou poháněla nenávist a kromě toho bylo její výhodou, že se daleko lépe vyznala ve spleti chodeb a schodišť institutu. Linda mnohokrát narazila na zamčené dveře a musela se vracet; nakonec objevila zadní nouzové schodiště a sbíhala po něm, Williamsová však mezitím sjela do přízemí výtahem, a tak když Linda otevřela létací dveře na chodbu, která vedla k východu, stála za nimi Williamsová s vlasy rozcuchanými divokým během a třímala ve vysoko zdvižené ruce injekční stříkačku. Linda ji prudce udeřila křídlem dveří do obličeje, slyšela ještě, jak Williamsová zařvala bolestí, a seběhla po neosvětleném schodišti dolů do kotelny. Na podlaze tmavé místnosti ležel pruh matného světla venkovních lamp, které sem pronikalo zamřížovanými okénky u nízkého stropu. Linda běžela podél potrubí, ze kterého na několika místech s tichým syčením unikala bílá pára; po chvíli se potrubí rozvětvovalo a začalo

tvořit meandry, které se ztrácely v úplné tmě. Linda toho využila a zmizela v tmavém prostoru, pronikala dál do labyrintu, jehož dráhy byly vymezeny mnohokrát zohýbaným horkým potrubím, byla přitom vedena jen slabými odlesky světla na aluminiových izolačních foliích, které obalovaly roury. Zastavila se a naslouchala, věděla, že doktorka Williamsová je někde blízko, možná hned vedle ní, na druhé straně roury, a že také stojí a naslouchá. Snažila se zachytit její dech anebo zašustění pláště. Ale nic neslyšela; pronásledovaná a pronásledovatelka dlouho stály v tichu, ve kterém čas od času zaznělo šramocení uvnitř nějakého stroje, zasyčení páry nebo tlumený zvuk pozdního automobilu projíždějícího po nábřeží Charles River.

Linda se opatrně po špičkách znovu vydala na cestu, procházela teď místy, kde byla naprostá tma; aby nesešla z cesty, přidržovala se rukou potrubí, které se táhlo ve výšce jejího obličeje, v jedné chvíli se dotkla nejdřív něčeho měkkého a pak něčeho tvrdého, a v příští vteřině jí došlo, že je to tvář Williamsové a její brýle, ale to už ucítila, jak její ruku pevně sevřela cizí ruka, a zároveň pocítila ostrou bolest v břiše. Linda sebrala všechnu sílu, vykroutila se ze sevření, odhodila doktorku stranou a rozběhla se do tmy, cestou vytrhla injekční stříkačku, která visela zabodnutá do jejího těla; nakonec se jí podařilo dostat na hlavní chodbu kotelny. Zatímco běžela zpátky ke schodišti, slyšela z hloubky tmavé místnosti tupé rány a hlas, který se spíš než lidskému hlasu podobal skřekům zvířete; doktorka Williamsová zabloudila ve tmě, vrážela čelem do horkého potrubí a do kovových uzávěrů, přitom křičela bolestí a její výkřiky přecházely ve strašné nadávky a hrozby. Když Linda otvírala dveře, ohlédla se a uviděla ještě doktorku Williamsovou, jak se se zkrvaveným obličejem a s krvavými skvrnami na bílém plášti svítícím v přítmí potácí k východu. Lindu napadlo, že žena, která se podílela na její výrobě, teď sama vypadá jako umělé monstrum.

Linda vyběhla po schodišti do přízemí a pak kolem noční vrátnice z budovy ven na Memorial Drive. Tam se na chvíli zastavila, dole tekla temná Charles River, na druhém břehu řeky se pod hvězdami tyčila černá zubatá silueta Bostonu se šňůrou světel na nábřeží. Rozběhla se přes Harvardův most, na kterém v tu dobu nebyli žádní chodci ani žádné vozy. Byla už skoro na druhé straně, když za sebou uslyšela zvuk motoru; když se otočila, oslnila ji světla reflektorů automobilu, který právě zatáčel na most; Linda znovu musela utíkat ze všech sil, vůz s rozsvícenými dálkovými světly se k ní však blížil po prázdném mostě stále větší rychlostí; Linda běžela těsně vedle zábradlí mostu, ale vůz ji pořád pronásledoval, jel teď dvěma koly po chodníku a občas narážel do zábradlí, až z kapoty létaly jiskry, užuž ji dostihoval. V poslední chvíli se objevil druhý břeh, Linda seběhla dolů k řece a tam se ukryla mezi stromy. Automobil zastavil nablízku, Linda se tiskla ve stínu k zemi, pozorovala, jak z vozu vystupuje doktorka Williamsová a rozhlíží se. Pak automobil ještě nějakou chvíli pomalu projížděl jako čenichající netvor po nábřeží a okolních ulicích, jeho světla se objevovala a zase mizela, až nakonec Linda uviděla, jak vůz otáčí a vrací se po mostě zpátky ke Cambridgi."

22. Život na útěku

„Linda věděla, že už se do MIT nemůže vrátit. Věděla také, že ji odteď čeká zoufalý život uprchlého robota. A tak se naposledy podívala na institut spící na druhém břehu řeky a vydala se po Massachusetts Avenue na východ; když došla k příčné Commonwealth Avenue, odpočinula si pod stromy, které tu rostly, a trochu se prospala. Celý den bloudila ulicemi Bostonu, nevěděla, kam by mohla jít, třásla se horečkou, jak její vnitřnosti rozežíralo těch několik kapek smrtícího jedu, které se do jejího těla dostaly z injekční stříkačky doktorky

Williamsové. Když světlo na fasádách budov zrůžovělo, projela kolem Lindy bílá dodávka, její řidič vyhodil ke kiosku balík večerního vydání novin. Balík dopadl zrovna k jejím nohám a Linda uviděla na první straně svou fotografii a vedle ní snímek zkrvavené tváře doktorky Williamsové. Pod fotografiemi byl velký titulek *Z MIT uprchl nebezpečný robot poté, co napadl vědkyni*.

Tak začal Lindin život na útěku, štvanice, která trvala několik let a vlastně neskončila dodnes. Octla se v mnoha městech a vesnicích v Americe a v Evropě. Diamanta řekla Leovi, že o tomhle období svého života Linda nikdy nechtěla mluvit, nesvěřila se s prožitky z té doby ani jí, i když se staly dobrými přítelkyněmi. Zřejmě zažila nepředstavitelně mnoho bolesti a ponížení. Linda byla na útěku bezprávná bytost a na její dopadení byla vypsána vysoká odměna. Každý jí mohl ubližovat, zneužívat ji a vydírat, byla nucena dělat věci, o jakých se většině lidí nesnilo ani v nejstrašnějších snech, ocitala se na děsivých místech, jejichž existenci svět vůbec není s to připustit, byla mnohokrát prodána, koupena a vyměněna. Linda několikrát naznačila Diamantě, že se sama musela dopouštět zlých skutků, dokonce snad i zločinů, aby mohla přežít. Většina lidí sice nepoznala, že je Linda umělá, ale v té době už se po světě pohybovalo hodně lovců, kteří využívali nedostatku zákonů a udělali si z chytání uprchlých robotů výnosnou živnost. Mnozí z nich provozovali přímo krádeže umělých bytostí na objednávku; a lovci dokázali poznat umělého člověka v několika vteřinách. Tak se stávalo, že po dlouhé době klidu, kdy se Linda usadila třeba v zapadlé vesnici, spřátelila se se sousedy a tajně doufala, že tu bude moci žít do konce života, se nakonec na návsi objevil muž nebo žena živící se pronásledováním robotů; Linda zachytila dychtivý pohled lovce, který právě uviděl *skvělý kus*, a musela zase utíkat pryč, nevěděla kam…

A v MIT na Lindu čekala Williamsová – teď by mohla robota, který byl pokládán za neovladatelného a nebezpečného, usmrtit se souhlasem nadřízených. Před vydáním do massachusettského

institutu Lindu vlastně zachránila skutečnost, že byla jediným exemplářem nového typu robotů, a tak bylo pořád mnoho boháčů a snobů, kteří byli ochotni za ni zaplatit několikanásobně vyšší částky, než kolik činila odměna vypsaná institutem (Williamsové se nepodařilo prosadit její zvýšení). Výjimečnost Lindy ji ochránila i před příliš velkým tělesným násilím ze strany jejích majitelů; byla sice krutě trestána za neposlušnost a pokusy o útěk, ale každý z majitelů si dával dobrý pozor, aby tak drahou věc nerozbil nebo nepoškodil. Nebylo toho ostatně třeba, Linda měla křehkou duši a bylo mnoho možností, jak ji mučit, aniž se nějak výrazně poškodilo její tělo."

23. Linda ve Vídni

„Linda si už nevzpomínala na všechny majitele; vzpomínky na ně se promíchaly a ve zlých nočních snech se navracely jako obludná tapisérie, po jejíchž výstupcích Linda šplhala, jako tkanina spletená z odulých tváří, páchnoucích úst, měkkých bílých břich, masitých rtů, baculatých prstů se špinavými nehty; tapisérie se vlnila a šeptala, zívala, chrápala, funěla, potila se, slintala, páchla, hýkavě se smála… Linda si ani nepamatovala, jakými cestami se dostala do Vídně, kde bydlel její poslední majitel. Nepatřil k těm nejhorším, jmenoval se Oskar a byl to hubený mladíček žijící z apanáže, kterou mu vyplácel jeho otec, jeden z nejbohatších průmyslníků v Rakousku.

Linda trávila celý den sama v zamčeném rozlehlém bytě přecpaném starožitným nábytkem, za záclonami byly vidět zaprášené ornamenty na fasádě protějšího domu; chodila sem a tam pokoji, kde se leskly lakované intarzované povrchy pečlivě udržovaných barokních komod a empirových psacích stolků; tikot desítek různých hodin se proměňoval, když přecházela z místnosti do místnosti, a vytvářel tak mechanickou, smutnou, nekonečnou hudební skladbu;

v pravidelných intervalech se hodiny rozeznívaly mnoha různými zvonkohrami a pak zase utichaly. (Když to Leo slyšel, vzpomněl si na vlastní bloudění Vanessinými pokoji.) Oskar se obvykle vracel pozdě večer s rozjařenou pánskou společností. Linda musela všechny obsluhovat; Oskar se k ní před svými přáteli choval povýšeně, ale když jeho hosté odešli, vedl až do rána opilecké sentimentální řeči, vyprávěl jí jakousi historii o nešťastné lásce (jeho historka byla každou noc trochu jiná, i když zřejmě pořád mluvil o téže ženě), kolem půl čtvrté se obvykle rozplakal a chtěl, aby ho Linda utěšovala. Když se ukládal do postele, blábolil něco o bohu a duši a o tom, že Linda je jeho jediná přítelkyně, nicméně když se v poledne probudil, byl na ni nevrlý a hrubý, a když odcházel, pokaždé dobře zamkl všechny zámky na dveřích.

Jednou odešel a Linda měla pocit, že něco se stalo jinak než v jiných dnech, stála uprostřed pokoje a přemýšlela – a pak jí došlo, že neslyšela cvakání zámků. Zmáčkla kliku a dveře se otevřely, Linda ucítila vlhký pach domovního schodiště a připadalo jí, že je to nejkrásnější vůně na světě. Seběhla dolů; jako mnohokrát za poslední roky zase bloudila ulicemi města, které neznala, po chvíli se dostala na jakousi širokou třídu, po níž jezdily tramvaje, šla podél plotu z kovových tyčí, za kterými viděla park s pečlivě sestřiženými keři, se stromy, ze kterých padalo barevné listí, šla podél zdobných velkých budov, procházela kolem tmavých pomníků. Její tiché štěstí však vyprchávalo, pořád hlasitěji se ozývala myšlenka, že jen znovu začíná zoufalý koloběh bloudění, zajetí a útěků, a uvědomovala si, že už nemá sílu žít dál takovým životem, cítila strašnou únavu a touhu mít klid. Na své cestě bez cíle se pořád vzdalovala od středu města, teď šla jakousi nekonečnou rovnou ulicí, kterou na jedné straně lemovalo zábradlí; pod ním se táhly koleje, po nichž čas od času projel městský vlak. Když uviděla betonový můstek, který vedl přes kolejiště, najednou pochopila, co je třeba udělat, aby už nikdy nemusela utíkat. Po několika schůdcích vystoupila na můstek, opřela

se lokty o zábradlí, dívala se na lesklé koleje ubíhající do dálky. Stála tam dlouho, ne proto, že by se bála smrti, ale proto, že si chtěla ještě užít klid a radost, které po dlouhé době cítila."

24. Profesor

„Kdosi jí položil ruku na rameno, Linda vykřikla a otočila se. Ale hned se uklidnila; laskavá tvář pod bílými vlasy, kterou viděla, určitě nepatřila lovci robotů. Starý pán, který ji oslovil, byl neurovědec, emeritní profesor, který v životě vyučoval na mnoha univerzitách po celém světě. Jeho práce z oboru umělé inteligence využil i tým, který sestrojil Lindu; a profesor ji hned poznal, když zahlédl na mostě její profil – Lindin případ byl v odborných kruzích dobře známý. Několikrát v životě se také setkal s doktorkou Williamsovou, a tak se dokázal dovtípit, co asi stojí za pověstmi o tom, jak je Linda nebezpečná, které vědkyně všude šířila.

Představil se Lindě a hned jí řekl, že ji zná, a také že ví, co si má myslet o doktorce Williamsové; nakonec jí nabídl přístřeší. Linda váhala, nechtělo se jí vzdát se klidu, který konečně našla, ale také si s úžasem uvědomila, že se poprvé v životě setkala s dobrým a laskavým člověkem. A tak si ji profesor odvedl k sobě domů, do vily na okraji města; tam mu Linda dlouho do noci u krbu vyprávěla, co se stalo v Cambridgi té noci, kdy utekla, i o svých dalších osudech. Profesor kouřil dýmku, naslouchal a mlčky pokyvoval hlavou. Byl vdovec a bydlel sám; měl také nemocné srdce, a tak se Linda o něj a o jeho domácnost začala starat. Se svými dětmi a vnoučaty se profesor vídal jen málo, a brzy se začal k Lindě chovat jako ke své dceři.

Často mluvil o svém dětství. Narodil se ve vesnici v Braniborsku, která se nacházela v kraji protkaném vodními kanály; a profesor rád vzpomínal zejména na bruslařské závody, které se konaly každoročně na Tři krále na zamrzlých kanálech. Za jeho dětství to byla

pro celý kraj velká událost, příležitost k soupeření mezi vesnicemi. Profesor se nikdy závodů nezúčastnil, protože byl slabý a od dětství trpěl všemi možnými nemocemi; vyprávěl Lindě s úsměvem, že jeho nejčastějším denním snem byla představa, že se stal vítězem v závodě na kanálech: celé dlouhé hodiny si dopodrobna představoval, jak klouže mezi zasněženými břehy, jak předjíždí všechny bruslaře a bruslí sám v zasněžené krajině, ostatní zůstali daleko vzadu; znovu a znovu viděl, jak přijíždí do cíle a jak ho všichni vítají. Přiznal se Lindě, že možná tím hlavním, co napínalo jeho touhu a rozvíjelo denní sny, byla skutečnost, že pro chlapce byl bruslařský závod důležitou erotickou událostí, protože vítěze obdivovaly všechny dívky, a obvykle nezůstávalo jen při pouhém obdivu.

Linda viděla, že profesorovi je dodnes líto, že tenkrát nezávodil s ostatními chlapci. Napadlo ji, že se stal slavným vědcem, který byl v té době pokládán za nejvážnějšího kandidáta na Nobelovu cenu, jen proto, aby se pokusil něčím vyrovnat své selhání na bruslařských závodech. Podařilo se mu to skutečně? To Linda nedokázala říci. Chtěla profesorovi pomoci, a byl jen jediný způsob, jak by to mohla udělat a jak by mu vyjádřila svou vděčnost. Byl to jistě způsob zcela nesmyslný, ale Linda si říkala, že právě jeho absurdnost mu dodává cenu: ukáže profesorovi, že jí na něm záleží tolik, že pro něj udělá alespoň čin, který je beze smyslu, když nebylo možné vykonat nic smysluplného. Řekla mu: ‚Na Tři krále pojedu závod pro vás, pak se vrátím a budu vám o všem vyprávět.' Viděla, že profesor ji pochopil; měl radost a nekazil tu chvíli tím, že by jí nápad rozmlouval."

25. Zima

„Linda začala bydlet ve vile v říjnu; týden před Štědrým dnem dostal profesor záchvat a sanitka ho v noci odvezla do nemocnice. Linda zůstala v domě sama; brzy ráno zazvonil telefon; kdosi jí

oznámil, že profesor v noci zemřel. Linda si vzala z profesorovy peněženky nějaké peníze a odešla z vily. Chodila po ulicích, kde velké vločky sněhu vířily v kuželech reflektorů automobilů, které se valily v mnoha proudech po širokých třídách, na přechodech čekala, až v chumelenici zasvítí zelené světlo, na pěších zónách se proplétala mezi davem zasněžených postav, pod girlandami světel, visícími mezi fasádami domů. Z amplionů se ozývala vánoční hudba, ze stánků voněl punč a pečené kaštany. Přespávala na nádražích nebo na schodištích domů; několikrát si sedla do kavárny ke stolku u okna a pozorovala, jak venku padá sníh, ale po chvíli začala mít vždycky pocit, že na ni některý z hostů podezřele dlouho hledí, a tak raději zaplatila a rychle odešla; venku se ještě hodinu ohlížela, jestli ji někdo nesleduje. Viděla teď, že život ve vile byl jen tříměsíčním odkladem sebevraždy, který jí možná nadělilo nějaké božstvo jako dárek na cestu do temnoty; Linda si nebyla příliš jistá svým náboženským přesvědčením, nebylo však pochyb o tom, že pro roboty žádný posmrtný život neexistuje. Odklad skončil a Linda se znovu chystala udělat to, na co se těšila, když stála na mostě přes rychlodráhu, i když teď v sobě cítila mnohem méně odvahy a síly. Předtím ale ještě bylo třeba splnit jeden slib.

Prožila ve vídeňských ulicích ještě silvestrovskou noc, kdy chumelilo obzvláště hustě; těsně před půlnocí se octla na náměstí plném rozjařených lidí, uprostřed se tyčil vysoký chrám se štíhlou věží, jejíž vrcholek se ztrácel ve tmě. Zazněly údery zvonu a do sněžných vírů vylétly desítky barevných rachejtlí, které se vysoko na temném nebi rozprskávaly, osvětlovaly příkrou střechu chrámu a barvily poletující sníh všemi barvami; Linda se dívala vzhůru a připadalo jí, že nad zasněženým městem létají tropické rajky. Po půlnoci na ulicích lidí ubývalo; k ránu, kdy přestalo sněžit, chodila spícím městem sama. Když se začalo rozednívat, zamířila po bílém, dosud neporušeném sněhu na nádraží. Cestou od pokladen na nástupiště míjela stánek se suvenýry, kde prodavačka zrovna

předváděla malému chlapci magickou skleněnou kouli: když s ní zatřepala, začal se uvnitř zvolna snášet sníh na střechy dómu. Linda poznala chrám, u kterého ji zastihl konec roku, a hračku si koupila, aby jí v době, která zbývá, připomněla vídeňské dny; pak nasedla do rychlíku, který ji odvezl zasněženými krajinami a městy do Berlína. Tam si koupila v obchodním domě brusle, několik dní strávila v ulicích, přespávala na hladině zamrzlého jezera; na Tři krále ráno vystoupila na malém nádraží u vesnice, o které jí vyprávěl profesor."

26. Závod na kanálech

„U startu závodu stály na zasněženém břehu kanálu stoly, které sem přinesli z místní hospody, prodávaly se u nich klobásy, punč a svařené víno; kolem stolů se tlačilo hodně lidí, závodníků i těch, co se přijeli jen podívat. Trať závodu, kterou bylo třeba projet dvanáctkrát, byla spletitá; kanály se mnohokrát větvily, a pořadatelé vysvětlovali závodníkům, že je třeba dávat dobrý pozor na červené praporky přivázané k větvím stromů, aby v síti kanálů nezabloudili. Později se Linda s Diamantou dozvěděly, co se při závodě vlastně stalo. Mezi diváky byl i lovec robotů, který se jmenoval Hellmut; byl to třicetiletý robustní muž s červenými tvářemi, který se narodil v jedné z nedalekých vesnic. V patnácti letech odešel do Berlína, tam začínal jako nadháněč u jednoho lovce robotů, postupně se vypracoval sám na lovce a teď vlastnil prosperující agenturu, která sídlila na Kurfürstendammu a zabývala se vyhledáváním uprchlých robotů, jejich prodejem a výměnou; takových podniků vyrůstalo po celém světě vinou chybějících zákonů čím dál víc; působily zcela veřejně a policie se o ně obvykle zajímala až tehdy, když v jejich činnosti začaly převažovat prokazatelné krádeže.

Hellmut od svého dětství ještě ani jednou nevynechal bruslařské závody, i když v posledních letech se jich účastnil už jen

jako divák; a tak tu teď postával se svými dvěma mladšími bratry, kteří zůstali na vesnici. Ti vzhlíželi k Hellmutovi jako k úspěšnému muži a nesmírně ho obdivovali; popíjeli grog, který za ně blahosklonně platil, a smáli se jeho vtipům. Hellmut byl ve svém oboru profesionál, a tak když uviděl Lindu u zápisu závodníků, okamžitě poznal, nejen že je to umělá bytost, ale také že je to robot, který uprchl z americké Cambridge: robot, na kterého je vypsána vysoká odměna a za kterého může od několika svých klientů obdržet ještě mnohonásobně vyšší částku. Přijel se sem sice pobavit, opít se grogem a přitom si sentimentálně zavzpomínat na dětství, ale jak viděl robota, okamžitě se v něm probudila chamtivost po penězích i lovecká vášeň, a nemyslel už na nic jiného, než jak Lindu unést.

Řekl hned bratrům, jaká kořist se jim nabízí; bratři se cítili poctěni, že z nich Hellmut učinil alespoň na jeden den své spolupracovníky, a vyslechli si plán lovu, který jim vyložil. Hellmut dobře znal spletitou trať závodu, který mnohokrát sám jel, a tak rozhodl, že budou na Lindu číhat v blízkosti staré továrny. Je to místo, kde na březích obvykle nestojí žádní diváci; tam vyčkají, až někdy v osmém nebo devátém kole zbude na trati jen několik málo bruslařů a budou jezdit s velkými rozestupy, a Lindy se zmocní. Bratři vyslovili obavu, že Linda třeba z obtížného závodu odstoupí dřív, ale Hellmut je ujistil, že je sestrojena tak, že určitě vydrží všech dvanáct kol a že má dokonce velkou naději na výhru. Koupili si tedy láhev rumu a hned se vypravili k továrně, stáli mezi stromy, popíjeli a čekali. Linda kolem nich projela už mnohokrát, ale pokaždé byla obklopená houfem závodníků; ten se však pořád tenčil, až konečně bratři uviděli, jak jejich kořist vyjíždí z ohbí kanálu docela sama. Skočili na ni, strhli ji na led a odvlekli na zasněžený břeh, kde se ji snažili spoutat. Tam je vyrušila Diamanta."

27. Démon a robot

„Linda chtěla kvůli profesorovi pokračovat v závodě, ale nedokázala se ani sama udržet na nohou. Byla zoufalá, že nedokáže splnit slib, který dala ve Vídni, vyčítala si to jako selhání a připadalo jí, že je to největší prohra jejího života. Obě ženy seděly na podlaze továrny mezi zavátými stroji, v otevřených dveřích svítil oslnivý sníh, v jehož jasu se rozplývaly černé siluety stromů. Linda byla zpočátku zabraná do svých myšlenek, ale postupně začala vnímat, co Diamanta říká, a začala jí odpovídat. Diamanta jí řekla, že poznala, že je umělá, ale že se jí nemusí bát; také Linda viděla, že Diamanta není člověk, a zeptala se jí, jestli i ona je robot; Diamanta jí vysvětlila, že je démon, a trpělivě jí vyložila, jací jsou démoni živočichové.

A pak si obě ženy začaly vyprávět, co prožily; vlastně jen líčily jednotlivé obrazy a scény z krátkého času, jež obsahovala paměť zapomnětlivého démona a paměť robota, kterého vyrobili před třemi lety, a mezitím mlčely, ve chvílích ticha byl slyšet křik vran a občas i svištění bruslí některého závodníka, který projížděl kolem. A přece každá z žen z těch roztříštěných obrazů pochopila o druhé všechno, co bylo třeba, obě poznaly, že jsou sestry, cizinky, které bloudí světem lidí; a ve chvílích ticha obě myslely na to, jak se zmatené dráhy jejich cest bez cíle a beze smyslu navzájem podobají, jak spolu vytvářejí jediný spletitý ornament marnosti a smutku. Diamanta Lindu přemlouvala, aby u ní zůstala, ale Linda pořád jen říkala, že musí pryč; měla nesmírnou radost, že se před okamžikem konce setkala s přítelkyní, ale ani jejich rozhovor jí nenabídl nějaký smysl pobývání na Zemi, musela dokončit, co odložila ve chvíli, kdy se na můstku přes koleje vídeňské S-Bahn setkala s profesorem. Její radost se prolínala se smutkem, že se jí nepodařilo splnit slib, který dala profesorovi, ale nemohla čekat do příštího ledna; neměla dost síly na další rok života. Nechtěla sebevraždu odkládat ani o den, bála se, že už by k ní později nenašla odvahu. A tak před západem

slunce otevřela batůžek, který měla při závodě na zádech a ve kterém byla skleněná koule a boty, přezula se, předvedla, jak v kouli sněží na střechu chrámu, a pak se s Diamantou objala a odešla.

Diamanta nevěděla, co má Linda v úmyslu, ale měla o ni strach. Svou továrnu si zamilovala víc než kterékoliv jiné místo na Zemi, na které se pamatovala, a než se objevila Linda, počítala s tím, že tu bude žít po několik příštích měsíců nebo možná let. Ale když zase osaměla v mrazivé místnosti, uprostřed které zůstaly ležet boty s bruslemi, řekla si, že teď už nemůže Lindu nechat, aby chodila světem sama; a také si uvědomila, že po té nešťastné umělé bytosti, s kterou si několik hodin povídala, se jí bude do doby, než se rozplynou její vzpomínky, stýskat ještě víc, než by se jí stýskalo po její továrně. A tak vyběhla ven a utíkala sněhem, měla strach, že už Lindu nenajde, ale po chvíli uviděla v dálce osamělou postavu, jejíž dlouhý bledý stín se táhl přes narůžovělou sněhovou pláň. Běžela k ní a volala její jméno. Linda se zastavila a přitom si uvědomila, že teď už se nebude moci zabít. Od té doby chodily obě ženy spolu.

Na jejich pouti se úzkost umělé bytosti spojovala s neklidem démona, a tak ženy nevydržely nikdy dlouho na jednom místě, procestovaly mnoho zemí Evropy, Asie, severní Afriky a Ameriky, a drátěná kniha líčila obrazy z jejich života na pařížském předměstí i v Manchesteru, v chatové kolonii u Moskvy, kde strávily jednu zimu, v zašlé řecké čtvrti v Alexandrii a v bejrútském paneláku rozpáleném sluncem, v činžáku v berlínském Kreuzbergu a v Čeljabinsku. Když starý Vieta četl tuto pasáž, přejížděl prsty po obloučcích a kličkách drátu a přemýšlel, odkud se ve Fernandově mysli vynořovaly obrazy všech těch měst a krajin. Znal je z bedekrů a cestopisných filmů? Vysnil si je ve žhavém pekle skladiště, anebo snad za dobu, co se nestýkali, procestoval polovinu světa? Když skončila válka, vyhledal Fernandovy spolupracovníky ze Smaragdového sokola i několik žen, které Fernanda důvěrněji znaly, a snažil se zjistit co nejvíce o synově životě; ale ukázalo se, že o něm nikdo, ani jeho milenky, neví skoro nic.

Linda měla poprvé ve svém krátkém životě přítelkyni, také Diamanta žila v posledních letech sama, třebaže si matně vzpomínala, že v době před posledními boji v pevnosti zažila několik trýznivých lásek k démonům i lidem. Lovci robotů žili všude, Linda a Diamanta se před nimi musely mít na pozoru na káhirském tržišti stejně jako v mnichovské Anglické zahradě a v marseilleském přístavu. Ve dvou bylo sice snadnější se vyhnout jejich nástrahám, ale ani Diamanta nedokázala Lindu ochránit; démoni jsou ve světě lidí slabí jako děti, životní síla, o které vyprávějí staré mýty, za dlouhá staletí pohasla. Linda s Diamantou žila raději ve městech, protože se tu cítily bezpečnější; lovci robotů si přece jen většinou netroufali na ně zaútočit přímo na ulici, a tak sice ženy často zahlédly v davu chtivé oči, pohled kohosi, kdo se zastavil, sledoval Lindu jako sokol myšku a zvažoval rizika, ale nakonec se obvykle s lítostí odvrátil a pokračoval ve své cestě. Ale lovci se stávali čím dál drzejší, a ženy zažily na méně rušných ulicích několik přepadení podobných tomu ve vraním lese, a naposledy na ně skupinka lovců zaútočila přímo na newyorské Páté Avenui; naštěstí kolem zrovna projížděl policejní vůz; lovci začali utíkat a Diamanta s Lindou se daly na útěk na opačnou stranu – musely prchat před policií stejně jako před zločinci."

28. Motel

„Od té doby žily na periferii měst, kde se lovci robotů objevovali jen zřídka; bydlely v laciných hotelích, občas si vydělaly nějaké peníze tím, že jedna z nich pracovala jako servírka, jako pokojská nebo jako prodavačka ve fastfoodu. Také v motelu, kde teď žily, chtěly přespat jen několik nocí, tak jako všude jinde, ale obě si od první chvíle zamilovaly jeho zatuchlý poklid a atmosféru smutku, jakou vydechují zastávky na dlouhých cestách, atmosféru, kterou

byly prosáklé tapety a kterou vydechovaly povlaky postelí; vkus démonů a umělých bytostí je dost podobný. Diamanta Leovi řekla, že kouzlo jejich pokoje v motelu se na počátku skoro vyrovnalo přitažlivosti zasněžené továrny, a později se v jeho přívětivém dechu vzpomínky na továrnu úplně rozpustily. Motel také ženám připadal poměrně bezpečný, a tak pořád odsouvaly chvíli, kdy budou zase pokračovat v cestě, až si řekly, že je vlastně prozatím k odjezdu nic nenutí, a přestaly o něm mluvit.

V době, kdy se objevil Leo, žily v motelu už přes půl roku. Žádná z žen nikdy nemyslela na to, že by někdy mohla mít nějaký domov, a v motelu si obě po nějakém čase s úžasem uvědomily, že štěstí, které prožívají v pokoji se zažloutlými záclonami a prázdnými zásuvkami v nočních stolcích, je asi podobné tomu, o čem lidé mluví jako o pocitu domova. Tak tři uprchlí vězni – člověk, démon a robot – prožívali v motelu u silnice období podivného, ale intenzivního štěstí. Jen někdy, když se Linda v noci probudila, vypluly na povrch obrazy zlé minulosti a předtuchy bezútěšné budoucnosti a Linda tiše vzlykala s tváří zabořenou do polštáře.

Motelové štěstí tří přátel ale po čase potemnělo. Lindě bylo pořád hůř; bylo jasné, že jestli se jí nedostane celkové opravy, do několika měsíců zahyne. Diamanta s Leem teď trávili mnoho hodin u počítače v recepci a pokoušeli se zjistit na internetu, kde by Lindě mohli poskytnout pomoc. Bylo však zřejmé, že by to dokázali jen v MIT v Cambridgi v Massachusetts, ale tam byla doktorka Williamsová, která se po odchodu profesora Burnse do důchodu stala vedoucí celého týmu. Na webových stránkách MIT ji teď uváděli jako Williamsovou-Jonesovou, takže si nakonec přece jen vzala chudáka Jonese. Diamanta se rozhodla poslat Jonesovi mail, vylíčila mu Lindin stav a prosila ho, aby své bývalé milence pomohl; psala, že je ochotná s Lindou zajet kamkoliv na světě. Ale jedinou odpovědí byl sentimentální dopis, kde Jones vzpomínal na krásné chvíle s Lindou, litoval, že pro ni nemůže nic udělat, a přál jí brzké uzdravení – to

byl zbabělý žvást, protože Jones musel vědět, že Linda se bez jeho pomoci nemůže dožít příštího roku.

Brzy už Linda většinu dne jen ležela v posteli. Ženám také docházely peníze, a Leo byl rád, že jim může pomoci alespoň v tomhle; ze svého konta pořád ještě mohl živit několik desítek démonů a robotů. Ale Diamanta trvala na tom, že bude také vydělávat, a tak se dohodla s majitelem motelu a začala pomáhat v kuchyni s umýváním nádobí. Leo teď často zůstával s Lindou sám v pokoji; její osud ho dojímal a pro Lindu byl, s výjimkou starého profesora, jediným mužem, který na ni byl laskavý. Leo viděl, že se do něho Linda zamilovala, i když si netroufala o tom mluvit, a v něm samém se po čase dojetí z tiché Lindiny oddanosti a soucit s jejím osudem proměnily v lásku; dvakrát se spolu milovali, ale Leo viděl, že Lindě už je tak zle, že tělesná láska je pro ni utrpením, i když se to snažila nedávat najevo, a tak po většinu času, kdy byli sami v pokoji, jen leželi v objetí, povídali si nebo mlčeli."

Lindin zpěv

„Tak jednoho dne leželi vedle sebe a Linda najednou začala vyprávět o tom, co prožila od svého útěku z MIT, řekla teď Leovi všechno, o čem do té doby s nikým nemluvila, ani s profesorem, ani s Diamantou. Vyprávěla bez přestávky několik hodin a Leo ji poslouchal se zděšením a jakoby v transu. Příběh, který slyšel, byl řetězcem nepřestavitelného utrpení, ponížení a hnusu. Lidé, kteří Lindu potkali, si říkali, že se nejedná o lidskou bytost, a tak se jejich vztahu k ní netýkají žádná morální pravidla, která přece platí jen pro společenství lidí. Tahle myšlenka spolu s naprosto bezprávným postavením, v němž se Linda nacházela, vedly k tomu, že se u mužů, žen a dětí, kterým se Linda dostala do rukou, probouzely nejkrutější a nejzvrácenější touhy. Linda viděla, že její trýznitelé byli sami zaskočeni a zděšeni tím, co objevili ve své duši, ale zároveň se zdálo, že v nich výtrysk zla vyvolával tak prudkou slast, jakou ještě nikdy v životě nepoznali.

A Linda líčila Leovi hlasem, který najednou nabyl na překvapivé pevnosti, do všech podrobností všechno, co s ní prováděli. V její pouti peklem ji už brzy nemohlo nic překvapit; třináctiletý chlapec, který byl vzorným žákem a kterého všichni pokládali za hodné a veselé dítě, si pozval domů své kamarády a spolu s nimi Lindě připravil odpoledne, které se jí pořád ještě vrací v hrůzných nočních snech. Nenáviděla ji dokonce i zvířata, která poznala, že není člověkem, zvířetem ani věcí, a cítila se být nepochopitelnou bytostí ohrožena; mezi ranami, které zůstaly na jejím těle, bylo mnoho stop po psích a koňských zubech a po kočičích drápech. Na svém útěku se Linda dostala do společnosti uprchlých robotů, kteří se skrývali v polorozbořeném domě na venkově, ale ti ji zase pokládali víc za člověka než za robota a trýznili ji stejně jako lidé a zvířata; a jednou v lese

narazila na tábor oblud; to byli roboti, jejichž výroba se nezdařila a kteří pak uprchli z laboratoří; tam prožila tři vůbec nejděsivější dny svého života, než se jí podařilo utéct. Linda říkala, že až do chvíle, kdy ve Vídni všechno vzdala, bylo její hlavní myšlenkou, že musí přežít; a bez ostychu před Leem mluvila o nízkých a hanebných činech, které sama páchala, když se ukázalo, že to je jediná cesta, jak se vyhnout smrti. Ale v jejím tehdejším životě se kupodivu objevovaly také chvíle podivného extatického štěstí, prožitky oslnivé krásy, jež přicházely mezi největším utrpením jako dar nějakého soucitného anděla, který ji doprovázel; stávalo se, že Linda zvedla hlavu nad hrůzu, ve které žila, a celým jejím tělem projela takřka nesnesitelná slast při pohledu na červené slunce nad šedými střechami domů, na tvary oblak, na stín větve na zdi, na chaotickou arabesku křoví; v té chvíli jí připadalo, že vesmír byl stvořen kvůli takovým krátkým zjevením a že na ničem ostatním nezáleží.

Tahle kapitola románu, kterou Fernando nazval *Lindin zpěv*, byla tou nejpoškozenější částí knihy. Vypadalo to, jako by Fernando v jakési horečce neustále svůj text přepisoval, znovu a znovu rovnal drát a zase jej ohýbal a vytvářel z něho nová slova, buďto se děsil příliš krutých a obscénních obrazů, anebo mu naopak jeho slova připadala příliš nevinná pro označení hrůzy, která mu vyvstávala v mysli. Drát oslabený opakovaným ohýbáním a rovnáním pak ještě narušila mořská voda, a tak se na mnoha místech rozpadl, z mořského dna se podařilo vylovit jen několik úlomků, zbytek děsivých vět zmizel mezi sasankami a korály, na mořském dně jej zavál písek.

Fernandův otec bral zachované úlomky *Lindina zpěvu* do ruky s úzkostí, četl věty, které mu připomněly Sadovu Justinu, a ptal se sám sebe, jak se takové obrazy mohly v hlavě jeho syna zrodit. Když si představil, jak by se k nim stavěla veřejnost, rozhodl se, že čtyři nejstrašnější místa kapitoly budou vyňata z restaurovaného textu. A tak zamkl čtyři kusy drátu do trezoru ve své ložnici; když se v noci probouzel, zdálo se mu, že synovy obrazy žhnou přes ocelo-

vá dvířka; často neodolal jejich temnému vábení, vstal a oblékl si župan, otevřel trezor a ve světle noční lampičky si znovu a znovu četl drátěný text jako ďábelské zaříkávání.

Ale i zbytek *Lindina zpěvu*, který byl publikován, se stal tou částí knihy, která budila ve společnosti nejvíc zájmu (a vlastně jedinou částí, která vůbec nějaký zájem budila). Z prostředí konzervátorů pronikly na veřejnost pověsti, že některé části kapitoly byly na příkaz prezidenta z mravnostních důvodů zcenzurovány. Nejdřív se mluvilo o tom, že jde o třicet metrů drátu, za pár měsíců už utajený drát měřil sto metrů a v lidové představivosti se pak natahoval přibližně rychlostí jednoho metru za den. Rodily se také nejrůznější pověsti o jeho obsahu a v různých obskurních nakladatelstvích vyšlo několik knih, které se vydávaly za zabavenou část Fernandova díla, byl natočen pornografický film *Lindina dobrodružství* a posléze *Lindina dobrodružství II*, vznikaly erotické kluby Linda. Podivné bylo, že kusy drátu zamčené v trezoru prezidenta republiky obsahovaly ještě strašnější a obscénnější věci, než si dokázala vymyslet obrazotvornost davu, i když se autoři apokryfních děl hodně činili."

Zajatec II

1. Tajná klinika

„Lindin stav se pořád zhoršoval. Leo a Diamanta v zoufalství uvažovali, že odvezou Lindu do Bostonu, Linda na tom byla tak zle, že už vlastně nebylo co ztratit; doktorka Williamsová už se možná po svatbě uklidnila a kromě toho je pod dohledem vědecké rady a nemůže si dělat, co chce. Ale když s tím přišli za Lindou, řekla jim, že raději zemře v motelu, než by se znovu setkala s Williamsovou. Leo s Diamantou už se smířili s tím, že alespoň Lindu doprovodí do prázdnoty, k níž se blížila. Ale jednoho dne Leo zaslechl, jak kdosi v televizi mluví o ilegální klinice či dílně na opravu umělých lidí, která se nacházela někde v Mexico City; její klientelu tvořili hlavně lovci robotů, kteří si tu nechávali vylepšovat svůj lup, aby jej pak mohli výhodněji prodat; k vedlejším činnostem kliniky patřilo padělání některých vysoce ceněných značkových typů umělých lidí a také výroba nerozeznatelných kopií živých nebo mrtvých individuí – zákaz této činnosti bylo vlastně to jediné, na čem se členové mezinárodní komise pro umělou inteligenci za léta své činnosti dokázali shodnout a co se pak také prosadilo v národních legislativách: kopírování lidských jedinců byla pro společnost přece jen příliš nebezpečná činnost.

Přitom byl pořád o takové napodobeniny velký zájem a platily se za ně obrovské sumy: hodily se k získávání alibi při páchání zločinů a také se naopak daly dobře použít ke kompromitování nepřátel; a zejména mezi bohatými vdovami z obou Amerik se stalo velkou módou pořídit si po smrti manžela jeho kopii (často v podobě z mladých let); byly i případy, kdy objednaná kopie dorazila ještě předtím, než manžel stačil umřít, takže se stávalo, že po návratu

z pohřbu na vdovu doma čekal u krbu znovuzrozený a omlazený manžel se sklenkou sherry v ruce.

Není tedy divu, že klinika měla obrovské výnosy; na jejího šéfa byl už několik let vydán mezinárodní zatykač, nicméně zatím se ani nepodařilo vypátrat, na kterém místě obrovitého města se zařízení nachází. Leo s Diamantou vyhledali všechno, co bylo o klinice na internetu; zprávy se celkem shodovaly, že klinika svým vybavením předčí všechny legální instituce, díky obrovskému přílivu peněz se pořád modernizuje a také dokáže zaplatit nejlepší odborníky z celého světa. Leo hned navrhl, aby všichni tři hned odletěli do Mexika. Diamanta namítala, že bude obtížné najít kliniku, kterou už několik let marně hledá mexická policie, Interpol a CIA, ale pak uznala, že je to přese všechno poslední naděje, jak Lindu zachránit."

2. Ciudad de México

„A tak Leo koupil letenky do Mexico City a všichni tři se rozloučili s motelem. Když si Leo ve dveřích naposledy prohlížel svůj pokoj, ptal se sám sebe, jestli ještě někdy najde prostor, ve kterém prožije tolik štěstí, jako prožil tady v prvních měsících pobytu, když ještě Linda byla zdravá; na to, že vlastní velký luxusní byt v centru města, si při odjezdu ani nevzpomněl. Ve chvíli, kdy Hector líčil, jak Leo, Linda a Diamanta sedí v letadle, které letělo nad noční Amerikou na jih, Hella se najednou vztyčila na posteli. Hector si všiml užaslého výrazu v jejím obličeji, vyděsil se a zeptal se, co se stalo, a Hella jen udiveně řekla: ‚Já vidím.' Hector chtěl přestat s vyprávěním, které se zrodilo jen kvůli její slepotě, a vrátit se do města, ale Hella ho prosila, aby ještě zůstali na venkově a aby jí svůj příběh dopověděl do konce; říkala, že je strašně zvědavá, jestli se Hectorovým hrdinům podaří v Mexiku tajnou kliniku najít. ‚To já taky,' řekl Hector, který věděl o tom, jak bude příběh pokračovat, stejně málo jako Hella.

Svítalo, když Leo, Diamanta a Linda seděli v taxíku, který je vezl z *Aeropuerto Benito Juarez* do nitra neznámé megapole; opouštěli Spojené státy tak narychlo, že si ani nestačili koupit žádnou mapu, na všechny tři teď doléhala úzkost z obrovitého nakupení betonu, železa a cihel, které je vtahovalo do sebe, a zároveň cítili, že právě neuchopitelnost a obrovitost města připouštějí všechny možnosti, a tím i naději na nemožné, naději na Lindino uzdravení. Když se před letištěm taxíkář zeptal, kam má jet, Leo mu jen rozpačitě řekl, aby jel do centra. Teď mlčeli a dívali se ven, z obou stran je obklopovaly kolony automobilů, které všechny jely stejným směrem; kalné oranžové světlo se lesklo na karoseriích a leželo na velkých písmenech nápisů, které se táhly po fasádách domů z šedivého, drolícího se betonu, občas nad střechami vozů vyvstal nízký strom vyrůstající na okraji chodníku. Automobily mizely v tmavých podjezdech, zase se vynořovaly do ranního světla a znovu se vrhaly proti monotónnímu šedému proudu fasád, stromů a velkých písmen. Taxík jel pořád pomaleji, za nějaký čas se jízda změnila v trhavý pohyb, jednotlivé řady automobilů mířících do centra střídavě vyrážely kupředu a zase se po několika metrech zastavovaly. Leo a ženy byli netrpěliví, i když nevěděli, kam vlastně jedou, do té chvíle se nikdy nebavili o podrobnostech cesty, neviděli ani základní plán mexické metropole, nevěděli, kde se ubytují a na koho se v obrovském městě, kde nikoho neznali, obrátí o pomoc. Na severu neměli čas nic promýšlet; snad se ale také v hlavě všech tří vynořila myšlenka, že nemá smysl nic plánovat, protože v jejich beznadějné situaci jim tak jako tak může pomoci jen zázrak náhody.

Automobily se teď sunuly kupředu rychlostí smutečního průvodu. Taxíkář nadával pořád hlasitěji, a když se automobil dokodrcal k nejbližšímu rohu, prudce otočil volantem doprava a začal objíždět znehybnělou kolonu po vedlejších ulicích. Automobil se pořád vzdaloval od hlavní třídy a po čase se dostal do míst, kde už nepotkávali skoro žádné vozy, ale ani žádné chodce kromě několika

dětí, které zřejmě mířily do školy. Když taxík míjel tiché náměstíčko s pokrouceným stromem rostoucím na kruhovém ostrůvku uprostřed vozovky, uviděli čtyřpatrový betonový dům s nápisem Hotel. Leo s Lindou, kteří seděli na zadním sedadle, se na sebe podívali a ve stejném okamžiku se k nim otočila Diamanta. Leo řekl taxíkáři, aby zastavil. Leo a ženy si nemuseli nic vysvětlovat; bylo jasné, že betonová budova jim všem připomněla milovaný motel na kraji města, jejich společný domov, i když se mu vlastně vůbec nepodobala.

A ve chvíli, kdy vstoupili na prošlapaný rudý koberec v recepci, viděli, že nepochybili, ovanulo je blaženství prostoru zapáchajících starých hotelů, mexický hotel a jejich sídlo na severu byly součástí jediné šťastné, zatuchlé země odřených plyšů a odchlipujících se tapet, rozestřené po mnoha světadílech. Leo si v té chvíli pomyslel, že jestli se po smrti octne v ráji, bude vypadat jako pokojík v ošuntělém hotelu. Všichni tři se ubytovali v jediném, poměrně velkém pokoji, na cihlově červených tapetách viselo několik barevných fotografií města a jeho okolí, z malého balkonku byl pěkný přehled o tom, co se děje dole na náměstí. Leo usoudil, že nejlepší cestou, jak se něco dozvědět o ilegální klinice, pro ně bude, když se pokusí seznámit s místními lidmi; a tak prozatím trávili dny v hotelu a v jeho blízkém okolí. Vlastně ani netušili, jak daleko je centrum metropole, a pamětihodnosti města znali jen z fotografií na zdech pokoje."

3. Cantina

„Každé odpoledne seděli v *cantině* naproti hotelu. Od rána do večera tu vysedával i Miguel, jejich *hotelero*, a když se objevili, vždycky je obřadně pozdravil. Miguel se v hotelu skoro neobjevoval, o všechno se tam starala jeho žena a dcery, které se podobaly jedna druhé a jejichž přesný počet se Leovi nikdy nepodařilo zjistit. Leo

a Diamanta pokaždé vypili několik sklenic piva, Linda v té době už mohla pít jen vodu a i to jí způsobovalo bolesti. Její stav se dál zhoršoval, a tak brzy i tady zůstávala v hotelovém pokoji, Leo s Diamantou seděli v *cantině* sami, dávali se do řeči s lidmi z okolí, které zanedlouho všechny znali, ale pořád ještě neměli odvahu zeptat se někoho přímo na *clinicu*.

Zaměřili se na hoteliéra, který jim připadal jako pravá osoba, jež by je ke klinice mohla zavést – viděli totiž, že za ním pořád chodí nejrůznější lidé a žádají o pomoc, anebo s ním vyjednávají nějaké obchody; zdálo se, že Miguel se s každým zná a všechno dovede zařídit. A vzhledem k tomu, že mnoho lidí přicházelo také proto, aby mu uctivě poděkovali za jeho služby, zřejmě byl v tom, co podnikal, velice úspěšný. Leo a Diamanta dlouho nechápali, jak je to možné, když celé dny jen seděl v *cantině* nad *cervezou*, ale pak si všimli, že k Miguelově hlavě se nesklání jen mnoho šeptajících úst, ale také dost pozorně naslouchajících uší; jeho stolek v *cantině* byl zřejmě středem rozsáhlé sítě, která snad prostupovala celou rozlohou obrovského města, a Miguel tak mohl dělat svá kouzla, aniž se hnul z *cantiny*. Když bylo u jeho stolu volno, Leo a Diamanta si přisedli a bavili se o všem možném; zatím se hoteliéra neodvážili zeptat přímo na *clinicu*, ale kroužili v hovoru kolem ní a kolem umělých lidí a čekali na chvíli, kdy si budou jistí, že je hoteliér neudá policii anebo nedá tip na Lindu nějakému lovci robotů. Miguel obvykle poslouchal jejich nepříliš obratné řeči, kouřil přitom doutník, mhouřil oči, usmíval se a nic neříkal. Leo s Diamantou vůbec nevěděli, co si myslí. Pochopil jejich narážky, anebo pořád vůbec netuší, o co jim jde? Byl úsměv na jeho rtech úsměvem vychytralého pleticháře, nebo nic nechápajícího hlupáka?

Ale chvíle, kdy mluvili s Miguelem, nebyly moc časté. Hoteliér měl v *cantině* skoro pořád nějaké obchodní jednání; pak Leo s Diamantou seděli sami, popíjeli mexické pivo a poprvé po dlouhé době se spolu bavili i o jiných věcech než o Lindině nemoci. Vrátili se také

k rozhovoru o démonech, který přerušili v motelu na severu. Lea zajímalo, jaké je vlastně místo démonů na světě, zmínil se o tom, že kdesi četl, že podle Platóna jsou démoni středním článkem mezi lidmi a bohy; ale Diamanta o místě démonů na světě nic nevěděla a Platónův názor se jí nelíbil. Ukázalo se, že je trochu dogmatická ateistka; říkala, že žádné hraniční území mezi lidmi a bohy, kam Platón usídlil démony, neexistuje. Leo, který byl spíše agnostik, s ní nesouhlasil, ale neměl na to jasný názor, a tak čas v *cantině* probíhal v příjemných přích, Leo a Diamanta objednávali nové a nové *cervezy*, které vychutnávali v rozpáleném betonovém vedru náměstíčka, sledovali pohybující se stín stromu uprostřed náměstí jako stín ukazatele slunečních hodin. Občas jejich pohledy zaletěly k tmavým otevřeným dveřím na balkoně, za kterými ležela Linda, kterou tam nechali samotnou, a zmocnil se jich pocit viny.

Za svých dlouhých rozhovorů u stolku v *cantině* si uvědomili, jak se mají rádi, a Leo konečně poznal, že jeho láska k Lindě byla jen chybným jménem, které dal svému soucitu a své touze po tom, aby ho někdo potřeboval. Ale uvědomoval si, stejně jako Diamanta, jak by bylo strašné, kdyby teď bezmocnou Lindu opustil. A tak o svém citu dlouho nemluvili; až jednoho večera, když se vraceli z *cantiny* a šli se před spaním ještě trochu projít po okolních ulicích, jak to často dělávali, už se najednou nedalo myslet na výčitky svědomí a na bolest, kterou způsobí Lindě, bylo zbytečné se bránit, a Leo a Diamanta se na sebe pod stromem, jehož větve prozařovala lucerna, vrhli jako vyhladovělá zvířata. Když se téměř s bolestí od sebe odtrhli, beze slova se rozběhli po ulici k hotýlku, jehož jméno svítilo na konci ulice, požádali v recepci o pokoj a vyběhli nahoru po schodech. Už po hodině plni výčitek svědomí pospíchali za Lindou; a od té doby se zoufale před ní snažili utajit, co se děje, byli neustále na pochybách, jestli Linda jejich tajemství uhodla, nebo ne; nikdy se to nedozvěděli.“

4. Ricardo

„Leo s Diamantou navštěvovali hotýlek ve vedlejší ulici skoro každý den, ale nezanedbávali kvůli tomu rozhovory s hoteliérem; ty však, jak se zdálo, nijak nepokročily. Miguel se pořád usmíval, pil pivo a mlčel nebo mluvil o všem možném, a Leo a Diamanta se ho pořád neodvážili zeptat přímo na *clinicu*. Jednoho odpoledne se Leo zase začal neobratně a jakoby po špičkách blížit k jedinému tématu, které ho zajímalo. Byl od něho ještě hodně daleko, když Miguel zvedl sklenici s *cervezou*, přiťukl si s ním a s Diamantou a pak Leovi řekl: ‚Proč to neřeknete přímo, příteli? Seňorita Linda je umělá, to jsem poznal v první vteřině, kdy jsem ji uviděl, vypadá to s ní špatně a vy potřebujete najít *clinicu*. Miguela se nemusíte bát, Miguel seňoritu neudá policii ani *cazadores*, lovcům.‘ (Miguel o sobě ve chvílích, kdy chtěl zdůraznit svůj význam jakožto instituce, mluvil ve třetí osobě.) ‚Kdyby chtěl, mohl to udělat už dávno. Seňor Leo a seňority Diamanta a Linda jsou hosty mého hotelu a mými přáteli a já jim pomůžu. Nevím, kde je *clinica*, protože jsem to doteď nepotřeboval vědět, ale pro Miguela není žádný problém to zjistit.‘

Příští dva dny se Miguel o *clinice* vůbec nezmínil, seděl u stolku a jako vždy naslouchal mnoha šeptajícím ústům a cosi přikazoval či radil mnoha uším. Když si k němu Leo a Diamanta přisedli, vykládal jim o politice a o fotbalu. A také třetí den v *cantině* zamlkle seděli u jeho stolku a poslouchali celou hodinu, jak nadává na vládu. Pak objednal nové pivo, vytáhl z kapsy složený lístek, podal jej Leovi a řekl: ‚To je adresa *cantiny*, kde na vás zítra v poledne bude čekat člověk, který odveze seňoritu Lindu na *clinicu*.‘ Pak ještě řekl částku, kterou bude třeba zaplatit; Leo s Diamantou mu začali děkovat, ale Miguel jen dodal, že muž, s kterým se mají setkat, se jmenuje Ricardo, a odmítl o té záležitosti dál mluvit.

Leo a Diamanta hned běželi do hotelu, aby novinu oznámili Lindě. Zbytek dne proběhl v horečnatých přípravách; vlastně

nebylo na co se připravovat, a tak Leo a Diamanta jen pobíhali po pokoji, přenášeli věci z místa na místo a překáželi si, Linda je z postele zamyšleně, beze slova pozorovala. ‚Myslí na to, co ji čeká v nezákonném zařízení, kde bude ještě víc bezprávná než jinde? Dívá se na nás, protože něco tuší o našich návštěvách v sousedním hotelu?' přemýšlel Leo. Když nazítří dali lístek s adresou taxíkáři, dlouho se díval do mapy města, a když ulici konečně našel, zatvářil se otráveně; zřejmě to nebyla nejlepší adresa. Zavezl je do slumu z plechových chatrčí rozlézajících se do svahu vysokého kopce. Vůz vyjel vzhůru po strmé ulici pokryté žhavým asfaltem, kterou vroubily podivuhodné příbytky sestavené ze všeho možného. Ukázalo se, že *cantina*, kterou hledali, je bílý betonový kvádr bez přední stěny, podle benzinových a olejových skvrn na podlaze se dalo soudit, že stavba ještě nedávno sloužila jako garáž. Uvnitř sedělo u stolků pět lidí, k zadní stěně nad výčepním pultem bylo připevněno několik poliček, na kterých stály láhve s pestrobarevnými alkoholy.

Posadili se ke stolku, sluneční světlo se odráželo od asfaltu ulice, který zářil jako roztavený kov a spaloval jim oči. I ve stínu bylo nesnesitelné vedro; Lindě se hned udělalo zle, a také Leovi a Diamantě připadalo, že horký vzduch prosycený pachem asfaltu, zvětralého piva a výpary benzinu se nedá dýchat. Ricardo se u jejich stolu objevil asi za deset minut; ukázalo se, že je to plešatý mužík s knírkem, který po celou dobu seděl u zadní stěny *cantiny*, popíjel pivo a pozoroval je. Řekl jen, že *clinica* bohužel dnes nepřijímá a že mají za tři dny přesně v osm hodin ráno čekat s penězi na rohu ulice Tacuba a Bolívarovy ulice; přijede tam automobil, který slečnu Lindu odveze. Leo se zeptal, jestli budou moci Lindu doprovázet, a Ricardo jen mlčky a důrazně před jeho obličejem zakýval ukazováčkem ze strany na stranu; pak zopakoval, aby přišli přesně, zvedl se a stoupal po svítícím asfaltu kamsi vzhůru.

Odpoledne Leo a Diamanta museli Miguelovi v *cantině* naproti hotelu podrobně vyprávět o setkání s Ricardem. Miguel byl zamyš-

lený, Leo si všiml vrásky uprostřed jeho čela. Nakonec *hotelero* řekl, že je na místo schůzky odveze sám svým automobilem. A tak za tři dny vezl Lindu, Lea a Diamantu ulicemi města, které vůbec neznali, i když tu žili už několik týdnů, ulicemi, ve kterých paprsky slunce prozařovaly ranní mlhu a rozsvěcely krátké třpytivé záblesky na asfaltu, mokrém po nočním dešti, na lucernách a na klikách domovních dveří. Leo seděl na zadním sedadle, mlčel, držel se s Lindou za ruku; rozpomněl se najednou, že byly doby, kdy hodně cestoval, kdy s Patricií navštěvovali města v Americe a v Evropě a kdy v tuhle denní dobu obvykle snídali na terase restaurace na nějakém bulváru, a říkal si, jestli někdy nastane čas, kdy budou s Lindou a Diamantou chodit po Mexico City s bedekrem v ruce, prohlížet si pamětihodnosti, sedět v kavárnách a v parcích…“

5. Automobily

„Miguel zastavil v dlouhé rovné ulici, ve které se portály barokních chrámů a zašlých koloniálních paláců střídaly s *cantinami* a bistry. Zůstal sedět ve voze, stejně jako Linda a Diamanta; Leo nemohl uvnitř vydržet, a tak vystoupil a neklidně přecházel sem a tam po chodníku, na němž se zatím objevovalo jen málo chodců. Nedaleko otvíral zelinář svůj obchod, Leo slyšel rachocení rolety, pak bylo zase ticho. Přesně v osm hodin vyjel z boční ulice automobil, prudce zahnul, předjel Miguelův vůz a zabrzdil před ním. Leo viděl, že za volantem sedí Ricardo, vedle něho jakási žena v klobouku a v tmavých brýlích, která měla skloněnou hlavu, takže jí nebylo vidět do obličeje – Lea napadlo, že to bude asi zaměstnankyně *clinicy* –, na zadním sedadle se rozvaloval muž, který se podobal Ricardovi; Leo zahlédl pod jeho sakem tmavý pruh, který mohl být koženým pouzdrem na pistoli. Muž vystoupil; Leo mu předal obálku s penězi a Diamanta odvedla Lindu k automobilu. Leo najednou po-

cítil úzkost; řekl si: Do jaké společnosti Lindu odevzdávám? Linda se s oběma objala, nasedla a mávala z okénka. Ricardo nastartoval; v tu chvíli žena na předním sedadle zvedla hlavu, otočila se dozadu k Lindě a sundala si brýle. Z Lindiných úst zazněl zoufalý výkřik, sáhla po klice dveří, ale ty se nedaly otevřít; automobil prudce vyrazil kupředu. Také Leo a Diamanta vykřikli, poznali v ženě s šátkem doktorku Williamsovou, jejíž fotografii mnohokrát viděli na webových stránkách MIT.

V prvním okamžiku se oba rozběhli za Lindou, i když to nemělo žádný smysl. To už ale slyšeli, jak na ně volá Miguel; rychle běželi nazpátek a nasedli na zadní sedadla, automobil se rozjel a za chvíli se řítil po Tacubě. Mlha se mezitím zvedla, a tak byl v dálce, na konci rovné ulice pořád ještě vidět vůz, který unášel Lindu. Miguel, kterého Leo s Diamantou ještě nikdy neviděli rozčileného, teď byl rudý a tiše ze sebe chrlil nadávky; *hotelerovi* se stalo se něco, co asi už hodně dlouho nezažil a co zřejmě v jeho světě platilo za ten největší zločin: jeho obchodní partner jej podvedl. I Leo a Diamanta si dali dohromady, co se přihodilo. Když Ricardo uviděl v *cantině* Lindu, asi mu bylo hned jasné, že je to umělá bytost, o které bylo v kruzích ilegálního obchodu s roboty známo, že má obrovskou cenu, a tak se rychle rozhodl zařídit se podle svého. Vymyslel si, že je *clinica* přeplněná, aby získal čas; zjistil telefonní číslo doktorky Williamsové, anebo je spíš jen vyhledal ve svém zápisníku, kde je měl zapsané už několik měsíců, a zavolal jí.

Nenávist doktorky Williamsové k Lindě se nijak nezmenšila ani po svatbě; snad Lindu nenáviděla ještě víc, když si uvědomila, že Jonesova láska k umělé ženě navždycky poničila jeho duši. Leo také později zjistil, že Williamsová v poslední době nechala mezi lovci robotů rozšířit svou soukromou nabídku, jež vysoko přesahovala oficiální odměnu, kterou za odchycení Lindy vypsal MIT. Je dost možné, že Ricardo zkusil říct do telefonu ještě vyšší částku; Williamsová na ni patrně přistoupila, ale měla jednu podmínku:

že se únosu sama také zúčastní; její nenávist si nemohla nechat ujít scénu, kdy se Linda po letech konečně octne v pasti. Pak nejspíš nasedla na bostonském letišti do prvního letadla, které letělo do Mexico City. Je možné, že Ricardo jen nerad porušoval zaběhlý protokol Miguelovy sítě, jehož dodržování skýtalo i pro něj velké výhody, snad mu dokonce ani nešlo tolik o peníze; možná to bylo prostě tak, že byl příliš vášnivým *cazadorem*, než aby mohl nechat uniknout takovou trofej."

6. Pronásledování

„Na Tacubě zatím ještě nebyl skoro žádný provoz, a tak daleko vepředu byl pořád vidět Ricardův vůz. Všichni tři teď mlčeli, automobil se řítil dlouhou rovnou ulicí za něčím, co vypadalo jako mizící zrcátko. Leo se ocitl ve zvláštním stavu; jako by zděšení z toho, co se stalo, spálilo v jeho hlavě nejen myšlenky, ale i všechny představy a pocity, a stvořilo tak prázdné místo, které teď začaly zaplňovat detailní a neskutečné obrazy věcí, jež míjeli; jako v jasném snu Leo vnímal do nejmenších podrobností postavy a tváře chodců, listí stromů i zdi domů se všemi čmáranicemi a skvrnami oprýskané omítky, a všechny ty tvary se přitom vysmekly ze jmen a ze souvislostí. Mokrá vozovka se leskla v dosud nízkém slunci, jako by automobil klouzal po hladině vodního kanálu; nad jejím chladným leskem vyrůstaly tmavé, mlčenlivé budovy domů, paláců a kostelů, které srostly dohromady, plynuly jako jediná lhostejná hmota, která z důvodů, jež jsou pro lidskou mysl nepochopitelné, zformovala sama sebe do tvarů, jež si vysnila ve svém nitru a jež nijak nesouvisely s lidskými účely; Leovi by nepřipadalo nijak divné, kdyby se materie namísto do domů začala na některých místech ztvárňovat do obludných obrovitých postav, anebo kdyby se tvary portálů, oken a střech začaly pomalu proměňovat.

Řady domů po obou stranách náhle odlétly a lesklá hladina ulice se rozlila do rozlehlého náměstí, uprostřed něhož se na vysokém stožáru lenivě hýbal prapor, po levé straně automobil míjel tmavou hmotu katedrály, kterou Leo znal z fotografie visící v hotelovém pokoji, ale teď pro něj nebyla chrámem; opět nesmírně jasně zaznamenával stovky rozmanitých tvarů na fasádě, stovky oblin a výdutí, které se přitom neskládaly do smysluplných obrazů; Leo viděl hliněnou horu, vnímal změť postav nad portály jako tvary, do nichž v jednom okamžiku ztuhlo tmavé stékající bláto, které se snad v příštím okamžiku znovu dá do pohybu a všechny postavy se zase rozplynou. Zatím automobil unášející Lindu už mizel v ulici ústící na náměstí mezi katedrálou a palácem s monotónními řadami oken, které se táhly do dálky ve snové perspektivě.

Oba vozy se musely proplétat mezi stánky s různou veteší, které stály na vozovce, a mezi válcovitými kamínky, na nichž vrásčité stařeny s černými vlasy staženými do uzlu pekly tortilly, mezi houfy lidí a pobíhajícími psy. Ricardo i Miguel skoro nepřetržitě troubili, ozývaly se výkřiky a nadávky; Miguel tady byl ve výhodě, protože jeho automobil projížděl cestou, kterou už prorazil Ricardo, a tak se zadní část Ricardova vozu pozvolna přibližovala. Napravo se otevřelo ústí kolmé ulice, která byla zcela prázdná, ozvalo se skřípání pneumatik, Ricardo prudce zabočil doprava a pak na dalším rohu znovu; automobily se vrátily na náměstí, projížděly teď po jeho jižní straně. Leo viděl, jak se na vzdáleném konci na chvíli znovu vynořila katedrála jako tmavá hora, ale to už Ricardův vůz mizel v další ulici.

Teď měli slunce v zádech, a tak vozovky pohasly, oba automobily přejely jakousi rušnou třídu, nad níž se tyčil těžkopádný mrakodrap, který Leo také znal z fotografie v hotelovém pokoji, pak vozy projížděly úzkou ulicí lemovanou nízkými stavbami, v jejichž přízemí byly otevřené krámky, autoopravny, prodejny drůbeže a výčepy; Leo četl velké nápisy, kterými byly pomalované bílé a našedlé stěny domů: *Ricos caldos, Pollo fresco, Tubasy conectiones plasticas*… Ricardo

i Miguel zase zuřivě troubili, protože vozovka byla plná osobních aut, dodávek, cyklistů i chodců, pak se před nimi otevřela další široká třída a v jejím průhledu se vynořily skleněné mrakodrapy, na plášti jednoho z nich prudce zasvítil odraz slunečního kotouče, který Lea oslepil, chvíli se proplétali pustými ulicemi jakéhosi administrativního okrsku, než vjeli na rovnou ulici, po které se valily automobily v mnoha proudech a která se táhla do nedohledna. Leo si pomyslel, že to bude Paseo de la Reforma, hlavní třída města, jejíž jméno se v *cantině* často ozývalo v rozmluvách hostů.

Miguel kličkoval mezi automobily a přejížděl z jedné řady do druhé, takže nikdy neztratil automobil s Lindou z dohledu; Leo s Diamantou žasli nad řidičským mistrovstvím člověka, který celé dny vysedává v *cantině*. Ale ani Ricardo nebyl špatný řidič, a tak vzdálenost mezi automobily zůstávala pořád přibližně stejná. Na jednom místě se ulice rozšiřovala v jakési náměstíčko, uprostřed něho stál vysoký sloup, na jehož vrcholku rozpínal křídla pozlacený anděl lesknoucí se ve slunci, za chvíli Leo uviděl, jak se nad proudy automobilů ve smogu prosvíceném sluncem nezřetelně rýsuje kopec porostlý stromy, na jehož vrcholku stál palác s křehkými zasklenými arkádami; i tohle místo znal Leo z fotografie v hotelovém pokoji, vzpomněl si, že je na ní nápis *Castillo de Chapultepec*. Když se Ricardův automobil řítil k zelenému svahu Chapultepecu, ze zadního okénka se vyklonila postava se samopalem v ruce, třikrát za sebou se zablesklo prudké světlo a ozvaly se tři krátké dávky, ale střely naštěstí Miguelův vůz minuly. Automobil, který unášel Lindu, se zase blížil; náhle se opět ozvalo skřípání pneumatik, auto se smykem otočilo a řítilo se po Paseo de la Reforma zpátky k centru města: Ricardův manévr Miguela překvapil, ztratil trochu času, a když otočil vůz, ještě ke všemu mu na čas zastínil výhled autobus. Když se mu konečně podařilo autobus předjet, po Ricardově vozu nebylo nikde ani stopy. Bylo jasné, že musel zahnout do některé vedlejší ulice; a tak zabočil i Miguel a dlouho jezdil ulicemi po obou

stranách třídy Reformy, až mu sama Diamanta položila ruku na rameno a řekla, že už nemá smysl po Ricardovi dál pátrat. Miguel je odvezl k hotelu; na zpáteční cestě nikdo z nich nepromluvil ani slovo.

Leo s Diamantou pořád neztráceli naději. Důvěřovali Miguelovi; čekali, že *hotelero* se opět posadí ke svému stolu v *cantině*, že bude zase nepohnutě sedět na místě, kde je nejmocnější, ve středu sítě, která protkává celé město až k slumům na jeho vzdálených okrajích a kterou, jak teď tušili, protékají zprávy a příkazy, objednávky, nabídky, otázky a odpovědi, sny, touhy a nenávisti; říkali si, že od svého stolu bude schopen najít Lindu daleko spíš, než kdyby jezdil naslepo ulicemi obrovského města. A tak hned poté, co je Miguel zavezl k hotelu, odešli do *cantiny*, aby viděli, co se bude dít. Ale toho dne Miguel nepřišel. Pozdě večer, když už se chystali jít spát, se u jejich stolu objevil *patrono* a řekl jim, že policie našla ve strmé ulici na předměstí čtyři mrtvoly, každá z nich měla v těle několik kulek. Jedno z těl patřilo Miguelovi; *hotelero* se zřejmě vypravil zjednat spravedlnost a potrestat porušení pravidel obchodu. Miguel určitě předem dobře zvážil všechna rizika a řekl si, že vlastní smrt je přijatelná cena za nastolení pořádku."

7. Rozhodnutí

„Příští den Leo a Diamanta seděli ráno v *cantině*, pili kávu a mlčeli, dívali se přes náměstí na hotel; oba už dlouho vnímali jeho fasádu jako unavenou, přívětivou tvář, a ještě i teď je utěšoval svou přítomností. ‚Poletíme do Bostonu,' řekl Leo. Diamanta přikývla; byla to nejspíš beznadějná cesta, ale kdoví, třeba se jim podaří proniknout do laboratoří MIT, třeba jim přece jen pomůže Jones… Celé dopoledne zvažovali různé plány, které se ovšem podobaly spíš fantastickým snům. V *cantině* byla po celou tu dobu puštěná televize nad barovým pultem; na

obrazovce běžel program nějakého zpravodajského kanálu a ani Leo, ani Diamanta nevnímali rychle se střídající obrazy a nepřetržitý tichý proud řeči. Ale najednou Leo zaslechl slova ‚Massachusetts Institute of Technology' a pak ‚doktorka Williamsová-Jonesová', a zvedl hlavu. Na obrazovce bylo vidět tvář doktorky, a Leo a Diamanta slyšeli, jak říká, že konečně byl dopaden nebezpečný uprchlý robot, po kterém se dlouho pátralo, byl vyřazen z provozu a umístěn v muzeu umělé inteligence. Pak ukázali nehybnou Lindu, ležící v jakési skleněné vitríně, na její kůži byly vidět stopy po pitvě.

Toho dne si šli brzy lehnout, leželi vedle sebe na široké posteli, kde předtím spala vedle Diamanty Linda, mlčky se objímali a dívali se do tmy, poslouchali změť hlasů, která sem doléhala z *cantiny* a z náměstí…"

„Tak jako Marius s Ritou poslouchali v tichu noci moře," řekl jsem. Neměl jsem hodinky, ale muselo být dlouho po půlnoci. V Loutru už všichni spali, neviděli jsme nikde jediného člověka, lampy svítily na prázdné stoly a židle, které čekaly na ranní hosty. I v hotýlku Porto Loutro byla všechna okna tmavá, nebylo třeba, aby recepční držel noční službu, protože do Loutra nepřicházejí žádní noční hosté; kromě pěšinky ve skále, kde nemohou projít dva lidé vedle sebe, sem po souši nevede žádná cesta, a lodě v noci nejezdí. V tichu se ozývalo šplouchání klidných vln zálivu, nejkrásnější zvuk na světě.

Martin přikývl a pokračoval: „Najednou Diamanta řekla: ‚Půjdu k nám.' Leo hned nepochopil, o čem mluví. Slyšel, jak Diamanta říká: ‚Je ještě jedna možnost, jak Lindu zachránit, jen jedna jediná.'

‚Linda je přece mrtvá,' řekl Leo znepokojeně. Posadil se na posteli a pokoušel se ve tmě rozpoznat výraz Diamantiny tváře, ta ale byla ponořená do hlubokého stínu. Bál se, že se Diamanta pomátla na rozumu.

‚Je jeden lék, který Lindě pomůže: břečťan z pevnosti. Myslím na něj už dlouho, ale pořád jsem se nedokázala odhodlat, pořád jsem měla strach,' pokračovala Diamanta klidným, jasným hlasem.

‚Když jsme jeli s Miguelem, na jednom místě jsem cítila, že je blízko průchod. Musí to být někde tam…' A Diamanta ukázala na zeď, kde skvrna bledého venkovního světla ležela na jedné z fotografií. Světlo bylo příliš slabé, aby bylo vidět, co je na snímku, ale Leo věděl, že je to obrázek mrakodrapu Torre Latino-Americana, který viděli z okénka Miguelova automobilu. Řekl Diamantě: ‚Prosím, nechoď nikam, zůstaň tu se mnou. Lindě už nemůžou pomoci ani vaše čáry, a tebe v pevnosti chytnou, znovu tě přikovají ke zdi a budou tě mučit, určitě tě strašlivým způsobem potrestají za tvůj útěk, a možná se dostaneš ven z vězení až za několik staletí…'

Diamanta příliš neposlouchala, co říká. ‚Nemůžu nechat Lindu v té skleněné rakvi,' opakovala několikrát, pak Lea pohladila a řekla: ‚Neboj se, budu opatrná. Snad budu mít štěstí.'

Leo ji prosil, ať si to ještě rozmyslí, ale Diamanta se už zřejmě rozhodla. I pro něj bylo obtížné představit si život bez Lindy, i když v té chvíli nedokázal přemýšlet o tom, jak by v budoucnosti mohl vypadat jeho vztah k oběma ženám, nevěděl, jestli by bylo horší Lindu věčně klamat, nebo jí říct pravdu. Ale zdálo se, že tuhle otázku už za něj vyřešil osud, Leo nevěřil, že je ještě možné Lindu zachránit, a měl strach, že teď ještě přijde o Diamantu. Jaký potom povede život? V posledních hodinách začal myslet na to, že se on i Diamanta časem s Lindinou smrtí smíří, že budou spolu žít v Miguelově hotýlku a že jeho tiché prostory a milované náměstí jim za čas pomohou zase najít klid a možná i něco jako štěstí. Bál se, že bude muset opustit tenhle poslední sen."

8. Fontána

„Když se Leo probudil, byla už Diamanta oblečená; stála u okna v ranním světle a česala se, přes rameno měla přehozenou plátěnou tašku. Otočila se k němu a řekla, že se půjde porozhlédnout, na

kterém místě je přesně průchod do pevnosti. Leo už věděl, že nemá cenu ji přemlouvat, a tak vyskočil z postele, natáhl si kalhoty a řekl, že ji doprovodí. Koneckonců Diamanta mluvila jen o porozhlédnutí, řekl si; třeba průchod nenajde, třeba se mu přece jen podaří jí cestu do pevnosti ještě rozmluvit. Když vyšli ven, vjel mu pod košili ranní chlad; náměstí leželo ve stínu, slunce se skrývalo za okolními nízkými domy a dávalo o sobě vědět narůžovělou září nad jejich rovnými střechami s houštím antén a satelitních talířů. Čekali na taxík; Diamanta se rozhlížela kolem sebe, dívala se na *cantinu* na protější straně, na oprýskané zdi počmárané sprejovými nápisy, na šedý zkroucený strom uprostřed náměstí, a Lea její pohled zneklidňoval a vyvolával v něm úzkost.

I v taxíku mlčeli. Vystoupili u mrakodrapu na avenidě Lázaro Cárdenas; Diamanta se postavila mezi spěchající davy chodců a pomalu otáčela hlavu. Leo ji pozoroval; viděl, že jeho přítelkyně v tu chvíli ze sebe svlékla lidské chování jako oblek, který sice byl pohodlný a nosila ho ráda, ale teď ho nepotřebovala a byl by jí na obtíž. V tu chvíli si vlastně poprvé uvědomil, že Diamanta není člověk, ještě spíš než lidskou bytost připomínala zvíře, které větří. Pak Diamanta mlčky ukázala k parku, který se prostíral opodál, a vykročila tím směrem, ani se za Leem neohlédla. Leo šel za ní, minuli jakousi zdobnou budovu se skleněnou střechou medové barvy, kterou rozzářilo slunce; Diamanta zřejmě zachytila stopu, šla teď najisto a pořád zrychlovala krok; Leo musel chvílemi utíkat, aby jí stačil.

Cestičky v parku tvořily symetrický vzor, hvězdici, v jejímž středu stála fontána s dvěma postavami žen, na tělech z hladkého tmavého kovu se tříštily proudy vody. Diamanta pomalu obešla fontánu kolem dokola, chvíli to vypadalo, že váhá, co udělat, pak se posadila na jednu z laviček, které byly rozestaveny kolem. Zmatený Leo si sedl vedle ní, netroufal si nic říct, a tak se jen díval na tříšť vody, která svítila mezi tmavými stromy. ‚Počkej tady,' řekla najednou

Diamanta a vstala, Leo se díval, jak jde k fontáně. Neohlížela se, její postava se ztrácela v oblaku z vodních kapek a bílého světla. A pak najednou zmizela, Leo vyskočil a pobíhal kolem fontány, ale kromě spícího špinavého psa široko daleko nikdo nebyl. Leo pochopil, že Diamanta našla průchod do pevnosti a že se chtěla vyhnout loučení.

Až do večera chodil cestičkami parku, odpoledne si koupil od pouliční prodavačky tortillu, pořád se vracel k fontáně. Říkal si, že se třeba Diamanta vynoří ze vzduchu stejně zázračně, jako se v něm rozplynula; třeba se jí tam na druhé straně prostoru podaří proplížit chodbami k vnitřnímu dvoru pevnosti, utrhnout pár lístků břečťanu a vrátit se během několika hodin, třeba se objeví v parku už v příští chvíli. Když se setmělo, pomyslel si, že ji při svém přecházení po parku minul a že už na něj třeba čeká v hotelu nebo v jejich *cantině*, a utíkal shánět taxík. Ale Diamanta v *cantině* nebyla a také hotelový pokoj byl prázdný. Leo si uvědomil, že mohla z pevnosti vyjít nějakým průchodem ústícím třeba v Jižní Africe, a bude se teď muset za ním do Mexika dostávat složitými cestami. A možná že nejdřív ze všeho zamíří se svým lékem sama za Lindou do Massachusetts. Všiml si, že po Diamantině odchodu v hotelovém pokoji chyběla jedna jediná věc: Lindina skleněná koule z Vídně. Diamanta si ji nejspíš vzala s sebou na nebezpečnou výpravu jako talisman."

9. Čekání

„Od té chvíle se Leův pobyt v Ciudad de México proměnil v čekání na Diamantu. Nejdřív chodil každý den do parku – teď už věděl, že se mu říká Alameda – a seděl dlouhé hodiny na lavičce u fontány; v jejím šumu slyšel Diamantin hlas a Lindin nářek, a časem se v něm začaly ozývat i hlasy Patricie, Vanessy a Kate; ty hlasy byly někdy tak zřetelné, že si Leo říkal, že se ho možná zmocňuje šílenství,

ale přesto si nedokázal odepřít denní poslech toho melancholického rozhlasu. Znal fontánu ve všech jejích barvách, znal všechny druhy světla, které v jejích vodách rozsvěcelo slunce putující nad Alamedou. Zvykl si vracet se pozdě odpoledne do prázdného pokoje v hotelu pěšky, i když cesta trvala přes dvě hodiny. Zpočátku téměř nevnímal ulice, kterými chodil, neviděl tváře lidí ani necítil dech míst, ale jak se jeho zoufalství pomalu měnilo v tupou bolest, jeho smysly se začaly probouzet.

Nebylo to tím, že by snad zapomněl na Diamantu a Lindu, vzpomínka na robota a naděje, že se k němu vrátí démon, vlastně nezeslábly, spíš ztratily tvar, vyvlekly se z obrazů a rozpustily se do plynutí času jako nepřetržitý jemný zákal smutku, který prosakoval všechny myšlenky, pocity a vjemy. A podivuhodně se slil s dechem města, s vůní horkých kukuřičných placek, betonu, benzinu, prachu, ranních dešťů a s tisíci dalšími vůněmi rozpuštěnými v řídkém vzduchu náhorní planiny. Zoufalství ožívalo jen v noci; Leo se probouzel každý den kolem třetí hodiny ráno, a okamžitě do těla pronikly jeho dlouhé žhavé nože; aby něčím zaplašil roj trýznivých obrazů, který se na něj snesl, rozsvítil a vypotácel se na balkon, díval se na spící náměstíčko, na hry světla lampy s listím osamělého stromu v nočním větru. Po třech, po čtyřech hodinách konečně přicházela ospalost a Leo si šel lehnout; když se dopoledne probudil, už zase cítil jen tichý smutek.

Ten smutek mu už nebránil ve vnímání; tím, že rozleptal pár zbylých cílů, k nimž se Leo před odchodem Diamanty ještě upínal, mu zjednal klid konečné beznaděje, a uvolnil tak místo pro tok řeky vjemů, umožnil Leovi setkávat se se vším, co přicházelo, být tichým a pozorným pozorovatelem. Na rozdíl od transu svého prvního setkání s městem, které prožil v Miguelově voze, už Leo nevnímal město jako pohoří, které zvláštní náhodou nabylo tvarů lidských staveb; věci a prostory znovu přijaly svá jména a tiše je Leovi šeptaly, vyprávěly mu o svých osudech, o svém životě s lidmi, ale i o svých

tajných snech a skrytých příbuznostech, o kterých lidé nevědí. Tak se Leo seznamoval s městem, přicházel k Alamedě a vracel se z ní pořád novými ulicemi a pořád delšími oklikami, až jednoho dne už k fontáně v parku nezamířil vůbec, jen bloudil městem, díval se na domy a věci a pronikal do prostorů, které se před ním otvíraly. Stal se městským chodcem – tak jako byl městským chodcem Marius, který naslouchal v zeleném pokoji Hellinu vyprávění, a jako jím byl Tomáš Kantor, který si Lea i Maria vysnil.

Leo už znal obrovité město lépe než jeho obyvatelé; byly tu desítky míst, na která se rád vracel, uličky, parky, náměstí, *cantiny*, pasáže, bary a kavárny. Park Chapultepec přestal být zeleným přízrakem, který se hrozivě tyčil nad automobilem unášejícím Lindu, a stal se místem, kam Leo chodil dýchat atmosféru poklidných nedělních odpolední, seděl tu na lavičce a díval se na procházející se rodiny a děti hrající si na trávníku, na Indiány předvádějící pro turisty jakési aztécké tance. Dokonce ani Alameda už nebyla jen spletí cestiček mezi stromy, která obklopovala bránu do jiného světa, v níž mu zmizela Diamanta, stala se stinnou zahradou, kam si chodil odpočinout od ulic rozpálených sluncem; a když se posadil na lavičku u fontány, neslyšel už v jejím šumu žádné hlasy. A stávalo se, že pil kávu v kavárně na Tacubě, podíval se z okna a najednou si s úžasem řekl: ‚Pane bože, to je přece ulice, po které Miguel pronásledoval Ricardův vůz.‘

Neuvažoval ale o tom, že by se přestěhoval, Miguelův hotel pro něj zůstal domovem, svatým místem a tajným středem města; byl také místem, kde navečer a v noci dozrávaly obrazy dne do sladké šťávy; Leo zatím nevěděl, co si s ní počít, jen ji nechával, aby slastně proudila jeho tělem a unášela ho do spánku. Ještě občas přicházelo noční zoufalství, ale ráno už si na ně obvykle nevzpomněl. Hotel teď vedla vdova po Miguelovi s dcerami, v jeho chodu se nezměnilo vůbec nic. Večery Leo trávil v *cantině* u stolku, kde obvykle sedával s Diamantou; pil pivo a mexické víno z Baja California, a nechal

v mysli vyplouvat a zase mizet obrazy města, do kterých se někdy připletly vzpomínky na Lindu a Diamantu, a čas od času se z nesmírné hloubky vynořila i tvář Patricie nebo Vanessy."

10. Barvy

„Když se Leo jednoho rána probudil, jeho pohled padl na mastnou skvrnu na tapetě, na niž svítilo slunce. Pocítil zvláštní radost, které úplně nerozuměl; věděl jen, že nějak vyplývá ze způsobu, jakým dva výčnělky na oblém vrcholku skvrny souvisí se sedmi drobnými třásněmi na její spodní části a jak vzájemný vztah těch tvarů souvisí se vším, co prožil, se zajetím ve skleněné věži, s životem v motelu na severu, s hledáním *clinicy*, ztrátou Lindy a Diamanty i s blouděním městem v posledních týdnech. Při pohledu na skvrnu najednou Leovi došlo, že může sladkou šťávu, která se každý večer lisovala z obrazů i ze vzpomínek, využít; dosud se jí jen opíjel, ale teď viděl, že z ní může nechat vykrystalizovat nový tvar.

Leo si vzpomněl na dobu, kdy mu bylo osmnáct let a kdy ve svém pokoji maloval obrazy, a po letech se v něm znovu probudila touha vytvářet nové tvary, tvary, které není možné nikde ve světě najít, a které právě proto mohou prozrazovat tajné proudy světa, vyslovovat tajemství, jež si věci, těla, prostory a události střeží. Vstal z postele a šel si koupit do papírnictví pastelové barvy a skicář; ten den se poprvé po dlouhé době nevydal na cestu městem, posadil se hned ráno do *cantiny* a položil skicář na stůl. Jeho ruka začala kreslit oranžový vír; v jeho středu se za chvíli zrodila smaragdově zelená skvrna, z níž síla víření odtrhla několik kousků a rozhodila je po oranžové ploše, ale vzápětí se na okrajích víru objevily tmavofialové podlouhlé skvrnky, které snad byly spolčené se zelení ve středu, i když se tvářily, že ji neznají, snad byly dokonce spřízněné společným původem; snad zelená a fialová společně

chtěly oranžové planutí uhasit, snad bylo jejich zjevení naopak jen vyslovením skrytého snu oranžového ohně, snad byly utajenými dětmi oranžové… Leo byl napjatý, jak drama, které se před ním rozvíjelo na papíru, dopadne; připadalo mu, že kreslí tak, jako se píše dobrodružný román, a přitom věděl, že síly, které na papíře rozpínají tvary a rozehrávají složité strategie bojů a symbiózy, jsou síly, které nějak vyvstaly z rozpuštěné minulosti zrající ve tmě, z obrazů z cest městem i ze všeho, co prožil ve věži, v motelu na severu i v Miguelově hotelu. To všechno se teď vracelo jako tryskající gejzír barev.

Přestal kreslit ve chvíli, kdy mu připadalo, že barvy se dostaly do stavu, ve kterém se vzájemně držely v šachu, pak otočil list ve skicáři a začal na novém papíru rozvíjet další příběh, tentokrát o plíživém, zdlouhavém zápase mezi modrým plamenem a šedavým síťovím, jehož úmysly byly nejasné. Nakreslil za ten den ještě několik obrázků, které vyprávěly o bojích, spojenectvích, láskách a touhách barev. Hosté v *cantině* se čas od času přišli k jeho stolu podívat, co maluje. Bylo vidět, že se jim jeho obrázky líbí; kupodivu nikomu z nich nevadilo, že na nich nejsou lidé ani věci. Od té doby Leo kreslil v *cantině* každý den od časného rána a vypil přitom šest nebo sedm šálků kávy; po lehkém obědě se vydal na cesty po městě a večer se vracel do *cantiny*, pil *cervezu* nebo víno, poslouchal šum hovorů, díval se na fasádu hotelu a přitom sledoval, jak se obrazy, kterými se ten den sytil, rozpouštějí do voňavé šťávy, z níž příští den ráno opět vyvstanou nové barevné tvary.

Po měsíci mu řekl majitel papírnictví, který byl každodenním hostem *cantiny*, že by rád jeho obrázky vystavil ve výloze svého obchodu. Tam si jich všiml výtvarný kritik, který náhodou do těch míst zabloudil; zašel za Leem do *cantiny* a za nějaký čas mu uspořádal výstavu v galerii v centru města. Výstava měla dobrý ohlas, po ní následovaly další, Leovo jméno se stávalo pořád známějším. Začal malovat také olejovými barvami; to už nezvládl u svého stolku

v *cantině*, a tak si zařídil ateliér v hotelovém pokoji a maloval tam u otevřených dveří na balkon. Jeho obrazy teď už vystavovaly slavné galerie v Mexiku, San Francisku i v Paříži, začaly se prodávat a jejich cena pořád stoupala. Tak se stalo, že po dvou letech od chvíle, kdy s Diamantou a Lindou vystoupil na mezinárodním letišti v Mexico City, měl velkou výstavu v paláci Bellas Artes, v budově u Alamedy, kterou poprvé viděl, když doprovázel Diamantu k fontáně.

Při vernisáži najednou Lea napadla zvláštní myšlenka, které se nedokázal zbavit, totiž že se Diamanta objeví mezi návštěvníky. Oslava trvala dlouho do noci, Leo byl neklidný, pořád se ohlížel a v jedné chvíli se vytratil na temnou a prázdnou boční terasu paláce nad rušnou avenidou Lázaro Cárdenas. Drobně mžilo, Leo se se skleničkou v ruce opřel o kamenné zábradlí, pod kterým projížděly automobily, jejichž světla se tříštila v kapkách deště, díval se na otevřené dveře do zářícího sálu, z nichž k němu proudil šum hlasů, a měl pocit, že v příštím okamžiku se ve dveřích objeví Diamanta. Ale byl to jen podivný trans, který se možná zrodil z vína, a po chvíli se ztratil. Diamanta na terasu nepřišla, a tak se Leo zase vrátil zpátky k hostům."

11. Coyacán, Malibu

„To, že někdo tak slavný a bohatý bydlí v laciném hotelu, v pokoji s tvrdou postelí a rozvrzaným stolem, všichni pokládali za výstřednost geniálního umělce, někteří Lea dokonce podezírali, že si zvolil tak bizarní sídlo kvůli reklamě. Miguelův hotýlek se ale pro Lea stal domovem víc než motel na severu a víc než byt, ve kterém žil po mnoho let s Patricií, jejíž tvář si teď už nedokázal vybavit. Když někdy seděl večer v *cantině*, zmocnil se ho pocit, že Diamanta jen na chvíli někam odběhla, díval se do okna svého pokoje nad korunou stromu a připadalo mu, že tam na něj čeká nemocná Linda.

Ale myslel už na Diamantu a Lindu jen málokdy; ještě nejspíš se mu nějaký rys tváře anebo drobné gesto jedné z nich krátce a bolestně zjevilo v tvarech obrazů, které maloval, ale pak zmizelo v přívalech barev.

Stával se však jednou z pozoruhodností mexického hlavního města; pořád víc lidí ho chodilo okukovat do *cantiny*, a dokonce klepali na dveře jeho hotelového pokoje. Leo tak ztrácel klid k práci, a také trpěl pocitem viny, že jeho přítomnost ničí dávný klid náměstí a okolní čtvrtě. A tak se nakonec přece jen z hotelu odstěhoval. V té době už měl tolik peněz, že si mohl koupit vilu v klidné čtvrti Coyacán na jihu města. Stavení stálo v zahradě obklopené vysokou zdí; Leo tu žil o samotě a každý den maloval. Po několika letech na jedné z procházek po městě objevil v knihkupectví překlad knihy, kterou napsaly společně Vanessa a Kate; na záložce si přečetl, že se staly známou spisovatelskou dvojicí. Leo si po dlouhé době vzpomněl na Patricii; myslel na to, co se s ní asi stalo. Probudil se v ní stud za to, co dělala, a odešla z věže, anebo její zběsilost vyrostla v šílenství, a Patricia teď dožívá za Vanessiny peníze v některém sanatoriu?

Když mu bylo šedesát dva let, řekl mu jeho obchodní agent, že je na prodej vila na pobřeží Tichého oceánu v Malibu. Jak Leo stárnul, pořád víc toužil žít u moře, a tak vilu koupil a odstěhoval se do Kalifornie. Jednoho letního večera seděl na terase a díval se, jak zapadající slunce prosvěcuje vlny, které se zvedaly před břehem, červenavým světlem. Viděl, jak po mokrém písku jde žena s plátěnou taškou přes rameno, nízké slunce obtahovalo stínem její stopy v písku, ale rozlévající se vlny je hned zase smazávaly. Žena zamířila k jeho domu; když přišla blíž, poznal, že je to Diamanta. Vypadala úplně stejně jako před téměř třiceti lety, kdy zmizela u fontány v parku Alameda v Mexico City. Řekla mu, že viděla jeho fotografii v časopise, který někdo nechal ležet na lavici v bistru, a že jí jeho tvář připomněla něco z minulosti; asi se znali, ale nepamatuje se,

kde se stýkali a jaký byl jejich vztah. Je totiž démonem, řekla, jako by se omlouvala, a démoni mají krátkou paměť… Jestli ji někdy znal, snad by mohl něco prozradit o její ztracené minulosti; kam až sahají její vzpomínky, žila přikovaná řetězem ke zdi v pevnosti démonů, ale už se nepamatuje, za co byla potrestaná, zapomněli to i její věznitelé. Před dvěma lety uslyšela, jak se v chodbách pevnosti ozývá hluk boje: po třiatřiceti letech od poslední invaze došlo k novému Návratu, k novému dobývání pevnosti; útočníci obsadili sál, kde Diamanta žila, a osvobodili vězně, aby získali nové vojáky. Když boje v pevnosti skončily, odešla do světa lidí.

Leo stručně Diamantě vyprávěl o Lindě a o zasněžené továrně v Německu, o motelu na severu a o Mexico City, o jejich lásce. Diamanta řekla, že je to smutný příběh, ale na nic z toho si nevzpomíná; připadá jí, že je to vyprávění o někom jiném. Rozloučila se s Leem, který ji nezdržoval. Před odchodem Diamanta ještě otevřela tašku, vytáhla z ní skleněnou kouli a podala ji Leovi; řekla, že ji měla s sebou celou dobu ve vězení, ať si ji Leo nechá, jestli nějak souvisí s jeho životem. Leo už na Lindinu kouli zapomněl, teď ji zvedl a zatřepal s ní; na dóm svatého Štěpána padal sníh, který rozsvěcelo a barvilo na oranžovo slunce, jež se právě spojilo se svým odrazem na hladině Tichého oceánu. Diamanta odcházela po mořském břehu, Leo se za ní díval, napadlo ho, jestli by na ni neměl zavolat a nabídnout jí, aby zkusili žít spolu, tak jako kdysi Diamanta zavolala na Lindu odcházející po sněhové pláni v Braniborsku. Zvažoval, jestli láska, jež se po letech ozvala jako bolestivý osten, který pronikl jeho tělem, je důležitější než klid soustředěné osamělé práce. Nemohl se v tu chvíli rozhodnout; a přemýšlel tak dlouho, až Diamanta zmizela za nízkým pobřežním skaliskem. Touhle scénou drátěný román končil.“

Příběh o drátěné knize II

1. Město v džungli

„Po čase se ve vládním táboře zrodila oficiální interpretace díla prezidentova syna, podle níž Fernando Vieta napsal alegorický román: Leovo zajetí ve skleněné věži symbolizovalo dobu útlaku za minulého režimu; Patricia a Kate byly symboly centristických stran, jejichž vůdci zpočátku podporovali revoluci, ale postupně se stavěli stále více kriticky k některým metodám boje; bodyguard, který Leovi odemkl dveře výtahu, měl naopak představovat guvernéra jedné z jižních provincií, který se včas přidal k povstání. Sám Leo podle téhle interpretace ztělesňoval revolučního ducha národa, který procitl po dlouhé dřímotě; a kritikové vládních listů obvykle psali své články tak, aby bylo zřejmé, že tohoto ducha je třeba ztotožnit s vládní Konzervativní stranou. Přidělit alegorický význam postavám Diamanty a Lindy dalo trochu víc práce, ale nakonec se rozhodlo, že prostě představují všechny ty, kterým nebylo dopřáno dožít se šťastného života v osvobozené vlasti (ten měl být symbolizován Leovým pobytem v Kalifornii).

Nebylo to moc chytré, ale na druhé straně situace, jaká se vytvořila kolem knihy prezidentova syna, žádný zvláštní intelektuální výkon nevyžadovala; kritikové z protivládního tábora s vládní interpretací nijak nepolemizovali – rádi ji přijali, protože si uvědomili, jak je pro ně výhodné, když kniha, která nejen podle nich byla zjevně špatná a nesmyslná, byla ztotožněna s ideologií vlády; a ostatním lidem na tom nezáleželo. A tak celého *Zajatce* sice přečetl jen málokdo, ale přesto drátěný román žil v Severní Florianě hned několika životy: o *Zajatci* se ve školách učilo jako o románu revoluce; citáty z něho se tesaly do podstavců pomníků;

kritici loajální k vládě pořád vylepšovali kanonickou alegorickou interpretaci díla; publicisté z opozičních listů naznačovali, že autor nebyl duševně zdráv a že je výmluvným svědectvím o vládě to, že svou vizi dějin a společnosti ztotožňuje s vizemi šílence; vesničané a obyvatelé chudinských městských čtvrtí si na domácí oltáříky přišpendlovali úryvky z románu a večer před spaním si je mumlavě přeříkávali, dokonce postava démona Diamanty v jejich fantazii nabývala reality a začala se přetvářet v nové mocné božstvo, které se začleňovalo do lidového panteonu, její obrázky se objevovaly na oltářících vedle barvotisků Panny Marie; rodila se nová a nová pornografická falza vydávající se za ztracenou střední část knihy. Mrtvému Fernandu Vietovi to všechno bylo pravděpodobně jedno.

Prezident republiky vnímal dění kolem románu svého syna jen matně. Znovu a znovu si četl originál *Zajatce*, který se pořád ještě nacházel v konzervátorském ústavu. Starý Vieta chodil dlouhé hodiny podél spirály v hale jako myš v labyrintu, bral do ruky drátěné věty, zvedal je z podlahy a četl si je, skládal z jejich záchvěvů ztracenou podobu svého syna. Kvůli provozování té smutné magie mu nezbývalo moc času na státní záležitosti. Opoziční poslanci si na prezidentovu nečinnost stěžovali v parlamentu a stále častěji se ozývalo i reptání uvnitř vládní strany. Ale všichni politici se báli lidových bouří, ke kterým by po prezidentově sesazení pravděpodobně došlo. Stále rostoucí nespokojenost s prezidentovým chováním se projevila alespoň tím, že parlament velkou většinou zamítl Vietův návrh na vybudování mauzolea jeho syna. Kupodivu v rozpravě nezazněl argument, že nemá smysl stavět mauzoleum, když není mrtvé tělo. Poslanci všech stran mluvili o tom, že stavba mauzolea by jistě byla bohulibým dílem, ale peněz, které by na ni bylo nutné vynaložit, je v současné těžké době společenského přerodu zapotřebí na jiné věci.

Přestože starý Vieta působil v posledních měsících tak somnambulním dojmem, zachoval si invenci a schopnost bystrého myš-

lení v těch věcech, které byly pro něj opravdu důležité. A důležité pro něj bylo teď jen to, co bylo spojené s knihou jeho syna. Vieta svůj návrh v parlamentu už dál neprosazoval; několik týdnů se nic nedělo a všichni si mysleli, že prezident se myšlenky na mauzoleum vzdal. Tři měsíce poté, co parlament zamítl jeho návrh, však Vieta vystoupil v televizi a přednesl tam projev, ve kterém požadoval, aby se po brazilském vzoru v džungli vybudovalo od základů nové hlavní město země.

Prezidentův požadavek všechny zaskočil. Poslanci si uvědomili, jak skvělý tah Vieta vymyslel: v parlamentu se už zítra objeví lobbisté velkých stavebních firem a budou všem cpát plnými hrstmi peníze, aby hlasovali pro návrh; nakonec budou všichni spokojeni: poslanci, kteří si za úplatky nakoupí nové vily, automobily a jachty, majitelé stavebních podniků, kteří dostanou nejlepší zakázky svého života, a nejvíc ze všech prezident, kterému v novém městě stavební firmy nejspíš postaví vytoužené mauzoleum z vděčnosti zadarmo.

Všechno dopadlo tak, jak se očekávalo. Když se o výstavbě nového hlavního města hlasovalo v parlamentu, schválila ho velká většina poslanců; dokonce bylo podezření, že i ti, kdo hlasovali proti a hřímali cosi o plýtvání státními prostředky, to dělali za peníze stavebních firem, jejichž šéfové usoudili, že bude vypadat věrohodněji, když plán na výstavbu města v džungli bude schválen až po důkladné debatě a nezbytných hádkách.

A tak se rychle začaly kreslit plány, do země se sjížděli slavní architekti z celého světa, na vybraném pozemku v nitru džungle asi sto kilometrů od hlavního města se stavěly silnice, kácely se stromy a vysušovaly bažiny. V Hectorově vyprávění se na chvilku znovu objevila dvojice milenců z palouku, na kterém začínalo jeho vyprávění; jednoho rána je probudil nezvyklý zvuk, který se mísil s bubláním jejich potůčku, byl to zvuk, do něhož se slilo vzdálené kvílení motorových pil a rachocení buldozerů a nákladních aut. Vstali a putovali za novým hlasem džungle několik kilometrů; došli

k okraji vysokého srázu a pozorovali z výšky hemžení lidí a strojů dole na velké hnědé skvrně, která se objevila v zeleni džungle; vypadalo to, jako když někdo odklopí plochý kámen a uvidí na holém místě pod ním zmateně pobíhat černé brouky."

2. Mauzoleum

„Ze všeho nejdřív se začaly stavět budovy na hlavním náměstí – prezidentský palác a parlament. Díky vděčnosti stavbařské lobby nebylo nesnadné prosadit stavbu mauzolea, v němž měl být Fernandův drát uložen, na třídě, která měla protínat hlavní náměstí. Prezident chtěl dohlížet na jeho stavbu, a proto se nastěhoval do nového sídla, ještě než bylo úplně dokončené. Okna na přední straně paláce vedla na náměstí a byly v nich vidět jeřáby a železné konstrukce domů, v oknech na zadní straně byly jen velké tmavozelené listy potemnělé džungle. Když prezident chodil palácem a nahlížel do prázdných pokojů na této straně, zdálo se mu, že chodí dlouhou galerií s monotónními abstraktními obrazy, ale když vešel do místnosti a vyklonil se z okna, viděl, že dole pod stromy se už ulomené větve a stržené liány proplétají s železnými a plastovými trubkami a zablácenými černými kabely. Většina státních úředníků pořád ještě zůstávala ve starém hlavním městě, a tak Vieta s nimi jednal ponejvíce pomocí mailu. Zařídil si malou prozatímní pracovnu v zadní části paláce; obrazovka počítače tu svítila na stole před vysokým oknem, které bylo vyplněné zeleným přítmím džungle. Skutečnost, že prezident žije sto kilometrů od sídla parlamentu a vlády, měla za následek jisté potíže, ale brzy se ukázalo, že takové uspořádání vlastně všem vyhovuje; prezident se mohl věnovat stavbě mauzolea a svým vzpomínkám, členové vlády byli spokojeni, že jim Vieta nemluví do jejich rozhodování a že se poznenáhlu vytváří precedens pro to, aby napříště byl

prezident pouze formální hlavou státu, a ani poslanci nelitovali, že se prezident se svým právem veta neúčastní zasedání parlamentu. A tak vláda vládla, poslanci se hádali a nadávali si a prezident žil v obrovském rozestavěném paláci sám s několika nižšími úředníky, osobní stráží, kuchařem a pokojskou. Občas za ním poslali do džungle na oficiální návštěvu překvapeného vysokého diplomata z nějaké cizí země, který pak při přijetí v prezidentském salonu s úžasem sledoval zelenou ještěrku běhající po římse krbu.

Vieta se musel na nějaký čas odloučit od drátěné spirály v konzervátorském ústavu, ale znal už dílo svého syna nazpaměť a uměl si v duchu vybavit každý záhyb drátu. Architekt, který projektoval stavbu mauzolea, navrhl, aby drát nebyl stočen do spirály, ale do tvaru šroubovice; ta by se vinula po vnitřní stěně ústřední dvorany, která by měla kruhový půdorys. Architekt se také domníval, že dílo by mělo být celistvé, a navrhl mezery v textu spojit rovným zlatým drátem. Budova byla dokončena už za půl roku; uprostřed dvorany se nacházel symbolický prázdný náhrobek Fernanda Viety, světlo pronikalo dovnitř skleněnou kupolí. Její průměr byl o dva metry menší než průměr půdorysu dvorany; prostor mezi horním koncem zdi a obvodem kupole vyplňoval kruhový kovový pás, v němž byl systém drážek; v nich bylo zachyceno dvanáct teleskopických tyčí, které bylo možné spustit až k podlaze; tyče byly dole zakončeny sedátkem: celé zařízení vypadalo jako přetechnizovaný řetízkový kolotoč. V opěradle sedadel byly knoflíky, kterými bylo možné regulovat pomocí vysouvání a zasouvání teleskopického mechanismu výšku sedadla a pomocí koleček na horním konci tyčí také pohyb nalevo nebo napravo podél stěny; v případě, že se setkala dvě sedátka pohybující se ve stejné drážce, ve stropním zařízení se automaticky otevřela výhybka a jedna z tyčí se přesunula do vedlejší drážky.

Pomocí tohoto zařízení bylo možné, aby rukopis *Zajatce* četlo až dvanáct lidí najednou, a to rychlostí, jaká každému vyhovovala.

Po slavnostním otevření budovy se ovšem ukázalo, že zájem o návštěvu mauzolea je ještě menší, než očekávali největší skeptici – vzdělance *Zajatec* nezajímal a lidé z vesnic a ze slumů, kteří měli úryvky z Fernandova románu přišpendlené na domácích oltářících, zase neměli peníze na cestu do nového hlavního města, kam bylo odevšad daleko. Tak se často stávalo, že všechna sedátka zůstala prázdná, anebo ve výšce kroužila podél zdi jedna jediná osamělá postava, kterou spíš než četba přilákalo technické zařízení sloužící ke čtení. Až po čase přišla severoflorianská mládež na to, že na sedátkách se dají pořádat zábavné závody; od té doby se skoro každý den v mauzoleu objevila nějaká parta rozjařených mladých lidí, kteří se nechali vytáhnout do výšky a honili se tam podél drátěných vět jako hejno much. Všude na zdech mauzolea visely nápisy, co všechno se tu nesmí dělat, ale nikdo je nečetl. Hlídač často stál nad Fernandovým náhrobkem, hrozil směrem ke kupoli, odkud se ozýval smích chlapců a pištění dívek, ale z výšky dvorany si ho zřejmě nikdo ani nevšiml.

Prezident přicházel do mauzolea, když večer utichlo a ve dvoraně se objevily uklízečky s kbelíky a mopy. Posadil se na sedátko a dlouho do noci stoupal a klesal podél Fernandova textu. Nechtěl, aby se po odchodu uklízeček kvůli němu svítilo, a tak si bral s sebou svítilnu; noční hlídači viděli vysoko v tmavé hale osamělé světlo, které se někdy nadlouho zastavovalo na jednom místě a jindy zase neklidně poletovalo sem a tam."

3. Přepadení

„V té době se zhoršovaly vztahy země s jižním sousedem. Rebelové by bez vojenské pomoci Jižní Floriany nemohli nikdy zvítězit a po vítězství revoluce nastalo velké bratření mezi oběma zeměmi, ale když představitelé Jižní Floriany naléhali, aby se konečně zahájilo

přislíbené jednání, na němž by se rozhodlo o změně hranice, ze severoflorianského ministerstva zahraničí přicházely jako odpověď dopisy plné květnatých vět o přátelství obou národů, pokud však šlo o datum jednání, objevilo se vždycky jen několik slov v posledním odstavci, která vše odsouvala do blíže neurčené budoucnosti. Bylo zřejmé, že nový režim byl stejně málo ochotný vzdát se jediného kousku země jako ten předchozí. Nová vláda počítala s tím, že jihoflorianská armáda, jejíž vysocí důstojníci pořád ještě stáli v uniformách plných zlata na tribunách Severní Floriany při státních svátcích, jen tak nevpadne do země, která má být nejbližším spojencem. V té době už ale politikové v Jižní Florianě ztráceli trpělivost se severoflorianskými cituplnými dopisy, které se čím dál víc podobaly výsměchu, a generálové přesvědčovali vládu, že by se bez ohledu na všechno dosavadní bratření mělo co nejrychleji přikročit k vojenské akci. Podle nich doba vhodná k úderu brzy pomine; příznivá situace, kdy se armáda starého severoflorianského režimu rozpadla a nová se teprve tvoří z nedisciplinovaných partyzánů a guerillových velitelů, kteří se dobře vyznají jen v taktice šarvátek a nočních přepadení, nebude trvat věčně.

V té době došlo v mauzoleu ke zvláštní události, jež byla všeobecně pokládána za nevysvětlitelnou záhadu, anebo dokonce za nadpřirozený jev, ale kterou šéfové rozvědky okamžitě dali do souvislosti se zhoršujícími se vztahy mezi Severní a Jižní Florianou, a v tomto smyslu podali hlášení vládě (i když žádná ze státních institucí nikdy nedala oficiálně najevo, že se událostí vůbec zabývá). Jedné noci – poté co odešli uklízečky i prezident – hlídači usnuli tvrdým spánkem; ten byl podle šířící se pověsti způsoben magickými prostředky (v místní podobě voodoo patřil rituál, který má za následek uspání oběti, k začátečnickým kouskům), ale když do mauzolea dorazili experti z protišpionážní služby, už ve dveřích poznali podle zbytků nasládlé vůně, že v budově byl, nejspíš pomocí klimatizace, rozptýlen oxid dusný. Když se hlídači k ránu probudi-

li, zjistili, že Fernandův román je poškozený. Drátěná šroubovice sice zůstala vcelku, ale dvacet jejích prstenců bylo odtrženo od zdi a z tohoto úseku drátu kdosi vytvořil zvláštní nový útvar, který se pohupoval ve vzduchu jako velká nepravidelná pavučina. Hlídači se v první chvíli vyděsili, že drátěné dílo bylo zničeno, ale brzy zjistili, že z drátu nechybí ani kousek a že nebylo porušeno ani jedno slovo. Stalo se pouze to, že původní drátěný text byl v tom úseku drátu, který byl oddělený od zdi, zohýbaný do nových slov, aniž přitom sám zmizel; záhadný noční návštěvník vytvořil ze sledu slov Fernandova románu velká písmena nového textu, který teď visel uprostřed dvorany:

Zdá se, že ti, kdo přicházejí po střechách v černých maskách ozdobených obrazy souhvězdí, se konečně blíží k vašemu bytu; čas čekání se chýlí ke konci. Snad s vámi budou mít nakonec přece jen slitování a neprozradí vám, čeho jste se nejvíc děsili, totiž co znamenají odporná slova, jež neustále opakovala porouchaná mechanická figurína v čekárně opuštěné autobusové zastávky uprostřed polí. Vzpomínáte si, jak jste byli překvapeni, když jste po dvaceti letech manželství našli ta slova napsaná v zápisníku své ženy, pečlivě schovaném na dně zásuvky pod kuchařskými knihami – není radno nahlížet na dno zásuvek. Když pak vaše žena odjela lesklým černým automobilem, který řídil snědý krasavec, byli jste smutní, ale zároveň jste si oddychli, že skončila doba úzkosti. Tajili jste pak před dětmi pohlednice, které jste od ní nějaký čas dostávali a na nichž psala, jak je smutné žít v bytě, kde je velká knihovna plná svíjejících se a mlaskajících knih, z kterých neustále kanou husté, černé, sladce zapáchající šťávy, psala o tom, že nerozumí svým novým dětem, s nimiž teď žije a jež kromě toho, že pořád olizují lepkavou knihovnu, nedělají nic jiného. Snad to ani knihy nebyly, i když jim tak její nová rodina říkala a i když na jejich žilnatých, cukajících se

stránkách byly jakési skvrny, které prý byly písmeny. Nepsali jste jí, že ve starém domově už je situace dost podobná a není se kam vracet, i tady třepení a drolení začalo vítězit nad všemi ostatními ději, nebylo tu už nic, čeho obrys by nebyl vroubený třásněmi. Geometrie se hroutila (bude třeba čekat, až se zrodí nová geometrie světa třásní) a čas byl dost zmuchlaný; zatím jen dvanáctistěny vytvořené z pravidelných pětiúhelníků poněkud držely tvar. Když vám vaše děti jednoho dne oznámily, že ve škole přibyly hodiny nového jazyka, bylo vám hned jasné, o co půjde. Neměli jste ale už sílu zakročit, a raději jste se neptali na nového učitele, nechtěli jste vědět, z jakého pobřeží přichází a jaké má tetování na levé paži, nesnažili jste se zjistit, proč vaše děti po písemkách vždy onemocní nemocemi, jež přinášejí jakési snové slasti a jejichž vyrážky zachvacují nábytek i omítku zdí na chodbách domu. Někdy jste si říkali, že by bylo přece jen lepší, kdybyste se do školy zašli podívat, a párkrát jste se tam dokonce vypravili, ale její budova se nacházela v temném okrsku města a cestou bylo tolik smutných výkladů a tolik zlých psů, kteří vás nenáviděli, nikdy jste k ní nedošli. A tak jste raději dělali, že neslyšíte, když vám děti oznámily, že vaše jméno v jazyku, kterému se učí, znamená Zoufalství, zavírali jste se do svého pokoje, když memorovaly slovíčka plná chrastění a bublání a frenetickou gramatiku. A nejhorší byly spojky, které všechny vyjadřovaly nechutné a zvrácené vztahy, na něž jste nechtěli myslet, ale jež jste v hloubi duše dobře znali. Nezbylo než čekat, až jednoho dne před vás vaše děti předstoupí a budou vás soudit jazykem, kterému se ve škole naučily. Poté co z jejich úst uslyšíte nesrozumitelný ortel, uchýlíte se k tomu poslednímu, na čem ještě na světě záleží, k velkým chladným diamantům, a možná přijmete pozvání do města na dně oceánu, které jste před lety odmítli: bloudění po dlouhých podmořských třídách, kde vlnícími se chaluhami prosvítají bledá světla

luceren a výkladů, i smutek podmořských paláců jsou pořád ještě lepší než byt, jehož všechny stěny budou vyzdobeny freskami, které budou zobrazovat život vaší rodiny v hnusném ráji a které už teď začínají malovat vaše děti společně se zvířaty a nestvůrami. Museli jste v poslední době často přemýšlet, do jaké míry má na tom, že vaše žena odešla, vinu případ se zvířetem. Bylo to už před patnácti lety; tehdy jste zjistili, že se vaše žena tajně laská se zvířetem, které si s sebou přivedla a které se dlouhá léta skrývalo za skříněmi. Nenáviděli jste je a nakonec jste se rozhodli je zabít, jeho vyděšená tvář ve chvíli, kdy jste zvedali nůž, vám nevymizí z paměti. V té chvíli vás napadlo, že je to jediná bytost, která by se mohla stát vaším přítelem. Pozorovali jste při večeři tvář své ženy toho dne, kdy objevila za prádelníkem jeho mrtvé tělo se srstí slepenou zaschlou krví; nedala na sobě nic zdát, jen se jí chvěly ruce a šla brzy spát. Co se dělo v následujících rocích? Nic zvláštního; chutě omáček, které vařila, pak byly někdy výhrůžné, to je pravda, ale častěji hovořily o neutišitelném zoufalství a v jejích karbanátcích se dokonce později ozvaly i tóny útěchy.

Lidé z rozvědky tedy tušili, že ve věci mají prsty jejich jihofloriánští kolegové, i když jim nebylo úplně jasné, jaký by akce měla mít smysl. Doporučili ale vládě, aby se celá záležitost ututlala, a tak se mauzoleum uzavřelo z technických důvodů, restaurátoři za dva dny odstranili všechny nepatřičné záhyby drátu, a špioni se snažili vyzvědět, o co vlastně běží. Brzy se ukázalo, že rozhodnutí vlády, že se má noční proměna drátu utajit, nebylo příliš moudré, protože mezi obyvatelstvem se záhy začaly šířit pověsti, ve kterých událost v mauzoleu dostávala stále fantastičtější a nadpřirozenější rysy. Mauzoleum bylo pro lidi na vesnicích a v chudinských čtvrtích čímsi jako svatyní a zprávy o tom, že tu došlo k strašlivému nadpřirozenému zásahu, vyvolávaly děs. Jedna věta z nočního textu, kterou si

zapamatoval hlídač a kterou navzdory zákazu doma prozradil své ženě, se šířila od úst k ústům a postupně se proměňovala, až z ní vyrostlo zlé proroctví věštící celé zemi zkázu. Bylo zřejmé, že do mauzolea vstoupilo nějaké neznámé božstvo, které je mocnější než Diamanta, k níž se do té doby lidé modlili. Celou Severní Florianou se šířila panika, lidé se báli budoucnosti, načaté stavby se bortily a činy uvadaly, protože lidé přestali důvěřovat své síle, která ztratila božskou ochranu.

Vzdělané vrstvy samozřejmě nevěřily na příchod zlého boha, ale i je zasáhla atmosféra neklidu, úzkosti a defétismu, která se šířila ze slumů a vesnic. Ze všeho nejhorší bylo, že nemoc zachvátila armádu ještě více než jiné vrstvy společnosti: vojáci si v bojích občanské války zvykli uctívat Fortunu jako nejvyšší božstvo, a byli přístupní víře v moc znamení více než kdo jiný. A tak zakrátko celé tělo Severní Floriany zasáhla nemoc bezradnosti a demoralizace. Je ovšem zřejmé, že jedna nesrozumitelná báseň by nemohla mít tak fatální následky; podivná příhoda v mauzoleu jen uvolnila úzkost a nejistotu, jež se usadila v srdcích lidí, kteří byli zvyklí celý život čekat, poté kdy už nebylo na co čekat, poté co je vítězná revoluce připravila o nepřítele, kterého nenáviděli, ale který jejich životu dával smysl.

A ve chvíli, kdy zemi zachvátila nemoc, kterou nikdo nedokázal léčit, se jednoho dne za ranního šera objevily na moři u nejjižnějšího přístavního města země jihoflorianské dělové čluny a začaly ostřelovat přístavní pevnost. V tu dobu četl jihoflorianský prezident v rozhlasu krátké prohlášení, v němž se říkalo, že vzhledem k vědomému porušení mezinárodní smlouvy Jižní Floriana vyhlásila svému severnímu sousedovi válku. Krátce nato jihoflorianská vojska znovu pochodovala horskými průsmyky do Severní Floriany."

4. Schůzka na terase

„Událost v mauzoleu ovšem neměla co dělat s žádnými nadpřirozenými silami. Podezření severoflorianské rozvědky, že za akcí stojí tajné služby jižního souseda, bylo správné. Všechno začalo na schůzce vedení jihoflorianské výzvědné služby, která se konala na vyvýšené terase soukromé vily jejího šéfa, generála Varely, mohutného, na kratičko ostříhaného muže, který jako jediný z přítomných měl na sobě uniformu. Šéfové tajných služeb seděli kolem stolu, který stál uprostřed čtvercové šachovnicové podlahy, ohraničené zábradlím s bílými kuželkami, mezi nimiž se tlačily dovnitř velké tmavé listy palem. V té době už byl schválen plán invaze; na poradě se mluvilo o akci, která by vojenský zásah podepřela tím, že by otřásla důvěrou lidí v severoflorianskou vládu a podlomila morálku vojska. Většina návrhů, které padaly, se týkala výroby zfalšovaných dokumentů, jež měly svědčit o korupci nebo o sexuálních aférách severoflorianských představitelů. U stolu seděla také agentka Henriette Foxová, ve zpravodajských kruzích známá pod přezdívkou Vulpécula (byla dcerou Francouzky a Američana, dvou dobrodruhů, kteří se na svých cestách po světě setkali v Jižní Florianě). Vulpécula velela oddílu, který se skládal pouze z žen, jež si sama vybrala, a byla proslulá svou schopností chladnokrevného a inteligentního rozhodování v nebezpečných akcích. Dlouho vůbec nezasahovala do debaty, pak se přihlásila o slovo, vstala a navrhla proniknout do mauzolea Fernanda Viety a zohýbat román prezidentova syna do zcela nového textu.

Když domluvila a posadila se, nastalo ticho. Všichni až na Henriettina přímého nadřízeného, plukovníka Ramireze, se v duchu ptali, jestli si z nich Vulpécula dělá legraci. Když ji generál Varela, vyzval, aby svůj plán vysvětlila, Henriette řekla, že drátěná kniha se pro prosté lidi v Severní Florianě stala, přestože ji nikdo nečetl, posvátným textem a zároveň magickým předmětem. Pokud by se

podařilo předmět všeobecného uctívání potupit, pravděpodobně by to vneslo do pověrčivých vrstev – a to znamená skoro do celého národa – zmatek a děs, a patrně by se tak oslabila odvaha bránit zemi proti nepříteli.

Přítomní začali připouštět, že by na Henriettině plánu snad něco mohlo být. Generál Varela namítl, že potom by snad bylo účinnější drátěný text úplně zničit. Vulpécula mu trpělivě vysvětlovala, že zničení drátěné knihy by pro lid představovalo jakousi její hrdinskou smrt, zatímco když její slova a věty zůstanou nepoškozené, ale budou jakoby přinuceny sloužit jiným slovům a větám, bude to znamenat největší pokoření posvátné knihy. Generál pak přišel s nápadem, že by drát mohl být zohýbaný do propagandistického textu namířeného proti severoflorianské vládě, a Vulpécula mu zase vysvětlila, že taková akce by nebyla k ničemu, protože by každý uhodl, kdo za ní stojí; je třeba, aby pachatel akce zůstal tajemný; potom si do něj lidé na severu promítnou všechny své úzkosti, a tak si obyvatelé Severní Floriany vlastně sami vytvoří nepřítele, který bude neporazitelný. Řekla, ať to nechají na ní, že vhodný text připraví sama.

Vulpécula mluvila jako vždy přesvědčivě a jako vždy měla svůj plán skvěle promyšlený, nicméně to všechno by ještě nestačilo, aby elita jihoflorianské tajné služby schválila tak výstřední akci. Za svou nejlepší agentku se postavil jen Ramirez, mezi ním a Varelou se strhla hádka, která skončila, až když plukovník generálovi řekl, že se s ním vsadí o bednu dvacetileté whisky, že akce bude mít úspěch. V generálově mysli se spojila sázkařská vášeň s láskou k alkoholu, sázku okamžitě přijal a akci povolil. Vulpécula nasedla do svého červeného kabrioletu, vydala se k dívčí jednotce a cestou začala přemýšlet o textu, do jehož slov bude za noci zohýbán Fernandův drát. Měla ve zvyku brát si s sebou do akcí Rimbaudovy *Iluminace*, ve kterých si četla ve chvílích čekání, a sama podle vzoru svého oblíbeného básníka napsala několik básní v próze; rozhodla se teď, že pro svůj úkol v Severní Florianě vymyslí zcela novou báseň.

Akce *Drát* proběhla hladce. Henriette se svou jednotkou seskočila v noci padákem z vojenského letadla do džungle v blízkosti místa, kde se stavěla nová severoflorianská metropole, dívky oblečené do maskáčů uspaly noční hlídače mauzolea rajským plynem, který pustily do klimatizace, pak se v plynových maskách spustily od skleněné kupole budovy po lanech dolů do dvorany, opatrně oddělily drát od zdi a každá z nich zohýbala jeden jeho úsek tak, aby vytvořil pasáž, kterou jí Henriette přidělila. Jediné, co Vulpéculu zaskočilo, byly její pocity při ohýbání drátu. Zdálo se jí, že se jí drát vysmívá, že namísto toho, aby jej pokořily, dívky svýma rukama drát oslavují, že tím, že z něho vytvářejí nová slova, jen splňují jeho tajné sny, že drátěné písmo touží po tom, aby bylo zohýbáno nejen do Henriettiny básně, ale do stovek jiných textů, a že si Vulpéculu s dívkami samo přivolalo do džungle, aby mu jeho sen splnily. A připadalo jí, že i její báseň je jen linií, která chce být zformována do písmen jakéhosi ještě většího textu, jehož slova už teď bledě světélkují kolem dvakrát zohýbaného drátu jako Eliášův oheň; chvílemi měla pocit, že některé z těch slov se v mdlé záři na chvíli vynořilo, a byla v pokušení začít věty, do nichž drát zkroutila, znovu ohýbat do ještě větších písmen. Připadalo jí, že ani tímto obřím textem rození nových písmen nekončí, a také že všechny větší a větší texty jsou v drátu přítomny už teď, že spolu rozmlouvají a sytí se navzájem ze svých dějů. Snad bude na konci, řekla si Vulpécula, jediné obrovské písmeno, hieroglyf, který bude vytvořen ze všech textů a bude vyzařovat jejich význam, šeptat jejich obsah."

5. Porážka

„Nebylo sporu o tom, že Henriettina akce přispěla k rychlé porážce Severní Floriany. Varela nad tím kroutil hlavou a poslal Ramirezovi bednu whisky, kterou pak spolu za týden vypili. Na cestě do severo-

florianského vnitrozemí intervenční armáda oblehla nové hlavní město v džungli. Město chránila poměrně početná posádka; to byl dost velký přepych vzhledem k tomu, že novou metropoli zatím tvořilo jen mauzoleum a několik rozestavěných budov a kromě jednoho bláznivého prezidenta v něm nikdo nežil (dělníci na stavbách i personál prezidentského paláce uprchli, když slyšeli, že se blíží kanonáda). Zablácené staveniště v džungli však přece jen bylo oficiálním hlavním městem Severní Floriany, a proto mělo pro obě válčící strany hodnotu symbolu. A tak došlo ke krvavé bitvě, při níž jihoflorianské tanky útočily na město nepřetržitě pět dní za silné podpory letectva, takže když těch pár obránců, kteří zůstali naživu, vztyčilo bílou vlajku, zbyly ze všech budov hromady trosek. Pod jednou z nich leželo tělo severoflorianského prezidenta Ernesta Viety.

Za další tři dny Severní Floriana kapitulovala, musela odstoupit jižnímu sousedovi všechna sporná území a ještě pár kopců a údolí navíc. Hned se začalo rodit hnutí za odplatu; lidé si po několika měsících nepohodlí oddechli, že zase mají na co čekat a nemusí žít v přítomnosti. Vláda se také zavázala, že zaplatí vysoké válečné reparace. O obnově města v džungli už nikdo neuvažoval. Město tak zemřelo dřív, než se stačilo narodit; trosky domů a paláců rychle zarůstala vegetace džungle, do roka už byly stěží k rozeznání od přírodních útvarů. Také hromada rozlámaných betonových desek, která bývala mauzoleem Fernanda Viety, zmizela v džungli; drátěný text zase zarůstal vegetací, stejně jako ve chvíli, kdy jej našel potápěč na korálovém útesu, jen se jeho větami tentokrát namísto chaluh proplétaly liány, větve a vzdušné kořeny stromů; v jeho slovech si opět budovali úkryt živočichové, místo ryb a krevet jej teď obývali papoušci, hbití hlodavci, mravenci mnoha barev a velcí lesklí brouci. A tak písmena, rostliny a zvířata se opět spolu sžívaly, dílo, které bývalo korálovým útesem, se proměnilo v jediný zanikající a rodící se text-džungli; písmena se stávala věcmi a vrůstala do keřů a hnízd,

brouci a ještěrky se stávali písmeny a tvořili spolu s Fernandovými písmeny podivná slova, drátěná věta končila v půli, ale pokračovala zeleným písmem nějakého oddenku nebo liány… Text džungle pulzoval tisíci různými tepy, a přitom dýchal jediným nahnilým a opojným dechem, vyznačoval se podivuhodnou jednotou stylu, i když ji nikdo nemohl ocenit, protože jej kromě starých démonů džungle nikdo nečetl. Z rozbitého Fernandova vyprávění vyrůstaly ve vlhké tmě pro neznámé oči nové příběhy, a zároveň se navracelo k životu šťáv a slepého puzení před slovy, z nichž se možná zrodilo.

Protože se vina za katastrofální porážku nakonec svalila na liknavost prezidenta republiky v posledních týdnech jeho vlády, dílo jeho syna přestalo být pokládáno za národní památku; bylo vyškrtnuto ze školních osnov a postupně se na knihu, kterou kromě autorova otce nikdy nikdo pořádně nepřečetl, zapomínalo. Citáty vytesané do podstavců pomníků byly zahlazeny, z domácích oltáříků opadávaly Fernandovy fotografie a barvotisky, na kterých mocná bohyně Diamanta shlížela na Severní Florianu z obláčku na nebi; zbyly jen SM-kluby Linda, ale jejich klienti už zapomínali na původ tohoto názvu. Z Fernandova románu zůstalo několik falešných a mizících obrazů na dně paměti obyvatel a pak velká rostlina z drátu, kořenů a listí, kus džungle, v který se jeho text proměnil v rozbombardovaném mauzoleu.“

Útěk do Parky II

1. Noční rozmluva

„Porážkou Severní Floriany také končil Hectorův příběh, který Hella převyprávěla zraněnému Mariovi (a trochu ho přitom vylepšila moderními vynálezy, jimiž nahradila Hectorovy mlhavé představy o budoucí technice). Pak ještě dodala, že hned po promoci se vdala za Hectora a brzy se jim narodila dcera Elisa, Ritina matka. Když se blížily Hectorovy třicáté narozeniny, Hella přemýšlela, jaký dárek mu dá, a napadlo ji, že by ho mohla překvapit obrazem, jehož námětem by byla nějaká scéna z jeho vyprávění. Dlouho se rozhodovala, která scéna by to měla být, a nakonec zvolila okamžik, kdy potápěč na mořském dně objevil drát s Fernandovým textem. A protože byla restaurátorkou a dokonale znala techniku malby barokních obrazů, dostala nápad, že pro Hectorovo i svoje pobavení namaluje obraz tak, jak by ho vytvořil barokní malíř, kdyby se octl ve dvacátém století a vyslechl příběh o drátěné knize.

Mariovy rány se hojily jen pomalu. Každý den říkal, že už je mu lépe a že odejde do svého bytu ve starém přístavu, ale Hector mu zakazoval vstávat z postele. Také Hella ho zdržovala a Marius se pokaždé nechal snadno přemluvit, aby zůstal v pokoji, kde všechny povrchy vydechovaly štěstí, jaké nepoznal dlouhá léta, a kde se i nenávistný noční řev demonstrantů a policistů měnil v laskavou tichou hudbu. Tak ve světlém pokoji ubíhaly dny. Každé ráno ho navštěvovala Rita a přes den přicházela do jeho pokoje Hella, s kterou často rozmlouval o příběhu drátěné knihy. Rád by si o něm popovídal s Hectorem, ale ten o jediném literárním díle svého života odmítal mluvit; úsměv, který se mu přitom objevoval na tváři, snad znamenal stydlivou omluvu za poklesek mládí. Marius byl

trochu zmatený, že se v mysli člověka, který vypadal tak vyrovnaně, mohly zrodit trýznivé obrazy příběhu. Hellu to nijak zvlášť neznepokojovalo; byla toho názoru, že nějaký pramen temných obrazů se najde na dně duše každého člověka a čas od času se vylije do zlých snů; v Hectorově životě se jen objevila příležitost, aby mohl vytrysknout na povrch v bdělém životě. Marius se jí jednou zeptal, jestli se nebojí, že by takový gejzír mohl už navždycky narušit pevné podloží činů a myšlenek, a Hella mu řekla hlasem, ve kterém byla slyšet pýcha: ‚Kdyby šlo o někoho jiného, možná bych se bála. Ale Hector každý den vede skalpel dráhou, která je přesná na desetiny milimetru, a ani jednou v životě se mu nezachvěla ruka. Dovedete si představit, že by taková jistota připouštěla nějakou trhlinu v jeho světě?‘

Jednou v noci se Marius probudil, hodiny ukazovaly půl druhé. Šel do kuchyně, aby se napil vody; v tmavé předsíni svítil obdélník matového skla v horní polovině dveří Hectorovy pracovny, bledé světlo leželo na dlaždicích podlahy a na záhybech kabátů, které visely na věšáku. Uslyšel za dveřmi tlumené hlasy Hectora a Rity; Hella už zřejmě spala. Co tu mohla Rita dělat tak pozdě v noci? Zastavil se a naslouchal. Podařilo se mu zachytit jen málo slov, ale pochopil, že dědeček a vnučka spolu rozmlouvají o lygdském hnutí, o situaci na univerzitě a v nemocnici a o chystaných nových demonstracích. Marius pocítil úžas; do té chvíle byl přesvědčený, že o takových věcech se v tomhle bytě nemluví. A zneklidnil ho i tón hlasů obou rozmlouvajících; vyrozuměl z něho, že Rita na dědečka kvůli něčemu naléhá a ten že se zdráhá. Marius slyšel, jak Rita neustále důrazně říká ‚Je třeba provést…, je třeba udělat…‘, a Hector váhá a cosi namítá. Maria to rozčílilo; v posledních dnech mu přestalo připadat důležité, jaké je řešení Ritiny hádanky a jestli to hádanka doopravdy je, začalo mu být jedno, jestli je Rita ve skutečnosti fanatickou vyznavačkou lygdského náboženství, nebo agentem mafie, anebo jestli se baví tím, že manipuluje s lidmi; to všechno platilo

jen venku, za dveřmi bytu, ve kterém teď žil. Cítil, jak v něm roste zuřivý vztek, že Rita do svých her zatahuje své laskavé prarodiče, kteří s lygdským bláznovstvím nemají nic společného, že vnáší lygdský jed do šťastného a čistého prostoru jejich domácnosti. Dalo mu práci, aby se ovládl a nevpadl do pokoje, aby nevykázal Ritu z toho vlídného světa, který, jak se zdálo, bezcitně korumpuje, když její dědeček je zřejmě příliš ohleduplný, aby ji vyhodil sám. Marius se vrátil do svého pokoje, chodil dlouho sem a tam po koberci a třásl se vztekem, pak spolkl několik prášků na spaní a vlezl si do postele. Po chvíli slyšel hlasy Rity a Hectora v předsíni a potom tiché zaklapnutí dveří; ještě dlouho se převaloval v posteli, než se mu podařilo usnout.

Když se ráno objevila Rita v jeho pokoji, Marius se posadil na posteli, a ještě než k němu stačila dojít, začal na ni tiše, aby nevylekal Hellu, kterou slyšel v kuchyni, chrlit výčitky. Ať si Rita manipuluje, kým chce, ale ať nechá na pokoji nejlepší lidi, jaké zná. Rita se zastavila uprostřed pokoje a nehnutě naslouchala, co Marius říká. Když skončil, zdálo se, že se rozmýšlí, jestli má odpovědět, ale nakonec beze slova odešla z místnosti a z bytu. Marius se zvedl z postele a šel za Hellou. Řekl jí, že nikdy na ni a na jejího muže nezapomene, že nebýt jich dvou, buďto by v Parce umřel, nebo by se zbláznil, ale že teď už se doopravdy musí vrátit do svého bytu.

Byl to zvláštní pocit být ve svém pokoji, dívat se na holé zdi, na papíry a knihy na stole, slyšet po několika týdnech zase moře. Marius se rozhodl, že příští den zatelefonuje na univerzitu do hlavního města a zeptá se, jestli by se nemohl vrátit; třeba bude moci učit už od podzimního semestru. Představoval si, jak mu kolegové na katedře budou říkat Lygdský bard, nebo vymyslí nějakou podobnou přezdívku, a usmíval se přitom. Večer vstal, zašel do malého krámku ve vedlejším domě, kde koupil chléb, sýr a víno; seděl u okna, večeřel a díval se na světla lodí na moři. Vzpomněl si, že v tu dobu se asi koná demonstrace, ale náměstí bylo od přístavu

příliš daleko, a tak tlumené hlasy, které sem mohly dolehnout, pohltilo šplouchání vln. Bylo kolem deváté, když někdo zazvonil; když otevřel, stála ve dveřích Rita."

2. Hector a Rita

„Rita se posadila na postel a začala Mariovi vyprávět o sobě a o dědečkovi. Byla jedináček, narodila se v Parce, ale několik měsíců po jejím narození se rodina přestěhovala do hlavního města. Z té doby si pamatuje hlavně odpoledne, která trávila sama ve velkém bytě, spletitý vzorek koberce, na kterém si hrála a na kterém se pomalu sunula hranice slunečního světla a stínu, zahnuté nožky nábytku s kovovými lvími drápy a okna, v nichž šediví giganti, oblečení do leopardí kůže, podpírali širokými rameny balkon na fasádě protějšího domu. S dědečkem a babičkou se tehdy vídala jen málo. Když jí bylo dvanáct let, rodina se vrátila do Parky. Každou neděli chodila s rodiči na oběd k Hectorovi a Helle; Rita se u stolu nesmírně nudila; když dojedli, sklouzla tiše se židle a vydala se na cestu pokoji, prohlížela si nerosty na policích, anatomické muže a ženy v lékařských knihách, které ležely na dědečkově psacím stole, otvírala svázané ročníky starých časopisů a dívala se na mědirytiny zobrazující neznámá města a postavy v podivných krojích pod šrafovanými oblaky, snažila se rozluštit zohýbané švabachové verzály v nápisech pod obrázky, obracela stránky v atlasech a četla jména řek, pohoří a pouští, zkoumala záhadný podmořský obraz na zdi a vymýšlela si příběhy, do nichž by scéna s potápěčem u korálového útesu mohla patřit. Přitom slyšela hlasy z jídelny; často zaslechla, jak si rodiče stěžují na trápení, jaké mají se samotářským dítětem.

Ale pak se stávalo, že za ní přišel dědeček, podal jí nějaký kámen s magickým vzorem na vyhlazeném povrchu, knihu s obrázky rozlehlých náměstí pod oblými bílými kupolemi a minarety, potrhaný

časopis, černou hranatou sošku ženy se špičatými prsy nebo jen prázdnou plechovou krabičku, na jejíchž stěnách byly obrázky horských vodopádů, pagod a Číňanů s dlouhými copy, a zase se beze slova vrátil k ostatním do jídelny. Rita žasla, zdálo se jí, že pro každou z těch věcí měla předem přichystané místo ve svém světě; dědeček jí začal připadat jako kouzelník, který znal její sny, o nichž její rodiče ani spolužáci neměli tušení a o nichž nevěděla ani ona sama. Nejdřív se divila, jak se může tak dlouho bavit s ostatními dospělými o jejich nudných záležitostech, ale pak si řekla, že správný kouzelník se přece musí umět před světem přetvařovat, aby nikdo kromě několika málo přátel, kteří jsou zasvěceni do jeho tajemství, nepoznal, jaké umění ovládá. Zvláštní bylo, že Ritiny dětské představy byly bližší pravdě než názory tří dospělých osob, které seděly v pokoji a domnívaly se, že Hectora dobře znají.

Dědeček byl kouzelník, ale nebyl jasnovidec; když po několika letech uviděl ve dveřích bytu svou vnučku a když k němu zvedla hlavu, okamžitě poznal z jejího pohledu, že je obyvatelkou stejné země, ve které žil v dětství i on a kterou vlastně nikdy neopustil. Trvalo ještě dlouho, než spolu Rita a dědeček začali mluvit a než se z nich stali osamělí přátelé a věrní spiklenci. Rita byla jediným člověkem, kterému Hector vyprávěl o celém svém životě, ostatní z něho znali jen fragmenty; a Hector nikdy dřív nedoufal, že by se takový člověk mohl najít. Také Hector v dětství putoval tajemnými krajinami rodičovského bytu, také jeho pokoje byly plné chladného lesku a pomalého vlnění, na věcech se zvolna usazoval zlatý svítící prach. Naslouchal šumu příběhů, kterým bez ustání zvučely zavřené, hladké dveře skříní a skla vitrín, neklidné záclony, slyšel šepot, který přicházel z temné mezery mezi zadní stranou skříně a zdí, ze štěrbiny, v níž se v průvanu chvěly chuchvalce prachu. V tom šumu se ztrácely hlasy rodičů, učitelů a spolužáků jako v hučení příboje; pro Hectora byl každý prostor mořským břehem. Čas od času se z šumu vynořovaly věty a obrazy; některé byly ma-

gicky krásné a prosvícené nejčistším světlem, jiné před ním jako by výsměšně rozvinovaly jeho úzkosti i temná přání, na která se bál myslet. Jak dospíval, šum věcí a prostorů neutichal; objevovaly se v něm stále delší věty a stále zřetelnější obrazy, které přinášely stále víc nádhery a úzkosti, slasti a hnusu, čistého světla a hanebné špíny jeho duše.

Hector nebyl připravený naslouchat hlasu, který se rodil z šumění prostorů a lišil se od všech hlasů světa; začal z něho mít strach a chtěl se proti němu bránit. Proto se rozhodl, že bude studovat lékařství; připadalo mu, že jedině rozmluva s nemocným člověkem, který potřebuje jeho pomoc, dokáže přehlušit temné a jasné hlasy, jež kolem něho všude zněly. Byl to šťastný nápad; Hector na univerzitě patřil k nejlepším studentům; a nikdo netušil, že je to proto, že věděl, že jen studium a práce může zaplašit mumlání, zpěv a chechtot věcí a podivné historky, které mu začal vyprávět každý prostor, do něhož vstoupil."

3. Návrat nemoci

„A tak se v letech studia brebentění věcí a prostorů ztišilo, takřka zmlklo – jen čas od času na něj hlasitěji promluvil nějaký kus zdi, který míjel, anebo se z pachu zčernalého vnitřku vázy začaly rodit děje jakýchsi spletitých příběhů, ale rozplynuly se dříve, než se jejich vlny stačily zformovat v postavy a tváře. Je možné, že za nějaký čas by hlasy umlkly nadobro. Ale pak se stalo, že ho osleplá Hella požádala, aby jí vyprávěl. Hector se v té chvíli cítil jako úspěšně abstinující narkoman, kterému nabídnou zadarmo jeho oblíbenou drogu. V hloubi duše přesně věděl, jak to všechno skončí. Věděl, že ve skutečnosti šepot věcí neustal, Hector se jen v posledních letech naučil nevšímat si ho. Tichý šum pořád zněl, a i když ho Hector neposlouchal, klesal do jeho paměti, kde se z něho jako krystaly

z přesyceného roztoku rodily obrazy. A ty čekaly jen na chvíli, kdy se protrhne blána, která přikrývala jejich hlubinu, a kdy černá kapalina paměti promíchané se sny a touhou vytryskne ven. A Hector také tušil, že až se to stane, dopadne tříšť krystalů zrozených v paměti na celou jeho existenci a rozbije ji napadrť. Ale když ho Hella oslovila, nedokázal se ubránit touze poddat se slastnému výtrysku, který se v něm dlouho připravoval, touze podlehnout dávné dětské neřesti a stát se místem zrodu neskutečných dějů. A měl pro svou slabost dobrou omluvu – nemůže přece odmítnout prosbu nemocné.

Hector věděl, že začít vyprávět znamená ponořit se znovu do opiového dýmu, jejž vydechovaly věci a jehož podezřelým slastem se mu už podařilo téměř odvyknout, ale namlouval si, že to zvládne. Jak už víme, začal s vyprávěním opatrně, bylo třeba vymyslet pro nemocnou Hellu nějakou povzbuzující povídku, snažil se tedy nešťourat se pod kůrou skutečnosti a vyhýbat se temným pramenům příběhů. Neuvědomil si, anebo si spíš nechtěl připustit, že nejsou žádné čisté prameny příběhů, že každý příběh je strašidelný; všechny vyprávěné děje pocházejí z jediného divně páchnoucího zřídla, které prosakuje v záhybech věcí a ve špinavých koutech našeho prostoru, a všechny rýsují vzorce touhy a strachu, které navíc jako by ani nepatřily nám, ale nějaké nestvůře, jejímž snem je náš život. A skutečně po několika větách, o kterých si pošetile myslel, že jsou nevinné, začal cítit, jak jeho vyprávění strhává proud, který dobře znal, jak se zmocňuje vět a ohýbá je podle svého rytmu, jak do jejich záhybů odkudsi zanáší hrozivá slova. Zbytek už známe. Aby se neřeklo, Hector chvíli plaval proti proudu, ale pak se mu s Helliným požehnáním radostně vzdal a nechal se jím nést. V jeho příběhu se začaly objevovat internační tábory v pustině, kruté ženy, zmatení démoni a nešťastní roboti…

A jak tušil, příběhem ze srubu to neskončilo. Poté co se vrátil z chaty, se všechny věci a prostory zase rozezněly, celá Parka teď zvučela jako úl, každé gesto chodce na ulici se rozvíjelo do nějakého

děje, fasády všech domů šeptaly o příbězích, které se odehrávaly uvnitř, všechno bylo počátkem a stopou. Zmocnil se ho děs z toho, že příval fantastické minulosti a budoucnosti, v nichž se hemžily roje nehotových postav tlačících se k tvaru, zničí jeho práci lékaře, ale věty, které vylézaly ze všech záhybů světa jako kroutící se larvy v nějakém katastrofickém filmu, se kupodivu stahovaly zpět před nemocnými těly, hukot příběhů, jež všechny nějak připomínaly příběh Leova zajetí a jeho zmateného bloudění cizími městy, nedokázal přehlušit hlasy nemocných. Tak začal Hectorův dvojí život. Byl váženým chirurgem a vzorným otcem rodiny, a v noci ležel v posteli a pozoroval, jak se před jeho vnitřním zrakem splétají temné příběhy."

Po dlouhé době jsem uslyšel jiný zvuk než Martinův hlas a šplouchání moře; ozval se zvuk motoru a pak pozvolna slábl. Na tmavé hladině se pohybovalo vzdálené světlo; otec majitele vedlejší taverny, který se jako jeden z posledních v Loutru ještě nevzdal původní práce rybáře, vyplul na noční lov.

4. Zamčená kniha

„Hector brzy poznal, že příběh, který vyprávěl ve srubu, je jen jednou částí obrovské spleti příběhů, spleti, jejíž vnější i vnitřní hranice byly nedosažitelné, neboť na vnějších okrajích z ní vyrůstaly nové a nové výhonky a uvnitř se nekonečně třepila. Bujení příběhů ho za nocí vyčerpávalo, ale naštěstí okamžitě přestávalo, jakmile prošel kolem vrátnice nemocnice. Tři roky žil Hector uprostřed vlnobití nočních příběhů, nedokázal pamětí obsáhnout všechny děje větvící se do nových a nových epizod a všechny postavy, stávalo se mu, že se hrdinové v jeho paměti proměňovali, že dvě postavy splynuly nebo že se naopak jedna postava rozložila, docházelo také k tomu, že se spletly děje z různých epizod, anebo se po čase postava, kte-

rá psala román, stala sama jednou z postav svého románu. Život v bortícím se a proměňujícím se paláci příběhů Hectora vyčerpával, a pozvolna si začal uvědomovat, že by se mu ulevilo, kdyby dal vyvřelým dějům neměnnou, ověřitelnou tvářnost a pevné místo. A tak začal v noci po návratu z nemocnice ve svém pokoji zapisovat příběhy, které se rojily v přítmí koutů, kam nedosahovalo světlo stolní lampy; popsané papíry zamykal do spodní zásuvky psacího stolu. V nemocnici sice měl při nočních službách víc času, ale bylo mu od začátku jasné, že nesmí překročit pravidlo, podle něhož svět nemocnice a svět jeho knihy musí zůstat oddělené. Hella a Elisa si myslely, že ve svém pokoji studuje lékařské knihy.

Když začal psát, věděl, že by mohl začít odkudkoliv, třeba z nejztracenější epizody, z věty, kterou zaslechla v šumu kavárny na boulevardu Saint-Germain vedlejší postava z povídky otištěné v časopise, jehož stránky vzdouval slaný mořský vítr, když jej na palubě transatlantické lodi četla hrdinka románu Vanessy Willisové. Ale když Hector přiložil hrot pera k prázdnému papíru, pocítil touhu vrátit se na místo, kde se jeho dílo zrodilo a začalo růst: do severoflorianské džungle. A tak první věty, které napsal, byly z příběhu o drátěné knize. Teď se ale měnil; když jej ve srubu vyprávěl Helle, zaháněl nejkrutější a nejtemnější obrazy z občanské a intervenční války, z Fernandova a Leova zajetí, z Lindina života na útěku a Diamantina věznění v pevnosti, potlačoval je, sotva se začínaly rýsovat v jeho mysli, protože jimi nechtěl trápit nemocnou Hellu ani sebe. Teď při svém osamělém psaní neměl sílu, ale ani důvod jejich zběsilému nátlaku odolávat; a už ve chvíli, kdy trýznivé scény vtěloval do slov, se z nich rodily další, ještě děsivější obrazy a příběhy; přitom se však pravidelně stávalo, že uprostřed obrazů násilí, rozkladu a hnusu zazářil obraz extatické krásy a čistého světla.

Nikdo netušil, že nadaný a laskavý lékař, který díky svým schopnostem dělal závratnou kariéru v nemocnici, kterého milovali pacienti a který žil spořádaným rodinným životem, je bratrem

markýze de Sada a po nocích píše krutou a obscénní knihu, román, jaký světová literatura neznala. Hector se sám díval na popsané papíry na desce psacího stolu s děsem, zdálo se mu, že svůj výtvor nemůže Helle nikdy ukázat. Ale tajemství, které střežil před nejbližším člověkem, ho trápilo, a Hector si říkal, že přece není možné chodit v masce až do smrti; uvědomoval si také, že Hella by se sice z četby jeho románu nejdřív vyděsila, ale pak by jeho obrazy dokázala pochopit, že by ho přijala a milovala i s jeho divnou noční nemocí a s jeho zrůdnou knihou. A tak sbíral odvahu k tomu, že se Helle ke své neřesti přizná. Pak se ale stalo něco, co způsobilo, že se Hella ani Elisa o Hectorově psaní nikdy nedozvěděly."

5. Sylva

„Když byly Elise dva roky, ležela na jednom z pokojů Hectorova oddělení se zánětem slepého střeva mladá žena; Hector si o ní v přijímací zprávě přečetl, že se jmenuje Sylva Cerranová a je architektka. Když Rita vyslovila její jméno, Marius se zeptal: ‚To byla ta Sylva Cerranová?' To jméno dobře znal, patřilo jedné z nejproslulejších světových architektek, rodačce z Parky a patrně nejslavnějšímu člověku, jaký v současné době v Parce žil. ‚Ano,' řekla Rita, ‚ale tenkrát jí bylo teprve dvacet šest let, nikdo ji neznal, podle jejích návrhů nebyla ještě postavena ani jedna stavba a nezdálo se, že má nějakou naději, že by někdy někdo chtěl uskutečnit její nezvyklé vize.' Jednou večer vešel Hector do nemocničního pokoje a uviděl, že Sylva v posteli cosi kreslí tužkou do velkého skicáře, který si opírala o kolena. Zeptal se jí, jestli by se mohl podívat. Sylva k němu obrátila skicář; Hector si v prvním okamžiku myslel, že jemné šikmé čáry, které pokrývaly papír a téměř se ztrácely ve slabém světle zářivky, představují pavučinu, ale pak si uvědomil, že se dívá na lehký náčrt rozlehlé dvorany: v poněkud přehnané perspektivě

spodního pohledu se linie výtahových šachet a svislých pásů světel sbíhaly směrem k vysoké klenbě ze skleněných dílců zasazených do kovové mřížky, pod klenbou byly vidět galerie, všelijak se křížící rovné i šikmé mosty, pohyblivá schodiště a ústí mnoha chodeb.

Okamžitě ho napadlo, že má před sebou kresbu Stavby ze své knihy. Když vymýšlel Leův příběh, ostře vnímal jednotlivé detaily Stavby, viděl záhyb meandru zdobícího zeď, cítil pachy prostoru, a dokonce se prsty nových fantomatických rukou, které vyrostly z jeho těla, dotýkal skla osvětlených výloh a keramických a kovových povrchů, ale celek prostoru se mu ztrácel v mlze, vnímal jen jeho neurčitý dech. Teď si uvědomil, že v mlze, ze které se vynořovaly obrazy, se skrýval přesně ten prostor, který nakreslila Sylva. Dlouho si kresbu mlčky prohlížel. Pak si vzpomněl na jeden detail, který popisoval ve svém příběhu; položil špičku ukazováčku na vršek výtahové kabiny ve tvaru válce a zeptal se, jestli by stříška nemohla mít tvar spirálovité ulity. Sylva se na něj udiveně podívala; nic neřekla, jen nalistovala ve skicáři stránku, na které byla nakreslená kabina zakončená nahoře spirálou.

Hector raději rychle odešel a zavřel se v lékařském pokoji. Tam myslel na ženu, která kreslila jeho sny. Věděl, že nejde o žádnou telepatii; setkal se s člověkem, kterému se svět otvíral stejným způsobem jako jemu, který ve tmě hmatal stejné tvary jako on; prostor, jejž viděl v Sylvině skicáři, a Stavba z jeho románu byly dvěma krystaly, které se podobaly proto, že se zrodily ze stejného proudu. Už dlouho pozoroval, že divoce rostoucí spleť jeho nočních příběhů příliš překypuje silou, která v ní pulzovala na to, aby jí stačil nekonečný incest setkávání vlastních výhonků a jejich nového splétání, cítil, jak spleť natahuje nejzazší konečky svých šlahounů do tmy, jak jimi šátrá a hledá příbuznou houštinu, s níž by se mohla začít proplétat. A teď se to stalo, konečně se jeho příběh setkal s obrazem, který se vynořil odjinud a o němž nepochyboval, že sám byl součástí divokého a bujícího propletence; ihned rozpoznal na

Sylvině listě známky vlastní neřesti a byl si jistý, že kdyby listoval skicářem dál, našel by tam růst a metamorfózy prostoru, nekonečné bujení nových a nových hal, galerií a chodeb.

Tak Hector cítil, jak se vesmír jeho představ dychtivě vzpíná k jinému vesmíru, který se objevil nablízku, kterého se už v jednom místě dotkl a začal s ním srůstat. Věděl, že kdyby zůstal v Sylvině blízkosti, proplétání vesmírů by pokračovalo dál; děsil se představy, jak by takové prolnutí dvou světů probíhalo a co by z něho vzešlo. Bylo mu jasné, že by to neskončilo jen intelektuálním přátelstvím, že prorůstání dvojí neovladatelné spleti by bylo nestvůrné a slastné a že by muselo zplodit vztah plný trýzně a rozkoše, který by se mohl podobat příběhům, o nichž psal v noční knize. A myslel na to, že by takový divoký proces nejspíš zničil lidi, které měl rád, Hellu a Elisu. Sylva Cerranová měla už za tři dny opustit nemocnici; Hector se rozhodl, že se jí bude do té doby vyhýbat, a doufal, že potom zmizí z jeho života.

V tu chvíli se ozvalo klepání na dveře; Sylva za ním přišla, aby se ho zeptala, jak je možné, že tak dobře znal její vizi. Hector hned poznal, že nejde jen o zvědavost, že Sylva na nemocniční posteli přemýšlela o podobných věcech jako on v lékařském pokoji. Nedokázal vše odbýt tím, že by řekl, že šlo o náhodu, pocítil silnou touhu všechno jí o sobě říct, ale v tu dobu se ještě pokoušel bránit sebe i svou rodinu – a tak si vymyslel, že kdysi četl román, který pojednával o podobném prostoru, jaký viděl v jejím skicáři, ale že už si nepamatuje jméno autora. Sylva ho prosila, aby jí řekl, o čem kniha byla, a on namísto aby ji poslal do postele, jí vyprávěl dlouho do noci o politických poměrech v Severní Florianě, o nalezení drátěné knihy v korálovém útesu, o zajatci ve skleněné věži… Když se dostal k místu, na němž Patricia s Kate pronikly do Vanessina bytu, povolali ho k pacientovi, kterému se přitížilo, a Sylva se vrátila do svého pokoje. To bylo v pátek; když Hector v pondělí nastoupil do

nemocnice, se smutkem a s ulehčením zjistil, že na Sylvině posteli už leží jiná žena."

6. Setkání v kavárně

„Ale za několik dní Sylva zatelefonovala Hectorovi do nemocnice a prosila ho o schůzku. Setkali se ve velké kavárně na hlavní třídě. Dnes je prázdná a zabedněná, říkala Rita, protože při demonstracích byla její okna tolikrát rozbitá, že ji majitel raději zavřel a rozhodl se počkat, až nastane klidnější doba, ale tenkrát byla každý den plná hostů. Sešli se večer, v sále bzučely rozhovory a za oknem klouzala bílá a červená světla automobilů. Sylva začala mluvit o své práci, vysvětlovala Hectorovi, že vytváří architektonické návrhy zvláštním způsobem, který objevila už na vysoké škole: ztvárňuje jeviště jakýchsi neurčitých dějů, románů beze slov, které k ní doléhají pouze jako řeč za zdí, z níž nevnímá nic jiného než melodii, jen občas zaslechne zlomek věty, který líčí nějaké gesto, scénu, útržek hádky. Z němých románů zná jen jejich náladu, jen tón setkávání s lidmi, věcmi a prostory, který v nich vládne, jen proudění beztvarých sil a obrazce, jež vytváří a jež připomínají pohyblivé abstraktní malby. Každý z románů, z nichž se rodí její stavby, je jiný, ale všechny mají společné to že, že v nich zní tóny úzkosti a extáze; protiklad těch dvou tónin i jejich spojení ve skrytém společném prameni se v jejích architektonických vizích projevuje kontrastem spletitých labyrintů chodeb a rozlehlých nečleněných prostorů, jež skleněné zdi vystavují obloze, krajině a moři.

Také když kreslila první náčrty svého řešení komplexu pasáží pro mezinárodní architektonickou soutěž, cítila, že vlastně pečlivě vyznačuje scénu jakéhosi temného děje, který neznala. Teď ví, že to byl příběh Leova uvěznění a jeho útěku. Vždycky se ptala, odkud přicházejí tajemné příběhy beze slov, z kterých se rodí její prostory.

Poprvé má pocit, že by se o tom snad konečně mohla něco dozvědět – proto je pro ni nesmírně důležité, aby jí Hector dovyprávěl román o drátěné knize a aby si vzpomněl na jméno autora.

A tak toho večera Hector v kavárně pokračoval ve svém příběhu, a pak ještě v následujících třech večerech, vyprávěl ho Sylvě se všemi novými výhonky, které na něm za poslední léta vypučely; a po celou tu dobu se vydržel vytáčet a vymlouvat na špatnou paměť, když na něj Sylva naléhala, aby si vzpomněl, kdo je autorem. Čtvrtého večera to vzdal a přiznal se, že román o drátěné knize napsal on sám. Prozradil Sylvě, jak se příběh zrodil a jak později zarostl houštinou dalších příběhů, i to, jak tajně píše po nocích, vyprávěl jí o svém dvojím životě… Zdálo se, že Sylvu takové odhalení příliš nepřekvapilo, snad už předtím tušila, kdo je skutečným autorem knihy o Fernandovi a Leovi."

7. Zrození prostorů ze slov

„Tak začala symbióza dvou monstrózních organismů, z nichž každý se vyživoval podezřelým šlemem hlubin a zároveň se obracel k palčivému bílému světlu; Hectorovy věty a Sylviny stavební vize se proplétaly a rodily se jedny z druhých. A životy Hectora a Sylvy se prolnuly stejně jako jejich díla, stali se milenci a zůstali jimi více než třicet let. Hector byl už zvyklý žít ve dvou světech, a stejně jako noční dílo se mu po celou dobu dařilo tajit před Hellou i lásku k Sylvě. Hella se s Hectorem mnohokrát bavila o stavbách slavné rodačky z Parky, a přitom netušila, že povstaly z vět, které za nocí za zdí ložnice psal její muž, a že Sylvina tvář, kterou vídala v časopisech, je pro Hectora jedním ze dvou středů toho ze světů, který byl jeho skutečným domovem; jeho druhý střed ležel jako tajný severní pól v zamčené dolní zásuvce pracovního stolu.

Sylva se nikdy nevdala a neměla děti; po několika letech její lásky k Hectorovi se zdálo, že všechny rysy jejího obličeje vyrůstají z tichého smutku; jako by se za to styděla, Sylva přes svou tvář jako světlý průsvitný závoj rozprostřela úsměv, který nikdy nemizel. Bydlela v Olivové ulici ve staré části města, v bytě, jehož okna vedla do rozlehlého dvora, kde rostly vysoké platany; nad střechami se tyčily holé, světlé vrcholky hor, po nichž se honily stíny mraků. Hector tu četl Sylvě nové kapitoly ze své knihy a Sylva kreslila architektonické návrhy, jež po čase vyrostly z dějů, které její milenec popisoval; události a příběhy z jeho knihy se nejdřív proměnily v bezejmenná, pulzující silová pole a ta se pak ustalovala do prostorů, jež se obalovaly pláštěm z cihel, kovu a skla. Přitom bylo pořád možné poznat její díla podle spojení temných labyrintů a prosklených, takřka nehmotných pokojů a teras zaplavených slunečním a měsíčním světlem, spojení, které mátlo a zneklidňovalo a ve kterém byl zároveň přítomen zvláštní humor.

Prostory, které Sylva projektovala, se rozrůstaly podobným způsobem a podobně divoce a nepředvídatelně, jako rostla Hectorova kniha. Jednak vyvolávaly vize jiných budov jako své sny nebo jako fantomatické dvojníky – a ty si pak hledaly místo v odlišných krajinách, nebo třeba také ve vzdálených kontinentech –, jednak její stavby pronikaly do okolí, vysílaly výběžky, slepá ramena, odvážné terasy trčící do prázdna, tryskaly z nich do výšky štíhlé věže; jako by nevydržely na místě, domy vyrážely kupředu zasklenými chodbami, které se táhly mezi keři, v korunách stromů nebo přes hladinu umělého jezírka, anebo mířily do prázdna vysokými vzdušnými mosty ve výšce třicátého či padesátého patra. A na konci chodeb, kolonád a mostů pak vyrůstaly nové budovy, z nichž pučely další oddenky ještě dřív, než se stavba stačila uzavřít.

Většina Sylviných staveb byla neklidná a excentrická, budovy se zavrtávaly pod zem, nakláněly se nad řeky a jezera a vtahovaly je hluboko do svého vnitřku, otvíraly se větru a nechaly jej bloudit

chodbami, přijímaly větve stromů a ironicky rušily hranici mezi obydlím a lesem nebo džunglí, nebály se vodní tříště a monotónní hudby vodopádů, šplhaly v terasách připomínajících kyklopská schodiště do příkrých svahů a nahlížely pak přes vrcholek útesu do strže na druhé straně, na mořských pobřežích jejich suterény pronikaly pod hladinu a otvíraly velká okna do podmořského světa ozářeného reflektorem. Sylviny stavby jako by chtěly uniknout svému středu: rozpukávaly se a rozevíraly, jejich vnitřky se dostávaly na povrch, jako by se dům obracel naruby, jako by pohlcoval sám sebe – ložnice, jejichž stěny byly z jednosměrně průhledného skla, vyhřezly nad propast bulváru, takže se fasáda octla na jejich vnitřní straně a sklo se vystavovalo větru a dešti jako obnažená sliznice –; stávalo se, že v důsledku takových odstředivých dějů se už ani nedalo mluvit o vlastním těle stavby, budovu tvořily jen výčnělky, které z ničeho nevyčnívaly. Ale někdy se také mezi Sylvinými návrhy nečekaně objevily kresby do sebe se uzavírající stavby, která jako by zrušila všechny vztahy s okolím."

8. Zrození slov z prostorů

„A Hector se těšil, až uvidí kresby nových prostorů, které už se takovým způsobem rozrostly a odpoutaly od příběhů jeho knihy, s nimiž zůstávaly spojené jen tenkými, neznatelnými kořínky. Dlouho si je prohlížel a pak čekal, až prostory, které Sylva nakreslila, uzrají v jeho mysli do nových příběhů, až se zaplní lidmi, divokými šelmami a ptáky, kovovými roboty, monstry a strašidly. Avšak dříve než postavy a děje ze všech míst Sylviných prostorů jako barevný ševelící dým vyvstávalo číhání, těkavé hledání, zasněné, pošetilé skrývání se, boje, které v nejhlubším nitru touží po prohře, slídění, pomalé extatické plutí prostorem, nečisté přemlouvání a zlá pokora, vzdouvání se energií a jejich opadání, mlčenlivé vydírání, pohyb

zvrácené a něžné myšlenky, která se šíří pokoji jako pěna, podezřelá vyznání, nářky prostoupené výhrůžkou, váhání před rozhodnutím, odpolední snění o třpytících se drahokamech, slastné očekávání prázdna, dění, v němž převládá pomalý kývavý pohyb, dění, v němž převládá supění, tyranská vláda oběti, útěky měnící se chvílemi v pronásledování pronásledovatele, únava, která nechává vystoupit světelné tvary, zrání cílů, které je ve skutečnosti hnitím, zahnívání, které chová ve svém nitru zrod nového, nevědomá spiklenectví, zrady, výčitky a mnoho druhů a tónů čekání."

Martin říkal ta slova v monotónním rytmu a jeho hlas se sladil s rytmem mořského příboje. V oknech a dveřích všech pokojů v Loutru byla už dávno tma; pokud za skálou ve Finixu nebo vysoko nahoře v Anopoli nebyl vzhůru nějaký nespavec, byli jsme nejspíš v tu chvíli poslední dva bdící v okruhu několika hodin cesty.

„Z toho beztvarého dění se pak jako obrazce vytvářené železnými pilinami na magnetické desce rodily nové obrazy, postavy a příběhy: pokoj se skleněnou stěnou, v níž je vidět zasněžený les, se stává jevištěm schůzky zasněných spiklenců, kteří plánují loupež velkého safíru; na terase přemlouvá mladý muž ve smokingu ke zločinu mladou dívku, která se mlčky opírá o kovové zábradlí a dívá se na chladně se lesknoucí oblouk řeky; na koberci zvedá hlavu leopard a pomalu ji otáčí ke dveřím, které se otvírají; šestnáctiletá dívka si nasazuje na tvář černou masku, zatímco ve vedlejším pokoji její rodiče rozmlouvají o neoliberální ekonomii; v podzemní garáži vedle nablýskaného vozu Aston Martin stojí nádherná žena v černé minisukni pod rozepnutým kožichem a vykládá dvěma pozorně naslouchajícím vědcům svůj metafyzický systém založený na obnoveném novoplatonismu a na duchu lesklých módních časopisů.

Hector měl rád zejména nejzazší místa Sylviných prostorů, místa, do kterých jako by se soustřeďovala energie, jež je vytvořila, a zároveň se tu proměňovala v jakési sršení. Byla to místa, kam až se dokázala protáhnout hmota stavby a kde se musela zastavit: dál

už to nešlo, terasa by se zřítila do strže, moře by se vlilo do haly a kapky vodopádu by dopadly na pokrývku postele. Taková místa se v Hectorově knize stávala jevištěm scén, v nich se zauzlovaly anebo jen křížily linie vzdálených příběhů (dráha lupiče prchajícího se vzácným drahokamem se v zasklené verandě nad zpustlou zahradou proťala s dráhou filosofky hledající mistra, který před lety odešel z univerzity kamsi do šedivých předměstí, odkud od té doby prosakovaly do akademického světa ponuré teorie pojednávající o jakési blátivé emanaci). Hectorovy děje se obvykle vyznačovaly stejnou odstředivostí jako Sylviny stavby; příběhy se rozbíhaly do dálky a často končily na cizím kontinentu, v horských sídlech nebo v hlubině moře – Hectorovým oblíbeným dopravním prostředkem byla ponorka. Jeho postavy se vydávaly na výzkumné výpravy anebo prchaly před policií, v důsledku nepravděpodobných náhod se dostávaly do vnitřních zahrad cizích domů. A všude se před nimi otvíraly neznámé prostory, které v Sylvině paměti a pak na bílých papírech jejích skicářů dozrávaly do přesných plánů staveb.

Tak vznikalo společné dílo Sylvy a Hectora, jež se skládalo ze slov a z tvarů a jehož obě poloviny se rodily jedna z druhé, dílo, které bylo Kentaurem i Úroborem, živícím se vlastním ocasem. Teď už nepřipadalo v úvahu, aby Hector o svém díle řekl Helle. Stalo se jeho a Sylviným společným tajemstvím, a promluvit o existenci popsaných stránek v psacím stole by znamenalo prozradit, že jeho manželství bylo po dlouhá léta truchlivým divadlem a lží. Tajil Hector své dílo z ohleduplnosti vůči Helle, anebo z obyčejné zbabělosti? Těžko říct; časem však přibyly ještě další důvody, proč se o Hectorově a Sylvině díle dozvěděl – po mnoha letech – jen jediný člověk: Rita.“

9. Sláva

„Předtím než poznala Hectora, se Sylva nedočkala ani jedné realizace, všechny její návrhy zůstaly jen na papíře. V té době krotila své vize, aby byly alespoň trochu přijatelné pro komise architektonických soutěží i pro kolegy, přesto ale všem připadaly příliš bizarní, častokrát se setkala se špatně zastřeným výsměchem a viděla, že mnozí dokonce pochybují o jejím duševním zdraví. Neustále také slyšela, že její návrhy jsou technicky neuskutečnitelné. Takové námitky byly nesmyslné; Sylva milovala závratné rovnováhy, které vítězily nad zdánlivě nezvládnutelnými silami a sjednávaly mezi nimi smír; její oddanost temným i světlým snům a jistý extatický rys její povahy se spojovaly s brilantním matematickým nadáním a s výjimečným talentem pro řešení problémů statiky budov, a tak síly, které hrozily rozbitím stavby, dokázala navzájem vyvážit a přimět k součinnosti takovým způsobem, že výsledný tvar byl naprosto pevný, třebaže působil dojmem, že budova je několik okamžiků před zhroucením.

Když však začala s Hectorem pracovat na společném díle a když se její návrhy rodily ze slov Hectorova textu, připadalo jí, že scény a příběhy z knihy jejího milence diktují povahu architektonických prostorů tak jednoznačně a nesmlouvavě, že nebylo možné jejich požadavky podrobit nějaké kontrole a zmírnit je kompromisem. A tak se Sylva rozhodla, že přestane brát ohled na přijatelnost, na obecný vkus i na posvátné axiomy architektonické obce. Řekla si tenkrát, že nemá smysl podřizovat se posměšným výtkám a blahosklonně udělovaným radám, když její návrhy tak jako tak zůstanou jen na papíře. Smířila se s tím, že se navždycky vzdá naděje na realizaci; v tu chvíli ji zaplavil pocit smutku smíšený s pocitem úlevy, dosud nepoznané svobody a velkého míru. Byla odhodlaná žít se třeba jako uklízečka a ve volném čase kreslit své vize, a pracovat tak spolu s Hectorem na společném díle.

Tehdy se ale stalo něco, co nečekala ani ve snu. Její divoké, bezohledné, nikdy dříve nevídané projekty, které vyrostly jako scény pro spletité děje Hectorovy knihy, návrhy, o nichž se ani nedalo říci, že by se vysmívaly obecnému vkusu, protože s ním neměly nic společného, byly tak fascinující a suverénní, že nikdo, kdo je uviděl, na ně nemohl zapomenout. A lidé na magistrátech a ministerstvech i soukromníci při pohledu na její kresby pocítili touhu, aby se stali svědkem toho, jak se Sylviny sny proměňují v železnou, cihlovou, betonovou a skleněnou věc, na kterou by se mohli dívat a jejímiž útrobami by mohli procházet. Najednou se našlo dost klientů a investorů a stavby podle Sylviných návrhů začaly jedna za druhou vyrůstat po všech kontinentech. Snad byly její vize tak lákavé proto, že tvary jejích staveb lidem připomněly mateřský labyrint slastí a úzkostí na dně jejich mysli, jehož půdorys se stal tajným vzorcem všech událostí jejich života. Sylva brzy ani nestačila odpovídat na všechny nabídky. Tak se stala jednou z nejvyhledávanějších a také nejbohatších architektek světa. Hector a Sylva pořád pracovali na společném díle, přitom jednu jeho část znaly miliony lidí, druhá část byla zamčená v zásuvce psacího stolu a nikdo kromě Sylvy a Hectora o ní nevěděl – i když se stávalo, že ten, kdo procházel chodbami Sylviných staveb, míval pocit, že slyší šum jakéhosi přízračného děje; netušil, že se setkal s duchy Hectorových postav, které si Sylviny prostory přivolaly.

Na Sylvině kontě se hromadily peníze, ale ona nevěděla, co s nimi, bydlela pořád ve svém starém bytě v Olivové ulici, kde se cítila doma, kreslila prostory zrozené z Hectorových snů a trpělivě čekala, až za ní Hector bude moci přijít. Sylva zpočátku svého milence přesvědčovala, aby knihu publikoval, ale Hector to odmítal. Kromě toho, že kniha byla spjata s tajemstvím jejich lásky, začal působit nový důvod pro utajení: Hectorovi připadalo, že smysl pro závratnou rovnováhu, který jim byl oběma společný, si vyžaduje, aby jejich dílo zachovalo několik symetrií: jako kontrast k Sylviným

vzdušným a světlým stavbám měla druhá část díla setrvávat ve tmě; proti světové proslulosti jména jednoho z autorů mělo druhé jméno zůstat zcela neznámé; jestliže jedna část byla rozestřená po zeměkouli, druhá se neměla vzdálit z těsné zásuvky; a konečně nehybnost staveb měl vyvážit tok slov, který nikdy nezamrzne do konečného textu vydané knihy."

10. Pozdní dílo

„Hectorovými hrdiny byli cestovatelé, vynálezci, špioni, mudrci, matematici, zločinci šplhající v měsíčním svitu po střechách měst, mystikové, šéfové korporací, chemici a básníci, ale většinou v sobě jedna postava spojovala několik takových životů, buďto je žila najednou, anebo se postupně proměňovala a prožívala je jeden po druhém. A také Sylviny stavby udivovaly tím, že každá z nich v sobě měla něco z nekonečného úřadu, továrny, kalifova sídla, zločineckého doupěte, magické vily, rafinerie ropy, kláštera, majáku, doku, horské chatrče taoistického mudrce, frivolního sídla hollywoodské hvězdy, ústředí tajné služby a podezřelé laboratoře. V pozdějších letech z Hectorovy knihy zmizel oddíl podmořských dobrodružství, který byl dříve dost rozsáhlý, ponorky s jeho hrdiny debatujícími u kulatých okének o metafyzice se kdesi ještě prohánějí v hlubinách, ale Hector už jejich plavbu nesledoval. Pořád víc si nad svým životem zoufal a svět pod hladinou už mu zřejmě nepřipadal jako místo, kam by bylo možné uniknout před stále těžšími depresemi; jeho neproniknutelná tma, panické hemžení a tupé kývání a vlnění, nekonečná přehlídka podivných tvarů a boj, který neustával ani na vteřinu, mu spíš připomínal temný obraz světa tam nahoře.

Dobrodružství jeho postav se odpoutávala od země a moře, které byly příliš spjaté se zoufalstvím, a přesouvala se do vyšších a vyšších pater futuristických mrakodrapů. Děje, které se v těch

světelných výškách odehrávaly, už se příliš nepodobaly pozemským dějům, i když byly složeny ze stejných prvků; mísila se v nich průmyslová špionáž s metafyzikou, s láskou a extázemi, pátrání po pokladu s vysokou matematikou a zasněnými orgiemi; do vysokých pater sice proniklo i zoufalství, ale bylo tu prostoupeno světly města proměněnými v blikající souhvězdí a měnilo svou látku jako v alchymistickém procesu v jakousi první materii pocitů, v níž ještě nebylo možné rozlišit bolest a radost. Hector miloval drahokamy, i když žádný nikdy nevlastnil; od počátku se v jeho díle nezvykle často vyskytovaly, a toto pozdní období jeho tvorby se vyznačovalo také tím, že v něm diamantů a jiných drahých kamenů pořád přibývalo a že byly pořád větší a zářivější.

Rytmus Sylvina a Hectorova života se už dávno sladil, a tak teď Sylva navrhovala stále vyšší a nehmotnější stavby, které spojovala vzdušnými mosty, jež se pnuly nad městy, dálnicemi a řekami v ještě závratnějších výškách než nebeský most spojující Petronas Twin Towers v Kuala Lumpur. V městech i v otevřených krajinách celého světa tryskaly k nebi štíhlé stavby, nad kterými se každému tajil dech, stavby, které byly hieroglyfy z betonu, skla a železa, jež označovaly zoufalství, sny a extáze jednoho váženého lékaře a tajného spisovatele z Parky. Záře knihy uzamčené ve spodní zásuvce psacího stolu se šířila po celé planetě.

Po období mrakodrapů přišlo období mostů; Sylviny visuté a zavěšené mosty vypadaly zdálky jako jemná kresba vrypů na obloze, udivovaly neuvěřitelným rozpětím mezi pylony, a přitom odolávaly bouřím a tornádům. I období mostů po čase skončilo; když se Hector a Sylva nakonec zase vrátili k obytným budovám, objevily se stavby, které všem připomínaly hvězdu, oheň a oblak, i když se těmto útvarům vlastně nijak nepodobaly."

11. Nemoc a zoufalství

„Sylvin byt se nacházel v jednom z těch domů, které vznikly rozdrobením starých paláců na kousky, jež se pak seskupily do nových celků. Sylva měla svůj byt ráda; nikdy nepomyslela na to, že by si navrhla a zařídila vlastní dům. Před třemi lety parkský magistrát hledal sídlo pro nově založenou finanční správu a nakonec rozhodl, že v bloku domů v Olivové ulici alespoň zčásti obnoví někdejší palác a umístí v něm nový úřad. Sylvě nezbylo než se vystěhovat z pokojů, které milovala. Byla nešťastná, připadalo jí, že nemůže žít nikde jinde. Nakonec se rozhodla koupit moderní bílou vilu u moře ve čtvrti boháčů na západním okraji města. Ale nedokázala si tam zvyknout, stýskalo se jí po starém bytě; s lehkým úžasem si uvědomila, že přes smutek samoty a čekání na Hectora tam prožívala šťastnou dobu.

Po krátkém čase těžce onemocněla. V té době jí bylo něco přes šedesát a cítila se nesmírně unavená; když jí Hector četl nové kapitoly, s překvapením a smutkem si uvědomila, že už v ní nevyvolávají představy žádných prostorů. Věděla, že síla, která v její mysli vztyčovala niterné stavby, jež pak stovky dělníků odívaly do železobetonu, vyhasla. Tehdy řekla Hectorovi, že je jí to líto, ale její práce na společném díle skončila. Od té chvíle už nenavrhla ani jednu stavbu.

Když k ní teď Hector přišel, obvykle ji našel, jak sedí na pohovce před skleněnou stěnou a dívá se na mořské vlny s bílými hřebeny. Příběhy Hectorových hrdinů se nějaký čas ještě rozvíjely pod tlakem svých nevyřešených zápletek, ale Hector si za dlouhá léta spolupráce se Sylvou zvykl na podporu jejích kreseb i hotových staveb, uměl vytvářet postavy a děje jen z dechu jejích prostorů, a tak teď cítil, že příběhy už jen pozvolna doznívají, a čekal, až se vynoří nějaké jejich smírné nebo tragické zakončení a jeho kniha, a tím i jeho a Sylvino společné dílo, se uzavře.

Sylvina nemoc se pořád zhoršovala, trávila teď svůj čas střídavě v nemocnici a ve vile. Vypadala mnohem starší než Hector, její vlasy už byly úplně bílé. Tehdy jí Hector řekl, že opustí Hellu a zůstane s ní. Odmítla, nechtěla nikomu působit bolest, a cítila, že nebude žít dlouho. A také měla strach. Až teď se Hectorovi přiznala, že si celé roky každý den představovala, že spolu žijí ve šťastném manželství, vysnila si i dvě děti, které se jim narodily, dala jim jména a vymýšlela jejich osudy a pak i osudy jejich dětí – a teď se bála, že by se jí skutečný život pletl s imaginárním. Hector jí v zoufalství několikrát řekl, že pro ni udělá všechno, co bude chtít. Sylva mu pokaždé odpovídala stejně. Říkala, že nechce, aby se k ní nastěhoval, a že už ani netouží po tom, aby ještě pokračovala jejich společná práce – smířila se s tím, že už přišel čas, kdy je třeba dílo ukončit –; přála si jen jedinou věc: moci se zase vrátit do starého bytu, ale to bylo přání, které by jí dovedl splnit jen nějaký čaroděj. Sylva pevně věřila, že ve starém bytě by se uzdravila, a ani Hector její přesvědčení nepokládal za pouhou pověru, i on si myslel, že dech nábytku a zdí prosáklých vzpomínkami na dobu, kdy společně tvořili své dílo, by byl účinnějším lékem než všechny prášky, které Sylvě předepisovali lékaři."

12. Setkání na nádraží

„Hector se octl na dně zoufalství, nemohl Sylvě pomoci; jediná věc na světě, po které toužila, byla nedosažitelná. Už nemohl psát; děj knihy se neuzavřel, zamrzl uprostřed gesta a věty jako přetržený film. Nevěděl, jak dál; když ho jednou za ranního rozbřesku napadlo, že by mohl spáchat sebevraždu, pocítil úlevu a něco, co se téměř podobalo radosti. Stále častěji myslel na to, že se zabije. Jednou měl noční službu v nemocnici, seděl ve svém pokoji a díval se na bílé dveře. Tu noc se definitivně rozhodl, že si ráno vezme

život, už ani myšlenka na Sylvu, Hellu, Elisu a Ritu mu v tom nedokázala zabránit. Protože si ještě zachoval schopnost přesného myšlení, všechno si během noční služby připravil. Vzal ze skříňky krabičku s hypnotiky, a když ho ráno v sedm hodin přišel vystřídat jiný lékař, odešel na vlakovou zastávku, která byla na okraji města nedaleko nemocnice; chtěl odjet vlakem do jedné z blízkých vesnic, odtud vystoupit na vrcholek útesu nad mořem, kde byl háj jakýchsi vysokých stromů, jejichž jména neznal, tam si lehnout do trávy a spolykat prášky.

Nádraží byla malá zastávka, kde obvykle nastupovalo jen pár lidí. Tentokrát tu uviděl jediného člověka, drobného bělovlasého pána v ošumělém kabátě, který seděl na lavici. Jiná lavička na nástupišti nebyla, a tak se Hector posadil vedle něho. Svítilo slunce, ale byl ještě cítit ranní chlad, na lesknoucích se kolejích roztávala námraza a chladně jiskřila; Hector udiveně myslel na to, že to jsou poslední obrazy jeho života. Obával se, že se s ním stařeček pustí do rozhovoru; a skutečně se k němu po chvíli obrátil a poprosil ho, jestli by mu rozměnil bankovku na mince, aby si mohl koupit v automatu kávu. Hector sáhl do kapsy a vytáhl hrst mincí, odmítl bankovku, kterou mu starý pán podával, a ten mu ji nevnucoval. Hector doufal, že tím rozmluva skončí, ale starému pánovi se asi chtělo s někým si popovídat, a tak když se vrátil s kelímkem, z něhož stoupala pára, sedl si zase vedle Hectora a hned se ho zeptal, jestli jede daleko. Hector jen zavrtěl hlavou, ale stařeček se zřejmě nechtěl nechat jen tak odbýt. Podíval se na Hectora, řekl: ‚Starosti, co?', pokýval hlavou a připojil ještě několik mouder o tom, že život není tak lehký, jak si snad leckdo myslí. Hector byl nešťastný z dotěrnosti stařík a z toho, jaké banality musí poslouchat hodinu před smrtí. Rozhodl se, že se bude raději procházet po nástupišti. Ale než stačil vstát, začal starý pán vykládat jakousi historku ze svého života; byl prý kdysi také v bezvýchodné situaci, strašně toužil po ženě, která byla naprosto nedosažitelná… Stařeček mluvil svým vysokým tenkým

hláskem a Hector netrpělivě čekal, až skončí nebo až udělá pauzu, aby se s ním mohl rozloučit a zmizet.

Ale stařík se nezastavil; přemýšlel prý tenkrát před lety o tom, že se zabije, a docela se na sebevraždu těšil. A pak ho najednou napadla bláznivá myšlenka. Řekl si: ‚Když není možný žádný prostředek k dosažení toho, co chci, snad by mohl pomoci nějaký nemožný prostředek.' Hector se teď nedokázal ubránit, aby stařečkovi naslouchal pozorněji. ‚Tomu moc nerozumím,' řekl. Stařík vysvětloval: ‚Prozkoumal jsem tenkrát tisíckrát všechny cesty, které by mohly vést k cíli – a viděl jsem, že všechny ty cesty jsou naprosto neprůchodné, na každé z nich stála nepřekonatelná překážka. Tu ženu ode mne oddělovalo několik vesmírů. Ale pak jsem si řekl: A co vydat se po cestě, která k cíli nevede, začít rozvíjet souvislost, která míří někam úplně jinam?' Hector to pořád ještě nechápal, ale poslouchal už dědečka docela pozorně. ‚Prostě jsem si řekl, že se vydám cestou, kterou mi určí náhoda, *jakoukoliv* cestou,' pokračoval stařeček a jeho hlas byl najednou hlubší a silnější. ‚A cesta náhody mě skutečně dovedla k cíli. Nebudu vám vykládat podrobnosti, ale zkuste si to sám, za pokus nic nedáte. Když se ukáže, že to nefunguje, pořád ještě se můžete vrátit ke svému původnímu plánu.' ‚Dobře,' řekl Hector, ‚už to začínám trochu chápat, ale řekněte mi jedno: kdo mi zaručí, že mé rozhodnutí bude opravdu náhodné? Tu věc, o kterou mi jde, jsem promýšlel tolikrát, že jakmile začnu prosit náhodu, aby mi ukázala cestu, určitě se neubráním, abych si nevědomky vybíral ze všeho, co mi náhoda nabídne, cestu, která vede v blízkosti cest, o kterých jsem uvažoval dřív.'

‚Ale to je úplně jednoduché, milý příteli,' řekl stařeček. ‚Jsou náhody, které se nedají podvést. Já to tenkrát udělal tak, že jsem se zavřenýma očima vsunul prst do knihy a nechal se vést slovem, na které prst ukazoval.' ‚A to slovo vám získalo ženu, po které jste toužil?' zeptal se nedůvěřivě Hector. Stařeček upíjel kávu a jen přikývl. ‚Já tu ale žádnou knihu nemám,' řekl Hector. ‚Myslel jsem, že

budete mít trochu víc představivosti,‘ vzdychl si stařeček. ‚Můžete přece předem určit, že o vaší cestě rozhodne třeba titulek, který najdete v levém horním rohu na kusu novin, který vítr tamhle honí po peronu. Nechcete ho chytit? Anebo víte co? Podívejte, tamhleten chlapec a dívka si právě u pokladny kupují lístky a za chvíli přijdou na nástupiště. O něčem si povídají, a tak můžete jako klíč k budoucnosti použít první slova z jejich rozhovoru, která uslyšíte, až půjdou kolem nás. Ale ještě na jednu věc vás musím upozornit. Funguje to jen tehdy, když přijmete, co vám dá náhoda napoprvé, ať třeba její dar bude vypadat naprosto nepotřebný, nebo přímo škodlivý pro vaši věc. A on tak asi vypadat bude. Pamatujte, jen napoprvé vás obdarovává samo božstvo náhody a jen jeho dar je zázračný.‘ ‚Ale co když bude dar náhody doopravdy naprosto nepoužitelný? Ne všechny prostředky se přece hodí ke všem cílům. Strojkem na holení se nedají řešit matematické rovnice.‘ Starý pán s ním pořád neztrácel trpělivost: ‚Když se vám dar náhody bude zdát nepoužitelný, tím líp. Znamená to jen, že nemá nic společného s prostředky, které jste do té doby použil a které vás přivedly jen do slepé uličky. Jste si opravdu jistý, že se strojkem na holení nedají řešit matematické rovnice?‘ Hector se na stařečka díval překvapeně; během jejich rozmluvy se změnil nejen jeho hlas, ale i výraz tváře a držení těla, teď si Hector říkal, že jeho soused na lavičce ve skutečnosti nemusí být starší než on. Nebyl v tu chvíli schopen přemýšlet o tom, jestli použije dědečkovu radu, nicméně když se chlapec a dívka – zřejmě to byli studenti – blížili ke skleněným dveřím, které vedly na nástupiště, nastražil uši.

Ve chvíli, kdy vcházeli na peron, zaslechl, že dívka říká něco o ‚lygdských motivech‘; zbytek věty slyšel špatně, dívka nejspíš chlapci sdělovala, že dnes nemůže do kina, protože musí ještě dopsat seminární práci o lygdských motivech v romantickém básnictví, anebo něco podobného. Dál už Hector neslyšel nic, protože chlapec s dívkou hned přešli na opačný konec nástupiště. Starý

pán se díval na koleje, upíjel kávu a nic neříkal, Hector nevěděl, jestli něco z rozhovoru studentů zaslechl. ‚Ne, to je přece nesmysl,' říkal si v duchu. ‚Jak by mi lygdské motivy mohly pomoci k získání budovy finančního úřadu? Možná kdybych to zkusil ještě jednou…' Ale stařeček patrně uhodl, o čem přemýšlí, řekl přísně – ani se přitom na Hectora nepodíval: ‚Jen napoprvé! Musí to být napoprvé.' A dokonce zvedl prst a zahrozil jím nad svým kelímkem.

V dálce se ozvalo zapískání lokomotivy. Kouzelný dědeček ještě jednou poděkoval Hectorovi za mince do automatu a šel ke kolejím; zezadu zase vypadal mnohem starší než Hector. Ze světlého oparu se vynořila šedivá lokomotiva. Hector vstal, věděl, že se během několika vteřin musí rozhodnout. Cítil nechuť k tomu, aby odkládal rozhodnutí, k němuž konečně našel po dlouhé době odvahu, ale přitom mu pořád ležela v hlavě slova starého pána; tomu, co dědeček říkal, přece jenom v hloubi duše rozuměl, protože magickou moc náhody, která přináší nejhledanější poklady, poznal i při psaní své knihy. Stařeček nastoupil, ani se po Hectorovi neohlédl."

13. Imaginární vojsko

„Příští vlak k místu, které si Hector zvolil pro své umírání, měl jet za dvě hodiny; Hector se nakonec rozhodl, že zůstane na nádraží a bude dvě hodiny přemýšlet, jestli by přece jen nebylo možné použít heslo, které mu Náhoda prozradila ústy neznámé studentky. Jestli ho do té doby nic nenapadne – a Hector předpokládal, že to jinak skončit nemůže –, nastoupí do vlaku a původní plán provede opožděně. Jakmile vlak odjel, dostal na sebe vztek. Teď bude muset znovu sbírat odvahu, všechno bude daleko horší a jeho konec bude ještě potupnější… Ale přinutil se, aby začal řešit podivnou úlohu, před kterou ho postavila Náhoda; chodil sem a tam po prázdném peronu a hledal odpověď na otázku, jak mu může

legendární národ pomoci získat byt, z jehož pokojů se staly kanceláře velkého úřadu. Má se snad převléknout za Lygda a zaútočit na budovu finanční správy? Přál si, aby bylo o dvě hodiny víc a aby už bylo po všem. Jeho úloha zjevně žádné řešení neměla, a tak v jeho mysli jen vyvstávaly a zase mizely různé absurdní představy, viděl Lygdy oblečené do medvědích kožešin, jak obléhají finanční úřad, který brání policie…

Řekl si, že kdyby Lygdové nebyli jen romantickým výmyslem a kdyby ve městě ještě žili, přece jen by na sídlo finančního úřadu měli jakési právo; mohli by přinejmenším argumentovat tím, že tu byli dřív než státní byrokracie. Kdyby tak bylo možné nějakým kouzlem Lygdy oživit! To ale není v moci žádného božstva – už proto, že Lygdové pravděpodobně nikdy neexistovali. A jestli snad ano, dnes už po nich nezbyla žádná stopa, ani tichounký šepot v duši Parkánců. Koleje se bolestně leskly ve slunci, které vyplouvalo z ranního oparu, Hector musel mhouřit oči. Ale je opravdu tak důležité, že Lygdové neexistují? Záleží na tom, že nikdy neexistovali?

A najednou ho napadla bláznivá myšlenka, že právě v neexistenci Lygdů je jejich největší síla. Lygdové mu právě pro své nebytí začali připadat jako plní možností a dalekosáhlých souvislostí se vším možným, právě fiktivnost toho národa umožňovala jeho proměnu v žoldnéřské vojsko, které je možné nasadit v jakékoliv válce. Hector uviděl Lygdy nastoupené do šiků, které se chystají vyrazit proti finančnímu úřadu. Ano, šeptal si pro sebe, kouzelný dědeček mohl mít pravdu; pozoroval, jak nesmyslná Náhoda vytváří nový prostor, který se lišil od deprimujícího labyrintu, jímž bloudil v posledních týdnech, a přitom cítil, jak se v něm rodí naděje a pořád sílí. V prostoru, který vyvstal ze dvou zaslechnutých slov, se brzy rýsovaly tisíce zázračných cest.

Uvědomil si, jak jsou Lygdové v důsledku toho, že nemají žádné určité vlastnosti, tvární. Nevěděl zatím, co by bylo třeba dělat, ale nejasně tušil, že lygdský národ je látkou, kterou může každý naplnit

svými sny, a která proto bude všechny přitahovat, tušil, že až se snový lid začne probouzet, všichni budou napomáhat jeho zrodu, všichni se budou chtít podílet na jeho obnovené existenci a na cílech jeho života – na cílech, jež mu Hector jako tajný stvořitel určí. A až s pomocí Parkánců stvoří lygdský národ, bude možné ve jménu jeho práv požadovat všelicos. Hectorovi teď připadalo, že by s takovým vojskem mohl dobýt daleko nepřístupnější pevnosti, než je jedna budova městského úřadu.

Trhl sebou, když uslyšel houkání vlaku vjíždějícího na nádraží. Podíval se na hodinky; opravdu už uplynuly dvě hodiny. Bylo třeba se rozhodnout, jestli nastoupí. Vzrušení posledních chvil se najednou rozplynulo, zdálo se mu teď, že úvahy, které před okamžikem vedl, byly jen bláhové fantazie podobající se zasněným, spletitým plánům, jaké často rozvíjel v dětství. Z jeho mysli odlétly groteskní obrazy divokých Lygdů bojujících s policií a vynořil se lákavý obraz poklidného, majestátního háje nad mořem. Podruhé toho rána šel k vlaku smrti; připadalo mu komické, že si musí rozmyslet, jestli se zabije, nebo jestli bude žít, během doby, v níž udělá deset kroků.

Nakonec zůstal stát na nástupišti a zůstal naživu; věděl, že se právě zavázal k nejšílenějšímu podniku svého života: bude teď muset potřeštěné fantazie, které na nádraží vymyslel, uskutečnit. Bude muset stvořit nový národ a přimět jej, aby dobyl sídlo finančního úřadu. Posadil se na lavičku a zůstal na ní sedět pozdě do noci. Za tu dobu několikrát vstal, aby se prošel po peronu, koupil si postupně v automatu osm káv a v trafice notes, do něhož si zapisoval poznámky, zatelefonoval Helle, že přijde později. Když se po půlnoci vracel domů, měl už plán lygdského tažení v hlavních obrysech vymyšlený. Notes hned zamkl do zásuvky psacího stolu ke své knize.“

14. Spiklenci

„Hector si řekl, že Lygdové by mohli získat budovu finančního úřadu, kdyby prokázali, že je nějakým významným způsobem spojená s jejich dějinami. Souvislost s dějinami a koneckonců lygdské dějiny samy bude třeba vymyslet, to by neměl být velký problém; a Hector už tušil, že snadno najde dost dobrovolných spolupracovníků, kteří mu budou pomáhat, aniž by přitom věděli, jakému cíli jejich práce vlastně slouží. Předpokládal, že bude stačit, když městu předloží beztvarou, třeba i zmatenou a rozporuplnou zárodečnou látku, a město se na ni vrhne, bude o ni pečovat a opracovávat ji tak dlouho, až z ní vytvoří sochu Lygdie: sochu svých světlých a temných snů. To vše se později splnilo; Hector jen na nádraží nepředvídal, jak obrovskou rychlostí se bude společenství nového národa rozvíjet.

Bude třeba dávat pozor, říkal si Hector, aby se proces zrodu národa neobrátil směrem, jenž by nevyhovoval cíli, který mu určí. Bude zapotřebí založit hnutí, jehož vedení by sice nebrzdilo přirozený rozvoj, ale dokázalo by jej přesto usměrňovat. On sám by v hnutí měl zaujímat důležitou pozici; pro jeho plán však bude výhodnější, když přitom bude stát v pozadí, neviditelný pro veřejnost i pro širší okruh stoupenců lygdské myšlenky; nejlepší by byla nějaká role tajného rádce a našeptavače… Když se mu podaří zůstat v utajení, nebude také muset nic vysvětlovat Helle. Dokázal ji sice dlouhá léta klamat, ale bylo mu jasné, že by ji sotva přesvědčil, že boj za lygdskou autonomii bere vážně.

Nechtěl o lygdském plánu mluvit ani se Sylvou, a tak jediným člověkem, kterého do něj zasvětil, byla Rita. V poslední době se jí vyhýbal, bál se, že by vytušila, že se připravuje na smrt. Zatelefonoval jí hned ráno po dni stráveném na nádraží; za hodinu už spolu seděli v kavárně, která stála na půli cesty mezi nemocnicí a univerzitou, a Hector vnučce vyprávěl o beznaději uplynulých týdnů, o háji

nad mořem, o tom, jak jej kouzelný dědeček zachránil před smrtí, a o tom, jak na nástupišti vymyslel nejšílenější plán, jaký se kdy v Parce zrodil. Věděl, že Rita je jediná osoba, která ho vyslechne a nebude ho pokládat za blázna; a jeho vnučka ho vzala za ruku a řekla: ‚Neboj se, určitě to spolu dokážeme.' Probrali pečlivě všechny podrobnosti a přitom si rozdělili hlavní úkoly: Hector uvede do chodu hnutí, vytvoří jeho ideologii a bude hnutí usměrňovat, aniž by vystoupil na veřejnost; Rita bude pracovat na rozšíření lygdského hnutí na univerzitě.

Pustili se hned do díla. Od počátku šlo všechno snadněji, než čekali. Hector napsal pod různými pseudonymy první vědecké stati o lygdských tématech; jeho článků se ihned zmocnili středoškolští profesoři na penzi a psali v jejich duchu nové a nové studie. Na téhle frontě nebylo téměř co dělat, amatérští lygdologové se na jeho návnadu vrhali v celých houfech; lygdské monstrum se zanedlouho naučilo samo nacházet všude potravu a rychle rostlo.

Hector a Rita se domnívali, že vytvoření politického křídla hnutí bude obtížnější úlohou především proto, že v Parce na rozdíl od jiných okrajových oblastí země neexistovala žádná tradice separatismu, na kterou by mohli navázat. Ale brzy se ukázalo, že jejich obavy byly zbytečné. Hector si vytipoval několik parkských postav, které by mohly tvořit jádro Strany lygdské obrody; byli to muži ze střední třídy, kteří působili v lokální politice a vyznačovali se ctižádostí, nacionalistickými sklony a jistým organizačním talentem. Nějaký čas je zpovzdálí pozoroval a nakonec si mezi nimi vyhlédl Alberta Alberta, šéfredaktora – a jediného redaktora – časopisu, který se pokoušel napodobovat Action française a který si v Parce kupovalo třicet lidí. Hector se rozhodl, že si z Alberta vypěstuje vůdce hnutí a předsedu strany."

15. Albert

„Navštívil redakci, jejíž adresu našel v Albertově plátku. Nacházela se v pokojíku nuzného bytu, kde Albert, vychrtlý, nervní mužík s kozí bradkou, žil se svou stařičkou, patrně šílenou matkou. Hector přinesl Albertovi několik článků amatérských lygdologů z poslední doby a upozornil ho na počínající rozkvět nového lygdského bádání; řekl, že nový duch rodící se ve vědě bezpochyby zanedlouho překročí hranice akademického studia a povede ke vzniku mnohem širšího hnutí navracejícího se ke kořenům, jež bezpochyby bude mít za následek politickou a mravní obrodu. Hlavní bitva musí být dozajista vedena za obnovu pevných životních norem lygdského společenství; takový boj se však neobejde ani bez úsilí o naplnění práv potomků dávných Lygdů; především nelze zanedbat nezpochybnitelný nárok jejich politických zástupců na lygdská posvátná místa, například na budovu finančního úřadu, kde – jak pan šéfredaktor bezpochyby dobře ví – se nacházela hlavní lygdská svatyně.

Nakonec Hector Albertovi sdělil, že za ním přišel proto, že zná jeho články a rozpoznal v něm velkou, světlou duši, která nesmí stát stranou nejdůležitějšího pohybu doby. Albert poslouchal jeho dlouhou řeč, poposedával na židli a tahal se za bradku. Cítil nesmírné vzrušení, zdálo se mu, že konečně našel své pravé poslání a že poselství, které Hector přednesl, dalo najednou celému jeho životu smysl. Když jeho host skončil svůj výklad, Albert vyskočil ze židle, stiskl mu ruku a prohlásil, že Hector bude vynikajícím vůdcem nového hnutí. Ten ale skromně řekl, že bohužel nemá organizační talent, a kromě toho mu jeho povolání lékaře nedovoluje, aby se věnoval politické činnosti. Ví však, že v Parce žije osoba, která je daleko povolanější stát v čele nadcházejícího boje. Po krátké dramatické odmlce, během níž bylo slyšet jen mumlání Albertovy matky, která se šourala přes tmavou předsíň, dodal, že jediným člověkem, který je hoden takového vznešeného úkolu, je Albert sám. Když

scházel dolů po schodech páchnoucích dezinfekcí, mísil se v jeho mysli pocit spokojenosti, že se přiblížil k svému cíli, se zhnusením nad svou přetvářkou, díky níž Albert Albert právě zažil nejšťastnější okamžik svého života; musel zajít do hospody na rohu ulice a vypít několik skleniček rumu.

Hector později za Albertem často chodil a u stolu plného knih, notesů, neumytých šálků od kávy a mastných papírů vedli dlouhé rozhovory, během nichž čas od času nahlédla do pokoje Albertova matka s rozcuchanými bílými vlasy a něco zaskřehotala. Probírali spolu situaci v lygdském hnutí a Hector Albertovi radil, jaké by měl podniknout kroky. Alberta dojímalo, jak nezištně mu Hector pomáhá, pokládal ho za nejsvětlejší postavu ve svém životě a miloval ho nejvíc ze všech lidí na světě.

Brzy se také samy od sebe vyřešily počáteční potíže s financováním hnutí. Každý do něho vkládal své sny – sny, které sám neznal a které mu kouzelné zrcadlo hnutí teprve zjevovalo; a to platilo i pro finanční snění městských magnátů. Tak se stalo, že zanedlouho hnutí nemělo nouzi o bohaté sponzory. Tušili v něm zdroj budoucích zisků; a záhy se ukázalo, že přitažlivost, kterou pro ně hnutí mělo, nebyla pouhým mámením. Podpora hnutí se vlastně vyplácela od samého počátku: když ještě žilo napůl v ilegalitě, spojovaly jeho stoupence vztahy, které připomínaly vztahy v lóžích, a ty se přirozeně přenášely i na rovinu obchodního podnikání a finančních spekulací. Později bylo stále zřejmější, že se blíží doba, kdy Strana lygdské obrody získá ve městě oficiální moc a kdy se v rámci jejího vedení bude rozhodovat o důležitých zakázkách; a nikdo nepochyboval, že strana nezapomene na své dobrodince z doby heroických počátků. Možnosti spiklenecké spolupráce a vyhlídky na bohatou budoucí odměnu za investice do hnutí ovšem přitahovaly i mnoho temných postav ze světa zločinu – a tak i na pověstech o nekalých zdrojích peněz lygdského hnutí bylo hodně pravdy; ti, kteří je šířili, se mýlili jen v jediné věci: temní bossové

nebyli vlastními zakladateli hnutí, připojili se k němu ve chvíli, kdy ucítili, že se stává výnosným podnikem a ideálním polem pro jejich hry.

Zároveň se na univerzitě dala do práce Rita; instinktivně hned pochopila, že nejlepší taktikou bude, když neudělá skoro nic, když jedinou propagandou lygdské věci bude mlčení a útržky vět, které nemusí mít příliš smyslu… Hector s Ritou se snažili ovládat rodící se lygdské monstrum s chladnou hlavou, ale když po několika měsících viděli, co rozpoutali, nedokázali se ubránit závrati. Rita při pohledu na opilé město ztrácející poslední zbytky rozumu cítila pořád větší děs. ‚Prosím, nechrne už toho,' říkala často dědečkovi. V Hectorovi patrně lygdské třeštění také vyvolávalo hrůzu, ale apokalyptické obrazy rozkladu jeho rodného města pohasínaly za vidinou šťastné a uzdravující se Sylvy v bytě v Olivové ulici; Hector byl připravený rozdmýchat ve městě ještě větší šílenství a uvolnit cestu k ještě větším katastrofám, kdyby to mělo vést k cíli. Kromě toho lygdské hnutí tak jako tak nebylo možné zastavit; už dávno žilo vlastním životem… ‚Zbláznila bych se z toho divokého snu, do kterého jsme město uvrhli, kdybych tě nepotkala,' řekla Rita Mariovi. Marius ji poprvé uviděl plakat. Její láska se pro ni stala jediným ostrovem, na němž mohla spočinout v moři bláznovství, které s dědečkem přivolali a v němž se utopila celá Parka."

16. Olivová ulice

„‚A co bude teď?' zeptal se Marius. ‚Myslím, že jsi v poslední době příliš nesledoval, co se děje ve městě,' řekla Rita a začala Mariovi vyprávět o parkských novinkách. Když střety policie s demonstranty nekončily a stávaly se pořád krvavějšími, vláda přistoupila na vyjednávání se zástupci Strany lygdské obrody. Vládě šlo především o to, aby skončily demonstrace, a dala předem najevo, že je ochotná

k ústupkům. Vedení strany schválilo seznam deseti bodů, jejichž splnění bude požadovat. Jejich skutečným autorem byl Hector; když je Albertovi diktoval, kladl mu na srdce, aby zejména nezapomněl, jak je pro stranu důležitý bod číslo osm: předání budovy finančního úřadu. Jednání se konala před třemi týdny, trvala několik dní a vláda během nich přistoupila na hlavní lygdské požadavky.

Když se delegace vrátila z hlavního města do Parky, Hector hned spěchal za Albertem a ptal se ho na finanční úřad. Albert hrdě odpověděl, že lygdské svatyně se samozřejmě nevzdali, a začal Hectorovi vykládat i o dalších úspěších. Ale ten už ho neposlouchal, kromě budovy v Olivové ulici ho nic nezajímalo. Albert pak Hectora objal a hlasem chvějícím se dojetím mu řekl, že neví, jak se mu odvděčit za jeho obrovskou zásluhu na velkém lygdském vítězství. Hector odpověděl, že by chtěl jen dvě malé místnosti v bývalém finančním paláci, a Albert byl znovu dojat skromností svého spolupracovníka a mentora. Finanční palác byl vyklizen během deseti dnů a pak začala jeho velká rekonstrukce, která jej má proměnit v lygdské centrum.

Když se Sylva přestěhovala do vily, nejdřív si tu rozestavila nábytek z Olivové ulice. Ale byla pořád ještě architektka, a tak rozuměla řeči věcí a viděla, že skříně a stoly tu jsou spokojené stejně málo jako ona, že touží po oknech do dvora s platany a že jejich povrch odráží mořské světlo s nechutí. Také v ní vyvolávaly smutné vzpomínky, a tak je raději dala spát do prázdné garáže. Ve dnech, kdy Strana lygdské obrody přebírala budovu finančního úřadu, ležela Sylva v nemocnici. Hector nechal do jejího starého bytu převézt nábytek z garáže a s několika pomocníky, které mu přidělil Albert, postavili všechny stoly, skříně a židle na místa, kde celá léta stály. Před dvěma dny propustili Sylvu na její přání z nemocnice; Hector pro ni přijel a odvezl ji rovnou do Olivové ulice. Užaslá Sylva vystoupila po známém schodišti, podpírána Hectorem, a uviděla, že její milenec pro ni udělal zázrak; znovu se octla ve svém milovaném bytě. Opírala

se o Hectora a procházela oběma pokoji a předsíní; všechno bylo přesně tak jako v době, kdy tu s Hectorem tvořili společné dílo.

Marius se Rity ještě zeptal na její spor s Hectorem, který v noci zaslechl; Rita mu vysvětlila, že Strana lygdské obrody se v poslední době začala štěpit a zejména se v ní nebezpečně vzmáhalo proti-albertovské křídlo; proto se snažila dědečka přesvědčit, že musí podniknout něco, co by posílilo moc předsedy strany – hrozilo, že kdyby se členové nové frakce zmocnili vedení, mohli by Sylvu nakonec z Olivové ulice vyhnat. Hector uznával, že má pravdu – ale zdálo se, že poté co dosáhl svého jediného cíle, se cítí naprosto vyčerpaný a nezbyly mu už síly vůbec na nic.

Rita vstala, vzala Maria za ruku a vedla ho ke dveřím. Marius se na nic neptal; věděl, kam půjdou. Budova bývalého finančního úřadu nebyla daleko od jeho bytu; byla skoro půlnoc, ale už zdálky bylo možné v ulici pozorovat ruch, klouzání světel automobilů na fasádách domů a hemžení mnoha stínů, bylo slyšet volání a kovové údery. V osvětleném průjezdu domu stála hlídka, dva studenti, které Marius znal od vidění; měli přes rukáv pásku s lygdskými písmeny a kontrolovali průkazy příchozích. Když uviděli Ritu, uctivě ji pozdravili a ustoupili stranou. Rita vedla Maria po schodišti a pak po chodbě; všude kolem vládl shon, muži a ženy pobíhali z jednoho konce chodby na druhý a nosili knihy, písemnosti, šanony, otáčivé židle a počítače.

Konečně Rita odemkla jedny z dveří. Prošli tmavou předsíní a vstoupili do pokoje slabě osvětleného lampičkou na nočním stolku; stolek stál u postele, na níž ležela stará žena s bílými vlasy rozprostřenými na polštáři, na židli vedle ní seděl Hector a skláněl se k ní; i on teď vypadal jako stařec. Rita šla blíž, ale zastavila se uprostřed pokoje; Marius udělal několik kroků za ní. Hector se ohlédl, usmál se na ně a pak se zase otočil k Sylvě. Marius se díval na vyhublou, vrásčitou Sylvinu tvář zalitou potem, se zavřenýma očima, rty něco šeptaly, anebo se jen chvěly horečkou. Před půl

rokem nebo před dvěma měsíci by snad pokoj v Olivové ulici ještě dokázal Sylvu uzdravit; teď už bylo pozdě. Ale Sylva se usmívala, byla šťastná, že se mohla vrátit. Asi už pro ni bylo příliš obtížné pochopit, jak k tomu kouzlu došlo, a tak jí Hector nic nevysvětloval… Do ticha se ze dvora a z chodeb ozývaly hlasy řemeslníků a zvuky kladiv a vrtaček. Rita zase vzala Maria za ruku, odvedla ho z místnosti a zavřela dveře. O pár ulic dál už město spalo. Došli mlčky až k moři, které bylo toho dne podivuhodně klidné, a po nábřeží se vydali k Ritinu bytu. Na temném nebi nesvítila ani jedna hvězda. Na chvíli se zastavili, opřeli se o betonové zábradlí a dívali se do tmy, v níž se slévalo moře s oblohou.“

Tomáš a Petr II

1. Píseň prázdna

„Obrazem Rity a Maria na nočním nábřeží román končil. Tomáš Kantor při psaní zjistil, že mu vyhovuje, když slova a obrazy vystávají v kruhu; už když psal o drátěné knize, rozepjal její osudy mezi dvojím chaosem, v němž se rozkládají, rodí a prorůstají věci, bytosti a slova – mezi podmořskou houštinou korálového útesu a změtí džungle, a tak také uzavřel celý román obrazem bezhvězdné noci, jež smazala všechny tvary, obrazem, který měl odpovídat počátečnímu obrazu bílé mlhy, z níž se tvary dosud nevynořily. Tomáš psal svou knihu ve věžičce a ve svém bytě s oknem do dvora čtyři roky, zpočátku na zadní strany tramvajových jízdních řádů, za několik týdnů si koupil počítač s tiskárnou. Před dvěma lety na podzim román dokončil, Kristýna jej odnesla do nakladatelství; tam si rukopis přečetli a zařadili jej do edičního plánu.

Ale všechno nakonec dopadlo jinak. Kristýna si vyčítala, že to, co se stalo, zavinila ona sama jedinou otázkou, kterou Tomášovi položila. Ta podle ní nakonec způsobila, že román dodnes nevyšel, že ji Tomáš opustil kvůli jiné ženě a že nakonec zemřel v Turecku…“

„A co tak strašného řekla?“ zeptal jsem se.

„Kristýna mi vyprávěla, že jednou šli s Tomášem po vltavské navigaci, bylo to v prosinci, foukal studený vítr, u kamenných břehů vyrůstal ledový škraloup. Pod železničním mostem se Kristýna z ničeho nic Tomáše zeptala, jak to vlastně bylo s nevěrou Mariovy ženy předtím, než odjel do Parky. To je všechno. Kristýna ovšem není naivní čtenář, který si myslí, že je možné něco zjistit o životě postav před první stránkou románu a za jeho poslední stránkou. Když se ptala na Mariovy manželské problémy, byla to jen taková

hra, která nic neznamenala, a Tomáš to také jako hru bral, začal si něco vymýšlet, ale najednou se zarazil a odmlčel. Kristýna pak už mluvila o něčem jiném, ale viděla, že ji Tomáš moc neposlouchá. Když došli před dům, kde bydlel, čekala, že ji pozve k sobě, ale řekl, že doma musí ještě něco udělat, a rozloučil se s ní.

Když mu v příštích dvou týdnech volala, pokaždé se omlouval, že má práci. A pak jí najednou zatelefonoval v sedm ráno a prosil ji, aby k němu přišla. Tu noc padal sníh; na ulicích se už změnil v bláto, ale na dvorku, přes který se chodilo do Tomášova bytu, ještě ležely čisté bílé závěje. Kristýna pomyslela na to, že stejně asi dvůr vypadal toho dne před pěti lety, kdy Tomáš začal na kusu papíru líčit ulice neznámého města a kdy ještě netušil, že věty, které napsal, se rozrostou v rozsáhlý román. Když vstoupila do jeho pokoje, uviděla, že psací stůl, který stál u okna vroubeného obrazci námrazy, je pokrytý potištěnými papíry, jež byly plné škrtů a vpisků, na papírech ležela podivná konstrukce z drátku potaženého bílou bužírkou. Celé zátiší osvětloval klidný jas čistého sněhu; Kristýně připadalo, že se dívá na nějakou Sudkovu fotografii. Pohled na popsané papíry ji znepokojil; napadlo ji, že se Tomáš pustil do přepracovávání už hotové knihy. Pokud jde o drátěnou konstrukci, nevěděla, co si o ní má myslet; možná to byl nějaký hlavolam, kterým se Tomáš bavil, aby si odpočinul od práce.

Tomáš jí uvařil čaj a začal jí hned vyprávět o tom, čím se v posledních čtrnácti dnech zabýval. Začal tím, že se rozpovídal o svém románu. Připomněl Kristýně, jak vznikl: v bílém prázdnu se mu zjevil prostor jednoho města; z jeho ulic se zrodila postava; z jejího pohledu na město a z rytmu jejích kroků se začal rozvíjet děj; ten se pak rozvětvil do několika linií, které se dál větvily, míjely se a setkávaly, a zároveň spolu zůstávaly ve spojení, každá z nich odpovídala na výzvy ostatních linií tím, že ze sebe vydávala obrazy. Větvení pomalu ustalo a přešlo do stadia opětovného spojování; co vyrašilo, se ohnulo a dotklo se opět původní větve; co se rozštěpilo,

opět srostlo. Když tenhle proces sám od sebe ustal, když všechny větévky a výrůstky opět vrostly do kmene, byla kniha hotová. Teď se Tomáš poprvé Kristýně svěřil, že po nějakém čase, když už text *Vlhkých zdí* ležel v nakladatelství, začal cítit se svou knihou nespokojenost, které sám příliš nerozuměl. Myslel na svou knihu nerad a vždycky ho přitom zachvátila nevolnost.

Kristýnina otázka mu umožnila, aby své pocity pochopil. Šlo o to, že během rozplétání a splétání dějů Tomáš pozapomněl na jejich původ, na to, že všechny se začaly odvíjet jako pozvolna tuhnoucí výrony prázdnoty. Pro množství příběhů, které se v jeho knize objevovaly, zapomněl, o čem jeho kniha je. *Vlhké zdi* byly knihou o prázdnotě, knihou o ničem. Prázdnota byla obsahem, smyslem a vlastně i autorem *Vlhkých zdí*. Marius a Rita, Hector, jeho žena a jeho milenka, otec a syn Vietovi, Leo, Patricia, Vanessa, Diamanta a Linda, všechny ty postavy byly slovy, která vyslovila prázdnota, byla mumláním nicoty, která Tomáš zapisoval a neptal se po tom, co jimi chce prázdnota sdělit. Tomášova kniha byla výronem prázdnoty, písní nicoty. Tím se lišila od všech knih, které znal; žádná z nich nebyla jen o prázdnotě a o ničem, i když třeba slova *prázdnota* nebo *nicota* v ní byla na každé stránce. Každá z těch knih chtěla něco říci; Tomáš mnoho z nich obdivoval, záviděl autorům jejich nadání a to množství názorů a myšlenek, které všichni měli, ale cítil, že jejich knihy patří do jiného světa a vlastně ho žádná z nich nijak zvlášť nezajímá. S jistou pýchou řekl Kristýně, že ze všech spisovatelů, které zná, on jediný naprosto nemá co říci.

Tomášova nespokojenost pramenila z toho, že jeho kniha neodpovídala svému smyslu, falšovala prázdnotu, kterou chtěla vyslovit, které vděčila za svou existenci a ze které čerpala své síly. Knihy o něčem mohly mít jeden nebo několik příběhů, a bylo to tak v pořádku. Pro knihu o ničem to však v pořádku nebylo, kniha o ničem se nemohla spokojit s několika příběhy. Nic bylo tak bohaté, že mohlo být vysloveno jen nekonečným bujením příběhů, nekončící

kaskádou dějů, ve kterých z každé věci, každého prostoru a každého gesta tryskají další děje a z jejich prostorů, věcí a gest opět další. Tomáš cítil, že ani celý kosmos nestačí k tomu, aby bylo vysloveno nic; na vyslovení prázdnoty by bylo třeba nekonečně kosmů.

Tomášova kniha měla původ v tryskání nicoty, ale nějak na něj časem zapomněla, vydělila se z prýštění prázdna, z něhož se zrodila, a uzavřela se do sebe. Nebyla práva prázdnu, i když mu vděčila za svou existenci. Kristýnina otázka Tomášovi opět připomněla prostor, který obklopoval jeho příběhy, prostor bzučícího prázdna, od něhož román odpadl, a tak zastřel svůj pravý smysl. Teď Tomáš hukot všech příběhů a slov skrytých v prázdnu najednou znovu uslyšel. A kniha hned hladce vklouzla nazpátek do rodného prostoru prázdna, které je nekonečným bujením příběhů, jejichž slova se navzájem přehlušují a zní jako tichý šum. Když se to stalo, vzal Tomáš do ruky jednu stránku svého románu; okamžitě poznal, že kniha opět ožila, že jejími literami zase proudí životadárný tok nicoty, který prosakuje a oživuje vyschlá slova."

2. Diagram

„Tomáš pocítil nutkání zapisovat všechny nové příběhy, které z románu, opět prostoupeného prázdnotou, začaly pučet, ale hned je potlačil. Věděl už, že touhu slov po mateřském mléku prázdna není možné naplnit tím, že se bude vyčerpávat psaním nekonečné knihy a že bude chytat všechny možnosti, které poletují kolem příběhu. Byl sice pořád přesvědčený, že být věrný smyslu knihy, pročistit její vztah k ničemu, nechat v jejím příběhu zasvítit prázdno, které by rozzářilo obrazy, je možné jedině tak, že se její děj ukáže jako součást nekonečného bujení obrazů a dějů – ale uvědomoval si, že prales rostoucích obrazů může být v knize přítomný jen jediným způsobem: prostřednictvím svého tichého šumu, obklopujícího

písmena: šumu, kterým se bude připomínat, aniž se promění ve slova a uzraje do obrazů.

Bylo třeba ukázat, že kniha není osamocená, že je, stejně jako všechny její části – příběhy, obrazy, slova a písmena –, součástí nekonečné sítě, velké galaxie obrazů, z nichž některé se nacházejí blízko, některé nesmírně daleko, jiné zase uvnitř, ve světech jejího nitra. Jsou to obrazy, s nimiž je spojena tisíci zlatými nitkami, které procházejí každým slovem, slabikou, písmenem; tyto nitky vyrůstající z rozpuklé prázdnoty protkávají celý svět podivuhodnými souvislostmi, anebo spíš splétají samo tkanivo světa. Viděl, že každý obraz, každé slovo a písmeno knihy září světlem, které je odleskem záření všech formujících se, zrozených, zanikajících a zmizelých slov a obrazů, které krouží ve vesmíru proměn. Galaxii obrazů není možné zobrazit, dílo je možné do ní začlenit jen tak, že z mlhoviny, jež se kolem knihy stře a jež je matečnou látkou všech obrazů, vyvstane několik málo děl, která spolu s původní knihou utvoří souhvězdí. Takové spojení zabrání tomu, aby se kniha uzavřela do sebe, nedovolí, aby se uvolnilo její zasazení do plodné nicoty, udrží její vnitřní neklid a zajistí, že nevyhasne její život; ten bude trvat díky tomu, že všechny věty knihy zůstanou mateřskou nicotou prosáklé. A díla, která knihu obklopí, zároveň budou ukazovat přes sebe dál do vesmíru možností, načrtnou linie souvislostí s neztvárněnými obrazy a nestvořenými díly, jejichž světelná materie však už působí a podílí se na přítomném zrodu slov.

Tomášovi bylo také hned jasné, že díla, která nechá vyrůst ze svého románu, by měla patřit k různým žánrům: bohatství nicoty se nemohlo spokojit s jedinou formou. Obhlížel bedlivě všechno, co z jeho knihy, znovu oplodněné nicotou, začalo vyrůstat; prozatím dával největší šance příběhu muže a ženy, kteří se setkají na sedačce vysoko v čtenářské hale mauzolea Fernanda Viety (to by mohla být novela, řekl Kristýně), sbírce básní v próze, kterou napsala Henriette Foxová-Vulpécula, a katalogu výstavy Leových

obrazů v paláci Bellas Artes; uvažoval o tom, že součástí souhvězdí by mohl také být román, který Leo objevil v knihkupectví v Mexico City a jehož autorkami byly Vanessa a Kate. Řekl si, že zatím nějaký čas ještě nechá uzrávat obrazy a náčrty dějů a potom je probere a sklidí ty nejzralejší z nich.

Tak se začalo rodit *Dílo-Síť*. I když se Tomášovi celkem dařilo bujení obrazů a dějů tlumit, přece jen byl nový růst knihy pořád dost nepřehledný, a Tomášovi se často stávalo, že v nových liniích děje, všelijak se křížících a míjejících, zabloudil. Vyprávěl Kristýně, že se pokoušel vyřešit tuhle obtíž tím, že si nakreslil jejich schéma na kus papíru a přišpendlil si jej na knihovnu; brzy se však ukázalo, že dvojrozměrný obraz mu ve složité síti vztahů moc nepomůže. Pak si vzpomněl na Fernanda Vietu a řekl si, že by mohl také použít drát; koupil si v železářství mosazný drátek potažený bílou bužírkou a kleštičky a vytvořil trojrozměrné schéma knihy. A Tomáš vzal ze stolu drátěnou konstrukci a podal ji Kristýně. ‚Říkám tomu Diagram,' prohlásil. Kristýna zaraženě otáčela věcí, kterou držela v ruce; připomínala model podivného stromu, jehož větve se nejenom postupně rozdvojují, ale také se kříží, vzájemně srůstají nebo vrůstají nazpátek do hlavního kmene.

Zatímco si Kristýna prohlížela drátěný výtvor, Tomáš vykládal, že *Dílo-Síť* před několika dny prošlo ještě jednou důležitou proměnou. Když začal psát katalog Leovy výstavy, řekl si, proč vlastně píše o imaginárních Leových obrazech, když je může rovnou namalovat. A cítil, že je to víc než jen kuriózní nápad, než bizarní schválnost: k vyjádření bohatství nicoty nestačí jen množství různých literárních žánrů, je zapotřebí, aby *Síť* obsahovala díla patřící k různým uměleckým druhům. A tak si Tomáš koupil barevné křídy a pustil se do malování pastelu, který Leo namaloval v *cantině* naproti svému hotelu a který Tomáš vylíčil ve své knize. Když byl obraz hotov, podepsal jej dole Leovým jménem."

3. Dílo-Síť

„Tomáš vzal ze stolu papír a přečetl překvapené Kristýně seznam děl, která by měla tvořit součást *Díla-Sítě*:

1. román Vanessy a Kate *Oblačný člun*
2. sbírka básní Henrietty Foxové *Opuštěné náměstí*
3. kreslený komiks o Vulpéculiných dobrodružstvích
4. Leovy obrazy vystavené v paláci Bellas Artes
5. sbírka lygdských mýtů
6. kapitola z lygdské gramatiky pojednávající o skloňování podstatných jmen
7. balet *Kritika čistého rozumu*, na jehož premiéru navrhl Leo Vanesse zrádné šaty
8. Sylvin skicář, který v nemocnici ukázala Hectorovi
9. *Roztrhané sonety*, novela o setkání na sedátku v mauzoleu (podotkl, že ji možná předělá na divadelní hru nebo operu).

A Tomáš si dokonce začal broukat jakousi melodii, snad árii z připravované opery. Kristýna na něj po celou dobu, co mluvil, mlčky zírala. Jeho výklad o nicotě, zlatých nitích a síti ji příliš nepřesvědčil, obávala se, že Tomášovy složité výklady znamenají ve skutečnosti jen jedno: že se vrátila jeho dětská choroba, která spočívala v neschopnosti vzdát se jakékoliv možnosti v touze vlastnit je všechny; měla strach, že Tomáš navzdory Diagramu bude zase bloudit v džungli možností, která se před ním otevřela, bála se, že divoká vegetace toho zrádného pralesa a neznámá zvěř, která v něm žije, zničí i to, co už udělal. A cítila, jak v ní roste vztek; poprvé za dobu, co se s Tomášem znala, se na něj rozzlobila. Ještě se ovládla a řekla Tomášovi, aby si všechno dobře rozmyslel, podle ní *Vlhké zdi* žádné doplňky nepotřebují; namítala, že asi bude trvat hodně dlouho, než napíše, namaluje a zkomponuje všechno, co si na-

plánoval. Tomáš řekl, že o tom už přemýšlel a počítá s tím, že do pěti let *Dílo-Síť* dokončí. A dodal, že dílo se samozřejmě musí objevit celé najednou; už volal do nakladatelství a požádal je, aby vydání *Vlhkých zdí* pozdrželi do doby, než bude hotové. Když Tomáš viděl, jak je Kristýna z jeho slov rozčilená, uklidňoval ji: Marcel Proust také čekal s vydáním *Hledání ztraceného času* na chvíli, kdy dopíše poslední řádku posledního dílu.

V tu chvíli už to Kristýna nevydržela a udělala něco, co si jen těžko dovedu představit, protože Kristýna je nejmírnější dívka, jakou znám. Ale po Tomášově proslovu beze slova vstala z pohovky a otevřela okno – přitom se zvedly záclony jako bílá křídla, do očí jí vletěl sníh a papíry, které ležely na stole, se rozlétly po místnosti –, pořádně se rozpřáhla a vyhodila Diagram na dvůr, kam až nejdál dokázala. Pak okno zavřela a začala na Tomáše křičet, že jí připadá jako narkoman, který poté co úspěšně skončil dlouholetou odvykací kůru, začne znovu experimentovat s drogou, a přitom tvrdí, že už mu nemůže ublížit. Tomáš se nezmohl na žádnou odpověď, chvíli něco koktal a pak zmlkl. Kristýna se trochu uklidnila, šla ven a rozhlížela se po Tomášově hračce. Uviděla, že zapadla do načechrané závěje uprostřed dvorku, ze sněhu vyčnívalo místo, kde se spojovalo několik bílých drátků. Vytáhla Diagram a dívala se na něj, pak zvedla hlavu a podívala se na čtverec šedého nebe mezi šedými zdmi s úzkými černými děrami oken a zasněženými římsami, dolů se snášely velké vločky, drát obalený sněhem ji studil v dlani. Smířila se s tím, že se Tomáš vydává na riskantní cestu, která dopadne bůhvíjak. Ale možná takové riziko stojí za to, možná se neztratí v džungli a podaří se mu vytvořit něco nového. Vrátila se dovnitř, Tomáš pořád ještě stál strnule na stejném místě jako postava, která ve špatné komedii chce vyjádřit úžas. Kristýna položila Diagram zase na stůl – sníh na něm rychle roztával a kapal na popsanou stránku – a začala se s Tomášem bavit o jeho nových plánech, jako by se vůbec nic nestalo…

Tomáš se vrhl současně do práce na všech devíti dílech, která se zrodila z ultrafialové záře *Vlhkých zdí*; a za tři měsíce Kristýnu opustil. Ani jí nezatelefonoval, dostala od něho jen dopis, ve kterém psal, že se zamiloval do jiné ženy. Kristýna se ani nedozvěděla její jméno, prozradil o ní jen to, že je sochařkou, a prosil Kristýnu, aby k němu už nechodila a aby mu odpustila. Když mi o tom Kristýna vyprávěla, rozplakala se. Nevyptával jsem se jí na nic; nemusela mi vlastně nic říkat, domyslel jsem si, co se stalo. Ve chvíli, kdy Tomáš začal poslouchat šumění jiných možností, uslyšel i šum žen, který nás v každém okamžiku obklopuje, a z bzučící a světélkující mlhoviny žen vyvstala jedna nebo více postav…

A kromě toho jsem měl pocit, že v Tomášově rozchodu s Kristýnou také sehrála roli scénka s Diagramem. Kristýna mi vlastně řekla o Tomášovi málo, nikdy jsem neviděl ani jeho fotografii, nevím, jak mluvil a jak se pohyboval, jakou měl barvu vlasů… Představu, kterou jsem o něm měl, jsem si složil z postav, které vytvořil, Tomášova tvář se vynořovala z prolínajících se tváří Maria, Lea, Hectora a Fernanda, ale i z tváří Rity, Diamanty, Lindy, Vanessy, Patricie a Sylvy. Přesto jsem měl někdy pocit, že Tomáše znám lépe než Kristýna, která ho viděla jen jako člověka, jenž žije ve světě čistých obrazů. Ženy toho obvykle moc nevědí o špinavém podhoubí, z něhož obrazy, i ty nejčistší, vyrůstají. Myslím, že Tomáš byl jako všichni spisovatelé egoista; netoužil příliš po lásce, potřeboval klid na práci a někoho, s kým by si mohl o ní povídat. Byl by nejspíš libertinem – kdyby na to měl čas; ale ženy pro něj nebyly natolik důležité, aby milostným dobrodružstvím obětoval čas, který bylo možné trávit psaním. Když viděl, že Kristýna mu dokáže dělat problémy a že by ho mohla rušit v práci, našel si ženu, jež mu mohla poskytnout klid, který potřeboval. Ale to jsou jen dohady, co Tomáš doopravdy cítil, se už nikdy nedozvíme…

Pro Kristýnu se tenkrát zbortil svět. Už nikdy se s Tomášem nesetkala; vyhýbala se konečné tramvaje, zanedlouho se spolu

s rodiči přestěhovala na Letnou a skleněnou věžičku už nikdy od té doby neviděla. Na podzim přišla zpráva, že našli Tomášovo tělo s třinácti hluboko zasazenými ranami dýkou v moři u tureckých břehů. A příští rok na jaře Kristýna uviděla na zdi plakát, který ohlašoval Tomášův balet *Kritika čistého rozumu*, jedno z děl ztraceného souhvězdí, v podání souboru Plameňák. Tomáš na baletu pracoval těsně předtím, než Kristýnu opustil; nebyl si příliš jistý svým skladatelským uměním a říkal Kristýně, že hodlá dílo předložit k posouzení svému vzdálenému strýci, který byl hudebním skladatelem; od něho pravděpodobně získal libreto a partituru baletu soubor Plameňák. Kristýna navštívila několik představení; na posledním z nich se stala svědkem vraždy Tomášova nevlastního bratra."

Vražda v divadle II

Martin se na chvíli odmlčel, oba jsme se dívali stejným směrem, na východ, kde nad Chorou Sfakion bledlo nebe a pod ním vystupoval obrys pohoří, klesajícího do moře. „Dva týdny jsem se scházel s Kristýnou v malých zahradních restauracích na Letné v okolí domu, kde bydlela, a poslouchal jsem, jak svým tichým a klidným hlasem vypráví o Tomášovi, o jeho dětství, o jeho bratru Petrovi, kterého stejně jako já viděla jen jednou v životě, v divadle Želva s dírou od kulky v čele, o Tomášově knize, o jeho odchodu a smrti, dlouhé hodiny jsem se díval na její tvář na pozadí tmavých fasád domů a připadalo mi, že rysy toho obličeje byly vytvořeny jako linie v písku proudem, který bez ustání přitékal z minulosti.

Připadalo mi, že Kristýna musí být někým úplně jiným, než kým byla před třemi lety, že se její nová bytost zrodila jako odpověď na divný svět, s nímž se setkala, když se seznámila s Tomášem, na svět, na který nebyla vůbec připravená, a přesto ji přitahoval. Byl to svět, do něhož patřily všechny příběhy, které poznala: příběh Tomášova života, začínající ve smutné domácnosti v pražském paneláku a končící nevysvětlenou vraždou v Malé Asii, se v něm splétal s příběhy o zajetí a pronásledování, o bojích a zradě, o vzdálených nebo nikdy neexistujících městech z knihy, kterou Tomáš psal ve svém těsném bytě a ve věžičce nad tramvajovými kolejemi. Myslím, že v Kristýnině paměti se všechny ty příběhy pořád víc promíchávaly a že se časem rozpustily v jediném hučícím, proměnlivém oceánu, v jehož vlnách se matně rýsovaly vzpomínky a obrazy z Tomášova vyprávění a z jeho románu.

A viděl jsem, že jako odpověď na setkání s cizím světem se zrodila bytost utvořená ze smutku, jemnosti, křehkosti a tichého úžasu. Tomášův život a jeho smrt rozestřely nepřekročitelnou vzdálenost

mezi Kristýnou a přítomnými věcmi; pozoroval jsem, jak v zóně, která se rozprostírala kolem jejího těla, věci ztrácely své důvěrné teplo, ale zato začínaly zářit jako magické kameny. Kristýna se vyvlékla z mnoha lidských vazeb; říkal jsem si, že smutný a udivený pohled, jakým se dívala na cizí krajiny, kterými procházela, se možná podobá pohledu Lindy, umělé ženy z Tomášova románu. Kristýna byla obrácená k minulosti, ale zároveň její bytost pořád ještě utkvívala v čase svého nového zrodu, v čistotě počínající budoucnosti, jako chladná aura se kolem ní chvělo pole dosud neznečištěných možností nových vztahů, činů a událostí.

A já jsem toužil po té nově zrozené bytosti jako ještě nikdy po žádné ženě. Její přízrak se mi zjevoval na stránkách rozepsané disertační práce; bylo to příšerné, jsem posedlý prací stejně jako Tomáš Kantor, a od počátku našich zahradních schůzek jsem nebyl schopen napsat jediné slovo, dočíst jedinou větu do konce. Nedělal jsem si vůbec žádné iluze, věděl jsem, že Kristýna se se mnou schází jen proto, že se mnou může mluvit o tom, co se jí přihodilo. Když ji opustil Tomáš, zastavila se, od té doby stála na místě a fascinovaně se dívala na minulé události, které se před ní tyčily jako nějaké fantastické, nepochopitelné město v zapadajícím slunci uprostřed pustiny. Někdy jsem je zřetelně viděl, stíny jeho věží se natahovaly přes pláň k jejím nohám, Kristýna od něho nedokázala odvrátit pohled; nedívala se na mne, mluvila se mnou po celou dobu jen jakoby přes rameno a jen proto, že doufala, že slova by mohla nesmířené minulosti dodat alespoň nějaký smysl…

Když mi pak půjčila rukopis *Vlhkých zdí*, už jsem se ani nepokoušel zabývat disertační prací, dopoledne jsem trávil četbou románu, koupal jsem se v rytmech jeho vět jako v moři plném chaluh, a odpoledne jsem poslouchal Kristýnino vyprávění. Říkala mi, že možná čtu knihu, která už neexistuje; nevěděla, kolik z nových děl, kterými chtěl svou první knihu obklopit, Tomáš stačil dokončit, a měla strach, že výpary všech těch básní, kreseb, baletů a komiksů, které

se měly objevit v blízkosti *Vlhkých zdí*, Tomášův román poškodily, nebo úplně rozleptaly. Říkala, že možná z ruin knihy rozvrácené blízkostí nových obrazů vyrostla úplně nová kniha, anebo se třeba z rozpadlého románu zrodila hudební skladba, socha nebo freska…

Měl jsem v plánu, že přes léto dopíšu disertační práci a pak si zajedu na dva nebo na tři týdny někam k moři, do Francie nebo do Itálie, abych si odpočinul. Namísto toho jsem trávil červenec i srpen na zahrádkách na Letné a doma nad Tomášovým románem… Kristýna nemyslela na to, že by jela někam na prázdniny; pro ni bylo zbytečné cestovat, protože stejně všechna místa vnímala jen jako mohyly nad probodaným tělem svého milence. Jednoho dne na konci srpna jsem se ráno probudil a řekl si, že se musím vzpamatovat dřív, než mě mořská víla Kristýna stáhne do hlubin oceánu své minulosti, než se stanu součástí jejího panoptika přízraků. Uvědomil jsem si, že postavy z Kristýniných vzpomínek a z Tomášova románu jsou pro mne skutečnější než živí lidé. Ten den jsem poprvé Kristýně nezatelefonoval. Kupodivu se odpoledne ozvala sama; slyšet její hlas bylo pro mne velké pokušení, ale řekl jsem jí, že musím pracovat a nemám čas. Podruhé už nezavolala. A já se pozvolna vracel ke své práci; šlo to těžce, Kristýnin fantom se nedal jen tak zaplašit, ale začal jsem dosahovat prvních úspěchů, a přitom jsem se pokoušel letní události, které začaly návštěvou Želvy, navždycky vměstnat do veliké závorky, ze které nebudou moci nijak ovlivnit můj život. Ale pak jsem v polovině září zašel do kavárny v Řetězové ulici a tam jsem si začal prohlížet slovenský časopis o výtvarném umění…“

Libyjské moře II

Martin se opět odmlčel; neptal jsem se ho, co uviděl ve slovenském časopise. Byla to nějaká stopa, kvůli níž se vydal na cestu, která skončila tady na jihu Kréty? Skrývá se snad v některém z penzionů Loutra vrah, který zabil Tomáše Kantora a Petra Quase? Slídí tu Martin po něm? Ale věděl jsem, že Martin je už rozhodnutý mi všechno vyprávět, a věděl jsem také, že na to budeme mít ještě spoustu času; tady v Loutru je snadné odnaučit se nedočkavosti. Dívali jsme se oba mlčky k východu. Obloha nad Chorou Sfakion teď měla tyrkysovou barvu, která nahoře přecházela do tmavomodré, po chvíli se nad linií hor začala rychle rozlévat jasně oranžová záře; mezi ní a šedozeleným světlem moře se tyčila jednolitá černá masa útesů, na obloze se třpytilo několik posledních bledých hvězd. A najednou se nad dalekými horami vynořilo rudé slunce, zalilo světlem nejprve věž benátské zříceniny na nízkém skalisku na západní straně zálivu, a my mlčky pozorovali, jak světlo sestupuje k bílým zdem, nejdříve rozlilo růžovou barvu po nejvyšších patrech penzionu Sifis, posledního v řadě bílých domků, a já si uvědomil, že takovou září mohou svítit jen zdi v Řecku. Sluneční paprsky se zablyštěly v oknech penzionu a my jsme oba přivřeli oči. Do růžového světla stoupal z modrého stínu trajekt kotvící u betonového mola, a v příští chvíli hladina zálivu vzplanula zlatým ohněm, protkávaným černými vroubky vln. Ozvalo se vrčení motoru, jako v pohádce se po zlaté hladině pohybovala černá rybářská loďka, která se vracela z nočního lovu a táhlým obloukem zahýbala do zálivu.

„Pojďme už spát," řekl Martin. „Nějak jsem se nedostal k tomu, abych vám vyprávěl o cestě na jih. Jestli vás to bude zajímat, povím vám o ní někdy jindy." Zvedl se a pozdravil mě pohybem ruky. Ještě

chvíli jsem seděl a pozoroval, jak podél prázdných taveren odchází ke svému penzionu na protější straně zálivu. Nedomlouvali jsme si žádnou schůzku; v Loutru to nemá smysl, protože na jediné ulici, která tu je, se každý s každým potká několikrát za den. Můj penzion byl blízko; vyšel jsem ještě na balkon a díval se chvíli na zlaté moře, na domy na protějším břehu zálivu, kde teď oranžově zářila všechna okna, poslouchal jsem šplouchání vln a bzučení včel, které začaly létat kolem velkých květů na keřích pod balkonem. Pak jsem si lehl do postele a okamžitě usnul.

DRUHÝ DÍL

—

MĚSTA A VLAKY

Vyprávění o démonech nočního vlaku a kavárně Corso

1. Únava

Probudil jsem se v půl druhé, chvíli jsem se díval z postele otevřenými dveřmi na jiskřící moře, pak jsem sešel po úzkém schodišti dolů. Venku na slunci mě jako průhledný med zalil horký vzduch prosycený vůněmi květů, rozpálené omítky a vlhkých oblázků. Na severu Kréty už prý začaly podzimní deště, ale vysoké hory nad Sfakií budou ještě pár dní zadržovat mraky a chránit před nimi pobřeží Libyjského moře. V taverně Pavlos obědvali v chatrném stínu pod napjatou plachtou holandští manželé, Táňa seděla blízko dveří kuchyně a povídala si s přítelkyní z Kyjeva, která ji včera přijela navštívit. Listí stromů ani modrobílá plachta se nepohnuly, i hladina moře se jen malátně kývala. Většina turistů si užívala poslední slunce roku na plážích za skalními útesy; Loutro teď dřímalo, zdálo se mi, že slyším jeho oddechování ze sna.

Sedl jsem si ke svému stolu; když ke mně přišla Táňa, poprosil jsem ji, aby mi přinesla croissant a řeckou kávu. Včera jsem se rozhodl, že dnes podniknu výlet, chtěl jsem vystoupit klikatou stezkou do vesničky Anopolis nahoře nad útesem, ale Loutro bylo v posledních dnech sezony ještě lenivější než jindy a já se toho dne rád přizpůsobil jeho náladě. A tak jsem jen seděl a pil kávu a pak další a díval se na Gavdos, rozpouštějící se na obzoru v prudkém světle. Z protějšího břehu se nehybným vzduchem ke mně donesly dětské hlasy a zase zmlkly, od Tánina stolu byl slyšet tichý ruský rozhovor.

Byly asi tři hodiny, když jsem vstal a šel se projít podél taveren, které byly v tu dobu skoro prázdné, šel jsem kolem krámku, před

nímž zplihle visely na stojanu batikované tkaniny, kolem minimarketu, z jehož přítmí na mne zavanula vůně chleba a černých oliv; když jsem míjel Blue House, pozdravil jsem se s Vangelisem, který stál s rukama založenýma na prsou ve dveřích do kuchyně. Za pět minut jsem byl na konci vesnice; nechtělo se mi ještě vracet, a tak jsem vystoupil na nízkou skálu k ruinám benátské a turecké pevnosti. Když jsem byl nahoře, Loutro se skrylo za kamennou zídkou, před kterou rostly pokroucené chlebovníky. Zastavil jsem se a podíval se vzhůru; vysoko na vyprahlém svahu okrové barvy se pásly ovce na šedých keřících tymiánu, občas jsem slyšel tiché zacinkání. Chvíli jsem postával a díval se na vyprahlý amfiteátr skal. Nikde nebylo vidět žádného člověka, jedinými stopami lidské přítomnosti byly ruiny pevnosti, zarostlé suchou travou, a nízkými keři a docela nahoře pár domků vesničky Livaniana, které vypadaly jen jako trochu světlejší kameny ve skále. Cítil jsem, že po probdělé noci nemám sílu, abych šel někam dál, a tak jsem zase sestoupil zpátky do Loutra.

Když jsem se vracel do penzionu, všiml jsem si, že v otevřené internetové kavárně sedí u počítače Martin. Zamával mi a zavolal na mne, jestli dnes nepůjdu na večeři k Vangelisovi. Pochopil jsem, že je to pozvání k poslechu další části jeho vyprávění, a přikývl jsem. Snad se konečně dostaneme k jeho cestě na jih.

2. Časopis

A tak jsme za soumraku seděli s Martinem naproti sobě v taverně Blue House na západní straně zálivu, jedl jsem musaku a Martin plněné sépie. Během jídla jsme skoro nepromluvili; ale když Martin spolkl poslední sousto, utřel si ubrouskem ústa a začal tam, kde včerejšího dne skončil: „Vrátil jsem se k psaní disertační práce, ale doma ve svém pokoji jsem se nedokázal soustředit, protože

mi tam pořád kolem hlavy jako roj neodbytných much bzučely vzpomínky na Kristýnu i desítky vět z knihy jejího milence. Abych tomu dotěrnému hmyzu unikl, naučil jsem se v té době pracovat v kavárnách; zjistil jsem, že kavárenský šum dokáže pohltit smutné nebo otravné představy skoro tak dobře, jako to umí šplouchání mořských vln. A tak jsem třináctého září v půl deváté dopoledne vešel do Literární kavárny v Řetězové ulici, nesl si v tašce rukopis jedné kapitoly disertační práce, který bylo třeba opravit, a už dopředu jsem se těšil na práci. Kavárna byla skoro prázdná, jen v zadní části seděl chlapec s dívkou a tiše si povídali. Posadil jsem se k velkému oknu vedle vchodu a do dvanácti jsem psal. Byl jsem spokojený: práce se mi docela dařila, přepsal jsem důkladně celou jednu kapitolu a na Kristýnu jsem si za tu dobu vzpomněl jen asi dvacetkrát. V poledne jsem si objednal sendvič; zatímco jsem čekal na jídlo, vzal jsem z poličky tlustý časopis s ohnutými špinavými rohy a začal jím listovat.

Byla to nějaká slovenská revue o výtvarném umění. Nebylo moc na co se dívat, lesklé stránky byly plné děl nenápadité moderny, která bere zavděk každým sebe nicotnějším nápadem. Už jsem chtěl časopis zase odložit, když mě přece jen zaujala jedna reprodukce. Byla to olejomalba znázorňující scénu ze třídy; na hřebíku, který byl svrchu zatlučený do černé tabule, visel školní obraz, vedle něho vzpřímeně stála čelem k lavicím učitelka, byla to krásná mladá žena v brýlích, s přísným výrazem ve tváři a s rozpuštěnými vlnitými vlasy, které mi připomněly Kristýnu; učitelka cosi vykládala dětem, které seděly v lavicích a pozorně poslouchaly, v pravé ruce držela ukazovátko a dotýkala se jeho špičkou obrazu na tabuli; na téhle vcelku realistické scénce byla nezvyklá jen jedna okolnost: učitelka byla úplně nahá.

Na obrazu, který visel na tabuli, byl nahoře nápis Kedd a pod ním byly ve stylu starých anatomických a přírodovědných atlasů namalovány tři věci, označené římskými číslicemi; k zobrazení

řetězového mostu bylo připojeno číslo I, číslem II byl označený obrázek zmuchlaného a pak zase vyhlazeného útržku papíru s nepravidelnými okraji, na němž se daly přečíst dvě skupiny velkých písmen: OM a ANT; číslo III měl obrázek šedozelené symetrické škeble, vztyčené na vazu podobně jako značka firmy Shell; do středu pravidelně vroubkované lastury bylo vsazeno velké, doširoka otevřené, bezpochyby ženské oko, jehož horní okraj jako by opakoval oblouk lastury; bělmo oka bylo zlaté, duhovka smaragdově zelená, oční panenka a husté dlouhé řasy byly tmavě fialové. Obraz mi trochu připomněl díla Paula Delvauxe snovou přítomností ženské nahoty, která se neskrývá a nikoho z oblečených lidí nepobuřuje, nepřekvapuje, ani nijak zvlášť nezajímá.

Obraz se jmenoval *Úterý* a jeho autorem měl být maďarský malíř József Zoltán. Přečetl jsem si text, který fotografie doprovázel, ale moc jsem se nedozvěděl; byl to článek o jakési kolektivní výstavě středoevropského umění v Krakově a Zoltánovo jméno bylo zmíněno jen jednou, mezi tuctem jiných jmen. Lastura s okem mi byla povědomá; chvíli mi trvalo, než jsem si vzpomněl, že se o ní zmiňoval Tomáš Kantor ve *Vlhkých zdech* jako o posvátném znaku lygdského kultu. Přemýšlel jsem, jak se mohl lygdský náboženský emblém octnout na obraze maďarského malíře. Tomášův román přece nikdy nevyšel, a tak autor obrazu buďto patřil k těm několika lidem, kteří o *Vlhkých zdech* věděli, anebo mu alespoň někdo z nich o knize vyprávěl. Ale pak jsem si vzpomněl, že Tomáš měl publikovat dvě ukázky ze svého románu v časopisech; snad se Zoltán dočetl o lastuře tam. Anebo je možné, že lasturu s okem ve skutečnosti Tomáš nevymyslel, motiv lastury mohl být nepřiznanou citací nějakého zdroje, který znal i Zoltán. A koneckonců motiv na obraze se mohl s jedním motivem z Tomášovy knihy také shodovat jen náhodou. Položil jsem časopis zase na poličku a pustil se do sendviče, který mi číšník právě přinesl, pak jsem se vrátil ke Kantovi. Ale už jsem se nemohl soustředit, fialové oko na mne civělo a nenechalo mě pracovat."

3. Záhada lygdské lastury

„Bylo zřejmé, že žádná z teorií, které měly vysvětlit, jak se lastura s okem objevila na obraze, není uspokojivá. I kdyby v textech, které Tomáš uveřejnil, byla o lygdské lastuře zmínka, nedalo se předpokládat, že maďarský malíř sleduje české literární časopisy. A také jsem nedokázal uvěřit, že by podobnost Zoltánovy a Tomášovy škeble byla jen náhodná. Uvědomil jsem si, že jsem při pohledu na reprodukci vlastně nebyl překvapený tím, že malíř použil stejný motiv jako Tomáš Kantor; překvapilo mě, že jsem si při četbě *Vlhkých zdí* představoval posvátnou lasturu přesně tak, jak ji Zoltán namaloval: od počátku jsem nepochyboval, že na obraze v časopise je skutečně uhrančivé *lygdské oko*, které se zrodilo ze snů a úzkostí Parkánců. A ze stejného důvodu jsem pochyboval, že by spisovatel i malíř byli plagiátory jediného zdroje.

Bylo mi jasné, že pro ten den je s psaním konec, a tak jsem zase zavřel desky s disertační prací, vzal znovu do ruky časopis a prohlížel si důkladně scénu z podivné školní třídy. Lastura s okem nebyla jedinou záhadou na obraze. Co znamenají slova *om*, *ant* a *kedd*? Jaký má význam scéna jako celek? A proč se obraz jmenuje *Úterý*? Přemýšlel jsem, jestli bych neměl zatelefonovat Kristýně a říct jí o svém objevu. Možná Zoltánův obraz přece jen ukrývá nějakou stopu, která by mohla vést k rozluštění záhady Tomášovy smrti, jíž byla Kristýna pořád posedlá. Myslel jsem v posledních dnech na to, že je to možná spíš tahle nevyřešená trýznivá hádanka než ztracená láska, co způsobilo, že se Kristýna pořád víc propadala do minulosti, jako by krášela po pohyblivých píscích; snad by ji tedy objasnění vraždy jejího milence pomohlo smířit se konečně s tím, co se stalo. Vytáhl jsem z tašky mobil, ale v okamžiku, kdy jsem chtěl zmáčknout Kristýnino číslo, jsem si řekl, že všechno také může dopadnout úplně jinak, že maďarská stopa, ať už je pravá, nebo falešná, se může stát počátkem dlouhého beznadějného pátrání, které povede k tomu, že Kristýna

v labyrintu minulosti zabloudí už nadobro. A tak jsem seděl skoro hodinu nad rozevřeným časopisem, s prstem na tlačítku mobilu, a pořád jsem se nedokázal rozhodnout, co udělám."

Do zálivu pomalu připlouval bílý *Daskalogiannis* a táhl pod sebou v tmavé vodě třásně světel; Martin na chvíli zmlkl, oba jsme sledovali scénu, která se v Blue House opakovala každý večer: hranatá příď trajektu se hrozivě blížila, až zakryla celý výhled, ale ve chvíli, kdy už to vypadalo, že pěkně shrne všechny stolky i s hosty a přimáčkne je ke zdi taverny, se loď pootočila a měkce dosedla k betonovému molu. Stejně jako včera jsme se dívali, jak se sklápí přední železná stěna lodi a jak po ní vystupuje na břeh pár posledních pasažérů.

„Nakonec jsem přece jen tlačítko zmáčkl," řekl Martin. „Udělal jsem to, protože jsem dospěl k přesvědčení, že tohle řešení je pro Kristýnu nejlepší, anebo protože se mi po ní stýskalo a strašně jsem si přál ji zase vidět a mluvit s ní? To jsem nevěděl a nevím to doteď… A nemá smysl o tom přemýšlet. V každém případě jsem se v té vteřině vydal na cestu, která mě přivedla až sem.

Musel jsem Kristýně do telefonu Zoltánův obraz podrobně popsat, a zejména se mě vyptávala na barvy lastury a jejího oka. Pak řekla: ‚Hned za tebou přijedu, nedávej časopis z ruky.' A tak jsem z okna vyhlížel Kristýnu a svíral časopis v ruce, i když nebylo moc pravděpodobné, že by se jej v prázdné kavárně chtěl někdo zmocnit. Kristýna se objevila na rohu ulice už za dvacet minut; pozoroval jsem, jak pospíchá ke kavárně, skoro utíkala, jako by se bála, že obraz se v časopise objevil jen na krátkou chvíli a brzy zase zmizí. Dlouho si beze slova reprodukci prohlížela. Nechtěl jsem, aby si dělala přehnané naděje, které by jí nejspíš brzy přinesly zklamání a způsobily ještě větší trápení, a tak jsem jí zopakoval všechny námitky, které jsem předtím říkal sám sobě – možná znal József Zoltán lasturu s okem z časopisecké ukázky; možná měli malíř i Tomáš společný pramen; možná jde jen o náhodu.

‚Ne, to určitě není náhoda,' řekla jen Kristýna. ‚V kapitole, kterou Tomáš uveřejnil v časopise, byla opravdu o lygdské lastuře s okem zmínka, jenže se tam nepsalo o jejích barvách. Barvy na obraze ale přesně odpovídají tomu, jak Tomáš lasturu vylíčil v původní verzi rukopisu. Ta pasáž později Tomášovi připadala příliš popisná, a tak ji změnil; Ať si ji každý čtenář vybarví, jak bude chtít, řekl mi tenkrát. V časopise ani v textu, který Tomáš odevzdal do nakladatelství, se o barvách lastury a posvátného oka neříká nic.'

‚Snad tedy o nich věděl nějaký jeho přítel,' namítl jsem.

‚Tomáš žádné přátele neměl,' řekla Kristýna.

Podle Kristýny mohla být písmena OM a ANT fragmenty jména Tomáš Kantor. To mi připadalo dost nepravděpodobné, ale Kristýna tuhle shodu několika písmen zřejmě pokládala za další nesporný důkaz, že obraz maďarského malíře má něco společného s jejím mrtvým milencem. Vyťukala na svém mobilu bratislavské telefonní číslo, které bylo uvedené v tiráži revue, ale ozvaly se jen tóny oznamující zrušenou linku; na informacích se dozvěděla, že časopis už zřejmě neexistuje. Seděla vedle mne skleslá, s mobilem v ruce. Bylo mi jí líto; řekl jsem jí, že musím navštívit bratislavskou univerzitu kvůli konzultaci s docentem Hudcem, a tak se tam vypravím co nejdřív a pokusím se v Bratislavě něco zjistit o zmizelé redakci a o Zoltánovi. Kristýna ožila; začala vyzvídat, kdy pojedu, tak netrpělivě, že jsem hned v kavárně zatelefonoval do Bratislavy a zeptal se docenta Hudce, kdy nejdřív bych za ním mohl přijet. Řekl mi, ať přijedu, kdy chci, a já mu oznámil, že se tedy za ním stavím zítra. Kristýna nejdřív prohlásila, že pojede se mnou, ale pak si vzpomněla, že její otec má zrovna narozeniny a ona slíbila, že bude večer doma. Řekl jsem, že jí z Bratislavy zavolám, hned jak se něco o Zoltánově lastuře dozvím.

Rychlík do Bratislavy odjížděl z Hlavního nádraží o půlnoci. Cestou z kavárny se mi podařilo rozluštit jedno z tajemství obrazu: v Kaprově ulici jsem se stavil v knihkupectví a tam jsem našel ve

slovníku, že *kedd* znamená maďarsky *úterý*. Doma jsem si dal do batohu disertační práci, *Kritiku čistého rozumu* a ještě pár dalších knížek; nebylo to proto, že bych snad v té chvíli tušil, že se vydávám na dlouhou cestu, jen jsem se pořád nedokázal rozhodnout, kterou z knih si mám vzít, a tak jsem je vzal všechny. To se mi ostatně stává vždycky, když někam odjíždím; moji známí si ze mne kvůli batohům plným knih dělají legraci a říkají mi Knižní Šerpa. Když jsem stál v hale Hlavního nádraží v dlouhé frontě u pokladen, uviděl jsem, jak ke mně po lesklých dlaždicích pospíchá Kristýna s batůžkem přes rameno; vábení maďarské lastury bylo zřejmě silnější než slib, který dala otci."

4. Noční vlak

„Před dvanáctou jsme stáli na nástupišti zalitém bledým svitem zářivek. Rychlík do Bratislavy už byl přistavený, podél jeho vagonů chodili mlčky sem a tam lidé ve smutných maskách z chladného světla a kouřili, hladce oholený mladý muž v saku vykláněl hlavu z otevřené horní části okna jednoho kupé, jeho měkké břicho v bílé košili se tisklo na sklo; mluvil s šedovlasou naondulovanou ženou a jejich rozhovor se nepatřičně rozléhal v tichu, vysoko nahoře u neviditelné klenby bylo slyšet třepetání křídel nějakého ptáka. Najednou jsem pocítil úzkost, zmocnil se mě strach, že budu sám s Kristýnou v nočním kupé, z toho, že společná noc ve vlaku bude trýznivá a trapná, měl jsem strach z cesty, na kterou se vydávám, poprvé mě přepadl pocit, že ta pouť jen tak neskončí a že nevím, kam mě zavede. Krajina na konci cesty je vždycky zdálky magicky utvářena úzkostmi a sny, a tak jsem měl dost důvodů se obávat, co mě bude čekat v Bratislavě, do jakého podivného Slovenska zítra ráno vlak přijede. Nejraději bych v tu chvíli utekl, vrátil se do svých kaváren a ke svému Kantovi. Podíval jsem se na Kristýnu; zdálo se

mi, že i ona cítí strach z vlaku, který se vedle nás chystal vyrazit do noci, ale její neklid a úzkosti byly asi jiné než moje. Myslím, že byla přesvědčená, že reprodukce v časopise je vzkazem od mrtvého milence; to on ji zval na cestu, volal ji k sobě, a Kristýna se strachem a s nedočkavostí myslela na to, co pro ni přízrak v Bratislavě přichystal.

Nastoupili jsme a našli své kupé; Kristýna si hned vylezla na horní lůžko. Vyklonil jsem se ven a pozoroval, jak průvodčí jde a přibouchává dveře vagonů, pak se ozval hvizd píšťalky a vlak se dal zvolna do pohybu podél ocelových pylonů s velkými nýty; ještě dlouho jsem stál u okna a díval se na zadní strany domů, na lustry a tmavé fragmenty nábytku, rýsující se v osvětlených oknech jako ve smutných akváriích, na temné křoví na dvorcích. Ale za chvíli už byla za oknem jen tma, jen čas od času kolem prolétl roj blízkých světel, jindy zase vlak nějakou dobu pomalu doprovázelo souhvězdí vzdálených lamp nebo oken vesnice, než zase zašlo.

Otočil jsem se; viděl jsem, že Kristýna si svlékla kalhoty a bundu, ležela na horním lůžku na zádech se zavřenýma očima, pokrývku měla přitaženou k bradě. Otevřel jsem skříňku na zdi, uvnitř bylo mělké umyvadlo a zrcadlo, nad ním se s blikáním rozsvítila zářivka. Šel jsem ke Kristýně a pozoroval její obličej, který rozechvívaly pohyby vlaku. Mdlé spodní světlo na něm odhalilo obliny a prohlubně, kterých jsem si dřív nevšiml. V tom kalně žlutém svitu jsem měl znovu pocit, že Kristýninu tvář vymodelovalo divné štěstí života s Tomášem Kantorem a že pod novou tváří se ta původní někam propadla; stíny rozházené po obličeji mi teď připadaly jako písmena textu, který na něj napsal Tomáš – jak dlouho bude Kristýna nosit ten nápis na tváři, za kolik měsíců nebo let se setře? Něco z toho textu jsem dokázal přečíst, viděl jsem rysy, jež do její tváře vepsala urážka, kterou jí Tomáš způsobil tím, že ji opustil, stesk, bolest z jeho smrti a dlouhé hloubání nad její záhadou. A pak jsem v její tváři začal rozpoznávat rysy, jež patřily postavám, které Tomáš

stvořil ve své knize. Vzpomněl jsem si na okamžiky z letošního léta, na chvíle, kdy se blížila dlouhou rovnou ulicí k zahradní restauraci, kde jsem na ni čekal, a uvědomil jsem si, že nejen její obličej, ale celé tělo je Tomášovým výtvorem; do jejích pohybů se vtělily pohyby všech postav románu jejího milence a sama se stala jednou z jeho postav, připadalo mi, že v její chůzi je možné rozeznat chůzi unavených Leových cest Vanessiným bytem, hbitou eleganci Henrietty Foxové a lehký krok Mariova bloudění Parkou, Lindinu úzkost a Diamantinu rezignaci… Nevěděl jsem, jestli do ní ty postavy vstoupily zvenčí, anebo jestli už v ní odedávna dřímaly a četba *Vlhkých zdí* je jen probudila k životu."

Martin zamával na Vangelise, který právě pospíchal kolem, a ukázal na prázdný mosazný džbánek. „Já vím," pokračoval po chvíli, „snad jsem si takové věci vymýšlel, abych si nějak zdůvodnil svůj strach z Kristýny, za nějž jsem se sám před sebou styděl. Ale tenkrát ve vlaku mi opravdu připadalo, že do jejího těla vstoupilo celé hejno přízraků, které se ke mně všechny chovaly ostražitě a nepřátelsky, a měl jsem strach utkat se s fantomy, kteří se v Kristýně usídlili."

„Mluvíte jako exorcista," řekl jsem.

„Špatně jste mě pochopil; já nechtěl vyhnat démony z Kristýnina těla. Neměl jsem je rád; byli dědictvím po mrtvém milenci, na kterého jsem žárlil – ale zároveň jsem si dobře uvědomoval, že to oni mě ke Kristýně přitahují; pohled na spleť přízračných a proměňujících se tváří, v niž se ve slabém světle zářivky proměnil její důvěrně známý obličej, ve mně probudil bolestnou, takřka nesnesitelnou touhu. Bože, do koho jsem se to vlastně zamiloval? Byl jsem stejně jako Kristýna v moci kouzel mrtvého černokněžníka?"

Martin takřka neznatelně zavrtěl hlavou, pak se chvíli nervózně pokoušel vytřást z mosazného džbánku do sklenice ještě několik kapek vína.

„Za chvíli otevřela oči, možná proto, že ucítila na tváři můj dech, a s udiveným výrazem se na mne podívala. A já byl tak pošetilý,

že jsem jí začal něco zmateně vykládat o přízracích; doufal jsem, že na konci se nějak dostanu k tomu, abych jí konečně řekl, že ji mám rád, a abych jí případně také připomněl, že Tomáš Kantor byl možná úžasný, ale já mám proti němu alespoň tu přednost, že jsem naživu – dost ubohý argument k získání dámy, uznávám, ale co jsem měl dělat tváří v tvář té přesile přízraků? Byly to zbytečné starosti, brzy jsem si všiml, že mě Kristýna nevnímá; od chvíle, kdy v kavárně uviděla obraz Józsefa Zoltána, už zřejmě dokázala myslet jen na poselství lygdské škeble. Když jsem viděl marnost svého pokusu o vyznání, přerušil jsem jej v polovině věty… Dostal jsem na Kristýnu vztek. Co od maďarské lastury vlastně očekává? Zdálo se mi, že se k ní upíná, jako by byla magickým prostředkem, který může vrátit Tomáše z Hádu. Chtělo se mi na ni křičet, že tělo, které našli ve Středozemním moři, v sobě podle tureckého policejního protokolu mělo, jak mi sama říkala, třináct dost hlubokých ran dýkou, a že je tedy žádná lygdská kouzla neoživí."

5. Světla a hlasy

„Ale neřekl jsem samozřejmě nic. Zavřel jsem dvířka skříňky se zářivkou – dával jsem přitom pozor, abych v zrcadle nezahlédl svůj obličej – a lehl si na dolní lůžko; kupé se rozsvěcelo mdlým svitem a vzápětí zase tmavlo, jak vlak projížděl podél dlouhé nádražní ulice jakéhosi města, na jejímž chodníku stály vysoké lampy. Dlouho jsem nemohl usnout, díval jsem se do tmy, kterou prolétávala světla, a v hlavě mi vyvstávaly všelijaké myšlenky. Bylo opravdu Kristýniným největším přáním dozvědět se pravdu o vraždě svého milence? Netoužila spíš po tom, aby se v jakémsi opojném chorovodu mohla potácet kolem místa, ve kterém září Tomášova nepřítomnost, nebylo pro ni detektivní pátrání především dráždivým erotickým tancem s mrtvým? Pokud tomu tak doopravdy bylo, pak

její vzrušení a nedočkavost nejspíš ještě stupňovalo slastné vědomí, že v téhle milostné hře neznámá žena, kvůli které ji Tomáš opustil, přišla o všechny trumfy a nemohla už jí být soupeřkou. A také mrtvý Tomáš teď byl konečně vůči ní bezbranný: už nebylo žádné místo, kam by před Kristýninou láskou mohl utéct. Viděl jsem, že okolnost, že jsem na rozdíl od Tomáše Kantora naživu, neznamená žádnou velkou výhodu.

Vlak míjel tovární konstrukci s mnoha světly a složitě se proplétajícím potrubím na vnější straně zdi, díval jsem se, jak továrna vydechuje ze spánku na různých místech obláčky bílé páry, a říkal jsem si: jestli je detektivní pátrání v téhle hře vlastně jen maskou touhy po erotické orgii s mrtvým, nebyla odedávna i Kristýnina láska k Tomášovi jen maskou něčeho jiného: její touhy poznat samu sebe? Ta touha se patrně zrodila ve chvíli, kdy se Kristýna setkala s Tomášovým světem a kdy s úžasem poznala, že jeho přízrakům v hloubi duše rozumí, že jí vyprávějí podivnou legendu o ní samé. Pro Kristýnu mohla být kniha jejího milence především zrcadlem; a já se musel ptát, s kým jsem se to vlastně vydal na cestu; a myslel jsem na to, že ta tichá, nesamostatná a ustrašená dívka, která se bojí sama cestovat, je možná silnější než já i než Tomáš, že je královnou v převleku, které všichni slouží: Tomáš pro ni napsal knihu, třebaže o tom neměl tušení, já jí dělám doprovod na její pouti za mrtvým. A zase jsem musel přemýšlet, co nás na cestě čeká, do jakých Transylvánií dojedeme, jakých plesů příšer se zúčastníme.

Pravidelné tiché rachocení vlaku překrývalo Kristýnin dech, nedalo se poznat, jestli spí, nebo se dívá do tmy jako já. Za nějaký čas mě kolébání vlaku uspalo do lehkého spánku, z něhož mě napůl probouzela světla nádraží, kterými vlak projížděl, a hlášení nádražního rozhlasu. K ránu se na chodbě ozvaly hlasy celníků a pohraniční stráže; už svítalo. Podal jsem ženě v zelené uniformě pas, který jsem měl připravený pod polštářem, aniž jsem vstal z lůžka; viděl jsem Kristýninu ruku, která se nade mnou na chvíli

vysunula a pak se zase stáhla zpátky jako nějaké zvědavé a nesmělé zvíře. Když celníci odešli, poslouchal jsem ještě jejich hlasy na chodbě vlaku a uvědomil si s jistou lítostí, že letos je to naposledy, co prožívám tahle noční zjevení, jež tvořila součást magie a mytologie vlaků – jak asi víte, koncem roku se mají ve zbytku Evropy rozplynout vnitřní hranice, a tak tyhle přízračné postavy zjevující se v noci vlakovým spáčům zmizí. Už jsem neusnul, díval jsem se na hnědá pole, továrny, průmyslová městečka a dlouhá šedá potrubí, které pluly v kalném světle."

6. Slunce na náměstí

„Vystoupili jsme do chladného, nevlídného rána, na bratislavském nádraží jsme vypili kávu z automatu a koupili si dvě zvadlé bagety, pak jsme jeli poloprázdnou tramvají neznámými jednotvárnými ulicemi, ještě trochu zastřenými mlhou; za celou tu dobu jsme na sebe promluvili sotva deset slov. Díval jsem se pokradmu na Kristýnu, a v denním světle jsem v její tváři žádné přízraky neuviděl; snad jsem se tedy jen stal obětí kouzel nočního vlaku. A také už jsem nebral moc vážně své úvahy o skrytém pravém cíli Kristýniny cesty, které se v mé hlavě vynořovaly nad ránem; říkal jsem si, že Kristýna se prostě jen chce dozvědět pravdu o smrti člověka, kterého má pořád ještě ráda.

Místnosti bývalé redakce se proměnily v realitní kancelář; od sekretářky v šedém kostýmku jsme se dozvěděli, že časopis vlastně nezanikl, jen se přejmenoval a jeho redaktoři si našli nové sídlo v centru města. Když jsme byli zase venku na ulici, řekl jsem Kristýně, že už musím jet na filosofickou fakultu na sjednanou schůzku; zatvářila se nespokojeně, a já nevěděl, jestli se na mne mračí proto, že se bojí cizího města, v němž ji nechávám samotnou, anebo proto, že chce vyjádřit nesouhlas se skutečností, že pro něko-

ho může být něco důležitějšího než pátrání po záhadné smrti jejího milence. Nakonec se však smířila s tím, že redakci vyhledá sama; dohodli jsme se, že se sejdeme v poledne v kavárně Corso na rohu Hviezdoslavova a Rybného náměstí, kterou jsme oba znali.

S docentem Hudcem jsem mluvil asi hodinu; na konci naší rozmluvy mě požádal, abych před odjezdem z Bratislavy ještě udělal korekturu svého článku, který má v listopadu vyjít v kantovském sborníku. Když jsem vyšel z budovy fakulty na Šafárikovo náměstí, slunce se už začalo vymotávat z ranní mlhy. Rybné náměstí nebylo daleko, a tak jsem se tam vydal pěšky. Po Fajnorově nábřeží a pak Mosteckou ulicí jsem se dostal na Hviezdoslavovo náměstí. Bylo ještě skoro celé ponořené do stínu, ale u kulatých stolků před kavárnou Corso na jeho konci se vyhřívali v posledním slunci roku studenti a bratislavští povaleči a nenechali se rušit ani automobily, které se několik metrů od nich řítily po vysokém nájezdu k mostu přes Dunaj.

Posadil jsem se mezi ně a pustil se do práce na korektuře; slunce stoupalo výš a rozlévalo po všem zlatavé světlo, a já se začínal poprvé od odjezdu z Prahy cítit spokojeně. Betonová rampa a provoz na ní mi kupodivu stejně jako ostatním hostům přinášely spíš pocit, že se kavárna nachází na dně přívětivé rokle, na kterou ustaraný a obtížný svět zapomněl. Pohodlně jsem se rozvalil na křesílku a rozepnul si bundu; mohl jsem se zase procházet milovaným palácem *Kritiky čistého rozumu*, kde jsem dobře znal každý kout; připadal mi teď jako útočiště, v němž se můžu v některém z mnoha sálů, pokojů a komůrek *Transcendentální estetiky* nebo *Transcendentální analytiky* skrýt před dívkami, které mě chtějí stáhnout do tůně své minulosti, před suitou přízraků, jež je doprovází na cestách, a před jejich mrtvými ženichy.

Když mi číšník přinesl espresso, zvedl jsem hlavu od svých papírů a rozhlédl se. Díval jsem se na stromy, jejichž lístky rozsvěcelo slunce jako drobné plamínky, na dlažbu, která se teple leskla, na

sloup s jakýmsi světcem, nad jehož hlavou se jako na dadaistické koláži vznášel stříbřitý disk na vrcholu pilíře závěsného mostu. Byl jsem teď rád, že jsem se vydal na cestu, po noci plné obav a nepříjemných myšlenek mi najednou připadalo, že tichá světelná slavnost, uprostřed které jsem se octl, je znamením naděje. Všude leželo plno drahokamů, mírné zářijové světlo ohladilo hrany věcí a smířilo je navzájem, zdálo se mi, že obdařilo jejich přítomnou světelnou a barevnou existenci smyslem, který byl tak skvělý, že nebylo třeba se plahočit za ničím jiným. Nechtělo se mi už přemýšlet, jestli je Kristýna bezbranná dívka, která potřebuje ochranu, nebo dobrodružka, která se vydává na lov příšer; v tichém dopoledním světle takové rozdíly ztratily důležitost. Doufal jsem, že až se vrátím do Prahy, bude mi bratislavské světlo ještě nějaký čas svítit do dnů pošmourného podzimu."

7. Den a noc v Bratislavě

„Spokojeně jsem se zase vrátil k práci; uplynula asi hodina, když na papír padl stín s rozostřenými obrysy; zvedl jsem hlavu a uviděl vlnité vlasy vroubené aurou zářijového slunce. Kristýna mi vstoje hlásila, že objevila redakční místnost časopisu a podařilo se jí tam získat Zoltánovu adresu. Ukázalo se, že bydlí v Budapešti; chtěla se tam hned vydat, ani se neposadila, opírala se o okraj stolu a říkala, že vlak vyjíždí za hodinu, a že bych tedy měl zaplatit a jít. Má pohoda byla najednou pryč. Kristýna zřejmě pokládala za samozřejmé, že jí budu i dál pomáhat v jejím úkolu, který se jí zdál tak důležitý, že omlouval leccos, co by jinak sama považovala za neomalenost. Dostal jsem na ni zase vztek; oznámil jsem jí, že mám práci, která mě v Bratislavě pravděpodobně zdrží až do večera, a potom se vracím do Prahy; do Budapešti se dostane vlakem za tři hodiny, a tak se tam může vydat sama. Pak jsem se zase sklonil nad své papíry.

Kristýna se vedle mne posadila; po chvíli začala zkroušeně říkat něco o tom, že neumí maďarsky a její angličtina za moc nestojí… Nebyla zřejmě také zvyklá cestovat sama; nicméně její naříkavá promluva nedospěla k tomu, že by mě přímo poprosila, abych jel s ní. Nakonec zmlkla a jen tiše seděla. Předstíral jsem, že čtu článek, i když jsem toho už moc neudělal; když jsem se na Kristýnu podíval, viděl jsem, že jí po tváři tečou slzy. Samozřejmě jsem to nevydržel; slíbil jsem jí, že až budu hotov s prací, zajedu s ní do Budapešti.

A tak jsem zůstal u stolku v kavárně a pracoval na korektuře; Kristýna mezitím chodila po městě, zkoumala jízdní řády a nakupovala zbytečné věci na cestu, vracela se ke mně, aby zkontrolovala, jak jsem daleko s prací, a zase někam odbíhala. Podzimní slunce znovu trochu zmírnilo mou rozladěnost, ale dopolední radost se už nevrátila. Když jsem k večeru pořád ještě nebyl hotov, domluvili jsme se, že přenocujeme v Bratislavě a do Budapešti se vydáme ranním vlakem v osm hodin. Kristýna se vypravila hledat laciný hotel, já jsem konečně dodělal korektury a odnesl je na filosofickou fakultu.

Spali jsme v hotýlku na nábřeží. V noci jsme leželi v manželské posteli, po Dunaji jezdily nákladní lodě a táhle houkaly, mrtvý Tomáš Kantor ležel mezi námi a spokojeně se usmíval. Marně jsem se pokoušel znovu přivolat dopolední radost, nechat ve vzpomínce vyvstat světelný svět, proti jehož vlídnosti žádné přízraky nic nezmohly; barevná světla lodí na řece do něho nepatřila, spikla se se spisovatelem-upírem, který cestoval s námi. Měl jsem teď zase na sebe vztek, že jsem odešel od své práce a vydal se na cestu ve společnosti Kristýny a jejího mrtvého milence; cítil jsem se podobně bídně jako hrdina jedné Stevensonovy povídky, který musí cestovat s kufrem, v němž je ukrytá mrtvola. Utěšoval jsem se alespoň tím, že Budapešť není tak daleko; řekl jsem si, že vyzpovídáme Józsefa Zoltána, kterému nejspíš Kantor popsal barvy lygdské lastury při spiritistické seanci, a hned se zase vrátíme do Prahy.

Probudil jsem se za tmy a pak už jsem nemohl usnout; po chvíli jsem si všiml, že i Kristýna je vzhůru. Podíval jsem se na hodinky, fosforeskující ciferník ukazoval čtyři hodiny. Otočil jsem se ke Kristýně a řekl jsem: ‚První vlak jede za hodinu, mohli bychom být v Budapešti už v osm hodin.‘

A tak jsme v pět ráno opouštěli Bratislavu; seděli jsme sami v jídelním voze, mlčky pili řídkou černou kávu a dívali se na své vybledlé obrazy na skle. Za nějaký čas se ve tmě objevila jasně oranžová vodorovná čára, která se jako trhlina v černé stěně táhla všemi okny jídelního vozu.“

Vyprávění o Meditujícím mravenci, přestřelce na Gogolovském bulváru a špatně oběšené socioložce

1. Balkon

„Ve čtvrt na devět vlak vjížděl na budapešťské nádraží Keleti. Když jsme vyšli na ulici, zamával jsem na taxík. Kristýna ukázala taxíkáři cedulku se Zoltánovou adresou; ukázalo se, že malíř bydlí na protějším, západním břehu Dunaje. Jeli jsme ranními ulicemi, pak se najednou fronty domů po obou stranách rozestoupily a zmizely a před námi se zjevil v oparu prosvíceném sluncem kopec Gellérthégy jako velký chomáč pestrobarevné vaty, nad řekou se vznášely světlé mosty. A já cítil, že se štěstí včerejšího dopoledne zase vrací; uvědomil jsem si, že nejšťastnějšími chvílemi v mém životě byla rána v cizích městech. I teď ranní štěstí, které vydechovaly zdi domů, hladina řeky, asfalt vozovky, listí stromů i záblesky světla na kapotách automobilů, zaplašilo zbytky noční rozmrzelosti nad nerozumným výletem, na který jsem se vydal s nepřístupnou dívkou a jejím mrtvým ženichem. Zase jsem byl rád, že jsem na cestě; v tuhle denní dobu neklid a pocit nesmyslnosti našeho podniku nemohly zvítězit nad laskavostí měkkého podzimního slunce a nad pomalým tokem Dunaje, který rozestíral mír po celém prostoru až k teplé mlze, do níž se v dálce rozpouštěl horizont. Na druhé straně řeky taxík zabočil na širokou třídu bez lidí, která stoupala do mírného svahu a uprostřed níž se leskly tramvajové koleje – tabule na jednom z domů hlásala, že je to Bartók Béla utca –, ale na konci druhého bloku zahnul zpátky k řece a projížděl čtvrtí tichých ulic.

Zoltán bydlel v nejvyšším, pátém patře nenápadného činžáku. Otevřel nám asi čtyřicetiletý vysoký, svalnatý muž v krátkých kalhotách a námořnickém tričku. Začal jsem ve dveřích mluvit anglicky o obrazu *Úterý*, ale ještě než jsem se stačil dostat k něčemu podstatnému, malíř nás posunkem zval dál; v tu chvíli jsem si pomyslel, že mě snad pokládá za kritika, který přichází se svou přítelkyní, aby si prohlédl jeho nová díla. Vedl nás přes prostorný světlý pokoj, který podle všeho sloužil také jako ateliér, na malý balkon, kde zřejmě právě snídal: na dětském stolečku stála kávová konvice, jeden šálek a talíř s topinkami. Na chvíli jsem se zastavil ve dveřích na balkon a prohlížel si dvě plátna bez rámu na protější zdi. Obrazy byly stejně velké – byly to čtverce o rozměrech asi metr krát metr – a visely vedle sebe ve stejné výšce, oddělené asi dvaceticentimetrovou mezerou. Na plátna dopadalo sametové sluneční světlo a promítalo na ně stínové listy ibišku, který rostl v kořenáči na balkoně a jímž pohyboval mírný vítr.

Styl obou děl připomínal *Úterý*. První obraz ovládala přísná symetrie a byl na něm velký žlutý mravenec sedící v pozici lotosového květu – pokud může sedět v pozici lotosového květu živočich, který má šest nohou. Malíř tenhle anatomický problém vyřešil tak, že prostřední pár nohou nechal spočívat na ohbí překřížených nohou zadního páru, zatímco přední pár nohou byl mírně zdvižený a jejich palce a ukazováčky se dotýkaly (živočich na obraze měl totiž jako Ferda Mravenec lidské prsty), a tvořily tak gesto, jaké známe ze zobrazení Buddhy.

Druhý obraz představoval pohled na křižovatku dvou liduprázdných ulic; podle kovových požárních žebříků a válcovitých vodních rezervoárů na střechách se dalo soudit, že se nachází někde ve Spojených státech, nejspíš v okrajové čtvrti některého velkého města. Jedna z ulic ubíhala v pravidelné perspektivě k obzoru a končila o několik bloků dál u nákladního přístavu, nebylo zcela jasné, jestli mořského, nebo říčního, s mnoha vysokými jeřáby; druhá ulice byla

v popředí a byl z ní vidět jen kus asfaltové vozovky a chodník, jehož obruba vedla rovnoběžně se spodním okrajem obrazu. Za chodníkem se tyčila zeď bez oken, jejíž plocha zaujímala největší část celého obrazu. Před zdí stál na chodníku požární hydrant, který v opuštěném a podivně strnulém městě působil dojmem groteskní bytosti. Zeď byla prázdná, jen uprostřed byla vidět menší skvrna oprýskané omítky, pod níž se obnažily cihly a jež svým tvarem připomínala psí hlavu, a k hornímu okraji zdi byl připevněný billboard, na kterém byla vidět dívka v roztrhaných špinavých šatech a s vyděšeným výrazem ve tváři plné oděrek a modřin; kolem krku dívky visel provaz, na jehož konci se houpala bílá ruka svírající stejně bílý obušek; nejspíš šlo o ulomenou část nějaké sochy. V pozadí byly na fotografii vidět známé skalní útvary Grand Canyonu, ozářené zapadajícím sluncem; na rudém nebi se přes celou délku billboardu táhl nápis z bílých písmen, který hlásal: *Find the right health plan for you*.

Malý balkon ze všech stran lemovalo houští květin, které rostly v truhlících, takže na něm sotva zbylo místo na nízký stolek a tři proutěná křesla. Nechali jsme s Kristýnou batohy na podlaze v pokoji, Zoltán nás usadil do křesel a přisunul před nás talíř s topinkami, na chvíli zmizel a pak se objevil s dvěma šálky; to vše se zatím odehrávalo beze slov. Podíval jsem se dolů, balkon se vznášel ve slunečním svitu jako koš balonu nad tichou ulicí, v jejíž hloubce ještě ležel stín. Zezdola stoupal ranní chlad; slunce zářilo nízko nad Peští na nebi bez mraků a vpalovalo se mi do očí. Když jsem si zastínil oči rukou, viděl jsem za anténami na střechách zelenavý pruh Dunaje, který vypadal, jako by byl z matného skla, a nad ním domy na vzdáleném protějším břehu, jejichž fasád se ještě nedotklo sluneční světlo a které dosud tvořily nerozlišený šedivý pás; když jsem otočil hlavu, viděl jsem nad střechami zalitými sluncem jako oblak barevného listí Gellért, který už vystupoval z ranního oparu.

Když se malíř opět usadil ke stolku, začal jsem s topinkou v ruce vyprávět o *Vlhkých zdech* a o lygdském znaku, o Tomášově smrti

v Turecku a o vraždě jeho bratra na baletním představení; do mých slov se mísily ranní zvuky, bylo slyšet houkání parníků na Dunaji a tlumené drnčení tramvají z Bartókovy ulice. Přitom jsem se pořád bál, že mě Zoltán přeruší, aby mi sdělil, že nemá čas poslouchat takové nesmysly, a oba nás vyhodí. Malíř usrkával kávu a jeho pohled poletoval sem a tam nad Dunajem; nedokázal jsem uhodnout, jestli mě vůbec poslouchá. Zatím ještě nic neřekl, a tak mě v jednu chvíli napadlo, že třeba vůbec nerozumí anglicky."

2. Ztracený týden

„Když jsem skončil, zmizel zase ve dveřích do bytu a za nějaký čas se vrátil s novou konvicí. Dolil nám kávu a pak konečně promluvil. ‚Posvátný znak neexistujícího národa, tělo nalezené v moři, Věc o sobě s pistolí v ruce…' řekl zamyšleně slušnou angličtinou. ‚Vlastně mě to nepřekvapuje; něco takového jsem čekal, hned jak jste se zmínil o *Úterý*. Před rokem jsem totiž zažil příhodu, která sama o sobě nebyla nijak zvlášť zajímavá, ale podivné na ní bylo, že se z ní rozvinul dlouhý řetěz událostí a scén, na které už jsem neměl žádný vliv. Dlouho to vypadalo, že nikdy neskončí, ale od jara nebylo nic slyšet o žádném novém pokračování, a tak jsem si už začal myslet, že se seriál přece jen uzavřel – a teď přijdete vy dva s lygdským kultem, zavražděným spisovatelem a tančícími kantovskými kategoriemi… Dobrá, povím vám, kde jsem uviděl lasturu s okem, a všechno, co se od té doby z lastury vyvalilo ven – nebo alespoň všechno, o čem jsem se doslechl nebo dočetl. Nevím, jestli vám moje vyprávění pomůže, nebo jestli pak budete ještě zmatenější. Ale to už nechám na vás.'

A Zoltán začal nejdřív vyprávět o jednom nedělním večeru před rokem. Přes den trochu maloval, ale práce se mu příliš nedařila; když se začalo stmívat, nechal toho, sedl si na balkon, pil víno a díval

se, jak se rozsvěcejí šňůry světel na protějším břehu. Byl neklidný, cítil nespokojenost s celým týdnem, který uplynul; a tehdy dostal nápad, jak by snad mohl promarněný týden zachránit: pokusí se najít v každém dni alespoň jeden důležitý okamžik a pak namaluje cyklus sedmi obrazů, které budou tyhle okamžiky vyjadřovat. Vysvětloval nám, že nemyslel na okamžiky, které mají nějaký vztah k velkým cílům života; opravdu důležité okamžiky jsou podle něho nenápadné chvíle, kdy se nakrátko protrhne neprodyšný průhledný obal, jímž jsou věci a těla potažené, a kdy je najednou cítit pach času, který jimi protéká a ve kterém jsou vylouhovány podivné tresti jejich i naší minulosti a budoucnosti. Jsou to například okamžiky, říkal, kdy se setkáváme se zvláštně zohýbanou komínovou rourou připevněnou k boční zdi domu, kdy pozorujeme pomalé gesto ženy u vedlejšího stolku v kavárně, kdy na nás rozevřená kniha dýchne pachem, který v sobě tají celý zázračný svět, jsou to okamžiky, kdy se nám na skládce, kterou míjíme, zjeví pokroucená rezavá kostra nějakého přístroje, kdy náš pohled přitáhne skvrna na omítce, která se nám pokouší říci něco podstatného o našem životě; mohou to být také okamžiky, jaké přináší nuda prolenošeného letního odpoledne nebo třeba civění do tmy ve chvílích noční nespavosti.

A tak dlouho do noci seděl na balkoně nad městem třpytícím se mnoha světélky, vyvolával si v duchu dny uplynulého týdne a pečlivě je prozkoumával hodinu po hodině, jako prospektor trpělivě prosíval písek vzpomínek – a byl nakonec překvapený, kolik drahocenných vteřin se mu podařilo najít na území jednoho týdne, který mu připadal nudný a zbytečný.

V tu chvíli musel myslet na týdny a měsíce, které nechal uplynout bez radosti, a napadlo ho, že takové vteřiny musely být skryté i v čase, který promarnil; a zrodila se v něm naděje, že snad nejsou ztraceny beze stopy a bez užitku, že jsou kdesi na dně mysli uchovávány a že jejich záře pořád ještě dosahuje do přítomnosti a osvětluje jeho život a jeho práci.

V příštích týdnech namaloval obrazy *Pondělí*, *Úterý*, *Středa*, *Čtvrtek*, *Pátek*, *Sobota* a *Neděle*. Obraz *Úterý* vyrostl z příhody, která začala v baru na Fő utca na nábřeží pod budínským hradem. Zašel si tam večer po práci na několik skleniček a dal se do řeči se studentkou, která seděla u vedlejšího stolu a zřejmě se ve své společnosti nudila, povídali si až do dvou hodin, kdy bar zavíral. Když stáli na ulici, studentka řekla, že bydlí nedaleko a má doma pár láhví dobrého vína. Fő utca se nachází ve spodní části staré čtvrti, která se jmenuje Víziváros a leží na dost prudkém svahu mezi Dunajem a budapešťským hradem, vysvětloval nám. Stoupali po schodech, po klikatých ulicích a zase po schodech, v ohbí jedné z ulic studentka odemkla branku ve vysoké mříži, za níž byla zahrádka osvětlená lucernou, vešli do domu, který stál na jejím konci, a vystoupili po schodišti do podkroví, kde se dívka konečně zastavila u jedněch dveří a odemkla."

3. Byt ve Vízivárosi

„Zoltán nelíčil nijak podrobně noc, kterou strávil v pokojíku, kde místo postele byly matrace položené na koberci a kde se všude povalovaly knihy, skripta, odborné časopisy a popsané papíry. Ráno ho dívka vyprovodila k brance zahrady, malíři bylo trapné slibovat, že zatelefonuje, a tak dívku raději políbil na tvář a rychle seběhl dolů na nábřeží; od té doby už ji nikdy neviděl. Když pak na balkoně přemýšlel, jestli by ve vízivárоské příhodě, z níž mu nezůstal moc dobrý pocit, mohl najít nějaký okamžik, který by mu poskytl námět pro obraz *Úterý*, vzpomněl si nejdřív na chvíli, kdy dívka odešla do koupelny a on zůstal v pokoji sám. Sáhl po jakémsi anglickém přírodovědeckém časopise, který ležel na koberci, a listoval jím. Začetl se do článku o výpravě mezinárodního vědeckého týmu, který se toho léta vydal na jachtě zkoumat bezobratlé živočichy žijící ve Středozemním moři,

a jeho pohled upoutala jedna z fotografií, které článek doprovázely. Byla na ní mělká zátoka osvětlená paprsky rudého slunce, které se už blížilo k mořskému obzoru; na písku jen několik centimetrů pod hladinou ležel obraz bez rámu, na němž byla namalovaná lastura s široce otevřeným okem. Ale na obraze bylo něco ještě zajímavějšího: přes lasturu se jako podivný mořský neon táhl modravě svítící nápis; tvořilo jej několik slov ve třech řádcích nad sebou. Nápis nedával v žádném jazyce, který Zoltán znal, smysl.

Malíř si stačil přečíst, že světelná písmena zahlédli vědci z paluby jachty, když proplouvali kolem odlehlé zátoky neobydleného ostrůvku v souostroví Dodekanésy, v blízkosti tureckého pobřeží, a že písmena vytvořila světélkující těla jistého druhu drobných mořských červů. Všiml jsem si, že když se Zoltán zmínil o tureckém pobřeží, Kristýna se zachvěla. Zoltán si chtěl o červech, kteří píší pod mořskou hladinou nesrozumitelné nápisy, přečíst něco víc, ale studentka se zrovna vrátila do pokoje a zhasla stolní lampu; od toho okamžiku v místnosti svítily jen oblouky světel řetězového mostu a jejich odraz na hladině Dunaje za dlouhými bílými záclonami.

V noci se Zoltán probudil, díval se na světla v záclonách a pak na neznámé tělo, které leželo vedle něho a zachytávalo na své kůži matné odlesky bůhvíodkud; připadalo mu jako záhadný mořský živočich, který vyplul z hnízda šatů pod hladinou noci. Ten pocit mu připomněl fotografii v časopise a chvíli o ní přemýšlel; napadlo ho, že mořští červi možná prošli nějakou drezúrou, která je naučila psát; třeba se to stalo už před stovkami let a červi od té doby pořád píší jakousi zprávu, která se jim usadila v genech. Jaký je asi její obsah a v jakém je jazyce? Nebyl vzhůru dlouho; ale když hledal téma pro obraz Úterý, zdálo se mu, že právě v tomhle krátkém okamžiku nočního bdění se soustředila a jako by pročistila látka, z níž byla vízivároská noc utvořena: směs dobrodružství, napětí, vzpomínek na příběhy z *Knihy tisíce a jedné noci*, záhady, zvědavosti, smutku, zklamání, studu, blízkosti, která se bránila vyslovení,

trapnosti, rozkoše, něhy, výčitek svědomí a pocitu marnosti. Snažil se rozpomenout na červí nápis na fotografii, ale vybavily se mu jen skupiny písmen OM a ANT, které tvořily jeho spodní řádek. Z té melancholické směsi vyrostl obraz *Úterý*.

Zoltán nikdy neuvažoval předem o tom, co by měly jeho obrazy znamenat, ale pokaždé, když některý dokončil, posadil se před něj a pokoušel se mu dodatečně aspoň trochu porozumět. Tak jedno odpoledne loňského září strávil tím, že se díval na *Úterý* a přemýšlel o něm. A napadlo ho, že obraz mluví snad ze všeho nejvíc o úzkosti, která byla na dně všech jeho erotických dobrodružství, o tom, že slast, kterou při nich hledal, byla především slastí z vítězství nad dávnou úzkostí, která doprovázela celý jeho život. Ta úzkost měla pramen v dětství, kdy byla jeho hlavním a skoro jediným pocitem, připadalo mu tenkrát, že celé dny i noci chodí po dně jezera úzkosti a nikdy nedokáže vyplout na jeho hladinu. A zvláštní bylo, že nebýt úzkosti, nestal by se malířem: začal malovat, když se všudypřítomné ohrožení, které vanulo ze všech tvarů cizího světa, z nepřátelské tvářnosti věcí, začalo proměňovat v jinou podobu neznáma: v magickou záři, která jej vybízela k tomu, aby ji nechal dozrát na bílém papíru nebo na plátně do nových tvarů, do vějířů, hnízd a houštin barev. Tahle alchymistická proměna se však neuskutečnila úplně; pod fascinací tvary a barvami pořád zvučela dětská úzkost, nádhera viditelného světa v sobě stále obsahovala hrozbu. A tak se motiv záhadných podmořských písmen a podivné lastury s okem prolnul s motivy erotiky, úzkosti a slasti, vzpomínek na dětství a nočních světel v záclonách a z toho všeho se zrodil obraz nahé učitelky, která stojí před poslušně sedícími žáky.

Přemýšlel jsem, proč Zoltán vykládá o tak soukromých věcech lidem, které vidí poprvé v životě; nevypadal jako někdo, kdo se každému svěřuje. Možná to ale bylo proto, že z mého vyprávění poznal, že i celý život Tomáše Kantora byl pokračováním boje se strašidly z dětského pokoje…“

4. Meditující mravenec

„Zoltán si byl při pohledu na svůj obraz jist, že učitelka zná smysl svítícího nápisu a právě o něm vykládá žákům; a nemohl se zbavit pocitu, že se písmena domáhají toho, aby je přečetl i on. Napadlo ho, že obě skupiny písmen, které si zapamatoval, jsou možná jen zbytky slov poničených mořskou vodou anebo fragmenty jediného slova, a pokusil se je doplnit, ale nešlo to, písmena v obou skupinách za dobu, co spolu žila na jeho obraze, si na sebe zvykla, spojila se a odmítala přijmout jakýkoliv doplněk. Když se tedy písmena dožadovala toho, aby byla přečtena, Zoltán je přečetl, jak nejlíp uměl: řekl si, že první skupina by mohla být sanskrtská posvátná slabika a druhá anglický výraz pro *mravence*. Uvědomoval si, že to nebyl zrovna úžasný výkon a že nepřinesl žádný skvělý výsledek; ale připadalo mu, že písmena význam, který jim přisoudil, přijala; význam se v nich okamžitě usadil, vrostl do nich a nebylo už možné jej z nich vyrvat. A tak červi psali světélkujícím písmem pod hladinou Středozemního moře cosi o sanskrtské mantře a o mravenci.

Malíř nevěděl, co si má se spojením těchhle dvou slov počít. Vrh kostky nebo dvakrát nahodile otevřená kniha někdy objeví podivuhodné příbuznosti a mohou otevřít ve zdi dveře, které jsme dlouho nedokázali najít, ale často taková sázka také nevyjde a dostaneme jen banalitu nebo nesmysl, z kterých se nic nemůže zrodit: tak tomu bylo zřejmě i v tomhle případě, říkal Zoltán. (Napadlo mě, že starý pán na parkském nádraží si myslel něco jiného.) Zoltán se smířil s tím, že slova na obraze k sobě zůstanou lhostejná – jenže po chvíli s překvapením zjistil, že mezi jejich významy začala probíhat zvláštní chemická reakce, hra výzev, provokací, vábení a výměn smyslu, na níž se podílela obě slova, a nakonec vyústila v představu *meditujícího mravence* – a zvláštní bylo, že tohoto podivuhodného živočicha hned uviděl v té podobě, v jaké ho později namaloval.

Přemýšlel, v které oblasti skutečnosti nebo fantazie by meditujícího mravence mohl najít. Nejdřív se kolem té představy začal rýsovat děj jakési science-fiction: astronauti objeví na vzdálené planetě teokratickou civilizaci obřích mravenců; představený jednoho z mnoha klášterů planety zaujme svou hlubokou moudrostí a znalostí vesmírných tajemství krásnou astronautku natolik, že se do něho přes jeho podivný vzhled zamiluje, tím vyvolá žárlivost a zlobu u kapitána kosmické lodi; vydá se zabít mravenčího mnicha, dojde k zápasu, ve kterém mravenec používá magické zbraně… Zoltán ovšem neměl v úmyslu takový vědeckofantastický román napsat, jen uvažoval o tom, že by namaloval nějakou scénu z jeho děje.

S mimozemským mravencem však nebyl úplně spokojený; připadalo mu, že si svůj úkol přece jen trochu ulehčil tím, že meditujícího mravence odeslal na jinou planetu: musí ho najít někde na Zemi. Především si uvědomil, že ani pořádně neví, jak se taková meditace provádí. Vzpomněl si, že kdysi četl, že je při ní třeba zastavit tok představ v mysli, a tak se o to pokusil. Pořád mu to nešlo, připadal si jako Charlie Chaplin, který se marně pokouší ucpat proud vody tryskající z hadice. Ale pak se pozorně zahleděl na proudy neustále se proměňujících zmatených, neklidných a dotěrných představ a pocitů i na víry nepojmenovatelné látky jeho mysli, která se dosud nestačila do žádné představy a žádného pocitu ztvárnit, a uviděl najednou všechno tohle dění jako magický pohyblivý ornament, spletený z mnoha proměnlivých vzorů a vetkaný do koberce, který se táhl donekonečna bez jediné díry, bez jediného prázdného místa. Napětí neutichlo, ale změnilo se v proud síly, který utvářel obrazce na koberci. Užasle se díval na čarovný ornament z barevných vláken, která se svíjela a natahovala a vytvářela přitom nejrůznější vzorce, jež se proplétaly, připodobňovaly se sobě navzájem anebo se spolu přely. Divil se, že ten ornament nikdy dříve nezahlédl, i když jej měl celý život před očima; a poznával teď, že součástí proměnlivých

obrazců bylo vše, co viděl, a že byly předobrazem všeho, co kdy v životě namaloval.

Nekonečný koberec jemně zářil, jako by na něj dopadalo tiché odpolední světlo; a malíř viděl, že není možné jej nepřijmout, není možné neuposlechnout jeho výzvy, aby po něm šel pomalu, beze spěchu a bez úzkosti. Viděl teď také, že to, co pokládal za osamělé světlé vteřiny v minulosti, byly jen obzvláště zářivé body souvislého vzoru, který spojoval minulost s přítomností a budoucností. Bylo mu, jako by spolu s celým pokojem a s celým městem vstoupil do zvláštního, pomalého snu. Vyšel na balkon a opřel se rukama o zábradlí, zadíval se na odpolední město: byl to obraz vetkaný do kouzelného koberce; pak zavřel oči: a kupodivu ani potom nevzniklo v koberci prázdné místo; díval se na podivuhodné světelné tvary vířící pod očními víčky, a mezi tvary venku a uvnitř nebyl žádný přeryv, obojí bylo součástí jediné tkaniny, jedny tvary vyrůstaly z druhých a nijak zvlášť se nelišily; známé tvary lidí, stromů a věcí byly arabeskou a mžitky pod zavřenými víčky stejně jako tvary oblak, víry na hladině řeky a skvrny na zdech byly obrazy věcí a bytostí, jež dosud nedostaly jméno, ale jež mu připadaly stejně důležité jako ty, které už lidé pojmenovali.

Malíř se zadíval na řeku a zdálo se mu, že tok času splynul s jejím pomalým rytmem. Vzpomněl si, že Hölderlin o Dunaji v jedné básni napsal, že je *příliš trpělivý*, a najednou chápal smysl těch slov, protože i on poprvé v životě, naplněném zmatkem, obavami a nespokojeností se sebou samým, poznal, co je to trpělivost. A poprvé v životě zmizela úzkost, anebo se spíš podivuhodným způsobem proměnila: stala se jednou z nitek vetkaných do koberce a na jejích vzorech ležela stejná záře jako na všech ostatních obrazcích. Už nebylo třeba se bát a nebylo kam spěchat; stačilo pomalu, trpělivě kráčet po koberci a pozorovat vzory jeho magického ornamentu; každý z jeho záhybů v sobě obsahoval celý zbytek koberce, celý vesmír, neboť blízké vzory poukazovaly k vzdáleným, dosud nevi-

ditelným anebo už zapomenutým, přivolávaly jejich halucinativní obrazy a prolínaly se s nimi, splétaly společně magické sítě rozprostírající se na všechny strany.

A to nebylo ještě všechno, co toho odpoledne prožil. Aniž by se rozpadla jednota koberce, Zoltán začal v jeho ornamentu rozeznávat vrstvy pocházející z různých dob; pod nejnovějšími vzory, které patřily lidskému vědomí, rozpoznával zvířecí, hmyzí a rostlinné vzory a pod nimi, docela dole, dokonce jakési neurčité obrazce, které zřejmě patřily snům kamenů a vody, v nichž se dosud neprobudilo vědomí ani život. A měl pocit, že všechny ty vrstvy spolu vytváří vědomí nějaké velké kosmické nestvůry, které bylo zároveň jeho vědomím, a všechny se podílely na jeho vjemech, představách, myšlenkách a činech; v jeho pohledu byly pořád přítomné oči zvířete a na dně jeho myšlenek se ozýval dávný smutek kamení a neklid komet. Tak jako každé místo koberce obsahovalo celou jeho nekonečnou rozlohu a poukazovalo k blízkým i vzdáleným vzorům, s nimiž ve velkém spletenci souviselo, tak také byla v každém místě přítomná celá jeho minulost, která nikam neodplynula a byla pořád ještě živá.

Tak Zoltán našel meditujícího mravence, o němž psali pod mořskou hladinou svítící červi; našel ho spolu s mnoha jinými bytostmi ve svém vlastním vědomí. Řekl nám, že ten prožitek dokonalého míru a světa bez jediné trhlinky trval jeden večer. Pak se znovu vrátil starý neklid a úzkost, ale přesto už nic nebylo jako dřív… Zakrátko začal malovat portrét meditujícího mravence, který byl zároveň trochu i jeho autoportrétem."

5. Zatčený mravenec

„Zoltán nám řekl, že jsme první lidé, kterým vyprávěl, jak *Meditující mravenec* vznikl. Obraz ve své době vzbudil dost velkou pozornost. Mnoho lidí na Zoltána dotíralo s otázkami, co jeho plátno vlastně

znamená, ale malíř odmítal cokoliv vysvětlovat. A tak byl *Meditující mravenec* většinou chápán jako projev neodadaismu, který se ostatně potom skutečně zrodil. Díky bizarnosti námětu obraz získal svého času jakousi popularitu dokonce i v těch vrstvách společnosti, které se o výtvarné umění moc nezajímají. Zoltán s úsměvem řekl, že výraz ‚meditující mravenec' nabyl na čas mezi budapešťskými hlupáky podobné proslulosti jako ve dvacátých letech ‚koleje z plíčků', které vymyslel Raymond Roussel, mezi hlupáky v Paříži.

Na Andrássiho třídě existoval bar Manhattan, který často navštěvovali zpěváci a herci. Jeho majitel už delší dobu uvažoval o tom, že svému podniku dá nějaký efektní nový název; a když pořád slyšel mluvit o Zoltánově obrazu, dostal nápad, který pokládal za geniální, totiž pojmenovat bar *Meditující mravenec*. Hned Zoltánovi zatelefonoval a požádal o povolení; Zoltán mu řekl, ať si svůj podnik nazve, jak chce. A tak se zakrátko nad vchodem do baru objevil štít, který napodoboval Zoltánův obraz. Majitel baru vylepšil mravence v meditační pozici ještě tím, že jej oblékl do oranžového roucha buddhistických mnichů, na kterém byl písmeny, jež svými tvary napodobovala tibetské písmo, vyveden nápis OM MANI PADME HUM. Díky baru na Andrássiho třídě pak znal výraz ‚meditující mravenec' ve městě už snad úplně každý.

To se stalo vloni v listopadu. V polovině prosince se v Budapešti každoročně pořádá maškarní party, které se zúčastňují všechny možné celebrity ze světa showbyznysu. Toho roku přišel jeden slavný zpěvák popmusic v kostýmu meditujícího mravence: přes tvář měl nasazenou masku mravenčí hlavy, z jejíhož vrcholku vyrůstala dvě tykadla, která byla vytvořená z pružinek a při každém kroku se kývala na všechny strany; k oranžovému hábitu s nápisem *Om mani padme hum* byl na bocích přišitý třetí, prostřední pár končetin, vyrobený z vycpaného plyše. Když byla party v nejlepším, objevili se ve dveřích dva uniformovaní policisté a namířili si to přes celý sál k mravenci, který v tu chvíli právě stál zády k nim u bufe-

tového stolu a nabíral si na talíř plátky rostbífu a humrový krém. Když policisté k mravenci přišli, jeden z nich mu položil zezadu ruku na rameno a oznámil mu, že je zatčen. Jak se později ukázalo, zpěvák měl být zapletený do nějakého obchodu s drogami.

Ve chvíli, kdy jej zatýkali, už toho dost vypil. Není jasné, jestli věděl, že s ním mluví skuteční policisté, anebo jestli si myslel, že jde o žert masek, jak se později obhajoval (jeden z policistů byl vysoký a hubený, zatímco druhý byl menší a podsaditý, a tak dvojice skutečně trochu upomínala na postavy z filmových grotesek). Ať tomu bylo jakkoliv, zpěvák se otočil, a když těsně za sebou uviděl většího policistu, bez rozmýšlení mu připlácl talíř s humrovým krémem, který držel v ruce, na obličej. Menší policista osvědčil pozoruhodnou duchapřítomnost, postřehl pohyb zpěvákovy ruky a bleskurychle ho praštil pendrekem přes hlavu; obušek však dopadl mezi tykadla o zlomek vteřiny později, než se talíř dotkl tváře vyššího policisty. Zpěvák upadl na podlahu, držel se za hlavu a úpěl, menší policista mu nasadil želízka, zatímco vyšší si utíral ubrouskem z obličeje a uniformy humrový krém a kousky rostbífu. Oba pak zpěváka zvedli a odváděli k východu uličkou mezi maskami, které se rozestupovaly před zvláštní trojicí, jež za sebou zanechávala stopu humrového krému. Zpěvák teď šel schlíple a vycpané končetiny se na něm žalostně klátily. Policisté ho odvezli na stanici, ale zpěvák si tam nepobyl ani dvanáct hodin; jeho manažer za něj zaplatil kauci, a nakonec ho ze všeho nějak dostali jeho advokáti."

6. Zasněžený mravenec

„Na party se stejně jako každý rok proplétala mezi maskami spousta fotografů z bulvárních časopisů. Jednomu z nich se podařilo zmáčknout spoušť zrovna v okamžiku, kdy se talíř připlácl na obličej policajta a kdy zároveň obušek v ruce jeho kolegy byl vzdá-

lený asi deset centimetrů od zpěvákova temene. Ta fotografie vyšla hned nazítří na titulní straně novin, pro které paparazzi pracoval, a potom ji přetisklo ještě hodně maďarských časopisů. A stalo se, že fotografii někde náhodou uviděla mladá moskevská sochařka Larissa Kuzněcova, která právě v té době začínala získávat světovou proslulost díky svým hyperrealistickým sochám s provokativními náměty (například obeslala výstavu nového ruského umění v Paříži sochou znázorňující francouzského prezidenta, jak stojí v pyžamu nad umyvadlem a čistí si zuby). Larissa nerozuměla maďarsky, a tak vůbec nevěděla, co vlastně snímek zobrazuje, ale akční scéna s obřím mravencem a dvěma policisty ji tak zaujala, že vytvořila barevné sousoší z umělé hmoty, ve kterém celou skupinu ztvárnila svým obvyklým veristickým způsobem. Dílo zobrazovalo všechny tři postavy přesně v těch postojích, v jakých je zachytila fotografie, součástí sousoší byl dokonce i bufetový stolek s mísou humrového koktejlu a s plátky rostbífu.

Jeden moskevský teoretik umění přišel s nápadem uspořádat výstavu mladých sochařů v parku, který prochází středem Gogolovského bulváru. Výstava se konala letos v únoru a Larissino sousoší stálo spolu s jinými sochami na zasněženém trávníku pod bílými stromy; na hlavách a ramenou zpěváka-mravence i policistů se objevily vysoké sněhové čepice a pořád rostly, rostbíf a humrový krém na stole pod sněhem zmizely úplně. Pořadatelé výstavy chtěli ze sochy sníh odstranit, ale Larissa to zakázala: řekla, že počasí je spoluautorem sochy a sníh tvoří součást díla.

Asi týden po zahájení výstavy došlo k přepadení banky na Novém Arbatu; dva lupiči prchali v automobilu po Gogolovském bulváru k řece, za nimi se řítily tři policejní vozy. Ten den hustě sněžilo; moskevským policistům připadalo, že se proplétají mezi mnoha hustými bílými závěsy pověšenými napříč přes ulici, vůz lupičů se každou chvíli ztrácel z dohledu. Přesto se policistům podařilo prostřelit jeho pneumatiku; když se automobil stal neovladatelným,

vyskočili z něho lupiči ven a s dvěma pytli plnými peněz, puškou a kalašnikovem se dali na útěk bílým parkem. Za chvíli viděli, že utíkají mezi špalírem kamenných, kovových a plastových soch; to už se pod zasněženými stromy objevili i policisté; lupiči si uvědomili, že nemají šanci utéct, a tak se rozhodli krýt a opětovat střelbu.

Rychle se rozhlédli kolem sebe a viděli, že nejlepší kryt jim poskytne sousoší s mravencem. Hodili pytle s bankovkami do sněhu a schovali se za sochu, jeden z nich opřel samopal o ruku maďarského policisty s obuškem, druhý položil hlaveň pušky na zpěvákovu ruku držící talíř a spustili palbu. Přestřelka trvala asi čtvrt hodiny a během ní se do sochy zarylo několik desítek kulek. Jeden z lupičů byl postřelen, jeho krev se začala vsakovat do sněhu a vytvořila červený kruh, do něhož lupič nakonec padl. Jeho společník raději odhodil samopal do závěje a vystoupil před sousoší se zdviženýma rukama. (Jestli Larissa přibrala jako dalšího spoluautora sochy i Osud a povýšila na součást díla i díry po kulkách, Zoltán nevěděl.)“

7. Mravenec v Grand Canyonu

„Článek o sochařské výstavě na Gogolovském bulváru vyšel v jednom sanfranciském výtvarném časopise; psalo se v něm i o přestřelce a mezi fotografiemi byl snímek rozstřílené sochy. V té době kurátoři jedné americké galerie vymysleli, že uspořádají sochařskou výstavu na vrcholcích skal v Grand Canyonu, a jistý umělec z New Orleansu pro tuhle výstavu vytesal z bílého kamene sochu, která znázorňovala scénu z moskevské přestřelky: rozstřílené sousoší se sněhovými čepicemi, za nímž se ukrývají dva lupiči, kteří opírají své zbraně o paže plastového mravence a policisty. Sousoší se pak skutečně octlo na vrcholku skály v Grand Canyonu. Zoltán na chvíli zmizel v pokoji a přinesl výstřižek z novin s fotografií bílého sousoší umístěného na okraji plochého vrcholku narudlé skály.

Zoltán se domníval, že bílou sochou v Arizoně řetěz obrazů, který postupně vyrůstal z jeho plátna, končí, ale po nějakém čase ještě jeden obraz přibyl. Jisté dívce, která studovala sociologii na univerzitě v Berkeley, se přihodilo, že se zamilovala do profesora antické filosofie; profesor byl ženatý, a tak se spolu scházeli tajně v motelech; tak to trvalo asi rok a možná by to oběma vydrželo ještě dalších pár let, kdyby nedošlo ke skandálu: prokázalo se, že profesor zfalšoval edici Hérakleitových zlomků, přidal do ní několik vlastních nápadů, které vydával za myšlenky efezského filosofa. Jeho milenky se podvod muže, kterého pokládala za dokonalého, tak dotkl, že se rozhodla spáchat sebevraždu. A protože toužila po nějaké hodně spektakulární smrti, snad proto, aby vytrestala nepoctivého milence, napadlo ji, že se oběsí na bílé soše v Grand Canyonu. Viděla její fotografii v nějakém časopise a připadalo jí, že bílá ruka s obuškem, trčící nad hlubokou propast, přímo vybízí zoufalce k tomu, aby ji použili. A tak si koupila pevný provaz, nasedla do auta a vydala se z Kalifornie do Arizony. Do Grand Canyonu dorazila v pozdním odpoledni; vystoupila k soše, přivázala pevně provaz k ruce maďarského policisty, zavřela oči a skočila do propasti."

Kolem nás zrovna procházel Vangelis a Martin na něj zamával peněženkou, i když ještě nebylo pozdě.

„Jenže ruka sochy nevydržela váhu jejího těla a ulomila se, studentka dopadla na kamenitý svah a skutálela se po něm dolů. Bloudila Grand Canyonem v šoku, potlučená a zakrvácená, s bílou rukou budapešťského policisty, která se jí klimbala na břiše, až se objevila v turistickém kempu. Jeho obyvatelé na ni užasle zírali; byl mezi nimi náhodou také fotograf, který připravoval velkou obrazovou publikaci o Spojených státech, a když uviděl bizarní zjevení, sáhl po fotoaparátu a zmáčkl spoušť. Jeho snímek vyhrál Pulitzerovu cenu v kategorii *Feature Photography* a jedné americké zdravotní pojišťovně připadal tak výmluvný, že se rozhodla jej po-

užít ke své reklamní kampani. Fotograf i jeho model dostali spoustu peněz a plakáty s fotografií z Grand Canyonu se brzy objevily v časopisech a na billboardech po celých Spojených státech. Když o tom Zoltán slyšel, namaloval obraz, na kterém byla zeď s billboardem pojišťovny, a nazval jej *Americké poledne*. A protože si myslel, že už je to doopravdy poslední z řady obrazů, na jejímž počátku byl *Meditující mravenec*, pověsil ho vedle prvního obrazu, aby se tak uzavřel kruh. Teď už si ale není jistý, jestli nezačíná nové kolo…"

8. Město

„Nechali jsme ho o tom přemýšlet a rozloučili se s ním. Hned jak jsme vyšli na ulici, začala se mě Kristýna vyptávat na věci, kterým v malířově vyprávění nerozuměla. Zarazil jsem ji, vytáhl jsem mobil a vyhledal v adresáři telefonní číslo přítele, který pracuje jako asistent na pražské přírodovědecké fakultě. Když se ozval, zeptal jsem se ho, jestli něco ví o mezinárodní vědecké výpravě, která vloni v létě zkoumala bezobratlé živočichy žijící ve Středozemním moři a o níž asi před rokem vyšel článek v anglicky psaném přírodovědném časopise. Řekl, že se pokusí něco zjistit, a slíbil, že mi ještě zavolá.

Šli jsme s Kristýnou pomalu po nábřeží proti proudu řeky a probírali, co nám Zoltán řekl. Mně nepřipadalo, že by nám všechny ty příhody, sochy, fotografie a mystické zážitky při pohledu na Dunaj mohly nějak pomoci v pátrání po záhadě smrti dvou bratří, a pokud jde o píšící červy, měl jsem pocit, že nám s nimi jen přibyla jedna záhada navíc. Ale Kristýna měla sklon vidět ve všem důležitou stopu, a tak netrpělivě čekala, až zazvoní mobil; nedovedla sice vysvětlit, proč mořští červi psali po obraze lygdské lastury svými těly nějaká divná slova, ale byla přesvědčená, že až si text, který vytvořili, budeme moci přečíst celý, určitě nám nějakým způsobem

ukáže cestu, kudy se máme při svém pátrání dál ubírat; myslím, že dokonce doufala, že červi do svého nápisu nějak zašifrovali i jméno Tomášova vraha. Představa, že se mořští červi stanou svědky vraždy a napíšou o něm zápis latinkou, mi připadala docela pěkná, ale nepříliš pravděpodobná.

Koupili jsme si v trafice plán Budapešti a občas se do něho dívali. Za půl hodiny jsme zjistili, že jsme se octli na dolním konci Vízivárose, a Kristýna navrhla, abychom si čtvrť prohlédli; asi ji přitahovala místa, kde malíř uviděl fotografii, o níž si byla zřejmě jistá, že přináší důležitou zprávu o Tomášově smrti. A tak jsme stoupali po schodech a bloumali po klikatých ulicích, po kterých možná chodil i Zoltán, prošli jsme kolem několika mřížových plotů, až jsme se octli na vrcholku kopce před katedrálou."

Vangelis přispěchal s účtem a s třemi skleničkami *rakije*; přiťukli jsme si s ním, napili se a zaplatili.

„Podíval jsem se zase do plánu," pokračoval pak Martin, „a poučil Kristýnu, že jsme na místě, kterému se říká Halászbástya – Rybářská bašta. Opřeli jsme se o kamenné zábradlí a dívali se dolů na vízivároské střechy a dvorky, na nákladní čluny s pískem, pomalu plující po Dunaji, na řetězový most a na domy rozsypané po rovině druhého břehu až k vzdálenému obzoru. Vzpomněl jsem si na chvíli, kdy jsme seděli na Letné na podstavci Stalinova pomníku a kdy mi Kristýna poprvé začala vyprávět o sobě a o Tomášovi. A cítil jsem, jak se mě po dvou nocích, které jsem strávil takřka beze spánku, zmocňuje únava; tiché houkání lodí a vzdálené zvuky stoupající z mostů a z druhého břehu mě uspávaly jako ukolébavka. Najednou mi začal v kapse řinčet mobil. Přítel mi oznamoval, že vědecká výprava, na kterou jsem se ptal, byla pravděpodobně expedice, kterou vloni v létě uspořádala univerzita v Lublani. Když jsem to řekl Kristýně, podívala se na mne; neříkala nic, ale já jsem dobře rozuměl prosbě v jejím pohledu.

‚Já vím,' povzdechl jsem si, ‚do Lublaně není z Budapešti tak daleko.'

V první internetové kavárně, na kterou jsme narazili, jsme zjistili, kde se v Lublani nachází univerzita, a podívali se na jízdní řády; vlak do Lublaně měl jet z nádraží Keleti o půlnoci. Zbytek dne jsme chodili po městě, několikrát jsme přešli z jednoho břehu řeky na druhý po různých mostech, stavili jsme se v šesti nebo sedmi kavárnách, kde jsem marně zaháněl kávou svou ospalost; po celou dobu jsme znovu a znovu probírali malířovo vyprávění, k ničemu jsme však nedošli. Ale Kristýna byla s výsledky budapešťského pobytu celkem spokojená; skutečnost, že vědecká výprava našla obraz s lygdskou lasturou nedaleko místa, kde turečtí rybáři vylovili Tomášovo tělo, pro ni byla důkazem, že sledujeme správnou stopu, byla přesvědčená, že v Lublani toho objevíme ještě víc, a možná tam dokonce už vypátráme Tomášova vraha.

Je pravda, že i mne zaráželo, že lygdská lastura nebyla v Zoltánově vyprávění tím jediným, co nějak souviselo s Tomášovým životem a dílem: musel jsem myslet na to, jak moc se nekonečná plnost bez mezer, k jejíž vizi Zoltána přivedl mořský nápis, podobala Tomášově naprosté prázdnotě… A podivné bylo, že Zoltán objevil něco, co připomínalo Tomášův osud, v textu, který byl zřejmě natolik porušený mořskou vodou, že už nedával žádný smysl; a ještě ke všemu malíř o dvou fragmentech, které si zapamatoval z červího nápisu, ani nijak zvlášť nepřemýšlel, prostě jen přijal ten význam, který ho napadl nejdřív. Smysl, který textu přisoudil, tedy byl výsledkem hry několika náhod – jak je možné, že se tak podivuhodně shodoval s něčím, co tvořilo duši Tomášova světa? Jak to, že náhoda dokáže tkát tak podivné souvislosti? Na nádraží jsme byli už kolem desáté, seděli jsme na lavičce a já vypil několik dalších káv. A pak konečně přistavili vlak, konečně jsme byli v kupé, Kristýna zase ležela na horním lůžku a bez přestání mluvila, rozebírala Zoltánovu zprávu. Naštěstí se její hlas spolu s rachocením vlaku brzy proměnil ve

fantastickou hudební skladbu připomínající Tomášovu hudbu ke *Kritice čistého rozumu* a já navzdory všem silným budapešťským kávám tvrdě usnul. Na maďarsko-slovinské hranici mnou musel celník zatřást, aby mě probudil; když odešel, nemohl jsem už zase usnout, zase jsem ležel s otevřenýma očima, myslel jsem na to, co nás asi v Lublani čeká, poslouchal jsem hlasy z nádražních amplionů a díval se, jak se v kupé pomalu rozlévá chladné světlo nového dne."

Martin už zřejmě nechtěl opakovat včerejší vigilii a tahle část vyprávění mu připadala obzvlášť vhodná, aby pro dnešek skončil. Dopil svou *rakiji*, postavil skleničku na stůl, popřál mi dobrou noc a odešel. V taverně pořád sedělo dost hostů; nechtělo se mi ještě jít spát, a tak jsem si objednal džbánek vína, popíjel jsem a díval se na světla na tmavé hladině, poslouchal jsem šum hovorů a šplouchání vln.

Vyprávění o podmořském nápisu, sefiře Keter a krásné agentce CIA

1. Pokoj nad řekou

Příští den jsem se nechal zavézt motorovou loďkou, která odjížděla v půl jedenácté z východního konce zátoky, na Sweetwater Beach, koupal se v moři, které bylo pořád teplé jako v létě, a povaloval se na světlých oblázcích rozpálených sluncem. Vrátil jsem se odpoledne po úzké stezce vinoucí se v pobřežních útesech, kde už jsem za roky, co jsem jezdil do Loutra, znal každý kámen a každý keříček tymiánu. Bloumal jsem chvíli po vesnici, nakonec jsem se usadil v jednom z pohodlných křesel, vystlaných květovanými polštářky, v kavárně na západním břehu zátoky, objednal si *frappé* a vyhlížel Martina. Byl jsem docela zvědavý, jestli se mu v Lublani podařilo rozluštit podmořský nápis. Martin se objevil, ještě než jsem stačil svou kávu dopít.

Když si ke mně přisedl, hned jsem mu připomněl: „Včera jsme skončili v nočním vlaku z Budapešti do Lublaně…“

„V Lublani jsme si nechali batohy v úschovně na nádraží,“ začal, „a vydali se na Kongresni trg, kde stála hlavní budova univerzity. Ve vrátnici na Kongresovém náměstí nám ale řekli, že *biotehnična fakulteta* je v Jamnikarjevě ulici; tam jsme se dozvěděli jméno docenta, mořského biologa, který loňskou výzkumnou výpravu do východní části Středozemního moře vedl a který byl také autorem článku, v němž si Zoltán přečetl o svítícím nápisu. Na fakultě ten den nebyl, ale dostali jsme jeho adresu. Bydlel v třetím patře v domě na tichém Hribarjevě nabrežje; na těžkých kazetových dveřích jsme

uviděli měděný štítek, do kterého bylo vyryto jméno obklopené tituly. Když jsme zazvonili, ozval se za dveřmi nejdřív hlas děvčátka, které cosi volalo slovinsky; za chvíli se dveře otevřely a objevila se v nich široká opálená tvář vroubená kudrnatými našedivělými vlasy a vousy. Bylo třeba znovu odříkávat ve dveřích historii dvou vražd a zrodu *Vlhkých zdí* a k tomu ještě přidat budapešťské pokračování našeho příběhu: povídání o Zoltánově nočním dobrodružství ve Vízivárosi a o vzniku surrealistického *Úterý*. Mravence, přestřelku na Gogolovském bulváru, nešťastnou lásku studentky z Berkeley a spoustu dalších věcí jsem vynechal, ale i tak toho bylo dost. Docent trpělivě poslouchal, naštěstí se zdálo, že ho mé vyprávění docela baví. Když jsem se pokoušel vysvětlit souvislost mezi lasturou s okem a vraždící kantovskou Věcí o sobě, otevřel dveře dokořán a uvedl nás přes rozlehlou tmavou halu, na jejímž konci jsme zahlédli své postavy ve velkém zrcadle, do protáhlého a vysokého, vzorně uklizeného pokoje s oknem vedoucím na nábřeží.

Lublaňské ráno se lišilo od včerejšího rána v Budapešti. Do úzké strže, kterou tvořily dvě fronty domů na obou březích Ljubljanice, dosud vůbec neproniklo sluneční světlo, a tak na věcech v místnosti ležel jen rozptýlený bílý svit; leskl se na skle knihovny s oblými rohy, která zabírala celou jednu stranu pokoje, na velkém oválném stolu z tmavého dřeva, v jehož přesném středu stála kameninová mísa s jablky a hruškami, a na hustě vycpané pohovce potažené hladkou černou kůží, měkce se rozprostíral na bílých zdech a na vybledlém koberci s perským vzorem, na kterém si hrálo s dvěma panenkami asi sedmileté děvčátko s vážným výrazem ve tváři; když jsme se objevili, zvedlo hlavu a zkoumavě si nás prohlédlo, ale pak se zase věnovalo svým hračkám.

Docent nás usadil na pohovku; dřív než jsem stačil něco říct, začal kdesi v bytě zvonit telefon; docent se omluvil a odešel, děvčátko, které oslovoval ‚Miljano', vzalo panenky a uteklo za ním. Zůstali jsme v místnosti s Kristýnou sami; mlčeli jsme, bylo slyšet hlasité

tikání hodin se čtvercovým ciferníkem ve stylu *art deco*, které stály na knihovně, a docentův hlas z kteréhosi pokoje. Prohlížel jsem si zkroucené fotografie zastrčené za sklem knihovny a rozeznával jsem na nich palmy, vysoká pohoří s vrcholky pokrytými sněhem a čísi tváře, ale nevstal jsem, abych se na ně podíval zblízka. V okně byly vidět barevné koruny stromů a šedé fasády domů na protější straně řeky; vzpomněl jsem si v tu chvíli na domy na vzdáleném břehu Dunaje, které mi včera na Zoltánově balkoně připadaly jako fata morgana, jež se každou chvílí rozplyne; okna a zdobné římsy, na které jsem se díval tady, byly tak blízko, že bylo obtížné uvěřit, že je ode mne odděluje řeka. Kristýna se dívala na koberec; asi přitom přemýšlela o včerejší Zoltánově metafoře."

2. Fotografie

„Když se docent a Miljana vrátili, musel jsem všechno podrobně vypravovat znovu od začátku; tentokrát došlo dokonce i na meditujícího mravence a moskevskou hyperrealistku. Lastura s okem mě přivedla k podrobnějšímu výkladu o Lygdech; zpočátku měl docent zmatek v tom, co je skutečnost a co obsah Kantorova románu, a skoro u každé části mého vyprávění si to pro jistotu ověřoval. Při vysvětlování jsem do celé historie vinou své neobratnosti ještě zapletl drátěnou knihu, Lea, Diamantu, doktorku Williamsovou a Lindin únos v Mexico City; pak už se docent přestal vyptávat, buď všechno pochopil, anebo se vzdal naděje, že by mohl něčemu z mého vyprávění rozumět. Nejspíš mu stačilo, že porozuměl tomu hlavnímu, totiž že svítící písmena, která objevil ve Středozemním moři, jsou součástí jakéhosi složitého puzzle, které se s Kristýnou pokoušíme, zatím dost neúspěšně, složit, a že jej prosíme o pomoc.

Pobavilo ho, když slyšel o Zoltánově myšlence, že svítící červy někdo vycvičil v psaní. Smál se a řekl, že by to bylo hezké, ale

že vysvětlení svítícího podmořského nápisu je prostší: červi jen obtahovali něco, co před nimi napsal někdo jiný. Svítící písmena nebyla žádná zvláštní záhada: červi žili na obrazu, protože se živili jeho plátnem; olejové barvy, kterými byl namalovaný obraz lastury, pro ně byly nepoživatelné, usídlili se tedy jen na místech, kde byla barva odstraněná; někdo asi vyryl do plátna písmena nějakým ostrým předmětem, červi se usadili ve vrypech, a utvořili tak světelný text. Plátno bylo zřejmě ve vodě dost dlouho a původní nápis byl porušený, a tak červi rozsvítili jen ta písmena, která z něho zbyla.

Zeptal jsem se ho, jestli si obraz přivezli domů, ale biolog řekl, že k tomu nebyl důvod. Z vědeckého hlediska nebyli světélkující červi nijak zajímavým jevem, jejich život je známý a ve vědecké literatuře podrobně popsaný; vyfotografoval svítící písmena jen jako kuriozitu a původně se o nich ani ve svém článku nechtěl zmiňovat. Přidal k němu fotografii a dopsal pasáž o svítících písmenech až na naléhání šéfredaktora časopisu, kterému se zdálo, že článek je příliš odborný, a také se mu fotografie večerní zátoky se svítícími modrými písmeny pod tmavnoucí hladinou líbila po výtvarné stránce; připomněl docentovi, že časopis čte i laické publikum a že je vždycky dobré, když je pro ně připravena nějaká působivá zajímavost.

Nejvíc ze všeho jsme ovšem chtěli vědět, jaká písmena vlastně na obraze byla. Docent si nasadil brýle, vytáhl ze zásuvky tlustou obálku s fotografiemi a začal se jimi probírat. Podíval jsem se na Kristýnu a viděl jsem, jak sedí se zatajeným dechem na samém okraji pohovky. Ale i mne se tentokrát zmocnilo vzrušení, a když docent konečně jednu z fotografií vytáhl a položil na desku stolu, vyskočili jsme s Kristýnou oba současně jako dva péroví panáčci.

Na fotografii jsme viděli plátno bez rámu, ležící na písku pod vodou v mělké mořské zátoce, tak jak to popsal József Zoltán; na plátně byla namalovaná lastura s okem (ukázalo se, že malíř si její tvar a barvy zapamatoval dost přesně); přes obraz lastury se táhly tři řádky písmen, která tvořila nesrozumitelný nápis:

ET AS ILLE
E MAG IYΓ
OM ANT

Co je to za podivné zaklínání? pomyslel jsem si. Všichni tři jsme stáli a dívali se mlčky na fotografii, po chvilce se nad okrajem stolu ještě vynořila vážná Miljanina tvářička. Znal už jsem Kristýnu natolik, aby mi bylo jasné, že je v téhle chvíli přesvědčená, že svítící nápis ukrývá pravdu o smrti jejího miláčka, a že právě začíná v duchu podmořský rébus řešit. Ale také docent vypadal zamyšleně; snad mu poprvé v životě přišlo na mysl, že věci mohou šeptat i o jiných tajemstvích než o těch, která se z nich snažil vymámit on. A třeba ho napadlo, že svítící nápis, který se mu zjevil pod tmavou hladinou moře, skrývá nějaký vzkaz i pro něj, stejně jako přinesl důležitou zprávu Józsefu Zoltánovi. Do ticha se chvíli ozýval jen tichý hlásek Miljany, která si pro sebe četla záhadná slova na fotografii; zřejmě i ona přemýšlela, co znamenají. Snad docent myslel na to, že takových stop, písmen, rébusů, doplňovaček, znamení a vzkazů je na zemi i pod mořem spousta, že je písmo přírody možné číst ještě jiným způsobem, než na jaký byl zvyklý, a že text, který čte on, se prostupuje s mnoha jinými texty.

Rozloučili jsme se, docent nám fotografii věnoval, dal nám také svou vizitku a prosil nás, abychom mu zatelefonovali, kdyby se nám podařilo objevit něco, co by objasnilo mořský nápis. Věděl jsem, že bude alespoň pár dní přemýšlet nad stejnými osmi skupinami písmen jako já s Kristýnou. Napsal si také číslo mého mobilu a slíbil, že se ozve, kdyby v souvislosti se svítícími červy zjistil něco, co by pro nás mohlo být důležité.“

3. Ljubljanica

„Na protějším břehu Ljubljanice byly pod vysokými stromy rozesety zahrádky kaváren. Nemuseli jsme se s Kristýnou na ničem domlouvat, bylo nám oběma jasné, že se usadíme v některé z nich a začneme hned s dešifrováním mořského textu. Šli jsme po nábřeží; díval jsem se na nepřehledné houští světlých kuželek nad řekou a na nazelenalý pomník, který stál uprostřed nedalekého náměstíčka a připomínal pohádkové zvíře; až když jsme se k němu přiblížili, obrys obludy se rozložil ve dvě postavy: horní čelist rozevřené tlamy se proměnila v Múzu s nataženou rukou, z dolní čelisti se stala hlava muže v obleku z devatenáctého století. Na náměstí jsme také zjistili, že houští kuželek nad řekou je ve skutečnosti šestero zábradlí tří krátkých mostů, které vedly přes Ljubljanicu těsně vedle sebe – ‚… jako by se jejich stavitel bál, že se protější břeh odtrhne a odpluje pryč, a chtěl ho co nejpevněji připoutat k náměstí,' poznamenala Kristýna. Štědrá a hravá nadbytečnost tří mostů, které vyrážely přes řeku v jediném místě a nad nimiž ještě vyrůstal vzdušný háj luceren, zakončených bílými koulemi, mě potěšila a já si řekl, že je to dobré znamení.

Když jsme přecházeli řeku po nejbližším z mostů, Kristýna se najednou zastavila, třebaže měla naspěch ještě víc než já, a naklonila se přes zábradlí nad temně zelenou hladinu. Vypadalo to, jako by předtím, než se dáme do luštění rébusu, chtěla pozdravit místní duchy, kteří sídlí v hlubinách řeky, a vyprosit si pomoc jejich starých kouzel. Nepřipadalo mi to vůbec divné ani nepatřičné; úzká a tmavá řeka pod fantastickým rejem kuželek a lamp i na mne působila dojmem, že je nesmírně hluboká a že na jejím dně nejspíš spí drak. Postavil jsem se vedle Kristýny a stejně jako ona jsem se díval na kalnou hladinu Ljubljanice; pak jsem zvedl pohled a nechal ho bloudit po obou nábřežích až k nepříliš vzdálenému místu, kde se v ohbí řeky fronty domů na obou březích jako by spojovaly, proměňovaly

tak prostor nad řekou ve světlý slavnostní sál; a viděl jsem, že řeka, která ve srovnání s Dunajem v Budapešti vypadala tak nepatrně, vládne okolnímu prostoru stejně mocně jako on, jenom jiným, skrytým, ale možná ještě účinnějším způsobem.

Zdálo se mi, že břečťan na zdech navigace i stromy nahoře na nábřeží se zrodily z dechu řeky, že spleti oddenků, větví a listoví jsou pokračováním života jejích chaluh. Měl jsem pocit, že dokonce i domy se objevily bez přičinění člověka jako krystaly temného dechu a že ulice obtahují magické cesty jeho vanutí; a připadalo mi teď, že i klidné světlo biologova bytu udržovalo jakési spiklenectví s hlubinou řeky. Ljubljanica působila dojmem, že její vody vyvěrají z nesmírně hlubokých skulin Země. Co asi odtud vynášejí na světlo? Bylo zvláštní, že i ona, stejně jako Dunaj, vydechovala do prostoru mír – ale byl to mír prodchnutý tajemstvím bahnité hlubiny a neurčitou hrozbou. A ptal jsem se sám sebe, jestli poklid, půvab a útulnost městských prostorů, které se otvíraly jako přívětivé sály a chránily nás před smutkem vzdáleného obzoru, není jen obranou proti temnému, blátivému dechu řeky.

Na protějším břehu jsme si na náměstíčku Rybji trg sedli do zahrádky kavárny a objednali si espresso. Vytáhl jsem z kapsy fotografii, odfoukl zkroucené suché listy, které se chvěly na dřevěné desce, a položil ji na stůl. Chvíli jsme si ji mlčky prohlíželi, pak Kristýna ukázala prstem na poslední písmeno druhé řádky světelného nápisu. Bylo to místo, na které jsem myslel i já; stejně jako Kristýnu mě zarazilo, že nápis obsahuje jedno jediné písmeno, které nepatří do latinské abecedy. Bylo napsáno buďto alfabetou, nebo azbukou; vzhledem k místu, kde se obraz s nápisem našel, bylo pravděpodobnější, že jde o řeckou *gamu*; pro alfabetu také mluvila skutečnost, že celá skupina ΙΥΓ mohla být součást řeckého slova, zatímco v srbské a v ruské porevoluční azbuce se *iota* nevyskytuje. Ale *iota* vlastně docela dobře mohla být také poničeným písmenem *j*; pak by se v srbské azbuce celá skupina písmen četla

‚jug', tedy ‚jih'; a taková interpretace by také nebyla úplně beze smyslu. A ještě jedna věc mě napadla: písmena posledních dvou skupin jsou stejná v latinské abecedě i v alfabetě, a tak také bylo možné, že první část nápisu – až ke slovu MAG – byla napsána latinkou a zbytek alfabetou. Znamená to, že je nápis dvojjazyčný? To by nám mohlo pomoci při jeho dešifrování (vzpomněl jsem si hned na Rosettskou desku); zkusil jsem najít nějaký vztah mezi oběma částmi, ale nic jsem nevymyslel. Pokud jde o ostatní písmena, skupina ILLE napovídala, že by nápis snad mohl být ve francouzštině.

Bylo zřejmé, že to, co se na obraze zachovalo, jsou jen fragmenty slov. Nedá se říct, že by nás nenapadalo žádné řešení rébusu. Napadaly nás desítky různých řešení; desítky slov, která by se do doplňovačky hodila, vířila kolem písmen na fotografii jako roje včel; asi dvě hodiny jsme strávili tím, že jsme zvažovali, která z nich by mohla být ta pravá. Ale pak jsme si uvědomili, že takhle tu můžeme sedět a pokračovat ve hře až do chvíle, kdy deska stolu zapadne sněhem, a stejně nebudeme vědět, které z řešení mořského rébusu je správné. A tak jsme přestali, dívali jsme se bezradně na fotografii a odfukovali suché lístky, které na ni padaly; kolem písmen se pořád ještě rojila nová a nová slova, ale už jsme si jich nevšímali a nechávali je zase odletět. Zdálo se mi, že Kristýna zadržuje pláč. A mně bylo smutno z toho, že luštění rébusu, pro jehož text jsme si museli dojet přes troje hranice, skončilo tak žalostně, že tak žalostně skončila po třech dnech celá naše detektivní výprava. Pokoušel jsem se v sobě probudit radost nad tím, že se zase budu moci vrátit ke své práci, ale nedařilo se mi to. Zase jsem viděl, že po Kristýnině tváři stéká slza; chtěl jsem ji pohladit, ale když jsem se k tomu odhodlával, uviděl jsem, že se dívá do tváře mrtvému a rozmlouvá s ním, omlouvá se mu za naši neschopnost, anebo mu vyčítá, že hádanky, které nám dává, jsou příliš těžké. Stáhl jsem ruku zase zpátky."

4. Hostina

„A tak jsem Kristýně navrhl, abychom se alespoň pořádně naobědvali. Kristýna se v duchu rozloučila s přízrakem a obrátila se ke mně. Nebyla proti tomu, abychom uspořádali smuteční hostinu za nezdařenou výpravu. A protože jsme od svého odjezdu z Prahy pořádně nejedli, přečetl jsem číšníkovi polovinu jídelního lístku: *kisla juha*, *ribji brodet*, *pršut*, *zelena solata*, *ocvrta skuša*, *rakci*, *meso na žaru*, *gibanica*, *melona* – u některých jídel jsme trochu tušili, co si objednáváme, jiná jsme si vybrali jen proto, že se nám líbila jejich jména. Na stole přibývaly talíře, fotografie ležela mezi nimi a mizela pod listím, které na ni padalo – a moje zklamání z neúspěchu se konečně pozvolna začínalo měnit v radost nad tím, že má nesmyslná cesta končí; doufal jsem, že po návratu zmizí i má pošetilá láska, a přemýšlel jsem, co z letošního podivného léta a počátku podzimu asi zůstane v mém životě. Když už se hostina chýlila ke konci, padl mi znovu pohled na fotografii, zahlédl jsem zase mezi suchými lístky záhadnou trojici písmen ΙΥΓ – a najednou se tichounce ozvala zasutá vzpomínka; zmocnil se mě pocit, že jsem se už s těmi písmeny jednou v životě setkal. Přestal jsem jíst; z hlubin paměti se vynořoval obraz stránky jakési knihy a klesal do nich dřív, než jsem stačil přečíst jediné slovo; několikrát se mi téměř podařilo kus textu zachytit, ale kniha pokaždé zase zmizela. Po chvíli jsem to vzdal, řekl jsem si, že to snad byla jen falešná vzpomínka, a pustil se do dezertu.

A najednou na hladinu vědomí vyplula rozevřená dvojstrana knihy, kterou jsem před pěti lety četl, když jsem se připravoval ke zkoušce z renesanční filosofie. Kristýna hned poznala, že jsem na něco přišel. Napjatě mě pozorovala; nechtěla mě vyrušit, ale po chvíli jí to nedalo a začala se vyptávat, na co myslím. Nechtělo se mi nic říkat, dokud si obraz, který se mi konečně podařilo polapit, neověřím. Vzpomněl jsem si, že jsem cestou z nádraží zahlédl v ulici Slovenska

cesta velké knihkupectví, a řekl jsem Kristýně, že musíme jít. A tak jsme nechali na stole talíře s rybími kostrami, slupkami od melounu a nedojedeným dezertem, vzali jsme fotografii a vyrazili jsme k trojitému mostu, přeběhli jsme náměstí s pomníkem a po krátké ulici jsme se dostali na rušnou Slovinskou ulici. V knihkupectví jsem chvíli pobíhal mezi regály, Kristýna zmateně chodila za mnou; zastavil jsem se, když jsem našel oddělení filosofie. Měl jsem štěstí, kniha, na kterou jsem myslel, tu byla. Vytáhl jsem útlou knížku, která se ztrácela mezi tlustými svazky. Na přední straně obálky byl nápis:

Giovanni Pico della Mirandola
De dignitate humanae naturae
O člověkovem dostojanstvu

Otevřel jsem knihu; bylo to dvojjazyčné vydání, na sudých stránkách byl latinský text, na lichých překlad do slovinštiny. Horečnatě jsem knihou listoval, už jsem se bál, že mě v kavárně ošálila paměť, ale nakonec jsem uviděl, co jsem hledal. Tu pasáž jsem od té doby v knize četl tolikrát, že ji umím nazpaměť."

A Martin trochu zaklonil hlavu, zadíval se na hladinu zálivu a začal rychle odříkávat:

„Haec, inter sparsas Dei beneficio et inter seminatas mundo virtutes, quasi de latebris evocans in lucem, non tam facit miranda quam facienti naturae sedula famulatur. Haec universi consensum, quem significantius Graeci συμπάθειαν dicunt, introrsum perscrutatius rimata et mutuam naturarum cognitionem habens perspectam, nativas adibens unicuique rei et suas illecebras, quae magorum ἴυγγες nominantur, in mundi recessibus, in naturae gremio, in promptuariis arcanisque Dei latitantia miracula, quasi ipsa sit artifex, promit in publicum, et sicut agricola ulmos vitibus, ita magus terram caelo, idest inferiora superiorum dotibus virtutibusque maritat."

U vedlejšího stolu seděla nad zmrzlinovými poháry německá rodina, manželé ve středním věku a dva chlapci: všichni čtyři přestali jíst a udiveně na Martina zírali.

„Vytáhl jsem z kapsy fotografii a položil ji v knize na vedlejší stránku – a bylo to opravdu tak, všechna písmena z mořského nápisu se nacházela i v Picově textu a byla tu i ve stejném pořadí; jediný rozdíl byl v tom, že červí písmena byly versály. Ukázal jsem Kristýně, která se nedočkavě dívala chvíli do knihy a chvíli na mne, shodná písmena na fotografii a v knize."

A Martin se sklonil ke stolu, něco psal propiskou na papírový ubrousek přes modrou mapku sfakijského pobřeží a pak mi ho podal. Byla na něm část citátu, napsaná versálami, a Martin v ní podtrhl ta písmena, která byla v podmořském nápisu:

…NATIVAS ADIBENS UNICUIQUE REI ET SUAS ILLECEBRAS,
QUAE MAGORUM ΙΥΓΓΕΣ NOMINANTUR…

Chtěl jsem se zeptat, co to znamená, ale Martin se do překládání latinského úryvku pustil sám. „Obsahem textu je chvála magie a pasáž pochází z traktátu Pica della Mirandoly z roku 1486, který se obvykle vydává pod názvem *O důstojnosti člověka*," řekl. „A znamená doslova: ‚Je to ona – Pico má na mysli magii –, kdo jakoby ze skrytosti vyvolává na světlo síly, které jsou z Boží milosti roztroušeny a rozesety ve světě, ovšem ani ne tak, že by divy sama konala – spíše totiž jen horlivě přisluhuje přírodě, jejich vlastní původkyni. To ona odhalila vnitřní podstatu souladu veškerenstva, který Řekové tak přiléhavě nazývají *sympatheia*, to ona dobře zná vzájemnou provázanost přirozeností a využívá kouzelné prostředky, které jsou každé jednotlivé věci vrozené a pro ni osobité a které se nazývají *jynges* mágů, čímž zpřístupňuje divy skryté v hlubinách světa, v lůně přírody, v Božích sýpkách a skrýších, bezmála jako by byla sama jejich tvůrkyní; a jako rolník

snoubí révu s jilmem, zasnubuje mág zemi s nebem, tedy věci nižší s dary a silami věcí vyšších.'"

5. Krutihlav

„Přečetl jsem si v knihkupectví text několikrát, Kristýna, která neuměla ani latinsky, ani slovinsky, vedle mne netrpělivě přešlapovala. Nakonec to už nevydržela a zeptala se mě, o čem text je a jestli nějak souvisí s *naší věcí*. A tak jsem jí řekl, že pasáž z Picovy knihy pojednává o magii a že se mi prozatím zdá, že s naší věcí nesouvisí nijak. Ale bylo třeba celou pasáž důkladně probrat – a ze všeho nejdřív jsem chtěl zjistit, co to jsou vlastně *jynges*, které mě k Picovi přivedly.

Když jsem Picův traktát četl ke zkoušce, neměl jsem čas starat se o takové podrobnosti, ale teď jsem se potřeboval o neznámém řeckém slovu, jehož část se octla na podmořském plátně, dozvědět něco víc. Na protějším břehu jsme míjeli internetovou kavárnu, a tak jsme už potřetí přešli po jednom z trojice mostů – kterým tu říkají, jak jsme zjistili, *Tromostovje* –, usadili se u počítače a já vyťukal do okénka vyhledavače heslo *jynges*. Byl jsem dost překvapený, když se objevilo několik desítek odkazů na ornitologické stránky. Ukázalo se, že *jynges* je množné číslo od *jynx* – a *jynx torquilla* je latinský, nebo spíš řeckolatinský název krutihlava obecného."

„Krutihlava obecného?"

„Krutihlava obecného." A Martin připsal na ubrousek ještě „krutihlav" a „JYNX TORQUILLA".

„A proč je v latinském přepisu písmeno *n*, když v řeckém slově je *gama*?"

„Ale prostě proto, že Řekové označovali a označují zadopatrové *n* písmenem *gama*. Zkuste si říct třeba slovo ‚Anglie' a zjistíte, že to je hláska, která se opravdu podobá víc *g* než *n*," vysvětloval Martin

netrpělivě; přece jen asi nebyl připravený na to, že by měl vedle všech odboček a vsuvek dělat ještě lingvistické exkurzy. „Stačí vám to?“

Ujistil jsem ho, že mi to úplně stačí, a slíbil jsem, že už se nebudu vyptávat na podružné věci.

„Dozvěděli jsme se, že krutihlav je nenápadný pták příbuzný datlu a jen o něco větší než vrabec, sídlí v dutinách stromů, ale na rozdíl od ostatních datlovitých si je sám nevytesává – když najde nějakou, jaká se mu líbí, tak jejího dosavadního obyvatele prostě vyžene a usadí se v ní sám. Ale když jsme pátrali dál, přece jen jsme objevili, jak *jynges* souvisejí s magií. Krutihlava ve starém Řecku považovali za kouzelný prostředek, který měl sloužit zejména k získání milované ženy nebo muže. Dělalo se to tak, že se mrtvý pták přivázal s roztaženými křídly k jakémusi kolu, kolem se pak otáčelo a přitom se zpívaly zaklínací písně. Takovým způsobem se mělo navázat spojení s bohy, kteří pak už prý zařídili všechno další. Na internetu jsme také objevili Theokritovu báseň, ve které dívka vyzývá krutihlava, aby jí přivedl domů jejího milého…

Slovo *jynx* pak začalo znamenat kouzlo vůbec, a nakonec dostalo zvláštní význam v *Chaldejských věštbách*, to je text pravděpodobně z druhého století, ve kterém se splétá novoplatónská filosofie s prvky lidových magických tradic: v něm se slovem *jynges* označují zároveň duchovní bytosti, které působí jako prostředníci mezi bohy a lidskými dušemi, magická jména věcí a stupně, kterými se absolutno kaskádovitě přelévá přes sebe, něco jako kabalistické sefiry. Tři významy slova *jynges* se tu tedy vztahují ke třem aspektům toho, co vertikálně i horizontálně propojuje – díky jejich společnému zdroji – vzdálená jsoucna a co mezi nimi snuje síť příbuzností a náklonností, což je právě ta *sympatie*, o které Pico ve svém textu také mluví. Jinak ještě internet v souvislosti s *Chaldejskými věštbami* nabízel spoustu okultního blábolu; jediné, co mi připadalo trochu zajímavé, byla zpráva, že se jimi zabýval William Butler Yeats a že snad ovlivnily jeho tvorbu.

Kristýna byla pořád přesvědčená, že obraz lastury namaloval Tomáš; zeptal jsem se jí, jestli si myslí, že do plátna také vyryl citát z Picovy knihy. Chvíli přemýšlela, u verzál bylo obtížné rozpoznat rukopis; pak ale řekla, že si nedovede představit důvod, proč by Tomáš zničil svoje vlastní dílo, a tak předpokládá, že autorem nápisu je někdo jiný. Zamyslel jsem se a pokusil se scénu, která se snad odehrála někde ve východním Středomoří, představit. Mohl jsem samozřejmě vymyslet asi dvacet různých příběhů, ve kterých vystupuje postava, která vyrývá nožem nebo hřebíkem úryvek z renesančního traktátu o magii do Tomášova plátna, ale žádný z těch příběhů za moc nestál. Po pravdě řečeno jsem byl docela mrzutý, že se ze všech slov, která se na zahrádce kavárny vtělovala do písmen MAG na fotografii, vynořila právě *magie*. Sám víte, že se pořád ještě hodně čte *Da Vinciho kód* a knihkupectví jsou zaplavená překlady různých jeho napodobenin – mně byly odjakživa protivné všechny tyhle knihy, které slibují magično a tajemství, a nakonec za všemi tajuplnými závěsy a zástěnami ukážou křiklavě postrojenou banalitu. Teď jsem se lekl, že snad v nějakém takovém příběhu sám vystupuju. Ale pak jsem si řekl, že božstvo, které se baví tím, že vymýšlí mou a Kristýninu cestu a splétá naše osudy, snad nemá tak špatný vkus, aby nechalo Tomáše Kantora zavraždit kvůli tomu, že se dopátral nějakého okultního tajemství, střeženého zasvěcenci. Ale úplně mě to neuklidnilo; koneckonců mi tajemný režisér ze svých zálib zatím prozradil jen málo, a pořád ještě byly na místě obavy z toho nejhoršího."

6. Strom života

„Bylo jasné, že na internetu už nic podstatného neobjevíme; navrhoval jsem, abychom si sedli ke stolu a dali si koňak, ale Kristýna se pořád nechtěla vzdát jediné stopy, kterou jsme v tu chvíli měli.

Zmocnila se myši, a od toho okamžiku jsem jen seděl a sledoval kursor poletující trhavými pohyby po obrazovce jako seismograf jejího napětí a její nedočkavosti; díval jsem se, jak se Kristýna každou chvíli vrhá do dlouhých chodeb odkazů, aby se pak na některém ze vzdálených rozcestí bezradně zastavila a hledala zase cestu zpátky. Pomalu jsem přestával vnímat všechna slova a magické obrazce, které se přede mnou objevovaly; cítil jsem příjemnou únavu a začal jsem se propadat do spánku, hlava mi pomalu klesala ke klávesnici, zavírala se mi víčka, bílé klávesy se zvětšovaly, až se proměnily v kuželky trojmostí, pokoušel jsem se po jednom z mostů přejít na druhý břeh, ale ten se pořád vzdaloval, trojmostí se rozrostlo a proměnilo v nekonečně se větvící síť mostů, po které jsem bloudil pod jasně modrou oblohou…

V tu chvíli mnou zacloumala Kristýna; probral jsem se a uviděl na obrazovce cosi, co mi v první chvíli připomnělo bruselské Atomium z Expa 58 – systém jedenácti koleček uspořádaných do tří sloupců a spojených navzájem dvojitými čarami. Uvnitř koleček byly hebrejské nápisy, a mně došlo, že se dívám na kabalistický *Strom života*. Kdysi jsem o něm něco četl, a tak jsem věděl, že deset koleček představuje deset sefir, stupňů, jejichž kaskádu vytváří proud, kterým absolutno přetéká samo sebe, a jež ustavují jednotlivá podlaží skutečnosti; tahle kaskáda je zároveň schodištěm, po němž je zase možné v opačném směru vystoupit až nahoru. Kolečka na obrazovce a trubky, kterými byly spojené, tak znázorňovaly zároveň emanační vodopád i gejzír extáze či meditace. (Jedenácté kolečko představovalo spojovací článek mezi druhou a třetí sefirou, který většina kabalistů za vlastní sefiru nepokládá.)

Když Kristýna viděla, že už jsem zase trochu schopen vnímat, řekla mi, že si při pohledu na obrázek sefirotického stromu, ke kterému ji zavedly internetové odkazy, zatímco jsem dřímal, na něco vzpomněla. Pokud jeden aspekt toho, čemu *Chaldejské věštby* a Pico della Mirandola říkají *jynges*, je totožný se sefirami, přece jen exis-

tuje souvislost mezi Tomášovým dílem a mořským nápisem. Zase jsem se začal obávat, že budeme muset sledovat nějakou okultní stopu, a tak jsem si oddechl, když mi Kristýna řekla, že jí kabalistické schéma na obrazovce připomnělo epizodu z komiksové série o dobrodružstvích agentky Henrietty Foxové-Vulpéculy; ‚Tenhle díl komiksu,' řekla, ‚Tomáš dokončil těsně před tím, než ode mne odešel.' Dozvěděl jsem se také, že se jeho děj odehrával v současnosti, ale protože Vulpécula stejně jako James Bond nebo Ellery Queen měla zázračnou schopnost nestárnout, byla pořád stejně mladá a krásná jako v šedesátých letech, kdy ji stvořil mladý Hector, když vyprávěl osleplé Helle příběh o drátěné knize.

V době, kdy se děj komiksu odehrával, žila Vulpécula ve Washingtonu a byla jednou z elitních agentek americké Ústřední zpravodajské služby. V Jižní Florianě se před časem uskutečnil puč; nová vláda dala zatknout generála Varelu, zatýkání plukovníka Ramireze se proměnilo v divokou přestřelku, při níž Henriettin šéf zahynul. V té době už Vulpécula bez vědomí svých nadřízených spolupracovala se severoamerickými tajnými službami, a tak CIA vyslala v noci z paluby letadlové lodi do Jižní Floriany vojenský vrtulník, na jehož palubě Henriette s celým svým dívčím oddílem opustila zemi."

7. Zločinný John Wind

„Tomáš Kantor chtěl pro tenhle díl komiksu stvořit padoucha, který by byl pro jeho oblíbenou hrdinku důstojným soupeřem, a tak vymyslel Johna Winda. Windovy zločiny se vyznačovaly zcela jedinečným stylem, který spočíval ve směsi nezvyklé krutosti a výstřední a často samoúčelné imaginace. Kromě páchání dokonalých zločinů měl Wind ještě dvě velké záliby: drahokamy a kabalistická studia. Narodil se v Chicagu, ale žil na Côte d'Azur, ve vile, kterou

si nechal postavit vysoko nad mořem. Často se tu zavíral do svého oblíbeného pokoje, kde si dlouhé hodiny prohlížel sbírku safírů, rubínů a diamantů anebo pročítal *Zohar* ve středověké aramejštině a popíjel přitom nejlepší francouzská vína. V místnosti byl také umístěný počítač, nad nímž svítilo dvanáct obrazovek; jeho prostřednictvím Wind řídil své akce v těch fázích, kdy se jich neúčastnil přímo na místě. Nad obrazovkami visely tři velké portréty. Na jednom byl Thomas De Quincey, autor knihy *Zločin jako krásné umění*, kterou se Wind rozhodl brát naprosto vážně, na druhém Moše de Leon, vydavatel a snad i autor kabalistické knihy *Zohar*, na třetím Vincente Peruzzi, benátský brusič diamantů ze sedmnáctého století, který se do dějin brusičství zapsal tím, že zvýšil počet plošek ze sedmnácti (tolik jich bylo v tzv. Mazarinově brusu, který se v jeho době používal) na třiatřicet.

Windova vynalézavost mu také umožňovala úspěšně zastírat jeho skutečný život zdánlivým životem počestného burzovního spekulanta a váženého filantropa. Jeho zločiny byly tak originální, že na určení jejich autorství nebylo zapotřebí žádného geniálního detektiva – u každého z nich se dalo rozpoznat na první pohled. Jenže jedinečnost stylu také byla příčinou toho, že jejich pachatele nebylo možné nikdy usvědčit. Wind prováděl každý ze svých zločinů od počátku do konce s přesností básníka, který hledá jediné pravé slovo, anebo malíře, který vybírá jediný tvar mezi tisíci tvarů, jejichž mlhovina se vznáší kolem špičky štětce; plánoval je jako baletní představení, která vyžadují dokonalou choreografii. Logika jeho loupeží, únosů a vražd byla nepředvídatelná, a přece naprosto pevná; byla to logika uměleckého díla, která nedovoluje předem uhodnout příští krok, a přece ustavuje zcela soudržný celek; Wind byl vždy jinde, než ho hledali, a dělal něco jiného, než se předpokládalo, a tak se ani jedinkrát nikomu nepodařilo dopadnout ho při činu nebo proti němu získat sebenepatrnější důkaz.

Wind jednou při četbě *Zoharu* dostal nápad, že si na svém pozemku postaví věž, která bude znázorňovat kabalistický Strom života: její pokoje by odpovídaly sefirám a její schodiště a chodby vztahům, které podle kabalistického učení mezi jednotlivými sefirami vládnou. A tak nakreslil sefirotické schéma a poslal je mailem architektovi, který už pro něj navrhl jeho sídlo. Připojil k němu stručný dopis, v němž stanovil místo a rozměry stavby, datum jejího dokončení a výšku honoráře.

Architekt postavil kabalistickou věž včas a přesně podle obrázku. Tvořilo ji jedenáct místností spojených chodbami a schodišti. Místnosti měly zvenčí tvar dokonalých koulí; uvnitř byl tvar duté koule narušen vodorovnou podlahou. Na levé straně byly nad sebou sefiry *Hod*, *Gevura* a *Bina* (Kristýna mi ukazovala tužkou na obrazovce kolečka a jejich názvy), na pravé straně sefiry *Netzach*, *Chesed* a *Chokma*, uprostřed byly sefiry *Jesod* a *Tiferet*; a nad nimi, mezi sefirami *Bina* a *Chokma*, se ještě nacházela místnost *Daat*, zprostředkující článek mezi oběma sefirami, který, jak už jsem říkal, není sefirou ve vlastním smyslu. Každá z místností byla luxusně zařízená, v každé byla pohodlná pohovka, stolek, knihovna a bar s nejlepšími víny a destiláty, v mnohých byly obrazy Windových oblíbených malířů; nábytek měl takový tvar, že přesně přiléhal k vydutým stěnám. Wind teď trávil nejvíc času v nejvyšší místnosti, která byla umístěna v prostřední řadě nad místností *Daat* a patřila sefiře *Keter*. Nechal sem přemístit z vily ústřední počítač i s obrazovkami a portréty svých tří mistrů."

8. Ples u maharádži

„Henriettin šéf v CIA si uvědomil, že Wind je jeho nejlepší agentce v mnohém ohledu podobný, a proto poslal Vulpéculu do Evropy s úkolem, aby ho konečně dopadla při činu a zatkla. V době, kdy

Henriette se svým dívčím sborem přistávala na letišti v Nice, Wind pracoval na svém nejnovějším opusu: loupeži velkého safíru, který patřil indickému mahárádžovi. K loupeži mělo dojít na maškarním plese v mahárádžově rezidenci v Monte Carlu; Wind z ní chtěl vytvořit jedno ze svých vrcholných děl, pořád vylepšoval její styl a kompozici, vybrušoval detaily a prožíval přitom ještě větší tvůrčí muka než jindy.

Dostavil se na ples se svými třemi pomocníky; všichni byli oblečení do dlouhých tmavých plášťů a tváře měli zakryté benátskými bílými *larvami*, Windova maska byla maska s dlouhým ptačím nosem, jakou v italské komedii nosil *Capitano*. Hned po příchodu všichni začali pod Windovým nenápadným vedením virtuózní hru se znameními, záměnami a hlasy proměněnými maskou, s falešnými milostnými vzkazy, šepotem za vějířem, který se ztrácí v šumu sálů, s podplacenými či svedenými komornými, s chůzí po špičkách po tmavých chodbách, kde se vlní dlouhé bílé záclony, s lany spuštěnými z okna, s tichým cinknutím kotvy na provaze, která se zachytila o komín, se schůzkami v noční zahradě, kde ve velkých osvětlených oknech tančí stíny, s falešnými drahokamy třpytícími se v měsíčním svitu a v záři lustrů, s postavami skrývajícími se za těžkými závěsy. Henriette se objevila na maškarním plese v doprovodu Eleny, dívky, která patřila do jejího komanda a která byla od doby, kdy spolu v Jižní Florianě navštěvovaly katolickou dívčí školu, její nejlepší přítelkyní. Štíhlá Henriette si oblékla přiléhavý úbor Harlekýna s barevnými kosočtverci, na tváři měla černou škrabošku, vlasy si smotala do uzlu a ukryla je pod třírohým kloboukem; Elena přišla v kostýmu Colombiny, tvář jí zakrývala maska moretta z černého sametu.

Henriette brzy pochopila styl Windovy akce a vžila se do něho, jako se vciťuje houslista do ducha hudební skladby. Nebojovala s Windem tak, že by zničila jeho umělecké dílo: vstoupila do něj, stala se jeho součástí a podřídila se jeho estetice, jeho tónu, který

s postupujícím večerem, s rostoucí opilostí hostů, s ohňostrojem za okny a rozjařenými průvody masek potemnělými chodbami paláce nabýval stále více na féeričnosti a fantasknosti. Jedinečnost a soudržnost stylu, které vždy byly Windovými nejmocnějšími zbraněmi, tak Henriette obrátila proti němu, proměnila je v nástroj, pomocí něhož měla nad Windem zvítězit. V dokonale naplánované hře mnoha záměn pravého a falešného drahokamu nenápadně přidala ještě jednu navíc, a změnila tak lichý počet záměn v sudý; v důsledku jejího zásahu se pravý drahokam – který během plesu putoval palácem, aniž si toho maháradža a jeho stráže všimli – nepozorovaně opět vrátil na své místo v maháradžově turbanu. Během akce se Wind a Henriette k sobě třikrát dostali tak blízko, že se špička dlouhého bílého nosu Windovy masky třikrát dotkla černé Henriettiny škrabošky. (Kristýna k tomu podotkla, že Tomáš ve svém černobílém komiksu pěkně dokázal využít kontrastu obou masek.) Wind tedy nezískal safír, ale ani pro Vulpéculu a Elenu nepředstavovala akce úplný úspěch, protože se jim nepodařilo Winda zadržet. Přestože byl maháradžův dům obklíčený policií, Wind zakončil akci jedním ze svých proslulých zmizení; o hodinu později už seděl v hedvábném županu ve své vile, a zatímco za okny blikaly barevné majáčky deseti automobilů, vykládal policejním komisařům z Monte Carla a z Nice, že celý večer ležel doma v posteli a četl si desátou kapitolu knihy *Zohar*.

Wind byl zklamaný, že nezískal drahokam, po němž toužil, ale zároveň ho okouzlil vkusný styl Henriettina zásahu, který nijak nepoškodil jeho umělecké dílo, naopak jako by mu ještě dodal na kráse tím, že k němu připojil některé nové, nečekané, a přesto harmonické tóny. A trojí dotek jeho a Henriettiny masky, trojí lehké ťuknutí uprostřed reje tančících hostů bylo pro něj nezapomenutelným erotickým zážitkem. Už dříve slyšel o akci Henriettina výsadku v mauzoleu Fernanda Viety v Severní Florianě a velmi si jí cenil. Nicméně se domníval, že jak z důvodů etiky zločineckého

stavu, tak zejména z důvodů estetických je třeba vykonat pomstu; zdálo se mu, že bez takového završení by jeho a Henriettino společné dílo zůstalo fragmentem. Zamýšlená *Pomsta* tedy měla být druhým dílem *Zločinu na plese*; a Wind se po dlouhém rozvažování v otáčecím křesle v sefiře *Keter* nahoře ve věži přiklonil k názoru, že pokračování by mělo mít zcela jiné ladění: na rozdíl od fantaskní lyričnosti prvního dílu by se měly uplatnit temnější, dramatické tóny. Těšil se, že se v druhém díle zase setká s Henriettou."

9. V kabalistické věži

„Zanedlouho Windovi muži za noci pronikli do hotelu, kde spala Elena, uspali ji éterem a unesli; Wind ji pak nechal ve svém soukromém letadle převézt do Toskánska, kde předem zakoupil zchátralý, rozpadající se rokokový zámeček na kopci porostlém olivovým hájem a přichystal jej na Elenino věznění. Když se Henriette dozvěděla o únosu, bylo jí jasné, kdo je pachatelem, Wind však zmizel a nikdo o něm neslyšel. Když Vulpécula týden po únosu projížděla v pravé poledne ve svém červeném kabrioletu pod palmami na promenade des Anglais, uviděla Winda, jak právě nastupuje do svého automobilu před hotelem Négresco. Následovala divoká honička po promenádě, v těsných uličkách starého města a nakonec na serpentinách *Moyenne Corniche*, zařízlých do útesů nad mořem; honička zabrala celé dvě stránky komiksu, a Tomáš zřejmě s potěšením kreslil na obrázcích velké bubliny, ve kterých se objevovala nejrůznější citoslovce vyjadřující zvuky motoru, pneumatik a brzd. V Èze-sur-Mer odbočil Wind vzhůru na Èze le Col a pak na vedlejší silnici, která vedla k jeho pozemku, Henriettin automobil rozrazil zavírající se bránu; Wind minul svou vilu a zamířil ke kabalistické stavbě.

Henriette viděla, jak vstupuje dovnitř vchodem, který byl umístěn v desáté sefiře *Malkuth-Království*, představující imanentní sílu či život (Kristýna ukázala na obrazovce nejnižší kolečko v prostřední řadě); vyskočila z vozu a běžela za ním. Když vstoupila dovnitř, místnost už byla prázdná; Henriette se překvapeně rozhlížela po místnosti, která připomínala halu luxusního hotelu. Stála u těžkého křesla potaženého jemnou béžovou kůží a s odjištěnou Berettou 92 v ruce dlouho naslouchala, ale kromě křiku vran, který přicházel zvenčí, neslyšela žádný zvuk. Uchopila pistoli do obou rukou a začala potichu stoupat po mramorových schodech do deváté sefiry *Jesod-Základ* (Kristýna ukázala na obrazovce kolečko nad sefirou *Malkuth*). V okamžiku, kdy vstoupila do místnosti, zahlédla na vrcholku schodů vedoucích k osmé sefiře *Hod-Sláva* Windovu siluetu, rozplývající se v paprscích světla, které proudily velkým oknem v místnosti *Slávy* na tmavé schodiště. Uviděla, jak se zvedá ruka s pistolí; ozval se výstřel, ale Vulpécula se stačila skrýt za knihovnu, a protože poličky neměly bočnice, slyšela, jak se kulka zarývá do vazby Laroussovy encyklopedie, proniká stránkami a zastavuje se někde uprostřed druhého dílu. (Průhledy do vyšších pater prý Tomášovi poskytovaly dobrou příležitost pro uplatnění nezvyklých úhlů pohledu a přehnané komiksové perspektivy, a zároveň využíval kontrastu tmavých schodišť a světla pronikajícího okny ke hře s černými a bílými plochami.)

Pak bylo zase ticho, Henriette s pistolí v ruce rychle vyběhla po schodech nahoru, ale místnost Hod už byla prázdná; Vulpécula se teď pomalu blížila vodorovnou chodbou k místnosti sedmé sefiry *Necach-Vítězství*, která spolu se sefirou *Hod* a sefirou *Jesod* zakládá přírodní říši. Jakmile do sefiry *Necach* vstoupila, musela se opět krýt před palbou, která tentokrát přicházela seshora ze sefiry *Tiferet-Nádhera*, která se sefirami *Gevura* a *Chesed* už patří vyšší triádě duševní říše. Henriette se skrčila za křeslo, kulky zasáhly polici, na které stály láhve se zářivými alkoholy, Henriette slyšela

zvuk tříštícího se skla, a když opatrně vyhlédla, uviděla, jak na koberec tečou pramínky mnohobarevného vodopádu, svítícího ve slunečních paprscích – Tomáš dokázal vyvolat dojem barevných světel i v černobílé kresbě, tvrdila Kristýna.

Kristýna mi ukazovala na obrazovce cestu, po které Henriette stoupala místnostmi Windovy věže. Byl jsem pořád dost ospalý a sledoval jsem ji jen s obtížemi, a tak jsem ji přerušil a řekl jsem, že donesu dva koňaky; Kristýna proti tomu nic nenamítala. Když jsem čekal u barového pultu, viděl jsem, že venku začal padat drobný ostrý déšť, po chodníku pospíchali lidé v předklonu, vítr zvedl igelitový pytlík a napsal jím ve vzduchu přes všechna okna jakousi větu v neznámém písmu."

10. Pět nejvyšších sefir

„Vypili jsme koňak a postavili skleničky po obou stranách klávesnice, Kristýna pokračovala ve vyprávění. Neměla nijak zvlášť dobrou paměť, už mnohokrát jsem se ale divil, jak přesně si dokáže vzpomenout na všechno, co nějak souviselo s jejím mrtvým milencem; i teď mi připadalo, že si vybavuje obrázek po obrázku celý Tomášův komiks o Henriettě a Windovi… Vulpécula se bez zranění dostala do páté sefiry *Gevura-Síla*, která bývá také nazývána *Din-Spravedlnost*, a pak do čtvrté sefiry *Chesed*, tady visel na zdi obraz *Early Sunday Morning* od Edwarda Hoppera, a náboje z Windovy pistole udělaly v plátně šest děr v místech, kde byla namalována řada oken s napůl staženými žaluziemi.

Windovy náboje se zarývaly do tapet na zdech, do polstrování pohovek a křesel, rozbíjely vázy a láhve vína; všechny tyhle děje Tomáš nechával na svých obrázcích zamrznout; kreslil náboj v okamžiku, kdy se nořil do stránek tlusté knihy anebo kdy jeho špička pronikala zadní stěnou čínské vázy, zatímco přední stěna se právě

rozlétala na desítky kousků. Vulpécula tiše našlapovala mezi střepy, na nichž se třpytily sluneční paprsky, a sama za sebou na podlaze sefir, chodeb a schodišť zanechávala stopu odhozených prázdných zásobníků. V každé z místností – s výjimkou místnosti patřící sefiře *Malkuth* – bylo několik dveří, za kterými byly chodby vyjadřující složité vztahy mezi všemi sefirami, ale všechny dveře byly zamčené s výjimkou těch, které vedly k bezprostředně vyšší sefiře, a které tak vytvářely dráhu *sefirotického blesku*, dráhu emanace a extáze, klikatící se pravidelně v houštině spojnic mezi všemi sefirami; po ní teď Vulpécula s prstem na spoušti své beretty opatrně stoupala k nejvyšší sefiře *Keter*.

Následoval výstup po dlouhém schodišti do sefiry *Bina-Rozum*, která stejně jako sefira *Chokma-Moudrost* zakládá rozumovou říši. Najednou bylo opět ticho, Henriette sestoupila po schodech do místnosti *Daat*, která byla o něco níže. (Wind byl zpočátku na pochybách, jestli má být tato jedenáctá místnost součástí stavby, protože šlo o článek sefirotického stromu, který zavedl až v šestnáctém století Isaak Luria, a jeho milovaný Moše de Leon jej ještě neznal – ale pak si uvědomil, že její umístění mezi třetí a druhou sefirou vyhovuje jeho smyslu pro symetrii.) Na obrazovce počítače jsem si přečetl, že *Daat* je vlastně jen aspektem nejvyšší sefiry *Keter*, k níž se Henriette přibližovala; už nepochybovala o tom, že k setkání s Windem dojde právě tam. Když vystoupila až do místnosti druhé sefiry *Chokma*, zastavila se. Zase jsem se podíval na komentář na obrazovce; dozvěděl jsem se, že *Chokma* představuje *první sílu stvoření*.

Vulpécula zase dlouho naslouchala, ale ve věži teď bylo naprosté ticho. Stála a přemýšlela; věděla, že Wind na ni čeká v nejvyšší místnosti, v místnosti sefiry *Keter-Koruna*; tam dojde k poslednímu střetu, z *Koruny* už nebylo úniku, nad ní už je jen *Ejn Sof*, absolutno (v komentáři na obrazovce jsem si přečetl, že je to vlastně ta stránka absolutna, která se vymyká ztvárňujícímu sestupu sefirami, a která

se proto na emanačních schématech neznázorňuje; z toho důvodu zřejmě ani Wind na vrcholku své věže nepostavil jeho místnost). Henriettu však zneklidňovalo něco jiného: už před nějakým časem si uvědomila, v jak výhodném postavení se po celou dobu jejich kabalistického výstupu Wind nacházel, a bylo jí teď zřejmé, že kdyby opravdu chtěl, snadno by ji zabil, anebo alespoň zranil. Jakou hru to s ní Wind hraje?

Vystupovala pomalu s pistolí v ruce z Chokmy do poslední – anebo spíš první – sefiry *Keter*; seshora zněla Mozartova hudba. Ještě jednou jsem se podíval do komentáře a přečetl si, že tahle sefira znamená: *plynutí z prázdna, které překypuje tvary*… Schody byly tmavé, ale jak se Vulpécula blížila, viděla, že místnost je zalitá paprsky slunce, které pořád ještě stálo vysoko nad Středozemním mořem. John Wind se ani neotočil, když vstoupila do místnosti; seděl u širokého stolu před počítačem, upíjel šampaňské ze sklenice, ve které plavaly dvě velké zahradní jahody, a poslouchal hudbu, nad klávesnicí počítače viděla Henriette dvanáct tmavých obrazovek, v nichž se odráželo okno s mořským obzorem, a nad nimi proslulé tři portréty, o kterých už slyšela vyprávět na ústředí CIA ve Washingtonu, ještě výše visela bílá maska Capitana, jejíž dlouhý nos se jí třikrát dotkl na maškarním plese. Windova pistole ležela na stole vedle klávesnice počítače. V širokém okně byl vidět hluboko dole, pod všemi sefirami, pod útesem a pod prejzovými střechami skalního městečka Èze protáhlý poloostrov Cap Ferrat posetý bílými vilami a vybíhající daleko do teplého moře, jako by se chtěl odtrhnout od pevniny. Henriette se k Windovi opatrně blížila s pistolí v ruce a přemýšlela, co má Windovo podivné chování znamenat. Wind se nepohnul, ani když mu přitiskla ústí beretty ke spánku.“

11. Sefira Keter

„Mhouřil jsem unavené oči před ostrým světlem obrazovky a chvílemi jsem je úplně zavíral, abych je nechal odpočinout. A tak když jsme se s Henriettou konečně dostali na vrchol Stromu života a do nejvyšší místnosti Windovy věže, navrhl jsem Kristýně, abychom už nechali počítač být. Posadili jsme se k oknu a objednali si další koňaky a kávu. Venku pořád ještě pršelo, zahrádky před kavárnami se vyprázdnily. Bylo mi smutno, když jsem pomyslel na to, že po podivném létu už začíná podzim… Wind se konečně pomalu otočil k Henriettě a řekl jí, že ho může zabít, ale tím odsoudí ke strašné smrti Elenu. Vulpécula něco takového čekala; sklonila zbraň. Wind ji vybídl, aby se posadila do druhého křesla, nalil jí šampaňské a vhodil do sklenice z misky několik jahod. Ať ho nejdřív vyslechne, řekl; chce jí představit svůj vynález, na který je velice pyšný; na jeho uskutečňování s ním sice spolupracovalo několik počítačových odborníků, ale přesto přístroj pokládá za své dítě, protože myšlenka na něj se zrodila v jeho hlavě.

Ať si Henriette představí bíle vymalovanou místnost, řekl, ve které je jen pár kusů starodávného nábytku, zamřížovaná okna vedou do zpustlé zahrady, její husté křoví škrábe svými větvičkami na sklo; v místnosti je pořád přítmí, jen večer, krátce před západem slunce, pronikne mezerami mezi listím dovnitř několik paprsků; když se otevře okno, zavane ze zahrady pach vlhkého, hnijícího listí… Henriette se posadila a poslouchala.

‚Všechny zdi vypadají stejně, jsou hladké a bílé,' říká Wind, ‚ale ve skutečnosti v jedné z nich byl vyříznut čtverec o rozměru třikrát tři metry a prázdné místo bylo vyplněno jednou částí mého přístroje, které říkám *obrazovka*. Hranici mezi obrazovkou a zbytkem zdi není možné rozpoznat. Obrazovka je tvořena několika tisíci velice tenkých tyčinek, které jsou naskládány těsně vedle sebe a jsou stejně bílé jako okolní zeď; jemná mechanika, která se skrývá za

obrazovkou, tyčinky na základě počítačového programu vysunuje a zasunuje; do počítače je možné vkládat různé programy, které přesně určují, v jakém čase a jak daleko se každá z tyčinek vysune.‘

Vulpécula začínala tušit smysl vynálezu; tušila také, že Wind jej hodlá použít k něčemu obludnému; nedokázala se však ubránit tomu, aby jeho líčení neposlouchala se zájmem; dokonce vzala do levé ruky – v pravé pořád držela pistoli – sklenici se šampaňským a napila se. Wind pokračoval: ‚Možná jste už pochopila, drahá Henrietto, k čemu můj přístroj slouží.‘

‚Myslím, že se jeho pomocí mohou vytvářet různé reliéfy,‘ řekla pomalu Vulpécula.

‚Přesně tak,‘ přikývl Wind. ‚A jistě jste si také uvědomila, že na zdi se nejen mohou *střídat* různé reliéfy, ale že reliéfy mohou být také *pohyblivé*. Dovedete si představit, jak by se takový pohyblivý reliéf vyjímal na zdi obývacího pokoje nějakého milionářského snoba? Existuje ostatně celkem jednoduchý program, jak převést do pohyblivého reliéfu třeba video z dovolené – ale takovými hloupostmi jsem se pochopitelně nechtěl zabývat. Věřím, že můj vynález jednou dá vzniknout novému uměleckému druhu, ve kterém se bude spojovat sochařství, film a balet. Nesmírně se těším na dobu, kdy budu mít víc času a budu se moci věnovat tvorbě uměleckých děl, jaké dosud svět nepoznal. A mohu vám prozradit, že ze všeho nejdřív bych chtěl vytvořit pohyblivou reliéfní féerii na motivy vaší úžasné básně z mauzolea Fernanda Viety, kterou umím nazpaměť.‘ A aby dokázal, že si nevymýšlí, začal Wind recitovat text, na který už Henriette dávno zapomněla; požádala ho, aby toho nechal a vrátil se k věci. ‚Tenhle můj nejzamilovanější plán bohužel ještě musí počkat,‘ povzdechl si Wind, ‚teď se pohyblivé reliéfy stanou součástí díla, na kterém právě pracuji a jehož spoluautorkou, jak doufám, se stanete i vy. Myslím, že spolu vytvoříme něco jedinečného.‘

Henriette mlčela, neptala se, proč jí to Wind vykládá. ‚V místnosti, kterou jsem vám vylíčil,‘ řekl Wind, ‚se před týdnem probudila vaše

přítelkyně a od té doby je v ní zavřená. K místnosti patří koupelna a záchod; v domě jsou přítomní mí lidé a starají se o to, aby Elena dostávala každý den dostatek nejlepšího jídla a pití, ale vězeňkyně s nikým z nich nepřijde do styku, jídlo a pití se do místnosti dopravuje pomocí zvláštního výtahu a čeká na ni ve výklenku ve zdi. Mimochodem dům, ve kterém se místnost nachází, je na místě, které nikdy, nikdy neobjevíte; ani vy, ani vaši přátelé ze CIA. Na různých místech je ukryto dvanáct kamer, které Elenu neustále sledují.' Wind cosi napsal na klávesnici, a v tu chvíli se rozsvítilo všech dvanáct obrazovek nad stolem; na některých z nich byly vidět jen prázdné zdi, jiné ukazovaly z různých úhlů Elenu sedící na pohovce v bíle vymalované místnosti se zamřížovanými okny, za nimiž bylo vidět jen husté křoví."

12. Pohyblivé reliéfy

„Wind dopil skleničku a znovu si nalil šampaňské. Naklonil se blíž k Henriettě a řekl potichu: ‚Pořádám pro vaši přítelkyni představení. Začal jsem tím, že jsem každý den nechal ze zdi vystoupit reliéf jen na kratičkou dobu. Napoprvé se bílé tyčinky vysunuly takovým způsobem, že před Elenou se ze zdi na zlomek vteřiny vynořila její vlastní tvář; to bylo pro ten den všechno. Nazítří odpoledne se na zdi objevila Elenina tvář znovu, ale tentokrát se proměnila v hlavu obřího hmyzu s hroznými, pohybujícími se kusadly. Postupuji podle přesně promyšleného plánu, ve kterém se zcela nevinné reliéfy střídají s vizemi plnými hnusu, násilí a incestu. Reliéfy se zatím objevují v různých denních dobách, ale vždy jen jednou denně a vždy trvají nanejvýš několik vteřin, i když bych mohl vytvořit třeba desetihodinový reliéfní film. A zdalipak víte, milá Henrietto, proč využívám přístroj tak málo?'

Vulpécula mlčela, a tak si Wind odpověděl sám: ‚Dal jsem si hodně záležet na tom, aby reliéfy byly co nejvíce trýznivé. Moji agenti zjistili v Jižní Florianě všechno, co se dalo, o Elenině životě, jejich zprávu pak zhodnotil psycholog a určil, které představy jsou pro Elenu nejděsivější noční můrou, co je na samém dně jejího strachu, na dně, které sama nezná, protože se tam celý život bála podívat. Teď se s nimi seznámí, předvedu jí je v pohyblivých reliéfech, které se budou nečekaně objevovat na zdi. Ale je ještě něco daleko strašlivějšího než ty obrazy: čekání na to, kdy se objeví… Dnes se ještě představení nekonalo, a tak vám můžu ukázat, jak můj vynález funguje.‘

Wind zase cosi psal na klávesnici; Henriette pomyslela na to, že by mu měla zabránit v tom, co dělá, ale touha podívat se, jak pracuje Windův šílený vynález, byla silnější. A viděla na obrazovce, jak se zeď před její přítelkyní začala vlnit, za chvíli se zformovala do reliéfu, který znázorňoval ji samu. Elena vstala z pohovky a s výrazem děsu ve tváři (kterou některé z obrazovek ukazovaly ve velkém detailu) šla k reliéfu, dotkla se svého obličeje; vtom vedle její tváře vyvstala ze zdi druhá reliéfní postava, a Vulpécula uviděla svůj vlastní obličej. Reliéfní Elena se vrhla na reliéfní Henriettu a začala ji škrtit, přitom se smála, nakonec Vulpécula padla na zem, ještě chvíli se cukala, Elena ji přitom několikrát kopla do obličeje, pak Henriette zůstala ležet bez hnutí, reliéf hnusně se chechtající Eleniny tváře rostl, rozšiřoval se po zdi, nakonec se rozprskl, rozpadl se ve stovky malých kousků, které se proměnily ve šváby a housenky, hmyz hbitě pobíhal sem a tam, seskupil se do písmen obscénní věty a pak se vnořil nazpátek do bílé zdi, která byla zase rovná jako na začátku. Celý děj trval jen několik vteřin.

‚To je hnusné,‘ řekla tiše Vulpécula.

‚Ano, je to dost odporné. Dalo mi práci vymyslet působivý scénář,‘ řekl Wind, ‚ale všiml jsem si, že jste se dívala na mé dílko se zájmem.‘

‚Chcete, aby Elena zešílela,' řekla Vulpécula.

‚Ne, nechci, aby Elena zešílela, věřte mi,' odpověděl Wind. ‚Nepopírám, že jsem s šílenstvím v prvních náčrtech svého díla počítal. Ale pak jsem přišel na něco ještě daleko lepšího. Ze začátku jsem se vám chtěl pomstít, i když jen proto, aby naše dílo, které začalo na maharádžově plese, bylo nějak uzavřeno. K vám osobně vůbec žádnou zášť necítím, ale Aristoteles říká, že děj uměleckého díla musí mít počátek, střed a konec. A konec je podle něho *to, co je přirozeně po jiném, buď nutně nebo zpravidla, po čem však už není nic jiného*. Ale pak jsem si uvědomil, že pomsta není tím pravým koncem v aristotelském smyslu, každá pomsta zůstává svou podstatou banální a měšťáckou záležitostí a do uměleckého díla se nehodí; je projevem myšlení v kupeckých pojmech má dáti-dal. A tak jsem se rozhodl ukončit dílo jinak: žádná pomsta nebude, ale dostanu maharádžův safír.'

Wind upíjel víno a usmíval se na Vulpéculu. Ta mlčela, berettu pořád držela na klíně.

‚Všechno jsem uvážil,' pokračoval Wind ‚a došel jsem k názoru, že z mnoha důvodů – jedním z nejdůležitějších je symetrie obou částí opusu – bude nejlepší, když drahokam ukradnete vy. Maharádža je tlustý hlupák, který takového úžasného kamene není hoden. Jestli odmítnete, budu pokračovat v reliéfních představeních, která připravuji pro Elenu, a vy víte, že potom vaše přítelkyně nepochybně doopravdy zešílí. Není to sice nejlepší konec pro mé dílo, ale koneckonců, bez ohledu na Aristotela, není zase tak špatný. Jestli přistoupíte na mou nabídku, ve chvíli, kdy mi safír předáte, dám ihned příkaz, aby Elenu propustili, a jako odškodnění za své trápení dostane jeden z mých nejvzácnějších a nejkrásnějších rubínů.

Dokonce mám takový pocit, že až získám safír, nadobro zanechám té části své tvorby, které lidé říkají zločin, a budu se už nadále věnovat jen své sbírce drahokamů, svému Zoharu a také tvorbě

uměleckých děl pomocí přístroje, který jsem vynalezl. Snažil jsem se vždy žít podle vysokých zásad, k nimž mě přivedlo studium kabaly, a vy mi budete jistě rozumět, Henrietto, když vám řeknu, že celý můj život byla řehole. Ale výsledky, kterých se mi podařilo dosáhnout, stály za všechny oběti: tím, že jsem vnesl soulad, zákony symetrie a estetickou harmonii až do oblasti zločinu, podařilo se mi přivést čirou vodu Ejn Sof až k sféře, která je nejvíc vzdálená od pramene, vrátil jsem jeho vládě nejzazší oblast, která se jí ještě vymykala, a tak jsem odstranil poslední překážku emanace, uvolnil jsem stavidla nádherné Niagaře absolutna… Ale jsem už unavený. Myslím, že se doopravdy stanu filantropem, kterého jsem dosud v zájmu svého díla jen hrál, a docela se na to těším.‘

Vulpécula poslouchala Winda a uvědomovala si, že je šílený, a také to, jak podivně jeho šílenství vyrůstá z jeho záliby v přesnosti. Věděla, že jestli odmítne jeho nabídku, Wind splní své hrozby a Elena skončí v blázinci… A tak řekla Windovi, že pro něj safír získá. Maharádža se mezitím přestěhoval do svého paláce v Londýně; políčka na poslední stránce tohoto dílu komiksu ukazovala Henriettu v černém trikotu a černé masce na vrcholcích londýnských střech, lesknoucích se ve světle úplňku. Jak příběh Henrietty, Winda a Eleny dopadl, se Kristýna nikdy nedozvěděla, protože ji Tomáš několik dní po dokončení komiksového sešitu o kabalistické věži opustil. Tomáš prý u jednotlivých sešitů svého komiksu s oblibou používal zakončení, jakým se říká *cliffhanger* (typickým příkladem takového konce je situace, kdy hlavní hrdina visí na strmém útesu pár set metrů nad zemí, široko daleko nikdo není, a začínají ho brnět prsty). Podobným způsobem končil i sešit věnovaný souboji Vulpéculy s Windem. Třetí obrázek od konce ukazoval agentku kráčející po úzké římse nejvyššího patra londýnského domu; na předposledním obrázku se zchátralé zdivo pod jejíma nohama utrhlo a Vulpécula ztratila rovnováhu; v úplně posledním okénku komiksu Henriette padala do hluboké propasti londýnské ulice podél sbíhajících se linií domů,

nakreslených z ptačí perspektivy. Situace tedy vypadala dost beznadějně, ale protože se Vulpécula stala Tomášovou nejoblíbenější postavou, byla Kristýna přesvědčená, že ji nenechal zahynout a že na první stránce další části pro ni vymyslel nějakou záchranu. Třeba přiletěl Superman a těsně nad chodníkem ji zachytil…“

Vyprávění o barevných nitích, harmonii univerza a gumových bonbonech

1. Barevné nitě

„Kristýna mi tedy v internetové kavárně převyprávěla jeden sešit Tomášova komiksu – mohl nám příběh o Vulpécule, Eleně a Windovi nějak pomoci při našem pátrání? Přinášel svědectví ještě o něčem jiném než o Tomášově zálibě v dobrodružné literatuře, které jsem si všiml, už když jsem četl *Vlhké zdi*? Dost jsem o tom pochyboval, řekl bych, že Tomáš použil motiv Stromu života jen proto, že spojení kabalistické mystiky s akčním dějem mu připadalo zábavné – a zdálo se, že tentokrát ani Kristýna příliš nevěří tomu, že Henriettina dobrodružství mohou skrývat nějakou důležitou stopu. Když začala vyprávět obsah komiksu, mluvila překotně a hlas se jí chvěl vzrušením z toho, že přece jen zahlédla souvislost záhadného červího nápisu s Tomášovým dílem, ale jak příběh postupoval a jak Vulpécula stoupala vzhůru po schodištích kabalistické stavby, Kristýnin hlas zněl pořád sklesleji – uvědomovala si, že se nejspíš pustila po falešné stopě.

Když skončila, oba jsme dost dlouho mlčeli a dívali se z okna. Nakrátko ještě vysvitlo slunce, jeho světlo se zalesklo na mokrém listí stromů, rozsvítilo kapky na stolcích kaváren a zlatý lem Kristýniných vlasů, ale brzy zhaslo. Po chvíli se už začalo šeřit; byl jsem překvapený, jak rychle den uběhl, měl jsem pocit, že je teprve časné odpoledne. Připadalo mi, že přítmí tichým kouzlem stoupá z neviditelné Ljubljanice, která tekla hluboko dole, a rozlévá se do ulic města; okna domů na protějším břehu, kamenné zábrad-

lí, pomník na náměstí a kuželky mostů se poklidně rozpouštěly v modravém šeru, v jednom okamžiku se jako magický lunapark rozsvítily všechny mléčně bílé koule nad třemi mosty. Všechna cizí města jsou krásná, blesklo mi hlavou.

Kristýna se ke mně obrátila a poprosila mě, abych jí něco řekl o Picovi della Mirandola, a já jí vyprávěl, co jsem si zapamatoval o jeho životě. Soustředěně mě poslouchala, a když jsem skončil, řekla, že jí připadá, že Tomáš byl renesančnímu filosofovi vlastně dost podobný. To mě překvapilo. ‚Samozřejmě,' vysvětlovala Kristýna, ‚Pico della Mirandola žil veřejným životem, jezdil po Itálii a Francii, pořád něco organizoval, dopisoval si s knížaty, diskutoval, unášel ženy, tedy alespoň jednu ženu, zatímco Tomáš žil uzavřeně ve své garsonce a ve své skleněné věžičce na konečné tramvaje a kromě mne se skoro s nikým nestýkal. Ale ta Picova nechuť volit mezi možnostmi, ta touha přijmout všechno, být vším, vědcem a dobrodruhem, filosofem i únoscem, křesťanem i pohanem, platonikem i aristotelikem, scholastikem i humanistou, kabalistou a vědcem, badatelem a milencem, hédonikem i asketickým stoupencem Savonaroly… Když jsi mi o něm vyprávěl, musela jsem myslet na Tomáše, který se zrovna tak od dětství nedokázal vzdát žádné možnosti, chtěl je všechny držet, i ty, které se podle mínění všech vylučují; proto se zamiloval do nicoty, která všechny možnosti obsahuje…'

A tak jsem znovu četl Kristýně pasáž o magii z Picova traktátu a slovo po slovu jsem jí překládal. Viděl jsem, že Kristýna zase trochu ožila; když jsem skončil, začala mi vyprávět o události, k níž také došlo v posledním období jejího vztahu k Tomášovi, v době, kdy Tomáš opět otevřel knihu, která už byla ukončená, a nechal z ní vyrůstat houští textů, obrazů a hudebních skladeb. Jednou k němu přišla a zastihla ho, jak sedí na gauči, drží v ruce Diagram a pozoruje jej jako Hamlet Yorickovu lebku. Všimla si také, že Diagram vypadá jinak, než jak ho znala: různá místa jeho drátů byla navzájem spojená barevnými nitěmi, které se jím všelijak proplétaly a uvnitř i na

povrchu se křížily; bílou drátěnou sítí tak prorůstala ještě druhá, pestrobarevná síť; ta už ale nepřipomínala do sebe sama vrůstající strom, ale síťoví chaluh nebo oddenků, anebo nejspíš ze všeho spletenec cizopasných rostlin pnoucích se po větvích nějakého stromu a proplétajících se mezi nimi. Kristýna si vybavila, jak se v průvanu chvěly barevné konečky nití, které z drátěné konstrukce na mnoha místech visely. ‚V Tomášově bytě vlastně táhlo pořád,' řekla, ‚a spousta věcí se v něm bez přestání hýbala a vlnila.'

Tomáš jí vysvětlil, že si uvědomil zvláštní věc: čím víc se *Dílo-Síť* rozrůstá, čím víc z něho vyrážejí do všech stran větve, které se odpoutávají od kmene a žijí vlastním životem, čím větší počet postav, měst a příběhů se stává součástí Díla a čím zřetelněji se jako poslední obzor rostoucího Díla objevuje celý vesmír, tím víc se ukazuje, že v celém tom bujení, které není možné zastavit, se pořád dokola opakuje jen několik obrazců. Napočítal jich šest; a aby tomu přišel na kloub, koupil si v galanterii na rohu ulice špulky s červenou, žlutou, zelenou, oranžovou, fialovou a modrou nití a pospojoval nití jedné barvy místa Diagramu označující ty části Díla, které vyjadřovaly jeden ze vzorců. (Jeden motiv Díla ovšem také mohl být výrazem dvou nebo více obrazců; na takových místech Diagramu se křížily nitě různých barev.)

Ve chvíli, kdy jej Kristýna přišla navštívit, Tomáš obracel Diagram na všechny strany a nedovedl se rozhodnout, jestli má mít radost z toho, že se neztratí v tisících obrazů, které z jeho díla pučely, anebo být zoufalý z chudoby svého díla, z nemožnosti, aby se v něm objevilo něco zcela nového, něco, co by uniklo monotónnímu opakování. Ale tahle starost po několika dnech zmizela. I těch šest obrazců se začalo rozpadat a množit, a Tomáš nacházel v tvářnosti věcí a v půdorysech a rytmech událostí stále nové obrazce a stále nové vztahy a příbuznosti – a tak si kupoval nitě pořád nových barev a provlékal je Diagramem mezi ostatními nitěmi. Nitě se všelijak zašmodrchávaly a zauzlovávaly, takže za čas jejich spletenec zarostl

Diagram natolik, že drátěnou konstrukci pod ním bylo možné jen tušit. Tomáš začal nitě vplétat do Diagramu proto, aby do něj vnesl řád a aby porozuměl svému dílu; teď viděl, že se pokusil jeden labyrint vysvětlit druhým, ještě spletitějším labyrintem… V těch dnech ho Kristýna často přistihla, jak si postavil na stůl před okno Diagram proměněný v zašmodrchané nepravidelné klubko nití všech možných barev a dlouho ho melancholicky pozoroval.

Nepochopil jsem hned, proč mi Kristýna vypráví o barevných nitích, ale brzy mi to vysvětlila. ‚Když jsi mi překládal Picův text,' řekla, ‚měla jsem pocit, že mluvíš o něčem, co odněkud znám. A pak jsem si vzpomněla na Tomášovy nitě. Podle Tomáše zobrazovaly nečekané, na první pohled nepostřehnutelné nebo nicotné, a přesto ve skutečnosti podstatné příbuznosti, které spojují vzdálené věci, vysoké a nízké, všední a exotické, skutečné a snové a vytvářejí z nich prapodivné, a přesto soudržné rodiny. A tak mě napadlo, že ty příbuznosti, o nichž Tomáš mluvil, vlastně nebyly nic jiného než *jynges*, které zasazují věci do sítě sympatie a ustavují soulad vesmíru – *universa consensus*; ten by pak představoval barevný spletenec nití jako celek.'

Chtěl jsem podotknout, že zašmodrchané klubko, které Tomáš vyrobil, moc souladným dojmem asi nepůsobilo, ale pak jsem si řekl, že má Kristýna možná pravdu, že soulad vesmíru se naší představě o harmonii vůbec nemusí podobat. Tomáš prý Kristýně vyprávěl, že když se díval na uzly barevných nití, uvědomil si, že věci, s kterými se setkáváme, se nevynořují osamocené, ale vpletené do magických sítí. Spolu s každou věcí podivně vyvstávají všechny věci a bytosti, jež se s ní sdružují podle pravidla, které je tajemné, a přece jen je můžeme uvidět na tváři věci, že dokonce každá věc je upředena pouze ze svých podivných příbuzností a obrazů, v nichž jsou obsaženy zase jiné obrazy a příbuznosti. A ty příbuznosti mohou odkazovat na věci a bytosti ze vzdálených světadílů, z cizích planet, z podmořské říše, ze snů, ze světů dobrých a zlých pohádek.

Po čase Tomáš Kristýně řekl, že při pohledu na zašmodrchaný Diagram pochopil ještě jednu věc: že obrazce, které se vyjevují v životě věcí, jsou až něčím druhotným, že jsou jen jako meandry, které v krajině kreslí tok řek; jsou to stopy po proudech životadárného a lhostejného prázdna, vytvářejících věci, prostory, těla a myšlenky. A ty proudy mají se skutečnými řekami společné to, že mohou měnit svá koryta; v jezeru prázdna, z kterého vytékají, se tají miliony možností nejrůznějších řek a miliony možností koryt, která si řeky na své cestě vyhloubí.

Ukázal jsem na jedno místo v Picově textu a řekl jsem: ‚Těmi neviditelnými řekami, o kterých mluvil Tomáš, by docela dobře mohly být *sparsae et seminatae mundo virtutes – síly, které jsou roztroušeny a rozesety po světě.*' A na chvíli se mi zdálo, že jsem ucítil jedno z ramen řeky, která vytéká z prázdna a protéká místností, jejím hlasem bylo šelestění v uších, které splývalo s hukotem kavárenských hovorů; pak se mi řeka prázdna zase ztratila, ale říkal jsem si, že zůstane jednou z řek, s nimiž jsem se na své cestě setkal, a až se vrátím do Prahy, budu na její proud vzpomínat stejně jako na tok Dunaje a Ljubljanice. A musel jsem také myslet na svého Kanta; do té chvíle jsem knihu, o které jsem psal disertační práci, pokládal za líčení pevného půdorysu, na němž se odehrává veškerá možná zkušenost člověka, ale teď se mě zmocnila závratná představa, že formy našeho života a našeho světa jsou jen labyrintem tvarů, které vyhloubily jako svá koryta řeky vytékající z prázdna, že jsou nahodilé a mohly by vypadat úplně jinak; musel jsem myslet na světy, kde by byla *Kritika čistého rozumu* ceněna ne jako filosofický spis, ale jako dílo fantastické literatury. Nikdy předtím mě nenapadlo, že by řád našeho světa mohl vzniknout otáčením kaleidoskopu… A zvláštní bylo, že počáteční závrať a zděšení z té představy vystřídala podivná blaženost, připadalo mi, že tou nahodilostí a nezakotveností nabývají všechny věci na vážnosti a palčivé kráse…

Dobrá, ale jak tohle všechno souviselo s cílem naší cesty? V té době jsem si totiž ještě myslel, že vím, jaký cíl naše cesta má. Objednali jsme si další koňaky, pomalu jsme je upíjeli a mlčeli jsme. Už se úplně setmělo; díval jsem se střídavě na svítící bílé koule lamp, vznášející se ve tmě za oknem, a na Kristýninu tvář, která se skláněla nad knihou; v umělém světle kavárny vypadala nesmírně bledá a unavená, jako bychom byli na cestě už mnoho měsíců. Viděl jsem, že se její rty takřka neznatelně pohybují; Kristýna si četla dlouhé a nesrozumitelné latinské věty, snad doufala, že v nich najde slovo, které nám napoví, kam se teď máme obrátit. Přemýšlel jsem o tom, co jsme vlastně zjistili. Že text Pica della Mirandoly možná souvisí s tím nejdůležitějším, k čemu se Tomáš ve svém díle přiblížil, a možná s jeho dílem nesouvisí vůbec. A i kdyby tu opravdu souvislost byla, stejně jsme vůbec netušili, jak by nám mohla pomoci, nepátrali jsme přece po signaturách věcí a magických sympatiích, které ovládají univerzum, ale po pravdě o smrti dvou bratří. A ještě ke všemu pořád hrozila nepříjemná možnost, že by Tomášova nebo Petrova smrt byla součástí nějakého hloupého okultního příběhu, i když mě Kristýna ujišťovala, že Tomáš Kantor určitě členem žádného tajného spolku nebyl; vzpomněl jsem si na Stanislase de Guaita, který měl pomocí magie zavraždit abbé Boullana… Zase jsme byli na konci. Chystal jsem se, že Kristýně navrhnu, abychom si znovu sedli k počítači a zjistili, kdy jede nejbližší vlak do Prahy, když v mé kapse začal zvonit mobil."

2. Znovu se objevuje lygdská lastura

Martin začal shánět číšníka, aby si objednal *ouzo*; podezíral jsem ho, že to dělá hlavně proto, že se mu zdálo, že jeho vyprávění na tomhle místě vyžaduje dramatickou pauzu. Když před něj číšník postavil sklenici, napil se a pak pokračoval.

„Volal docent a začal mi rozpačitě vykládat cosi, čemu jsem dlouho vůbec nerozuměl. Nejdřív se mě zeptal, jestli znám gumové bonbony, které se vyrábějí ve tvaru medvídků, opiček a dalších zvířátek. Zaraženě jsem mu odpověděl, že je samozřejmě znám a pár tisíc jsem jich v životě snědl. Docent pak řekl, že si vzpomněl na příhodu, která se stala vloni na podzim. Když se vrátil z vědecké výpravy, odjel se ženou a s Miljanou na pozdní dovolenou do Puly – to je přístavní město v Chorvatsku, vysvětloval; jednou se procházel s dcerkou po městě a koupil jí v jednom krámku sáček s gumovými bonbony. Když Miljaně zbyl poslední bonbon, po chvíli rozmýšlení se rozhodla, že ho věnuje otci. Když si ho docent chtěl dát do úst, všiml si, že bonbon má tvar lastury s okem, úplně stejné, jaká byla namalovaná na obraze, který viděl ve Středozemním moři. To bylo vlastně všechno; biolog gumovou lasturu snědl, brzy na ni zapomněl a vzpomněl si na ni zase až dnes po naší návštěvě. Omlouval se, že nás otravuje s gumovými bonbony, ví, že příhoda z Puly pravděpodobně nic neznamená a nijak nám nepomůže, dlouho se rozmýšlel, jestli nám má kvůli ní volat, ale nakonec si řekl, že tím snad nic nezkazí, a tak dále.

Pak se mě vyptával, jestli se nám podařilo něco zjistit – bylo vidět, že mu naše ranní návštěva pořád ještě leží v hlavě a že asi bude ještě nějaký čas přemýšlet, s čím se to vlastně u řeckého ostrůvku setkal; a vzpomínka na podivný bonbon, která se najednou vynořila, ho zřejmě ještě víc zneklidnila a zmátla. Neměl jsem sílu vykládat mu o tom, co všechno jsme toho dne s Kristýnou probírali, a tak jsem řekl, že jsme zatím nic nového neobjevili… Měl jsem na něj docela vztek – proč mi vykládá o gumové lastuře ve chvíli, kdy už jsem se smířil s tím, že naše detektivní pátrání ztroskotalo a že se vrátíme domů? Bonbon z Puly teď vzbudí v Kristýně novou naději a brzy nato nové zklamání, protože sotva existovala nějaká možnost, že by gumový bonbon měl se smrtí jejího miláčka něco společného…

Hned jak jsem dal mobil do kapsy, začala Kristýna vyzvídat, proč mi docent volal. Jak jsem čekal, ožila, když uslyšela o něčem, co hned pokládala za novou stopu. Ve mně zpráva mořského biologa vyvolávala pořád větší rozmrzelost – hlavně proto, že i mně bonbon uvízl v mozku; věděl jsem, že ani já už na malou gumovou lasturu nedokážu nemyslet. To jsme dopadli, říkal jsem si v duchu: k otázce, jak souvisí smrt Tomáše Kantora a Petra Quase s renesanční magií, přibyla ještě otázka, jak souvisí s gumovými bonbony. Kristýně jsem řekl, že je toho od včerejška na mne už trochu moc – mravenec mystik, sochy soch, přestřelka v zasněžené Moskvě, studentka páchající sebevraždu v Grand Canyonu, florentský novoplatonik, krutihlav, chaldejská zaklínadla, kabala, CIA, zloduch z komiksu, harmonie univerza a teď ještě tajemný gumový bonbon.

Cítil jsem se ze všech těch obrazů a slov, které se na mne od našeho odjezdu z Prahy valily, nesmírně unavený, toužil jsem ze všeho nejvíc po tom, abych mohl jít spát. Zato Kristýna už zase seděla neklidně na krajíčku židle, připravená vyrazit do večerní Lublaně za novou stopou. Její elán mě rozčiloval, řekl jsem jí podrážděně: ‚Co chceš proboha podniknout? Obcházet lublaňské cukrárny a nakupovat gumové bonbony?' Kristýna se zatvářila zkroušeně, a já pochopil, že to je přesně to, co zamýšlela udělat. Namítl jsem ještě, že docent koupil bonbony v jiné zemi, ale Kristýna řekla, že teď stejně všude na světě prodávají stejné zboží. To byla ovšem v podstatě pravda; a kromě toho chodit po Lublani a nakupovat bonbony bylo pořád ještě o něco lepší než sedět v kavárně vedle nešťastné a plačící Kristýny. A tak jsme zaplatili a vyrazili do lublaňských ulic…"

Martin se usmál a řekl jakoby pro sebe: „V té chvíli jsem netušil, že malý gumový bonbon bude nejdůležitější stopou v celém případu, stopou, která nás nakonec zavede až sem na Krétu…"

Nevyptával jsem se jej na nic, nespěchal jsem, upíjel jsem třetí frappé a čekal, až se k souvislosti bonbonu a svého krétského po-

bytu Martin dostane sám, dnes, zítra nebo za pár dní; v Loutru je snadné naučit se nespěchat…

„Chodili jsme po ulicích a náměstích podél rozsvícených výloh, a kdykoliv jsme zahlédli cukrárnu nebo supermarket, šli jsme dovnitř a pečlivě prohlíželi sáčky s gumovými bonbony. Většinou jsme poznali, co je uvnitř, přes průhledný obal, viděli jsme stovky medvídků, opiček, papoušků, pavoučků, banánů, ananasů, dinosaurů, jahůdek, malin, lahviček kokakoly, strašidel, Marťanů, ale ani jednu lasturu, ať s okem, nebo bez oka. Když byl obal neprůhledný, koupili jsme sáček a otevřeli jej, ale pokaždé jsme v něm našli jen další zvířátka, jablíčka, jahůdky a hruštičky. V optice jsme si koupili lupu, abychom mohli bonbony lépe prozkoumat, ale ani tak jsme nic podezřelého ani zajímavého nenašli. Když jsme otvírali sáček, málokdy jsme odolali, abychom bonbony neochutnali, a tak nás brzy oba začalo bolet břicho."

3. Hlas moře

„Dostávali jsme se do pořád temnějších a opuštěnějších ulic. V půl deváté jsme se octli na jakémsi sídlišti, daleko od centra města; na konci řady domů svítil červený neon večerky. Prohrabali jsme důkladně regál s bonbony, ale žádnou značku, kterou bychom ještě neznali, jsme tu neobjevili. A tak jsme vyšli ven, stáli jsme na prázdné, špatně osvětlené ulici, z otevřeného okna nad námi se ozývaly zvuky nějakého filmu, který dávali v televizi. Teď bylo i Kristýně jasné, že už nemá smysl dál bloudit městem. Znovu jsem se chystal navrhnout, abychom šli zjistit, kdy jede nejbližší vlak do Prahy, když se mě zeptala, jak daleko je Pula. Představa, že bychom měli k naší pošetilé cestě připojit ještě bláznivější pokračování a vydat se kvůli jednomu gumovému bonbonu do další země, mě nejdřív rozčílila. Chtěl jsem Kristýně odseknout, ať si jede, kam chce, ale já se vrátím domů.

Ale ještě než jsem to vyslovil, uvědomil jsem si, že zlost není mým jediným pocitem; pronikala do ní jakási tichá, čarovná hudba – a já po chvíli pochopil, že ke mně stoupá ze jména *Pula*. Pula leží u Středozemního moře, a mně najednou představa, že budu moci stát na mořském břehu, připadala důležitější než všechno ostatní, než pošetilosti mé detektivní cesty a mé dětinské lásky ke Kristýně, než obtížný rej obrazů, který vířil v mé hlavě. Nevěděl jsem, čím mě Středozemní moře tak vábí, neměl jsem tušení, jestli mi přinese vyřešení všech záhad a odvahu v lásce, nebo konečné ztroskotání, smíření s prohrou a zapomenutí, nebo lhostejnost, mír, nebo neklid, zmoudření, nebo zmatenost, anebo něco úplně neznámého, ale jeho vůním, které vanuly až sem, na tmavé předměstí Lublaně, bylo tak obtížné se bránit…

A tehdy se vynořila otázka, jaký je vlastně cíl mé cesty. Až do téhle chvíle jsem si myslel, že jsem odjel z Prahy proto, že jsem chtěl najít vraha Tomáše Kantora a vraha jeho bratra, a také proto, že jsem byl zamilovaný do Kristýny, ale teď jsem si uvědomil, že nic z toho nemusela být pravda, že jsem ve skutečnosti od počátku mířil na jih, ke Středozemnímu moři. Ptal jsem se sám sebe, jestli bych se vydal na cestu, kdyby redakce časopisu, který jsem našel v kavárně, sídlila v Berlíně nebo ve Varšavě. Asi ano, ale sotva bych v cestě pokračoval, kdyby mě berlínské nebo varšavské stopy posílaly dál na sever. Severní moře mě nevolala; měl jsem pocit, že nemluví o opojení, nicotě, zrodu a zániku tvarů, že na jejich břehu se dají jen donekonečna řešit hluboké psychologické problémy, a toho jsem měl za celý život dost. Zajímavější než psychologie už mi připadalo dokonce i luštění rébusu, který svými těly píšou svítící červi, i když by se možná mnoho moudrých lidí domnívalo, že jde o politováníhodnou činnost.

Konečně jsem pochopil důvod podivného rozechvění, které jsem cítil po celou dobu pobytu v Lublani, které nadlehčovalo mé kroky při našem bloudění městem a vyvolávalo dojetí při pohledu na fa-

sády domů: bylo znamením toho, že jsem na nábřežích Ljubljanice ucítil dech jihu, světa Středozemního moře. A uvědomil jsem si teď také, že na mne zavanul už v prosluněném vzduchu budapešťských ulic, že jím byly prosáklé barevné stromy na kopci Gellért a že se vznášel nad poklidnou rovinou Pešti, táhnoucí se do dálky; a zdálo se mi teď dokonce, že poprvé jsem vůni té opojné drogy zavětřil už v Bratislavě: nad teplými deskami stolků v zahrádce kavárny Corso, lesknoucími se ve slunečních paprscích, se mě dotkla nejzazší lehká pěna neviditelné vlny, která se do nitra kontinentu rozlévá od Středozemního moře jako nejjemnější, slastné pokračování jeho příboje. A kdoví, říkal jsem si, jestli tajný záliv moře nesahal až do Prahy; vzpomněl jsem si na chvíle, kdy jsem měl v některé pražské ulici najednou pocit, že stojím na mořském břehu.

Ale pak jsem si zase řekl, že přece jen bylo přehnané myslet si, že detektivní pátrání, jež mělo objasnit Tomášovu smrt, jen zakrývalo skutečný cíl mé cesty, kterým bylo moře, a nijak s ním nesouviselo. Zdálo se mi, že moře, ke kterému jsem mířil, je se záhadou vraždy Tomáše Kantora spojeno nějakým těsným poutem, a že by proto také mohlo přinést její rozřešení. Kristýna stála po celou dobu, co jsem přemítal o moři a jihu, trpělivě vedle mne; domnívala se, že přemýšlím, jestli pojedu dál, a napjatě čekala na moje rozhodnutí. Řekl jsem jí jen, že bychom ještě mohli stihnout nějaký noční vlak do Chorvatska. Vraceli jsme se tmavými ulicemi; když jsme v jedné z nich míjeli autobusovou zastávku, blížil se k ní zrovna rozsvícený prázdný autobus; nad hlavou řidiče jsme si přečetli jméno konečné stanice: *Železniška postaja*. Na nádraží jsme si vyzvedli batohy; vlak odjížděl v půl desáté a měl dorazit do Puly ve dvě hodiny v noci.“

4. Cesta do Chorvatska

„A tak jsem už za hodinu seděl naproti Kristýně v kupé zalitém modravým světlem zářivky, za oknem klouzalo Slovinsko, ukryté ve tmě. V Lublani jsme neměli čas se navečeřet, a tak jsme teď z hladu jedli další gumové medvídky a opičky ze svých sáčků a břicho nás bolelo ještě víc. Pokládal jsem za skoro jisté, že v Chorvatsku se nesetkáme s ničím, co by nám v našem pátrání pomohlo; buďto žádné bonbony ve tvaru lastury s okem neobjevíme, anebo nějaké gumové lygdské lastury najdeme, ale nebudeme vědět, co s nimi. Když jsme v Lublani stáli před poslední večerkou, měl jsem pocit, že bych mezi hlasy, jež zní v hučení moře, mohl zaslechnout hlas, který zná odpověď na otázku, jak spolu souvisí všechny stopy, na které jsme cestou narazili; teď v nočním kupé mi ten pocit připadal jen jako mámení. Vyčítal jsem si, že jsem kvůli své touze uvidět moře nerozmluvil Kristýně její nerozumný nápad s cestou do Chorvatska. Chtěl jsem ji alespoň předem připravit na zklamání, ke kterému podle mého soudu muselo v Pule dojít.

‚Bůh ví, co biolog viděl,' řekl jsem. ‚Na malém gumovém bonbonu se toho nedá moc poznat. To, co vypadalo jako oko, mohly být ve skutečnosti jen nějaké nahodilé vrypy. A i kdyby to bylo opravdu oko, nemusí to ještě znamenat, že bonbon nějak souvisí s Tomášem.'

Ale Kristýna zavrtěla hlavou a řekla: ‚Ba ne, vytvořit gumový bonbon jako ilustraci svého díla, to je něco, v čem poznávám Tomášův styl, taková věc by nikoho jiného než jeho nenapadla.'

V tom jsem jí musel dát za pravdu; už dřív jsem měl pocit, že by se síť Tomášova díla mohla docela dobře začít rozrůstat i do oblastí, které jsou vzdálené od literatury, malířství a hudby; dovedl jsem si představit, že by posledními výhonky jeho bobtnajícího díla byly matematické rovnice, kuchařské knihy nebo stroje. Uviděl jsem, že se Kristýna schoulila do kouta a spí, zhasl jsem světlo a sklouzával jsem do spánku s příjemným vědomím, že mě na konci cesty čeká

moře, které jsem letos ještě neviděl a po kterém se mi stýskalo. Pokaždé, když mě probudil hlas nádražních amplionů, se mi blažený pocit hned vrátil."

Martin se zřejmě rozhodl držet zásady, že bude v jednom dni vyprávět jen o jedné zemi, a tak stejně jako včera skončil v nočním vlaku a rozloučil se. Slunce už se sklánělo k moři; koupil jsem si v krámku sýr, olivy a láhev vína, navečeřel se sám na balkoně svého pokoje a pak jsem se díval, jak se kolem zálivu rozsvěcejí světla a jak se mění barva hladiny.

Vyprávění o přístavních jeřábech a kavárně Weiner

1. Pula

Příští ráno jsem si u snídaně vzpomněl, že jsem toho roku ještě nebyl na pláži Marmara, která leží na opačné straně než Sweetwater Beach, a vypravil jsem se tam. Obešel jsem tentokrát promenádu skrytou cestičkou, o níž většina hostů v Loutru neví a jež vede mezi zadními trakty domů a skálou, vine se podél kurníků, popelnic a malých chaotických zahrádek, kde mezi nejrůznějším plevelem rostou okurky, dýně, melouny a rajčata a kde se přes bortící se ploty naklánějí velké listy banánovníků. Když jsem scházel od benátské pevnosti dolů k moři, vynořil se za velkými kameny Finix. Bedekry i Bible nás poučují, že Finix býval ve starověku rušným přístavem, ale dnes to jsou jen dva nízké bílé penziony ztracené na břehu malé zátoky pod vysokými okrovými skálami. Zastavil jsem se tu, abych na terase vypil kávu, a pak už se mi nechtělo chodit nikam dál, četl jsem si, vypil jsem několik sklenic *ouza* a pak se zase vrátil do Loutra. Večer jsme se s Martinem sešli u Vangelise.

„Když vlak přijel do Puly, tvrdě jsem spal," začal Martin, hned jak číšník odnesl prázdné talíře. „Naštěstí byla Kristýna vzhůru a probudila mě; popadl jsem batoh a potácel se za ní z vlaku a přes nádražní halu ven na ulici. A pak jsme stáli před nádražím; ve městě zřejmě před naším příjezdem pršelo, protože dlažba byla mokrá; kolem nás prošlo několik lidí, kteří vystoupili z našeho vlaku, ozývalo se bouchání dvířek automobilů a zvuky startování motoru, a za chvíli jsme zbyli na ulici sami. Portál nádražní budovy promítal na chodník tři světelné čtverce, dál v ulici svítilo jen několik luceren, v tmavých frontách domů byla všechna okna zhasnutá. Padl

na mne smutek z toho, jak nevlídně mě vítá město, na které jsem se těšil. Nemohl jsem uvěřit, že někde nablízku je moře; zdálo se mi, že nějaký zlomyslný džin svedl vlak z cesty a my se octli kdesi na periferii Prahy.

Na mokrém asfaltu vozovky se zalesklo světlo a pak se v ohbí ulice vynořil taxík. Zamávali jsme na něj a zeptali se taxíkáře, jestli zná nějaký laciný hotel. Zavezl nás k malému penzionu, který stál uprostřed strmé ulice. Když jsme vystupovali z vozu, dotkl se konečně mé tváře vítr, ve kterém jsem ucítil pach shnilých věcí, chaluh, leklých ryb, nafty a oleje. Má ospalost a smutek najednou zmizely; probudili jsme dřímající recepční a vyzvedli si klíče od pokoje; nechal jsem Kristýnu samotnou a vyšel ven. Mezitím se roztrhly mraky a mezi nimi se objevil kulatý měsíc, dlážděná cesta pode mnou se v jeho svitu stříbřitě leskla jako tichý vodopád. Seběhl jsem dolů, najednou nade mnou vyvstala obrovitá světlá zeď s prázdnými otvory oken, a já si vzpomněl, že v Pule stojí římský amfiteátr; prošel jsem parčíkem mezi tmavými stromy, a už jsem stál na kamenném molu, díval se na měsíční světlo lesknoucí se na hladině a na obřích kovových konstrukcích loděnice, poslouchal jsem šplouchání vln a vdechoval mořské vůně. Netrvalo to dlouho; na to, abych se pozdravil s mořem, mi stačila jen chvilka. Věděl jsem, že mi moře nabízí jen jednu z tisíců vůní; tušil jsem, že naše cesta v Pule nekončí a že se zanedlouho se Středozemním mořem setkám ještě víckrát. Když jsem se vrátil do penzionu, Kristýna už spala; pokoj byl plný vůně keřů s velkými bílými květy, které rostly v sousední zahradě, na dně vůně jsem ucítil dech moře.

Ráno mě Kristýna probudila, byla už oblečená a nemohla se dočkat, až vyrazíme do pulských cukráren; zřejmě ji vyhnala z postele představa, že právě teď někde prodávají poslední sáček s gumovými bonbony, který obsahuje šifrovanou zprávu o smrti jejího milence. A tak jsme vystupovali po strmých uličkách mezi přístavem a citadelou na vrcholku kopce a zase scházeli dolů, chodili jsme

podél nízkých domů a podél zdí zahrad, hladina moře se vynořovala nad střechami a zase mizela, zatímco vrcholky jeřábů z loděnice byly vidět téměř odevšad… Ulicemi foukal vítr; po obloze se honily roztrhané mraky, na světlých zdech zahrad se objevovaly krajkové stíny větví a zase mizely; v poryvech větru drnčely dopravní značky.

Na tvářnosti a dechu těch ulic bylo možné poznat, že je právě opustili poslední letní hosté; Pula měla kouzelnou atmosféru měst, kde skončila sezona, měst, která jsou náhle dojemně prázdná a čistá. Míjeli jsme spoustu malých obchůdků a v každém jsme se zastavili. Objevili jsme několik značek gumových bonbonů, které jsme ještě neznali; Kristýna hned na chodníku před krámem nedočkavě trhala sáčky, které se jí vítr pokoušel vyrvat z ruky, a přehrabovala se v bonbonech, až padaly na chodník, ale pokaždé zklamaně vytahovala jen další medvídky, papoušky a opičky. Na náměstí v dolní části města jsem uviděl kovového Jamese Joyce sedícího na zahrádce kavárny; nevěděl jsem, proč ho tam posadili, snad žil nějaký čas v Pule a býval v té kavárně hostem. Když jsem si ho prohlížel, Kristýna mě jako umíněné dítě táhla za rukáv dál, k dalším cukrárnám a minimarketům, ale já se vzbouřil, posadil jsem se vedle Joyce a trval jsem na tom, že se nasnídáme. Kristýna smutně zhltla croissant, pak se jen krčila před větrem, netrpělivě čekala, až dojím šunku s vejci a vypiju kávu, a dívala se celou dobu vyčítavě na mne i na Joyce.

Šli jsme dál a nakupovali další a další bonbony; moře jsem za celou dobu bloudění po městě viděl jen málo, ale nebyl jsem zklamaný, protože jeho dech byl všude, roznášel jej vítr, stoupal ulicemi, chvěl se na zdech, vanul na mne z branek zahrad a z otevřených přízemních oken bytů a byl cítit i v syrovém pachu obchůdků, které jsme navštěvovali; zdálo se mi, že moře vepsalo své šifry i do tváří starých žen, které jsme v nich většinou potkávali. Nevěděl jsem, jestli moře cítila i Kristýna a jestli viděla jeho znamení, nevěděl jsem vlastně, jestli si vůbec všimla, že tu nablízku nějaké moře je.

Zdálo se mi, že neviděla ani obrovský amfiteátr, i když jsme kolem něho několikrát prošli; myslím, že během naší pouti městem se její pohled ani jednou nezvedl do větší výšky, než v jaké byly umístěny štíty obchodů, nezabloudil nikdy ani do zahrad a do průjezdů; Kristýna kráčela v úzké chodbě, byla uzavřená v prostoru, kde se mohla setkat se stopami po dávném zločinu…

A pak jsme vešli do obchůdku na vrcholku jedné z uliček, skoro u samé citadely; pozdravili jsme starou paní v černých šatech, která seděla za pultem a četla si obrázkový časopis, a zamířili hned k poličce s bonbony. Kristýna se netrpělivě probírala sáčky, které jsme už dobře znali, a já natáhl ruku, abych dosáhl na poslední sáček, který se na samém konci police opíral o zeď. Když jsem jej vytáhl na světlo, uviděli jsme, že je na něm vytištěný barevný obrázek písečného pobřeží tropického ostrova. Mezi dvěma prohnutými palmami, na jejichž vrcholku seděli pestří papoušci, byl průhledný kruh. Uprostřed kruhu se na nás dívala široce otevřeným okem fialová lastura."

2. Café Weiner

„Kristýna už se nemohla dočkat, až sáček otevřeme, ale já jsem ho schoval do kapsy a řekl, že se někam posadíme a v klidu si prohlédneme, co se skrývá uvnitř. Když jsme scházeli k přístavu, začal padat teplý déšť; dole jsme chvíli bloudili uličkami starého města, pak se před námi otevřelo prázdné náměstíčko, které mi připomnělo Itálii; na jeho konci jsem viděl římský chrámek s korintskými sloupy; před restaurací stálo na dlažbě několik mokrých stolků a židlí, naproti ní se nad dvěma velkými okny táhl nápis *Café Weiner*.

V poměrně velké místnosti zařízené nejrůznějšími kusy okázale omšelého nábytku sedělo jen několik studentů; kavárna zjevně

právě upadala po turistické sezoně do příjemného spánku. Usadili jsme se do nízkých křesel potažených odřeným manšestrem, Kristýna vysypala bonbony na stůl a začala je rozechvělýma rukama třídit. Když byla hotová, leželo na stole deset hromádek:

1. tři fialové lastury s okem
2. pět oranžových loděk, z jejichž paluby vyrůstal květ beze stonku
3. pět zelených dýk, jejichž rukojeť tvořila hlava krokodýla s otevřenou tlamou
4. tři bílé bonbony ve tvaru jakési nepravidelné homole
5. čtyři hnědé opičky
6. tři světle modří mořští koníci
7. sedm červených papoušků
8. dvě šedé želvy
9. šest tmavomodrých motýlů
10. čtyři smaragdové ještěrky

Prohlédli jsme si bonbony pozorně lupou, ale nezdálo se, že by kromě lastury ještě některý další tvar nějak souvisel s Tomášovým životem nebo s jeho dílem. Přesto jsem ani já nedokázal přítomnost lastury s okem odbýt jako pouhou náhodu, nemohl jsem se zbavit pocitu, že gumové bonbony v igelitovém sáčku, nebo alespoň některé z nich, jsou písmena, z nichž je třeba sestavit a přečíst jakýsi vzkaz. Kdo nám ten vzkaz posílá? Přichází ze záhrobí od mrtvého Tomáše? Posílá nám ironickou zprávu jeho vrah, tak jak to někdy vrahové v detektivkách dělají? Souvisí nějak bonbonový text se vzkazem, který svítil pod mořskou hladinou a který vyfotografoval docent z lublaňské univerzity? A nejde o jeden jediný vzkaz napsaný pomocí dvojí abecedy, není bonbonový text přepisem podmořských slov? Jakými písmeny bude napsaná příští zpráva – bude to písmo dopravních značek, rýh v kameni, štukových ornamentů na fasádách, nebo oblaků na nebi?

Uvědomil jsem si, že situace, kdy je třeba rozluštit důležitou zprávu, kterou obsahuje sáček s bonbony, mi nejvíc ze všeho připomínala scény, jaké znám ze svých snů. Matoucí bylo to, že část gumových figurek měla dost nezvyklé tvary, zatímco většina bonbonů v sáčku se nijak nelišila od bonbonů, jaké jsme viděli ve všech ostatních sáčcích z Lublaně a Puly. Podivné byly čtyři tvary: lastura s okem, loďka s květem, dýka-krokodýl a nezařaditelná bílá homole. Ale převaha papoušků, opiček a jiných zvířátek nijak neoslabovala můj pocit, že bonbony v sáčku představují písmena rébusu, který je třeba vyřešit. Možná mají zvířátka zamaskovat vzkaz, který je napsán jen pomocí čtyř písmen, říkal jsem si; ale také je možné, že i zvířátka tvoří písmena vzkazu, a že bonbonová abeceda má tedy deset znaků; a konečně se nedá ani vyloučit, že vlastní abecedou jsou zvířátka a čtyři nezvyklé tvary neznámý šifrant přidal jen proto, aby svedl luštitele na nesprávnou cestu. Samozřejmě jsem vůbec netušil, jaký důvod by někoho mohl vést k použití tak bizarní abecedy a k tak nezvyklému způsobu, jak zprávu vyslat do světa. Ale řekli jsme si, že tyhle otázky prozatím necháme stranou a pokusíme se nejdřív text napsaný gumovými piktogramy dešifrovat."

3. Rébus

„A tak jsme zase s Kristýnou seděli u kavárenského stolku a snažili se rozluštit nový záhadný text. Ale oba rébusy, s nimiž jsme se na své cestě setkali, se lišily. Rébus z Lublaně nám poskytl fragmenty slov, v nichž byla písmena uspořádána tak, jak jdou za sebou, a jež bylo třeba doplnit o chybějící znaky, kdežto pulský rébus nám snad dával všechna písmena, ale bylo třeba je seřadit do správného pořadí. Bylo nesmírně obtížné z bonbónových znaků sestavit nějakou větu, když jsme vůbec neznali gramatiku jazyka, ve kterém byla zpráva napsána, a nevěděli jsme ani, jestli gumové figurky jsou ideogramy,

nebo znaky hlásek. Připadalo mi, že nejlepším postupem bude, když budeme bonbony nahodile spojovat, přemýšlet o útvarech, které tak vzniknou, a čekat, jestli nás přitom něco napadne. A tak jsme na stole přeskupovali bonbony všemi možnými způsoby; a opět jako v Lublani nás napadala spousta věcí, a stejně jako včera každý z nápadů mohl být řešením hádanky, nebo naprostým nesmyslem…

Brzy jsem viděl, že naše hry na desce stolu nikam nepovedou. Přestal jsem přemýšlet o tom, jaká slova by bylo možné z gumových bonbonů složit, pil jsem kávu a díval se na Kristýnu, která se pořád ještě skláněla nad stolkem a přesunovala bonbony po jeho desce sem a tam. Slunce se vynořilo z mraků, jeho paprsky rozsvítily prach v kavárně a probudily v průsvitných bonbonech na stole barevné jiskry. Kristýnu jako by přešla její netrpělivost, pomalu vytvářela z bonbonů nejrůznější řady a obrazce a dbala přitom pečlivě na jejich symetrii: rovné a křivé linie, kruhy, rovnostranné trojúhelníky, čtverce, hvězdice; nevěděl jsem, jestli se pořád ještě pokouší složit bonbony do textu, který by bylo možné přečíst, nebo se jen oddává melancholické hře. Zvedl jsem hlavu a díval se oknem na náměstí, přes které přebíhala kočka, na štíhlé sloupy římského chrámku, za nímž vyčnívaly jeřáby loděnice. Kristýna zamyšleně rozmetala rukou poslední hvězdici na desce stolku a pak jen tiše seděla. Byl zase čas na to, abychom začali mluvit o návratu do Prahy; tentokrát mi však bylo líto odjíždět poté, co jsem se na tak krátkou dobu setkal s mořem, dřív než jsem stačil poznat, co pro mne přichystal jih, který mě k sobě vábil v ulicích měst.

V té chvíli si Kristýna uvědomila, že bonbonový rébus se od červího liší ještě v jedné věci: nesl podpis i adresu toho, kdo jej vyslal do světa. Začala hledat po kapsách roztržený igelitový sáček, a já viděl, že se do jejích rukou už zase vrátila zmatená nedočkavost. Nakonec sáček objevila a začala jej studovat. Po chvíli mi jej podala; nemusela mi nic říkat, přečetl jsem si na něm, že gumové bonbony vyrobila italská firma *L'Elefante gaudioso* – *Veselý slon*; podnik měl

sídlit v jakémsi městě v oblasti Veneto, které se jmenovalo San Benedetto. Kristýna mě tentokrát nemusela přemlouvat, abychom dál pokračovali v cestě; nevím ovšem, jestli tušila, že mě do Itálie víc než touha po nalezení klíče k bonbónové šifře lákají představy, které ve mně vyvolávalo jméno neznámého města a také zasněný výraz náměstíčka před pulskou kavárnou.

Na stolku vedle baru stál počítač připojený k síti; zjistili jsme, že San Benedetto leží kdesi v rozlehlé rovině jižně od Benátek. Bohužel se zdálo, že je to fádní průmyslové městečko; ale necítil jsem se příliš zklamaný, protože jsem si byl skoro jistý, že San Benedetto bude jen jednou stanicí na naší cestě a že nás brzy vyšle dál na jih, k slunečným náměstím a ke břehu teplého moře. Kristýna už byla zase plná naděje; byla si zřejmě jistá nejen tím, že bonbony jsou vzkazem od Tomáše, ale i tím, že v továrně najdeme někoho, kdo nám prozradí, jak je vzkaz třeba číst.

Do San Benedetta jsme se mohli dostat vlakem přes Terst a Benátky; vlak do Terstu odjížděl za dvě hodiny. Bylo mi líto, že opouštím větrnou Pulu, z které jsem poznal hlavně minimarkety; byl bych rád žil ve městě, magicky prázdném po odchodu letních hostů, několik týdnů, rád bych psal v jeho kavárnách disertační práci a přemýšlel o Kantovi, stoupal strmými ulicemi, procházel se po molu v přístavu. Bylo však třeba sledovat stopu želatinového bonbonu a hledat v Itálii vraha Kristýnina milence. S mořem, na které jsem se tak těšil, jsem se v Pule sice setkával ponejvíc jen jako s roztrhanou lesklou stuhou, objevující se na vzdálených koncích uliček a zase mizející za zdmi; ale tušil jsem, že i tahle krátká třpytivá zjevení jsou jedním z jazyků, kterými mi moře chce sdělit něco důležitého o mém životě, a bylo mi líto, že jsem neměl čas mu porozumět. Vypili jsme s Kristýnou ještě dvě kávy a pak jsme šli do hotelu, abychom si vyzvedli batohy."

Vyprávění o cholerickém sochaři

1. Veselý slon

„Vlak se přibližoval k pobřeží a zase se od něho vzdaloval; pořád ještě jsem z moře viděl jen přerušovaný úzký pás. V Terstu jsme jen přeběhli přes peron na vlak, který čekal na vedlejší koleji; vlak jel do Benátek po severnější trase, která vedla přes Udine, koleje se nadlouho vzdálily od moře a dotkly se úpatí Dolomitů… Celou dobu jsme se mačkali v přecpaném kupé; díval jsem se, jak za oknem prolétávají názvy stanic: Gorizia Centrale, Udine, Treviso Centrale… Myslím, že Kristýna se ani jednou nepodívala ven; přemýšlela pořád o vzkazu z želatiny a spolucestující udiveně zírali, jak čas od času vytahuje z igelitového sáčku, který držela v ruce, gumovou figurku a dlouho si ji prohlíží, obrací bonbon ze všech stran a pak jej zase vrací zpátky. Vystoupili jsme v Mestre; zadíval jsem se na Benátky v moři na konci dlouhého mostu; ale když jsem viděl, jak je Kristýna nešťastná při pomyšlení, že bychom se na cestě za tajemstvím gumových bonbonů měli někde zdržovat, šel jsem se raději podívat, na které koleji stojí vlak, do něhož jsme měli přestoupit.

V San Benedettu jsme byli za necelou hodinu. Když vlak odjel, stáli jsme na nástupišti malého nádraží sami; prodavač v kiosku nám řekl, že továrna na bonbony je až za městem, vyběhl před svůj krámek a ukazoval k místu, kde nad tmavým kukuřičným polem, které začínalo už za druhou kolejí, svítil v paprscích klesajícího slunce úzký proužek; vypadal jako přistávající kosmická loď mimozemšťanů, ale byl to zřejmě vršek kovové tovární haly. Kristýna se hned začala lámanou angličtinou vyptávat na taxík, ale prosadil jsem, že půjdeme pěšky. A tak jsme nechali neznámé město za zády a šli jsme k továrně po silnici za svými dlouhými stíny, po

obou stranách se táhly okraje kukuřičných polí jako nekonečné zdi s mnoha tmavými dutinami. Pole se prostírala pod nafialovělým nebem až k dalekému obzoru, nad jejich tmavou a zlatou hladinou vyčnívala jen střecha tovární haly a dvě ošklivé betonové kampanily, ozářené večerním sluncem; označovaly nejspíš místa, kde ležela vzdálená městečka. Konečně jsme došli k továrně; byl to dlouhý světlý kvádr z kovu, posazený kolmo k silnici přímo mezi pole, o jeho boční stěny se už otíraly velké listy kukuřic. Neviděli jsme nikde žádného člověka, kromě šustění listů ve večerním vánku jsme neslyšeli žádný zvuk. Na asfaltu parkoviště, které se prostíralo mezi továrnou a silnicí, leželo růžové světlo, šikmo se přes něj táhly stíny posledních tří automobilů; bylo už zřejmě dávno po konci pracovní doby. Večerní slunce ozařovalo i obrovskou plastovou postavu nemotorně tančícího slůněte v červenobíle pruhované čepičce s bambulí a v krátké sukýnce nad vchodem do továrny.

Vrátnice byla prázdná, a tak jsme vystoupili po schodišti a pak jsme šli po dlouhé chodbě bez oken; zaklepali jsme postupně na několik dveří a čekali, ale ani jedny dveře se neotevřely, neozval se za nimi ani žádný zvuk. Nakonec jsme se odhodlali jedny z dveří otevřít; octli jsme se na ochozu nad prázdnou tovární halou, kterou osvětlovalo jen slábnoucí narůžovělé světlo; pronikalo dovnitř pásem oken, který se táhl kolem haly nad našimi hlavami a v němž bylo vidět večerní nebe bez mraků. Růžové světlo leželo na bílých zdech a na oblinách tichých a nehybných strojů hluboko dole: viděli jsme vyleštěné mosazné kotle, velké a malé kádě, kovové pláště připomínající abstraktní sochy, skříně opatřené klepety, nad nimi se proplétaly všelijak zohýbané trubky, pásy a úzká koryta.

Uslyšeli jsme mužský hlas, který cosi volal italsky a rozléhal se jako v chrámu, a uviděli jsme na protější straně ochozu mladého muže v šedivé uniformě. Za chvíli byl u nás; když jsme mu dali najevo, že nerozumíme italsky, zeptal se s nevlídnou zdvořilostí anglicky, co děláme v továrně. Omluvil jsem se za to, že jsme

vnikli do podniku, a vysvětlil mu, že bychom rádi získali informaci o jednom výrobku jejich továrny. Kristýna se přidala tím, že mu ukázala otevřený sáček a začala z něho vytahovat bonbony. Strážný se pořád tvářil dost nepřívětivě, vzal si naše pasy i sáček s bonbony a požádal nás, abychom šli za ním. Zavedl nás do malé kanceláře; položil pasy a bonbony na stůl a kamsi telefonoval. Nevypadalo to s námi dobře; nerozuměl jsem sice, co říká, ale podle tónu jeho hlasu jsem hádal, že volá na policii.

V jednom okamžiku vzal do ruky sáček s bonbony; bylo vidět, že mluví o nich, pak ještě do sluchátka přeslabikoval z pasů naše jména, a také jsem rozuměl slovům *Republica Cecca*. Zavěsil sluchátko a řekl pořád stejně nevlídným tónem, abychom ho následovali; šel rychle a beze slova dlouhou chodbou podél mnoha zavřených dveří a my jsme pospíchali za ním; občas se za námi ohlédl. Když jsme zahnuli asi kolem čtvrtého rohu, dohnal jsem ho a zeptal se, kam vlastně jdeme. Strážný odpověděl, že nás vede k řediteli; pak už zase jen mlčel.

Když jsme minuli další roh, octli jsme se na chodbě, jejíž jedna strana byla prosklená; ve všech oknech se táhlo až k obzoru kukuřičné pole, nad kterým právě zapadalo velké rudé slunce, jeho paprsky osvětlovaly listy, které vypadaly jako pozlacená písmena na velké tmavozelené stránce; na protější zdi chodby ležela rudá záře, po níž se pohybovaly tři stíny. Zdálo se mi, že slunce se blíží k obzoru nesmírně rychle; než jsme došli na konec skleněné plochy, ponořilo se celé za tmavé pole. Strážný otevřel první dveře za skleněnou stěnou a nechal nás vejít do místnosti; byl to jakýsi prázdný předpokoj bez oken, osvětlený prudkým světlem zářivky. Pak mlčky pokynul směrem ke škvíře pootevřených dveří na jeho konci.

‚Není ředitelem Veselého slona hrabě Dracula?' zeptal jsem se tiše Kristýny.

‚Možná jeho italský bratranec,' zašeptala. Dělali jsme si legraci, ale ani jeden jsme se necítili moc dobře. Ale nemohli jsme utéct, strážný stál pořád za námi; a i kdyby se nám podařilo kolem něho proklouznout, jistě bychom zabloudili v továrních chodbách. Nezbývalo mi nic jiného než otevřít dveře."

2. V ředitelské kanceláři

„Octli jsme se na prahu jednoduše zařízené místnosti; široké okno před námi vypadalo jako vlajka nějakého karibského státu s třemi vodorovnými pruhy: dole černým, nad ním oranžovým a nahoře tmavomodrým. Před oknem stál lehký stůl ze skla a z ohýbaných kovových trubek; na jeho desce svítila malá aluminiová lampička. Za stolem seděla na kožené otáčecí židli asi pětatřicetiletá, nakrátko ostříhaná štíhlá žena v tričku a džínách a usmívala se na nás. Představila se nám; jmenovala se Giovanna Sulzerová a byla ředitelkou Veselého slona. Posadili jsme se do křesel před stolem; ředitelka nám nejdřív řekla, abychom se nezlobili na strážného, jestli se k nám nechoval moc vlídně; nařídila v podniku zvýšenou ostrahu, protože se v poslední době vyskytlo několik případů průmyslové špionáže, které podnik připravily o spoustu peněz; vrátný bude později potrestán za to, že opustil své místo. Pak se zeptala, co pro nás může udělat. Kristýna podala ředitelce sáček z Puly a já jsem řekl, že by od ní bylo velmi laskavé, kdyby nám vysvětlila, co znamenají čtyři zvláštní tvary bonbonů. Ředitelka chtěla vědět, proč nás to zajímá; mně už se nechtělo znovu mluvit o dvojí vraždě, svítících červech, meditujícím mravenci, kabale a Picovi della Mirandola, a proto jsem jen řekl, že tvar bonbonů možná souvisí s jistou záhadou, kterou se s Kristýnou snažíme rozluštit a kterou jí nechci obtěžovat a zdržovat od práce. Řekla, že má ráda záhady a s potěšením si náš příběh vyslechne.

A tak jsem jí stručně vyprávěl historii našeho pátrání. Jenže ředitelce to nestačilo; nejdřív chtěla vysvětlit, jaký je vlastně můj a Kristýnin vztah k Tomášovi a Petrovi, pak se vyptávala na všechny možné podrobnosti smrti obou bratří i naší dosavadní cesty, musel jsem jí vyložit, co jsme zjistili v Maďarsku, Slovinsku a Chorvatsku. Zatímco jsem mluvil, slyšel jsem zvuky automobilů odjíždějících z parkoviště; pak už bylo úplné ticho. Byl jsem docela zmatený, nevěděl jsem, co si mám myslet o zájmu, který o nás ředitelka projevovala – to se každému hostovi věnuje takhle dlouho po pracovní době? Anebo jsme pořád podezřelí ze špionáže, ředitelka nás vyslýchá a její přívětivost je jen maskou, kterou nás chce ošálit? A vůbec, co je to za nesmysl, ta průmyslová špionáž v továrně na bonbony? Bojí se, že ukradneme recept na žvýkačku nebo obkreslíme tvar čokoládové figurky?

Pak mě napadlo, že se ředitelka o nás může tak zajímat třeba také proto, že v sáčku bonbonů z pulského obchůdku se opravdu ukrývá něco, co souvisí se smrtí dvou lidí. Najednou jsem měl pocit, že s úsměvem ředitelky, který mě zpočátku uklidnil, něco není v pořádku; zdálo se mi, že kolmá vráska uprostřed jejího obočí vrhá na čelo neklidný stín; ta tmavá čára dávala horní části tváře, jež se ztrácela v přítmí a do níž už úsměv nedolehl, výraz, který ve mně vyvolal představu ostražitého lesního zvířete. Před čím se má Giovanna Sulzerová na pozoru? říkal jsem si. A proč nás tak vyslýchá? Co když je to proto, že je zapletena do vražd nevlastních bratří a chce zjistit, jak daleko jsme se dostali se svým pátráním? A je docela možné, že jsme se doopravdy dostali tak daleko, že to pro vrahy Tomáše a Petra může být nebezpečné, i když si to neuvědomujeme a zdá se nám, že pořád jen bloudíme ve tmě. Znovu jsem pocítil úzkost, uvědomil jsem si, že jsme v továrně sami s ředitelkou, která může být spolupachatelkou dvou vražd, a strážným, který působil dojmem, že ji na slovo poslouchá. Na stole ležela deska s mnoha tlačítky; musel jsem se na ni pořád dívat, čekal jsem, že

ředitelka každou chvílí jedno z nich zmáčkne a že se za několik okamžiků nato objeví ve dveřích strážný s pistolí v ruce, anebo spíš se sekyrou…

Ale pak se Giovanna pohnula a světlo lampičky dopadlo na její tvář v jiném úhlu; podezřelá vráska z jejího čela najednou zmizela a spolu s ní i rysy divokého lesního zvířete. Zasmál jsem se v duchu děsivým představám, jež zplodilo napětí cesty spolu s prostorem opuštěné tovární haly, která by docela dobře mohla být dějištěm nějakého filmového hororu. Řekl jsem si, že nejjednodušší a také nejpravděpodobnější vysvětlení, proč nám ředitelka věnuje tolik času, je to, že se nudí; výroba a prodej bonbonů asi není nijak zvlášť vzrušující práce a náš příběh jí připadal přece jen o něco zajímavější než hlášení, kterými se musí zabývat celý den. Koneckonců řekla sama, že má ráda záhady."

3. Oslava na náměstí

„A tak jsem se uklidnil a čekal jsem, až se konečně něco dozvíme o podivných tvarech gumových bonbonů, ale zatím pořád ještě ředitelka vyslýchala nás. Nakonec přece jen na bonbony došlo; a to, co jsme slyšeli, nás zklamalo. Poté co se nás Giovanna skoro dvě hodiny vyptávala na naši cestu a na Kristýnina mrtvého milence, jsme během čtvrthodiny vyslechli lokální historku, která byla zajímavá snad jen tím, že její scéna a kompars tak trochu působily domem, jako by patřily do nějakého filmu Federica Felliniho.

Ředitelka nám oznámila, že sáček, který jsme koupili v Pule, patří k sérii bonbonů 8112, a vyprávěla nám její příběh. Začala zeširoka, takže jsme se nejdřív dozvěděli, že Veselý slon vznikl na začátku dvacátého století. Tehdy to byla jen malá cukrárna na náměstí, v jejíž zadní místnosti manželka cukráře vařila čokoládu, a za padesát let se rozrostl v největší továrnu v okolí. Už přes

dvacet let je součástí nadnárodního koncernu, jehož vedení sídlí ve Švýcarsku, ale vzhledem k tomu, že skoro všichni členové místního vedení podniku jsou dodnes spolu nějak příbuzní, podobají se jednání rady pořád ještě shromážděním rozhádané, ale přesto soudržné rodiny. Vloni se v trattorii na náměstí konalo slavnostní zasedání rady k stému výročí založení podniku. Ten den bylo horko a dusno; majitel trattorie prostřel dlouhý stůl na dlažbě před vchodem do svého podniku; kolem stolu se usadili místní členové vedení v tmavých oblecích s manželkami, které všechny do jedné měly na hlavách klobouky s širokými krempami. Nedalo mi to a řekl jsem Giovanně, že si ji v takové společnosti dost dobře nedovedu představit. Zasmála se a řekla, že je v San Benedettu opravdu cizí; je Švýcarka z Locarna a do města přišla teprve před třemi lety, kdy ji na její místo dosadil generální ředitel, který sídlí v Bernu.

‚Na oslavě byl přítomný ještě můj krajan,' vyprávěla, ‚zástupce švýcarského majitele podniku. Seděl naproti mně a pořád se díval na hodiny na věži radnice, zřejmě počítal minuty, které zbývají do doby, kdy už bude moci odejít do hotelu. Mezi členy rady byl jistý Rizzo, padesátiletý pán s bříškem; před časem ovdověl a pak se znovu oženil s ženou o dvacet let mladší, kterou si přivezl z Říma a která vyvolávala na sanbenedettské promenádě značný rozruch svým oblečením. Prohlašovala se za umělkyni, i když nikdo nevěděl, co vlastně dělá. Rizzo v té době v sobě objevil jakési bohémské sklony a začal nosit oranžové ponožky a kravaty s reprodukcí portrétu Marilyn Monroe od Andyho Warhola. To odpoledne byl Rizzo zamlklý; k večeru začal foukat vítr, který honil po náměstí noviny, bouchal dřevěnými okenicemi nad našimi hlavami, vysoko zvedal cípy bílých ubrusů a několika dámám u stolu odfoukl klobouk, který pak jejich manželé honili po dlažbě. Zdálo se, že přichází bouřka a že bude třeba slavnost ukončit. V tom okamžiku si Rizzo dodal odvahy, vstal a překvapil všechny návrhem, že by bylo dobré osvěžit výrobu želatinových figurek nějakými novými nápady. Když se ho

jeho bratranci a strýcové ptali, jak by se to podle něho mělo udělat, řekl, že nejjednodušší by bylo zadat návrhy na výtvarné zpracování bonbonů alespoň v jedné sérii nějakému mladému avantgardnímu umělci.

Všichni jsme na něj chvíli udiveně zírali, než nám došlo, že za Rizzovým proslovem stojí jeho žena. Ostatní členové rady se snažili Rizza odbýt tím, že stejně žádného mladého avantgardního umělce nikdo nezná; přitom se myslím všichni obávali, že Rizzo oznámí, že tím umělcem je jeho manželka. Naštěstí jen řekl, že jeho žena náhodou zná jednoho vynikajícího sochaře z Říma. Paní Rizzová, která seděla vedle něho a do té doby mlčela, řekla, že by se možná k takové práci uvolil, kdyby ho o to poprosila. Všichni si v tu chvíli pomysleli, že paní Rizzová prosazuje svého milence, který asi nemůže zavadit o práci.

Zástupce bernského ústředí o něčem takovém asi nejdřív nechtěl ani přemýšlet, ale když se podíval na nešťastného Rizza, který si právě utíral pleš kapesníkem poté, co s vypětím všech sil splnil úkol, jímž ho pověřila jeho žena, a když si představil, co by Rizza asi doma čekalo, kdyby jeho návrh neměl úspěch, bylo mu ho tak líto, že jen řekl: Dobrá, můžeme to zkusit. Zřejmě dostal po letech chuť udělat dobrý skutek a řekl si, že kvůli jedné sérii bonbonů mezinárodní koncern nezkrachuje. Bylo dojemné vidět, jak Rizzovi spadl kámen ze srdce, jeho radost pak nakazila všechny ostatní; a tak se stalo, že ta pravá oslava začala vlastně až od tohohle okamžiku. Rizzo byl šťastný, že uspěl, jeho žena byla šťastná, že prosadila svého sochaře, vyslanec z Bernu měl dobrou náladu, že vykonal dobrý skutek a nic ho to nestálo, ostatní byli veselí, když viděli, jak je Rizzo šťastný. A tak se objednávaly další a další láhve vína, i když vítr foukal pořád silněji, ubrusy se zmítaly pořád divočeji, papíry se vznášely až do výšky kostelní zvonice a kroužily nad náměstím, až se najednou strhl prudký déšť a všichni se rozprchli domů…‘“

4. Utrpení mladého umělce

„‚Ten mladý avantgardní sochař přijel z Říma za pár dní; jmenoval se Rossi nebo Rossini – nebo snad Rossellini? Od začátku se jen mračil, dával všem najevo, jak trpí, že musí dělat něco tak nedůstojného, jako jsou návrhy na bonbony, a jakou čest prokazuje podniku tím, že se pro nás uvolil pracovat. Za deset dní jsem se šla s vedoucím výtvarného oddělení podívat do ateliéru, který Rossimu přidělili v továrně. Měl hotové teprve čtyři modely…' A Giovanna vysypala bonbony z našeho sáčku na stůl, prohrabovala se v nich a vytahovala ty, které vznikly podle Rossiho návrhů. ‚Vzpomínám si, byla to tahle loďka s velkým květem, lastura s okem, dýka s krokodýlí rukojetí… a tenhle podivný tvar.' Ředitelka se vesele zasmála: ‚Dodnes vidím kyselou tvář vedoucího výtvarného oddělení, když bral do ruky jeho modely a bezradně každý prohlížel ze všech stran. Požádala jsem Rossiho, aby mi vysvětlil, co jeho návrhy znamenají, a on mě začal poučovat, že podstata umění spočívá v tom, že tvůrce spojuje dvě věci, které jsou samy o sobě banální, jako je lastura a oko nebo loď a květina, ale jejich setkání prý kolem nich zažehne magickou auru. Neřekla jsem mu, že při výrobě bonbonů o umění příliš nejde, ani to, že kolem jeho návrhů jsem žádnou magickou auru neviděla. Jen jsem se ho ještě zeptala, jaké magické setkání představuje podivná homole; nato jsem se dozvěděla druhou poučku: umělec také někdy ve vzácných okamžicích podléhá automatickému šepotu a vytváří zcela nové, v přírodě nevídané tvary. A já pochopila, že Rossi je blázen, ale kvůli nešťastnému Rizzovi jsem ho nechala být, ať si svou sérii dodělá, měl k tomu koneckonců požehnání až z Bernu.

Vedoucí našeho výtvarného oddělení je zdvořilý pán. Řekl Rossimu, že jeho návrhy jsou zajímavé, ale že by snad přece jen byla vhodnější nějaká zvířátka. Rossi se zatvářil strašlivě, prohlásil, že umění je možné dělat všude, i v továrně na bonbony, a pak silným hlasem dodal, že on nikdy neklesne tak hluboko, aby vytvářel

medvídky a zajíčky. V tom okamžiku došla vedoucímu trpělivost, pronesl o Rossiho výtvorech pár ironických poznámek, Rossi k němu přistoupil, v prvním okamžiku jsem se lekla, že ho bude chtít uškrtit, ale sochař jen zařval, že se dál nebude zaprodávat a sloužit měšťákům ze Zapadákova, kteří nic nevědí o umění, nechal na stole v ateliéru rozdělanou sérii modelů, u Rizzů ještě ztropil scénu, která byla slyšet po celém náměstí, nasedl na vlak a odjel zpátky do Říma.

V továrně si všichni oddechli a já jsem požádala jednoho z našich výtvarníků, aby udělal návrhy na sérii 8112 znovu. Jenže z Rossiho jsme byli všichni tak nervózní a zmatení, že když šla série do výroby, omylem k ní přidali i návrhy, které zbyly po Rossim, a přišlo se na to, až když už se rozeslalo do obchodů přes tisíc sáčků. Tak vznikla nejbizarnější série bonbonů, která kdy byla v Itálii vyrobena… Ale vlastně se nic moc nestalo; dospělí se nedívají, jaký tvar mají bonbony, které kupují, a dětem je to jedno; jste možná jediní, kteří si všimli, že na bonbonech je něco divného…‘ Zeptal jsem se, co bylo dál, a ředitelka pokrčila rameny. ‚To je všechno, dál nebylo nic. Rizzo se po čase rozvedl a začal zase nosit černé ponožky a kravaty; o Rossim nebo Rossinim jsme tu už nikdy neslyšeli.‘

Zdálo se, že jsme se zase vydali po falešné stopě; bylo málo pravděpodobné, že by Rossiho lastura s okem mohla mít něco společného s *Vlhkými zdmi*, bonbony z Puly zřejmě nesouvisely ani s Tomášovou a Petrovou smrtí, ani s podmořským nápisem a s Picem della Mirandola… Přesto jsem se ředitelky zeptal, jestli neví, kde Rossi v Římě bydlel. Jeho adresu neznala, ale vzpomněla si, že když se spolu viděli poprvé, věnoval jí pozvánku na vernisáž své výstavy a že se výstava konala v jakési galerii v římské čtvrti Trastevere; pozvánku ovšem dávno vyhodila a jméno galerie si nepamatuje… Nakonec jsem jí vnutil číslo svého mobilu; ředitelka slíbila, že zatelefonuje, kdyby o Rossim něco zjistila.

Když jsme se vraceli po silnici mezi tmavými poli pod nebem plným hvězd, mlčeli jsme. Nepředjel nás žádný automobil; ředitelka tedy pořád ještě zůstávala v továrně. Římská stopa byla tak chatrná, že se tentokrát ani Kristýna neodvážila navrhnout, abychom se vydali hledat Rossiho nebo Rossiniho do hlavního města. Znovu se zdálo, že naše pátrání je u konce a že nezbývá než vrátit se do Prahy; myslím, že jsme si ani jeden nemohli zvyknout na myšlenku, že naše pouť skončila, že skončila tady, na silnici uprostřed polí, a celou cestu až k sanbenedettskému nádraží jsme čekali, že zase jako v Lublani zazvoní mobil, ozve se Zoltán, mořský biolog nebo ředitelka Veselého slona a my uslyšíme zprávu, která nás vyšle na další cestu; Kristýna si dokonce rozsvítila displej, aby zjistila, jestli je v polích signál. Ale jediné zvuky, které se ozývaly, bylo šustění kukuřičných listů ve větru a bzučení nočního hmyzu. Víte, legrační bylo, že jsme vlastně oba toužili jet do Říma, ale styděli jsme se to jeden druhému říct. Kristýna chtěla pokračovat v cestě, protože musela pořád myslet na to, že přece jen existuje možnost, že shoda Rossiho výtvoru s lygdským znakem není jen náhodná, a nechtěla se vzdát té poslední, třeba nepatrné a směšné naděje; a já… já jsem chtěl jet do Říma, protože už ve chvíli, kdy jsem slyšel ředitelku Veselého slona při naší anglické rozmluvě říkat *Rome*, se mi zjevila náměstí zalitá sluncem a ucítil jsem vůni horkých zdí…“

5. Noc v San Benedettu

„Rozhodli jsme se, že přespíme v hotýlku, který stál přímo naproti nádraží. Pořád jsme ještě nepromluvili o tom, co uděláme zítra. Pokoj byl v prvním patře; v okně byl vidět kus neonového nápisu nad vchodem do nádraží, jeho zelené světlo dopadalo na širokou manželskou postel. Ani jsme nerozsvěceli, Kristýna se převlékla v koupelně, rychle vklouzla pod přikrývku, dala mi dobrou noc

a zavřela oči. Lehl jsem si na postel a opřel se zády o pelest; zase jsem se díval na ležící dívku, na její tvář politou zelenými a bílými nádražními světly a myslel jsem na naši podivnou cestu, na to, jak se od Budapešti pro mne pozvolna proměňoval její cíl a jak mi Kristýna začala mizet, až se v Pule stala skoro jen stínem, který mě doprovázel na pouti, jež vedla kamsi na jih. Ale teď, když se zdálo, že naše cesta končí, se Kristýnino tělo znovu vynořilo, tak jako se ve skrývačce najednou zjeví neustále přítomná, ale do té chvíle neviditelná kresba; jeho reliéf vystupoval pod přikrývkou a přecházel do změti bílých záhybů, a zdálo se, že světlo, které leželo na přikrývce, je chabým zbytkem záře, která vychází ze spícího těla. Natáhl jsem k zářícímu tělu ruku, a zase jsem měl strach se ho dotknout, protože bych se k němu musel prodírat všemi potrhanými draperiemi minulosti, do kterých bylo zamotáno a pod kterými bych je nakonec našel chladné a lhostejné.

A zároveň jsem cítil výčitky svědomí, měl jsem pocit, že jsem Kristýnu zradil; sice jsem ji pořád doprovázel a jistě bych ji neopustil, a přece jsem už byl na jiné cestě, putoval jsem jinam, i když jsem se od ní neodloučil ani na krok a i když to vypadalo, že je to ona, kdo určuje, kam pojedeme. Teď už mi bylo jasné, že nikdy nebylo hlavním cílem mé cesty vyřešit záhadu smrti Tomáše Kantora. Proč jsem vlastně odjel do Bratislavy? Nejspíš proto, že mi připadalo, že to, co tam snad vypátrám, by mohlo Kristýnu vysvobodit z moci kouzel, kterými ji očaroval její mrtvý milenec, upír; a pokračoval jsem v cestě, protože jsem jí chtěl být nablízku – a snad také kvůli vlakům, denním i nočním, které jsem odmalička miloval, kvůli zasněnému božstvu vagonů. Ale pořád víc jsem naslouchal tichému šepotu, kterým se ozývala města a který jsem poprvé zaslechl v Bratislavě na Hviezdoslavově náměstí; a po čase jsem rozpoznal, že všechny hlasy měst šeptají o tom samém, že mluví o jihu a o moři. Jih mě ve městech vábil a cosi mi sliboval, nevěděl jsem co; šepotu měst jsem dokázal porozumět stejně málo jako červím a bonbónovým rébusům, které

jsme s Kristýnou na cestě nacházeli. Když jsem přemýšlel o tom, co mě láká dál na jih, nikam jsem se nedostal, protože se začaly vynořovat představy, které si odporovaly a jedna potírala druhou. Někdy mi připadalo, že mě přitahuje jasné světlo, které obtahuje a ustaluje obrysy věcí, a jindy zase že toužím po vedru, v němž všechny tvary roztávají do jednotné neforemné kaše, někdy pro mne byl obrazem jihu ostrý obrys skály rýsující se proti nebi a jindy rozkládající se zapáchající skládka plná much na okraji přímořské vesnice, zdálo se mi, že mě láká poznání i zapomenutí a spánek, vítězství a porážka; a zvláštní bylo, že všechny ty obrazy mi přinášely slast.

Zdálo se mi teď také, že jsem po celý život v mnoha okamžicích nevědomky obracel tvář k jihu, že moje cesta na jih nezačala před čtyřmi dny na pražském Hlavním nádraží, že jsem na ní už odedávna. Její součástí byly mé cesty do školy a do univerzitní knihovny, procházky po Praze i noční putování po hospodách; jih byl vždycky neviditelným úběžníkem mého neklidu. Teď mi připadalo, že se zamotaná nit mé touhy začala rozvinovat. Bylo mi líto, že jsem se tak dlouho zdržoval, zároveň jsem však měl pocit, že jih, ke kterému jsem směřoval, se možná rodil až ve všech těch zdrženích.

Ale ještě i potom, co jsem se s Kristýnou vydal na cestu, jsem bloudil jako náměsíčník; až mě historky, které jsem vyslechl v cizích bytech, fotografie z časopisů a gumové bonbony ze zapadlého krámku dovedly do San Benedetta. Nevěděl jsem, kam jdu, ale stejně málo jsem věděl, z čeho vlastně vyrůstá má touha po Kristýně. V Praze jsem se domníval, že mě k ní přitahuje smutná hudba jejích gest, která se míjela s věcmi, ve vlaku do Bratislavy jsem si myslel, že mě lákají masky, které se mi zjevovaly v její tváři, ale teď v San Benedettu jsem se musel ptát, jestli tím, co mě nejvíc vábilo, nebylo spíš Tomášovo prázdno, které proniklo i do její bytosti, prázdno, z něhož se její gesta i přízračné postavy, které sídlily v jejím těle, zrodily; to prázdno se rozlilo až do konečků jejích prstů, kanulo z nich jako slastný, nesmírně vzrušující balzám…

San Benedetto leželo na trati z Benátek do Říma, vlaky jezdily skoro pořád; každý z nich rozcinkal sklenice na nočním stolku, ale skoro žádný ve stanici nezastavil. A znovu jsem se teď ptal, jestli rozluštění záhady Tomášovy smrti bylo skutečně tím cílem, za kterým se vydala na cestu Kristýna. Je možné, že znala cíl své cesty stejně málo jako já, že jsme byli oba náměsíčníci a nevědomí spiklenci. Byli jsme tak posedlí luštěním šifrovaných zpráv, které se na naší pouti objevovaly, že jsme nezahlédli velikou šifru naší cesty, nedokončený hieroglyf vepsaný do mapy Evropy. Zatím jsem vůbec netušil ani konečný tvar toho obrovského písmene, ani jeho význam. Ale tenkrát v San Benedettu jsem si uvědomil, že velký kaligraf ještě není hotov, ještě neodložil štětec; a v tu chvíli jsem se rozhodl, že pojedeme dál, třeba za bláznivým Rossim do Trastevere…

Rodiče Kristýny od samého počátku Tomáše nesnášeli; byli zděšení, když viděli, do koho se jejich dcera zamilovala. Kristýna mi několikrát s úsměvem řekla, že jsou přesvědčeni, že ji Tomáš zkazil. Naproti tomu mnou byli nadšeni; mladý muž, který pracuje na univerzitě, byl podle nich někdo, kdo se k jejich dceři hodí a koho by si měla hledět, a dávali to Kristýně najevo, což bylo samozřejmě to nejhorší, co mi mohli udělat. Ale teď jsem si říkal, že jejich představa slušné dívky, kterou zkazil nezodpovědný umělec, je možná ještě falešnější, než jsem si myslel. Neměl jsem pocit, že by se Kristýna stala někým úplně jiným, když potkala Tomáše, že by ji Tomáš svedl, naučil užívat drogu prázdnoty a kochat se chimérami, které vyvolává; byl jsem si teď skoro jist, že hlasy, které uslyšela v Tomášově knize, v ní jen probudily několik postav, které v ní odedávna spaly.

Dokonce jsem připouštěl, že Kristýnina bytost je temnější než Tomášova, i když by se její rodiče takového tvrzení jistě zhrozili. Kristýna mi říkala, že před setkáním s Tomášem žila jako většina ostatních dívek. Věřil jsem jí to – ale taková pravda přece neznamenala vůbec nic. Kristýna obdivovala Tomáše, protože pro ni byl

gladiátorem, který vydrží pohled přízraků a má odvahu s nimi zápasit. Jenomže ty zápasy se odehrávaly v ohraničené aréně literatury, monstra rodící se z prázdna měla vymezený jen úzký výběh a dál se nedostala. Zato Kristýniny přízraky, s kterými se setkala díky Tomášovi, nebyly zavřené v kleci, obsadily hned celé teritorium jejího života a proměnily je, Kristýna neměla žádné místo, kam by se před nimi mohla schovat; ženy si taková útočiště nestavějí…

Zahoukal vlak projíždějící nádražím, Kristýna otevřela oči a podívala se na mne. ‚Pojedeme ráno do Říma,' řekl jsem. Usmála se a vzala mě za ruku, ale v příštím okamžiku usnula a její prsty se zase pomalu rozevřely."

Vyprávění o entoptických obrazcích, kosmické nestvůře a horkých zdech

1. Smutek v Trastevere

„Odjeli jsme ze San Benedetta ještě za ranní tmy, oknem kupé, ve kterém jsme seděli sami, pomalu proplula Pádská nížina s barvami zašpiněnými šerem, nad toskánskými kopci světlo zteplalo, zalilo celé naše kupé a zase dělalo kouzla s Kristýninými zrzavými vlasy, v Laziu už slunce stálo vysoko na obloze a žhnulo na krajinu, v níž ještě nebyly vidět skoro žádné stopy podzimu; na římské nádraží Termini přijel vlak krátce před polednem. Cestou jsme se s Kristýnou dohodli, že bude nejlepší, když se ubytujeme přímo v Trastevere a budeme tam pátrat po galerii, kde měl mít Rossi výstavu. Nechali jsme se tam zavést taxíkem a taxíkář nám také doporučil penzion na malém náměstí, jehož plochu skoro beze zbytku zabíraly stolky a židle rozestavěné před trattoriemi a kavárnami, jen uprostřed udělaly místo pro kamennou kašnu; teď skoro u všech stolků seděli obědvající hosté. Hodili jsme batohy na podlahu v podkrovním rohovém pokoji, jehož balkon vedl na náměstí a okno do úzké ulice, a vydali se pátrat po Rossim; chodili jsme uličkami, které byly ponořené do stínu a otvíraly se náhle do prosluněných náměstí, několikrát jsme přešli tam a zase zpátky širokou a rušnou via Trastevere a na druhé straně se zase ponořili do ticha prázdných ulic, několikrát nás některá z uliček zavedla na nábřeží Tiberu; pak jsme se zase vraceli a bloudili dál.

Našli jsme několik malých galerií, ale nikde o žádném sochaři Rossim, Rossinim ani Rossellinim neslyšeli. Kristýna šla vedle mne pořád sklesleji a pomaleji; jako by kal z celé naší cesty, která se zrodila z její neschopnosti přijmout Tomášovu smrt, stekl do těch

uliček a ona se jím musela prodírat; snad jí bylo zle také proto, že jí docházelo, jak nesmyslné je naše hledání člověka, jehož jméno jsme ani neznali a který nejspíš stejně nebude mít vůbec nic společného s našimi záhadami. Několikrát se na mne podívala a já měl dojem, že se mi užuž chystá říct: ‚Nechme toho, nemá to smysl,' ale snad nechtěla, aby naše cesta skončila tím, že zůstaneme bezradně stát uprostřed ulice ve městě, do kterého jsme přijeli kvůli jednomu gumovému bonbonu…

Ale ani já jsem se necítil dobře, připadalo mi, že mrtvý Tomáš Kantor kráčí vedle nás a pošklebuje se nám. Marně jsem se snažil přivolat radost z cesty, kterou jsem cítil v Pule, zvedal jsem hlavu a nechal pohled putovat po fasádách – a přitom na nich bylo všechno, na co jsem se těšil, a ještě o něco víc, byly tu kamenné portály s domovními čísly vytesanými dlátem, nade mnou se prostíraly barevné omítky vybledlé sluncem, viděl jsem vysoké dřevěné okenice a malé balkony s kovovou mříží, ostré stíny střešních říms, a dokonce prádlo na šňůrách natažených mezi protějšími domy, které bych očekával až někde v Neapoli – ale nebylo to nic platné, připadalo mi, že se dívám na znaky neznámého písma, na text, který se nade mnou mechanicky rozvinuje na nekonečném svitku, aniž dává nějaký význam. A musel jsem myslet na ještě horší věci, které mohly nastat: uvědomil jsem si, že se mi ulevilo pokaždé, když nám prodavač v galerii řekl, že o žádném Rossim nic neví; trpěl jsem při představě, že svou cestu završíme tím, že budeme muset rozmlouvat s arogantním sochařem, který nám stejně jen řekne, že lastura s okem je vize jeho geniálního ducha a že o Tomáši Kantorovi, o jeho románu, ani o žádných Lygdech nikdy v životě nic neslyšel.

Rossiho naštěstí nikdo neznal; navečer jsme však objevili něco jiného. Když jsme na via Trastevere míjeli kino, Kristýna se zastavila a ukázala na plakát, který visel ve vitríně a na kterém byli vidět buddhističtí mniši s vyholenými hlavami před zasněženou kamennou budovou, zřejmě klášterem, na pozadí vysokých hor; přes sníh se

v dolní polovině plakátu táhla tmavá písmena názvu filmu: LARVA. V první chvíli jsem nevěděl, co je na plakátu zajímavého, ale pak mi došlo, že jde o film, na jehož námětu se měl podílet Petr Quas. Pokladní nám řekla, že budou dávat *Larvu* až pozítří, ale že ještě dnes večer bychom mohli film vidět v jakémsi biografu na okraji Říma. Bylo samozřejmě málo pravděpodobné, že bychom ve filmu objevili nějakou stopu vedoucí k objasnění Tomášovy a Petrovy smrti, ale řekl jsem si v duchu, že je to pořád lepší než záhadný Rossi, a Kristýna dost možná uvažovala stejně. Kromě toho jsem byl na film opravdu zvědavý, protože jsem si nedokázal představit děj amerického vědeckofantastického thrilleru, ve kterém vystupuje Jan Evangelista Purkyně."

2. Obrazy pod víčky

„Jeli jsme dlouho autobusem; vystoupili jsme na sídlišti, které bylo zřejmě postaveno v padesátých letech. Slunce mezitím zapadlo, proti tmavnoucímu nebi se rýsovaly černé hranaté siluety paneláků, ve kterých svítily desítky oken; z nich se neustále vykláněly ženy, volaly na děti, které si hrály na chodníku, a ty na ně také něco křičely. Cítil jsem pach horkého asfaltu a vůně z kuchyní. Ukázalo se, že biograf, který jsme hledali, je otevřené letní kino mezi dvěma řadami domů. Byli jsme první diváci; prázdné židle stály rozházené na asfaltovém prostranství, nad nímž se tyčilo velké plátno. Posadili jsme se doprostřed; postupně přišlo ještě asi deset lidí.

Film byl v původním anglickém znění s italskými titulky. Začínal záběrem univerzitní auly plné pozorně naslouchajících mladých mužů v redingotech, všichni měli dlouhé kotlety, vysoké límečky a pod nimi pečlivě uvázané šátky. Kamera pomalu přes hlavy posluchačů najížděla k přednášejícímu; byl to muž ve středním věku, oblečený podobně jako studenti, stál na vyvýšeném pódiu

před stojanem, na kterém byl upevněn tenký papír, na němž byla vidět jakási kresba; zdálky nebylo možné rozpoznat, co představuje. Přednášející byl bezesporu Jan Evangelista Purkyně: herec, který ho představoval, mu sice nebyl podobný, ale účes přesně napodoboval dobový portrét, který jsem znal. Zněla hudba, v níž se objevovaly motivy Chopinových a Schubertových skladeb, přes celé plátno se objevil nápis BRESLAU 1842. Jak se kamera blížila k přednášejícímu, hudba pozvolna slábla a Purkyňův hlas byl slyšet stále silněji a zřetelněji. Kamera se zastavila v okamžiku, kdy celé plátno zaplňovala horní polovina vědcova těla a papír s kresbou; teď bylo možné rozpoznat, že je to pouhá změť čar; kdyby se děj filmu odehrával v jiné době, asi by se dalo říci, že jde o dílo abstraktního umění.

Ukázalo se, že námět přednášky je dost zvláštní: Purkyně mluvil o klasifikaci obrazců, jaké vidíme na vnitřní straně víček, když zavřeme oči; nacházel mezi nimi jisté pravidelnosti, které umožňovaly tyto tvary roztřídit jako nějaké nerosty do různých skupin. Kristýna se na mne tázavě podívala; naklonil jsem se k ní a řekl jí šeptem, oč ve filmu jde; vysvětlil jsem jí, že jsem kdesi četl, že Purkyně se opravdu za svého vratislavského pobytu zabýval takzvanými entoptickými obrazci nebo zrakovými fantomy a že byl přitom zřejmě ovlivněný romantickým hledáním pratvarů, které Ernst Chladni nacházel ve zmagnetizovaných železných pilinách, Goethe v jediném tvaru, z něhož se vyvinuly různé části rostlin, a Novalis v kresbách náhody: v rýhách na kameni a ve tvarech oblak.

Bohužel jsem leccos z Purkyňovy přednášky přeslechl, protože se do jeho slov neustále mísily zvuky přijíždějících a odjíždějících automobilů a autobusů, volání žen a křik dětí ze sídliště; a rámus neutichl až do konce promítání. Další scéna ukazovala nevelkou světlou místnost, jednoduše zařízenou několika kusy biedermeierského nábytku. Purkyně sedí u psacího stolku s tenkými prohnutými nožkami, na kterém vidíme portréty jeho ženy a malé dcerky,

které zemřely před několika lety ve Vratislavi při epidemii cholery, a dvě knihy, jejichž tituly jsou psány švabachem; první je Goethova *Farbenlehre*, na titulní straně druhé knihy stálo: Johann Purkinje, *Beiträge zur Kenntnis des Sehens in subjektiver Hinsicht*, Prag 1819. Vědec se probírá kresbami entoptických obrazců na tenkých papírech, na podlaze si hrají jeho dva malí synové, na které dohlíží vychovatelka. Najednou se vědec zarazí, zdá se, že ho cosi zaujalo a znepokojilo. Zazní tajemná hudba připomínající melodii, jaká byla v *Čelistech* slyšet ve chvílích, kdy se blížil žralok. Purkyně vstane, jde s kresbami k oknu, zvedne papíry, tak jak jsou na sobě, a zadívá se na ně proti světlu. Na jeho tváři se objeví výraz hrůzy, jeho rty cosi neslyšně zašeptají. Kresby mu vypadnou z rukou; zmocní se jich průvan, lehké papíry se vznesou a pak se pomalým houpavým pohybem snášejí dolů, jeden z nich doletí až k chlapci, který si na podlaze něco maluje (to je zřejmě Karel Purkyně, budoucí malíř), a položí se na jeho obrázek. Tichá hudba očekávání se promění v ponurou hudbu hrůzy. Na plátně je teď vidět kresba, která se skládá ze skvrn a chaotických čar, na ní se objeví nápis LARVA."

3. Judith Greenfieldová

„Kamera se vrátí k tváři vědce; výraz hrůzy teď nahradil výraz hlubokého zamyšlení, Purkyně stojí nehnutě a dívá se kamsi přes strmé střechy vratislavských domů; pohled kamery se obrací vzhůru a pozvolna stoupá podél šedivých proužků kouře, které vycházejí z komínů. Nějakou dobu jsou na plátně vidět jen mraky, jejichž tvary připomenou obrazce pod víčky, které Purkyně ukazoval studentům, ponurost hudby přechází v tón rezignovaného smutku, do melodie se pozvolna začne mísit jakýsi šum, který zpočátku není možné určit, pak se ozve zatroubení automobilu a od té chvíle se šum pozvolna rozestupuje do jednotlivých hlasů moderního velko-

města – slyšíme rachot motorů, skřípání brzd, troubení klaksonů, výkřiky kamelotů. Oko kamery klesá, po chvíli do obrazu pomalu vjíždějí od spodního okraje plátna vrcholky mrakodrapů; když kamera klouže podél dlouhých vertikálních řad oken, objeví se titulek MANHATTAN 2006. Kamera se zastaví těsně nad vozovkou rušné ulice, po chodníku spěchají davy lidí, na přechodech se střídají červená a zelená světla, proudy automobilů se zastavují a rozjíždějí. Začnou se objevovat úvodní titulky filmu; čekal jsem, až budou uvedeni autoři námětu; a skutečně jedno ze tří jmen bylo jméno Petra Quase. Když poslední titulek oznámil jméno režiséra, pohled kamery zase povystoupil podél fasády jednoho z domů vzhůru a pronikl širokým oknem dovnitř.

Opět jsme se octli v přednáškovém sále. Tentokrát přednáší mladá vědkyně; šedý kostým, velké kostěné brýle a vlasy hladce sčesané do uzlu mají bezpochyby vyjádřit oddanost vědeckému bádání a lhostejnost k povrchním radostem života, nicméně filmový maskér nezapomněl herečku, která vědkyni představovala, pečlivě nalíčit a namalovat jí oči. Vědkyně vloží do epidiaskopu Purkyňův portrét a promítne ho na velké plátno, mluví o jeho bádání v oblasti entoptických obrazců a sděluje studentům, že jeho výzkum zopakovala. Vkládá do epidiaskopu průhledné folie s obrázky, které se podobají obrázkům z Vratislavi. Přednáška končí, studenti opouštějí posluchárnu. Když vědkyně skládá folie, přistoupí k ní jakýsi mladík, zřejmě kolega z fakulty, a dělá si z ní dobromyslnou legraci; říká jí, že už je posledním člověkem na univerzitě, který k promítání obrázků ještě používá epidiaskop místo počítače. Po dobu jejich rozmluvy stojí opodál se skloněnou hlavou starší muž s dlouhými šedivými vlasy. Když je vědkyně konečně sama, přistoupí k ní; v okamžiku, kdy zvedne hlavu, vidíme, že ho hraje David Carradine. Mluví tichým, monotónním, smutným hlasem; prosí vědkyni, aby výzkumu entoptických obrazců zanechala, varuje ji, že tím může ublížit mnoha lidem. Vědkyně si zřejmě myslí, že to nemá v hlavě

v pořádku, a odmítne se s ním bavit; všimne si, že neznámý má na zápěstí vytetovaný oválný vláknitý útvar připomínající kokon bource morušového.

Další záběr ukázal vědkyni v jejím bytě. Sedí u otevřeného okna s výhledem na Central Park; probírá se obrázky na průsvitných foliích a stejně jako Purkyněho ji najednou cosi zarazí; zazní stejná tajemná hudba, jaká doprovázela podobnou scénu ve Vratislavi. Vědkyně nervózně srovnává folie na sebe, jde k oknu, zvedne celou složku, až ji prosvítí paprsky slunce stojícího vysoko nad hradbou mrakodrapů, která vroubí jižní okraj Central Parku. Jak se dalo čekat, i na její tváři se objeví zděšení; ‚To není možné,' šeptá; kamera se blíží k foliím, ale dřív než divák něco stačí zahlédnout, záběr skončí.

Další záběr ukazuje stejný pokoj; je noc, místnost osvětluje pouze obrazovka počítače, u kterého sedí vědkyně v slušivé noční košilce, obrazovka se odráží v jejích brýlích, její prsty rychle a bez přestávky kmitají nad klávesnicí. Před oknem teď visí dlouhé tmavofialové závěsy, které se zachvívají v průvanu, chvílemi je silnější závan větru rozevře a v mezeře mezi nimi se objeví tmavá obloha, pod ní mrakodrapy a docela dole lampy svítící na cestičky a stromy v Central Parku. Do ticha, v němž se ozývá jen ťukání kláves (a ovšem také hlasy římského sídliště), náhle zadrnčí telefon. Vědkyně sebou trhne, překvapeně se podívá na hodinky a pak zvedne sluchátko. Ozve se v něm zasmušilý hlas; diváci hned poznali Davida Carradina. Záhadný muž znovu vědkyni prosí, aby se dál o zrakové fantomy nezajímala, a zejména aby o výsledcích své práce nic nepublikovala; dělá nejasné narážky na nepředstavitelné nebezpečí, které hrozí celému lidstvu. Vědkyně ho ani nevyslechne do konce, položí sluchátko a pokračuje v psaní; věda je pro ni tím nejdůležitějším v životě a nějaké nebezpečí, o jehož povaze ani nic neví, ji od výzkumu nemůže odradit.

Na dalším záběru stojí vědkyně, tentokrát v kostýmku vínové barvy, před svým nadřízeným, zřejmě děkanem fakulty, v jeho pracovně. Děkan je rozčílený, přechází po místnosti sem a tam, funí, mává jakýmsi časopisem a křičí na vědkyni, že znectila dobré jméno univerzity. Přitom se dozvídáme, že vědkyně je profesorka Judith Greenfieldová a přednáší na přírodovědecké fakultě fyziologii. Děkan otevře časopis a s ironickým zdůrazňováním míst, jež mu připadají obzvláště pobuřující, čte: ‚Výzkum skvrn na sítnici, které se při zavřených očích promítají na spodní stranu víček a které patří k takzvaným entoptickým jevům, tedy k vizuálním vjemům, jež mají svůj původ v těle, přinesl překvapivý výsledek. Když poskládáme na sebe větší množství kreseb zobrazujících entoptické obrazce či zrakové fantomy na průsvitných foliích, vidíme, že skvrny, které jsou na jednotlivých obrazcích, se navzájem doplní, jako by obrazce byly fragmenty jednoho jediného obrazu. Obraz, který takovým způsobem vystoupí, je kupodivu figurativní: je to podoba jakéhosi neznámého tvora. Vím, že do vědy nepatří emoce, ale nemohu nepřiznat, že tato tvář je tím nejděsivějším, co jsem v životě viděla…‘

Vědkyně chce něco namítnout, ale děkan ji nepustí ke slovu. Říká, že nebude řešit, jestli profesorku jen zmátla náhoda – ve skvrnách odjakživa lidé viděli všechno možné –, jestli jde o její nejapný žert, nebo jestli se sama stala obětí mystifikace. Na potvrzení svých slov chce zřejmě ještě ocitovat z článku, který ho tak pobouřil, další domnělou nehoráznost, ale jeho pohled padne na obrázek, který článek Greenfieldové doprovází a který ukazuje monstrum, jehož obraz má být rozptýlen na sítnicích všech lidí; zřejmě poprvé se na něj pozorněji zadívá, vidíme, jak se na jeho tváři na chvíli zloba změní v úděs spojený s hnusem, pak děkan odhodí časopis na stůl, zabručí, že profesorku s ohledem na dosavadní výsledky její práce nevyloučí z univerzity, ale nic takového už se nesmí opakovat. Pokyne Greenfieldové, aby opustila jeho pracovnu; když je v místnosti sám, jde k časopisu, váhavě jej zvedne a zadívá se znovu na obrázek nestvůry zrozené ze skvrn…“

4. Klášter v Himálajích

„Vědkyně je doma, zase sedí u počítače; tentokrát je večer, na trávě v Central Parku leží dlouhé stíny stromů. Profesorka si nechala oskenovat kresby zrakových fantomů a teď je postupně klade na obrazovce přes sebe; můžeme pozorovat, jak na její tváři roste vzrušení a strach, a zároveň vidíme, jak ze skvrn pozvolna vystupuje jakási nestvůrná tvář; ze všeho nejdřív se objeví oči, které se na profesorku dívají – ale ještě dřív než obraz nabude určitějších rysů, zvoní telefon. (Divák neuvidí ve filmu zřetelnou podobu monstra ani jednou; tvář a tělo nestvůry se pokaždé objeví jen v náznaku, ale o to děsivěji působí.)

Volá zase David Carradine. Jeho hlas je ještě smutnější než minule, říká: ‚Měla jste mě poslechnout; tohle je jen začátek.' Ani tentokrát s ním vědkyně nechce mluvit; požádá důrazně neznámého, aby ji už neobtěžoval, zavěsí sluchátko a vrátí se k počítači, ale za několik vteřin zvoní telefon znovu. Vědkyně si jako všechny filmové postavy v takové situaci myslí, že volá stejný člověk jako před chvílí, zvedne sluchátko a rozzlobeně říká: ‚Žádala jsem vás, abyste mi už nevolal…' Samozřejmě telefonuje někdo jiný; mladý mužský hlas zmateně mluví o tom, že četl její článek, a naléhavě ji prosí o schůzku. Profesorka se ptá, oč jde, mladý muž chvíli váhá a pak říká, že obraz hrůzného živočicha, který se zrodil ze skvrn, už jednou v životě viděl…

Greenfieldová se schází s mladým mužem na lavičce na Washington Square; je to Terence Grady, horolezec-cestovatel-dobrodruh, a vypráví vědkyni, jak ho při osamělé výpravě do Nepálu před třemi lety překvapila v Himálajích sněhová bouře; bloudil vánicí a ve chvíli, kdy už padal vyčerpáním, se před ním objevila brána buddhistického kláštera. Zatímco to říká, mění se zvuky automobilů ve skučení větru a pak se na plátně začne prolínat obraz holubů na dlažbě náměstí s obrazem divoké chumelenice, v níž se neznatelně

rýsuje šedivý portál jakési stavby; dopotácí se k němu zasněžená postava, ještě stačí zabušit na bránu a klesne do sněhu. Brána se otvírá, objeví se v ní mniši v oranžových hábitech a vtáhnou vyčerpaného cestovatele dovnitř.

Než ustala bouře, strávil Grady v klášteře několik dní mezi mlčenlivými mnichy, kteří měli všichni na zápěstí vytetovaný obrázek kokonu. V klášteře se děly věci, jež nechápal a jež v něm vyvolávaly děs: v noci ho čas od času probudil skřek hrůzy, který se rozlehl tichou budovou; několikrát se stal svědkem toho, že některý z mnichů dostal záchvat připomínající epilepsii, ostatní ho pak drželi a lili mu do úst jakýsi nápoj, po kterém se uklidnil a pak nadlouho usnul; jednoho z mnichů našli ráno v jeho cele oběšeného. V modlitebně byly všechny stěny pomalované náboženskou freskou se zástupy božstev a bódhisattvů; jednu část fresky neustále zakrýval těžký závěs zakončený dole třásněmi ze zlatých nitek, který Gradymu mniši nedovolili poodhrnout. Postavy na fresce se na místo, jež bylo skryté pod závěsem, dívaly se směsí hrůzy a hnusu ve tvářích. Jejich výraz v Gradym vyvolával úzkost a zmatek: Co to je za hrůzu, že se jí nedokáží ubránit ani Probuzení a bozi? ptal se sám sebe. Jedné noci se vykradl ze své cely do modlitebny, jejíž zdi byly ozářené desítkami svíček hořících u úpatí stěn, a nadzvedl závěs. V mihotavém světle svíček uviděl obraz nestvůry (divák v kině ovšem zahlédl jen matný obrys podivného stvoření); už v okamžiku, kdy se na malbu podíval, věděl, že na ni nikdy nezapomene. O obludě z fresky až doteď s nikým nemluvil. Obraz složený z desítek entoptických obrazců, který doprovázel článek profesorky Greenfieldové, sice neměl tak ostré kontury jako freska v nepálském klášteře, Grady však nepochyboval o tom, že zobrazoval stejného živočicha.

Mezitím se na plátně už zase objevila lavička na Washington Square a holubi na dláždění. ‚Pocit, který ve mně vyvstal při pohledu na fresku,' říká Grady vědkyni, ‚nemá jméno, lišil se od všech ostatních pocitů, které znám, od všech *lidských* pocitů… Mohl bych

říct, že jsem cítil hrůzu a hnus, ale to jsou jen vzdálená jména pro něco, co se v tom pocitu také ozývalo. Bylo v něm však přítomno daleko víc; rozpoznával jsem v něm také cosi jako vědomí, že se probouzí nějaké strašné zlo. A potom něco, co bylo ze všeho nejděsivější, bylo to…‘

Grady se odmlčel, snad nemohl najít správné slovo, snad mu v řeči zabraňoval jakýsi podivný stud…

‚Byla to radost ze vší té hrůzy, ozvěna jakési nesmírné, dávno zapomenuté zlé slasti,‘ dokončila za něj tiše větu Judith Greenfieldová.

‚A ještě nedočkavost, touha, aby rodící se hrůza byla už konečně tady…‘ Tahle slova už řekl Grady skoro šeptem. Nebojte se, budu už stručnější,“ řekl Martin, když si všiml, že jsem se nenápadně podíval na hodinky. „Jak se dalo čekat, Grady a Greenfieldová se spolu vydají do Nepálu, kde v zasněžených velehorách hledají tajemný klášter; vědkyně vymění kostýmek za péřovou bundu a plandavé kalhoty s mnoha kapsami; samozřejmě se do sebe zamilují; během cesty se je záhadní maskovaní muži několikrát neúspěšně pokusí zabít; nakonec se přece jen dostanou do kláštera vysoko v horách. Mniši jim však odmítají o fresce cokoliv říct, opakují pořád, že je spojena s tajemstvím, které nemá být prozrazeno, protože by lidstvu přineslo velké utrpení. Ani teď divák neuvidí zřetelnou podobu monstra; během filmu je sice závěs nad freskou několikrát zdvižen, ale obraz nestvůry se pokaždé jen mihne v slabém a neklidném světle svíček. Vědkyně a dobrodruh jsou rozhodnuti přijít záhadě na kloub a zůstávají v klášteře dlouhé měsíce; nakonec si je povolá představený kláštera a řekne jim, že si zaslouží, aby se dozvěděli velké tajemství nepálského bratrstva, musí se však zavázat, že je nikdy v životě neprozradí.“

5. Vyprávění představeného kláštera

„A představený jim vypráví příběh o vzniku života na Zemi: vesmírem se pohybují obrovská krvelačná monstra, která spolu zápasí a navzájem se požírají. Rozmnožují se tak, že oplodněná samička si vyhledá nějakou vhodnou planetu a tam snese jedno jediné vajíčko; tak tomu bylo před miliony let i na Zemi. Z vajíčka se vyvinul pozemský život; všechny živé organismy na zeměkouli jsou ve skutečnosti rozptýlené buňky jediného živočicha, který pořád roste, vyvíjí se a přitom se živí sám sebou, jedny buňky požírají druhé. Nachází se ovšem dosud v larválním stadiu, ale tato doba už se chýlí ke konci, už brzy, za několik tisíc let, se larva zakuklí: v té době ze všech živočišných i rostlinných organismů začnou vyrůstat bílé vláknité šlahouny, obrostou vše živé, spojí se a vytvoří obrovskou kuklu, bílou tkáň, která pokryje celou planetu. Během několika set let se uvnitř bílé kukly dokoná spojení a proměna všech organismů, zrod dospělého živočicha; pak nastane okamžik, kdy monstrum protrhne drápem ztuhlý kokon, vysouká se z něho, zanechá za sebou mrtvou planetu se zbytky skal, pouští, lidských výtvorů, které nestačily rozleptat jeho šťávy, a roztrhaného bílého kokonu a vydá se do vesmíru na lov. Stopy po obrazu živočicha, kterým jsme, zůstaly uchovány na sítnici všech živých bytostí a vidíme je, když zavřeme oči; jsou to jen drobné fragmenty, ale ze všech dohromady je možné složit jeho obraz. Důvodem toho, že podoba monstra v nás vyvolává takový děs a hnus, je skutečnost, že v něm poznáváme sami sebe, díváme se na vlastní portrét; a to poznání je i příčinou slasti, kterou přitom cítíme.

Judith a Terence poslouchají vyprávění představeného kláštera bez hnutí, v okně místnosti je vidět vrcholek zasněžené hory. Ani na okamžik nepochybují, že historie, kterou od představeného kláštera vyslechli, je pravdivá; uvědomují si, že ji vlastně znají, že součástí jejich mysli je jakási temná paměť, která uchovává

vzpomínky na matku a na dlouhé dětství v pravěkých mořích, v pralesích a na ledovcích, na dětství, které stále ještě neskončilo. Už v prvním okamžiku, kdy uviděli kosmickou příšeru – Judith na obrazcích zpod víček, Terence na zdi kláštera –, poznali, že to jsou oni sami, že se poprvé v životě dívají do své pravé tváře, jen ještě nebyli schopni si to připustit. Zeptají se představeného, odkud zná historii nestvůry, a nejsou nijak překvapeni, když jim řekne, že vědomí kosmického monstra se uchovává celé a netknuté v každé z jeho dočasně rozptýlených buněk, na dně každého vědomí, a tak je možné k poznání o pravé podstatě lidstva a celého života na Zemi dojít hlubokou meditací, sestupem do vlastní mysli. Říká, že lidstvo musí zůstat ušetřeno strašného poznání, kým vlastně je a jaký je smysl jeho existence; kdyby se lidé dozvěděli, že celé dějiny lidstva mají jediný cíl: přivést je do stadia, v němž bude možné se zakuklit, pod bílým příkrovem srůst a proměnit se v tělo hnusného krvelačného monstra, kdyby se dozvěděli, že skutečným smyslem zrodu všech největších uměleckých, vědeckých a filosofických děl je tříbit smysly, intuici a intelekt pro zabijácký mozek nestvůry, že rodičovská a milenecká láska, stejně jako láska k bližnímu a starost o něj jsou jen projevy soudržnosti rozptýlených buněk netvora, propadli by beznaději a šílenství.

Terence a Judith se zeptají, jestli je nějaká možnost, jak zabránit příchodu nestvůry, a představený tiše odpoví: ‚Ale nestvůra nepřichází, ta už tu přece je.‘ Ptají se tedy, jestli je možné zabránit její poslední proměně, té, v níž nabude své nejvlastnější podoby. Představený říká, že přichází v úvahu jen jediný způsob: kolektivní sebevražda lidstva spolu s naprostým zničením všeho živého na planetě; kdyby se zachoval jediný živý organismus, znamenalo by to jen odklad narození monstra o pár miliard let. Ani takový čin by ovšem vesmír neočistil od jeho hrůzných obyvatel, kteří z něho dělají místo hanby; bylo by třeba, aby lidstvo před svou dobrovolnou smrtí vyslalo poselství do vesmíru se vzkazem ostatním civilizacím

v hloubkách vesmíru, aby udělaly totéž a zničily se; teprve pak by se vesmír stal čistým místem, kterým budou až do chvíle jeho zániku jen poklidně putovat nevinné hvězdy. V klášteře je frakce, říká představený, která se přiklání k takovému řešení, on sám si myslí, že není možné je uskutečnit, a proto je lepší alespoň zbavit lidstvo utrpení tím, že bude udržováno v nevědomosti. ‚Ale snad je takový postoj jen výrazem touhy nestvůry po přežití, která působí na dně mé mysli, nevím,' dodá nakonec tiše.

‚A co má dělat ten, kdo už tajemství zná?' ptá se Judith.

‚Sebevražda je velké pokušení, ale dobrovolná smrt jednoho člověka, jedné buňky velké larvy by neměla vůbec žádný smysl,' odpověděl představený. ‚Je jakási cesta, která má daleko k vítězství a k osvobození, ale aspoň může ochránit před šílenstvím a ztlumit utrpení: je třeba se naučit žít v nesouhlase se svým životem a s jeho smyslem; to měl na mysli Buddha, vlastním smyslem jeho učení, který je znám jen několika zasvěcencům, je odpoutat se od života monstra, kterým jsme, alespoň se přihlásit k životu kamenů, vody, oblaků, tichých hvězd, když už se k němu nemůžeme připojit. Ale ani tato cesta nemůže nic zaručit, viděli jste sami, že i tady v klášteře se vyskytují případy šílenství a sebevraždy. A dokonce je možné, že sama nauka o odpoutání není ničím jiným než lstí, která vyvěrá z genů nestvůry a má za úkol vypěstovat v lidstvu otužilost vůči poznání o jeho pravé podstatě…'

Greenfieldová a Grady slíbí představenému, že nikomu neprozradí tajemství, které se v klášteře dozvěděli, mniši oběma vytetují na zápěstí znamení kokonu a oba milenci se spolu vracejí do New Yorku; brzy po návratu se však rozejdou, jejich láska nedokázala přežít poznání, že jejich city jsou jen voláním buněk hnusné nestvůry, které se chtějí spojit."

6. Kokon

„Další záběr ukazoval společenskou místnost přepychového domova pro seniory. Staří lidé sledují v televizi nějakou show, hrají dámu, někteří dřímají nebo jen tak sedí a dívají se do prázdna, ošetřovatelka chodí od jednoho k druhému a tlačí před sebou vozík s léky; na plátně se objeví nápis VERMONT 2057. Ve chvíli, kdy si jedna ze stařenek bere lék, se poodhrne rukáv jejího županu a na svrasklé kůži zápěstí je vidět vytetovaný kokon. Je to Judith Greenfieldová, hraje ji dokonce pořád stejná herečka, i když jí teď maskér polepil tvář umělými vráskami. Když spolkne a zapije lék, těžce se zvedne a vyjde na prosluněnou terasu, která vybíhá nad vrcholky stromů zasněženého jehličnatého lesa, odhrne sníh ze zábradlí, opře se o ně a dívá se na větve smrků a jedlí, na nichž leží vysoké polštáře čistého sněhu, ozářené sluncem, které svítí vysoko na modrém nebi, ve sněhu se třpytí chladné jiskry. Z domu nedoléhají na terasu žádné zvuky, je naprosté ticho, čas od času se bezhlesně z nějaké větve sesype trocha sněhu jako diamantový prach.

Potom kamera dlouho zabírá tvář staré ženy. Co její výraz vyjadřuje? To bylo obtížné popsat; nedalo se říct, že by to byla hrůza, i když se ve tváři usadily její stopy, ale neviděl jsem v tom obličeji ani smíření; to, co vyjadřoval, byl nejspíš údiv, a myslím, že se z něho také dala vyčíst otázka, jestli obraz bílé krásy a dokonalosti, na který se dívá, může být klamem, jestli je doopravdy znehodnocený tím, že jeho smyslem je, aby se spolu s mnoha dalšími obrazy, city a myšlenkami podílel na zrodu vědomí hnusného monstra.

Na dalším záběru byly vidět podivné futuristické stavby, tenké a vysoké mrakodrapy ve tvaru šroubovic, lesknoucí se perleťovými barvami. Objeví se nápis MANHATTAN 11 874; mezi stavbami se bezhlesně pohybují vznášedla; v jednom z nich vysoký holohlavý muž oblečený do jakési bílé tógy chce zmáčknout knoflík na palubní desce a přitom si všimne, že z bříška jeho palce vyrůstá drobný bílý

kořínek, znepokojeně ho pozoruje, vidí, jak se prodlužuje a plazí se mezi barevnými knoflíky na desce jako šlahoun popínavé rostliny… Pohled kamery opět stoupá k obloze, mezi oblaky se objeví nápis EIGHT YEARS LATER. Když kamera sjede dolů, naskytne se strašlivá podívaná. Po ulicích se potácejí lidé, z jejichž těl vyrůstají bílé výhonky, některé jsou až třicet metrů dlouhé, nešťastníci je namáhavě táhnou za sebou jako strašlivou vlečku, někteří se snaží výhonky ze svého těla vytrhnout, ale takové pokusy jim zřejmě působí palčivou bolest. Bílé výhonky nevyrůstají jen z lidí, ale ze všeho živého, ze psů, holubů a ze stromů, zachytávají se o sebe, splétají se, a brání tak lidem v chůzi. Lidé i zvířata mají v očích šílenství, rvou se a zabíjejí, zdivočelí psi a ptáci se vrhají na lidi, zarývají do jejich těla své zuby a zobáky a během smrtícího zápasu s nimi srůstají, mezi tím vším jde s otupělým výrazem ve tváři žena a drží v náručí malé dítě, které k ní pozvolna přirůstá. Ze všech stran se ozývají výkřiky a volání o pomoc, ale nikdo si toho nevšímá.

Na plátně se objeví nápis TWO YEARS LATER. Záběr ukazuje stejné místo, ale po apokalyptickém běsnění už není ani stopy. Město je tiché a zdá se, že je opuštěné. V první chvíli se divákům zdá, že chodníky a vozovky pokrývá sníh; když se však kamera přiblíží, vidíme, že je to hustá spleť bílých výhonků, které srůstají v souvislý povlak. Na několika místech jsou pod ním vidět lidská těla, některá z nich ještě malátně pohybují rukama nebo nohama, ale i ona se už proměňují a srůstají s ostatními. Pak se přes plátno rozestře nápis FOUR MONTHS LATER: už je vidět jen souvislá, nehybná bílá pavučina, z které trčí perleťové mrakodrapy. Posledním nápisem je EARTH 14 481. Vidíme, jak se bílý povlak kokonu na jednom místě vzdouvá a pak se trhá, v trhlině se objeví cosi tmavého, snad je to obrovský pařát…“

7. V hotelu

„Film se mi přes množství různých klišé docela líbil, ale Kristýna, která je návštěvnice klubů filmového umění, při jeho sledování zřejmě dost trpěla. Během promítání jsem se na ni několikrát podíval, a zdálo se mi, že někdy v polovině filmu jej přestala vnímat a ponořila se do vlastních myšlenek. Před půlnocí jsme se vrátili do Trastevere, koupili si pizzu a víno a na balkoně hotelového pokoje nad osvětleným náměstím bzučícím desítkami hlasů jsme si povídali o *Larvě*; shodli jsme se alespoň na tom, že film pro naše pátrání asi nemá žádný význam – nebylo moc pravděpodobné, že by Petra nebo Tomáše zavraždil člen tajného bratrstva s vytetovaným kokonem na ruce kvůli tomu, že odhalili tajemství dějin lidstva. Zvláštní ovšem bylo, že se nedalo říct, že by děj filmu byl úplně bez souvislosti s tím, s čím jsme se na své cestě doposud setkali: i Picovu textu, jehož fragment se octl pod mořem na obraze lygdské lastury, se dalo rozumět tak, že líčí svět jako jeden obrovský organismus (tajemnou příbuznost mezi vzdálenými věcmi, o které pasáž z Picovy knihy mluvila, by pak zajišťovala jednota velikého těla), a film vlastně souzněl i se Zoltánovým čtením podmořského textu, podle kterého můžeme najít na dně své mysli vědomí všech ostatních bytostí. Ta dvojí shoda byla jistě podivná vzhledem k tomu, že budapešťská a lublaňská interpretace červího rébusu byly navzájem neslučitelné; skupiny písmen OM a ANT na jeho poslední řádce nemohly být zároveň slovy označujícími sanskrtskou posvátnou slabiku a mravence, jak je přečetl Zoltán, a dvěma částmi latinského slova *nominantur*, jak jsem je v Lublani přečetl já. Anebo mohly? Bylo snad možné číst svítící nápis několika různými způsoby, které by přitom byly všechny správné? A ještě jedna otázka mě napadla: bylo v pořádku, že se scénář Petra Quase takhle proplétá se sítí souvislostí vyrůstajících z Tomášovy lastury? Vždyť přece podle Kristýny se bratři v poslední době vůbec nestýkali.

Kristýně, která do té doby viděla stopu vedoucí k záhadě Tomášovy smrti skoro ve všem, s čím jsme se na cestě setkali, tyhle souvislosti nepřipadaly přesvědčivé, stejně jako teď už přestala věřit, že podobnost mezi Tomášovou a Rossiho lasturou byla něčím jiným než jen zvláštní náhodou. Byla zamlklá; myslím, že její odpolední smutek ještě prohloubilo, že se musela dívat dvě hodiny na americký thriller, jehož tvůrci se ani nesnažili své dílo vydávat za umění. Připadalo jí teď, že celá naše cesta byla fantaskní a směšnou šňůrou pošetilostí, a návštěva kina na římském předměstí byla poslední a ne nejmenší z nich. A tak jsem se i já odmlčel, poslouchal jsem uspávající šum hlasů, který stoupal od stolků na náměstí; a pak Kristýna konečně řekla to, k čemu se celý den chystala a co pořád odkládala: ‚Pojeďme domů.'

Snažil jsem se jí ještě chvíli dodat naději, říkal jsem: ředitelka Veselého slona se možná spletla a galerie ve skutečnosti není v Trastevere; budeme hledat v jiných římských čtvrtích a Rossiho objevíme… Ale viděl jsem, že je to zbytečné, Kristýna už nečekala na žádnou útěchu; připadalo mi, že všechny její pocity se teď rozplynuly v pocitu studu: nad dětinskostí celého našeho putování, které se zrodilo z jedné reprodukce v časopise a z její nedočkavosti, a nad snadností a nezodpovědností, s jakou jsme ustavovali mezi věcmi, obrazy a fragmenty slov souvislosti, které nás vysílaly pořád dál na jih, až nás zavedly sem na bzučící noční náměstí v římském Trastevere, kde sedíme a ptáme se, co tu vlastně děláme. A spolu se studem vyvstaly výčitky, že mě odvedla od mé práce a vylákala na nesmyslnou cestu jen kvůli tomu, že neměla dost síly odpoutat se od člověka, který ji opustil a který je nadto už přes rok mrtvý.

Já jsem na tom nebyl o moc líp. V Římě jsem už nezaslechl šepot, který mě lákal dál na jih a naznačoval, že se tam setkám s neznámým cílem své cesty; římské zdi byly němé, a mně se teď zdálo, že i vábivé hlasy, kterými zvučely ulice a náměstí v Lublani a v Pule, byly jen halucinací, kterou vyvolala moje touha; šum náměstí pode

mnou mi byl protivný jako bzučení otravného hmyzu. Ale bylo mi líto opouštět město, na jehož prostory a světlo jsem se těšil a které se přede mnou zatím ještě ani nepootevřelo. Napadlo mě, že Kristýnu doprovodím na nádraží a ještě pár dnů zůstanu v Římě; snad se mi během té doby podaří porozumět jeho řeči, anebo bych mohl jet dál na jih k moři, do Neapole nebo na pobřeží u Sorrenta, které jsem znal z fotografií… Ale představa, že se s Kristýnou loučím na peronu, ve mně probudila tak velký smutek, že jsem jen řekl: ‚Máš pravdu, zítra odjedeme do Prahy.'

Kristýna se šla osprchovat a pak si lehla. Přišel jsem za ní do tmavého pokoje, ležela na své polovině manželské postele u samého okraje, se zavřenýma očima, schoulená jako dítě. Napadlo mi, že až si lehnu vedle ní, dnes poprvé mezi námi možná nebude ležet její mrtvý ženich, nebudu k ní muset natahovat ruku přes jeho přízračné tělo. Ale místo toho, aby mi myšlenka, že jsme poprvé v posteli sami, dodala odvahu, dostal jsem zase strach; ospravedlňoval jsem se sám před sebou, že není čestné svádět ženu ve chvíli, kdy ji poutá pocit viny a dluhu – ale zároveň jsem věděl, že to jsou jen výmluvy, které si vymýšlí má úzkost. Kristýna se toho večera možná odřekla svého mrtvého milence, ale v její mysli a v jejím těle Tomášovy přízraky ještě slavily karneval, který mě přitahoval a který mě ještě víc děsil – v jakém zakletém zámku bych se octl, kdybych konečně překročil práh, před kterým jsem od jara přešlapoval? Vrátil jsem se na balkon a pomalu jsem dopil láhev vína, která tam zůstala; když jsem se vrátil, Kristýna už spala."

8. Horké zdi

„Ráno jsem se probudil v sedm hodin; Kristýna spala pod lehkou přikrývkou, přes kterou se táhl pruh jasného slunečního světla, v otevřeném okně nad jejím tělem jsem uviděl hrubou nachovou

zeď protějšího domu, na níž ležel šikmý stín. Když mi padl pohled na ten barevný obdélník ve stěně pokoje, pocítil jsem, jak ve mně stoupá slast, pro kterou nebylo jméno, připadalo mi, jako by se mi zjevila stránka kouzelné knihy, kterou jsem léta hledal. Vstal jsem jako omámený, sešel jsem po schodech a znovu jsem chodil po ulicích a náměstích; byla to stejná místa jako včera, a přece se všechno proměnilo, můj pohled pomalu klouzal po rumělkových, sienových a nachových zdech, na nichž se objevovaly bledé skvrny s rozostřenými okraji, některé z nich připomínaly obrazce na vnitřní straně víček ze včerejšího filmu… A zdálo se mi, že zdi pro mne vydechují teplo nastřádané za celé léto a spolu s ním slastnou únavu, smíření a moudrost zapomenutí, které sliboval dech nábřeží v Lublani a vítr v Pule a o nichž tichounce šeptaly prostory v Budapešti a Bratislavě. Skvrny vypálené sluncem a vymyté deštěm i rozsáhlé plochy s mnoha odstíny rumělky a nachu se mi zdály krásnější než obrazy Kandinského, Kleea a Pollocka a všech ostatních milovaných malířů; připadalo mi, že se dívám na nejúžasnější galerii světa, a byl jsem šťastný, že tu můžu chodit.

A všude na zdech visely šikmé ranní stíny říms, dřevěných okenic, luceren a prádla na šňůrách: dnes to byla písmena, jež tvořila text, kterému nebylo možné nerozumět, který přinášel nečekanou útěchu a vzbuzoval naději, že by mě mohl naučit rozumět všem písmům a všem šifrám světa. V ústí vedlejších ulic se chvěla skvělá látka budoucnosti, třpyt rodících se vteřin. Jak ubohý mi připadal detektivní cíl naší cesty, kterého jsme se tak křečovitě drželi, vůči čistotě nadcházejícího okamžiku, vůči tajemným příslibům nároží a stínů na zdech. A svítící obrazy pokojně pluly ve vůni zdí, která se pozvolna proměňovala jako melodie a do níž se mísily desítky dalších ranních vůní: vůně pekáren, otvírajících zelinářství a rybího trhu, uličkami sem pronikal těžký dech Tiberu a seshora z Janiculu kanuly vůně pinií, jejichž koruny se zvedaly nad střechami jako visutá zahrada z orientální pohádky. Už jsem nemusel přemýšlet jako

včera v noci, jestli mě cíle, s nimiž jsem odjížděl z Prahy, neoklamaly; teď jsem si říkal, že cíle cest jsou vždycky falešné, že skutečný cíl se pokaždé zrodí až na cestě: setkáme se s ním v nějaké podezřelé uličce, kam jsme zabloudili omylem; a připouštěl jsem, že cílem mé cesty může být několik chvil v ranním Trastevere. Připadalo mi, že to úplně stačí, že už není třeba si přát nic jiného. Už mi nebylo smutno, když jsem pomyslel na to, že dnes odjíždím do Prahy.

Trochu jsem se bál, že tichou extázi mého pohledu naruší nějaká památka, která se vynoří za rohem, nějaké slavné dílo umění, na které narazí pohled a které pyšně odmítne vstoupit do prostoru, kde mají všechny věci stejnou cenu, protože je v něm vše vymodelováno z první materie čistým ranním světlem. Ale brzy se ukázalo, že mé obavy byly zbytečné; když se za ohbím ulice objevila fasáda kostela, jeho sloupy, římsy, sochy, konzoly, voluty a lastury se nijak nepokoušely zapírat příbuznost se zdmi a jejich skvrnami, naopak se k ní pokorně a radostně hlásily.

Váhal jsem, jestli mám zatelefonovat Kristýně, vzbudit ji, aby nezmeškala zázračné ráno. Ale nevěřil jsem, že by se přes noc její oči, unavené vyhlížením stop a zakalené smutkem a výčitkami, proměnily, bál jsem se, že by spíš pod jejím pohledem ranní Trastevere pohaslo. Míjel jsem kavárnu v těsné uličce, číšník právě vynášel před podnik židle ke třem kulatým stolkům a usmál se na mne. Posadil jsem se, nechal si přinést kávu a croissant a pozoroval obzvláště krásné skvrny na zdi protějšího domu… Ale pak už bylo třeba se vrátit ke Kristýně. Když jsem vstoupil do tmavé místnosti, abych zaplatil, číšník byl kdesi vzadu; stál jsem u barového pultu a čekal na něj, mé oči oslepené sluncem si jen pomalu zvykaly na přítmí. Nad pultem vystupoval z šera bílý trojúhelníkovitý útvar. Když jsem konečně začal trochu vidět, zjistil jsem, že tvar, na který se dívám, dobře znám: je to tvar bílého gumového bonbonu, který jsme do té doby nedokázali určit a který podle ředitelky Veselého slona Rossi vydával za výtvor své fantazie.“

9. Kostel na ostrově

„Díval jsem se na reklamní kalendář nějaké turistické kanceláře; a nebylo třeba pátrat po tom, co barevná fotografie zobrazuje, mohl jsem si to přečíst přímo pod ní: na snímku byl bizarní bílý kostelík Panagia Paraportiani na ostrově Mykonos na pozadí Egejského moře a modré oblohy. Na bonbonu sice chyběly některé detaily, ale nebylo pochyb o tom, že je zmenšenou kopií kostela. Zaradoval jsem se, že jsem našel řešení jedné z hádanek pulského rébusu, a první, co mě napadlo, bylo, že lygdská lastura se už podruhé dostává do souvislosti s řeckým ostrovem; poprvé to byl dodekanéský ostrůvek, u jehož břehu lublaňský biolog uviděl a vyfotografoval plátno, na kterém byla namalovaná. Vytáhl jsem z kapsy mobil, abych zavolal Kristýně – ale pak jsem se zarazil, protože jsem si uvědomil, že můj objev vlastně nemá žádnou cenu. Našel jsem sice odpověď, kterou jsme hledali, ale byla to odpověď na špatnou otázku – co vlastně záleží na tom, jestli si Rossi tvar bonbonu vymyslel, nebo jestli se z nějakého důvodu rozhodl vytvořit želatinovou miniaturu kykladského ortodoxního kostela?

Anebo na tom přece jen záleží? Když se objevil číšník, objednal jsem si ještě jedno espresso a šel si zase sednout ven ke svému stolku, abych všechno promyslel. Jestli Rossi lhal o ostrovním kostele, říkal jsem si, mohl lhát i o lastuře s okem; když modelem pro jeden bonbon byla stavba na řeckém ostrově, inspirací pro druhý bonbon mohla být lygdská pasáž z *Vlhkých zdí*, i když o tom ředitelce Veselého slona nic neřekl. Anebo. anebo je také možné, že žádný sochař Rossi, Rossini ani Rossellini neexistuje, Giovanna Sulzerová si ho vymyslela. Ale proč by to dělala? Třeba proto, aby nás svedla na falešnou stopu. To by ale mohlo znamenat, že v bonbonech z pulského sáčku se opravdu ukrývá nějaké tajemství a že mohou souviset s Tomášovou smrtí.

Samozřejmě by se nám každý vysmál, kdybychom mu řekli, že hledáme souvislost mezi mrtvým tělem nalezeným ve Středozemním

moři a tvarem gumového bonbonu. Ale stejně jako předevčírem v továrně jsem se musel ptát, jestli by ředitelka velkého podniku věnovala neznámým lidem skoro tři hodiny jen kvůli obyčejnému sáčku želatinových bonbonů. A znovu jsem pochyboval o tom, že by nás tak dlouho vyslýchala jen kvůli své zálibě v záhadách a kvůli tomu, že se nudila; na to mi její otázky připadaly příliš naléhavé; znovu jsem si je vybavoval, a připadalo mi, že dychtivě a zároveň bázlivě kroužily a slídily kolem něčeho, co ředitelka za celou dobu našeho rozhovoru nevyslovila. A napadlo mě, že časté zámlky v jejím vyprávění o Rossim nemusely být jen důsledkem špatné paměti, mohly být znakem toho, že si celý příběh před námi vymýšlela. A také jsem si vzpomněl na stín na jejím čele, vybavil se mi stísněný pocit, jaký na mne doléhal v prázdné továrně, i tušení, že se pod úsměvem ředitelky cosi skrývá.

Zavřel jsem oči a snažil se vybavit si její obličej, až se mi nakonec docela zřetelně zjevil mezi entoptickými obrazci. Podrobně jsem jej zkoumal a říkal si: její úsměv jistě nebyla maska, spíš na mne působil dojmem, že vyrostl na tváři, která byla v minulosti zpustošená nějakým neštěstím; a zdálo se mi, že z toho zastřeného, neznámého podkladu prosvítal jakýsi vleklý smutek a že několikrát problesklo ještě něco jiného… Co to bylo? Teď mi připadalo, že to, co se chvílemi objevovalo pod poněkud chatrným úsměvem Giovanny Sulzerové, byla ozvěna dávné hrůzy. Na Rossiho jsme mohli zapomenout, podezřelou byla ředitelka Veselého slona."

10. Poselství bonbonů

„Způsob, jakým by mohla být Giovanna Sulzerová zapletená do Tomášovy vraždy, jsem si ovšem vůbec nedokázal představit, stejně jako jsem nechápal, kdo napsal zprávu o zločinu bonbónovým písmem a z jakého důvodu použil želatinové hieroglyfy. Řekl jsem

si, že tyhle otázky prozatím nechám stranou a že se teď, když se mi podařilo určit bílý tvar, znovu pokusím něco vyčíst ze samotných písmen bonbónového textu. Měl jsem sáček z Puly v kapse, a tak jsem bonbony vysypal na stůl mezi šálek s espressem a sklenici vody. Doufal jsem, že má zkušenost toho rána, kdy všechny věci šeptaly nějaké sdělení a kdy se mi zdálo, že mohu porozumět všem tajným jazykům světa, mi pomůže najít klíč k pulskému rébusu – ale když jsem se v rozsypaných bonbonech pokoušel najít nějaký řád a nějakou souvislost s věcmi, o kterých by bonbonový text měl mluvit, zase jsem si připadal jako archeolog, který se bezradně dívá na záhadná písmena, jež se před ním vynořila z písku pouště a k nimž nemá žádný klíč.

Měl jsem s sebou i lupu, a tak jsem se nakonec rozhodl, že si znovu důkladně prohlédnu bonbony jeden po druhém. Nejdřív jsem pod lupu položil lasturu s okem. Mohla by být jakýmsi emblémem Tomáše Kantora, a tedy oznamovat, koho se bonbonová zpráva týká. Při takových úvahách jsem se ovšem pořád nezbavil pochybností o tom, co dělám; říkal jsem si: ať Rossi existuje, nebo ne, nejpravděpodobnější ze všech možností je pořád ta, že bonbony neznamenají vůbec nic, a pokoušet se je číst jako hieroglyfy tedy není nic víc než jen dětinská pošetilost. Ale pak jsem se rozhodl, že se takovými pochybnostmi nebudu zabývat a prostě si zahraju hru, ve které budu hádat, co by bonbony mohly znamenat, kdyby skutečně tvořily nějakou zprávu. A tak jsem zaměřil lupu na další bonbon, dýku s krokodýlí rukojetí. Dýka samozřejmě mohla poukazovat na způsob Tomášovy smrti; význam krokodýlí hlavy mi unikal.

Pokud ovšem text psaný bonbónovým písmem pojednává o vraždě Tomáše Kantora, nemohl být Tomáš jeho autorem, a Kristýna se tedy mýlila, když ve způsobu, jakým byl napsán, poznala styl svého milence. Byla tu ovšem možnost, že zprávu napsal nějaký Tomášův *epigon*, někdo, kdo si jeho styl osvojil, kdo přejal jeho nutkavou

snahu vtělovat obrazy do pořád nových žánrů, a rozšířil ji až za hranice umění, do potravinářského průmyslu. Musel to být někdo, kdo znal jeho dílo – jenže z díla Tomáše Kantora byly publikovány jen dva krátké fragmenty a Kristýna tvrdila, že Tomáš neměl žádné přátele. Ale byla tu přece záhadná žena, kvůli které Tomáš Kristýnu opustil. Neříkala Kristýna, že to byla sochařka? Když dělala velké sochy z kamene nebo z kovu, svedla by i malé sošky z želatiny… A nemohla sama zabít Tomáše a pak z nějakého důvodu rozšířit zašifrovanou zprávu o svém zločinu?

Důkladně jsem si pod lupou prohlédl bílý bonbon a ověřil si, že opravdu jde o dost přesnou miniaturu mykonského kostelíku. Jak by mohl mykonský kostel souviset s vraždou Tomáše Kantora? Ale možná o samotný kostel nejde; třeba je bonbon *synekdochou* (část zastupuje celek), a miniaturní kostelík označuje Mykonos nebo Kyklady… Kdyby opravdu bonbonová zpráva pojednávala o Tomášově smrti, mohlo by jít o označení místa, kde byl zavražděn? To nebylo moc pravděpodobné; Kyklady jsou od Malé Asie dost daleko, a sotva by odtud Tomášovo tělo nějaký mořský proud zanesl až k tureckému pobřeží; a neviděl jsem žádný smysl ani v tom, že by mrtvé tělo vrah vezl na lodi takovou dálku, když se ho mohl zbavit kdekoliv v Egejském moři.

Tyhle myšlenky mě přivedly k poslednímu ze čtyř podivných bonbonů. Otáčel jsem loďkou pod lupou a prohlížel si ji ze všech stran. Zejména jsem zkoumal velký květ, který vyrůstal z paluby; usoudil jsem, že se dá celkem jednoznačně určit, že jde o květ magnolie. Co by to mohlo znamenat? Chtěl snad neznámý autor bonbónového textu říci, že majitelem jachty byl někdo, kdo měl rád magnolie? Pěstitel magnolií? Někdo, jehož jméno je podobné slovu *magnolie*? Nemohla být *Magnolie* jménem lodi? Napadlo mě, že k magnolii také mohla poukazovat písmena MAG na svítícím textu. Ale ta přece byla fragmentem slova *magia* – anebo snad nebyla, přečetli jsme v Lublani červí rébus špatně? Nebo skupinami písmen

na podmořském textu mohou procházet různá slova a různé věty, křížit se v nich, aniž by se vylučovaly, a poté co se setkaly na papíře, vést k vzdáleným místům světa?“

11. Magnolie

„To, co jsem v trasteverské kavárně prováděl, snad bylo pouhou hrou, ale přesto jsem se nemohl při pohledu na barevné gumové bonbony rozházené po kulaté desce stolku zbavit pocitu, že se dívám na zprávu o nějakých temných událostech; z bonbonů stoupala tichá hrůza. Nasypal jsem želatinové hieroglyfy nazpátek do sáčku, zaplatil jsem a vydal se za Kristýnou do hotelu. Zdi pořád zářily, i když ranní příliv slasti už slábl. Když jsem míjel internetovou kavárnu, napadlo mě, že bych si mohl přece jen ověřit nápad, že *Magnolie* je jméno lodi. Pominul jsem seznamy zaoceánských parníků, trajektů a nákladních lodí a začal hledat v evropském registru soukromých jachet; v něm jsem skutečně objevil jednu loď, která se jmenovala *Magnolia*. Jejím majitelem byl jakýsi Alexis Spiridaki a měla to být poměrně velká luxusní motorová jachta. Podíval jsem se, kde je hlášená: jako její domovský přístav byl uvedený Mykonos.

Jistě to mohla být jen náhoda. Ale mně v tu chvíli připadalo, že je to jedno, stejně jako bylo jedno, jestli mě na řecký ostrov láká vyhlídka na vyřešení detektivní záhady, nebo představa bílých zdí ve slunci na pozadí moře. Mé setkání s horkými fasádami a s písmem stínů mě poučilo o tom, že tak jako tak nemůžu vystoupit ze hry znamení a že hieroglyfy náhody mohou vést k odpovědi, kterou hledám, jistěji než ověřená stopa, o tom, že falešná stopa může být důležitější než pravá. Najednou jsem si vzpomněl na Hectora na parkském nádraží a řekl jsem si, že jsme se možná měli od počátku nechat vést hrou náhod, řídit se vrhem kostky, kterou na křižovatkách hází zlomyslné a laskavé božstvo cest. A když už jsem seděl

u počítače, zadal jsem do vyhledavače heslo *Ferries Italy–Greece*. Zjistil jsem, že trajekt z Bari do Patry odplouvá ve čtyři odpoledne; v Pireu pak brzy ráno odplouvá loď na Santorini, která dělá zastávku i na Mykonu. Kdybychom si pospíšili, stihli bychom vlak do Bari, který vyjíždí z Termini za necelou hodinu.

Když jsem vyšel z přítmí kavárny na ulici, zatelefonoval jsem Kristýně; řekl jsem jí stručně o mykonském kostelu a o jachtě *Magnolii* a oznámil jí, že odjíždíme do Řecka. Kristýna nejdřív odmítla, byla už smířená s návratem do Prahy a mykonská stopa jí připadala příliš fantastická; už se nechtěla nechat vylákat na další cesty žádnými fotografiemi, surrealistickými obrazy, nápisy, které napsali svítící červi, a bonbony-hieroglyfy, žádnými zázračnými shodami, které měly nejspíš původ v našich hlavách, v naší posedlosti všechno spojovat a ve všem nacházet nějaké podobnosti. Řekl jsem jí: ‚Máš pravdu, možná jdeme od Puly po špatné stopě, možná dokonce od Lublaně nebo Budapešti, a úplně nejspíš už z Prahy. Jenže to je přece jedno. Co když nám nahodilá podobnost ukáže, co jsme hledali, tak jako básníkovi vyjeví jeho myšlenku slovo přivolané rýmem, nahodilou podobností hlásek? Žádnou jinou stopu než dva bonbony, které snad říkají něco o Mykonu, nemáme, tak půjdeme za ní a uvidíme, co se nám ukáže. Nezdá se ti podivuhodné, že až doteď jsme se nechali vést těmi nejpochybnějšími stopami, a přitom se pořád blížíme k místu, kde se našlo Tomášovo tělo?‘

‚Ne, vím, jak to dopadne,‘ říkala Kristýna a v jejím hlase byla slyšet strašná únava, ‚na Mykonu objevíme nějaký další pochybný znak, který zase přečteme jako příkaz k cestě na nové místo, a tam na nás bude čekat nový hieroglyf a nová cesta, a tak to bude bez konce…‘

‚Neboj se,‘ řekl jsem jí, ‚v Řecku naše cesta skončí. Dál už se svými evropskými pasy nemůžeme.‘

Když jsem za čtvrt hodiny dorazil do hotelu, Kristýna už na mne čekala s oběma batohy dole v recepci. Recepční nám zavolal taxík; vlak do Bari jsme stihli na poslední chvíli.“

Vyprávění o zářícím labyrintu, tajném jménu a zimomřivém Švédovi

1. Nádraží a přístavy

„Ve vlaku ranní pocit štěstí dál slábl, ale ještě nějaký čas přetrvával a spolu s ním odhodlání pokračovat v cestě; když však vlak projížděl okrajovými čtvrtěmi Říma, kolem roztroušených domů a továren, obojí rychle zmizelo a zanechalo po sobě jen prázdno. Tentokrát prázdnota neměla podobu trapného pocitu nesmyslnosti naší cesty, ale nebyla to ani prázdnota přeplněná obrazy, které z ní kanou jako pěna překypujícího mléka z hrnce na plotně, prázdnota, s níž se setkal Tomáš Kantor toho zimního dne, kdy začal psát svůj román. Připadal jsem si spíš, jako bych zůstal sedět sám v kině po skončení promítání a pořád civěl na bílé plátno, na kterém se chvílemi ztvárňovaly příjemné nebo nepříjemné útržky vzpomínek a představ a chvílemi na něm nebylo vůbec nic. Myslím, že Kristýna na tom byla podobně, v některých okamžicích se v ní probouzela její stará důvěra v úspěch našeho pátrání, jindy se trápila nad nesmyslností našeho podniku, a po většinu času ji tak jako mne ovládala otupělost.

Stav, do něhož jsem se dostal, tak v něčem připomínal sen; okamžiky cesty z Itálie do Řecka nespojovalo ani očekávání, ani netrpělivost, a tak si na ně vzpomínám jen jako na nakupení nesouvislých obrazů, mezi nimiž je mnoho prázdných míst: vybavuje se mi přecpané kupé ve vlaku, kde se s Kristýnou tísníme v koutě a kde cestující čtyři hodiny nepřetržitě mluví řečí, které nerozumíme; Campagna, která plyne za jejich profily a kde se mi v dálce zjevují mytologické postavy z Poussinových obrazů; nádraží v Bari a čekání v přístavu s velkými

bílými loděmi; houkání sirén; osmnáctihodinová plavba, noční chlad na palubě a vnitřní prostory lodi v prudkém světle zářivek; studenti pospávající na podlaze s hlavou na batohu; svítání s rudými jiskrami na oroseném kovovém zábradlí; další přecpané kupé ve vlaku do Pirea; lavička v přístavu, kde se v chladné noci s Kristýnou k sobě choulíme, čekáme dlouhé hodiny na trajekt a chvílemi se nakrátko propadáme do spánku; loď vysoká jako dům, která se otevírá v ranním přítmí, a automobily, které pomalu vjíždějí do jejích útrob; přístavy na ostrovech Kea a Tinos, kde trajekt zastavuje… V poledne sedmého dne naší cesty se konečně na obzoru objevil Mykonos.

Stáli jsme s Kristýnou u zábradlí a dívali se na město, které zdálky nevypadalo jako lidské dílo, ale spíš jako bílá křídová skála; jak se trajekt blížil k přístavu, skála se rozpukávala, pořád víc v ní vystupovaly rýhy ulic, přírodní útvar se proměňoval ve fantastické sídlo. Vystoupili jsme na břeh po sklopeném železném plátu v proudu turistů; a spolu s ostatními jsme na molu museli projít uličkou mezi dvěma houfy mužů a žen, kteří všichni volali: ‚Rooms! Rooms!' a mávali barevnými fotografiemi hotelů, penzionů a apartmánů. Zeptali jsme se jednoho z mužů na cenu jeho pokojů a už jsme se jej nedokázali zbavit, a tak jsme mu dovolili, aby se zmocnil našich batohů a naložil je do auta, a nechali jsme se zavézt do jeho domu na vrcholku Chory."

2. Mykonos

„Ze všeho nejdřív jsme se chtěli podívat na kostel Panagia Paraportiani; koupili jsme si plán města, ale stejně jsme brzy zabloudili v bílých uličkách, jež prý kdysi postavili obyvatelé ostrova tak spletitým způsobem proto, aby se v nich ztratili piráti, kteří pravidelně z moře přepadali město: aby se ochránili před hrůzami, které přicházely z nekonečného bludiště moře, postavili jeho obraz, bludiště

z kamene. A tak jsme složili mapu a chodili nazdařbůh zářícím, žhavým labyrintem. Najednou se před námi vynořil bílý kostel, a já měl divný pocit, že tu někdo vytvořil obrovskou zvětšeninu gumového bonbonu. Obešli jsme stavbu několikrát kolem dokola a nahlédli jsme do jejího vnitřku, kde desítky svíček rozsvěcely zlato ikon, ale nedokázaly zahnat tmu. Vyšli jsme ven a za prvním rohem jsme se znovu ztratili.

Vzpomněl jsem si na noc v San Benedettu, kdy mi připadalo, že naše cesta kreslí po mapě Evropy jeden velký hieroglyf. Teď jsem měl pocit, že je to spíš text skládající se z mnoha znaků, že všechna města, která se přede mnou na naší cestě pootevřela, jsou velké piktogramy, jež dohromady tvoří nápis, který mi chce něco sdělit. Není jimi napsáno mé tajné jméno, jméno, jež neznám, ale jehož hlásky jako bych v šepotu měst někdy slyšel? Není poznání mého skrytého jména tím, co mě čeká na jihu, kam mě všechna města posílala? A nebylo luštění všech rébusů, doplňovaček a skrývaček naší cesty, všech červích a bonbónových nápisů, jen součástí čtení téhle velké šifry, nápisu, který se táhne přes polovinu Evropy? Připouštěl jsem, že jsou lidé, jejichž tajné jméno je napsáno na stěně jejich pokoje, a že jim stačí sedět doma a dívat se do prázdné zdi, ale věděl jsem najednou, že já musím cestovat až na konec světadílu, abych si mohl přečíst to své…

A každé z velkých písmen, jejichž linie jsem obtahoval svými kroky, bylo jiné. Mykonský labyrint se lišil od římského; v Římě jsem chodil mezi zdmi, kterými prosakovala šťastná důvěrnost vnitřků a mísila se na rumělkové omítce se slunečním svitem; tady jako by zdi vůbec nepovstaly proto, aby vymezily vnitřní prostor, vypadalo to, jako by příbytky vznikly tak, že se v mase bílého kamene v jednu chvíli otevřely dutiny, které pak osídlili lidé a jež se snad po čase zase uzavřou, anebo jako by nějaká erupce vyzvedla podmořský útes s jeho rýhami, výčnělky a jeskyněmi do výšky a vystavila jej prudkému slunečnímu světlu.

Každé město své sdělení nabízelo i skrývalo, a způsob, jakým linie svého písma zahalovala mykonská Chora, byl obzvlášť důmyslný: skryla je za stovkami fotografií v barevných kalendářích a za tlustým povlakem, kterým bílé zdi olepily pohledy turistů. Na okamžik jsem si vyčítal, že si na naší cestě vyplňuji políčka křížovky, jejíž tajenkou má být mé skutečné jméno, zatímco se Kristýna domnívá, že jí obětavě pomáhám v řešení detektivní úlohy jejího života, ale vzápětí jako odpověď na výčitky vyvstal pocit, že trpělivé luštění mého soukromého rébusu je možná jediným způsobem, jak dát smysl naší zmatené cestě, která, jak se zdá, zatím Kristýnu vede pořád dál k přízrakům minulosti, a že je tedy také tím nejlepším způsobem, jak Kristýně pomoci.

Ale nebyl jsem Kristýně přece jen nevěrný? Neproměnila se nenápadně má láska k ní v milostný románek s městy, kterými jsme projížděli? Bylo tak obtížné nepodlehnout tomuhle pokušení; cizí města, do nichž vstupujeme, jsou těmi nejerotičtějšími, nejsvůdnějšími bytostmi na světě, zejména ráno, když vstávají z postele. Někdy jsem kvůli nim zapomínal, že nejsem na cestě sám; ale pak se zase objevila Kristýna a já po ní znovu pocítil touhu; a ta nová touha se rodila právě z toho, že Kristýnina tvář a její tělo se mi zjevovaly na pozadí zázračných měst, že prosakovaly jejich dechem. Jako v zrcadle, které sbírá a uchovává ve své hlubině obrazy, se v její tváři odrážely a uchovávaly ulice, náměstí a fasády domů; a Kristýna o tom neměla vůbec tušení, protože sama z měst vnímala jen ty částečky, které se mohly stát stopami v detektivním pátrání, o němž si myslela, že jí ho uložil mrtvý milenec. Netoužil jsem teď po ní, protože se pro mne stala magickým zrcadlem měst, tak jako jsem po ní dřív toužil proto, že její tělo bylo sálem, kde se nepřetržitě konal strašidelný ples, na němž tančily všechny přízraky Tomáše Kantora?“

3. Čtyři písmena

„Nakonec jsme se znovu octli v přístavu, šli jsme po úzkém molu, které vybíhalo daleko do moře, a dívali se na lodi – jachty i rybářské bárky –, jež se u něho pohupovaly, ale žádná z nich se nejmenovala *Magnolia*. Na jedné loďce jsme viděli hubeného opáleného muže v tričku a plandavých kalhotách, který cosi opravoval na motoru. Zeptal jsem se ho, jestli někdy slyšel o jachtě *Magnolia*. ‚To je velká, pěkná motorová loď, ale už tu nekotví,' řekl řeckou angličtinou bez měkkých souhlásek. Zeptal jsem se, jestli zná jejího majitele; sdělil mi, že před časem ji prý koupil nějaký Kréťan, ostatně nedávno *Magnolii* viděl v chanijském přístavu na Krétě. Neví, kdo to je, ale znal se dobře s bývalým majitelem lodi. ‚Jmenoval Gustaf a byl to Švéd,' vyprávěl, ‚učil dvacet let na univerzitě tam u nich (mávl rukou směrem k severu); na prázdniny jezdil každý rok sem a plavil se na jachtě od ostrova k ostrovu. Tady ho znal každý. Ale asi mu byla ve Švédsku zima, nebo ho zlobili studenti, anebo nebyl spokojený v manželství, nevím, nikdy o tom nemluvil, vím jen, že jednou dal výpověď na univerzitě, prodal svůj dům a všechny své věci, přestěhoval se na Mykonos a dalších deset let se tu živil jako učitel jachtingu. Postupně si koupil několik lodí a pak je zase prodal, *Magnolia* byla poslední a největší z nich. Tenkrát se ale jmenovala jinak, tohle jméno jí dal až Kréťan. Před třemi lety Gustaf zase jachtu a dům v Choře prodal a vrátil se na sever; zase neřekl proč, ale myslím si, že ho nekonečné prázdniny začaly přece jen nudit.'

Zeptal jsem se, co Gustaf ve Švédsku vyučoval, a dozvěděl jsem se, že byl *zoologos*, na řecké ostrovy se prý poprvé dostal s jakousi vědeckou výpravou. Hned jsem zjišťoval, jestli se nezajímal o mořské živočichy, třeba o světélkující červy, ale muž řekl, že Gustaf studoval život ptáků. Vzpomínal, že poznal každého ptáka po hlase; a to asi na něj udělalo větší dojem než jeho jachtařské umění, ve kterém se tu vyznal kdekdo. Zeptal jsem se, jestli si vzpomíná, jak

se jachta tenkrát jmenovala. Nebyl si jistý; řekl, že Gustaf každou ze svých lodí pojmenoval novořeckým nebo starořeckým jménem nějakého ptáka. Po delším přemýšlení řekl, že se asi jmenovala *Aidoni-Slavík*. Rozloučili jsme se s ním a odcházeli jsme po molu; začal jsem přemýšlet, co budeme dělat dál, když se za námi ozvalo volání. Vrátili jsme se a Řek se omlouval: ‚Spletl jsem se, *Aidoni* byla Gustafova předposlední loď. Ta poslední se jmenovala *Jynx*.' Chvíli jsme na něj beze slova zírali; Řek si asi myslel, že jsme mu nerozuměli, a tak jméno lodi zopakoval a ještě napsal prstem na okraj loďky čtyři neviditelná řecká písmena: Ι, Υ, Γ a Ξ."

Martin napsal stejná neviditelná písmena prstem na papírový ubrus přes červenou skvrnu od vína; vstal, popřál mi dobrou noc a rychle odešel; viděl jsem ho, jak se u skleněného boxu s jídly, který pořád ještě svítil, při placení chvíli baví s Vangelisem, a pak zmizel.

Vyprávění
o třech lenivých dnech v Chanii

1. Na palubě

Ráno jsem se vypravil po strmé klikatící se cestičce do Anopole, vesnice, která leží vysoko nahoře nad útesem a z Loutra není vidět. Cestou Loutro mizelo za skalními výčnělky a zase se objevovalo, pořád menší a menší; když jsem se blížil k vrcholku skály, vypadaly jeho domky jen jako proužek bílé pěny, který se zachytil na kamenech zátoky. A pak jsem se vynořil do světa, na který už jsem skoro zapomněl, přede mnou se najednou objevila Anopolis mezi zahradami a poli na široké pláni, v dálce se tyčilo tmavé pohoří, na jehož vrcholcích nehybně ležely mraky. Po asfaltové silnici jezdily automobily, kolem mne prosvištěl zelený autobus. Vypil jsem kávu v *kafeniu* na návsi, uprostřed které stál bílý pomník, a pak jsem zase sestoupil dolů do vesnice, kde jedinou ulicí jsou podlahy teras, přecházející jedna do druhé, do světa uzavřeného pod horkými skalami jako klidný sen.

Šel jsem rovnou do taverny Pavlos, abych si po výletu dal pivo. Jediným hostem tu byl Martin, seděl nad disertační prací a cosi vpisoval mezi řádky tužkou. Pozdravil jsem ho a posadil se k nejvzdálenějšímu stolu, abych ho nerušil. Ale viděl jsem, že všechno, co napsal, hned zase přeškrtává, a všiml jsem si také, že po mně pořád pokukuje; nejspíš myslel na to, že kdybych si k němu přisedl, měl by dobrou záminku, aby mohl nechat práce, která se mu toho dne zjevně nedařila a netěšila ho. Nakonec sesbíral své papíry a sedl si s nimi k mému stolu sám.

To zároveň znamenalo, že už začíná dnešní pokračování seriálu. „Večer jste skončil na molu v mykonském přístavu," připomněl jsem mu opět zakončení včerejšího dílu.

Martin si u Táni také objednal pivo a začal: „Ta čtyři neviditelná písmena, která Řek napsal prstem na okraj své loďky, nás posílala na Krétu… Já i Kristýna jsme byli zmatení z toho, že se na naší cestě znovu objevil krutihlav, s kterým jsme se setkali v Lublani, a na moře nás oba hnala naděje, že se v Chanii dozvíme – snad od záhadného krétského majitele *Magnolie* –, jestli jde jen o další náhodu, anebo jestli přece jen sledujeme správnou stopu a název Švédovy jachty souvisí s červím nápisem, lygdskou lasturou a sanbenedettskými želatinovými bonbony, a je tedy součástí řady znaků, která by měla vést k objasnění záhadné smrti dvou bratří. V přístavu jsme zjistili, že trajekt do Iraklionu odplouvá večer v šest hodin; na další bychom museli čekat tři dny, a tak jsme si u svého domácího vyzvedli batohy a pasy; aby nebyl příliš smutný, zaplatili jsme mu za jednu noc, zase jsme zabloudili v uličkách Chory, ale do přístavu jsme se dostali ještě včas.

Na moři se rychle setmělo, Kristýna usnula na křesle v podpalubí, já jsem stál skoro celou noc na palubě, opíral jsem se o zábradlí a díval se, jak se blíží a zase vzdalují do tmy osvětlené přístavy kykladských ostrovů, v anglických a řeckých chraplavých hlášeních lodních amplionů jsem slyšel jména Paros, Naxos, los, Santorini; mezitím byla jen tma, v níž se ozýval monotónní hukot motoru a foukal divoký vítr. Myslel jsem na labyrint mykonské Chory, na to, že s ostatními městy, kterými jsme projížděli, už teď začíná splývat v jedno jediné fantastické město, o kterém jsem věděl, že bude žít v mé paměti vlastním životem, a byl jsem zvědavý, s čím vším se v jeho ulicích setkám. To město se rodilo ze vzpomínky na bratislavské náměstí chvějící se slastnou únavou po končícím létě, vzpomínky na uličky a schody ve Vízivárosi, které se v Zoltánově vyprávění staly Bagdádem zahradních branek a zázračně se pootevírajících cizích domů, na lublaňské trojmostí, na němž se zastavil karnevalový průvod lamp, na strmé pulské ulice, po nichž pobíhal bláznivý vítr, na probouzející se Trastevere v ranním slun-

ci. A půdorys toho města paměti už otvíral nové, a přece jakoby odkudsi důvěrně známé cesty, tušil jsem, že se v jeho prostoru zrodí nové myšlenky a pocity, nová gesta, nové způsoby, jak vstupovat do světa, jak se obracet k lidem, jak brát do ruky věci a jak nechat putovat pohled po jejich obrysech a po skvrnách jejich povrchu, jak pronikat k jejich stavbě, věděl jsem, že se v jeho prostoru promění i má disertační práce a že se mu bude podobat. Říkal jsem si, že se v prostoru toho města budu muset znovu narodit, tak jako se Tomášův Marius zrodil z dechu parkských ulic.

Uprostřed takových myšlenek jsem koutkem oka zahlédl hlavu a ramena ženy, která se právě vynořovala z osvětleného otvoru schodiště. Otočil jsem se a uviděl, že je to Kristýna; zastavila se ve chvíli, kdy nad palubu vystoupila polovina jejího těla, pomalu, jako by to byla velká loutka, se rozhlížela kolem sebe. Lekl jsem se jí; zamračená bledá tvář, osvětlená zespodu, pod vlasy rozcuchanými spánkem vypadala jako tvář nějaké ženské hrdinky z povídky Edgara Allana Poea. Šla pomalu ke mně, opřela se lokty o zábradlí a dívala se do tmy. Pochopil jsem, že má špatnou chvíli, snad se probrala ze spánku a ve chvíli bezbrannosti při probouzení na ni dolehla únava a napětí posledních dnů a zároveň na ni zaútočila suita starých přízraků, které s ní cestovaly. Snažil jsem se ji trochu povzbudit a začal jsem mluvit o tom, že už se blížíme k cíli a že se nám na Krétě určitě podaří najít odpověď na všechny otázky.

Neříkala nic a já pořád mluvil; až jsem najednou uslyšel hlas, který jsem neznal, hlas, který se chvěl pohrdáním a nenávistí; Kristýna mi říkala: ‚Prosím tě, nech toho, mám už po krk té tvé blahosklonnosti, z tvého protektorství je mi na zvracení. Když si myslíš, že jsem bláznivá a nesvéprávná, proč mi to neřekneš přímo? Máš ze mne strach? Běháš za mnou přes polovinu Evropy, držíš se mě jako malé dítě, a zároveň se ke mně chováš jako můj poručník. Ale já nejsem ani tvoje dítě, ani tvoje matka. Proč mi konečně neřekneš, co ode mne chceš? Jsi zbabělec.‘ Kristýna se třásla a já nebyl

schopen slova. To nebylo všechno; za chvíli pokračovala: ‚Já nejsem blázen, já taky vím, jak je zoufalé a směšné, že se potácíme ze země do země za podivnými stopami, za všemi těmi kabalistickými texty a gumovými bonbony, ale na rozdíl od tebe je pro mne tohle bloudění součást toho nejvážnějšího v mém životě, toho, co mi rozervalo život na kousky a co se musím aspoň pokusit pochopit, a třeba přitom budu směšná, když to nejde jinak, pro mne to není hra jako pro tebe. Vždyť ty vůbec nevíš, proč jsi tady na lodi do Řecka, nejspíš proto, že se nedokážeš rozhodnout, jestli se vrátit, nebo ne, stejně jako ses nedokázal…‘ Kristýna se odmlčela, pak už jen řekla: ‚Víš co, až připlujeme na Krétu, vrať se domů, budu pokračovat sama, nějak se tu domluvím…‘

Nadechla se, aby pokračovala, ale pak se zarazila, otočila se a zase zmizela v osvětlené díře schodiště do podpalubí. Dost dlouho jsem se nebyl schopen pohnout; pak jsem sešel do podpalubí a po chvíli hledání jsem našel Kristýnu, jak spí schoulená na křesle. Vrátil jsem se na palubu a strávil tam zbytek noci.“

2. Příjezd na Krétu

„Za úsvitu se objevilo město ze světlého betonu, táhnoucí se do daleka po pobřeží; chtěl jsem jít vzbudit Kristýnu, ale objevila se sama. Usmála se na mne a začala se mě vyptávat, jak se dostaneme z Iraklionu do Chanie. O nočním výstupu nepadlo ani slovo, nemluvili jsme o něm nikdy ani později, a nikdy se nic podobného už neopakovalo. Řekl jsem si, že si budu myslet, že je Kristýna náměsíčná… Na Krétě, jak víte, nejezdí žádné vlaky, a tak jsme poprvé cestovali autobusem. Vezl nás po klikaté silnici podél mořského břehu a stavěl v každé vesnici; na turisty bylo ještě brzy, a tak nastupovali a zase vystupovali Řekové, nejspíš zaměstnanci hotelů na pobřeží, kteří jeli do práce.

Najít *Magnolii* v chanijském přístavu jachet nedalo žádnou práci, byla to jedna z největších lodí, které tu kotvily. Po chvilce váhání jsme skočili z betonového mola na palubu; ťukali jsme na sklo kajuty, ale jachta byla zjevně prázdná. Dívali jsme se dovnitř velkými okny; byly vidět kožené potahy, zlacené kování, zrcadla, naleštěná podlaha… Zkusili jsme všechny kliky, ale dveře byly zamčené. Nevěděli jsme, co dělat, šli jsme pomalu dál po lidu, až jsme se octli ve starém benátském přístavu, jehož záliv byl na druhé straně zakončený starou pevností. ‚Co teď?' zeptala se Kristýna. Chvíli jsem přemýšlel a pak jsem řekl: ‚Nasnídáme se.' Stáli jsme zrovna před zahrádkou jedné z mnoha kaváren; posadili jsme se do proutěných křesel s polštářky a objednali si toasty, jogurt s medem a kávu.

Bylo třeba promyslet, co podnikneme, jenže začínalo být horko a byl cítit pach stojaté vody v přístavu; vdechoval jsem jej a bylo zřejmé, že tahle droga je ještě silnější než ta, která mě omámila v Římě. Zvedl jsem hlavu a nechal pohled pomalu putovat po oblouku oprýskaných fasád nízkých a úzkých domů, jež vroubily přístav a na nichž jsem četl velké nápisy jako *Hotel Venezia* a *Nostos*, pohled se zastavoval u odchlipujících se písmen, u skvrn na zdech, u vysokých dřevěných okenic, u bortících se balkonů. Byly to domy, které do posledního místečka fasády a do nejmenšího úseku obrysové linie vytvaroval čas šťastného chátrání – hutný čas, ve kterém ještě nebylo možné odlišit plynutí vteřin od proměn počasí a rytmů mořského dechu a který vycizeloval každý detail, zpracoval každý kousek zdi. Když můj pohled doputoval k pevnosti, sklouzl se po hladině až k mořskému obzoru a pak se zase dal na zpáteční cestu krajinou fasád, které oduševnila omšelost, a učinila je tak hodnými moře, na jehož hladinu domy hleděly. Mezi mořem a zemí tu nebyla ostrá hranice, slané výpary prosákly a rozleptávaly domy, které se tak stávaly mořskými útvary, zatímco moře v přístavu do sebe přijímalo pachy městských věcí, mísilo je s nelidskými vůněmi svých hlubin a své dálky, a v téhle podobě se v neviditelných

vlnách vylévalo na břeh, stávalo se součástí městského prostoru, ulic i bytů, obklopovalo všechny věci a tváře, podílelo se na každém gestu a činu a v rozhovorech se ozývalo v mezerách mezi slovy.

Droga už mi vstoupila do krve; a nejdřív ze všeho ve mně vyvolala nechuť zabývat se nějakým Tomášem Kantorem, rébusy a doplňovačkami, italskými želatinovými bonbony, podezřelou švýcarskou ředitelkou, renesanční magií a jachtou neznámého krétského boháče. Netoužil jsem po ničem jiném, než abych mohl alespoň několik dní lenivě žít na téhle rozpité hranici země a moře. A kupodivu jsem viděl, že také Kristýna okusila lotos, že i ona se vyhýbá rozhovoru o záhadné jachtě a o tom, co bychom měli dělat dál. Snad už měla dost nekonečného řetězce stop poukazujících k dalším stopám, řetězce, který se začal odvíjet v pražské kavárně a klikatil se šesti zeměmi, snad si jen potřebovala odpočinout a nabrat sílu, a přístav, který plul jako velká zchátralá loď pomalým proudem přímořského času, jí připadal nejvhodnějším místem pro přestávku."

3. Chania

„Tři dny, které jsme strávili v Chanii, byly nejkrásnější z celé naší cesty. Ubytovali jsme se v malém penzionu ve starém přístavu, chodili jsme po nábřeží sem a tam, bloudili úzkými uličkami ponořenými do stínu, kde se otevíraly a zase zavíraly průhledy na oslnivou mořskou hladinu a kde se do vůní Jihu už mísil dech Orientu, procházeli jsme mezi domy, které byly vytvarovány podivuhodnými proměnami, turecké paláce vyrůstaly z benátských staveb, do nich zase vrůstala současná obydlí a vše v horku rostlo a rozpadalo se, ve škvírách drolících se zdí se uchycovaly keře a stromky, v koutech dvorů vyrůstal rákos.

A přitom se chanijské štěstí tolik lišilo od toho štěstí, které jsem krátce prožil v Trastevere! V Římě se ulice otvíraly do září-

cí budoucnosti, intimita vnitřních prostorů se vylévala ven okny a otevřenými dveřmi, zaplavovala prostor ulic a dodávala důvěru k další cestě; ulice mě pobízely, abych se osmělil ke kroku do neznáma, šeptaly mi, že za rohem mě očekává nějaké šťastné setkání, přinejmenším setkání s tancem zlatého prachu v šikmých slunečních paprscích. Tady to bylo jinak, z moře jako by spolu s tajemnými pachy stoupalo na břeh všechno, co se utopilo v hlubině paměti, jako by se do přítomnosti vylévala nahromaděná minulost, byla to však smířená minulost bez přízraků, minulost hluboké vody, která všechny bytosti a věci strávila a proměnila v uklidňující a trochu smutnou symfonii nahnilých vůní. V Římě jsem měl pocit, že dokážu přečíst velký text, který je napsán na zdech města písmem skvrn a stínů; tady nebylo co číst, co luštit, protože všechno se vrátilo do starého světa plísně a chaluh, do světa, z jehož vzorků se písmena teprve mají zrodit. Jih mi v Chanii ukázal nejpříjemnější ze všech svých tváří; snad to byl levantský poklid, v němž se v klesajícím odpoledním slunci rodí sny a spletité, pomalu se odvíjející příběhy, snad to byl jen můj přelud, můj vlastní zasutý sen, který prosákl zdi a vracel se mi nazpátek v jejich dechu.

Když jsme chodili uličkami ve staré části města, pořád mi připadalo, že je odněkud znám. A pak jsem si vzpomněl: přístavní čtvrť, kde jedny příbytky vyrůstaly z rozpadu jiných, mi připomínala Parku Tomáše Kantora, byla jen fantastičtější než město, které se zrodilo v Tomášově imaginaci; a také tu bylo tepleji. Řekl jsem Kristýně, že bychom měli několikrát denně zajít do přístavu jachet, abychom se podívali, jestli se někdo neobjevil na palubě *Magnolie*. Kristýna hned souhlasila; a trochu jsme se styděli, protože jsme oba věděli, že je to pokrytecká komedie; hráli jsme ji proto, abychom oklamali výčitky svědomí, které jsme cítili, protože v Chanii jen lenošíme a nepodnikáme nic ve věci, kvůli níž jsme sem přijeli. Podívat se několikrát denně na přístav jachet nebo povečeřet v taverně, odkud bylo na *Magnolii* vidět, nás nic nestálo – stejně jsme častokrát pro-

cházeli kolem, a v taverně měli, zdá se, jednu z nejlepších kuchyní ve městě. Přitom naše kontroly byly zbytečné; na jachtě podle všech známek už dlouho nikdo nepobýval a nebylo moc pravděpodobné, že se tam kdokoliv objeví.

A tak naše pátrání po záhadě smrti Tomáše Kantora spočívalo v tom, že jsme na svých cestách městem zašli do přístavu jachet, když jsme zrovna byli poblíž, a že jsme večer v přístavní taverně občas zvedli oči od talíře s grilovanou chobotnicí nebo parmicí nachovou a ujistili se, že okna *Magnolie* jsou pořád tmavá. O Tomášovi jsme teď mluvili málo; poprvé od toho dne, kdy jsem s Kristýnou rozmlouval na chodbě filosofické fakulty, jsme se zase bavili o malířství a jiných věcech, pro které žila předtím, než potkala Tomáše, a které se teď k ní snad zase vracely. Jednou při večeři mi z ničeho nic řekla: ‚Myslíš si asi, že jsem cestovala jako slepá, že jsem jako pes běžela po stopě s čenichem u země, nikdy jsem nezvedla hlavu. Je to pravda; ale já přitom pořád koutkem oka viděla zahrady a krásné zdi, okna a náměstí, které jsme míjeli. Víš, že ty obrazy nejsou úplně ztracené? Sama se tomu divím, ale teď se znovu vynořují, většinou večer, předtím než usnu, a já se na ně snažím soustředit, pokouším se zachytit jejich detaily… Jako by se v těch obrazech chtěla promarněná cesta obnovit…‘ A pak dodala: ‚Jsem ráda, že jsme podnikli tuhle cestu, jsem ti moc vděčná.‘

Zdálo se mi, že se Kristýna v Chanii hodně změnila; ulice, kterými jsme procházeli, z ní vylákaly nová gesta, teplé benátské kameny jako by probudily a otevřely její dlaně. Přitom se nedalo říct, že by její tělo opustily přízraky, kterých jsem se zalekl v nočním rychlíku do Bratislavy, ty se už asi navždycky rozpustily v její krvi; a přece se mi zdálo, že se tím houštím nedůvěřivých a chladných gest, kterými se projevovaly, ke mně prodírá jakási neznámá postava a snad čeká, že jí pomůžu – napadlo mě, že ta příjemná neznámá dívka je možná někdejší Kristýna, taková, jaká byla předtím, než poznala Tomáše Kantora.

Povídali jsme si ještě ve velké manželské posteli v našem pokoji večer před usnutím, do našich slov se mísil šum taveren v přístavu. Ležel mezi námi pořád ještě mrtvý Tomáš Kantor? Asi ano, ale bylo to strašidlo, které už ztrácelo moc a bylo pořád méně zřetelné; tenkrát v Chanii možná stačilo, abych přes ně konečně natáhl ke Kristýně ruku a dotkl se jí, aby se rozplynulo nadobro – snad na to Kristýna čekala. Ale já to neudělal; vlastně nevím proč, možná to byla jen má stará zbabělost, ale spíš jsem se stal tak závislým na droze lenivého chanijského štěstí, že se mi slastný povlak, který rovnoměrně pokrýval všechny věci, nechtělo ničit tím, že bych do poklidu Chanie nechal vtrhnout vážný cit, namáhavou práci naplněné lásky. Říkal jsem si tenkrát, že hloubky, niternosti a utrpení jsem si užil dost na severu, a vymýšlel jsem si podobné povrchní výmluvy, abych nemusel udělat to, k čemu se mi otevřela příležitost. Pak jsem své lenosti litoval, protože ta příležitost byla darem, který se už nevrátil.

Případ dvojí vraždy se mi v Chanii připomněl dost kuriózním způsobem. Kvůli blížícímu se začátku semestru jsem se musel ozvat katedře, a tak jsem několikrát navštívil internetovou kavárnu. A na serveru, na němž jsem měl mailovou schránku, jsem zahlédl v přehledu českých novin titulek *Zavraždili Petra Quase členové tajné sekty?* Patřil k článku, který byl převzatý z nějakého bulvárního časopisu. Jeho redaktor viděl v kině film *Larva*, který měl v Praze po našem odjezdu premiéru, vzpomněl si na bizarní smrt Petra Quase, jednoho z autorů námětu, a napadlo ho, že by mohl vyrobit senzaci tak, že by filmový motiv přísně střeženého tajemství vývoje života na Zemi dal do souvislosti s nevyřešenou vraždou. V článku vyslovil hypotézu, že Quas mohl být zasvěcen do velkého tajemství, že jej ve filmu prozradil, a za to jej stihl trest od příslušníků sekty, která má toto tajemství chránit… Jestli článek vzbudil v Čechách nějakou pozornost, nevím. Pochyboval jsem, že sám redaktor věřil tomu, co napsal; a zřejmě už další den na své úžasné odhalení zapomněl kvůli nějaké nové senzaci.“

Vyprávění o bílé jachtě

1. Večeře v přístavu

„Třetí chanijský večer jsme seděli v taverně v přístavu jachet, Kristýna mi vyprávěla o svém dětství a já v jednu chvíli zvedl oči nad hromadu smažených krevetek v těstíčku – a uviděl jsem, že se v kajutě *Magnolie* svítí. Přiznám se, že jsem chvíli uvažoval o tom, že Kristýně nic neřeknu, třeba si světla na lodi nevšimne, a my budeme pokračovat v příjemném životě v Chanii, jako by se nic nestalo… Ale pak jsem se zastyděl, připadalo mi, že celá naše cesta by se tím změnila v hloupou frašku, z které bych ještě léta cítil nevolnost; a také jsem si uvědomil, že levantský mír minulých dní už by se po tom, co jsem viděl, stejně nevrátil. A tak jsem mlčky ukázal přes hlavy hostů k jachtě. Kristýna beze slova položila příbor a vstala, a během toho jediného pohybu jako by se vysvlékla z nového lehkého těla, které se zrodilo v ulicích Chanie; vydala se mezi stoly na cestu k osvětlené jachtě; šel jsem za ní a viděl jsem, že už zase vratce kráčí po své poušti.

V osvětlené kajutě jsme viděli tmavovlasou ženu, byla k nám otočená zády a hledala něco v jedné ze zásuvek sekretáře z leštěného dřeva. Přelezli jsme zábradlí lodi, Kristýna vzala za kliku a otevřela dveře. Žena vykřikla a otočila se; ale zdálo se mi, že se uklidnila, když nás viděla. Koho se asi bála? pomyslel jsem si. Obě ženy se na sebe dívaly, obě zapomněly, že jsem také na palubě. ‚Vy jste Kristýna,' řekla neznámá česky. A já najednou uhodl, že je to žena, kvůli které Tomáš Kantor Kristýnu opustil.

Mohlo jí být asi třicet let, byla hodně opálená a při pohledu na její silné a upracované ruce jsem si nejdřív vzpomněl, že má být sochařkou, a potom mě napadlo, že to jsou ruce, které by svedly

někomu zasadit třináct ran dýkou. Asi na to myslela i Kristýna, zeptala se: ‚Zabila jste Tomáše?' Žena se nepohnula; řekla: ‚Viděla jsem, jak Tomáš umírá. Bylo to tamhle.' A ukázala na palubu na přídi. ‚Hledala jste mě proto, abyste se mě zeptala, jestli jsem zabila Tomáše?'

‚Nehledala jsem vás,' řekla Kristýna, ‚musela jsem vědět, jak to bylo s Tomášovou smrtí, bez toho nic nemohlo skončit, nic nemohlo začít.'

Sochařka skoro neznatelně zavrtěla hlavou. ‚Také jsem si myslela, že události musí mít konec. Ale je to hloupost, nikdy se nic neuzavře, konec je jenom naše představa, většinou dost hloupá představa…'

‚Ale to já vím,' řekla Kristýna. ‚a už jsem si pomalu zvykala, že se nedokončený příběh o Tomášovi vplete do všech ostatních nedokončených příběhů a získá v té spleti alespoň nějaké místo, že časem budu mít pocit, že je to tak v pořádku… Ale pak se v jednom časopise objevil obraz lastury s okem a pět písmen, která nedávala žádný smysl, a já si byla jistá, že je to vzkaz od mrtvého Tomáše, a věděla jsem, že ho nemůžu nechat být, že se nemůžu nepokusit ten šifrovaný vzkaz přečíst, protože jinak bych se dopustila hnusné zrady.'

‚A ta písmena vás poslala sem?'

‚Byli jsme na cestě, hledali jsme v různých městech další útržky vzkazu, další písmena a snažili se z nich sestavit celou zprávu, a až do téhle chvíle jsme nevěděli, jestli to jsou doopravdy písmena a jestli slova, která jsme z nich vytvořili, nejsou jen fantomy naší fantazie, jestli se nechováme jako bláznivý Parkánci, kteří pokládali vrypy v kameni za písmo a vkládali do nich významy. Teď už jsou myslím všechna písmena pohromadě, zbývá je přečíst.'

Plurál, kterého Kristýna použila, připomněl sochařce mou přítomnost. Podívala se na mne a já řekl: ‚Viděl jsem, jak na baletním představení Věc o sobě zastřelila Tomášova nevlastního bratra.'

A Kristýna dodala: ‚Martin umí luštit šifry líp než já, bez něho bych se sem nedostala.‘

Tak se na palubě Magnolie setkaly dvě vdovy po Tomášovi; měl jsem radost, že na tváři ani jedné z nich nevidím žádnou zášť, jejich mrtvý milenec už je jen spojoval.“

2. Tomáš a Irena

„Kristýna vyprávěla sochařce o naší cestě, zpočátku jsme všichni tři stáli uprostřed kajuty nehybně jako nějaké sousoší, Kristýna mluvila tichým, monotónním hlasem, plynule a bez účasti, jako někdy mluvíme ve snu. Ale snová strnulost, která nás všechny ovládala, přece jen pozvolna opadala, Kristýnina řeč ožívala a objevila se v ní bolest; v jednu chvíli jsme se všichni usadili do křesel. Když se Kristýna dostala k okamžiku, kdy jsme při večeři v přístavní taverně uviděli světlo na palubě jachty, odmlčela se. Pak začala vyprávět svůj příběh sochařka; já i Kristýna jsme věděli, že to bude příběh o smrti Tomáše Kantora.

Po několika větách jsem ji přerušil a zeptal se na její jméno; chvilku zaváhala, pak řekla, že se jmenuje Irena, a pokračovala. Nejdřív mluvila o věcech, o kterých jsem už něco věděl od Kristýny. V době, kdy se s Irenou seznámil, Tomáš rád psal v kavárnách; těšilo ho lovit osamělá slova v šumu rozhovorů a zasazovat je do nových příběhů. Když se takovým způsobem zrodila nová linie děje, vyndal z igelitové tašky Diagram, který s sebou nosil, a zkoumal její místo ve spleti ostatních dějů, a někdy dokonce přímo v kavárně vytahoval z kapsy své cívky a vyznačoval barevnými nitěmi na Diagramu vztahy k ostatním liniím *Díla*. Člověk, který na veřejnosti provozuje tak zvláštní činnost, nemohl uniknout pozornosti hostů, a tak si Tomáš získal určitou proslulost; mluvilo se o něm jako o *pánovi s hlavolamem*.

Irena o *pánovi s hlavolamem* slyšela od svých přátel a představovala si kavárenskou figurku, podivína, který obrací v ruce ježka v kleci. Když konečně jednou odpoledne přišla do kavárny a uviděla Tomáše zamyšleně hledícího na Diagram, ze všeho nejdřív ji překvapilo, že divná konstrukce, která před ním ležela na stole, se nápadně podobá soše, na níž v té době pracovala – procházela tehdy zrovna obdobím, které sama nazývala *obdobím spletí*. Nedalo jí to, šla rovnou k Tomášovi a zeptala se, jaký smysl má ta drátěná a zašmodrchaná věc. Tomáš mluvil o Diagramu jen neochotně a obecně, ale když viděl, že mu Irena dobře rozumí a že o spletích, změtích, chuchvalcích a o různých druzích zašmodrchanosti toho dost ví – tyhle formy byly, jak se pak ukázalo, jejich společným koníčkem –, postupně se rozpovídal. A tak když se setmělo, Irena věděla o *Díle-Síti* skoro všechno – znala zrození *Vlhkých zdí*, první části *Díla*, z prázdna, jeho růst, jeho dokončení a novou explozi.

Ještě toho večera ho pozvala do svého ateliéru a zdálo se, že Tomáš tu zakusil něco podobného tomu, co prožil Hector při setkání s kresbami Sylvy Cerranové: uviděl v cizím díle obrazy svého vlastního světa. Irena zřejmě z ohledu na Kristýnu nechtěla o počátcích svého vztahu k Tomášovi moc mluvit, a tak rychle přešla k něčemu jinému: vyprávěla, že se brzy po tom, co se s ní Tomáš seznámil, opět začal častěji stýkat s nevlastním bratrem. Petr neměl tušení, že Tomáš zase píše; když ho po několika letech vloni na jaře navštívil a uviděl, že se všude na nábytku i na podlaze povalují popsané papíry, kresby a hudební partitury, vzpomněl si nejdřív na bratrův pokoj z doby, kdy jej v dětství tajně navštěvoval, a napadlo ho, že se po letech vrátila nemoc, kterou bratr prodělal, když mu bylo čtrnáct patnáct let, dětská křeč, která vyústila do mnohaletého vyčerpání a otupělostí. Vlastně ho to nijak zvlášť nepřekvapilo; měl vždycky pocit, že k povaze tehdejší Tomášovy choroby patřilo, že i po vyléčení bude navždycky dřímat v krvi jako malárie, kterou si cestovatel přiveze z tropů.

Vzal do ruky jeden popsaný list; a stačilo mu přečíst si několik vět, aby pochopil, že se mýlil a že v Tomášově bytě se odehrálo něco podivnějšího než pozdní návrat dětské nemoci. Petr se s údivem setkal s něčím, co nečekal: s jasným, soustředěným, klidným stylem vět, ve kterých slova přicházela zdaleka a pomalu a pokojně se usazovala na svém místě; zdálo se mu, že jejich autor na ně trpělivě čeká v prázdnu, které ho nijak neděsí, protože se s ním spřátelil. Petr vnímal jakoby celým tělem zvláštní lehkost, s jakou plynul tok té řeči, s jakou se rozléval do kaskád vedlejších vět a vsakoval se do písku bílé stránky. Nebyli si s nevlastním bratrem nikdy tak důvěrní, aby mu Tomáš vyprávěl o svých bojích s obludou prázdna a o jejich pozdním smíření, ale Petra teď napadlo, že taková lehkost se může zrodit jen v prázdném prostoru, ve kterém se zhroutily všechny hotové i rozestavěné stavby a kde ani strach, ani naděje už neruší pozvolný a bezcílný zrod obrazů a slov."

3. Balkon v Dobřichovicích

„Způsob, jakým Irena líčila Petrovy pocity a myšlenky, které přece nemohla znát, mě ze začátku zarazil a málem jsem v něm hledal nějaký literární záměr. Ale pak jsem si řekl, že zřejmě pro všechny, kdo se nějak setkali s Tomášem, ať už za jeho života, anebo jako já po jeho smrti, se viditelné věci a těla staly písmeny, z kterých je možné číst to, co je skryté a neviditelné, a ani Irena nebyla výjimkou. Petr se Tomáše začal vyptávat na rukopisy, které ležely v pokoji, a Tomáš mu vyprávěl o zimním dopoledni, ve kterém se z prázdna vynořily ulice Parky, o bujení obrazů a o proměně knihy v *Dílo-Síť*. Petr ho prosil, aby mu poslal *Vlhké zdi* mailem; Tomáš váhal; nechtělo se mu dávat z ruky text, o kterém si v té době už myslel, že je jen fragmentem *Díla*, ale nakonec se nechal přemluvit. Petr se nemohl dočkat; rozloučil se s Tomášem, nasedl do automobilu a jel hned

do své dobřichovické vily; vzal si na balkon laptop a nad kvetoucími korunami stromů v zahradě se začetl do Mariových příhod v Parce. Když četl pasáže o politických poměrech v Severní Florianě, začalo se stmívat; Petr pokračoval v četbě, občas mávnutím ruky rozehnal hejno mušek, které trhavě poletovaly před rozsvícenou obrazovkou, občas zvedl hlavu a zadíval se do temné zahrady, kde mezi listím svítily pouliční lampy městečka, pak se zase vracel k světlu obrazovky.

V jeho těle vířilo mnoho pocitů jako pestré barvy rozlité ve vodě. Ze všeho nejdřív se mihla naděje: jestli se Tomáš dokázal po letech otupělosti vrátit k trýznivým křečím svého dětství a mládí a proměnit jejich energii v trpělivou práci, mohl by se podobný návrat podařit i jemu, říkal si. Ale tuhle tiše se hlásící naději brzy potlačila úzkost. Petr si uvědomil, co všechno se toho dne změnilo. Vždycky cítil, že se nemusí před bratrem stydět za svou slabost; věděl, že Tomáš jím nepohrdá za to, že strávil velkou část života tím, že psal špatné texty pro peníze. Petr napsal jednu knížku dobrých veršů a Tomášovi se na rozdíl od jeho otce zdálo, že jeho nevlastní bratr tím dal trýznivému rodinnému dramatu Kantorů nějaký smysl, že vysvobodil jej i otce ze zakletého zámku jejich bláznovství, a nepřestal za to být Petrovi vděčný. A neodvážil se ho nikdy soudit za to, že podlehl jednomu z tisíců ďáblů a ďáblíků, kteří poletují kolem toho, kdo píše. Vztah obou bratří se podobal vztahu dvou vojáků poražené armády; prožitek porážky byl zkušeností, která je sbližovala, a ani jeden z nich neměl chuť bavit se o chybách, o strachu a zbabělosti, o nešťastných a trapných událostech, k nimž došlo během prohraného tažení.

Teď bylo všechno jinak; bláznovství a křeč Tomášova dětství se najednou staly jen jedním dějstvím nového příběhu, a tím se zároveň proměnila i Petrova minulost jako ve filmech o strojích času: jeho slabost se po letech stala zradou. Petrova úzkost rostla; zdálo se mu, že slyší, jak se dlouho spící přízraky dětství, které

obývaly strašidelný byt Kantorů, probouzejí ze sna, jak tiše haraší, malátně se chystají vstát. Na balkoně nad noční zahradou měl cosi jako halucinace, zřetelně cítil zatuchlý pach panelákového bytu Kantorů, na který už si léta nevzpomněl, do hlasu vlaků na trati a do hulákání opilců, kteří se vraceli z hospody, se mísily zvuky skřípání dveří, jaké se ozývaly, když Tomáš vycházel ze svého pokoje, a cinkání příborů za mlčenlivých společných večeří. Udělalo se mu zle. Každé dětství je strašidelný zámek plný fantomů, nad kterými nelze zvítězit, protože všichni bojují jako ve snu a nikdo neví, o co se vlastně vede boj; boj obvykle končí až tím, že se všichni unaví a opustí temný zámek i s jeho přízraky. A tak je to snad dobře, říkala Irena na palubě *Magnolie*, tenhle zápas patří k těm, které je lepší nevybojovat, nechat je nerozhodnuté; některé války je moudřejší udržovat po celý život jen tlumeně doutnající, nevyhrané ani neprohrané. Před Petrem teď však byla žalostná vyhlídka, že se bude muset vrátit do zakletého zámku a znovu se tu pustit do dětského boje s fantomy, ačkoliv mu bude brzy třicet šest let a je právem pokládán za vcelku významnou osobnost podnikatelského světa.

Petr vždycky věděl, že všechno, co se mu v životě přihodilo, mělo počátek v době, kdy se s matkou přistěhovali do bytu Kantorů, v době, kdy jako dítě musel přijmout roli v podivném dramatu Kantorova rodu, v dramatu, které se ho nijak netýkalo. V bytě přecpaném sektorovým nábytkem navždycky pronikly do jeho krve jedy i protijedy, a bylo často obtížné rozhodnout, co je jed a co lék. Kantorovská droga prázdnoty pronikla i do jeho krve; a od té doby Petr *nebyl nikdo*, stejně jako Tomáš. Oba nepřestali být nikým až do své smrti; a za jejich života nebyl moc velký rozdíl v tom, že jeden z nich dlouhá léta pozoroval ze skleněné budky oblouk kolejí na konečné a pak během několika dalších let vydestiloval z nicoty desítky příběhů, a druhý se stal boháčem a postavou ze společenských rubrik časopisů. ‚Mne samotnou překvapilo, jak si ty květy nicoty

byly strašně podobné,‘ řekla Irena, ‚a divím se, že si oba bratři tuhle příbuznost tak dlouho neuvědomovali.‘

Kantorovský jed se podílel na všech Petrových činech až do přítomné chvíle; způsobil, že poznal štěstí, jaké přináší vytváření obrazů ze slov, setkávání slov v prázdnu, ale stejný jed byl i příčinou jeho slabosti, jež byla tajemně příbuzná se strachem obou Kantorů z neproniknutelné tmy nicoty – se strachem, který zahubil Tomášova otce a který teď po mnoha letech, jak se zdálo, Tomáš zázračně překonal tím, že našel sílu skrytou na jeho dně. A konečně z toho jedu vyrostlo i Petrovo bohatství; nebylo to jen proto, že nezměrná díra prázdnoty vyzývala, aby byla zasypávána něčím hodně velkým, ale zřejmě také proto, že prázdno ve finanční oblasti projevovalo stejně jako v literatuře sklon k nekonečnému množení toho, co ze sebe plodilo.

A ve strašidelném bytě na sídlišti měla svůj původ i Petrova potřeba být obdivován druhými lidmi, což bylo jedním z pramenů jeho snobismu. Kantorovská askeze, idealismus a kult čirých obrazů byly ve skutečnosti spletí všeho možného, v níž nebylo nijak nesnadné rozeznat i touhu po uznání a slávě – není dobré příliš důkladně zkoumat čistotu sil, které utvářejí tvary, a není dobré pokoušet se svazky těch sil příliš pročišťovat; často nejprůzračnější krystal je výsledkem působení nepříliš čistých sil, které snově pracují pro neznámý cíl. A co bylo snad nejzvláštnější: v dechu sídlištního bytu měla své počátky i Petrova láska k přepychu a k penězům, pramenil v něm i jeho hédonismus. V básních, které Petr nacházel v zásuvkách v pokoji nevlastního bratra, se vedle obrazů zmaru a rozkladu neustále objevovaly obrazy plné světla, třpytících se drahokamů, bílých teras nad mořem, opálených cizinek na pláži a orosených pohárů s barevnými alkoholy jiskřícími ve slunci; a Petr zřetelně cítil, že v nich nejde jen o literaturu, že jsou výrazem palčivé touhy po slastech života: už v obrazech raných Tomášových básní bylo nesnadné rozlišit pokorné uctívání čirého obrazu od požitkářství a lačného egoismu.“

4. Matka

„V dobřichovické vile každou neděli obědvala Petrova matka. Petr se jí během jídla zmínil, že Tomáš zase začal psát. Matka na sobě nedala nic znát, ale okamžitě zneklidněla. Poznala, že za nedbalým tónem, kterým jí syn tu zprávu oznámil, se skrývá úzkost, uhodla dokonce i to, co si neuvědomoval ani sám Petr: že ji tou zmínkou ve své bezradnosti prosí o pomoc. Viděla Petra, jak se jako náměsíčník vrací řadou pokojů, ve kterých do té doby žil, do svého dětského pokoje, jak se vrací do dětského dramatu, v němž nemůže nikdy vyhrát. Pocítila z toho hrůzu; a dojímalo ji, že se na ni její syn obrací jako na jedinou osobu na světě, která s ním může vstoupit do snové arény a pomoci mu v snovém zápase. Po zbytek oběda se bavili o lhostejných věcech, ale matka pozorovala Petra a říkala mu v duchu: ‚Neboj se, já tě zachráním.'

Na tomhle místě vyprávění Kristýna Irenu přerušila, zeptala se jí, jestli se Petrova matka především nebála, že její syn přestane vydělávat peníze a začne místo toho znovu psát básně. Irena řekla, že o tohle určitě nešlo; Petr měl tolik peněz, že se mohl po zbytek života věnovat jen poezii a přitom žít v přepychu z renty. A hlavně, matce bylo jedno, jestli Petr bude bohatým manažerem, chudým básníkem, nebo populárním textařem, bála se jediné věci: že se v jeho krvi znovu zvedne kantorovský jed, který tam zůstal z jeho dětství, že si její syn opět nasadí starou rituální masku a propadne se do temného dramatu. Petra to teď k Tomášovi neodolatelně táhlo, a matka s úzkostí sledovala, že se její syn s nevlastním bratrem stýká skoro denně. Chtělo se jí rozjet za Tomášem a křičet na něj, aby nechal Petra na pokoji. ‚Proboha, copak se to všechno zase vrátí?' šeptala si, když se probouzela uprostřed noci z neklidného snu. ‚A přece…' řekla zamyšleně Irena, ‚myslím, že se matka neubránila tomu, aby na dně svého strachu necítila slast, nečekané štěstí, že se Petr zase stává jejím dítětem…'

Aby mohla lépe odhadnout sílu nepřítele, poprosila Petra, aby jí na počítačové tiskárně vytiskl *Vlhké zdi*. Nad jejich stránkami se v ní zvedal odpor, protože v Tomášových větách rozpoznávala všechny figury a mýty kantorovského světa, na který se celý život snažila zapomenout. Klidná lehkost Tomášova stylu ji rozčilovala – znala svého vlastního syna natolik dobře, že věděla, jakým kouzlem na něj musí působit, viděla v ní ďábelský úskok, který měl sloužit k jeho svádění. Vymýšlela různé způsoby, jak Petra odradit, aby se s Tomášem stýkal, ale rozmluvy o *Vlhkých zdech* a o celém *Díle-Síti*, jež teď Petr s Tomášem vedl a během nichž musel pořád myslet na dávný rozhovor s pánem v kožichu a na celý svůj život, se pro Petra staly jakousi nutkavou neřestí, které se nedokázal vzdát: jako dítě, které se musí škrabat a rýpat v ráně a fascinovaně pozoruje, jak z ní vytéká krev.

Petrova matka nebyla jediný člověk, ve kterém nové sblížení obou nevlastních bratří vyvolávalo neklid. Také Irena cítila z jejich styků úzkost; četla Tomášovy nové prózy, dívala se na plátna, která maloval, a se znepokojením a smutkem viděla, že se v nich objevují nečisté tóny. Tomáš při svém psaní vždycky využíval obrazy z pokleslé dobrodružné literatury, ale Ireně teď připadalo, že síla, která dřív proměňovala děje, jež pocházely z amerických thrillerů, ve figury z říše mytického prázdna, ochabuje; v nových textech se široké prostory automobilových honiček a putování po exotických krajinách a vzdálených mořích přestávaly prolínat se zářící rozlohou prázdnoty, z níž se rodilo jeho minulé dílo; Tomáš už nedokázal destilovat zázračnou tresť dobrodružství. Ale to byl jen jeden z příznaků proměny; Irena také viděla, že Tomášovy nové obrazy jako by nestačily dozrát; trpělivost, s jakou číhal ve tmě a v prázdnu na slova a tvary, se ztrácela. Nevěděla, jestli se to děje proto, že Tomášovo dílo už zestárlo a že pramen, který vytryskl v zimním dopoledni před čtyřmi lety, už slábl, anebo jestli poslední změny jsou důsledkem rozmluv s nevlastním bratrem, důsledkem

toho, že tvary teď přestaly dozrávat ve tmě a v klidu a rodily se před očima druhého. Nejspíš šlo o obojí; zestárlé dílo, oslabené vnitřními nemocemi, už nemělo dost síly, aby odolávalo cizímu pohledu a aby na něj nedbalo."

5. Jachta

„Vloni v srpnu Petr odjel na dovolenou do Řecka, a tak se Tomáš zase mohl nerušeně věnovat *Dílu*. Pracoval zrovna na sérii obrazů s lygdskými náměty, jejichž imaginárním autorem byl parkský malíř, postava, kterou Tomáš dopsal do nové verze *Vlhkých zdí* (Marius se s jeho dílem a pak i s ním samým seznámil v jedné malé parkské galerii, později se malíř zamiloval do Rity). Při návštěvě v Irenině ateliéru našel Tomáš na stole album Escherových grafik, prohlížel si je a Irena viděla, že se dlouho dívá na stránky s litografiemi zobrazujícími srostlice domů v maltské La Valettě. ‚Co kdybychom si tam udělali výlet?' zeptala se ho a měla radost, když Tomáš po chvíli váhání souhlasil. A tak aniž někomu něco řekla, koupila letenky; v letištní hale uviděla, že Tomáš si s sebou nese skládací stojan; nehodlal se vzdát práce na *Díle* ani na pár dní, a začal hned Ireně vykládat, jak se těší, až bude malovat pod jasným jižním sluncem.

Byli v La Valettě teprve druhý den, když v jedné z uliček v Tomášově kapse zazvonil mobil. Volal Petr; ukázalo se, že je právě na Mykonu a chystá se vyplout na cestu po Egejském moři na motorové jachtě. Petr na ní v posledních třech letech trávil první tři týdny v srpnu; jachta patřila Alexisovi, čtyřicetiletému Řekovi z Kréty, s kterým se Petr seznámil v kterémsi kykladském baru. Alexis v mládí sloužil v cizinecké legii – a vůbec měl předtím, než se usadil na Mykonu, pestrou minulost, o níž Petr raději nechtěl nic vědět. Ve skutečnosti velkou část ceny lodi zaplatil Petr; chtěl si ji nejdřív koupit sám, ale pak ho napadlo jednodušší a pohodlnější

řešení. Dohodl se s Alexisem na dvou věcech: že jachta změní jméno a bude se jmenovat *Magnolia* (podle stromu, který rostl pod balkonem jeho vily) a že mu bude Alexis splácet dluh tím způsobem, že bude každé léto dělat po tři týdny Petrovi a jeho přátelům kapitána. Loď stála hodně peněz, ale Petr přesto nakonec snad ušetřil, protože Kréťan sloužil nejen jako skvělý kapitán a lodivod, ale i jako tlumočník, instruktor potápění, meteorolog, kuchař a bodyguard. Luxusní jachta přitahovala lupiče, několikrát se ji pokusili vykrást a jednou došlo v blízkosti ostrova Patmos k události, která se podobala pirátskému přepadení; Alexis všechno vyřídil sám; držel se své zásady, kterou si vštípil v mládí, totiž nevolat nikdy k ničemu policii.

Cesta, kterou se toho roku Petr chystal podniknout, se měla lišit od plaveb předchozích let. Když se vrátil z poslední dovolené, slíbil během jednoho letního oběda v dobřichovické vile matce, že ji příští rok vezme s sebou; na podzim se pak seznámil s novou přítelkyní a pozval ji také. Byla to Švýcarka, poznal ji v cizině při jakémsi obchodním jednání, jezdila pak často za ním a do jara se naučila obstojně česky… Když Irena začala mluvit o Petrově švýcarské přítelkyni, okamžitě mě něco napadlo. ‚Byla to Giovanna Sulzerová?' zeptal jsem se; a vlastně to ani nebyla otázka; bylo to tak, že záhadná šifra, která byla vepsána do tváře ředitelky Veselého slona a které jsem do té doby nerozuměl, najednou získala význam: a já si byl v tom okamžiku jistý, že žena, s kterou jsme mluvili v San Benedettu, nemůže být nikdo jiný než přítelkyně Petra Quase; a zároveň jsem si uvědomil, že Giovanninu i Ireninu tvář jako by vytvaroval vítr patřící do stejného světa. Irena jen přikývla; podíval jsem na Kristýnu; zdálo se, že ani ji nijak zvlášť nepřekvapilo, že žena ze San Benedetta byla přítelkyní Petra Quase, a nedivila se, že umí česky.

Když už byli všichni tři na Mykonu, kde měla jachta domovský přístav, a dělali poslední přípravy na cestu, uvědomil si Petr, jak moc mu budou chybět schůzky s Tomášem – zvykl si v posledních

měsících na rituální jitření starých ran natolik, že už se bez nich těžko dokázal obejít. A tak když seděl pod pruhovanou plachtou kavárny v mykonském přístavu a pozoroval nedůvěřivé úsměvy, kterými se na sebe obracely matka a jeho přítelkyně, vytáhl mobil a alespoň Tomášovi zatelefonoval. Když se dozvěděl, že Tomáš s Irenou jsou v La Valettě, hned ožil, řekl, že Malta není od Mykonu tak daleko, a navrhl, aby se oba na plavbu po Egejském moři vypravili s ním, jeho matkou a přítelkyní. Giovanna byla ráda, že na konverzaci s budoucí tchyní nebude sama; matka se jeho nápadu zhrozila a prosila ho, aby si vymyslel nějakou výmluvu a pozvání odvolal, ale Petr se s ní o tom odmítl bavit.

Tomáš si vzal čas na rozmyšlenou; Irena se ho snažila přesvědčit, že přijmout takové pozvání není dobrý nápad, ale viděla od začátku, že Tomáš chce jet, a věděla, že se jí nepodaří mu jeho úmysl rozmluvit. Nebylo to proto, že by Tomáš tak toužil po rozhovorech s Petrem, a setkání s nevlastní matkou, kterou viděl naposledy na otcově pohřbu, se docela bál. Irena už Tomášovi rozuměla natolik, že uhodla, proč ho plavba na jachtě po Egejském moři tak láká. Už se zmínila o zvláštním zrodu Petrovy lásky k luxusu, o tom, že vyrostla ze světelných a mořských metafor bratrových básní a vlastně byla sama metaforou čistého básnického obrazu, ztraceného světla inspirace. Petr se sám později zmínil, že si obstaral loď proto, že v jeho mysli utkvěla záře slova *jachta* v jednom surrealistickém obrazu z básně, kterou jako dítě našel v zásuvce bratrova stolu a z které už si kromě toho jediného slova nepamatoval nic. Ta podivná metamorfóza poezie ve svět jachet a zářících bazénů byla možná jen proto, že už v Tomášově psaní odjakživa byly přítomny obrazy světla, jiskření, moří, pobřeží, ostrovů, slunce, a byly to obrazy, které neměly kořeny jen v říši jazyka a čiré formy; vyslovovaly sen o jižním štěstí, o třpytivé mořské hladině a bílých lodích; ten sen byl možná dokonce trestí každé Tomášovy touhy a všech přání, těch, které si uvědomoval, i těch, které ve svém nitru nikdy

nerozeznal, a přece v něm žily, ozývaly se a působily. Přestože se Petrův a Tomášův život tak lišily, jejich láska k moři, k lodím a k Jihu pocházela ze stejného pramene."

6. Loď vyplouvá

„A tak se už nazítří Tomáš a Irena objevili v hale mykonského letiště, kde na ně čekal Petr; za hodinu stáli na zádi jachty pod modrobílým praporem, třepetajícím se ve větru, a dívali se, jak Mykonos mizí v svítivém poledním oparu. A pak Magnólia plula od ostrova k ostrovu, někdy zakotvila v některém přístavu a všichni kromě Alexise, který zůstával na lodi, šli na večeři do taverny, jindy spustili kotvu v odlehlé skalnaté zátoce a koupali se v teplém moři. Plavba zatím probíhala lépe, než Irena čekala. Tomáš buďto stál u stojanu a maloval lygdské obrazy, anebo s Petrem seděli v křeslech na palubě, popíjeli *ouzo* a metaxu a bavili se o literatuře, Giovannu a Irenu sblížil strach z Petrovy matky, a přestože ani jedna nedokázala překonat před druhou ostych, vytvořilo se mezi nimi tiché spojenectví; Alexis po většinu času stál u řídícího pultu. Irena za ním často chodila a Alexis jí vyprávěl o každé skále, kolem které proplouvali, upozorňoval ji na desítky různých podob hladiny, z nichž každá nese jiné sdělení.

Petrova matka se sice na všechny usmívala, ale bylo vidět, že dění na palubě ostražitě pozoruje a žije neustále ve střehu. Zejména obcházela kolem Petra a Tomáše jako neklidný pes, i když do jejich rozmluvy nikdy přímo nezasáhla. V Tomášovi vyvolávala přítomnost ženy, která byla po nějakou dobu jeho života něčím jako matkou, nepříjemný pocit, nevěděl, jak se k ní má chovat, a tak se raději vyhýbal tomu, aby s ní byl o samotě. K Ireně a Giovanně se matka chovala s nasládlou vlídností, ale obě ženy cítily nedůvěru, slídivou pozornost a připravenost k zásahu. Matka neměla ráda ani

jednu, a každou z nich z jiného důvodu. Vůči Ireně byla ostražitá, protože pro ni byla spojenkyní Tomáše, vetřelce na jachtě, který je v současné době největším nebezpečím pro duši jejího syna. Irenu matčina zkoumavá očka nad sladkým úsměvem rozčilovala a několikrát jí chtěla říct: ‚Nechte mě na pokoji, nehraju v žádné vaší hře, nejsem vojákem v dětské, dětinské válce,' ale kvůli Tomášovi vždycky zůstala zticha. Také Giovanna byla pro Petrovu matku vetřelec. Matka si nedokázala srovnat její rozvážnou povahu s Petrovou neurotičností, a tak usoudila, že jediným důvodem zájmu o muže, který se jí tak nepodobá, může být jen touha po jeho penězích.

Ale Petrova matka snoubence svého syna křivdila. Giovanna poznala Petra v San Benedettu; tenkrát Phoenix Group uvažoval o koupi Veselého slona od švýcarského koncernu a vyslala Petra do Bernu i San Benedetta prozkoumat situaci a vést jednání. Už v Bernu o něm Giovanna slyšela, že je to nesnesitelný snob; a ty pověsti se potvrdily. Když jej provázela po San Benedettu, viděla, že se Petr neumí rozhodnout, jestli se má opatrně chlubit svou proslulostí ve světě celebrit, anebo jestli má mluvit o svém pohrdáním tímhle světem a zmiňovat se mlhavě o velkých literárních plánech, a tak se neobratně pokoušel skloubit obojí. Giovanna byla jeho řečmi udivená; a užasla ještě víc, když jí došlo, že to je způsob, jak se jí Petr dvoří.

Ale zároveň si uvědomovala, že jeho nešikovná vychloubačnost a snobismus ji vlastně dojímají; rozpoznávala v nich stopy nezhojitelné rány, pokřivené znaky touhy, naivní hru dítěte, které z nějakého důvodu nemohlo dospět, a tak se stalo boháčem, šifru dávných událostí, jež pro ni byly záhadou a o jejichž povaze začínala trochu něco tušit teprve na palubě *Magnolie*. Giovanna měla snoby ráda; pocházela z úřednické rodiny a tušila, že snob svým směšným způsobem vzdává poctu hodnotám, o které se její rodiče a lidé, s nimiž se stýkali, nikdy nestarali a které jsou lhostejné většině lidí, nacházela v pitvoření snoba zoufalství vyobcovanosti,

vědomí nemožnosti spásy. Tím vším se Petr odlišoval od lidí, mezi kterými od dětství žila, od lidí, v jejichž duši nebyla žádná prasklina. Giovanna se do Petra zamilovala pro tichou bolest snoba, která jej neopouštěla v žádné vteřině jeho života; a na jachtě ho začala mít ráda ještě víc, když viděla, jak se cítí v Tomášově společnosti ponížený a jak ho přesto bolest toho ponížení neodolatelně přitahuje. Petr se jí chlubil, že kdysi vydal sbírku básní; Giovanna užasla, když se od Tomáše dozvěděla, že Petrova kniha byla vynikající; Petrovo snobství tedy vyrůstalo jako smuteční vrba nad hrobem básníka. Giovanna ještě nepoznala snoba, jehož snobství by bylo pláčem touhy nad ztracenou minulostí, ve které byl básníkem. Teď se jí zdálo, že se jeho snobismus v rozhovorech s Tomášem pročišťuje, že se z něho pozvolna destiluje čistá touha a úcta k umění, které přežívaly na jeho dně, a doufala, že se mu podaří vrátit se."

7. Nenávist

„Petr se Tomáše pořád vyptával na jeho dílo, a také Irena s údivem a s radostí pozorovala, že se v jeho otázkách ozývá nový tón: byl to tón rodícího se přátelství, váhavý a nesmírně tichý – oba bratři byli během života spojeni různými podivnými pouty, ale přáteli nikdy nebyli. Irena doufala, že si Tomáš toho tónu všimne, že ho nenechá zaniknout a odpoví na něj. Doteď nevěděla přesně, proč všechno dopadlo jinak. Snad to bylo proto, že Tomáš v té době kromě díla, které dokončoval, neviděl skoro nic, nebyl schopen vnímat ani moře a ostrovy, o nichž celý život snil, natož svého nevlastního bratra a tiché tóny v jeho řeči. Snad měla na tom, co se stalo, největší díl viny matka, která vynalézala mnoho důmyslných prostředků, jak Petra poštvat proti Tomášovi. Ale je také možné, že za všechno vlastně mohlo počasí; vedro a bezvětří, které po celou dobu jejich cesty

vládlo nad Egejským mořem a které uzavíralo smysly, otupovalo pozornost a potlačovalo každou chuť začínat něco nového.

A tak počáteční poklid cesty netrval dlouho; hlas rodícího se přátelství skomíral, až utichl, nějaký čas měla Irena pocit, že se rozhovory nevlastních bratří odehrávají v prázdnu, pak se v tom prázdnu začaly objevovat jakési staré přízraky, a brzy Irena i Giovanna začaly s úzkostí cítit, že dávné drama pražského panelákového bytu se vrací na nové jeviště, pozorovaly, jak se v těle herců, snad bez jejich vědomí, probouzejí dávné role: pod jasným nebem, nad třpytícím se mořem a mezi zářícími ostrovy znovu začal klíčit starý boj, jehož kulisami kdysi byl sektorový nábytek, těžká neforemná křesla a zatuchlé pohovky. Na jevišti dokonce nescházel ani otec Kantor; obě ženy z chování Tomáše, Petra a matky poznaly, že jeho přízrak je pořád přítomný, naslouchá rozhovorům, dívá se členům své rodiny zkoumavě do tváří a oni svá slova adresují také jemu. Schylovalo se k něčemu zlému. Při jednom z mála rozhovorů, které Petrova a Tomášova přítelkyně spolu vedly, Giovanna řekla Ireně jakoby bez souvislosti, že bude stát při Petrovi za všech okolností. Irena pochopila, že ta slova vyslovila kvůli neblahému tušení; když si připomněla Petrovu povahu, v níž se slabá vůle pojila s neuváženou prudkostí, raději nemyslela na to, co všechno by těmi okolnostmi v budoucnu mohlo být.

Proměna se udála nenápadně. Oba nevlastní bratři spolu stále trávili hodně času; Tomáš pořád víc mluvil a Petr pořád víc mlčel. Tomáš přemýšlel o konečném uspořádání svého *Gesamtkunstwerku*, a setkání na palubě s nevlastním bratrem pro něj byla příležitostí, aby svou samomluvu provozoval nahlas. Nevnímal přitom příliš, co mu bratr říká; když Petr promluvil, Tomáš vlastně jen netrpělivě čekal, až skončí, aby mohl pokračovat v rozvíjení své myšlenky. Petra tenhle dost arogantní monolog začal časem rozčilovat a jeho mlčení, které bylo zpočátku projevem zájmu a jistého obdivu, se čím dál víc stávalo výrazem potlačovaného vzteku. Časem začal

promluvy nevlastního bratra doprovázet všelijakými výsměšnými grimasami a pochybovačným kýváním hlavy ze strany na stranu, ale Tomáš byl tak zaujatý svými myšlenkami a snad i oslepený leskem mořské hladiny, že Petrovu pantomimu neviděl. Irena se několikrát pokoušela s Tomášem o jeho chování k nevlastnímu bratrovi mluvit, ale Tomáš ji teď poslouchal jen o něco málo víc než Petra; většinou jí roztržitě odpovídal, že přehání.

Petr už si také začal myslet, že bratr mluví o své knize proto, aby se mu vysmíval a ponížil ho, a matka ho v jeho přesvědčení utvrzovala. Poslední vývoj vztahu mezi Tomášem a Petrem ji zatím vcelku naplňoval spokojeností; doufala, že atmosféra na lodi se stane natolik tíživou, že Tomáš a Irena to nevydrží, raději se v některém z přístavů s ostatními rozloučí a vrátí se do Prahy. Petr ale na nic takového nemyslel, cítil se teď vztekem a rostoucí nenávistí připoutaný k Tomášovi ještě víc než předtím zájmem o jeho dílo a svou potřebou vyvalovat se v pocitu prohry. Když svými grimasami dosáhl jen toho, že vyvolával zděšení v Ireně i Giovanně, vymyslel novou taktiku. Protože se mu teď zdálo, že jediným smyslem Tomášových řečí je vyvyšovat se nad někým, kdo nic nedokázal, kdo je jen autorem ubohých písňových textů, začal se bránit promyšleným útokem.

Čekal, až se Tomáš uprostřed své samomluvy nadechne, vpadl mu do řeči a začal rozvíjet novou teorii, podle níž má literatura smysl jen ve své nejvyšší formě, vše ostatní nestojí za nic; a kdo na literaturu klade nároky, jež jsou jí skutečně hodny, pozná, že poctivější než publikovat texty, které předstírají, že jsou skutečnou literaturou, je věnovat se pokorně pouhému řemeslu; řemeslník alespoň neobelhává druhé ani sebe, neklaní se před falešnými bohy. Smyslem takových řečí bylo ukázat, že Petr vlastně rozumí literatuře lépe než Tomáš, že je kritičtější, poctivější a pokornější. To bylo samozřejmě dost přitažené za vlasy a nebylo v tom moc logiky, ale atmosféra lstivé války, která se na lodi začala šířit, lo-

gice a zdravému rozumu nepřála (a horké bezvětří těch dní, které rozpouštělo myšlenky a všelijak ohýbalo vztah mezi příčinou a následkem, k tomu ještě přispívalo); v takovém ovzduší Petrovy myšlenky nevypadaly až tak podivně."

8. Zápas

„Petrovy útočné obhajoby kýče začaly brzy Tomáše rozčilovat stejně jako Petra Tomášovy nekonečné monology. Zpočátku se proti nim snažil něco namítat, ale potom jen s nehybnou tváří čekal, až Petr skončí, a pak navázal na to, o čem mluvil předtím, jako by neslyšel vůbec nic kromě šplouchání moře a hlasu motoru; Petr uznal působivost tohohle postupu a přijal jej za svůj, a tak se Irena s Giovannou denně stávaly diváky prapodivného představení, ve kterém dva herci střídavě odříkávali zcela nesouvislé party. Po čase Petr vymyslel něco nového: začal svou podivnou teorii literární poctivosti doplňovat ještě tím, že do svého výkladu vkládal narážky na údajné nedostatky Tomášovy knihy a dával jim podobu přátelských, dobromyslných rad. Irena a Giovanna obvykle tiše seděly vedle sebe a dívaly se na bratry se smutkem a obavami, a někde poblíž vždy byla matka, která s úžasem pozorovala, jak se jako ve špatném hororu oba bratři navracejí do zlé bažiny Kantorova bytu; a nevěděla teď, jestli se má děsit, že ten přízračný kraj jejího syna s konečnou platností pohltí, anebo jestli má mít radost, že rostoucí nenávist konečně Petra zbavuje Tomášova vlivu.

Petrovy výpady probouzely v Tomášově mysli zlomyslnost a mstivost, které u něho Irena nikdy dřív nepozorovala; Tomášovy promluvy se nakonec staly tím, za co je Petrova matka pokládala od počátku, zlým výsměchem. A to nebylo všechno; když Irena v kajutě pročítala poslední stránky, které Tomáš napsal během plavby, uvědomovala si, jak v nich postupuje sněť, která napadla dílo už v Praze, jak se

skvělá prázdnota, překypující obrazy, z níž kdysi vytryskly první věty *Vlhkých ulic*, proměňuje v mrtvé a neplodné prázdno. A co víc, zjistila, že Tomáš pořád víc přepisuje i texty, které už byly hotové, včetně původní podoby *Vlhkých zdí*. Tomáš už nedůvěřoval prázdnotě, která mu dala všechno, a přestával rozumět její řeči, nedokázal už jako dřív volně plavat v oceánu prázdna; obrazy, které se zrodily z prázdnoty a nevyjadřovaly nic jiného než její záři, mu teď připadaly nedostatečné a málo efektní a snažil se je vylepšit: naplnit nějakým významem nebo z nich vyškrtnout detaily, které se začaly jevit jako zbytečné, i když právě ony byly nejúžasnějším květenstvím nicoty. A tak se stalo, že prázdnota se před ním uzavřela a zmlkla, text *Vlhkých zdí* pozvolna vyhasínal a celé *Dílo* se tiše sesouvalo. Irena myslela na to, že Tomášovo dílo bude mít ještě smutnější konec než kniha Fernanda Viety; *Zajatce* vlastně nikdo nečetl, i když vyšel v tisících výtisků, a jeho drátěný originál pohltila džungle, ale kopie přesto v Severní Florianě zůstaly, a tak zbyla alespoň naděje, že si román někdo po letech přečte a porozumí mu. Hrozilo však, že po Tomášovi nezbude nic.

Také matka čenichala blížící se zkázu, protože měla jemně vyvinutý smysl pro všechno, co buďto ohrožovalo jejího vlastního syna, anebo co mu mohlo být ku prospěchu. Tak poznala, že se počal Tomášův pád, a to vědomí jí přineslo slast, která zastínila všechny ostatní pocity; byla to jásavá radost nad konečným pokořením Kantorova rodu. Cítila, že na palubě je přítomná bestie, která se kdysi plížila pokoji pražského bytu a cenila zuby na jejího syna. Ani tenkrát, ani teď neznala její jméno, nevěděla, že tou nenáviděnou obludou je Prázdnota, ale poznala, že v přítomné chvíli se chystá sežrat Tomáše.

Byla teď šťastná, že Petr dostal nápad pozvat na jachtu nevlastního bratra. Na její tváři se objevil zlý vítězoslavný úsměv a nikdy z ní nemizel. Tomáš a Petr byli příliš zabraní do svých her, než aby ho vnímali; ale matka se tím úsměvem, ve kterém byla kromě triumfu

i výhrůžka, obracela především k oběma ženám. A možná ještě víc ten úsměv platil přízraku jejího muže; matka se pořád nemohla zbavit pocitu, že Kantor otec je přítomný na palubě, a byla ráda, že se stane svědkem konečného pádu svého syna. V té situaci se Irena snažila přemluvit Tomáše, aby na nějakém ostrově ze zakleté jachty vystoupili a vrátili se domů, ale Tomáš už byl k palubě *Magnolie* připoután vláknem nenávisti, které bylo ještě silnější než láska k moři, a nedokázal opustit nesmyslný a zlý boj, ve kterém nikdo nemohl zvítězit."

9. Poslední snídaně

„Po čase Petr a Tomáš na sebe přestali úplně mluvit, na lodi zavládlo mlčení. Zdálo se, že každý den je ještě větší vedro než ten předchozí, slabý vítr se na chvilku zvedal jen brzy ráno, když vycházelo slunce. Tomáš teď sotva promluvil i s Irenou; skoro celý den stál na palubě u stojanu s plátnem a maloval obrazy z lygdského cyklu, aniž by z toho měl radost, jen za největšího poledního horka ležel v kajutě u bezmocně bzučícího ventilátoru a četl si. Alexis se do ničeho nemíchal; protože už mu nikdo nedával žádné příkazy, plul od ostrova k ostrovu podle vlastního uvážení, a tak se před přídí bez přestání vynořovala a zase mizela bílá městečka zalitá sluncem a zářící pobřeží. Ale pohled Ireny a Giovanny stahovalo zpátky k palubě zoufalství a obavy z toho, co přijde; a Tomáš, Petr a matka nic neviděli, protože jejich oči byly osleplé nenávistí a stočené dovnitř, do labyrintů zla. Čas od času však Irena pozvedla pohled a uviděla, jak se podél zábradlí jachty pomalu jako ve snu sunou bílé zdi s modrými okenicemi, terasy se slunečníky a zelené koruny palem, anebo jak v dálce svítí nějaké skalnaté pobřeží; v takových chvílích si říkala: jestli odmítneme tenhle dar, jestli pošpiníme tuhle čistotu, zasloužíme si, abychom byli prokleti.

Jedné noci se Irena probudila a viděla, že Tomáš sedí na lůžku a dívá se na hladinu, na které se leskl jasný měsíc. ‚Kam jsme se to dostali? Co se to se mnou stalo?' řekl. ‚Vraťme se domů,' prosila znovu Irena. ‚Máš pravdu,' řekl Tomáš, ‚musíme odjet, než všechno zničím. Snad se nám podaří ještě něco zachránit, když se dostaneme pryč z téhle strašné lodi.' Alexis vedl jachtu k dodekanéskému souostroví; Tomáš s Irenou si slíbili, že ho požádají, aby přistál u některého z ostrovů; tam opustí jachtu a vrátí se domů.

Příštího dne zase stál Tomáš od rána na palubě a maloval poslední ze série lygdských obrazů; byla na něm posvátná lastura s okem. Na stole stála snídaně, kterou Alexis brzy ráno připravil: chléb, jogurt, tymiánový med, feta, taramosalata, řecký salát, olivový olej, pomeranče, rozkrojený červený meloun. Na horizontu ležel protáhlý ostrov Kos, obklopený menšími ostrovy. Postupně se na palubě objevili všichni kromě Alexise a usedali kolem stolu. Ještě nebylo horko, růžové paprsky dopadaly na zátiší na stole a Irenu napadlo, že vypadá jako obraz z televizní reklamy. Petr po dlouhé době promluvil na Tomáše. Začal si dělat legraci z jeho lygdských obrazů; chválil bratra, jak byl chytrý, když se rozhodl je vydávat za dílo parkského malíře; tak bude moci všechny nedostatky svést na imaginárního autora a prohlásit, že byly záměrné. Tomáš se v noci rozhodl, že se už do žádné hádky s bratrem nebude pouštět, a tak nic neříkal a pokračoval v práci. Ale Petra Tomášovo mlčení popuzovalo a začal svou novou myšlenku rozvíjet: není to vlastně nic nového, takový alibismus zřejmě vytvořil i všechny vsuvky ve *Vlhkých zdech*: kritici nebudou vědět, jestli naivnost příběhu, v němž společně vystupují lidé, démoni a roboti, spadá na vrub Tomáše, nebo Fernanda, který je v knize jeho autorem – anebo snad Hectora, který si Fernanda vymyslel? Tomáš pořád nic neříkal a pečlivě zvýrazňoval štětcem měkké stíny na vroubkované lastuře; Irena si však všimla, že se mu chvěje ruka.

Petr i jeho matka v Tomášově mlčení viděli výraz pohrdání. V matce narůstala zloba, až se proměnila v zuřivost; do té chvíle se její účast na boji Petra a Tomáše omezovala na to, že po straně svého syna popichovala proti nevlastnímu bratrovi; teď to poprvé nevydržela a vložila se do jejich sporu přímo. Vstala a křičela na Tomáše, co vlastně v životě udělal, kromě knihy, o které pořád mluví, ale kterou zřejmě nikdy nedokončí; Petr alespoň vydal sbírku básní, o které kritici psali jako o objevu roku; Tomáš se vysmívá jeho písňovým textům, a přitom by sám nesvedl nic takového napsat…

A matku úplně ovládl vztek a nenávist, chtěla vidět Tomáše pokořeného za každou cenu, a tak se nakonec rozhodla proti němu vyrukovat s důkazem o nadání svého syna, o kterém jí Petr z nějakého důvodu, nejspíš z přehnané skromnosti, zakázal mluvit. Řekla Tomášovi vítězoslavně, že Petr je spoluautorem scénáře, podle kterého natáčí film velká americká společnost. Viděla, že tohle Tomáše doopravdy překvapilo, protože bratr se mu nikdy o ničem takovém nezmínil. Přestal konečně malovat a se štětcem v ruce se udiveně díval střídavě na Petra a jeho matku. Matka cítila, že se blíží chvíle velikého triumfu, a tak pokračovala, už ji nic nemohlo zastavit, nedbala na to, že Petr, který seděl vedle ní, pořád vztekle opakuje, aby byla zticha. Říkala Tomášovi, že slavný hollywoodský režisér byl Petrovým námětem nadšený, ona sama viděla dopis, který Petrovi napsal a ve kterém se obdivuje originalitě jeho nápadů.

Tomáš konečně promluvil, zeptal se, o jakém scénáři to mluví, a matka se pyšně pustila do vyprávění příběhu, který se začal odvíjet na vratislavské univerzitě, kde Jan Evangelista Purkyně zkoumá obrazce, jež vidíme na vnitřní straně víček, a objeví, že to jsou fragmenty obrazu podivné nestvůry; ta nestvůra je kosmické monstrum, které se má zrodit ze všech živých organismů na Zemi jako z velké rozptýlené larvy. Irena si uvědomila, že tenhle příběh zná; byl to jen nepatrně pozměněný děj jednoho z dílů Tomášova komiksu o dobrodružstvích agentky Henrietty Foxové. Příběh

s entoptickými obrazci a kosmickou nestvůrou navazoval na předchozí díl komiksu, v němž vystupoval zločinný John Wind a který končil obrázkem Vulpéculy padající ze sedmého patra na asfalt londýnské ulice – na prvním políčku nového dílu se Henriettě podařilo zachytit na jedné z bizarních karyatid balkonu; další políčka pak ukazovala, jak se agentka dostala na balkon a tam otevřenými skleněnými dveřmi viděla shromáždění jakési zvláštní společnosti, jejíž členové měli na zápěstí vytetovaný znak kokonu, a vyslechla, o čem mluví: byla to společnost střežící tajemství vepsané do entoptických obrazců. Když Henriette vyřídila záležitost se safírem a vězněnou Elenou, ukořistila dokumenty tajné společnosti včetně obrazu nestvůry; zbytek tohoto dílu komiksu se nijak zvlášť nelišil od toho, co vyprávěla Petrova matka (Henriettě nikdo nevěří; nadřízení se jí vysmívají; přihlásí se kolega ze CIA, který viděl obraz nestvůry v Nepálu; putuje s Vulpéculou do Himálají atd.).

Tomáš pořád stál se štětcem v ruce a udiveně poslouchal, Petr seděl sinalý na lavici. Když si matka všimla výrazu ve tváři svého syna, napadlo ji, že něco není v pořádku, že asi přece jen měla být zticha, a konečně zmlkla. Chvíli bylo ticho, ve kterém bylo slyšet jen vrčení motoru; Irena si všimla, že Tomášovi cukají koutky úst. A pak to Tomáš nevydržel a přes své noční předsevzetí, že už nebude bratra dráždit, se rozesmál, a pořád nemohl se smíchem skončit. Za stolem na něj mlčky zírali čtyři lidé."

10. Konec

„Irena si později představovala, jak asi vypadala událost, o které Petrova matka mluvila. Petrův rušný společenský život se hodně podobal Tomášově samotě: obojí bylo dlouhým sledem nahodilých setkání, jejichž stopy brzy mizely. Když se Petr po letech znovu začal stýkat s nevlastním bratrem, nechodil už tak často jako dřív na různé večírky

se slavnými osobnostmi, ale přece jen se čas od času na některém objevil. Tak se zřejmě zúčastnil slavnostní recepce na některém filmovém festivalu; chodil tam se sklenicí vína v ruce od jedné skupinky ke druhé, až se zastavil u kroužku, který se utvořil kolem známého amerického režiséra. Ten právě vyprávěl o vědeckofantastickém filmu, který se chystal natáčet. Byl to příběh o kosmické nestvůře, která si vysadila na Zemi zárodky života a pěstovala si tu živé bytosti jako zeleninu na zahrádce nebo jako dobytek na pastvě. Petr si vzpomněl, že s podobným námětem se setkal v díle svého nevlastního bratra; neodolal pokušení a vyprávěl o něm jako o svém nápadu.

Řekl možná: ‚A co kdyby lidstvo nebylo jen zeleninou nebo dobytkem nestvůry, ale jí samou?'

Nato se asi režisér k němu obrátil a zeptal se: ‚Jak to myslíte?'

‚Lidstvo by mohlo být její larvou,' řekl Petr. A vyprávěl o vajíčku, které nestvůra snesla na Zemi, o jeho vývoji, o tajném bratrstvu, které střeží tajemství, aby ochránilo lidstvo před strašným poznáním. Režisér mu pozorně naslouchal.

‚A zasvěcenci jsou zřejmě mimozemského původu a přiletěli na Zemi sledovat vývoj monstra…' řekl.

‚Myslím, že by bylo zajímavější, kdyby i oni byli součástí rodící se nestvůry.'

‚Jak by ale mohli vůbec žít s takovým poznáním?' řekl režisér.

‚Ten rozpor mezi lpěním na životě a vědomím jeho strašné podstaty by byl právě tím, co by bylo na obsahu filmu nejvíc znepokojivé,' odpověděl Petr.

‚Dobře, ale jak se vlastně dozvěděli pravdu o tom, kým vlastně jsou?'

‚Třeba by někde v hloubce lidské mysli anebo v lidském těle byla skrytá nějaká stopa původu a cíle lidstva… Co kdyby to bylo na sítnici oka? Napadla mě taková věc: v devatenáctém století žil český vědec, který se zabýval obrazci, jež vidíme, když zavřeme oči – co kdyby se podoba nestvůry nějakým způsobem uchovala v nich?'

‚To je ale přece jen trochu… I když vlastně… Hm, hm…‘ Režisér chvíli zamyšleně stál, potom podal Petrovi vizitku a řekl: ‚Mohl byste sepsat všechno, co jste tady říkal, a poslat mi to mailem? A mohl byste to udělat co nejdřív?‘

Režisér v té době pořád nebyl se scénářem spokojený, cítil, že by se ve filmu měl objevit nějaký úplně nový nápad, který by jej odlišil od všech podobných filmů, a teď mu připadalo, že příběh, který mu vyprávěl Petr, je přesně to, co potřeboval. Když se mu Petr ozval, napsal mu, že by jeho námět chtěl použít, a slíbil mu velký honorář; film se má sice už brzy začít natáčet, ale dá scénář rychle celý přepsat, to není tak velký problém. Petr neodolal a dal režisérovi svolení. Když pak někdy pomyslel na to, co se stane, až se film objeví v kinech a Tomáš zjistí, že mu ukradl námět a ještě si za něj nechal zaplatit, necítil se asi moc dobře; vyřešil to zřejmě svým obvyklým způsobem: tak, že na to přestal myslet. To mu nezabránilo, aby matce vyprávěl o setkání s režisérem, a pochlubil se jí, že se podle jeho námětu bude natáčet v Hollywoodu film; matka pak jeho vyprávění ještě vylepšila tím, že mluvila přímo o spoluautorství scénáře.

Matka si už domyslela, jak to asi bylo s Petrovým námětem. Zatímco se Tomáš smál, vstala, pomalu se k němu přibližovala a zastavila se těsně před ním. Tomáš najednou zmlkl a stál za plátnem, jako by se divil, co se stalo. Petr, bledý jako křída, pořád seděl za stolem, stejně jako Irena a Giovanna, jež se zděšeně dívaly na tři lidi, kteří se před lety pokusili stát rodinou. Slunce stoupalo po nebi a začínalo už pálit. Nehybná scéna trvala jen několik vteřin. A pak matka vztekle uhodila do stojanu, který spadl na palubu, sklouzlo z něho plátno s lasturou. Vrhla se na Tomáše, bušila do něho a křičela, že on a jeho otec byli největší zlo, jaké poznala; nevadí jí, že jí zkazili život, ale neodpustí jim, že zničili život i Petrovi. Jak se Tomáš opovažuje přinášet kantorovský hnus na Petrovu jachtu? Tomáš její rány chvíli snášel, ale když nepřestávala, dost hrubě ji odstrčil, matka ztratila rovnováhu a při pádu se uhodila zátylkem

o kovovou trubku zábradlí, svezla se zády po jeho podpěře, až zůstala napůl sedět, napůl ležet na palubě jako velká hadrová loutka pohozená ke zdi, s vytřeštěnýma očima a otevřenými ústy; na okraji vlasů se objevil pramínek krve a pomalu stékal po skráni.

Z Petrových úst zazněl divný zvuk, který byl zároveň chroptěním i vytím; běžel k matce a klekl si k ní, ta se probrala, jednou rukou se ho pevně chytila za rukáv košile, druhou si sáhla do vlasů a na tvář, pak civěla na červenou dlaň a cosi tiše brebtala, anebo to snad byl jen zvuk proudu vzduchu, který artikulovala neovladatelně poskakující brada. Petr se otočil k Tomášovi; do jeho obličeje teď z nitra proudila dlouho hromaděná nenávist, už ničím nezadržovaná, a proměnila jeho rysy natolik, že Ireně spíš než lidskou tvář připomínaly orientální masku. Vytrhl se matce a skočil ke stolu, vytáhl z melounu dlouhý nůž, a vší silou začal bodat Tomáše do prsou a do břicha. Tomáš jen udiveně stál, bílé rozervané tričko prosakovalo krví, až bylo úplně červené. Irena skočila mezi bratry; Petr byl tak blízko Tomášovi, že i on byl celý od krve; nepřestával bodat a Irena sama dostala několik ran. V příštím okamžiku se k Petrovi vrhla Giovanna a tahala ho pryč od Tomáše a Ireny; ale to už si Petr uvědomil, co dělá, zastavil se, nůž mu vypadl z ruky. Na palubě stály nehnutě a mlčky čtyři zakrvácené postavy, u zábradlí ležela a sténala matka, postříkaná vlastní i cizí krví. Motor jachty tiše vrčel, na obzoru zářil Kos. V té chvíli se ve dveřích vynořil Alexis. Viděl, jak se nejdřív tiše sesunul na palubu Tomáš, pak ztratila vědomí Irena."

11. Tomášův dopis

„Když se Irena probrala, nemohla se pohnout. Ležela v kaluži lepkavé krve; když pootevřela oči, zalila je sluneční záře jako rozžhavený kov, musela je hned zase zavřít. Motor byl vypnutý, Irena slyšela šplouchání vln a hlasy přicházející z otevřené kajuty. Petr, matka,

Giovanna a Alexis tam odešli, snad proto, aby se nemuseli dívat na zakrvácená těla na palubě, a radili se, co mají dělat. Domnívali se, že Irena a Tomáš jsou mrtvi; byl slyšet Petrův vzlykot a konejšivá slova matky. Alexis říkal, že je třeba zbavit se těl, Giovanna s ním souhlasila a dodala, že naštěstí nejspíš nikdo neví, že Tomáš a Irena vůbec byli na jachtě. Irenu nepřekvapil Alexisův realismus; pochopila už dřív, že součástí jeho morálky je věrnost klientovi. Věřila, že by se snažil všemi silami zabránit tomu, co Petr provedl, kdyby to bylo v jeho moci. Když se to stalo a nic už nebylo možné změnit, snažil se Petra ochránit. Nedivila se ani, když slyšela Giovannu, které sice jektaly zuby, ale zachovala si zřejmě podivuhodně čistou hlavu. A Irena si teď vybavila, jak jí Giovanna řekla, že bude stát za Petrem za všech okolností.

Hlavní věcí pro Irenu bylo zjistit, co je s Tomášem. Ležela tak, že se dotýkala čelem zábradlí, a trvalo jí nesmírně dlouho, než se jí podařilo otočit na druhý bok. Znovu otevřela oči a první, co spatřila, byla nepravidelná červenobílá skvrna, která vznikla tak, že se vylitý jogurt smíchal se zasychající krví; když zvedla pohled trochu výš, uviděla Tomáše. Ležel u zábradlí na druhé straně paluby, podařilo se mu trochu se nadzvednout na loktech a věnoval se jakési činnosti, kterou Irena nechápala. Byl jen několik metrů od ní; chtěla na něj zavolat, ale nedokázala ze sebe vydat žádný zvuk. Tomáš se levou rukou opíral o palubu, v pravé ruce držel zakrvácený nůž a ryl jím něco do obrazu. Irena se k němu začala plazit loužemi krve. Viděla, jak Tomáš odložil nůž a sune obraz k okraji paluby, nesmírně pomalu a ztěžka, jako by to nebylo lehké plátno, ale mramorová socha. Když už roh obrazu přečníval přes okraj lodi, Tomáš jej pustil, položil hlavu na palubu a od té chvíle se už nepohnul. Ireně trvalo nesmírně dlouho, než se k němu doplazila přes zakrvácenou palubu; když se ho dotkla, nedýchal. Chtěla křičet, ale z jejích úst vyšel jen chroptivý vzdech, ještě tišší než šplouchání moře. Podívala se na plátno a uviděla, že jsou do něho vyrytá anglická slova. Tomáš před

smrtí napsal poslední dopis; místo pera použil nůž, který do něho Petr třináctkrát zabodl, a místo dopisního papíru plátno s lygdskou lasturou. Tomáš věděl, že umírá, a domníval se, že i Irena je mrtvá; psal zprávu o své smrti a také o domnělé smrti své přítelkyně, o tom, kdo vraždu spáchal a kde se stala; k novému jménu lodi přitom ještě připojil její původní jméno, pod kterým patrně byla v Egejském moři pořád ještě známější…

‚Jakou zprávu napsal?' zeptal jsem se nedočkavě. Prožíval jsem sice Irenino vyprávění tak živě, jako bych byl sám svědkem událostí, o kterých mluvila, díval jsem se oknem na palubu, za kterou svítila světla taveren na břehu, a představoval si do všech podrobností scénu, kterou Irena popisovala, a přece jsem zároveň také musel myslet na to, že se teď blíží rozluštění všech našich rébusů, a nemohl jsem se ho dočkat.

‚Tomáš vyryl do plátna velkými písmeny PETR QUAS KILLED US ON BOARD OF THE MAGNOLIA (ΙΥΓΞ) a podepsal se: TOMÁŠ KANTOR – *Petr Quas nás zabil na palubě Magnolie (Jynx), Tomáš Kantor*,' odpověděla Irena.

Podíval jsem se na Kristýnu, byla bledá, naslouchala Ireninu vyprávění bez hnutí, i ona se dívala na palubu a jistě v duchu viděla stejnou scénu jako já. Ale paluba byla čistě umytá a rozléval se po ní odlesk světel ze břehu. Takhle tedy skončil příběh, který se začal v pražském paneláku, v bytě Kantorovy rodiny a který byl asi nejvíc ze všeho příběhem o prázdnotě. Anebo to ještě nebyl konec? Udělalo se mi zle, když Irena líčila vraždu na palubě – ale musím se přiznat, že za chvíli jsem víc než na Tomášovu smrt myslel na to, že nám Irena zřejmě s konečnou platností prozradila správné řešení vízivároského a lublaňského rébusu. Nebylo pochyb, že nám vypráví o tom, jak vznikla zpráva, kterou mořský proud zanesl do zátoky blízkého ostrůvku a ze které zbyl fragment, jejž pak rozsvítili mořští červi: ET… AS… ILLE… E… MAG… ΙΥΓ… OM… ANT."

12. Scény na palubě

„Přitom k Ireně pořád doléhal rozhovor z kajuty. Podle toho, co slyšela, se zdálo, že Giovanna s Alexisem se shodli, že bude třeba schovat mrtvoly v podpalubí, smýt z podlahy krev, vyčkat do tmy a pak těla zatížit závažím a shodit do moře. Když byl plán hotov, otevřely se dveře a Alexis a obě ženy vyšli na palubu. Bylo pořád slyšet Petra, který naříkal uvnitř kajuty, jako by on byl ten, komu se stalo největší příkoří. Irena znala Petra lépe než Tomáš, který myslel jen na své dílo a bratra viděl stejně málo jako ostrovy a proměny mořské hladiny. Zdálo ze jí, že za dobu plavby zahlédla v Petrovi množství různých postav; prázdnota, která se v jeho mysli a těle usadila za jeho dětství u Kantorů, jim všem poskytovala dost místa. Některé z těch postav měla ráda; tušila, že pobyt na *Magnolii* Petra promění, a zpočátku stejně jako Giovanna doufala, že najde někdejší čistotu, anebo že se alespoň smíří se svým místem na světě. Teď viděla, že ze všech postav se nakonec prodralo do popředí vylekané, hysterické dítě.

Giovanna i matka nechaly naříkajícího Petra být; na utěšování bylo dost času, bylo třeba postarat se nejdřív o mrtvá těla; na moři bylo vidět několik lodí, a tak hrozilo, že by si někdo mohl všimnout, co se na palubě *Magnolie* děje. Alexis uchopil Irenu pod rameny a Giovanna ji vzala za kotníky; zvedli ji a chystali se ji odnést ke schodům do podpalubí, když Giovanna najednou zpozorovala, že Irena je ještě živá a dívá se na ni. Vykřikla a pustila její nohy na palubu. Alexis Irenu položil a šel se přesvědčit, jak to vypadá s Tomášem; když zjistil, že u něho už žádné potíže nehrozí, vrátil se.

Irena ležela na palubě a dívala se nahoru na tři postavy, které se nad ní skláněly a zřejmě přemýšlely, co teď mají dělat. První promluvila matka; bez ohledu na to, že ji Irena slyší, řekla: ‚Tím se nic nemění. Stejně nepřežije, odneseme ji teď dolů a večer ji hodíme do moře spolu s Tomášem.‘ Uchopila sama Ireniny nohy a podívala

se na Alexise. Ten se ale nepohnul z místa; přece jen mu nepřipadalo, že se vůbec nic nezměnilo tím, že je Irena naživu. Matka chvíli stála s Ireninýma nohama v ruce, a když se Giovanna ani Alexis neměli k tomu, aby jí s odklízením raněné nebo umírající pomohli, začala sama s hekáním táhnout Irenu za nohy ke schodům do podpalubí, jako by vlekla pytel brambor do sklepa. Irena se zachytila oběma rukama kovové trubky zábradlí, ale neměla dost síly, aby se udržela. A tak se jen nechala vláčet lepkavou louží krve, která se rozšířila po celé přední palubě, a dívala se přitom na zakrvácenou matku, která postupovala pozadu k otvoru do podpalubí a lhostejně přitom Ireně hleděla do očí.

Jako první se vzpamatovala Giovanna, postavila se za matku a nedovolila jí jít dál; Alexis dal matce kývnutím hlavy příkaz, aby Irenu pustila. Giovanna říkala matce, která se ji pokoušela odstrčit, že je potřeba si všechno ještě dobře promyslet. Matka se na ni tlačila a strkala do ní střídavě oběma lokty, přitom pořád pevně držela v rukou Ireniny nohy. Giovanna se ale nepohnula, a tak k ní matka otočila hlavu a začala na ni přes rameno křičet: ‚Co si chceš ještě rozmýšlet? Já proti Ireně nic nemám, ale ona už je stejně skoro mrtvá, a i kdyby se uzdravila, nemůžeme ji nechat jít, aby běžela na policii a všechno tam řekla. Nebo ji chcete celý život věznit na jachtě?‘

Snažila se Giovannu obejít a táhnout dál své krvavé břemeno, přitom vykřikovala: ‚Tomáš už zničil Petrovi celý život, možná si nezasloužil umřít, ale na tom teď už nezáleží, stalo se to a nedá se to změnit, a já za žádnou cenu nedopustím, aby kvůli němu šel Petr ještě na dlouhá léta do vězení. O čem se ještě chcete radit? Irena prostě tuhle loď opustit živá nemůže. Jestli máte strach to zařídit, udělám všechno sama.‘

Irena se pořád dívala z podlahy nahoru na tvář Petrovy matky, na níž zasychaly pramínky krve, na zářivé moře za ní, na modrobílou vlajku, která zplihle visela na stožáru, slyšela, co matka říká, ale

nedokázala vztáhnout významy slov k nějaké skutečnosti, a tak v ní nevyvolávaly strach. Zato Giovanna pocítila hrůzu z toho, s jakou lhostejností Petrova matka mluví před Irenou o její vraždě. Chytila strašnou matku pod paží, z druhé strany ji uchopil Alexis, a tak ji zastavili.

‚Uklidněte se,' řekla Giovanna matce. ‚Ani já nedopustím, aby se Petrovi něco stalo. Ale to neznamená, že tu někdo z nás spáchá ještě další vraždu, jedna úplně stačila.'

Ale matka nechtěla nic slyšet, držela Ireniny nohy jako své nejvzácnější vlastnictví, a tak jí Giovanna s Alexisem museli vypáčit prsty jeden po druhém a nohy z nich vyrvat; Irena se zezdola nezúčastněně dívala, jak se všichni tři mlčky perou o její kotníky. Když Giovanna s Alexisem konečně nohy vybojovali, odnesli Irenu po krátké poradě do velké kajuty, kde se v koutě krčil vzlykající Petr, a položili ji na pohovku.

Ošetřili tu Ireniny rány; ukázalo se, že nejsou tak hluboké. ‚Nezlob se na mne,' řekla přitom Giovanna Ireně, ‚je mi moc líto, že jsem nezabránila tomu, co se stalo. Ale Petrova matka má pravdu, když říká, že už se to nedá změnit. A slibuju ti, že tě před ní ochráním.' Irena neodpovídala; od toho okamžiku už na Giovannu nikdy nepromluvila. Petr v jednu chvíli přestal vzlykat a zíral tupým pohledem na Giovannu a Alexise; matka se postavila vedle nich, a zatímco Ireně ovazovali její zranění, dychtivě hledala zrakem na jejím těle ránu, která by ohlašovala smrt. Pak Petr začal na Alexise vykřikovat, aby zamířil k nejbližšímu ostrovu, že se chce udat na policii, ale nikdo ho neposlouchal. Alexis s Giovannou odnesli Irenu do kajuty, kde bydlela s Tomášem; ležela tu teď sama mezi Tomášovými obrazy a rukopisy. Když přišla noc, slyšela na palubě rány, šoupavé zvuky a tlumené lidské hlasy; domyslela se, že Giovanna s Alexisem přivazují k Tomášovu tělu závaží a shazují je do moře; ale neměla dost síly, aby vstala z postele."

13. Únos

„V příštích několika dnech jachta plula bez cíle mezi ostrovy, které se vynořovaly v kulatém okně Ireniny kajuty a zase mizely. Giovanna za ní chodila, nosila jí jídlo a mlčky jí vyměňovala obvazy; podle hlasů, které doléhaly do Ireniny kajuty, se dalo soudit, že zbytek dne Giovanna tráví tím, že utěšuje Petra a řeší s Alexisem, co budou dělat; oba přitom věděli, že žádné řešení situace, která na jachtě nastala, neexistuje. Matka občas otevřela dveře Ireniny kajuty a prohlížela si ji; s rostoucí zlostí pozorovala, jak se Irena uzdravuje. Někdy se také účastnila Giovanniných a Alexisových porad, ale většinou nic neříkala; Irena si představovala, že matka sedí opodál a ironicky se usmívá, jako by chtěla říci: ‚Vidíte, neposlechli jste moje rady, tak si teď dělejte, co umíte.' Petr se nejdřív Irenině kajutě vyhýbal, pak k ní začal chodit, přecházel kolem jejího lůžka sem a tam a dlouze se obhajoval (jednal v pominutí smyslů, Tomáš ho provokoval atd.); o tom, že by se šel udat, už nemluvil. Irena se dívala na bílý strop; ani na Petra už nikdy nepromluvila.

Giovanna dávala pozor na matku, která si zřejmě pořád myslela, že by se hodně věcí vyřešilo, kdyby Irena byla mrtvá, a dost možná uvažovala o nějakém prostředku, kterým by se toho dalo jednoduše dosáhnout. Situace na jachtě připadala matce celkem prostá; existovala možnost, jak zachránit syna, a pro ni nebylo nijak nesnadné se jí chopit, protože neměla už moc co ztratit; jedinou překážkou byli Giovanna a Alexis. Několikrát na jejich poradách přerušila své mlčení, aby připomněla, že tu pořád je řešení, které navrhla ještě toho dne, kdy Tomáš zemřel. Říkala, že všechno obstará sama, ale Giovanna ani Alexis o tom nechtěli slyšet. Alexis si během svého dobrodružného života vytvořil zvláštní pojem cti; nebylo mu zatěžko pomáhat s utajením vraždy, kterou spáchal jeho klient a mecenáš a které nemohl zabránit, a také pokládal za samozřejmé, že se postará o odstranění těla, jež už nebylo možné oživit;

v jeho životě nejspíš taková situace nebyla něčím úplně novým. Dal však Petrově matce jasně najevo, že nepřipustí, aby se na jeho lodi stala nová vražda. Matka mu neodporovala, protože Petrův osud byl v jeho rukou, ale nepřestávala přemýšlet o nějakém nenápadném způsobu, jak Irenu sprovodit ze světa; Irena měla na těle i v duši tolik ran, že by nikomu na lodi nemuselo připadat divné, kdyby některé z nich náhle podlehla.

Za nějaký čas se zdálo, že neřešitelnost situace začala všem věznitelům kromě Alexise přinášet zvláštní klid: zbavovala je tíživé nutnosti něco rozhodnout. Uvědomovali si, že únos, jehož se dopustili, sice nemůžou protahovat donekonečna, ale že tu nicméně není žádná vážná překážka, která by bránila tomu, aby trval ještě dost dlouho. Nikdo z únosců nebyl vázaný k žádnému místu a k žádným lidem a nikoho nikde nečekali. Matka byla v důchodu, Giovanna před odjezdem předala instrukce svému zástupci a nikdo ji zatím nesháněl; Petr žil v poslední době tak jako tak spíš životem rentiéra, a nutné záležitosti obou bylo možné vyřídit z mobilu a z internetových kaváren v egejských přístavech.

Pocit bezvýchodnosti působil jako opiát a přinesl Giovanně, Petrovi a matce jakousi otupělou spokojenost. Po nějakém čase však všichni tři začali cítit zoufalou touhu po pevné zemi; nebylo to kvůli tomu, že by se nějak změnila situace na lodi, spíš každý z nich začal nenávidět moře, všechny tři rozčilovala jeho lhostejná a ironická záře, poklidné vlnění jeho hladiny, připadali si jako ve zlých snech, ve kterých zběsile prcháme, a přitom se kolem nás nic nemění: ať se *Magnolia* plavila kdekoliv, neustále se nacházeli na místě činu. Když se ráno probudili a podívali se na jiskřící hladinu, udělalo se jim zle. Petr si s údivem vzpomínal, že v jeho básních bylo kdysi moře obrazem naděje; a pro Giovannu teď bylo šplouchání vln hudbou, která ji přiváděla k šílenství.

A tak jednoho dne šla za Alexisem a řekla mu, že už na lodi dál nevydrží; Alexis jí slíbil, že zařídí, co je potřeba. Proplouvali zrov-

na kolem ostrova Paros, Alexis zavedl loď do přístavu v městečku Naoussa, vystoupil na břeh a zdržel se na ostrově celý den. Když se vrátil, hlásil, že na Mykonu je právě teď na prodej zařízený dům, kde v posledních letech žil na odpočinku jistý Sicilan. Alexis s ním měl v minulosti nějaké obchody, znal ten dům a říkal, že je to pevnost obehnaná vysokými zdmi, kam žádný vetřelec nepronikne. Jeho majitel měl zřejmě dobré důvody se tak důkladně opevnit a asi se cítil za jeho zdmi úplně bezpečný; naneštěstí však před nedávnem neodolal stesku po domově a navštívil Palermo, kde ho stihla smrtelná nehoda. A tak jachta zamířila na sever a vrátila se na ostrov, ze kterého vyplula.

Alexis za Petrovy peníze koupil dům neopatrného Sicilana. Když bylo vše připraveno, Giovanna nasypala Ireně do pití prášky na spaní a za časného rána, kdy bary už byly zavřené a rybáři se ještě nevrátili z moře, Alexis převezl spící tělo v automobilu do opevněného domu na vysokém útesu."

14. Pevnost na Mykonu

„V domě byly některé místnosti vyklizené, jiné byly stále ještě zařízené ve stylu mafiánského dekorativismu. V Irenině pokoji byly jen dva kusy nábytku, jednoduchá postel a stůl; na bíle vymalovaných zdech zbyly skoby po obrazech; v okně byl vidět vršek vysoké zdi a kus modrého nebe. Petr s matkou se Ireně vyhýbali, Giovanna jí nosila jídlo a občas u ní uklízela; chovala se skoro jako její služka; obě ženy však ani tady spolu nikdy nepromluvily. Alexisova tvář byla bez výrazu a Irena nedokázala uhodnout, co si myslí a co cítí. Alexis ještě sehnal dva strážce, obry, kteří spolu mluvili jakousi slovanskou řečí, Irena nepoznala, jestli srbsky, makedonsky, bulharsky, nebo směsicí všech těch jazyků. Čím dál víc se jí stýskalo po její práci; naučila se vytvářet sochy v duchu; zatímco

ležela v posteli a dívala se na prázdnou bílou zeď, na které leželo sluneční světlo a pomalu se po ní sunuly stíny skob, opracovávala imaginární kámen, přemýšlela nad každou jeho vypouklinou nebo prohlubní; když byla socha hotová, umístila ji do imaginární výstavní síně a chodila si ji tam prohlížet.

Musela často myslet na Leovo uvěznění ve skleněné věži; připadalo jí, že její zajetí v mykonské pevnosti je pokračováním Tomášova díla, že je součástí spletité sítě obrazů, jejíž bujení nezastavila ani Tomášova smrt. Říkala si, že její osud na jachtě a na Mykonu je jedním z výhonků díla, kterými poté, co prorostlo všemi možnými žánry, nakonec začalo pronikat do skutečnosti. Stane se *Dílo-Síť* jádrem daleko rozsáhlejšího díla, které kolem něho vyroste, tak jako ono samo vyrostlo kolem *Vlhkých zdí*? Nenapodobuje i ona svým životem Tomášovu knihu? Chovala by se stejně, kdyby nikdy nečetla příběh o Leovi a všechny ostatní příběhy románu, není její mlčení jen opakováním Leova mlčení ve Vanessině bytě?

Když se trochu vzdálili od nenáviděného moře, Petr a jeho matka si s překvapením uvědomili, že jsou vlastně docela spokojení. Petr nemusel dělat žádné rozhodnutí, život na vzdáleném ostrově mu docela vyhovoval a přítomnost Ireny, která trávila většinu času ve svém pokoji, se naučil nevnímat. Nutné záležitosti vyřizoval po internetu; počítač stál na stole v místnosti, která byla pořád zamčená. A matka měla radost, že jí osud dopřál nečekané štěstí znovu žít se svým synem; teď už nemyslela na to, že to bylo za cenu, že se znovu stal dítětem: bázlivým, sentimentálním a lstivým. Petr se snažil posílit Alexisovu loajálnost tím, že mu vyplácel vysokou mzdu. Přesto Kréťanovi nedůvěřoval; věděl, že jeho morálka vylučuje zradu, ale ne vzpouru. Proto se pojistil tím, že oběma balkánským obrům tajně nabídl ještě víc peněz než Alexisovi; dal jim přitom najevo, že se budou zodpovídat přímo jemu, a kdyby si všimli nějakých známek, že Alexisova věrnost už není tak ryzí, oznámí to Petrovi.

Skoro všechny dny byly stejné. Irena ležela v posteli, promítala si na zdi rozpracované sochy, slyšela přitom šramoty a fragmenty rozhovorů z různých míst domu, smích strážců, někdy vítr přinesl z dálky hlasy lidí koupajících se na pláži. Jednoho dne zaslechla Tomášovo jméno; to bylo zvláštní, nikdy předtím se v domě o zavražděném nemluvilo. Došla po špičkách ke dveřím a naslouchala. Petr cosi říkal Giovanně na druhém konci chodby; v jeho hlase byl slyšet strach. Irena z jeho slov pochopila, že na internetu objevil zprávu, že turečtí rybáři našli Tomášovo tělo. Alexis k němu zřejmě nepřipevnil závaží dost důkladně, tělo vyplavalo na hladinu a proud je zanesl k nedalekému tureckému pobřeží."

15. Balíček z Itálie

„Giovanna vyřizovala většinu záležitostí Veselého slona pomocí mailu, ale přece čas od času balkánští strážci jezdili do Chory, aby pro ni vyzvedli nějakou obchodní zásilku, a také ona sama musela někdy poslat dopis poštou. Irena číhala na příležitost, při níž by mohla do některého dopisu, který odcházel z ostrova, vložit zprávu o svém uvěznění, anebo alespoň připsat pár slov volání o pomoc dozadu na obálku, ale Giovanna dávala dobrý pozor, aby se Irena nikdy do blízkosti dopisů nedostala.

Zranění na Irenině těle se čas od času rozhořela a otvírala se; matka pak dostávala obzvláště dobrou náladu, chodila nedočkavě kolem Irenina pokoje a nahlížela dovnitř; ale rány se vždycky za několik hodin nebo dní zase zavřely. Tak jednoho dopoledne, kdy Irenino tělo bylo zachvácené obzvlášť zlou horečkou, ležela zajatkyně bezmocně na posteli ve svém pokoji. Giovannin pokoj byl naproti jejímu; Irenina věznitelka-pečovatelka-služka se na svou zajatkyni a paní chodila pravidelně dívat a nosila jí léky; mezi mlčenlivými návštěvami nechávala dveře obou místností otevřené. Irena

s hlavou na polštáři viděla, jak Giovanna ve svém pokoji přechází sem a tam, objevuje se a zase mizí v dvojitém rámu dveří, pak ji pozorovala, jak na stole rozbaluje nějaký balíček. Vtom zazvonil mobil, Giovanna se s někým, snad s Petrem, který byl s matkou a s Alexisem ve městě, o něčem tiše dohadovala. Zřejmě bylo třeba něco zařídit v Choře; Giovanna zmizela a za chvíli byl slyšet zvuk odjíždějícího automobilu. Irena zůstala v domě sama s oběma strážci; ti nejspíš ve své místnosti na konci chodby hráli jakousi hru podobnou dámě, kterou hráli skoro pořád. Dveře Irenina i Giovannina pokoje zůstaly otevřené, Giovanna buďto ve spěchu zapomněla zamknout, anebo si řekla, že Irena tak jako tak nedokáže vstát z postele.

Irena se ale rozhodla za každou cenu využít toho, že Giovannin pokoj je poprvé přístupný, a prozkoumat jej. Nejdřív se pomalu posadila na posteli, opřela se o pelest a opatrně vstala; tak jako Leo, napadlo ji – anebo to byl Marius v zeleném pokoji?; postavy z Tomášova románu se jí pletly a splývaly v jedinou, která měla Tomášovu tvář. Šourala se podél zdi, o kterou se opírala; největší problém byl přeběhnout bez opory přes úzkou chodbu k pokoji Giovanny. Sice přitom málem upadla, ale podařilo se jí pád zbrzdit tím, že se zachytila rámu protějších dveří. Odpočinula si a pak se dostala ke stolu, který stál uprostřed místnosti, v níž byly stejně jako v jejím pokoji jen holé bílé zdi a pár kusů nábytku. Posadila se na židli; na stole ležela na pomačkaném balicím papíru mělká krabička, vedle ní odklopené víko; v krabičce uviděla složený papír s textem v italštině. Když jej zvedla, našla pod ním folii z umělé hmoty s deseti prohlubněmi; v každé z nich byla uložena figurka zvířete, ptáka, ryby nebo mořského živočicha. Figurky byly vytvořeny z bílé hmoty a měřily asi centimetr.

Ireně chvíli trvalo, než pochopila, na co se dívá: k povinnostem ředitelky Veselého slona patřilo schvalování výtvarných návrhů, vzorů, podle kterých se odlévají matrice pro nové tvary bonbonů; Irena také věděla z doby, kdy si ještě s Giovannou povídaly, že

nechává výtvarníkům volnou ruku a svůj podpis chápe jen jako formalitu. Giovanna tedy zřejmě jen podepíše průvodní list a pošle vzorky nazpátek do Itálie svému zástupci, který je předá do výroby. Irenu nejdřív napadlo, že by mohla někam do krabičky ukrýt zprávu o svém uvěznění – ale pak si uvědomila, že Giovanna před odesláním všechno jistě pečlivě prohlédne. Když Ireně padl zrak na miniaturní sošku lastury, vzpomněla si na lygdský znak, o kterém Tomáš psal ve svém románu a který maloval v den své smrti – a dostala nápad, jenž byl tak bizarní, že si dnes myslí, že byl nejspíš plodem její horečky: mohla by proměnit figurky v jakási písmena, napsat jimi dopis a použít Veselého slona jako tiskárnu, která hieroglyfický dopis s voláním o pomoc rozmnoží v tisících výtisků, i jako poštu, která jej rozešle do mnoha měst a zemí."

16. Irenin dopis

„Prohlédla si všechny figurky a rychle vymyslela způsob, jak každou z nich proměnit v hieroglyf; tak by vznikla matrice deseti piktogramů, které by vytvořily zprávu o Tomášově vraždě a o Irenině zajetí. Pořád to ještě vypadalo dost šíleně, ale Irena si přesto v pokoji své věznitelky šeptala: ‚Zkusím to, třeba si Giovanna nevšimla, jak původní návrhy vypadaly, a jestli ano, snad nezaznamená, že se proměnily; snad při jejich schvalování bude stejně málo náročná a pozorná jako jindy; snad se pozměněné návrhy dostanou do výroby; snad si někdo z těch, kdo si bonbony koupí, všimne, že jejich tvary skrývají nějaký vzkaz, že jsou to hieroglyfy, z kterých je možné sestavit zprávu; snad někdo bude schopen tu zprávu přečíst; snad potom udělá něco pro mou záchranu…'

To ovšem bylo příliš mnoho nepravděpodobných náhod, aby úspěch takového podniku mohl brát trochu vážně někdo, kdo zrovna nemá čtyřicetistupňovou horečku jako Irena, i když mizivou

pravděpodobnost, že někdo zprávu přečte, přece jen poněkud zvyšovala ta skutečnost, že by Irenin dopis byl – pokud by se podle návrhů skutečně začal vyrábět nový typ bonbonů – v tisících kopiích rozeslán do mnoha zemí Evropy včetně Čech. ‚Leo přece poslal své ženě ještě bláznivější zprávu, vyšitou na Vanessině večerní róbě, a jeho dopis přesto dospěl ke svému adresátovi a ten jej správně přečetl,' říkala si Irena. Žila tak dlouho ve světě Tomášovy knihy a tak dlouho byla vzdálená od světa, že už chvílemi nerozlišovala Tomášovy obrazy a skutečný svět. S Kristýnou to bylo ostatně stejné; a vlastně i já musím často přemýšlet, jestli některý z obrazů, které mi od léta víří v hlavě, pochází z mé paměti, z toho, co mi Kristýna vyprávěla o svém životě, nebo z Tomášova románu.

Bílou umělou hmotu, z níž byly figurky vyrobené, Irena někdy sama používala, a tak věděla, že se dá snadno opracovat broušením nebo škrábáním. Rozhlédla se a uviděla, že na podlaze pod oknem leží zavírací špendlík. Dostat se k oknu byla dlouhá a vyčerpávající cesta; aby ji zvládla, lezla raději po čtyřech; se špendlíkem se musela ještě dostat nazpátek ke stolu a znovu vylézt na židli. Byla z toho tak vyčerpaná, že dlouho jen seděla s hlavou na stole a odpočívala. Pak otevřela špendlík, opatrně vyndala z folie bílou lasturu, do které chtěla vyrýt otevřené oko: doufala, že si bonbony koupí někdo, kdo četl úryvek z *Vlhkých zdí*, který byl otištěný v časopise, a pochopí, že tenhle znak v hieroglyfickém dopise poukazuje k postavě zavražděného Tomáše Kantora. Irena nám říkala, že má naštěstí výborný zrak, a tak ani nepotřebovala lupu, její ruce se však tak třásly horečkou, že se do drobné lasturky ani nedokázala hrotem špendlíku strefit. Pustila lasturku i špendlík na stůl; bezmoc jejího těla v ní vyvolala pocit největšího zoufalství od chvíle, kdy viděla umírat Tomáše. Chystala se vrátit do postele… Ale pak si řekla, že to musí dokázat, podívala se na bílou figurku a na hrot špendlíku a neviděla kromě nich už vůbec nic, zbytek světa zmizel; a Irena cítila, jak horečka odtéká z prstů výš do paží a ramen, jak proudí

pryč z jejího těla a jak ji nakonec do sebe vsálo vzduchoprázdno, které Irenu obklopovalo, a nepouštělo ji nazpátek. Třas rukou ustal, Irena uchopila mezi palec a ukazováček levé ruky lasturu a začala do ní klidně a soustředěně vyrývat lygdské oko.

Když byla hotová, odfoukla z figurky zbytky bílého prášku a uložila ji na její místo ve folii. Vzala do ruky sošku medúzy a obrátila ji kloboukem dolů; obrousila jej tak, aby vypadal jako loďka; chapadla trčící vzhůru snadno proměnila v květ magnolie: druhý piktogram textu znamenal ‚jachta jménem Magnolia' a ve spojení s ostatními piktogramy měl poukazovat k místu, kde se stala vražda. Chobotnice jí trochu připomněla obrys kostelíka na Mykonu, a tak ji pomocí špendlíku obrousila do jeho tvaru – tak označila místo, kde ji drží její věznitelé. Čtvrtý hieroglyf měl poukazovat k aktu vraždy; použila k němu figurku dobromyslně se usmívajícího krokodýla; obrousila zadní polovinu jeho těla s dlouhým ocasem do tvaru čepele dýky, ale než se dostala k tomu, aby přední polovinu proměnila v rukojeť, uslyšela zvuk přijíždějícího automobilu, a tak nedokončenou figurku honem vrátila na její místo ve folii, smetla bílý prášek ze stolu do kapesníku a vrátila se do svého pokoje; cestou cítila, jak do jejího těla znovu vtéká horečka; padla na postel vyčerpaná, jako kdyby celý den opracovávala dlátem velké kamenné sousoší. Otevřenými dveřmi viděla, jak Giovanna prohlédla krabičku se vzorky, jestli do ní Irena neukryla nějaký vzkaz; zdálo se, že si přitom proměny čtyř malých figurek nevšimla.

Když polevila horečka, dívala se Irena na svůj pokus o propašování motáku z vězení s pochybami, a dokonce se mu musela smát. Říkala si teď, že by sotva její vzkaz někdo rozluštil, i kdyby se jí podařilo proměnit v písmena hieroglyfického textu všech deset figurek. Naše vyprávění ji překvapilo; přece jen se vyplnila naděje, kterou sama pokládala jen za bláznovství zrozené z horečky: někdo poznal, že čtyři bonbony mezi gumovými figurkami zvířat tvoří fragment jakési zprávy, a dokonce přečetl text zprávy poměrně

přesně. Bohužel, řekla Irena, jsme text rozluštili až v době, kdy už jí to k ničemu nebylo, protože už v domě na Mykonu nežila."

17. Útěk

„Petrova matka využívala čas k tomu, že nepřetržitě přesvědčovala syna, že ho Tomáš k jeho činu vlastně vyprovokoval, že Petr jednal v rozrušení nebo v přechodném pominutí smyslů, že si tedy Tomáš za to, co se stalo, vlastně mohl sám. Neustálé opakování těch tvrzení nahradilo, co jim scházelo na logice a morálce, a tak se těch několik matčiných vět, které Petr pořád poslouchal, nakonec stalo jeho vlastním přesvědčením. Věděl, že nově nalezený poklad neviny je příliš křehký, a že by se jím proto raději měl těšit jen ve svém nitru, nicméně neodolal, aby před Giovannou několikrát nepoznamenal, že tím, komu bylo ublíženo a koho je třeba litovat, je vlastně on.

Matka měla radost, že vidí syna v lepší náladě, a začala znovu promýšlet plány na odstranění Ireny, protože teď si byla jistá, že Petr bude přípravy na čin přehlížet, a až bude po všem, ochrání ji proti Giovanně a Alexisovi. Bylo to zvláštní, neuměla si nikdy za celý svůj život představit, že by někoho dokázala zabít, a teď jí takový čin připadal jako ta nejpřirozenější věc na světě. Usmívala se také na balkánské obry, v nichž tušila ochotné spojence; a zdálo se, že i oni hned rozpoznali z matčina pohledu, že jsou obyvateli stejného světa, a táhlo je to k ní; byla šéfem, po jakém v hloubi duše toužili. Tak se poměr sil ve vile přesunul na matčinu stranu. Strážci se na vězeňkyni dívali jako vlci na srnku, třásli se nedočkavostí, kdy se do oběti budou moci zakousnout, a dost možná by přišli s nějakou vlastní akcí, kdyby se pořád ještě nebáli Alexise. Utvořili spolu s matkou strašnou trojici; Irena měla čím dál větší strach, protože věděla, že Alexis a Giovanna ji nedokážou chránit věčně.

Také Giovanna sledovala strážce, které teď v každou denní hodinu bylo možné vidět někde v blízkosti matky, se znepokojením, ale prozatím ji víc tížila Petrova proměna. Ve chvíli, kdy se octl na dně zoufalství, při něm stála a nepřemýšlela o jeho vině, ale pořád víc jí bylo zatěžko jej podporovat v době, kdy jí vykládal, že nemůže za to, co se stalo, kdy byl s matkou víc než s ní a kdy začal být natolik spokojený, že si chodil pravidelně zaplavat dolů na Super Paradise Beach.

Giovanna poslouchala Petrovy řeči, ve kterých se litoval, s rozmrzelostí a pak s tichým hněvem, a s hrůzou sledovala, jak se paní domu stává matka. Sentimentální Petr a dva strážci toužící po krvi tvořili její dvůr, který v Giovanně vyvolával pocit nevolnosti. Alexis teď chodil po domě zamyšlený a zdálo se, že přestal vnímat, co se tu děje. Z Giovanniny lásky k Petrovi už nezbylo nic; snila teď o tom, že opouští mykonský dům, představovala si spokojený život v San Benedettu, ale věděla, že nemůže odjet, nemůže nechat Irenu napospas Petrově matce a strážcům; dům na skále se pro ni stal vězením stejně jako pro Irenu. Říkala si, že je potřeba něco udělat, ale po týdnech vypětí se jí pořád víc zmocňovala únava a otupělost, její život v domě se začal podobat Ireninu životu a také životu Lea, o němž nic nevěděla, ve skleněné věži; ležela teď většinou stejně jako Irena ve svém pokoji a jako Irena se dívala z okna na vysokou zeď a modrou oblohu, poslouchala šramoty a tiché hovory v domě, které prorokovaly zlé věci.

Ale Giovanna i Irena se mýlily, když si myslely, že se Alexis přestal zajímat o to, co se děje v domě. Jen se stáhl do sebe, pozoroval situaci, snažil se ničím nevzbuzovat pozornost a zvažoval, co podnikne, tak jak to v dobách cizinecké legie dělal se svou jednotkou v Somálsku a na Pobřeží slonoviny. Když jeho klientovi a mecenáši hrozilo zatčení, pokládal za samozřejmé, že bude stát na jeho straně proti policii a zákonu a že mu pomůže, aby se z hrozné situace nějak dostal. Teď viděl, že se Petr začíná chovat jako na dovolené a že

jeho strašná matka se potichu zmocňuje vlády v domě, spolčuje se s jeho podřízenými a opět něco chystá, tentokrát nejspíš nejen proti Ireně, ale i proti němu. A tak si konečně řekl, že už přišel čas, aby situaci vyřešil po svém.

Jedné noci Irenu probudila ruka, která jí sevřela rameno; chtěla vykřiknout, ale ruka jí zacpala ústa. V první chvíli si pomyslela, že za ní přišli strážci a že nadešel její konec. U postele však stál Alexis; řekl jí, ať jde rychle s ním. Irena si přehodila přes pyžamo plášť a vzala do ruky tašku s doklady, zastavila se a dvě vteřiny přemýšlela, jestli má do ní nastrkat Tomášovy poslední rukopisy, ale nakonec si řekla, že pro jeho dílo bude lepší, když texty zasažené pozdní nemocí zůstanou na ostrově. Když šli po špičkách tmavou chodbou, uslyšeli za sebou zaskřípání. Zastavili se, Alexis sáhl za opasek a vytáhl nůž. Ve dveřích svého pokoje se jako bílý přízrak objevila Giovanna v noční košili. Chvíli všichni tři stáli a dívali se na sebe, pak Giovanna přišla k Ireně, dotkla se její paže, jako by ji chtěla obejmout; ale neodvážila se toho a tiše se vrátila do svého pokoje.

Za ohbím chodby uviděli, jak na podlahu dopadá proužek světla z pootevřených dveří místnosti strážců. Irena a Alexis, který pořád svíral v ruce dýku, se po špičkách proplížili kolem dveří; slyšeli, jak se strážci o něčem dohadují svou řečí. Alexis byl pořád ještě pánem klíčů, a tak potichu začal odemykat všechny zámky domovního vchodu; po každém cvaknutí se zastavil a naslouchal, ale v tichu domu se ozývaly jenom tlumené hlasy strážců a Petrovo nebo matčino chrápání; pak ještě bylo třeba odemknout zámky venkovní brány, Irena se přitom s úzkostí dívala na dveře domu, ty se ale neotevřely.

Sbíhali po klikaté stezce ve světlých útesech ozářených měsícem, který svítil vysoko na obloze, Irena cítila, jak ji na kotnících a lýtkách škrabou suché větvičky tymiánových keříků, dole v zálivu mezi špičatými skalisky se houpala *Magnolia* uprostřed proměnlivé

skvrny bílého světla. Ve chvíli, kdy loď zavrčela a prudce vyrazila kupředu, stála Irena na zádi a dívala se na dlouhý světelný závoj, který za sebou jachta táhla, a na dům nahoře na skále. Pak si šla lehnout do své staré kajuty a okamžitě usnula."

18. Lefka Ori

„Když se probudila, vyšla na palubu; na levé straně vycházelo nad moře červené slunce. Pluli tedy na jih; Alexis pořád stál u řídicího pultu, zřejmě byli na cestě bez přestávky celou noc. Irena se postavila vedle něho, jak to dělala za prvních dnů plavby, ale nezeptala se, jaký je cíl jejich cesty. Slunce vystoupilo na oblohu a pak začalo klesat, v dálce se objevovaly a mizely ostrovy, jako by klouzaly po hladině, pozdě odpoledne se na obzoru vynořil dlouhý, mlžný pás země. Irena uhodla, že to je Kréta a že se Alexis vrací domů. Byla už tma, když Alexis zakotvil loď v chanijském přístavu. Vypnul motor a pak poprvé od chvíle, kdy spolu uprchli z mykonské pevnosti, na Irenu promluvil. Řekl, že ji teď odveze do vesnice v horách Lefka Ori na jihu ostrova, aby se zotavila. Žije tam jeho otec a dva bratři s rodinami, budou se o ni starat, a až se bude chtít vrátit domů – pozítří, za měsíc nebo za rok –, některý z bratrů jí okamžitě obstará letenku a odveze ji na letiště. Jestli se rozhodne jít na policii, nemusí ho nijak chránit; dokáže se o sebe postarat. Ireně takové řešení vyhovovalo; nechtěla se teď vracet do Prahy, cítila nechuť ke všemu, co tam na ni čekalo: její ateliér, Tomášův prázdný byt, policejní výslechy…

Nasedli do automobilu, který byl zaparkovaný v jedné z ulic v blízkosti přístavu; jeli nejdřív podél pobřeží na východ, míjeli velké hotely s vlajkoslávou ozářenou reflektory, projížděli ulicemi turistických městeček, podél nekonečných řad obchodů svítících do noci jako lampiony na šňůře, pak automobil zahnul na vedlejší silnici a vystoupal mnoha serpentinami na jakousi náhorní planinu,

zářící svět nechali za sebou hluboko dole, ve světle reflektorů vystávaly ze tmy a zase se hned ztrácely příbytky z kamene i betonu, rozpadající se kamenné zídky, rezavé dráty trčící z nedostavěných domů k tmavé obloze, rozvrásněné a zkroucené kmeny olivovníků, pletence černých zavlažovacích kabelů táhnoucích se podél silnice. Automobil pořád stoupal, až se vynořilo průčelí jednopatrového domu z neomítnutého kamene, před nímž stál vysoký bělovlasý stařec v černých kožených holínkách a dva muži, kteří se podobali Alexisovi. Alexis otevřel Ireně dveře automobilu a představil jí svého otce a bratry. Objal se s bratry, vyměnil si s otcem pár tichých slov, znovu nasedl do automobilu a odjel.

Tak Irena zůstala v domě sama s Alexisovým otcem, dvěma bratry, jejich ženami a pěti dětmi. Nedokázali se sice žádnou řečí domluvit, ale všichni se k ní chovali s nesmírnou úctou, jako by se v jejich domě na čas uvolila žít královna. Brzy se o ni starala nejen Alexisova rodina, ale celá vesnice, každý den ji zvali do jiného domu na večeři, učila se od nich řecky a učení jí rychle šlo. Pravidelně za ní chodil lékař ze sousední vesnice a ošetřoval její rány; uměl anglicky, ale nikdy se jí na nic nezeptal. Z okna svého pokoje teď Irena viděla kamenité svahy, po kterých rychle běhaly stíny mraků. Chodila na dlouhé procházky po horách, cestou potkávala stáda ovcí a zdravila se s pastevci. Když stoupala výš, viděla, jak se v chladném světle vysouvají nové a nové pásy hor. Teprve když vystoupila na nejvyšší vrch v okolí, uviděla v dálce na jihu moře.

Někdy si na svých procházkách představovala, co asi dělá Petr, jeho matka a Giovanna. Jsou Petr s matkou pořád na Mykonu, vrátili se do dobřichovické vily? Ukrývají se ze strachu před trestem, který je čekal za vraždu a únos, někde na Bahamách nebo na Seychelských ostrovech? Je Giovanna ještě s Petrem, řídí továrnu v San Benedettu, odjela domů do Locarna? Ať jsou kdekoliv, všichni tři asi žijí ve strachu, že na jejich dveře zaklepe policie. Ale představa, že by měla vypovídat na policejní stanici a u soudu o tom, co prožívala v mi-

nulých týdnech, v Ireně vzbuzovala odpor. Připadalo jí nesmyslné, že by měla vyměnit vznešené hory zalité světlem a skvělé lidi ve vesnici za policejní výslechy a svědectví na procesu, že by se zase musela dívat na Petrovu tvář a na tvář jeho matky. A také nechtěla ublížit Alexisovi, který ji zachránil před matkou a jejími pomocníky.

A stejně jako v mykonském domě, i tady musela Irena myslet na to, jak se její osud podobá osudu Lea, o kterém Tomáš psal v době, kdy ji ještě neznal. Dům na horách se pro ni sice nestal domovem jako motel za městem nebo hotýlek v Mexico City pro Lea, ale život v horské vesnici jí přinášel i mnoho okamžiků tiché radosti. Irena se od Lea lišila také tím, že nedokázala svým věznitelům, Petrovi a jeho matce, odpustit. Říkala nám, že netoužila po pomstě, spíš cítila, že příběh, který vyrostl z Tomášova díla a který se, tak jako celý její život, stával jeho součástí, by se měl řídit zákony toho díla, a že by tedy stejně jako jiné epizody Tomášova vyprávění měl mít nějaký závěr; a bylo jí také jasné, že v závěrečné scéně musí vystupovat ona sama… Ale Irena tuhle úvahu dál nerozvíjela a přešla k něčemu jinému."

19. Galerie v horách

„A ještě v jednom ohledu se Irenin osud podobal Leovu: stejně jako Lea ji všechno, co prožila, přivedlo znovu k práci. Horské cesty, po kterých chodila, byly vroubeny světlými kameny; Irena se u nich často zastavovala a prohlížela si je, přejížděla po nich rukama, skláněla se k nim a čichala jejich vůni. A jednoho dne objevila v blízkosti vesnice opuštěný lom plný krásných kamenných bloků, které tu stály, jako by na ni čekaly. Půjčila si od Alexisových bratrů kladivo a dláto a začala proměňovat kameny v sochy. Tak strávila podzim, zimu a jaro; chodila do lomu brzy ráno a nevynechala za tu dobu ani jeden den, pracovala i v zimě, kdy musela z nedokončené sochy

nejdřív smést sníh, který na ni napadal přes noc, tloukla dlátem do kamene i v prudké vánici, kdy přes sněžné víry nedohlédla ani k okraji lomu. Lidé z vesnice za ní často přicházeli, nosili jí jídlo a horkou kávu a zpovzdálí ji pozorovali při práci.

Sochy, které Irena v lomu vytvářela, nebyly figurativní, přesto vyprávěly o událostech letní plavby na *Magnolii* a o historii její lásky k Tomášovi a také vyjadřovaly vzpomínky na *Dílo-Síť*. A uvědomovala si, že při své práci pořád víc sestupuje k zárodku, z něhož vyrostlo celé Tomášovo dílo i její vlastní osud, k *Vlhkým zdem*, a dál k okamžiku, kdy se v jednom zimním dopoledni zrodily jako náhlý výtrysk obrazů a vět z plodné nicoty. Irena měla pocit, že proudy prázdna, které vytvořily Tomášův román, které jím protékaly a rozestíraly věty, pronikají do kamene a vedou její dláto takovým způsobem, aby se kameny staly jejich šiframi. A tak i galerie rodící se pozvolna v lomu vznikala jako jeden z pozdních výhonků Tomášova díla, které nepřestávalo růst ani po smrti svého autora. ‚Ptala jsem se sama sebe, kde se ten růst zastaví…' řekla Irena.

V tom okamžiku promluvila Kristýna, řekla tiše, že Tomáš jí jednou přečetl větu, kterou napsal Paracelsus: ‚Jako člověk svou vůlí obdělává zemi, tak svou imaginací obdělává nebesa v jejich hvězdách.'

‚Ano,' řekla Irena, ‚měla jsem pocit, že ten příliv jednou překročí hranice Země a přeskupí souhvězdí na nebi.'

‚Ale to už se přece stalo,' řekla Kristýna, ‚od doby, co Tomáš zemřel, se souhvězdí na nebi proměnila.'

‚A přitom jsem věděla,' pokračovala Irena, ‚že to podivné bujení, kterým Tomášovo dílo pořád rostlo a vtahovalo všechno, na co narazilo cestou, do sebe, nijak zvlášť nesouviselo s tím, jestli to dílo je dobrá, nebo špatná literatura; a já sama jsem tuhle otázku nedokázala posoudit.'

Kristýna na její myšlenku navázala: ‚Tomáš mi mnohokrát říkal, že se vlastně nepokládá za spisovatele. Myslím, že byl narkomanem

prázdnoty; nořil se do proudu, v němž se prázdno nekonečně měnilo v tvary, aniž by přestalo být prázdnem a aniž by se mohlo vyčerpat – pokud by mu Tomáš zůstal věrný. A koupele v prázdnu pro něj byly drogou, které se nedokázal vzdát; to, že svou neřest ukájel především a nejdřív v literatuře, byla asi spíš jen náhoda.‘

V tom okamžiku dialog dvou vdov po Tomášovi přerušilo ťukání na okno. Všichni tři jsme se lekli; Irena vykřikla, myslím, že očekávala, že se za sklem objeví tváře balkánských strážců, které poslala Petrova matka, aby odstranili svědkyni zločinu jejího syna. Za oknem ale byl číšník z taverny, kde jsme ten večer s Kristýnou seděli a kde jsme pořád ještě nezaplatili; všiml si, že jsme na jachtě, a když podnik zavíral, přišel si pro peníze. S omluvami jsme zaplatili a Irena pokračovala ve vyprávění.

Kameny v lomu byly zhruba uspořádané do kruhu; v jeho středu stály tři kamenné bloky; ty zůstávaly dlouho neopracované, Irena je proměnila v sochy až úplně nakonec. Byly to také jediné sochy, kterým dala jméno. První sochu pojmenovala *Prázdnota*; to byla socha počátečního prázdna, které se Tomáši Kantorovi zjevilo toho zimního dne, kdy začal psát *Vlhké zdi*, a ve kterém byly ještě zavinuty tisíce světů, z nichž několik málo se pak v jeho knize a v dalším díle otevřelo. Druhá socha dostala jméno *Síť* a zobrazovala rozvinující se prázdno, spleť rodící se nekonečným bujením. A třetí socha se jmenovala *Lindin zpěv*; znázorňovala temný střed Tomášovy knihy i celého jeho *Díla-Sítě*, neustále přítomný přechod prázdna do tvarů, jejich prolínání, trýznivé a slastné vlnobití svíjejících se, sdružujících a rozpadajících se linií, zvuků a vůní, z něhož se rodí slova, obrazy a věci a do něhož se zase rozpadají, rej nehotových obrazů-monster, které míří ke světlu a ke konečnému tvaru, aniž je jim zaručeno, že jej dosáhnou, že nezůstanou navždycky v larválním stadiu, hukot slov, která jsou jen chuchvalci neznámých hlásek, anebo vlnění změtí linií, v nichž lze jen tušit budoucí písmena. Když Irena vyprávěla

o místě, kde se rodily Tomášovy obrazy, představil jsem si tmavou chladnou průrvu, z které se pořád něco řine, tryská, vzlíná a vylézá ven, a leccos z toho zase sklouzne nazpátek; zdálo se mi, že vidím, jak se z té tmavé průrvy plazí ven přízraky, které obývají Kristýnino tělo, jak z ní vylétá roj světel na lublaňském Trojmostí i mnoho dalších světel mé cesty na jih, jak se odtud šíří vůně ranního Trastevere a pachy moře, jak z ní vystupuje tekutá bílá hmota, která se formuje v labyrint mykonské Chory. Tak tři sochy uprostřed kruhu znázorňovaly počátek Díla, jeho nekonečný růst a jeho chaotický střed pohybující se spolu s dílem v čase.

Když byl na jaře cyklus soch hotový a lom za vesnicí se proměnil v tomášovský Stonehenge, začala Irena pracovat na nových sochách z kamene a ze dřeva; ty už vyrůstaly z tvarů, s kterými se setkávala v krétských horách; přesto i v nich se ozývaly staré obrazy a Irena i tyto sochy pokládala za pokračování Tomášova díla. Postupně se našli lidé, kteří si její díla kupovali, a kupci přijížděli z pořád větší dálky. Za peníze, které si tak vydělala, Irena koupila opuštěný domek na okraji vesnice a usadila se v něm. V Praze ji zřejmě nikdo nepostrádal; o jejím vztahu k Tomáši Kantorovi nikdo nevěděl, a tak ji nedávali do spojitosti s jeho smrtí. Irena využívala moderní vymoženosti nemuset být na místě; telefonem a internetem si vyřídila nutné záležitosti a občas se ohlásila těm několika málo známým, které v Praze měla. Vzpomínky na Tomáše jí pořád působily bolest, ale ta bolest časem slábla, v jejím životě se rozprostíral klid. Někdy jezdila autobusem do Chanie nebo Iraklionu, aby si opatřila nástroje pro svou práci. Při poslední cestě ji požádal jeden z Alexisových bratří, aby přinesla rodinné album, jež patřilo Alexisovi a zůstalo na palubě *Magnolie*. Zaťukali jsme na okno právě ve chvíli, kdy je našla v jedné ze zásuvek."

20. Sen o cestě do Prahy

„Pak Irena řekla jakoby bez souvislosti: ‚Kdyby se Tomáš poslední noci neprobudil a neřekl mi těch několik vět, asi bych všechno nechala být…' Odmlčela se, ale já věděl, o čem mluví, a myslím, že to věděla i Kristýna. V tichu, které po jejích slovech nastalo, jsme všichni tři mysleli na to samé: na výstřel v divadle Želva. Hádanka, jaká tvář se skrývala za maskou *Věci o sobě*, zůstávala posledním nevyluštěným rébusem naší cesty, ale ani já, ani Kristýna jsme se Ireny na nic nezeptali, ani jeden z nás se o divadle v Holešovicích nezmínil, protože jsme oba tušili, jaká je na hádanku správná odpověď. Tady v Loutru jsem hodně přemýšlel, co se vlastně stalo, a nakonec jsem si ze vzpomínek na události v Želvě, z Ireninych nedopovězených vět a z toho, co jsem si po smrti Petra Quase přečetl o jeho osamělém životě v dobřichovické vile v novinách, vysnil příběh. Možná je pravdivý, možná je to jen má fantazie."

Martin zavolal číšníka, objednal si další *ouzo* a začal:

„Třeba to bylo nějak takhle: Irena se při jedné ze svých cest na severní pobřeží dozvěděla na internetu, že se soubor Plameňák chystá inscenovat Tomášův balet. Pak si zjistila, že se Petr vrátil z Mykonu a žije ve své vile v Dobřichovicích s matkou, která se k němu nastěhovala. Neuprchl tedy nikam; pravděpodobně si řekl, že stejně by se nikde na světě nezbavil hrůzy, že ho jednoho dne přijde policie zatknout, a doma se mu s ní bude žít ještě nejlíp. Giovanna ho nejspíš opustila. Stal se tedy nakonec sám vězněm ve své vile. Jak takový život asi vypadal? Ležel na pohovce a poslouchal zvuk vlaků na plzeňské trati, tak jako Irena poslouchala v mykonském domě sirény lodí? Stěžoval si ještě matce na osud, utěšovala jej, nebo se jen mlčky míjeli v pokojích vily? Představuji si, že často myslel na dětství, ne na dětství v bytě Kantorů, ale na nejranější léta, kdy žil s matkou sám. Ty roky se teď podivně vrátily. Zdálo se i jemu, že jeho pobývání ve vile je pokračováním díla jeho

nevlastního bratra, měl pocit, že se nedokáže vymotat ze sítě, kterou Tomáš upředl? Nejspíš se ho matka snažila nějaký čas přimět, aby se stýkal s přáteli a chodil do společnosti, aby pokračoval ve své práci, ale po čase toho nechala být; a v její mysli se pojila láska k vyděšenému dítěti, které se jí vrátilo, se soucitem ke ztroskotanci a také s neslábnoucí nenávistí k dvěma mrtvým mužům.

Irena toužila po tom, aby mohla vidět představení Tomášova baletu, jediné části jeho díla, která se – kromě dvou úryvků z *Vlhkých zdí*, otištěných v časopise – dostala na veřejnost. Ale když uvažovala o cestě do Prahy, vtírala se jí pořád na mysl jiná myšlenka: myšlenka na to, že *příběh o bílé jachtě* by měl mít svůj konec a že se o ten konec musí postarat ona sama; dost možná stejně jako John Wind vyznávala Aristotelovu poetiku. Nejspíš ještě nevěděla, co by tím koncem mělo být, věděla jen, že by se měl nějak týkat Petra a jeho matky a že by měl odpovídat hrůze Tomášovy vraždy a hloubce její vlastní bolesti; a čím dál zřetelněji se v jejích nejasných představách rýsoval obraz smrti. Ty představy asi byly zpočátku jen sny, ale jednou o nich začala mluvit s Alexisem, který se u ní zastavil, a byla sama překvapena, že její sny získávají tvar a vlastní logiku a že se snění pozvolna mění v plán. Alexis ji nejspíš od ničeho nezrazoval, snad jí dal nějaké rady, slíbil, že jí opatří zbraň, anebo ještě spíš jí řekl jméno člověka v Praze, který jí zbraň poskytne.

Tak Irena přiletěla do Prahy, byla na premiéře *Kritiky čistého rozumu* a pak navštěvovala všechny reprízy, v hledišti a v předsálí se míjely s Kristýnou, aniž o sobě věděly. Přitom Irena zjistila, jak je snadné dostat se do zákulisí. Chodila po městě a promýšlela různé způsoby, jak uskutečnit své představy, které se mezitím už proměnily v úmysl zabít Petra; přitom asi pořád nevěděla s jistotou, jestli to, co provozuje, je pořád ještě snění, nebo už počátek činu. Představuju si, že za jejího pražského pobytu jí ráno po probuzení dalo práci vzpomenout si, kde se nachází, jestli je v Praze, ve svém domě v Lefka Ori, na *Magnolii* nebo v pevnosti na Mykonu. Třeba

to dál bylo takhle: Jedné noci měla sen, ve kterém Petr Quas seděl v první řadě při představení Tomášova baletu, a z reje postav na scéně se jedna oddělila, v její ruce se objevila zbraň, ozval se výstřel a uprostřed Petrova čela se objevil červený bod. A ten noční sen vrostl do jejího denního snění o pomstě, pořád se vynořoval, Irena nebyla s to jej odstranit z mysli – a pak si řekla, proč by se jím vlastně neměla řídit a proč by ho neměla uskutečnit. Vzpomněla si na úspěch Hectorovy lygdské akce a uvědomila si, že z plánů bývají často nejúčinnější a nejsnáze proveditelné právě ty nejpodivnější a nejfantastičtější. Nebylo na tom vlastně nic divného; to, co se chystala provést, bylo tak vzdálené jejímu dosavadnímu životu, že to do něho bylo možné začlenit jen jako fantasmagorii, jen tehdy, když její čin bude mít povahu neskutečného snu. Irena byla schopná někoho zabít jen ve snu…

Vymyslet libreto snu už jí nedalo moc práce; Irena si přitom uvědomovala, jak je jeho styl až k epigonství závislý na stylu Tomášova literárního díla. Pak Petrovi poslala dopis s lístkem na představení. Nesestavila jej z písmen vystřižených z novin proto, aby před Petrem utajila, kdo dopis psal; věděla, že to pochopí, hned jak otevře obálku. Novinová písmena ji měla chránit před těmi, kdo dopis najdou po Petrově smrti. Petr nejspíš čekal, že Irena dá o sobě nějakým způsobem vědět, už od jejího zmizení z mykonského vězení. Když se to, čeho se celou dobu bál a kvůli čemu se probouzel hrůzou několikrát za noc, konečně stalo, asi se mu udělalo zle, ale snad cítil i úlevu, že skončila doba neustálého strachu. A také si pravděpodobně řekl, že dopis od Ireny je pořád lepší než policejní komando v jeho vile. Uvědomil si, že Irena mohla jít rovnou na policii; jestli to neudělala, znamená to, že s ním chce patrně vyjednávat. A tak Petr šel na představení, ochotný nabídnout jí výměnou za její mlčení cokoliv. Těžko říct, jestli si v okamžiku, kdy k němu zahalená postava na jevišti zvedala zbraň, ještě stačil uvědomit, kdo před ním stojí.

Potom, co Irena zabila Petra a zmizela v labyrintu skladišť za Želvou, se asi hned vrátila do svého venkovského domu na Krétě, nejspíš už měla předem koupenou letenku… Když jsem tady v Loutru o všem přemýšlel, napadlo mě, že Petrova smrt možná pro Irenu nebyla tím nejdůležitějším. Řekl bych, že byla především ranou, která mířila na jeho matku. Zdálo se mi, že zloba, kterou Irena cítila vůči Petrovi, v krétských horách pozvolna uhasínala a měnila se ve smutek, do něhož byl přimíšený i soucit, ale nenávist k matce, která se zrodila na palubě *Magnolie*, za celou dobu nezeslábla. Když matce řekli o smrti jejího syna, okamžitě věděla, kdo je vrahem. Ale nemohla ukázat na toho, kdo Petra zabil; myslím, že jí ani tak nezáleželo na tom, že by vyšla najevo její vlastní účast na únosu Ireny a příprava její vraždy a že by ji čekala léta vězení; mlčela především proto, že by její výpověď odhalila Petrův zločin, a matka teď cítila povinnost pečovat o jeho pověst, tak jako dřív chránila před světem jej samotného.

Od té doby každá z těch dvou žen, které žily stovky kilometrů od sebe, cítila, že je s tou druhou spojená těsným poutem nenávisti, které se ani na vteřinu neuvolnilo. Matka teď nenáviděla Irenu ještě silněji než Tomáše a jeho otce; její bývalý muž, nevlastní syn a jeho snoubenka byli tři ďáblové, kteří vstoupili do jejího života, aby zničili a pak zabili jejího syna. Zůstávala se svou nenávistí sama v dobřichovické vile, bloudila celé dny sem a tam prázdnými pokoji s velkými okny do zahrady; každé ráno v polospánku po probuzení myslela na to, že vstane a půjde za Petrem, a každé ráno musela znovu prožívat strašný okamžik, kdy si uvědomila, že její syn nežije.

Ale to všechno jsem vymyslel až tady; nevím, jestli to bylo doopravdy takhle, a nikdy to vědět nebudu… Když Irena skončila své vyprávění, pozvala nás do svého venkovského domu. Kristýna pozvání ráda přijala, obě ženy si měly hodně co povídat. Já jsem odmítl, překážel bych jim, byla to jen záležitost jich dvou. A kromě toho jsem toužil po moři a asi by mi nestačilo pozorovat je zdálky

z vrcholku nejvyšší hory. Řekl jsem Kristýně, že na ni počkám na nějakém klidném místě na pobřeží, a Irena mi doporučila Loutro. Přijela do Chanie automobilem, který jí půjčil jeden z Alexisových bratří, a tak jsem vyprovodil Kristýnu na parkoviště a rozloučil se s ní, přespal jsem naposledy v hotelu, příští den jsem se rozloučil s chanijským přístavem, odjel jsem autobusem do Chory Sfakion a odtud lodí sem."

Vyprávění o cestě na Gavdos

1. O cíli cesty

Vlastně jsem nevěděl, jestli bude mít Martinův příběh ještě nějaké pokračování, nebo jestli už skončil. Oba vrazi byli sice odhaleni, ale vyprávění o cestě na jih asi nebyla jen detektivka. Příští den mě hned po ránu opět omámila skvělá lenivost Loutra, jež je ještě slastnější a ještě více podobná opiovému snění než ta chanijská, které před několika dny podlehl Martin, protože stoupá jako horký dech z třpytící se hladiny, bílých zdí, žhavých okrových skal, z pohoří vybíhajících do moře v mnoha vrstvách, z nichž ty poslední se v dálce rozpouštějí ve světlém zářícím vzduchu. Prošel jsem se několikrát z jednoho konce zálivu na druhý, čichal vůně snídaní a poslouchal útržky rozhovorů, zabloudil jsem na zadní pěšinku vedoucí kolem skrytých zahrádek pod skalou, pak jsem si až do oběda četl na balkoně a díval se přitom, jak připlouvají a odplouvají bílé trajekty *Daskalogiannis* a *Samaria*, které se tu zastavovaly na cestě mezi Paleochorou a Chorou Sfakion. V jednu hodinu jsem dostal chuť na Vangelisovu kyselou rybí polévku; když jsem přišel do taverny, byla plná obědvajících hostů. Za chvíli kolem procházel Martin; přisedl si ke mně a objednal si kávu a *ouzo*. Jedl jsem polévku, pokukoval po něm a čekal, jestli ještě začne vyprávět. Martin si dával na čas, ale nakonec se přece jen ukázalo, že příběh jeho cesty na jih neskončil a že má ještě hodně co povědět. Začal jako obvykle bez úvodu.

„Když jsem trávil poslední noc v Chanii v našem pokoji v penzionu sám bez Kristýny, nemohl jsem dlouho usnout, před očima mi pořád znovu vyvstávaly obrazy z Irenina vyprávění, viděl jsem zakrvácená těla na palubě jachty i Irenin bílý pokoj v domě na

Mykonu. Tenkrát mi zase začalo připadat, že cílem cesty na jih bylo rozluštit záhadu smrti Tomáše Kantora a jeho nevlastního bratra, a měl jsem pocit, že má cesta skončila v chanijském přístavu jachet. Ale už nazítří, když jsem seděl v autobuse do Chory Sfakion, se večer na jachtě stal jen jednou zastávkou mezi jinými a příběh Tomáše a Petra jen jedním z příběhů, z kterých byla cesta na jih spletena, stal se epizodou svých vlastních epizod. Rozhovor s Irenou už byl pouze jedním z mnoha setkání na cestě, jež pořád nebyla u konce a jejíž cíl byl stejně záhadný jako předtím. A tak jsem v takřka prázdném autobuse, který projížděl horskými vesnicemi, myslel na to, že možná jednou – třeba až po letech – objevím, že cílem cesty byly tři levantské dny v Chanii nebo ranní hra stínů na zdech v Trastevere nebo setkání s nočním mořem u pulských loděnic, anebo třeba několik šťastných vteřin z doby, kterou jsem strávil u stolku kavárny na Hviezdoslavově náměstí v Bratislavě: objevím, že všechno, co těm okamžiků předcházelo, bylo přípravou na ně a všechno, co přišlo potom, jen jejich doznínáním, dohasínáním jejich záře. Tady v Loutru vlastně nedělám nic jiného, než že přemýšlím o smyslu cesty na jih; nejtěžší detektivní úkol na mě čekal až potom, co jsme s Kristýnou vypátrali vraha Tomáše Kantora a vraha Petra Quase. Nezlobte se, ale možná hlavním důvodem, proč jsem vám tak důkladně vyprávěl o své cestě, bylo, že jsem doufal, že se mi přitom podaří si všechny události, pocity, záměry, slasti a úzkosti, z kterých se skládala, srovnat v hlavě a trochu víc se v nich vyznat."

„A vymyslel jste už něco?"

„Ani ne," povzdechl si Martin. „Tím tajným středem cesty, kolem kterého se seskupily všechny její okamžiky, mohla být chvíle v některém z měst, kterými jsme s Kristýnou projeli, mohla to být nějaká věta z rozhovoru se Zoltánem, pohled z okna hotelu na světla sanbenedettského nádraží, nebo dokonce chvíle, kdy jsme před odjezdem stáli na nočním peronu na Hlavním nádraží v Praze – během cesty jsem měl někdy pocit, že v těch loutkovitých pohybech

postav v studeném modravém světle, v nepatřičnosti slov, která se rozléhala nádražím a získávala podivný, skoro strašidelný význam, v třepetání křídel ptáka nahoře u skleněné klenby, už byla obsažená celá cesta a ještě leccos navíc a že všechno, co jsem v příštích dnech zažil, byly jen variace, které se pokoušely rozvést tóny znějící v tiché hudbě nočního peronu, tóny očekávání, neklidu, úzkosti a podivného štěstí."

Díval jsem se na třpytící se hladinu za hlavami hostů taverny, na chvíli se mi v tom světle vynořil obraz noční haly pražského Hlavního nádraží a zdálo se mi, že jsem pocítil chlad.

„Ale skrytým středem cesty mohl být i krátký pohled do vedlejší uličky v některém městě," pokračoval Martin, „pohled, na který už jsem zapomněl, ale který mi přesto na okamžik ukázal hieroglyf celého mého života. Je možné, že se mi nikdy nevybaví, ale jeho paprsky budou skrytě působit a ovlivňovat všechny chvíle, které přijdou, tak jako zasuté zázračné vteřiny, které ve své paměti objevil József Zoltán."

Martin se na chvíli odmlčel, pak dodal: „A možná cesta žádný cíl neměla, neměla žádný střed. Někdy přicházejí chvíle, kdy musím myslet na to, že celá moje cesta byla jen chaotickým nakupením obrazů, které se už teď rozpadává a jednou se rozplyne v paměti bez užitku, nic z něho nevyroste; myslím na všechna setkání s teplými, vonícími zdmi, s řekami a s mořem, se snovými nádražními halami, se slunečním svitem ležícím na stolcích v kavárnách a s hypnotickým leskem vlakových chodbiček a zdá se mi, že to byly jen osamělé a nepochopitelné výtrysky světel a barev, které po sobě nezanechají žádnou stopu. Jediné, co zůstane, bude jen banální vyřešení jednoho detektivního případu…

Je taky možné, že cesta měla mnoho cílů, mnoho středů, že světlo, které osvětlovalo věci, nevycházelo jen z jednoho bodu; snad se paprsky z mnoha zdrojů odrážely od věcí a křížily, prolínaly se a posilovaly… Anebo cesta měla jediný střed, ale tím středem byla

jen prázdnota, a světlo, které leželo na věcech, bylo tiché světlo prázdna, záře ničeho. Ale i prázdnota ještě může mít hodně různých podob; její světlo se proměňuje, je to, jako by prázdnota měla různé denní doby, a já nevím, jestli nad mou cestou vládla prázdnota přetékající obrazy, která se zjevila Tomáši Kantorovi toho zimního dne, kdy začal psát *Vlhké zdi*, jestli to byla prázdnota jeho dětství, trýznivá a plná úzkosti a snů, nebo vířící chaos, jakým byl *Lindin zpěv*, prázdný střed *Vlhkých zdí*."

2. Znaky

„Víte, tady v Loutru si pořád lámu hlavu, co jsem to vlastně v poslední době dělal. Na to, abych byl dobrý detektiv, jsem byl moc rozptýlený lecčím, co mi přišlo do cesty, ale nestál jsem za moc ani jako cestovatel, protože jsem nechal minout spoustu obrazů, nechal jsem ležet spoustu darů, které mi cesta nabízela, nevkročil jsem ani do jedněch pootevřených dveří, které jsem míjel, neotevřel jsem vrátka do žádné zahrady. A o roli doprovodu dámy a ctitele raději ani nebudu mluvit… Nejspíš by se dalo říct, že od chvíle, co mi v kavárně v Řetězové ulici padl pohled na reprodukci Zoltánova obrazu ve slovenském časopise, vlastně nedělám nic jiného, než že pořád luštím nějaké znaky. Vydal jsem se do Bratislavy, protože jsem doufal, že bych tam mohl vypátrat, jaký je význam pěti písmen na obrazu *Úterý*, písmen, která byla, jak se pak ukázalo, fragmentem mizejícího textu, porušeného nejdřív mořskou vodou a pak ještě Zoltánovou špatnou pamětí. Tenkrát jsem si myslel, že luštím znaky proto, abych se přiblížil Kristýně, ale teď si říkám, jestli to nebylo spíš obráceně – nebylo to tak, že jsem toužil po Kristýně proto, že žila v krajině nepřítomnosti, a byla tak od počátku zamotaná do svůdné sítě znaků? A co je to vlastně za podivnou slast, kterou znaky přinášejí, když se otvírají i když se uzavírají?

A vlastně ani písmena ze Zoltánova obrazu nebyla úplným začátkem toho velkého nápisu napsaného přes půlku Evropy, který jsem se pokoušel přečíst. Ještě před nimi se jako tři velké iniciály objevily tři hieroglyfy z těl, kterým nikdo nerozuměl: hieroglyf tanečnice mířící zbraní do hlediště, symetrický hieroglyf mrtvého těla Petra Quase s rozpřaženýma rukama a hieroglyf mrtvého těla Tomáše Kantora s třinácti ranami. V Lublani se k pěti písmenům z Budapešti přidala další písmena, latinská a řecká, ale ta místo aby zaplnila mezery, s sebou přinesla jen nové prázdno, kterým byla obklopená a v kterém se chvělo mnoho nových textů. A brzy se ukázalo, že podivný rébus, který jsme s Kristýnou po cestě luštili, není ještě u konce a že abeced, kterými je napsaný, je ještě mnohem víc."

„Jeho další část byla napsaná abecedou gumových bonbonů," řekl jsem.

„Ale ani to ještě nebylo všechno; objevila se další písma a já se učil rozpoznávat jejich písmena a rozumět jim. Rébus se stával pořád delší a složitější; pochopil jsem, že součástí nápisu, který jsem se pokoušel přečíst, nejsou jen svítící písmena pod mořskou hladinou a piktogramy gumových bonbonů, ale také velké znaky tvořené půdorysy měst, jimiž jsme projížděli, a plynulé, trochu monotónní písmo řek; dalšími písmeny byly skvrny na zdech, stíny na průčelích domů a na dlažbě, konstelace nočních světel, ale podivným rozplývajícím se písmem byly i denní světla, vůně a pachy, tvary mořských vln…"

„A všechna tahle písma jste se učil číst…"

„Všechna tahle písma jsem se učil číst. A snad jsem se to přece jen trošku naučil. Ten úkol vlastně nebyl tak beznadějný, jak by se mohlo zdát. Na první pohled to sice vypadalo, že jsem se stal archeologem ze zlého snu, zmateným Champollionem, který v písku vyhrabal obludný nápis vytvořený z desítek různorodých a zcela nepodobných abeced, ale ve skutečnosti se ta písma od sebe až tak

nelišila; byly okamžiky, kdy jako by mi dávala najevo, že všechna mají stejný původ; a tichá hudba jejich společného zrodu ve všech přetrvávala, pořád ji ještě bylo možné zaslechnout… Slyšel jsem hučení proudu, z kterého písmena všech abeced vyvstala jako krystaly, který je rozhodil do shluků a vytvořil z nich slova a věty; jejich konstelace pak odkazovaly k proudu, který je ustavil a jehož život v nich přetrvával, a přes vzdálenosti v prostoru a čase odkazovaly také k sobě navzájem, přivolávaly se, a proto každá z konstelací vždy vyvstávala tak, že s sebou táhla celé sítě obrazů, pestré sítě, které prostupovaly všemi světy skutečnosti a snu a ve kterých snad bylo chvílemi možné zahlédnout jakési společné, snové vzorce."

3. Šum prázdna

„Myslím si, že ten proud, jehož šum jsem slyšel, byl proudem prázdna, ze kterého se zrodilo dílo Tomáše Kantora. Červí a želatinové nápisy se ukázaly jako součásti jediného velkého textu, a jak jsem se mu učil rozumět, poznával jsem, že ten text mluví jen sám o sobě, o svém zrodu, o své minulosti a budoucnosti, o své vpletenosti do všech ostatních textů a o zapletenosti mnoha dalších, dosud nezřetelných textů do něj samého, o rozpukávání prázdnoty do písmen, o vůni prázdna, kterou písmena všech abeced vydechují, a o jejich opětném pozvolném rozplývání do prázdna a novém rození písmen."

Kolem našeho stolku procházel číšník; Martin toho využil a objednal si další *ouzo*. „Ale jsou také okamžiky, kdy šumění utichá, a já neslyším vůbec nic, kdy stojím před nápisem skládajícím se ze samých nesrozumitelných slov, to mlčení písmen se šíří jako sněť a po chvíli se všechny věci světa stávají znaky nesrozumitelného písma… Jenže já vlastně nevím, na čem jsem, ani ve chvílích, kdy ke mně znaky mluví. Co si mám s jejich sdělením počít? K čemu je

nápis, který píše sám sebe a mluví jen sám o sobě? Co mi sděluje ten naléhavý tichý šum? Pořád ještě nevím, jestli se mi na cestě dostalo poznání, které může proměnit můj život, anebo jestli se mi jen zjevila marnost všeho, co jsem dělal, nejen cesty na jih, ale celého mého života. Nevím, jestli jsem na cestě objevil vzácný poklad, nebo jestli jsem ztroskotal."

Martin se zase na chvíli odmlčel a pak si povzdechl: „A ještě ke všemu to vítězství a ztroskotání si jsou k nerozeznání podobné.

Způsob, jakým Irena na palubě *Magnolie* přečetla červí a bonbonový text, na chvíli zastínil všechna předchozí řešení rébusů, ke kterým jsme došli na cestě. Ale tady v Loutru se dřívější čtení začala znovu vracet. Vrátilo se vyprávění Pica della Mirandoly o třpytících se řekách protékajících skutečností a spřádajících magické příbuznosti mezi věcmi, znovu se připomněly tajemné vzorce a pratvary, podivuhodně vyvstávající z náhody, o nichž přemýšlel ve Vratislavi Jan Evangelista Purkyně, který nám zanechal poselství, že to, co pokládáme za prázdno, není vůbec prázdné a že metamorfózám tvarů nemůžeme uniknout, ani když zavřeme oči; trochu zmateným palimpsestem všech prostupujících se textů začal znovu bloudit i velký dadaistický mravenec Józsefa Zoltána, a spolu s ním se objevovalo všechno, co zplodil: obrazy, sochy, příběhy i mystické stavy jeho tvůrce, které prožíval na balkoně svého budapešťského bytu. A znovu se připomínal i neurotický Rossi, nebohý Rizzo a jeho afektovaná žena, i když to byly postavy, které si vymyslela Giovanna Sulzerová, aby nás svedla z cesty. Všechna čtení mohla existovat vedle sebe, mohla se prostupovat, nerušila se, dokonce se zvláštním způsobem podporovala.

Rozumějte mi, neříkám, že je jedno, jestli svítící podmořský nápis přečteme jako citát z renesančního kabalisty, anebo jako zprávu o zločinu. Tomáš Kantor nepsal před smrtí o magii, ale o tom, kdo je pachatelem vraždy. Irenino čtení podmořského nápisu bylo zřejmě správné, ale já si tady v Loutru uvědomil, že na jeho správnosti,

na jeho pravém významu se nějak podílely i všechny předchozí interpretace, přestože se zrodily ze hry náhody a ze snu, uvědomil jsem si, že v něm zůstaly přítomné: Irenino čtení bylo součástí velkého rébusu cesty a nedalo se z něho jen tak vytrhnout.

A také scéna, v níž umírající Tomáš Kantor ryje nožem, na němž je jeho vlastní krev, zprávu do obrazu lastury, nezastínila ostatní scény, ve kterých se mořský nápis objevoval: ve večerní zátoce ostrova, v časopise v cizím bytě ve Vízivárosi nečekaných setkání a tajemných branek, na fotografii v biologově bytě zalitém tichým světlem a na stole v lublaňské zahradní restauraci pod suchými listy. A ty scény se proplétaly se scénami z *Vlhkých zdí* i *Sítě*. Příběh dvou nevlastních bratří zůstal vpletený do všech ostatních příběhů a trochu se v nich ztrácel; a při svém mizení podivně nabýval smyslu, byl pravdivý jen v téhle spleti…“

4. Proud a náhoda

„Přemýšlel jsem také o tom, proč Tomášova kniha nemohla pořád skončit a proč se i lidem, kteří přišli do styku s Tomášovým dílem, zdálo, že jejich život se stává jejím pokračováním – a vy víte, že to nebyly jen úvahy nezúčastněného pozorovatele; i já jsem měl pocit, že se stávám Tomášovou postavou a že se všechno, co jsem zažíval na zastávkách naší cesty, mění v nové kapitoly jeho knihy. Kristýna a Irena asi měly pravdu v tom, že divná nakažlivost bujení jeho obrazů měla málo co dělat s uměním a literaturou. Tomáš si v dětství vypěstoval smysl pro prázdno, které ho přitahovalo; byl to důsledek nemoci, kterou zdědil po svém otci – a pak se mu přihodilo, že v jednom okamžiku života do proudu prázdna spadl. Ten proud se větví a spojuje a rozestírá přitom své vlastní usazeniny do všelijakých konstelací, kterým dáváme jména různých věcí, představ a myšlenek, jména jako ‚skutečnost‘, ‚sen‘, ‚myšlenka‘ nebo ‚obraz‘;

a proud ty konstelace – které jsou současně jeho ozvučnicemi, hudebními nástroji, na něž prázdno hraje své dlouhé skladby – dál proměňuje, přelévá se přes ně a vytváří další ramena, jež se dál třepí a dál spojují. Proud téhle nekonečné spletité delty, která je zároveň nekonečným pramenem, Tomáše uchopil a nesl, a strhl také ty, kteří se přiblížili k jeho břehům, když šli za Tomášem. To je všechno; o literaturu moc nešlo, alespoň ne v první řadě.

Přesto se mi zdá, že Kristýna a Irena to trochu přehnaly s obavou, že se všechno dění na Zemi stane pokračováním a součástí Tomášova díla – anebo možná s touhou, aby se to stalo: řekl bych, že delta, do jejíhož ramena Tomáš spadl, byla jen jedním úsekem nekonečné a spletité sítě kanálů bez počátku a konce, s mnoha slepými rameny a rodícími se a vyschlými koryty, a pokládat ho za počátek by byla stejná bláhovost, jako kdyby někdo tvrdil, že objevil pramen vody, která protéká sítí holandských kanálů.

Myslím, že Tomáš pochopil, že rytmy proudu i zázračné vzorce konstelací, které rozestírá, nám zjevuje náhoda. Tady jsem často myslel na to, jak z několika nahodile zaslechnutých slov vyvstal lygdský svět, magické zrcadlo lidí, kteří si jej vysnili, a na to, jak před Zoltánem rozhodila náhoda v cizím bytě setbu písmen, z kterých se pět uchytilo a pak z nich vyrostlo leccos pozoruhodného, jako například scény na zimním Gogolovském bulváru a v Grand Canyonu anebo Zoltánovy mystické zážitky při pohledu na Dunaj. Připadá mi, že pět písmen, která si Zoltán zapamatoval z fotografie v časopise, mu mohlo sdělit neznámou pravdu o něm samém a snad i něco důležitého o světě jen díky tomu, že je z Tomášovy zprávy vybrala náhoda. My jsme si s Kristýnou na naší cestě něco vysnili a na něco jsme přišli skoro detektivní dedukcí; a já si uvědomil, že zasněná hra obrazotvornosti s kaleidoskopem náhody a přísné logické poznání jsou si příbuzné a podobné, že jsou jen dvěma způsoby, jak odhalit souvislosti, které rozestírá proud prázdna, a tím i dvěma způsoby, jak něco poznat o jeho rytmech a jeho povaze.

Myslím, že existuje slovo, které zahrnuje obojí, snění nad skvrnami a konstelacemi náhody a metodické zkoumání věci: je to slovo *dobrodružství*. Je jen jediné dobrodružství, které má hodně podob; proto se také *Vlhké zdi* i *Dílo-Síť* na mnoha místech tak podobaly dobrodružným románům."

„Nebyl i film *Larva* o tom, že obrazce, které vznikly hrou náhody, mohou znamenat něco důležitého?"

„…i když to zrovna nemusí být podoba kosmického monstra… Ano, myslím si, že taková myšlenka mohla být poselstvím filmu, a vůbec nezáleží na tom, že si ji režisér, scenárista ani herci asi neuvědomovali, že si ji neuvědomoval ani Petr, a nakonec ani Tomáš, když psal a kreslil komiks o krásné a odvážné Vulpécule. Třeba si poselství *Larvy* najde cestu k někomu, kdo mu bude rozumět, tak jako jsme my s Kristýnou porozuměli vzkazu, který Irena poslala z Mykonu naslepo do světa v tisících sáčků gumových bonbonů… Musím teď myslet také na to, že kdyby Tomáš a Petr vydrželi ten zlý okamžik na palubě *Magnolie*, který nakonec vedl k smrti jich obou, mohl by je ten film smířit. Petrova krádež byla přece také projevem úcty a uznání; Tomáš mohl v sobě najít dost velkorysosti a Petr dost pokory, aby uznali *Larvu* za své společné dílo; a to dílo je mohlo spojit, mohlo z něho vyrůst nové přátelství, které by třeba vedlo k obnově Tomášovy vyhasínající fantazie a ve kterém by Petr mohl najít nový počátek či návrat k ztracené čistotě."

5. Kristýna

Martin se na dost dlouhou dobu odmlčel a pak řekl tiše: „Ať přemýšlím o čemkoliv, vždycky se nakonec dostanu ke Kristýně…"

„Konečně," řekl jsem si v duchu. Po celou dobu jeho promluvy mi připadalo podivné, že ještě nepromluvil o dívce, kvůli které se vydal na cestu.

„Vydal jsem se na cestu kvůli ní," řekl Martin, jako by mi četl myšlenky, „ale jak víte, pak přišly chvíle, kdy se mi začala ve všech těch znacích a písmenech, jež se objevovaly, ztrácet, zapomínal jsem na ni kvůli slunci na zdech a kvůli moři, které jsem větřil už od Lublaně, nebo ještě dřív… Ale byly také chvíle, kdy její postava svítila jako lampa a všechno kromě ní se stávalo buď jejím zrcadlem, nebo nevýrazným pozadím.

Včera jsem se probudil uprostřed noci a celým tělem mi náhle pronikl pocit nesnesitelného zoufalství; bylo mi, jako by si na mne lehla obluda těžká jako slon. Vstal jsem z postele a vyšel na balkon, díval jsem se na stolky v prázdných tavernách a na hladinu zálivu. Najednou mi připadlo, že magnetická střelka, která mě táhla na jih a k moři, mě svedla z cesty, že všechno to luštění znaků a čenichání významů, kterému jsem se oddával, byla jen hra, která neměla váhu, protože jsem při ní nemyslel ani na mrtvého Tomáše Kantora, ani na Kristýninu bolest; lehká hra, která pomine, mi zakryla to, co bylo jedině vážné a důležité. A tím jedině vážným a důležitým na cestě byla Kristýnina blízkost; jediná cesta, která byla smysluplná, bylo namáhavé přibližování ke Kristýně přes všechny pouště, jež mezi námi ležely. Já jsem z té cesty sešel; a nebylo to kvůli strachu z roje přízraků, které se zrodily v Tomášově díle a usídlily se v jejím těle, ale kvůli hrám se znaky a kvůli všelijakým pochybným extázím, kvůli skvrnám na zdech, šumům, vůním a pachům cizích měst, kvůli slastem z ostrých obrysů věcí v jasném světle a kvůli slastem beztvarého světa, kvůli příslibům jižního štěstí, které jsem si ani nedovedl představit, kvůli snům, z kterých jsou utvořeny prostory měst, kvůli levantské lenivosti, ve které jsem se blaženě vyvaloval v Chanii. Namísto abych se staral o to, abych Kristýnu vyvedl z její krypty, abych zrušil její beznadějné manželství s mrtvým, nechal jsem ji, aby se mi ztratila v labyrintech skvrn na zdech, zapomněl jsem na ni kvůli opiu cizích měst…

Když jsem dnes v noci stál na balkoně, přišla dokonce chvíle, kterou bych nikdy nečekal: chvíle, kdy jsem skoro začal nenávidět moře, tak jako ho nenáviděli Petr a jeho matka; najednou mi připadalo, že je to nejhorší ze všech drog, které mě na cestě omámily, a že je trestí, ze které jsou všechny ostatní vyrobeny. Rozčilovalo mě monotónní šplouchání vln a laciná velkolepost vytvořená jen z tupé jednotvárnosti a beztvarosti… Vzal jsem si prášky na spaní, a když začaly účinkovat, šel jsem si lehnout. Když mě dnes ráno probudilo sluneční světlo, už jsem zase věci viděl jinak. Řekl jsem si, že mé hry se skvrnami, světly, prostory měst a mořem snad přece jen nebyly tak povrchní a opovrženíhodné. Učil jsem se při nich jakémusi jazyku; jistě, byl to jazyk, který hovořil jen sám o sobě, ale protože všechno, co je, bylo vytvořeno jeho hrou, přeskupováním jeho písmen, mluvil vlastně o všem a dával mi příslib, že dokážu porozumět všemu a pomoci všemu – že dokážu porozumět a pomoci i Kristýně. Říkal jsem si, že možná cílem mé cesty bylo, abych podlehl všem pokušením světla, skvrn na zdech a mořských vůní a pachů, že svět světla a beztvarých skvrn není o nic méně důležitý než svět lásky, rodiny a práce, i když se o něm nepíší romány."

Martin si povzdechl. „Ten pocit trval asi hodinu, pak zase přišly pochybnosti, ozvěna nočního zoufalství; říkal jsem si: ‚Vymyslel sis hodně chatrnou omluvu pro své selhání.'"

„Přes půl Evropy vás sem vábila vidina jižního štěstí, a zdá se, že namísto toho vás tu čekal zmatek a neklid. Jste hodně zklamaný?"

„Ne, tak to není," řekl Martin. „To, co mě vábilo na jih, byla zašmodrchaná spleť mnoha představ, v níž jsem se moc nevyznal; představa štěstí byla jen jednou z nich. Tušil jsem, že Jih je především místem, kde se v jasném světle ostře vymezují obrysy tvarů a kde se zároveň v horku a v blízkosti beztvarého moře všechno roztéká, a obojí, tvrdost tvarů i jejich rozplývání, je nějak spojeno se štěstím i zoufalstvím, stejně jako se zmatkem a klidem, s poznáním a extází, snem, soustředěností, spánkem, otupělostí a zá-

nikem… A vábilo mě tohle všechno dohromady, ta spleť rodícího se světa, která ještě nedospěla k psychologii, estetice a podobným zbytečnostem. Nejsem zklamaný; se vším, co jsem čekal, i když jsem to neuměl pojmenovat, jsem se tu setkal, a navíc ještě s mnoha věcmi, které přesáhly všechny představy: s třpytící se hladinou, bílými domky, velkými a malými loděmi, s krásnými olivovníky a keříky tymiánu, s cinkáním zvonků, s teplými skalami a s kozami, které po nich skáčou, s dobrým jídlem a pitím…“

6. Gavdos

„Nezlobte se,“ řekl jsem, „ale to, co jsem dnes od vás slyšel, bych shrnul tak, že jste našel nevídaný poklad a že jste ztroskotal, že jste se zabýval tím nejdůležitějším v životě a že jste ztrácel čas hraním povrchních her, že jste došel k nějakému důležitému poznání a že nevíte nic o ničem, že jste zradil Kristýnu a že jste na nejlepší cestě, jak se k ní přiblížit a pomoci jí, že si spokojeně užíváte dovolené u teplého moře a že vás zachvátil naprostý rozvrat.“

Martin chvíli přemýšlel a pak řekl: „Ano, to je celkem přesné. Ale má cesta ještě neskončila a leccos se může změnit.“

Podíval jsem se na něj udiveně. Kam ještě chce jet?

„Víte přece, že ta cesta začala jako cesta za záhadou smrti dvou bratří, ale pak se proměnila v cestu na jih. A tak je načaté třeba dokončit, to už jsme probírali, a citoval jsem vám k tomu dokonce Aristotela. Je třeba jet ještě dál, ještě bude čas na přemýšlení a na další proměny. Kristýna mi volala, že zítra přijede, a tak budeme pokračovat dál na jih.“

A mávl rukou k mořskému obzoru. Pochopil jsem to nejdřív tak, že myslí na Afriku za mořem, a tak jsem jen podotkl: „Libye není v Evropské unii, a pokud vím, nemáte víza.“

„Nechci jet tak daleko. Třeba jednou pojedu do Afriky, ale tahle cesta je cesta po Evropě, cesta, na které si nás evropská města posílala jedno druhému, je to cesta Evropou na jih, a jih je místem, kde je třeba přemýšlet o tom, co nám města po cestě sdělila."

A já si uvědomil, že Martin ukázal na ostrov rozplývající se ve světelném oparu na mořském horizontu. „Chcete jet na Gavdos?" zeptal jsem se.

Martin přikývl. „Na Gavdu, v zátoce Tripiti, je nejjižnější místo Evropy – 34 stupňů, 48 minut, dvě vteřiny severní šířky, dneska ráno jsem se na to díval na internetu. Kde jinde by cesta na jih měla skončit? Gavdos bude poslední, desátá zastávka cesty – po Bratislavě, Budapešti, Lublani, Pule, San Benedettu, Římě, Mykonu, Chanii a Loutru."

„A na Gavdu zjistíte, k čemu byla celá vaše cesta?"

„Uvidíme. Možná ano, možná se tam v kotli pocitů a myšlenek něco uvaří; taky je možné, že se tam všechno s konečnou platností rozpadne. Nebo tam najdu lhostejnost, všechno mi bude jedno; to by také nebylo špatné. Anebo se ukáže, že sama otázka už byla odpovědí a stav, kdy se všechno rozpadá, je nejlepší harmonií. A možná mě na Gavdu čeká jen pár dnů příjemné dovolené, tady je přece jen pořád ještě moc lidí. Možná tam pochopím, co pro mne znamenala Kristýna, možná na ni přestanu myslet… Ale myslím, že vlastně vím, s čím se na konci cesty setkám. Ať to bude cokoliv, bude to nejspíš nějaká podoba prázdnoty, té prázdnoty, která se zjevila Tomáši Kantorovi toho zimního dopoledne, kdy začal psát *Vlhké zdi* a ze které vyrostlo jeho dílo a pak i jeho smrt."

„Takže jste podnikl tak dlouhou cestu, abyste se setkal s ničím?"

„Přesně tak. To je přece docela dobrý cíl cesty, nemyslíte?"

Po chvíli mlčení jsem viděl, že se Martin chystá ještě promluvit, nejspíš chtěl zpochybnit i to, co řekl naposled, tak jako ten den postupně zpochybnil všechna svá tvrzení o cestě, ale pak mu už asi přišlo marné a trapné předvádět pořád svou nevědomost a svůj

zmatek, a tak jen mávl rukou a mlčel dál. Ani já už jsem nic neříkal, oba jsme vypili ještě pár skleniček *ouza*, pak se Martin rozloučil kývnutím hlavy, jak to měl ve zvyku, a zmizel.

V noci jsem špatně spal, naštěstí noční hodiny nespavosti tu nejsou tak zlé jako v Praze, protože je v nich slyšet šumění moře; usnul jsem až k ránu a probudil se v deset hodin. Sluneční světlo leželo na bílé zdi a na dřevěné podlaze, v otevřených dveřích na balkon svítila mořská hladina, slyšel jsem houkání připlouvajícího trajektu. Bylo vidět, že zase bude horký den. Oblékl jsem se a šel na snídani do taverny Pavlos; doufal jsem, že se tu setkám s Martinem, protože jsem se ho chtěl ještě vyptat na několik věcí, které jsem v jeho vyprávění nepochopil, ale když jsem se posadil, přišla ke mně Táňa a řekla mi rusky: „Pozdravuje vás váš přítel, byl tady před chvílí se svou dívkou. Právě odplouvají na Gavdos."

A ukázala k molu na protější straně zálivu, od něhož se vzdalovala malá loď, vyprovázená skupinkou mávajících lidí. Moře zářilo tak silně, že jsem musel mhouřit oči. Zanedlouho tedy bude Martin stát s Kristýnou na nejjižnější pláži před posledním mořem. Řekl jsem Táně, že i já brzy odjedu, už za dva dny odlétá z Iraklionu mé letadlo do Prahy. Když jsem se nasnídal, šel jsem si do krámku koupit sýr, olivy a vodu a pak jsem se stezkou v útesech vydal na Sweetwater Beach.

Michal Ajvaz
Cesta na jih

Fotografie na obálce z Pixabay.com
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 27. 3. 2020

ISBN 978-80-274-0668-5 (epub)
ISBN 978-80-274-0669-2 (pdf)
ISBN 978-80-274-0670-8 (prc)